

נפש החיים

יראת ה'

לחיים

קונטרסים מכתבי קודש של הגאון אמתו המפורסם בתורתו וצדקתו ומעשיו המכריזים
עליו פאר הדור ומופתו חסיד ועניו כקש"ת מו' חיים נ"ע האב"ד ור"מ דק"ק וולאזין אשר יקרא
כחתימתו בכתיבתו

בשם

נפש החיים

וכמאמרם ז"ל בירושלמי דשקלים דף ו' תני רשב"ג אין עושין נפשות לצדיקים שדבריהם
הן זכרון וזכר צדיק לברכה

יוצא כעת לאור במהדורה חדשה בה תוקנו שגיאות רבות, ובתוספת מקורות, הערות
והארות, על ידי יהושע ליפשיץ מחבר הספרים מאיר הספרא על ביאור הגר"א על סד"צ ומאיר
האדרא על האדר"ר ואד"ז, מאיר הפתח על פתחי שערים לג"ר יצחק אייזיק חבר, ומאיר הלשם על
לשם שבו ואחלמה חלק הקדמות ושערים, ומאיר תפילה'

נפש החיים

הסכמות

הרב הגאון המפורסם בתורה ובהסידות נר ישראל כקש"ת מו' שאול זצ"ל נודע ביהודה ובישראל גדול שמו של ש"ב רב הביבי הרב הגאון המפורסם בתורתו וצדקתו מופת הדור מוה' חיים זלה"ה אב"ד ור"מ דק"ק וולאזין. ונהירנא כד היה מפיק מפומיה זקוקין דנור בתוה"ק ומרגלאין טבין מאוצר יראת ה' הקודמת להכמתו, שנתקיימה וגדל בתורה ועמל בתורה לשמה לעשות נ"ר ליוצרו ית"ש, ואזן וחקר עשה אזנים לתורה ומעשים טובים לקרב את הבריות לתורה ויראת ה', ולהרים דגלה של תורה ובנה בית תלמוד גדול, ומעיין מים החיים יוצא מבית תלמודו להשקות עדרי צאן קדשים שנאספו אליו יום יום, בעומק הלכות מרובות, והעמיד תלמידים הרבה, זכה וזכה את קרבים, וזכה מזה שתורת אמת היתה בפיהו, וגליא ליה מסכתא. וידיו היה רב לו בנגלה ונסתר, לאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא, בכל תשובותיו אשר הרבה להשיב לכל אשר יבקשו תורה מפיהו בדבר ה' זו הלכה כמותו ואהני ליה ואהני לעלמא כולא, באשר למד ולימד לשמה כמאמרם ז"ל על העוסק בתורה לשמה, שכל העולם כולו כדאי הוא לו, ובענין מאמרם ז"ל ברבה ריש מגילת רות, ע"פ אני מדבר בצדקה רב להושיע, באיזו צדקה, ר' אלעזר ור' יוחנן ח"א בצדקה שעשיתם את עולמי על שקבלתם את תורת וכו', וח"א בצדקה שעשיתם עם עצמיכם על שקבלתם את תורת וכו' ע"ש. וי"ל דל"פ מר קאי אלשמה ומר קאי אשלא לשמה, דעביד צדקה לגרמי, ואזיל ר"י לשיטתו ב'פ' חלק (צט ע"ב) כל העוסק בתורה לשמה וכו', ר' יוחנן אמר אף מגין על כל העולם כולו וכדאמרי' (פסחים סח ע"ב) ברב ששת דאמר חדאי נפשאי לך קראי לך תנאי, ופריך איני והאר"א וכו' ומשני מעיקר כי עביד אינש אדעתיה דנפשיה קא עביד, כמשו"ל בריש פ' מקום שנהגו (פסחים נ ע"ב) שמתוך שלא לשמה בא לשמה, וחלילה וחלילה לעזוב את התורה בשביל שלא זכה ללמוד בתחלת למודו לשמה כמו שמביא ש"ב הגאון ז"ל הנ"ל ראיות נכונות וברורות על זה מכמה מאמרים.

גם לעת זקנותו של ש"ב הגאון ז"ל שנתייסר ביסורים ר"ל ועד יום העלותו מאתנו, היתה שעשועיו בעיון תורת ה' בלבון הלכה לאמיתה, ונתקיים בו כל מאמרם ז"ל בסוטה (כא ע"א) על הת"ח הגיע לפרשת דרכים ניצול מכלם, ואמרינן שם מאי פרשת דרכים, אר"ח זה ת"ח ויום המיתה, וערש"י שם ז"ל, והוא ת"ח ביום מותו וידע שלא פירש וכו'. וכן מ"ש שם רנב"י, זה ת"ח ויראת הטא, נתקיים ביראת ה' לחיים, וכמאמרם ז"ל ברבה קהלת, ע"פ טובה חכמה עם נחלה, טובה חכמה כשהיא נחלה, ע"ד דמכריו ר' ינאי, הבל על דלית ליה דרתא וכו' (יומא עב), גם מ"ש מר זוטרא שם, זה ת"ח דסלקא ליה שמעתתא אליבא דהלכתא, היינו העמדת תלמידים הרבה לזכות רבים בתורה, שע"י תסתיים השמעתא אליבא דהלכתא, כדאמרו ז"ל (עירובין ריש פרק כיצד מעברין) בני יהודה דגלו מסכת נתקיימה תורתן בידם וכו', דוד דגלי מסכת וכו', וע"י רש"י שם, ובגיטין נט ע"א, והמזכה את הרבים אין הטא בא על ידו וניצל מכולם, ומתורץ תמיהת התוס' שם ד"ה זה ת"ח, ובעסקו הגאון ז"ל בתורה לשמה זכה שכל מחשבות לבו ותשוקתו היו לזכות את הרבים ומסר נפשו על זה, כן הצליח ה' חפצו בידו שנתקיימו מזימותיו ויצאו לאור עולם, וע"ד בקשת ר' אלכסנדר בטר צלותיה (ברכות יז ע"א) יהי רצון שתעמידנו בקרן אורה וכו', (היינו שנעסוק בתורה לשמה כעין בקשת רב ספרא הנז' שם לעיל מיניה, ובענין דרשת ר' מנחת בר יוסי במס' סוטה שם בפ' כי נר מצוה ותורה אור) ובזה אל ידוה לבנו, ע"ד מאמרם ז"ל ר"פ כיצד מעברין (נד ע"א) רבא רמי כתיב תאות לבו נתת לו וכתיב וארשת שפתיו וגו', זכה תאות לבו נתת לו, ר"ל בעסק התורה לשמה, שאז נקראת עין חיים (כמאמרם ז"ל יומא עב ע"ב) זכה נעשית לו סם חיים) מתמלאי' חפציו, כמאמרם ז"ל (ברכות לב ע"ב) ע"פ תוחלת ממושכה מחלה לב, מאי תקנתיה, יעסוק בתורה, שנאמר ועין חיים תאוה באה, ז"ש ר' אלכסנדר ואל ידוה לבנו. ומ"ש ואל יחשכו עינינו, ע"ד מאמרם ז"ל (ב"ב עה ע"א) עשן בחופה למה, אר"א שכל מי שענינו צרות בת"ח

נפש החיים

בעולם הזה מתמלאות עיניו עשן לעוה"ב, לכ"א שבעסקינו בתורה לשמה, ומנעימים זה לזה אל יחשכו עינינו לעוה"ב.

וגם עתה אחרי אשר נתעלה מאתנו ש"ב הגאון ז"ל הנ"ל, קם בנו הבן יקר לי הרב המאו"ה המפורסם מ' יצחק נ"י אב"ד ור"מ דק"ק וולאזין, ומתחזק בנפשו ומאדו להקים שם אביו ז"ל על בית תלמודו הגדול ויכוננהו כראוי, יהי ה' אתו שתתקיים בידו כרצונו ית"ש, וכרצון כל יראי ה' הדבקים בתורת ה' להגדילה ולהאדירה, ודרכו בקדש של ש"ב הגאון ז"ל היה שתמיד היה דואג ונאנה ומצטער בצערן של ישראל צער הכלל והפרט מכל, איש אשר ידע נגעי לבבו, ותמיד היה חונן ומלוח, אוהב שלום ורודף שלום, והלכו בקדש בעקבות רבו, רבינו הגדול מרבן שמו בכל תפוצות ישראל, הגאון החסיד מוהר"א נ"ע מוילנא יע"א, למסור נפשו לקיים כל מילי דרבנן וכמודעת ל', גם מפי איש אמונים מעשה פרטית גדולה היא ל', ומצינו בחכמי הש"ס שהשתבחו עצמם בזה, כמ"ש (סוף פרק איזהו נשך) אמרו ליה רבנן לרב אשי קא מקיים רבינא כל מה דאמור רבנן וכו', ובערכין (טז ע"א) תיתי לי דקיימית וכו', ובמקום גדולתו שם נמצא ענותנותו הגדולה בכל עניניו, וגם ברצותו להשאיר אחריו ברכה, לא שת לבו לרובי תורתו, ורצה לעשות נ"ר ליוצרו ית"ש, להיות ממצדיקי הרבים, וצוה את בנו הרב המאוה"ג מוהרי"ץ הנ"ל, שראשית חכמה ידפיס דברי מוסריו ביראת ה' לחיים הנעימים, ומושכין לבות ב"א לתורה ועבודת הלב ושלחבת יראתו ואהבתו ית"ש, הגם כי נפשי יודעת דוותר היא לגביה דרב ז"ל, והנה בן יכבד אב, קם ונתעורר לקובעם בדפוס, כיון ועל הטוב יזכר שם ידידי הרב המופלג הוותיק מוה' אברהם שמחה נ"י, אשר התאמץ ויגע הרבה בזה, וזכות שארי הגאון יעמוד לנו ולכל ישראל אכ"ר.

ומשמיא היא רעוא שיוציא בנו הביבי הנ"ל לאור בדפוס עוד דברי קדשו של מר אביו הגאון ז"ל אשר עדין בכתובים, גם לקבץ אחת אל אחת כמה שו"ת היקרים של מר אביו ז"ל בהלכות המאוששות, לרוות הצמאים לדלות דבר ה' זו הלכה ברורה מבאר מים חיים. והגם שעתה כמעט גדרתי בעדי מליתן הסכמה, אמנם אדעתא דנברא רבא כוותיה דש"ב הגאון ז"ל לא גדרנא, וגם משום יקרא דחיי כבוד בנו הביבי הנ"ל יצאתי מגדרי לגדור כראוי שלא להסיג גבולו של בנו הביבי הנ"ל להדפיס ספרו זה של ש"ב הגאון ז"ל, לא מניה ולא מקצתו, ולא ע"י שום אופן ותחבולה בעולם, בלתי רשות בנו כפי פקודת הקיר"ה 22 אפריל 1828 כחוק הניתן למחברים פערעגראף 8, ולשומע יונעם ותבא עליו ברכת טוב כ"ד המדבר לכבוד התורה ולומדיה היום יום א' טו"ב סיון שנת תקפ"ד פה ק"ק ווילנא יע"א.
שאול בהגאון מוהר"ר יוסף זללה"ה

הרב הגאון המפורסם סיני ועוקר הרים כקש"ת מו"ה אברהם אבלי זצ"ל מי האיש החפץ חיים השב לב בנים אל האב אבינו שבשמים זה הדרך יבור לו ברה מאירת עיניים, זה דרך היחיד ועין העדה לתורה ולתעודה, ה"ה כבוד הרב הגאון הגדול בנגלה ובנסתר פאר הדור מ' חיים זצוק"ל אב"ד ור"מ דק"ק וולאזין, תלמיד רבינו הגדול רבן של ישראל הגאון החסיד מוהר"א מוילנא נ"ע. כאשר שמו הגדול נודע ונתפרסם כשמן אפרסמון, והרואה יראה בהקדמת בנו ממלא מקומו, הרב המאור הגדול חריף ובקי המפורסם מ' יצחק נ"י באמירה נעימה בתושבתא דהאי מרגניתא דלית ליה טימי כבוד אביו הגאון זצוק"ל, ויותר שהיה חכם עוד לימד ואזן וחקר הרבה להגדיל תורה ולהאדירה, הוא הגבר הוקם על, עולה של תורה, להחזיר ליושנה העטרה אשר בעוה"ר בדורות הללו אשר נתמעט כבוד התורה וירד עשר מעלות, ואין מתעורר ומחזיק להחזיק כבוד התורה הוא האיש אשר חרף נפשו ומאדו להושיב ישיבה נשגבה ורמה רמה קרנו, קרן דתורה, כהנבירה אחרי אשר נתקיים כמעט ח"ו עתידה תורה שתשתכח מישראל, יגע להחזירה וממנו השקה עדרים עדרים לסתת באבני חפץ ולקדר בהרים. וכמה הגיעו להוראה ומורים, וגם כהיום בנו הרב המאוה"ג הנ"ל מתאמץ בכל עוז ומקיים מילי דאבות, להחזיק

נפש החיים

הישיבה הלז בעתים הקשים, ועבודת הקדש אשר ישא עליו רבה היא מאד. ומשמים זכו שמצא את ב"ד מלא דבר להיות לעזר במילי דישיבה, ה"ה הרב המופלג השנון ירא ה' מרבים, מו' אברהם שמחה נ"י בהרב המובהק המפורסם מו"ה נחמן זללה"ה אחי הגאון המנוח ז"ל, והרב הגאון ז"ל עדן בחיים חיותו הראה הביבות ופנים מאירות לב"א, מוהרר"א שמחה הנ"ל יהא רעוא שחפצו ית"ש תתקיים ביד בנו הרב המאוה"ג נ"י יתנדל תורה ויאדיר, ושמר את דרך החיים כאשר אביו הגאון הנ"ל זצוק"ל שם שקידתו על הישיבה עם טרדתו העצומה במילי דצבורא, ואשר ישאלו אותו איש איש משאליו כאשר ישאל איש וגו', וכל דבר הקשה להלכה ולמעשה מפיהו תורה יבקשו, והשיב לשואל דברים אשר יפלא על שלחן מלכים, מלכי רבנן להעלות, ועם כל זה הקדים יראת חטאו לחכמתו המתקיימת, וחיבר לעת זקנתו חיבור נחמד מאד להלל בהלולא דרבנן קשישאי דעבדין עובדין טבין ומטיבין לאחרינא לרעות בטוב ולשמור דרך החיים, אשר יחיה בהם האדם ותפקחנה עיניהם באכלם מפריו פרי עץ חיים, אשר הגאון הנ"ל שתל בשתילי סתום. ופתוח פתח שער לדופקי בתשובה שמגעת עד כסא הכבוד העליון למעלה למשכיל במושכלות ובלמודות, וירבץ ברב בקיאותו אשר הביא מים התלמוד ומאמרי זוה"ק ועץ חיים ופרי עץ חיים, אשר מדי דברו בם יראו ויבינו מה רב כחו ושקידתו באלה ללמד חכמה ומוסר השכל הקדש קדש לה' ראשית בכורי פרי חכמתו, וצדקתו אשר ראה ראשית לו ראשית חכמה יראת ה', ופקד את כבוד בנו הרב המאוה"ג הנ"ל לתת לו משפט הקדימה על כל דבריו הקדושים הנחמדים אשר בכתובים, אשר ודאי יהיו לשם ולתפארת. אך באשר כל דרכיו היה צדק צדקות ה' פרזונו בישראל הישר דרך בית אל, לכן אמרתי לעורר לבבות אחב"י להחזיק בעץ החיים ולהיות חלקם בחיים מבלי ירופף ח"ו עמודי השמים, ויתברכו בכפלי כפליים עדי נעלה לציון וירושלים, ולשומע יונעם ויתברך מה' מלא וגדוש כ"ד המדבר לכבוד התורה והצדק היום יום ו' עש"ק ט"ו סיון שנת מצמיח הישועה לפ"ק פה ווילנא.

נאם אברהם אבלי בלאא"מ הרב הג' מו' שלמה זללה"ה

נפש החיים

הקדמת בן מרן הגאון המחבר נ"ע

מלפנים זאת שכל מחבר חבור מקדים הקדמה בראש ספרו, מהם נהגו להודיע מה ראו על ככה לבוא במגילת ספר, מהם מודיעים תכלית כוונת תועלת החבור, מהם עקבותיהם עקב ענוה ויראת ה' הקודמת לחכמתם, להשפיל עצמו על דברי תורה לבל יתרברב במחברתו, ואם לבנו ייעדנה לקבעו בדפוס הנה בן יכבד אב למלל גבורת אביו המחבר, ולהשמיע תהלת החיבור איש איש לפי מהללו.

ואנכי במה אקדם נער אנכי לא ידעתי דבר שיוחקו מלי בספר, ואף כי לא בי הוא לכונן לב במה אחל, אם כה אומר להשמיע תהלות דברים שנאמרו ביראת ה' לחיים, ותכליתם הלא דבר שפתים. אך למחסור* בדבר אשר עין בעין יראו, ויהיו נדברים בין יראי ה' אשר קרבת אלהים יחפצון, וכל קוראי ספרו אשר יקראוהו באמת לעומתו יאמרו ברוך שחלק מחכמתו ליראיו.

* ואולי יתכן פי' הכתוב ודבר שפתים אך למחסור (משלי יד), שלדבר שנראה בהשקפה שיש בו איזה חסרון נצרך דבר שפתים להמתיקו אבל באין מחסור למה זה רוב דברים.

ואם אתן אומר בשבח הראוי לכבוד מר אבא הגאון צדיק המפורסם נ"ע, עירום אנכי מלהבין בין להעריך דרכי תורתו וצדקתו, ולא עמדי הוא להכיר ולהכירנו לאחרים זקני ת"ח וגאוני גדולי רבני מדינתנו נ"י, שלהם נודע כה מעשיו בנגלה ובנסתר להם נאה לספר שמו וזכרו, כי רב הוא ועל ספרו כלם יכתבו, והאומנם צדק דרכיו ארץ מלאה ומעשיו הכריזוהו.

ומי כל בשר אשר לא שמע קל משרוקיתא שבחא דעבד בארעא וחסנא ותוקפא איתיהיבת ליה באורייתא קשוט ועובדין טבון וקשוט דעבד התקנת ברבו יתירא להחויא כמצביי בחילא דאלהא דשמיא.

הוא הגבר שהקים עולה של תורה בזמנו במדינתא בתורת חסד ופיהו פתח בחכמה למאות תלמידים, וזכה להגדיל תורה לאגמורי ולמסבר, און וחקר ותקן ובנה לו בית תלמוד גדול עומד על שלשה עמודים תורה ועבודה וגמילות חסדים.

ולא נפלאות היא שזכה וזיכה את הרבים, כי מנעוריו נשא עולה של תורה בשקידה נפלאה, ובהיותו למעלה מבר ארביסר קבע למודו עם אחיו הגדול הגאול מ' שמחה ז"ל, והוה גרסי יממא וליילי. וזקנינו ספרו לנו שכאשר לא הוה להון אור הנר מצוי, אור הלבנה הוה יפה להון לגירסא דלילא, וקבלו אז דרכה של תורה מרב רבנן גאון הגאונים ארי' דבי עלאה רבנא אריה ליב נ"ע בעל שאגת אריה*.

* והגאון בעל ש"א ז"ל היה כמה שנים אב"ד פה ק"ק, והיה מודע למשפחת אבא מארי ז"ל. ובהיותו פה חבר חבורו היקר שו"ת ש"א, ובנסעו מפה להדפיסו היה מר אבא נ"ע ערן קטן בשנים, ומדי עברו דרך פה אחרי הדפיס ספרו הנ"ל נתאכסן בבית א"ז ז"ל כמה שבועות, ויהן את פני העיר וקבע הוראות פה, והיה אז אבא מארי כבר המיסר ומאהבה שאהבו ואת אחיו הגדול נ"ע קבע להם משנתם שתהא סדורה.

וכד היה כבר עשרים וחמש הוה גמיר בכלא תלמודא ופוסקים ראשונים ואחרונים, והיה לומד תורה עם אחיו הגאון וצדיק דמי לבר אלהין מ' שלמה זלמן נ"ע. ומה טוב* ונעים היה שבת אחים גם יחד, בתורה ועבודה, ושניהם כאחד למדו תורה מהרב הדומה למלאך ה' צבאות, עיר וקדיש מן שמיא, רבינו הגדול רשכב"ה הגאון מרנא ורבנא אליהו החסיד זצוק"ל מק"ק ווילנא, והוא ז"ל האציל מרוחו עליהם, רוח חכמה וכו', אשרי עין ראתה כל אלה הרואים ראו ושמתו, והשומעים למשמע און תאבה נפש.

* ונודע ביהודה וגדול שמו בישראל וקצות ררכו בקדש הנם כתובי' על ספר תולדות האדם ח"א, וח"ב שחבר הרב המובהק הדרשן הגדול מהו' יחזקאל פייוויל מ"מ דקרתא רבתי מווילנא, ועוד ח"ג אצלו בכתובים יהי ה' אתו להדפיסו. ואבא מארי ז"ל היה גדול בשנים מאחיו מוהר"ש זלמן נ"ע ז' שנים וט' ימים, ונולד שנת תק"ט בחודש סיון יו"ט שני של חג השבועות, יום שנתנה תורה לישראל, ונתעלה מאתנו בן ע"ב ביום חנינתו י"ד סיון ה' לסדר ויהי בנסע הארון שנת כל הכתוב לחיים.

נפש החיים

ויותר מלמודו היה גדול שמושו ששמש את רבו החסיד נ"ע, ובימים הרבים שעמד לפניו אנהיר ליה שבילי דאורייתא בנגלה ונתיבות פליאות בנסתר, הוא הוא דחזא רבי מקמי* וגליה ליה מסכתא ונהירו דחכמתא, וכימים אשר למד לפניו באימה וביראה ברתת ובזיע מן נהר דינור דהוה נגיד ונפיק מן קדמוהי, כן כאשר לימד והודיע לבניו ותלמידיו הימים אשר עמד לפניו אימתיה דרביה הוה עליה, במורא נפלאה כאלו עומד לפניו במרום, וכאשר פתח בשמעתתא ודכיר שמי דרבי, הוי מרתע כלא גופיה וזיוהי שנין עלוהי מאש המתלקחת בלבבו בהניגו דרכי צדקתו וחסידותו וטהרת קדושתו ואור תורתו נקנית לו, כאשר היה כחו יפה בהמעלות שהתורה נקנית בהם, ומאדרת אליהו התלבש ענוה ויראה.

* ואולי ענין הנאמר בעירובין (יג ע"ב) ואלו הויתיה מקמיה וכו' והיו עיניך רואות את מוריך, היא כענין הכתוב (שמות לג) וראית את אחורי לפני לא יראו, עפ"י מדרש שמות פ"ג אק"ק אשר אק"ק על שם מעשי אני נקרא. (וסוף פרטי המעשים כלולים במחשבה הקדומה) ולזאת נק' המחשבה פנים, שקודמת והמעשה מאוחרת, ובמחשבה עצמה יש מחשבה קדומה וכוללת, והיא פנימית ומחשבה מאוחרת המתפשט מהפנימית לדבור או למעשה (והוא דעת המתפשט בפנימית המדות), והיא היא הנכרת מתוך מעשה או דבר המאוחר בעקימת שפתיו דהוי מעשה. אבל פנימית המחשבה הקדומה א"א להביאה בדיבור כענין דבש וחלב תחת לשונך (עי' הניגה יג ע"א), והוא דעת העליון כענין לא קאים אינש אדעתיה דרבי (ע"ו ו ע"ב), ואינה נתפסת להתלמיד אלא בהארת פנים של רבו לתלמיד הכם ומבין מדעתו, וכל זה הוא במחשבות שבלב איש. אבל בו ית' אשר לא מחשבותי מחשבותיכם כתיב (ישעיה נה), כללות מחשבתו לית מחשבה תפיסא בשום אופן אף לעליונים, ורק מחשבתו המתפשטת לקיום מעשיו נכרת ממעשיו לכל נביא ונביא כפי מדרגתו, וזהו וראית את אחורי, את לרבות המחשבה המתפשטת לקיום המעשה וניכרת ע"י כח מעשיו, ונקראת ע"ש המעשה, לפני לא יראו אף על ידי כח מעשיו המאוחרים אל הקודם (וכהוראת מלת יראו בצירי).

וגדולה ענוה של כבוד מר אבא הגאון נ"ע ונתלבש בכל דרכי ונתיבותי, וקצות דרכיו אספרה כאשר מדרך ענוה להיות את דכא או לרומם את דכא אתו (סוטה ה ע"א), הן שתי אלה ראתה בו עין כל יקר, שמעודו ועד שיבה נתן נפשו להחיות רוח שפלים במאדו, וצדקת פזרונו ולהיות את נדכאים, וגם עדיו כי באו אביוני אדם ששו ושמחו כי קרבים ימין והרחיב לבבם בפיוסי דברים ובדברי הן שהוצק בשפתותיו.

עוד מדרך הענוה האמיתית שיהיו כל עניני הגוף נבזה ונמאס בעיניו באמת, עד שלאפס ותהו יחשבו מבלי הרגיש לא ענג ולא נגע, ורק בדרכי ה' יגבהו, שיהא לבם פתוח לתורה ועבודה וקדושה, ואך בה' ישמחו, כי ישיתו לבם מדור נאה לו ית' שמו ככתוב (ישעיה כט) ויספו ענוים בה' שמחה, וכמאמר הרגיל תמיד בפניו בעמדנו בתפלה לאמר, ולמקללי נפשי תדום ונפשי כעפר לכל תהיה, ואח"כ פתח לבי בתורתך, ואחרי מצותיך תרדוף נפשי. הן כל מכירי כבוד מר אבא הגאון ז"ל המה יעידו ויגידו מענותנותו הגדולה, אשר אם היה נעלב לא העליב, והיה שפל רוח בפני כל אדם, ובתענוגי הגוף אף למעוטא דמעוטא היה חושש, ושם דרכיו לבלי הרגיש תענוג, ואף כי הגיעו ימי הזקנה שנתייסר ביסורים של אהבה במאדו ונפשו קבלם בשמחה ובצהלת פנים מבלי הוציא אנחה. (כמאמר חז"ל (ברכות סב ע"א) קבלה דיסורי שתיקותא), ודעתיה הוה בדיחא עליה, כל שני דקביל עלי' יסורים, ורק ע"ז היה מצטער אותו צדיק, על שהוכרח לכלכל גופו לפי מחלהו, ובמסתרים היו עיניו יורדים טיף טיף, (ועיני ראו ולא זר) ועם כי לבו היה דוי, ע"ז היה שמח ביסוריו הממעטים לו הרגש התענוג, עד שלא שם לבו לא לענג ולא לנגע.

וכל רואי השמש בגבורתו המה ראו כן תמהו, שעם כל כניעת גופו ונמיכת רוחו למילי דעלמא, כן נהפוך לבבו במילי דשמיא ללבוש עזו והדר ועד זיבולא בתרייתא לבו היתה שומה לעשות מדור נאה לתורה ועבודה וג"ת, ומה מאד גבה לבו בדרכי ה' ללחום מלחמתה של תורה, וכל מצוה שהחל ברוח חכמה וגבורה גמרה ברוח דעת ויראת ה', ודבר אחד מדבריו לא שב והוציא לאור מחשבתו הטובה לפני רבבות עם, והכל בשובה ודברים מחוכמים אשר בנחת היו נשמעים.

נפש החיים

עיקר הענוה שלא להרגיש מעשיו הטובים שפעל וערך מעלותיו שהשיג, וכל אשר יגדלו פעולותיו ומעלותיו ושכלו ירבה להכיר גדולתו ית"ש, כן רוח האלקים תוסיף תת כח הרגש חסרונו ותדמים הרגש עצמות מעלותיו, וכשרואה שמתיקר בעיני אנשים לכבודו מצטמק ורע עליו המעשה, *ומחשב לו חסרונותיו להקטין עצמו לבלתי רום לבבו (כמו שמצינו ברב (יומא פז ע"א) כד הוה חזי אמבוה וכו').

*ודרך דרש אולי הוא כוונה שניי' במה שאמר ר"א לתלמידיו (ברכות כח ע"ב), הוהרו בכבוד חבריכם, שצריך זהירות שלא יוגבה לבו מהכבוד שחבריו נוהגים בו.

ומי שלא ראה דרכי כבוד מר אבא הגאון ז"ל בזה לא יאומן כי יסופר, כל תחבולותיו ועלילותיו אשר שם שם לו בזה, רגיל על לשונו היה שכל חדושים שמחדש כן בגפ"ת או בשו"ת ושיערה דעתו דחדי לבי' מפלפולי' הוא חושש לנהנה מד"ת, והיה קרוב בעיניו שהחידוש אולי אינו לאמיתה של תורה ממאמרם ז"ל (ר"פ אלו דברים), כל המתיהר חכמתו מסתלקת הימנו (ודרך בדיחותא היה אומר שזהו נחשב אצלו לשוחר שמשחד עצמו בחדותא דמסתיי') והיה מתיגע לסתור דברי עצמו, ולחזור לשנות דבריו ולשקול בפלס שכלו איך להעמיד על האמת בסברה ישרה ובשקול דעת נכונה, והרואה יראה ויבין מחכמתו שנתקיימה לו איך היה מקטין שכלו בעיניו, ודעתו היה שפלה עליו כמאמרם ז"ל (תענית ז ע"א) אין ד"ת מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה עליו.

היה אוהב תוכחת מוסר וכל דבריו היו כאש והוה להיט מפומי' שלהבת י"ק באהבה ורשפי אש ביראה, וכל און שמעה היה נמס לבבו כהמס דונג, ונמשך אחרי מיליו דחסדאין באגדתא דהוה דריש בפרקיה ומענותנותי' לא מלאו לבו להוכיח לברייתא, והוכיח במישור לעצמו בכל דבריו, והיה כבא ללמד ונמצא למד, *ורובי מוסריו היו להשפיל גבהות הלב.

*ואולי כי כוונת הכתוב (ישעיה נד) ה' אלקים נתן לי לשון למודים וכו', יעיר לי און לשמוע כלמודים, היינו שה' ית"ש נתן לי לשון למודים בתוכחת מוסר לאחריני, והוא ית"ש העיר אזנו שילמד גם הוא מוסר לעצמו כלמודים שמלמד לאחריני.

ועם כי רובי דבריו בדרשותיו היו עומדים ברומו של עולם, מיוסדים ע"פ זוהר וכתבי האר"י ז"ל (כאשר המבינים הבינו בדברים), הוא ז"ל מענית צדקתו הליבישם והפשיטם וגנום לבל יגדיל דבריו כדורש בנסתרות להמתיקם בדבש וחלב תחת לשונו, וכבשם תחת לבושו, מלדורשן להדיא בהמון. ורבים שלא מלאו כריסם בתלמוד להטהר במעשיהם ברוח נכון ביראת ה' לבל יכשלו בהבלי חבלי השוא, ולפי הוראת השעה שהיה נראה לו להוציא איזה דברים מבלי הצפינם, היה קורא על עצמו לא המדרש עיקר אלא המעשה. (וממילא נשמע כוונתו על סיפא דמשנה זו, וכל המרבה דברים וכו') (לשון רבי המלך) שממלל מלין לצד עלאה להגדילם בעיני השומעים (ועיין מדרש שמואל שם).

בכל דרכיו היה ממעט כבוד עצמו, להרבות כבוד שמים, הן במילי דצבורא בפרט בעיני הכלל, מודעת שהשליך נפשו מנגד ועסק הרבה יתר על כדי כחו, ואף כי זקן היה, היו ידיו אמונה עד בא השמש. ואף ככלות כח רח"ל, גם על משכבו בחליו רעיוניו סליקו ועיניו היו נשואות השמימה לשתף שם שמים בצערא דהכלל והפרט, כגנחוי ואנחות, בשברון מתנים ואנחותיו הרבות, בזה היו שוברות כל גוף השומע. (והיה רגיל להוכיח אותי על שראה שאינני משתתף בצערא דאחרינא, וכה היה דברו אלי תמיד, שזה כל האדם לא לעצמו נברא רק להועיל לאחריני, ככל אשר ימצא בכחו לעשות) ודן והורה אוהב שלום ורודף שלום אוהב את הבריות וקרבן לתורה**.

וזה היה דרך הלוכו בקדש מעודו הן בתורה והן בדרכי ה' הישרים שהיה מורה, הניח כבוד עצמו ובהר לו ללמד באשר ייטב להם לאחריני, אשר כקטן כגדול ישמעון בכל רובי תורותיו, אשר זכה וזיכה את הרבים, לא הניח ידו מלהגיד לבני עירו אחר תפלת השחר פרשה מסדרא דשבוע יום יום, וכל הנכנסים לבית המדרש יצא מלא דבר כאשר כל אחד קלט לפי דרכו. אוהב

נפש החיים

הפשט קלטו עומק פשוטו במקרא, ודורשי הרשומים דרוש דרשו ממה שלקחה אזנם מה שנזרקה מפיו מדי דברו בקצרה, וכל השומעים שמחו במתק שפתיו אשר ברור מלל כקורא הפרשה לפני תשב"ר. וכ"כ היתה מצוה זו חביבה בעיניו שהניח כל דבריו בקדש והוה רהיט לבי מדרשא בעוד שכל הצבור מתפללין, וקטן וגדול שם הוא וחדותא שלימתא הוה חדי מינה באמרו שלאנמורי דבר הצריך תלמוד, לאו כולי עלמא גמירי, וזאת התורה כל אפיין שוין באבנתא ומטיב לכולם ועלץ לבו בזה ילמדו ענוים דרכו.

** וכנונא שהורגלנו להציע תפלת שהמע"ה (מלכים א' ח' כז) כי האמנם ישב אלקים על הארץ, ד"מ שכמו שקרוב להאמין שאיש חסד עם כי הוא עתיר נכסין וגדול כבודו לאדירי עם בחכמה וגבורה ועושר, יבחר לו מקום לישב בשפל ולהיות את נדכאים ארץ מלחה, לא מקים זרע ומים אין לשתות, למען יוכל גמול כל מיני חסדים טובים כחפץ לבו, רק להטיב בכל מילי המיטב ככל החזיון הוה. אמר שהמע"ה שם יאמן נא דברך כו', כי האמנם לשון אמנות (אומן) ישב אלקים על הארץ שתמצא ירך לגמול כל חסדים טובים אשר יחמא איש לרעהו, תעשה חסד בגבורה, להציל עשוק מיד עושקו, איש אשר יסיג גבול רעהו תשיבהו על אדמתו, כי יצמאו למים ונתת להם מטר רעב, כי יהיה ונתת להם לקצירי ומריעי תעלה ארוכה לכל נגוע לבב תחבוש לעצבות, ומלאה הארץ דרכי טובך להטיב בכל מיני הטבה.

ומודעת שלבו ראה הרבה חכמה, והגדיל תורה והוסיף עבודה, וממעשיו המרובים אף חכמתו נתקימה לו בכל מדע לחדש חדושי תורה בגפ"ת המתוקים מדבש (והנם בכתובים פסקי פסקי מה שכתבו תלמידיו, כי לא הוה ניהא ליה לכתוב על ספר בעצמו כל דבר שאינו הלכה למעשה) והרבה להשיב שו"ת מנעוריו, ועד שיבה לכל גדולי רבני מדינתנו וגאוני זמנינו, וכולם נקבעו הלכה למעשה. (ועם כי בעו"ה המון גנוי שו"ת שגנום נשרפו בעו"ה באש ששולח ממרום, יום ד' י"ד אייר בשנת תקע"ה, ונשרפה ר"ל כחצי העיר, וגם הוא היה מהם שהיו בתיו לאכול אש, ורק על בית אולפנא דידיה רחמי ה' מתלקחת בתוך האש שאכלה סביביו וקצותיו, והוא נשאר כאור מוצל מאש. וגם הספרים נצולו ברוך שעשה נס במקום הזה, אמנם הרבה מהם נשארו ביד התלמידים שהעתיקו להם, והרבה מבדרן בעלמא ה' יהא עוזר לאספם ולהברם יחד). ועם כי חזינא לדעת' דמר אבא ז"ל, דיהיב דעת' עליהן לקבצם יחד, אמנם על כולם לא נצטויתי מאתו להדפיסם, רק על דא נצטויתי מפורש יוצא מפיו יום העלותו השמימה בנוראות דברים, להתחזק בכל כחי לחזק בית אולפנא דידי' שלא תמוש תורה ח"ו, וגם על הקונטרסים הללו נתן קולו עלי מקירות לבבו, שלא אשנה מדבריו כאשר המה כתובים, ככה צויתי להדפיסם בזרז.

וניתי ספר ונחזי ענותנותי, שהניח דעתו מחבירים גדולים, והמעט עצמו למיהב דעת' על הקונטרסים הללו המעטים ונמוכים לפי ערכו הגבוה, כי מודעת שדבר ה' היתה אל אליהו חסידא ג"ע, ונגלו לו תעלומות חכמה כאשר כבר יצא אור דבריו בדפוס, ועוד עשר ידות לו בנסתרות בכתובים, כמו שהאריך מר אבא הגאון ג"ע בהקדמתו לספרא דצניעותא (ושמעתי ממר אבא הגאון ז"ל שכל כתבי הקדש בנסתרות ממר"ן אלי' ז"ל נכתבו קודם שהגיע לארבעים, כי מאז בינה יתירה התוספת לי' שלא היה הזמן מספיק להכתב כל מה שנגלה לו). ומר אבא ז"ל קלט סלת מכל בית נכואת רבו ז"ל, להבין מדעתו ראשי פרקים פנימיות דרך עץ החיים להאר"י ז"ל, והיו חקוקים על לוח לבו ומענותנותי שייף ועייל מעט מזעיר בקונטרסים הללו, ופתח כמחט סדקית למי שלבו פתוח לפתוח פתח כפתחו של אולם, וברוחב בינתו חקק וחצב הדברים שקלן והמירן וצרפם לדרך התורה ועבודה ויראת ה', להורות הדרך ילכו והמעשה אשר יעשו, וכאשר מעודו נפשו אותה לזכות את הרבים בדבר השוה לכל נפש, כן היתה מגמת נפשו קשורה בזה בחד קטירא בעולתה למרום.

ומי שלא ראה העז והענוה דילי' ביום הלקחו מאתנו, לא ראה עזו וענוה, שמעת תפלת השחר עד עת צאת נשמתו למרום, כל שעה ושעה החליף כת, רגע היה משפיל גופו בדבריו כאשר הרגיש שישוב העפר אל הארץ כשהי' ופניו שחורות כעורב, וכרגע היה מתאזר עז בדביקות

נפש החיים

נפלא, ופניו היו מאירים כאור פני מלך חיים, לקשר נפשו ברוחו שתשוב אל האלקים אשר נתנה בטהרה, עד רוחו ונשמתו אליו ית"ש נאספו בנשיקה, והיו צרורים בצרור החיים את ה'.

וטרם לקח אותו אלהים, אותיום אזעיר גרמיה וקמיט פניו בנמיכת קול ורוח ממללא מנשמת חיים, וכה היו דבריו ז"ל אף ברי יטריח להדפיס הקונטרסים היש מהר, ואתה בני ידעת שאף שללמוד לא זכיתי, זכוני מן השמים ללמד לאחרני ולעשות קיום לת"ת, כן אם שלא זכיתי ליראה את ה' אולי אזכה מן השמים שיתקבלו דברי בקונטרסים הללו להשריש יראת ה' ותורה ועבודה זכה בלב ישרי לב המבקשים דרכי ה' אלה הדברים אשר דבר לי.

*ומי שידע שמענותותו היה נחשב בעיניו עוד ליהיר, לא נפלאת היא מה שנדמה לו שלא הבין יראת ה' כענין מאמר הז"ל (ברכות לג ע"ב) אטו יראה מלתא זוטרתא היא וכו', אין לגבי משה מלתא זוטרתא היא, משל לאדם שמבקשים ממנו כלי גדול ויש לו דומה עליו ככלי קטן, קטן ואין לו דומה עליו ככלי גדול. והענין שכל מי שהוא עניו יותר אינו מרגיש ענותנותו, ואדרבה נחשב בעיניו למתיהר ואת חביריו, מחשיב לענוים. ומשרע"ה העניו מאד מכל האדם, ודאי היה מחזיק עצמו למתיהר ואת כל ישראל החזיק לענוים נגדו, וזהו לגבי משה שהיה עניו ביותר והחזיק את ישראל לענוים, אחר שאצלם יראה מלתא זוטרתא כי היא עקב ענוה, כמאמרם ז"ל מה שעשתה חכמה וכו' עשתה ענוה עקב לסוליתה. ורק לגבי דידיה נחשב לו יראה לדבר גדול, מחמת שנחשב בעיניו ליהיר עוד. ואולי לזאת מביא הנמרא משל השני מכלי קטן ואין לו למען דרוש תיבת מעמך שבקרא.

ואחרי הדברים האלה הלא דמוע תדמע עין כל הירא את דבר ה', כאשר יכניס בלבו דברים הללו היוצאים מן הלב, בעקב ענוה ויראת ה' לחיים, ואם האדם הגדול בתורה ועמלו היה בתורה כל ימיו, עשה נחת רוח ליוצרו, נדמה לו שאין בו יראת ה' אגן מה נעני אבתרי'.

ועם כי בי הוא שלא נודרתי לקיים מילי דאבוהא להודרו לאשר ציווני (ונענשתי ע"ז כפליים בפרי בטני על הטאת נפשי, א' שלשנה האחרת י"ד סיון תקפ"ב יום פטירת מר אבא ז"ל נולד לי בן זכר, והכנסתיו לברית ונקרא על שם נפש החיים, ואיננו כי לקח אותו אלקים ביום שלישי למילה, ושנה זו ה' כסליו יום ש"ק היה פ' ויצא יצא ממני הדר כבן שמונה, יפה תואר נחמד ואהוב, וכבר היה יודע לישא וליתן בנמרא כמר שמחה נפתלי הערץ צדיק הוא ה', כי פיהו מריתי, והוא רחום יכפר עון ולא יוסיף לדאבה עוד) אמנם לא מלבי ח"ו ברם הורעת השעה בעו"ה היא שגרמה, כי מיום שהורם העטרה טובה בעינינו לא ראינו, ונשארתי כאיש נדהם רצון לבב מאשר השתרג, ומשתרג ולא מצאתי לי עת לפטור עצמי ממלאכת שמים, שצויתי ממנו על בית אולפנא דידי, כאשר מודעת לכל, ולפום שיעורא דילי שיערתי רצון מר אבא ז"ל, שאולי לא יהא ניתא לי לדחות מעשה גדול ת"ת דרבים מפני מצוה זו.

וגם דמיתי לחבר מילין דאגדתא דילי לדרושינו על פרקי אבות, שהיה דורש שבת בשבתו במילין בסימין, ושמו נאה לו רוח חיים, באשר מלאים רוח עצה ורוח בינה ודעת וחיים הם למוצאיהם.

וגם לקבץ כל השו"ת ולסדרם לקרותם בשם נשמת חיים, כי בדבריו נותן נשמה ותבונה למבינים, כענין ונשמת מי יצא ממך (איוב כו) (וקונטרסים הללו קראתיים נפש החיים כחתימתו של מר אבא ז"ל בתשובותיו וכל מכתביו), ברם לית אתר פנוי לזה מרובי הטרדות והעבודה המוטלת עלי, ה' ירחיב ובין דא לדא אשתהי עד האידנא, ואם שגיתי ה' יכפר. (וגם חוו לי דעת קדושי' תרי הגאונים הגדולים אשר בק"ק ווילנא יע"א שהסכמתם שלא לאחר המוקדם בדעת כבוד מר אבא הגאון נ"ע עדי יוקבצו השו"ת דאבדרן בעלמא.

ועתה אחרי שמן השמים עוררנו לעשות רצון צדיק כבוד מר אבא הגאון נ"ע, יהא רעוא להפק רצון יראי ה' המתאוים לתורת חיים, ויהי נועם ה' לכונן מעשי ידינו, להוציא לאור מה שהנם עוד בכתובים, ומשמיא יאמצו כח ב"ד הרב המופלג מבקש מטמוני יראת ה' כש"ת מ' אברהם שמחה שי', שמרח ויגע בפעולת צדיק לחיים בעסק הדפסת הקונטרסים האלו, והטיבה ה' לטובים שהטיבו מטובם לסייע, והמתעסקים בגופם כולם ישאו ברכה מה' וזכותי דכבוד מר אבא הגאון זללה"ה, יהוי בסעדא דכל החפצים לעשות רצונו הטוב להביא עליהם ברכת טוב ומטיב.

נפש החיים

ואתם בית ישראל צאו וראו הדרך הישרה שידבק בה האדם, שימו לבכם לכל הדברים שנאמרו ביראת ה' לחיים, וראויין הן למי שאמרן, ולמי שנאמרו, ויהא רעוא דיתאמרו הני מילי מעליותא בין יראי ה' לאחוז קירות לבב אחב"י לתורת חסד ועבודה שלמה ותפלה זכה ופעולת צדיק לחיים, שמסר נפשו בחייו על תורה ועבודה תוסיף אומץ ללב האיש החפץ חיים בתורה ועבודה בכל לבכם ונפשם, ולעורר אוצר הטוב בחסד ורחמין נפישין על נפשות בית ישראל שי' ונפש נענה.

יצחק בהגאון המחבר מוה' חיים זללה"ה מוולאזין.

אזהרה

גם אם לא נאמר לא השידי ח"ו שארית ישראל לעשות עולה, ואף כי נאמר, אמנם למען לא יעלה על לב איש שום היתרא על איזה אופן שיהיה, הנני מודיע שאינני מרשה להדפיס ספרי כבוד מר אבא הגאון נ"ע בלתי רשות מאתי בשום אופן, כפי פקודת הקיר"ה והשומע יתברך באלקי אמן.

ולחתום בברוך, הנני קובע ברכה בפני עצמה ובהודאה לכל אחב"י היקרים שי' בכל מקומות מושבותיהם מחזיקי עין החיים ותומכים מאושרים שתוכם רצוף אהבה לעשות נחת רוח לנשמתו של מר אבא הגאון זלה"ה, ומאמצים כח להקים שמו על בית אולפנא דידי, ואני תפלה מי שהטיב ומי שמטיב ומי שיטיב, לקבוע כן צדקה להזכרת נשמת חיים לבית תלמודו, כולם יהיו נזכרים בזכירה אחת לכל משאלות לבכם לטובה וברכה, וזכות ת"ת דרבים יהוי בסעדא דידהון, שכל הברכות שברך כבוד מר אבא הגאון ז"ל לפני ה' מרם נעלה מאתנו את כל טהורי לב וטהורי ידים המוסיפים אומץ יחולו על ראשם להתברך בברכה משולשה רחבה וגדושה איש איש כברכתו, יבורך מעשי ידיהם בנועם ה' כנפשות כלל אחב"י הישרים והיקרים שי' ונפש נענה.

יצחק בהגאון מוהרר"ח ז"ל

היום יום ג' ז"ך אייר אשר ב"ם יברכו ב"י ורב שלום לפ"ק.

דברי כבוד אחי רב חביבי הרב המופלג וחריף ירא ה' ומפורסם כש"ת מ' יוסף במה אכף ואקדם על כל יקר שראו עיני בדברי קדוש ה' מר אבא הגאון וצדיק נ"ע, ומה אוסיף לדבר על דברי אחי הגדול הרב נ"י, אשר בדעת שפתיו ברור מללו בהקדמתו. אמנם לאשר משמיא העירוני לבא הלום בעת הלקח ארון האלקים, אבא מארי הגאון זללה"ה וחזינא שנתן נפשו אז על דבריו שנאמרו ביראת ה' לחיים. וגם עתה כי באתי על יום פטירת מר אבא זללה"ה משמיא אסתייע לבא בעת גמר הדפסת הקונטרסים מהודא, ומשבח אנא למרא עלמא שהחייני והגיעני לחזות בנועם אמריו, כי יצא לאור בחסד ה' כה יגדיל חסדו שעניינו תחזינה, כי יצא לאור דבריו אשר המה בכתובים וישים חלקנו בתורתו כרצון יראי ה', נאום יוסף בהגאון מוה' חיים זללה"ה.

יום ה' ב'ז'ה' סיון יום העלות מר אבא ז"ל ורב שלום לפ"ק.

נפש החיים

אקדמות מילין בקיצור אמרים, על מה הושתתו אדני זה החיבור

כנזכר בהקדמת מהרי"ץ, רבינו הגר"ח היה נוהג לומר שיעור בפני כל העירה וואלאזין כולה. השתתפו בשיעור זה עמי הארץ, תינוקות של בית רבן, בחורים צעירים שבישיבה קמנה, בני עלייה מהישיבה הגדולה, מנידי שיעור, גדולי תורה יושבי על מדין, אשר ידם רב להם בנגלה ונסתר כאחד. ופלא היה, שכולם כאחד נהנו הנאה גדולה, כל א' מהם קיבל מהשיעור את הראוי לו. ידע רבינו להלך כנגד רוחו של כל אחד ואחד, להחכימו ולחזקו בעבודת היראה. כן נראה לענ"ד מהותו הייחודית של ספר זה. שכן ראו פלא זה, כיצד רבים לומדים אותו מקמנם עד זקנם, ממשמשים בו ומוצאים בו טעם.

והנה ראיתי רבים ההוגים בו, ויצאו עליו כבר חיבורים חשובים, אך עדיין כמדומה שעוד נותר מקום רב למשמש בו ולמצות את מידותיו. והנה כידוע לכל ההוגה בספרו של רבינו הוא מרבה להביא ראיות ואסמכתאות לכל דבר ודבר שהוא אומר מדברי הזהר* והתיקונים ודברי האריז"ל. וכלפי חוץ הדברים נראים כאילו מיותרים ונהוג לדלגם. וטרם ראיתי שדייקן להתחקות אחר מקורותיו אלו להבין כוונת עומק דבריו בהביאו אותם. ולכן שינסתי מתני, על אף שאיני כדאי להסביר את אמיתות עומק דבריו, אמנם נראה לי שחיבור זה מהוה עכ"פ פתח ליכנס, שהרוצה לעמוד באמת ובתמים על אמיתת כוונת רבינו, עליו לדעת שיש משמעות נוספת ומיוחדת לכל תוספת מימרא ואין לדלגם, ויש לבדוק כל דבר ודבר מאי קמ"ל וכמו שאבאר בפנים הספר. אני השתדלתי לעזור בזה להביא כל דבר שהוא מציין מה החידוש שהוא ראה בזה. כך שמעתה כל א' יכול ללמוד את הדברים בעמקם בגפו ולשאוב מהם את המים המתוקים.

בנוסף, ידוע כי רבינו המחבר הגר"ח מואלאזין היה מגדולי דורו והיה מתלמידיו המובהקים של רבינו הגדול הגר"א. ויסודות רבים מכתבי הגר"א ותלמידיו מרומזים בדבריו. לכן טרחתי כאן לחפש אחריהם ולצייןם, כמו כן הוספתי יסודות רבים מהזהר והאריז"ל אותם השמיט רבינו ויכולים להיות כאן לעזר וסיוע בהבנת עומק הדברים. ויהי רצון שתתקיים שמעתא ויתקדש עילאה.

* הערה קצרה לתועלת הלומדים: ככל הנראה דפוס הזהר שהיה לפני רבינו היה דפוס מנטובא, ואנחנו ערכנו השוואות בכמה מקומות בין דפוס זה לדפוס וילנא. ולענין זוהר חדש הדפוס שהיה לפני רבינו היה דפוס אמסטרדם ובמהדורא זו ציינו למהדורת הרב ראובן מרגליות.

נפש החיים

		שער א'
16	ישאל מהו צלם אלקים לפי הפשט, ויבאר מהו בכלל עניין צלם ודמות	פרק א'
17	אלקים פירושו בעל הכחות כולם, דהיינו שתמיד הוא נותן בהם שפע לקיימם	פרק ב'
20	כמו כן האדם הוא צלם אלקים, שולט על העולמות לתקנם ולהרסם במעשיו	פרק ג'
22	המשך ביאור הנ"ל	פרק ד'
27	האדם בנוי כך שמשפיע על ראש עולמות העליונים ששם שורש לכל השפע של כל העולמות כולם	פרק ה'
30	נשמת אדם כוללת את כל העולמות וממילא משפיעה על כולם	פרק ו'
41	לפי הנ"ל מובן שכל הנהגת ה' הוא כפי מעשה האדם התחתון	פרק ז'
42	ענין הכרובים ומח' ר"י ורשב"י בפירוש ואספת דגנך	פרק ח'
46	דור המדבר היו צריכים להתנהג כמעל הטבע, וענין היות הצורה בב' הכרובים דווקא	פרק ט'
49	אדם מישראל הוא גדול ממלאך	פרק י'
50	בגלל הנ"ל תלויות קדושות המלאכים באמירותינו	פרק י"א
53	מעלת מעשה אדם לתקן למעלה, ומציאות גן עדן וגהנם	פרק י"ב
56	מעלת הדיבור	פרק י"ג
60	מעלת המחשבה	פרק י"ד
62	נשמה מלשון נשימה	פרק ט"ו
64	הנשמה כלפיו ית'	פרק ט"ז
69	התקשרות הנר"נ בקשר לתשובה	פרק י"ז
71	קשר הנר"נ הוא לטובתנו כדי שעל ידי זה אפשר לעלות ולתקן בחי' שנתקלקלו על ידי שרשו. כרת בנפש מתקנים על ידי רוח, קלקול ברוח מתקנים על ידי הרהורי תשובה, בנשמה אין קלקול, שכן היא נעלית מתפיסת בני אדם וכשחוטא במחשבה הנשמה מסתלקת ממנו	פרק י"ח
75	קשר נר"נ במידותיו ית', וסולם יעקב אבינו, ומשל נשמת ישראל למפתח ושלשלת	פרק י"ט
77	פרטי סדר תיקונם והתקשרותם של נר"נ ע"י התשובה אם פגם האדם בנפשו רוחו או נשמתו	פרק כ
80	התיקון הגדול של לימוד תורה לשמה במערכת התשובה, גדר קיום המצוות של האבות לפני מ"ת, ומ"ט הותר להם לעבור על דברי תורה	פרק כ"א
81	החילוק בין לפני מ"ת לאחרי מ"ת, ולא בשמים היא, וענין טעמי המצות	פרק כ"ב
85		הגה"ה המהרי"ן
		שער ב
96	פ"י "בכל לבבכם" לענין תפילה ופוחח עניין בכל נפשכם לברר מהו בעניין התפילה	פרק א'
97	פירוש מילת ברוך, וחוקר כיצד שייך לומר על ה' ית'	פרק ב'
99	מיישב הדבר שהריבוי קאי על חידוש השגתינו בו ית'	פרק ג'
103	למה יש ב' בחי' נגלה ונסתר בכל ברכה וברכה	פרק ד'
105	כל השגתנו אותו ית"ש הוא רק מצד התחברותו ית' להעולמות	פרק ה'

נפש החיים

107	עבודת ה' מזון הנשמה והעולמות	פרק ו'
112	העבירות הם כמאכלים הרעים לגבי העולמות ותיקון הדבר על ידי עונשים או תשובה	פרק ז'
117	יישוב עניין ברכה עליו ית' דקאי על תוספת קיום העולמות ע"י התחברותו ית' אליהם	פרק ח'
117	תפילה בזמנה היא עיקר המזון להעולמות ולנפש האדם עצמו	פרק ט'
121	כל מילה ומילה מנוסח התפילה כוונתה להוסיף ברכה בעולם כנ"ל	פרק י'
123	תכלית כל עניין כוונת התפילה הוא רק הרבות כבודו ית'	פרק י"א
126	המשך הנ"ל	פרק י"ב
127	גודל עניין הכוונה בציור תיבות התפילה עצמם	פרק י"ג
128	מיישב עניין "לעבדו בכל נפשכם" שהוא כוונת ציור התבות בכל כחות הנפש	פרק י"ד
132	אופן קיום בכל נפשכם הוא תלוי בהכנת האדם	פרק ט"ו
133	בכל נפשכם כולל ג' בחי' נר"נ והם אותיות נקודות וטעמים	פרק ט"ז
136	בחי' חיה דהיינו שורש המחשבה והוא ענין צירופי אותיות	פרק י"ז
141	אופן כוונת חלקי התפילה בפועל לפי הנ"ל	פרק י"ח
		שער ג'
144	בחי' מקומו של עולם לפי פשוטו	פרק א'
145	פנימיות העניין	פרק ב'
148	סכנת ההתבוננות בזה, וטעם הצורך בכך בזמננו	פרק ג'
150	ב' בחינות דמצידו ית' ומצידינו, וביאור מצידו	פרק ד'
153	ביאור מצידנו, וטעם הכינוי "קב"ה"	פרק ה'
154	כל המצות בנויים על בחינת מצידנו ית', ורק שם משיגים המלאכים, ורק הוא ית' משיג בחינת מצידו	פרק ו'
155	מצדו ית' ומצדנו הם בחי' קו וצמצום	פרק ז'
157	התבוננות בצמצום, היכן מותר והיכן לא	פרק ח'
158	החילוק בין שם הוי"ה ב"ה לשם אלקים, ושכל כוונה לכח שאינה לשי"ת לבדו היא ע"ז גמור	פרק ט'
161	הוי"ה ואלקים היינו בחינת מצידו ומצידינו	פרק י'
165	עוד בעניין שמות הוי"ה ואלקים וייחודם	פרק י"א
167	כשפים וכוונת "אין עוד מלבדו"	פרק י"ב
169	עבודת האבות היתה מתוך השגה פחותה משל משה רבינו, ולכן ה' התגלה למשה בשם הוי"ה ולא לאבות	פרק י"ג
171	השגת מרע"ה, כוונת התפילה	פרק י"ד
		פרקים
172	אזהרה לכל העובד בטהרת הלב מהרהורי גאווה	פרק א'
173	טהרת הלב ועבודה לשמה אינה לעיכובא	פרק ב'
174	אסור לבזות הלומד שלא לשמה, ובסוף גם הוא יבא ללימוד לשמה	פרק ג'
175	תשובה לעצת היצר שעיקר התורה הוא הדביקות בו ית'	פרק ד'
177	העיקר במצוות הוא המעשה ועיקר התפילה להוציא התיבות בשפתיו	פרק ה'
179	עוד בענין הנ"ל	פרק ו'

נפש החיים

180	תשובה למענת היצר שאין מצווה כי אם במחשבת לשמה	פרק ז'
181	תשובה למענת היצר שתכלית העבודה היא יראת הרוממות ולכן יראת העונש ובני אדם הוא עבירה	פרק ח'
		שער ד'
183	הקדמה, שיש בלבול מצד היצר להמעיט המחוייב, לפעמים מוריד את היראה ולפעמים את עסק גופי התורה	פרק א'
184	תורה לשמה אינו הדביקות בשי"ת	פרק ב'
185	פיו לשמה בלימוד התורה לשם התורה להוסיף לקח ופלפול	פרק ג'
186	יראה היא השמירה של תורה	פרק ד'
187	כפי גודל היראה כך תהיה מעלת ידיעת התורה	פרק ה'
188	חשיבות ההכנה של היראה לפני הלימוד, שכן הלימוד הוא הדבקות בדבורו של השי"ת	פרק ו'
189	לחשוב ביראת שמים קודם הלימוד ואפילו באמצע	פרק ז'
190	טוב מעט ביראת ה'	פרק ח'
191	אין לעסוק ביראה יתר על מידתו והתורה עצמה מביאה יראה	פרק ט'
191	העיון בתורה הוא גופא הדביקות בשי"ת בבחינת שרשא דעלמין כולהו	פרק י'
194	חיות העולמות תלוי בתורה ממילא כל המציאות תלויה בכל עת באם לומדים א"ל	פרק י"א
198	מעלת חידושי תורה	פרק י"ב
200	על ידי לימוד תורה נשלמת כוונתו ית' בעולם	פרק י"ג
201	בשעת הלימוד כל העולמות שמחים ומתברכים	פרק י"ד
203	והלומד עצמו מתברך גם הוא, וניצול מן הייסורים	פרק ט"ו
205	מעבירים ממנו עול דרך ארץ, נותנים לו שמחה וגדולה	פרק ט"ז
206	התורה מגינה גם אחרי פטירתו מזה העולם, ואפילו היה בעל עבירה	פרק י"ז
210	המקבל עול תורה לשמה הוא נעלה מעל כל עניני זה העולם, ומושגח בהשגחה פרטית, והכחות הטבעיים מסורים לו	פרק י"ח
211	שם ה' נקרא עליו	פרק י"ט
214	וזוכה לדברים הרבה, סודות התורה ורוה"ק	פרק כ'
215	כ"ש שמשיגים נפלאות אחר פטירתם ולע"ל	פרק כ"א
217	הנזק הבא למי שמעולם לא למד, ועוד יותר למי שעסק ופירש ממנה	פרק כ"ב
219	כנ"ל לאחר פטירתו מהעולם	פרק כ"ג
221	עונשו בעולם הבא ובתחיית המתים	פרק כ"ד
222	הנזק בביטול התורה של כל ישראל כאחד, ונזק זה אינו קיים בשאר עונות	פרק כ"ה
223	החילוק בין תורה לשאר מצוות, ובפרט תפילה	פרק כ"ו
224	התורה נשארת בקדושתה גם כאשר ירדה לזה העולם	פרק כ"ז
226	התורה מצויה אצלינו מצומצמת לדבר כאילו לערכינו	פרק כ"ח
228	כל מצוה מכוונת כנגד אבר פרטי תורה מכוונת כנגד כל הגוף	פרק כ"ט
229	אפילו אם קיים כל המצוות עדיין גדולה מעלת התורה שקדושתה קדושה תמידית, ואעפ"כ תורה בלי מצוות איננה כלום	פרק ל'
230	תורה מכפרת על כל העונות	פרק לא
233	טעם הנ"ל, ושהלומד אינו מתיירא מפיתוי היצר	פרק לב

נפש החיים

236	חומר ביטול תורה	פרק לג
237	על ידי לימוד התורה משרה שכינה בתחתונים	פרק לד

נפש החיים

שער א'

פרק א'

כתיב (בראשית א כו) ויברא אלקים את האדם בצלמו בצלם אלקים ברא אותו¹, וכן כתיב (שם טו) כי בצלם אלקים עשה את האדם.

הנה עומק פנימיות ענין הצלם הוא מדברים העומדים ברומו של עולם, והוא כולל רוב² סתרי פנימיות הזוהר³, אמנם כאן⁴ נדבר במלת צלם בדרך הפשטנים הראשונים ז"ל, על פסוק (שם א כו) נעשה אדם בצלמנו כדמותנו.

מאיר הנפש

¹ יש לשים לב שיש ג' פסוקים שמדברים על הצלם אלקים, א' כתוב בו "ברא", וא' כתוב בו "עשה", וא' כתוב בו "נעשה בצלמנו כדמותנו", שלמימרא שכלול בעשיה גם "דמות". והנה עי' ע"ח בדרושי הצלם פרק א' ש"צלם" הוי בחי' יה"ו (דהיינו כל מערכת ההשפעה) ואילו "דמות" הוא בחינת ה' אחרונה, בחי' נוק' וכל מערכת קבלת השפע והעברתה ללמטה ממנה. וכן עי' ע"ח שער דרושי הצלם פרק א' וז"ל, תחלה קודם יציאת המוחין האלו היה ז"א איש בעל ו"ק, והיה לו אז צלם א' אל הו"ק, ועל אותו צלם נאמר אך בצלם יתהלך איש, כי עדיין ז"א נקרא איש ולא אדם. ועתה בבוא לו המוחין האלה הנקרא צלם כנ"ל, נקרא צלם אדם, כי כבר הוא נקרא אדם שלם, ועל צלם זה נאמר "ויברא אלהים את האדם בצלמו", וכן "כי בצלם אלהים עשה את האדם", כי ז"א נקרא אדם, וצלם זה נקרא צלם אדם, עכ"ל. [ועי' בהגר"א בתיקו"ז קלד ע"א ד"ה דאתמר, תז"ח יב ע"ב ותיקו"ז צג ע"ג ד"ה ביומא שלכל א' צורה אחרת שבו מראה את כל שיעור הקומה בפסוקים אלו.]

² בביאור לשון "רוב סתרי" המורה לאפוקי מ"כל" עי' ע"ח שער א' ענף ב' ז"ל, והנה בחי' זאת הב' [של יושר] נקרא צלם אלהים, ועליה רמז הכתוב באומרו "ויברא אלהים את האדם בצלמו בצלם אלהים" (בראשית א כו), וכמעט כל ס' הזוהר והתיקונים רוב דבריהם כולם מתעסקים בבחי' ב' הזאת בלבד, ע"כ. ומבאר הלש"ו (ביאורים ח"א ז ע"ב) שכוונתו שכמעט כל ס' הזהר והתיקונים מדברים על היושר משא"כ עניין העיגולים שאין מדברים בו כל כך, שכן המה רק כללות ענייני חכמת הנסתר ולא פרטי סדריו. ועיי"ש יא ע"ג, שאורות העיגולים המה בחי' ד' יסודות ארמ"ע, הרי הם עצם מציאות העולם עצמו (עי' ע"ח שער נ פרק י) ולא צורת האדם הקיימת בתוך העולם, שכן צורת האדם הוא בחי' אורות היושר, ולכן בעיגולים הכל הוא בהעלם גדול ובכללות, ואילו כל הפרטים הניכרים הם רק ביושר.

ובאופן אחר, עי' לש"ו דע"ה ח"א עו ע"א שמש"כ בע"ח שער עיגולים ויושר ענף ה' על הפסוק (דברים ד) "כי שאל נא", דהיינו שאין לשאול על גילוי ית' שאינם בבחי' צורת אדם, ואפשר לשאול על קו דא"ס בגלל שטמון בקו צורת אדם, משא"כ למעלה הימנו שאין שם קו וצורת אדם כלל. עכ"פ יתכן לפרש שכוונת רבינו בנקיטתו בלשון "רוב" שהוא מהקו ולמטה, שכן למעלה מזה אינו כי אם המיעוט שאינו מדובר כאן.

³ עי' יהל אור ח"ב כ"ח ע"ד, ז"ל, סוד משה הוא תורתו הלכה למשה מסיני שהוא הסוד והוא גנוז ברמז, ע"כ. וכן עי' בבהגר"א על תז"ח ח ע"א ז"ל, ספר הזוהר הכל ברמז, ע"כ. אם כן י"ל שפירוש הלשון 'פנימיות הזהר' הוא שעצם פשטות דברי ספר הזהר כולו רמזים ומשלים לעולמות העליונים וביאורם הפשוט שייך לחלק הרמז שבתורה [עי' בבהגר"א על תיקו"ז מג ע"ד ד"ה בגין, שהרמז כולל ג"כ את אגדות הש"ס], ואילו עומק הבנת הדברים הטמון במילותיו, הרי היא שייכת לחלק הסוד של התורה, היא הפנימיות של דבריו דהיינו עצם ענייני אותם העולמות. לפ"ז, בע"כ צ"ל שמאמר רבינו כאן שלא בא לעסוק בעניין הצלם מצד מה שכולל את רוב סתרי פנימיות הזהר, כוונתו שבא ללמדינו את כל ענין הצלם על פי חלק הרמז שבו דווקא הרי הוא חיצוניות הקבלה.

וטעמו, שכן ענין הצלם הרי הוא קומת האדם, כולל את פנימיות סתרי התורה, כלומר חלק התורה המלמדינו כיצד כל מה שה' ברא הוא עבור האדם בעל הבחירה. ממילא בע"כ שאף אופן בריאתו ואפילו בחיצוניות הוא בצורה של אדם שהכל נברא עבורו.

⁴ כלומר בשער א' (ולמעשה בעמקם של דברים כל הספר בנוי על זה), דהיינו על יסוד זה שבצלם יש גם בחינה חיצונית כיצד הוא ית' מתגלה לנבראים ועל זה הוא שמדבר כאן. אמנם למעשה יש לזכור שאין כאן דברים מתורת הנגלה, כלומר דברים המבוארים בהלכה ע"פ י"ג המדות שהתורה נדרשת בהם, אדרבא כל הדברים בנויים על רמזי סודות התורה וחיצוניותם ה"ה חיצוניות הזהר. אמנם רבינו בא בספרו זה ללמדינו כיצד ניתן להוציא מהסודות הלכה למעשה בהנהגה ובהרגשה.

עי' אד"ר קמא ע"א: תנא אר"ש כל הני תקונין וכל הני מלין בעינא לגלאה למאריהון דאתקלו במתקלא ולא לאינן דלא עאלו (נ"א ס"א ולא) דעאלו ולא נפקו) אלא לאלין דעאלו ונפקו דכל מאן דעייל ולא נפיק טב ליה דלא אברי [תרגום: למדנו, אמר ר' שמעון כל אלו התיקונים וכל אלו הדברים צריך לגלותם לאנשים שנשקלו במשקולת ולא לאלו שנכנסו ולא יצאו, אלא לאלו שנכנסו ויצאו. וכל מי שנכנס ולא יצא, טוב לו שלא נברא]. וכן עי' אד"ז רצ ע"א: דמלין אלין סתימין אינן וקדישי עליונין נהירין בהו כמאן דנהיר מנהירו דבוצינא לא אתמסרו מלין אלין אלא למאן דעאל ונפיק דמאן דלא עאל ונפק טב ליה דלא אברי [תרגום: דברים אלו סתומים הם, וקדושים עליונים מאירים בהם כמי שמאיר מאור של נר. לא נמסרו

נפש החיים

והוא כי מלת צלם ודמות כאן אינו כמשמעו, כי כתוב מפורש (ישעיה מ יח) ומה דמות תערכו לו, אלא פירושו דמיון מה באיזה דבר. כמו (תהלים קב ז) דמיתי לקאת מדבר, כי לא נעשו לו כנפים וחרטום ולא נשתנה צורתו לצורת הקאת, רק שנדמה אז במקרה פעולותיו, שהיה נע ונד כמו הקאת מדבר שהוא צפור בודד ומעופף ממקום למקום, כך הוא לפי הפשטנים הראשונים ז"ל. וכן על דרך זה הוא ענין מלת צלם כי המה דומים במשמעם בצד מה⁵.

שער א' פרק ב'

אמנם להבין ענין אומרו בצלם אלקים דיקא ולא שם אחר⁶, כי שם אלקים ידוע פירושו שהוא מורה שהוא ית"ש בעל הכחות כולם כמ"ש בטור (או"ח סימן ה'). וענין מה שהוא יתברך נקרא בעל הכחות, כי לא כמדת בשר ודם מדת הקב"ה, כי האדם כשבונה בנין דרך משל מעץ, אין הבונה בורא וממציא אז מכחו העץ, רק שלוקח עצים שכבר נבראו ומסדרם בבנין, ואחר שכבר סדרם לפי רצונו, עם שכחו הוסר ונסתלק מהם, עכ"ז הבנין קיים. אבל הוא ית"ש כמו בעת בריאת העולמות כולם בראם והמציאם הוא יתברך יש מאין בכחו הבלתי תכלית. כן מאז כל יום וכל רגע ממש כל כח מציאותם וסדרם וקיומם תלוי רק במה שהוא ית"ש משפיע בהם ברצונו

דברים אלו אלא למי שנכנס ויצא. שכן מי שלא נכנס ויצא, טוב לו שלא נברא]. ועי' מים אדירים שם (עמוד צא), שכוונת מש"כ 'דעאל ונפיק' הוא על כאלו ש"נכנסו" - להשיג גנזי תורה, ו"יצאו" - לבחי' חיצוניות, הרי הם המצות והבינום על בוריים וראו שהכל א'. [עי' בהגרא באד"ר קכז ע"ב על הכתוב 'ארור האיש אשר יעשה', שמאן דעאל ולא נפק פי' שהוא מגשים, ולא פליגי, שכן דברי הגר"א קאי על עצם הלימוד נסתר ואילו דברי המ"א מבארים את העניין בחיצוניותו] ולכן מכאן נראה לכאורה שתכלית רבינו בספר זה הוא לבאר כיצד כל הפנימיות צריכה ליראות ביציאה מהבנתם אל חיצוניות הדברים המעשית היוצאת מהדברים בבחינת פועל היוצא, ואז נוסף על חיצוניות הזהר יש ג"כ מעצם לימוד הפנימיות הבנה חיצונית שיצא מזה. ומשמע מלשון הנפה"ח כאן שתכלית לימוד הנסתר בחיצוניותו היא לקבל ממנה תועלת בהרגשה. ועי' סוף שער א' וז"ל, ומי שזיכהו ית"ש להשיג נסתרות תוה"ק וכו' כמו הרב הקדוש איש אלקים נורא האריז"ל אשר עינינו בקצת טעמי וכוונות המצות הוא רק כדי שיתבונן כל א' לפי שכלו והשגתו עד היכן מגיעים כל פרטי מעשיו ודבוריו ומחשבותיו וכל עניניו בהעולמות והכחות עליונים ותחתונים ויתפעל ויתעורר מזה לעשות ולקיים כל מצוה וכל עניני עבודתו לבוראו ית"ש בתכלית הדקדוק ובאימה ויראה ואהבה עצומה, עכ"ל.

⁵ עי' פת"ש צמצום ג' שסוד ענין "צלם ודמות" שבאדם היינו צל ודמות למה שלמעלה. ועי' מבר"ש יג ע"ד, שכל עולם הוא בבחינת אין וא"ס ביחס לעולם שתחתיו, ואם כן כל דמיון ומשל מעולם לעולם הוא באמת אינו כי אם דמיון רחוק, שהרי הוא אינו קרוב לאותו העצם כלל שכן אינו מצוי עמו באותו העולם וההשגה כלל.

⁶ יש ז' שמות שאינם נמחקים, וב' מהם המה כלליים יותר מכולם: שם הוי"ה ב"ה, שאינו שייך לכנותו על נברא אלא רק על הבורא, ושם אלקים שלפעמים משמשת בלשון חול, שכן זהו ג"כ לשון שפירושה בעל כח. אמנם עיקר הדבר הוא שכל הקומה נכללת בב' השמות האלה, כאשר שם הוי"ה ב"ה הוא ביטוי לצורת ההארה שלאחר התיקון (עי' ריש בהגרא"א על ספד"צ שכל מתקלא היא שם הוי"ה ב"ה), ואילו שם אלקים הוא צורת ההארה בהיותה מחוסרת תיקון.

ועי' בהגרא"א על ספד"צ א ע"ג ד"ה ועיקר וז"ל ז"א שהוא נקרא אלקים נגד ע"ק כמ"ש בא"ר (דף קמא ע"ב) רזא דע"ק ורזא דז"א כו' תרין שמהן דאתקרי שם מלא ה' אלקים, ע"כ. אם כן השם הכללי השייך למציאות אדם הוא שם אלקים דווקא, והוא השם שמחוסר תיקון.

ועי' (ב"ב עה ע"ב) אמר רבה א"ר יוחנן עתידין צדיקים שנקראין על שמו של הקב"ה, ועי' ברשב"ם וז"ל ד"ה נקראו על שמו, שיהא שם ה', ע"כ, וא"כ לכאורה צ"ע. אמנם יש ליישב שזהו רק לעתיד לבא, שכן עד לאותה העת הם נקראים בשם אלקים והיינו מאמה"כ "בצלם אלקים". וכן הוא באפיקי ים (חי' אגדות לגריא"ח) שעתידים ליקרא בשם הוי"ה ב"ה. ועוד י"ל שהצדיקים יקראו כן מכיוון שהם קרויים בשם אלקים ורק שם זה מתחבר עם שם הוי"ה לשם תיקון.

השם אלקים הוא שם של מידת הגבורה (עי' זהר ח"ג יא ע"ב), אמנם כאן הוא בעיקר ענין לנוק' דאצילות, והנה עי' במש"כ הגר"א בפירושו להקדמת האד"ר (וכן עי' ע"ח שער התיקון פרק ג') וז"ל, בשם אלקים נברא העולם, כמ"ש בראשית ברא אלקים, וכל מע"ב, כי כל העולמות תחת אצילות הן אלקים, והיא [הנוק'] מתעלמת בתוכם נקראת ג"כ אלקים, עכ"ל. ועי' הקדו"ש שער ז פרק ו אות ב' שגם שם אלקים וגם שם הוי"ה ב"ה עיקרם באצילות ומתפשטים בב"ע, אלא שיש חילוק ביניהם, ששם הוי"ה ב"ה מתפשט ומתגלה בב"ע רק בפנימיותם ואילו שם אלקים מתגלה בגלוי בעולמות ב"ע. וממילא מובן למה השם הזה שייך לעצם הגילוי של ה' אל האדם, שהרי על ידי כן הוא נקרא צלם אלקים.

נפש החיים

יתברך כל רגע כח ושפעת אור חדש. ואילו היה הוא ית' מסלק מהם כח השפעתו אף רגע אחת כרגע היו כולם לאפס ותהו, וכמו שיסדו אנשי כנה"ג המחודש* בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית, היינו תמיד ממש כל עת ורגע⁷, וראייתם מפורשת כאמור (תהלים קלז ז) לעושה אורים גדולים, שלא אמר עשה אלא עושה⁸.

הגה"ה ואף שאין חידוש ניכר לעין, אמנם הד' יסודין עלאין, דאינון הסרסין קדמאין ואצבן לכולא, כנז' בזוהר (ואר"כ כ"ג ע"ב⁹), שהם סרס כל מעשה בראשית ופנימיות כולם והם ד' אותיות הוי"ה ז"ה, התמזגותם והרכבתם כל עת ורגע צרסס סרסס אינו מושג כלל¹⁰, והוא ית"ס מחדסס כל רגע לפי לנונו וענין התמזגותם כל רגע הם התת"ר¹¹ כרופי הסס ז"ה על פי השתנות נקודותיהם תת"ר¹² רגעי הסע"ה¹¹, וכן

-----מאיר הנפש-----

⁷ צ"ע מ"ט מייסד רבינו את התמידות ש"בכל עת ורגע" על מטבע הברכה דלעיל, הרי טמון כאן ג"כ משמעות שהחידוש הוא בכל יום ול"ד בכל רגע, וכמו כן עי' חגיגה יב ע"ב וכן הוא בזוהר (ח"ג רטז ע"ב) שאינם מתיחסים כי אם לחידוש שבכל יום ולא בכל רגע. אלא יש בחי' שבכל יום נברא העולם מחדש, ולכן מצד התקנה של אנשי הכנסת הגדולה להתפלל, אכן יש להתפלל על דבר זה ולתקנו מחדש. אמנם כאן רבינו מבאר שחוץ מהנ"ל יש ג"כ בחי' הארה תמידית, וכמו שיתבאר לקמן.

⁸ והנה פי' המציאות של "אורים גדולים" מובא בקדמונים שעניינו האור של היום הראשון בו היו שני המאורות שוין בגדלם, וביאור העניין עי' בע"ח שבירה ב' שהיא כאשר ז"ן הינם פ"פ ומקבלים מוחין מאו"א ואז לא הנוק' גדולה מז"א ולא הז"א גדול מהנוק', ואינם צריכים זה לזה כלל. וצ"ע דהאידינא עינינו הרואות שהלבנה צריכה למאור החמה והנוק' לז"א, והיאך יתקיים כעת מאמה"כ "לעושה אורים גדולים" אלא עי' לקמן בתחילת הערה 12.

⁹ ז"ל בשלימות: כד אתברי אדם מעפרא דמקדשא דלתתא אתתקן וארבע סטרי דעלמא אתחברו בההוא אתר דאקרי בי מקדשא ואינון ארבע סטרי דעלמא אתחברו בארבע סטרי דאינון יסודין דעלמא תתאה אש ורוח מים ועפר ואתחברו ארבע סטרי אלן בארבע סטרי (נ"א יסודין) דעלמא ואתקין מנייהו קודשא בריך הוא חד גופא בתקונא עלאה והאי גופא אתחבר מתרין עלמין מעלמא דא תתאה ומעלמא דלעילא אמר רבי שמעון תא חזי ארבע קדמאי אינון רזא דמהימנותא ואינון אבהן דכלהו עלמין ורזא דרתיכא עלאה קדישא ואינון ארבע יסודין אש ורוח ומים ועפר אלן אינון רזא עלאה (ואלן אינון אבהן דכלהו עלמין אבהן דכלא) וכו' תא חזי אש רוח ומים ועפר אלן אינון קדמאי ושרשין דלעילא ותתא ותתאין ועלאין עלייהו קיימין.

תרגום: כאשר נברא האדם, מעפר המקדש של מטה נתקן, וארבעה צדדי העולם התחברו לאותו מקום הנקרא בית המקדש, ואותם ארבעה צדדי העולם התחברו בארבעה צדדים שהם יסודות העולם א"ש ר"ח ומ"ם ועפ"ר, והתחברו ארבעה צדדים אלו בארבעה צדדי (יסודות) העולם, והתקין מהם הקדוש ברוך הוא גוף אחד בתקון עליון. וגוף זה התחבר משני עולמות, מהעולם התחתון הזה, ומהעולם שלמעלה. אמר רבי שמעון, בא ראה, ארבעת הראשונים המה סוד האמונה, והם האבות של כל העולמות וסוד המרכבה העליונה הקדושה. ואותם ארבעה יסודות א"ש ר"ח ומ"ם ועפ"ר, אלה הם סוד עליון [ואלו הם האבות של כל העולמות, אבות של הכל] וכו'. בא ראה, א"ש ר"ח ומ"ם ועפ"ר, אלה הם הראשונים, והשרשים שלמעלה ושלמטה ותחתונים ועליונים קיימים עליהם.

ועי' יהל אור ח"ב כז ע"ב וז"ל ד' יסודות חגת"ם של אצילות שהן ד' יסודות עלאין על כלהו כמ"ש בפ' וארא דף כג כד וכו' ת"ח ד' אינון קדמאי רזא דמהימנותא ואינון אבהן דכלהו עלמין ורזא דרתיכא עלאה קדישא ואינון ארמ"ע אלן אינון רזא עלאה ואלן אינון אבהן דכלהו עלמין אבהן דכלא [תרגום: ד' אלה ראשונים סוד האמונה והם אבות של כל העולמות וסוד המרכבה העליונה הקדושה והם אש רוח מים עפר ואלה הם סוד עליון ואלה הם אבות של כל העולמות אבות של כולם], עכ"ל. אם כן החידוש התמידי הוא באצילות, ומה שאנו רואים אינו כי אם תולדה מהחידוש ההוא.

עי' לש"ו דע"ה ח"א לו ע"ב, שיש יסודות חדשים לכל עולם ועולם, וכולם נעשים יש מאין מהעולם שעליו, והעולם העליון נחשב כא"ס לגבי התחתון, וכל הויית היסודות של העולם התחתון נובע ממלכות דעליון לכתר דתחתון. ושניהם ד' אותיות של שם, הן ד' היסודות והן החגת"ם של כל עולם ועולם: חו"ב הינם "תהו ובהו" והמה החומר והצורה של כל יסוד, ומזיווגם יצאה הדעת דהיינו החגת"ם הפנימיים, והם ד' היסודות העליונים. ואחר כך יצאו מהדעת החגת"ם העיקריים הרי הם ד' היסודות התחתונים ה"ה ארמ"ע. עי' לש"ו חלק הביאורים ח"א ז' ע"ב שהיסודות המה הכללים של אותו עולם. ועי' ביאורים ח"א י ע"ב ששורש היסודות של כל עולם הוא בעיגולים של אותו עולם.

¹⁰ עי' ליקוטי הגר"א הנדפסים בסוף בהגר"א על ספד"צ וז"ל, וידוע תדע שמרע"ה לא השיג אלא בבריאה ובהיכל הרצון כמ"ש מהרמ"ק והאר"י ז"ל, וכ' שתורתנו אינה אלא בבריאה, וכ"ה בסוף תז"ח, והנביאים לא השיגו אלא ביצירה ודניאל בראש עולם העשיה, עכ"ל. כלומר שאפילו משה רבינו לא יכול היה להשיג את עצם הגילויים שבאצילות אלא רק לידע שהוא קיים.

¹¹ עי' בגר"א על ס"י כ"ג ע"ד שמביא מספר הפרדס לרמ"ק ז"ל, י"ב שעות היום הם נגד י"ב צירופי הוי"ה ובכל הוי"ה יש תת"ר¹¹ תיבות נגד תת"ר¹¹ חלקים שיש בשעה והם ו' נקודות ה' תנועות גדולות (קמץ

נפש החיים

מושלים וכו' (תפילות א-2 אדון). לכן נקרא הוא ית"ש אלוקי האלהים וכן כתיב (שמות יח יא) כי גדול ה' מכל האלהים (תהלים צז ז) השתחוו לו כל אלהים, וגם העובדי כוכבים קוראים אותו יתברך אלוקא דאלהין (מנחות ק"ע"א). ולכן נקראים אלהים אחרים, ר"ל שאין הכח שלהם מעצמם רק מכח הגבוה ממנו, והגבוה ממנו מושך ג"כ כחו מהכח שעליו, עד הבעל כח האמיתי של כולם הוא ית"ש. ולכן נאמר (ירמיה י ז) וה' אלוקים אמת, שהוא הבעל כח האמיתי של כולם, שכולם מקבלים כחם ממנו ית"ש, ז"ש (מלכים א' יח לט) ויפלו על פניהם ויאמרו ה' הוא האלוקים.

שער א' פרק ג'

כן בדמיון זה כביכול, ברא הוא יתברך את האדם, והשליטו על רבי רבוון כחות ועולמות²¹ אין מספר, ומסרם בידו²², שיהא הוא המדבר²³ והמנהיג²⁴ אותם עפ"י כל פרטי תנועות מעשיו ודבוריו ומחשבותיו²⁵, וכל סדרי הנהגותיו הן לטוב או להיפך ח"ו.

(במדבר כב ט) ויבא אלה"ם אל בלעם לילה (בראשית כ ג) ויבא אלה"ם אל אבימלך בחלום הלילה, וכן כל ממנא וממנא דאחסין לון קודשא בריך הוא לשאר עמין, בשמא דא כלילן, ואפילו ע"ז בשמא דא אקרי, ושמא דא מלך על גוים, ולא הוא שמא דא, ההוא דמלך על ישראל, דאיהו יחידאה לעמא יחידאה, לעמא דישראל עמא קדישא.

תרגום: בא וראה, כל השמות וכל כנויי השמות שיש להקדוש ברוך הוא, כלם מתפשטים לדרכיהם וכלם מתלבשים אלה באלה וכלם נחלקים לדרכים ושבילים ידועים, מלבד השם היחיד הנבחר של כל שאר השמות שהוריש לעם היחיד הנבחר מכל העמים, הרי הוא יו"ד ה"א וא"ו ה"א, שנאמר "כי חלק ה' עמו" (דברים לב) ונאמר "ואתם הדבקים בה" (שם) בשם זה ממש, יותר מכל שאר השמות. ושם אחד מכל שאר שמותיו, אותו שהתפשט ונחלק לכמה דרכים ושבילים ונקרא אלהים. והוריש את השם הזה, ונחלק לתחתונים של העולם הזה. ונחלק שם זה לשמשים ולממונים המנהיגים את שאר העמים, כמו שנאמר "ויבא אלהים אל בלעם לילה" (במדבר כב) "ויבא אלהים אל אבימלך בחלום הלילה" (בראשית כ). וכן כל ממונה וממונה שהורישם הקדוש ברוך הוא לשאר העמים נכללים בשם הזה, ואפילו עבודה זרה נקראת בשם זה, ושם זה הוא "מלך על גוים" ולא אותו השם שהוא "מלך על ישראל" שהוא יחיד לעם היחיד לעם ישראל העם הקדוש.

¹⁹ כלומר שדבר זה שהם נקראים "אלהים" הוא רק מדבר על כך שהשי"ת קבע להם כח מיוחד, ולכן זוכים לשם זה השייך למי שהוא בעל כח על אחר. אבל ח"ו לומר שיש לשום בריאה כח של עצמו מלבד ה' ית' וכמו שכתוב בפירוש במשנה תורה לרמב"ם (יסודי התורה פ"א הלכות א-ד), ז"ל, יסוד היסודות ועמוד החכמות לידע שיש שם מצוי ראשון והוא מציא כל הנמצא וכל הנמצאין משמים וארץ ומה שביניהן לא נמצאו אלא מאמיתת הימצאו ואם יעלה על הדעת שהוא אינו מצוי אין דבר אחר יכול להימצאות ואם יעלה על הדעת שאין כל הנמצאין מלבדו מצויין הוא לבדו יהיה מצוי ולא ייבטל הוא לביטולן שכל הנמצאין צריכין לו; והוא ברוך הוא אינו צריך להן ולא לאחד מהן לפיכך אין אמיתתו כאמיתת אחד מהן הוא שהנביא אומר "וה' אלוקים אמת" (ירמיה י ז). הוא לבדו האמת ואין לאחר אמת כאמיתו והוא שהתורה אומרת "אין עוד מלבדו" (דברים ד לה) כלומר אין שום מצוי אמת [אמת הוא מי שקיים מצד עצמו ולא תלוי באחר] מלבדו כמותו, ע"כ.

²⁰ עי' פ"ח שער הזמירות פרק ה, וכן שער הכוונות דרושי תפילת השחר דרוש א, שמדבר על מטבע לשון זו מתפילת א-ל אדון, שמשם משמע שלשון זו קאי על גבורה לבד ולא נזכר שם ענין חסד כלל, וצ"ע. עי' מש"כ לעיל הערה 13.

²¹ עי' זהר ח"א ה' ע"א (וכן תיקו"ז קלו ע"א): ועל דא כתיב "ואשים דברי בפוך ובצל ידי כסיתך לנטוע שמים וליסוד ארץ" (שם נא טז) השמים לא כתיב אלא שמים. אמר רבי אלעזר מהו ובצל ידי כסיתך אמר ליה בשעתא דאתמסר אורייתא למשה אתו כמה רבוא דמלאכי עלאין לאוקדא ליה בשלהובא דפומהון עד דחפא עליה קב"ה והשתא דהאי מלה סלקא ואתעטרא וקיימא קמי קב"ה איהו חפי על ההיא מלה וכסי על ההוא בר נש דלא ישתמודע לגביהו אלא קב"ה ולא יקנאון לגביה עד דאתעביד מההיא מלה שמים חדשים וארץ חדשה הה"ד ובצל ידי כסיתך לנטוע שמים וליסוד ארץ. מכאן דכל מלה דסתים מעינא סלקא לתועלתא עלאה הה"ד (שם) ובצל ידי כסיתך ואמאי אתחפי ואתכסי מעינא בגין לתועלתא עלאה הה"ד לנטוע שמים וליסוד ארץ כמה דאתמר. ולאמר לציון עמי אתה ולאמר לאינון תרעין ומלין דמצויינין אלן על אלן עמי אתה אל תקרי עמי אתה אלא עמי אתה למהוי שותפא עמי מה אנא במלולא דילי עבדית שמים וארץ כמה דאת אמר בדבר יהו"ה שמים נעשו (תהלים לג ו) אוף הכי את זכאין אינון דמשתדלי באורייתא עכ"ל.

תרגום: ועל זה נאמר "ואשים דברי בפוך ובצל ידי כסיתך לנטוע שמים וליסוד ארץ", לא נאמר "השמים" אלא "שמים". אמר רבי אלעזר, מהו "ובצל ידי כסיתך"? אמר לו, בשעה שנמסרה התורה למשה באו כמה רבואות של מלאכים עליונים לשרוף אותו בשלהבת פיהם, עד שכסה עליו הקדוש ברוך הוא,

נפש החיים

כי במעשיו ודבוריו ומחשבותיו הטובים הוא מקיים ונותן כח בכמה²⁶ כחות ועולמות עליונים הקדושים, ומוסיף בהם קדושה ואור, כמ"ש (ישעיה נא מז) ואשים דברי בפיך כו' לנטוע שמים וליסוד ארץ, וכמאמרם ז"ל (ברכות סד ע"א) אל תקרי בניך אלא בוניך, כי המה המסדרים עולמות העליונים כבונה המסדר בנינו ונותנים בהם רב כח.

ובהיפוך ח"ו ע"י מעשיו או דבוריו ומחשבותיו אשר לא טובים, הוא מהרס ר"ל כמה כחות ועולמות עליונים הקדושים לאין ערך ושיעור, כמ"ש (ישעיה מט יז) מהרסיך ומחריביך וכו', או מחשיך או מקטיף²⁷ אורם וקדושתם ח"ו, ומוסיף כח לעומת זה במדורות הטומאה ר"ל²⁸.

זהו (בראשית א כז) ויברא אלקים את האדם בצלמו בצלם אלקים גו' (בראשית ט ו) כי בצלם אלקים עשה וגו', שכמו שהוא ית' שמו הוא האלקים, בעל הכחות הנמצאים בכל העולמות כולם, ומסדרם ומנהיגם כל רגע כרצונו, כן השליט רצונו יתברך את האדם שיהא הוא הפותח²⁹ והסוגר של כמה אלפי רבואות כחות ועולמות, על פי כל פרטי סדרי הנהגותיו בכל עניניו בכל עת ורגע ממש, כפי שרשו העליון³⁰ של מעשיו ודבוריו ומחשבותיו, כאלו הוא ג"כ הבעל כח שלהם

וכעת שדבר זה עולה ומתעטר ועומד לפני הקדוש ברוך הוא. הוא מכסה על אותו הדבר ומכסה על אותו האדם שלא ייודע להם אלא הקדוש ברוך הוא, ולא יקנאו בו עד שנעשה מהדבר ההוא שמים חדשים וארץ חדשה. זהו שנאמר "ובצל ידי כסיתך לנטוע שמים וליסוד ארץ". מכאן שכל דבר שסתום מן העין עולה לתועלת עליונה, זהו שנאמר "ובצל ידי כסיתך". ולמה מתכסה ונעלם מן העין? בשביל תועלת עליונה. זהו שנאמר "לנטוע שמים וליסוד ארץ" כמו שאמרנו. "ולאמר לציון עמי אתה", ולאמר לאותם השערים והדברים המציינים אלו על אלו. "עמי אתה", אל תקרי עמי אלא עמי אתה, להיות שותף עמי. מה אני, בדיבור שלי עשיתי שמים וארץ כמו שנאמר "בדבר ה' שמים נעשו" (תהלים לג), כך גם אתה. אשרי אותם שעוסקים בתורה.

²² זכר כאן ג' דברים: שהוא בראו, השליטו עליהם, וגם מסרם בידו, וצ"ע כנגד איזה ג' בחינות נתכוין.

²³ מלשון שלטון כמאמרם "ידבר עמים תחתינו" (תהלים מז ד).

²⁴ יש לדייק בדברי רבינו, שהש"ת אמנם השליט את האדם שיהא מדבר ומנהיג, אך לא כתב שהאדם הוא המחיה אותם. וקצת משמע שבא לומר שד"ז אינו בכוחו של האדם.

²⁵ צד הדמיון שבין האדם לבעל הכחות כולם הוא כח השלטון של האדם על כל הנבראים באופן שבו האדם מנהיג אותם בכל רגע ורגע, וכל דבר ודבר שהאדם עושה לטוב ולמוטב יש לו השפעה לטוב ולמוטב. והנה ד"ז קאי לא רק על מעשי מצוות גמורים כי אם גם על כל הדברים שאדם עושה לפי מה שמכווין בהם המה נחשבים וממילא משפיעים. והנה ע"י מש"כ בשם הגר"א בתחילת ספר מעלות התורה (פרק א') שבכל אות שבתורה יש מצות עשה, ותר"ג המצוות הנזכרות בחז"ל אינם כי אם השרשים להם.

²⁶ לא אמר "בכל", מכיוון שאין שייך לבחינה זו כי אם שורש נשמתו בלבד. וע"י לקמן הערה 30.

הנה מנה רבינו כאן ג' דרגות: מקיים, נותן כח ומוסיף. ויתכן שזה רמז למש"כ בפת"ש נתיב פרצוף ז"א פתח כג שאם עשה כמצות אנשים מלומדה המעשה הוא רק בבחינת עיבור, ואם עשה גם בבחינת דיבור, אזי הוא גם בסוד יניקה. ואם עשה באהבה ויראה, אזי היא בגדלותה ובשלמותה בסוד גדלות ומוחין, וע"י הערה 27.

²⁷ ע"י לקמן בפרק יח וז"ל כי יש כמה עונות שהנפש החוטאת באחת מהנה נתחייבה כרת או אבדון ח"ו וכו' וכן אם פגם וקלקל ח"ו בחינת הדיבור וכו' אבל בחי' הנשמה אינה נפגמת כלל לעולם וכו' ואם האדם חוטא וכו' הוא גורם וכו' שיסתלק ותעלם ממנו, ע"כ, והנה מצאנו בזה ג' דרגות של קלקול, והם כרת, קלקול, ובחי' נשמה שאינה נפגמת כלל אלא רק מסתלקת מהאדם. ונראה לכאורה שם מקבילים לג' דרגות של חורבן הנזכרים כאן, ה"ה הריסה, החשכת אור והקטנת אור, שהריסה היא קלקול גמור והוא מקביל לאבדון, והחשכת אור הוא כנגד קלקול, והקטנת האור הוא כנגד סילוק מעלת הנשמה, וע"י הערה 26.

²⁸ ע"י ע"ח שער הקלי' פ"ג ודע"ה ח"ב ט ע"ב שיש תיקון והשלמה לקומת הסט"א על ידי זה.

²⁹ ע"י לעיל הערה 24.

לעניין ביאור בחינות אלו שמונה כאן רבינו של "פתיחת וסגירת" עולמות, ע"י בבהגר"א על ספד"צ טז ע"ב ד"ה אתא מפתחא ז"ל, הוא בן הבכור פטר רחם שלה, שנקרא מפתח שלה, כמ"ש לעיל (טו ע"ב) דהא אתפתחא ליה, וכמ"ש (טו ע"ג), והוא הדעת, וכן ע"י"ש טו ע"ב לגבי סתים לאימא ז"ל, הוא פטר רחם דילה, והוא המפתח דפתח לה וסתים לה, והוא ענין יעקב ולא, וכמ"ש בתקונים, דהוא פתח וסגיר, וכמ"ש בתיקון ה' (כ ע"ב) בקדמיתא איהי מ"ם סתימא וכד אתפשט קו דאיהי ו' מן המדה איהי אתפתחת כו', ע"כ. למימרא, הבחי' של "פוחח וסוגר" תלויות בדעת והוא הרי תלוי בתיקון התחתונים, וכאן הוא מקום האדם. ע"י לעיל הערה 26.

נפש החיים

כביכול³¹. ואמרו ז"ל באיכה רבתי (בפסוק (איכה א ו) וילכו בלא כח גוי) ר"ע בשם ריב"ם אומר בזמן שישראל עושין רצונו של מקום מוסיפין כח בגבורה³² של מעלה, כד"א באלקים נעשה חיל, ובזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום כביכול מתישין כח גדול³³ של מעלה, דכתיב צור ילדך תשי גוי, ובכ"מ בזה"ק רחובי ב"נ עבדין פגימו לעילא כו'³⁴, וכן להיפך כנ"ל, וז"ש"ה (תהלים סח לה) תנו עוז לאלקים. ובזה"ק (ר"פ בא לב ע"ב³⁵) ויהי היום ויבאו גוי להתיצב על ה', כד בעאן לקיימא על אינון עובדין דישראל, על ה' ודאי קיימין, דהא כד ישראל עבדין עובדין דלא כשרן כביכול מתישין חילא דקב"ה, וכד עבדין עובדין דכשרן יהבין תוקפא וחילא לקב"ה, וע"ד כתיב תנו עז לאלקים, במה בעובדין דכשרן³⁶, ולכן אמר לאלקים וכן באלקים נעשה חיל, שפ"י בעל הכחות כולם וכנ"ל.

שער א' פרק ד'

מאיר הנפש

³¹ ע"י רש"י מגילה כא ע"א ד"ה כביכול, ז"ל, נאמר בהקדוש ברוך הוא כבאדם, שיכול להאמר בו כן, ע"כ. ודוק בזה שכאן אומר להיפך באדם כבקב"ה.

³² ע"י לעיל הערה 13, ומזה שכתוב שהכח ניתן בגבורה משמע שהם מתאחדים יש בזה מציאות כעין זיווג בין זכר ונקבה, והוא כללות של כל מציאות של תיקון בעולם (ע"י ביאור הגר"א בריש ספד"צ), וע"י מבו"ש ד ע"ג שכל יציאת אורות היא רק דרך זיווג.

³³ צ"ע מאי קמ"ל בתוספת תיבה זו, ולפי ההערה קודמת אולי יש לפרשה שהרי קודם לכן לא היה כח לתיקון וזיווג ו"גדול" קאי על הנותן שכן גדולה היא לשון של חסד ונתינה.

³⁴ תרגום: עבירות של בני אדם פוגמים למעלה.

³⁵ רבי אלעזר פתח, ויהי היום ויבאו בני האלהים להתיצב על יהו"ה, ויבא גם השטן בתוכם, ויהי היום, דא ראש השנה, דקודשא בריך הוא קאים למידן עלמא, כגוונא דא ויהי היום ויבא שמה (מ"ב ד יא), ההוא יומא יום טוב דראש השנה הוה, ויבאו בני האלהים, אלין רברבין ממנן שליחן בעלמא, לאשגחא בעובדין דבני נשא, להתיצב על יהו"ה, כמה דאת אמר וכל צבא השמים עומדים עליו מימינו ומשמאלו (מ"א כב יט). אבל להתיצב על יהו"ה, בהאי קרא אשכחנא רחמיותא דקודשא בריך הוא עליהו דישראל, בגין דהני שליחן דאינון ממנן לאשגחא על עובדין דבני נשא, אזלין ושאטין, ונטלין אינון עובדין כלהו, וביומא דקאי דינא למיקם למידן עלמא, אתעבידו קטיגורין למיקם עליהו דבני נשא. ותא חזי, מכל עמין דעלמא לא קיימין לאשגחא בעובדיהו בר בישראל בלחודייהו, בגין דאלין בנין לקודשא בריך הוא, וכד לא אשתכחו עובדין דישראל כדקא יאות, כביכול אינון ממנן שליחן כד בעאן לקיימא על אינון עובדין דישראל, על יהו"ה ודאי קיימין. דהא כד ישראל עבדין דלא כשרן, כביכול מתישין חילא דקודשא בריך הוא, וכד עבדין עובדין דכשרן, יהבין תוקפא וחילא לקודשא בריך הוא, ועל דא כתיב תנו עז לאלהים (תהלים סח לה), במה בעובדין דכשרן, ועל דא, בההוא יומא כלהו רברבן ממנן אתכנשו על יהו"ה, על יהו"ה ודאי, דהא כיון דעל ישראל אתכנשו עליה אתכנשו, עכ"ל.

[תרגום: "ויהי היום ויבאו בני האלהים להתיצב על ה' ויבאו גם השטן בתוכם". "ויהי היום" זה ראש השנה, שהקדוש ברוך הוא עומד לדון את העולם. כעין זה "ויהי היום ויבא שמה" אותו יום היה יום טוב של ראש השנה. "ויבאו בני האלהים" אלו הממונים הגדולים, שלוחים בעולם להשגיח על מעשי בני האדם, להתיצב על ה'" כמו שנאמר "וכל צבא השמים עומד עליו מימינו ומשמאלו" (מלכים א כב). אבל "להתיצב על ה'", בפסוק זה מצאנו את אהבת הקדוש ברוך הוא על ישראל, משום שהשלוחים הללו שממונים להשגיח על מעשי בני האדם, הולכים ומשוטטים ולוקחים את כל אותם המעשים, וביום שבא הדין לעמוד לדון את העולם, הם נעשים לקטגורים לעמוד על בני האדם. ובא ראה, מכל העמים שבעולם אין עומדים להשגיח על מעשיהם אלא בישראל לבדם, משום שאלה בנין של הקדוש ברוך הוא, וכשאין המעשים של ישראל נמצאים כראוי, כביכול אותם השלוחים הממונים כשרוצים לעמוד על אותם המעשים של ישראל, בודאי שעל ה' הם עומדים, שהרי כשישראל עושים מעשים שאינם הגונים כביכול מתישין את כחו של הקדוש ברוך הוא, וכשעושים מעשים הגונים נותנים כח ותוקף לקדוש, ברוך הוא. ועל זה נאמר "תנו עז לאלהים" (תהלים סח). במה? במעשים הגונים. ועל זה באותו היום כל השרים הגדולים הממונים התכנסו "על ה'" - על ה' ודאי, שכן מכיון שהתכנסו על ישראל, עליו הוא שהם התכנסו.]

וקשה, שהמדובר שם הוא בשם הו"ה ב"ה ולא שם אלקים. ויתכן שעיקר הזיווג הוא הו"ה אלקים, ולכן כל חסרון בצלם אלקים גורם חסרון בזיווג הזה, וממילא בהשפעת שם הו"ה ב"ה.

³⁶ ע"י לעיל הערה 6.

נפש החיים

וזאת תורת האדם, כל איש ישראל אל יאמר בלבו ח"ו כי מה אני ומה כחי לפעול במעשי השפלים שום ענין בעולם. אמנם יבין וידע ויקבע במחשבות לבו³⁷, שכל פרטי מעשיו ודבוריו ומחשבותיו³⁸ כל עת ורגע לא אתאבידו ח"ו, ומה רבו מעשיו³⁹, ומאד גדלו ורמו. שכל א' עולה כפי שְׂרָשָׁה⁴⁰ לפעול פעולתה בנבחי מרומים בעולמות וצחצחות האורות העליונים*. ובאמת כי האיש החכם ויבן את זאת⁴¹ לאמיתו, לבו יחיל בקרבנו, בחיל ורעדה, בשומו על לבו על מעשיו אשר לא טובים ח"ו, עד היכן המה מגיעים לקלקל ולהרוס בחטא קל ח"ו, הרבה יותר ממה שהחריב נ"נ וטיטוס⁴². כי הלא נ"נ וטיטוס לא עשו במעשיהם שום פגם וקלקול כלל למעלה, כי לא להם חלק ושורש בעולמות העליונים שיהו יכולים לנגוע שם כלל במעשיהם⁴³. רק שבחטאינו נתמעט ותש כביכול כח גבורה של מעלה, את מקדש ה' שמאו כביכול, המקדש העליון⁴⁴. ועי"כ היה להם כח לנ"נ וטיטוס להחריב המקדש של מטה המכוון נגד המקדש של מעלה, כמו שארז"ל (איכה רבתי

מאיר הנפש

³⁷ לכאורה נקט כאן בג' לשונות: "יבין" היינו בראש, ו"ידע" הוא החלק הדוחף למעשה, "ויקבע במחשבת ליבו" פי' אפילו ברגשותיו ולא רק בשכלו. [יש הבדל לפי זה בין ידע ויקבע במחשבת ליבו, וצ"ע אם כוונתו לב' בחי' הדעת דהיינו הדעת שבראש והדעת המתפשט בגוף. ועי' בהגר"א בס"י ב' ע"א, ז"ל, "בדעת" הוא השגת הדבר, והוא מתפשט אח"כ בגוף כשעושה אח"כ הדבר, ע"כ].

³⁸ עי' יהל אור ח"א כ"ח ע"ד וז"ל, באתר דתורה וכו', ואף בתורה לבד יש מצוה ללמוד ע"מ לעשות ולכן בתורה אנו מברכים ב' ברכות לעסוק וכו' ואשר בחר בנו וכו' לעסוק כנגד מצוה. ובמצוה יש תורה ולכן צ"ל קודם עשיית מצוה הריני עושה כאשר צוני ה' בתורתו עכ"ל. כלומר יוצא לפי דברי הגר"א עומק נוסף בדברי הגר"ח, שבכל מעשה מצוה יש מחשבה (דהיינו תורה), דיבור, ומעשה. למימרא שכוונתו שאין לזלזל באף חלק מחלקי מצווה (כלומר לא רק מצוות התלויות בדיבור או במחשבה אלא גם חלקי הדיבור ומחשבה שבמצוות המעשיות).

³⁹ הוא לשון המושאלת מהפסוק "מה רבו מעשיך הוי"ה וכו'" (תהלים קד כד), ומשתמש בה כאן להורות על החידוש שאף האדם, שנברא "בצלם אלקים" יש לו את אותה התכונה, וכן בעוד כמה מקומות בספר תראה שהרב לוקח שבחים הנאמרים על ה' ית' ומשייך אותם לאדם ולמעשיו.

⁴⁰ עי' דעה ח"ב ב' ע"ד ז"ל, הגם שנודע הוא שכל א' אינו נוגע אלא רק עד שורש נשמתו, אך כ"ז הוא רק מה שנוגע שם במכוון ובהדיא אבל באמת הנה נוגע אח"כ הענין ממילא גם למעלה למעלה, ע"כ. וכן עי' שם ב' ע"ג ז"ל, כן יש חילוק בהמצות, כי יש מהם שהם בחיצוניות ויש מהם בפנימיות, וכמ"ש הרב בפנימיות וחיצוניות (דרוש ב' ג') ובכ"מ, ויש מהם בעשיה, ויש שהם ביצירה ובבריאה, ויש שהם באצילות עצמו, ע"כ.

⁴¹ אפשר שמליצת הרב כאן היא ע"ש מאמה"כ "מי האיש החכם ויבן את זאת ואשר דבר פי ה' אליו ויגדה על מה אבדה הארץ" (ירמיה ט יא). דקאי על חורבן הארץ וכמו שממשיך לבאר לקמיה.

⁴² עי' ת"ז סוף קל ע"א וז"ל אמרו ליה ידענא דמחשבה איהי אדם קדמאה מ"ה דלעילא מ"ה שמו עובדא כ"ח דיליה כ"ח אתוון דעובדא דבראשית ברא וכו' וכלא חכמה כח מה אם כן במאי הוו יכלי למחטי הכא אמר לון בודאי כל מאן דחב בגופיה דתמן עובדא ובנשמתייה דתמן מחשבה כאלו חאב בההוא דאתברי איהו בדיוקניה הה"ד ויברא אלק"ם את האדם בצלמו וכו' עכ"ל.

[תרגום: אמרו לו, ידענו שמחשבה היא אדם קדמון מ"ה שלמעלה, מ"ה שמו, מעשה כ"ח שלו עשרים ושמונה אותיות של מעשה של "בראשית ברא" וכו' והכל "חכמה" - כח מה. אם כן, במה היו יכולים לחטוא כאן? אמר להם, בודאי שכל מי שחטא בגופו, ששם המעשה, ובנשמתייה, ששם המחשבה - כאלו חטא באותו שנברא בדמותו. זהו שנאמר "ויברא אלה"ם את האדם בצלמו" וכו'.]

כלומר רק כלל ישראל הנבראים בצלם אלקים חבים ומקלקלים רח"ל בשיעור הקומה העליונה.

⁴³ עי' דעה ח"ב פתיחה אות ב' וז"ל, איוב לא היה מזרע אברהם יצחק ויעקב כלל, ולכן לא הגיע מעשיו למעלה מאומה. וכמ"ש בזה"ק ויקרא ח' ע"א. כתיב כי כל העמים ילכו איש בשם אלהיו כו' הכי אוליפנא. בחוביהון דעלמא דלתתא אתפגים לעילא כו'. ואתעבר רברבא דלהון דלעילא משולטניה כו'. ע"ש שמבואר שמעשיהם אינם גורמים אלא רק עד השר שלהם לבד ולכן אמר היטיב אליהוא לאיוב (שם ל"ה) הבט שמים וראה ושורר שחקים גבהו ממך [ור"ל באותן העולמות אשר למעלה משרשך ובפרט בעולם האצילות אשר שם אין חלק כלל לשום אומה ולשון אלא רק לזרע אברהם יצחק ויעקב לבד] ולכן אמר לו אם חטאת מה תפעל בו ורבו פשעיק מה תעשה לו אם צדקת מה תתן לו או מה מידך יקח. משא"כ בישראל הנאמר עליהם כי חלק ה' עמו, הנה גם גורמים במעשיהם למעלה למעלה. וכמ"ש בזה"ק ויקרא שם ח' א' ופ' בלק קפ"ה ע"ב ובפ' האזינו רצ"ז א' ב' ובכ"מ בזה"ק רבו מספר, ע"כ.

⁴⁴ עי' גמ' (תענית ה' ע"א) לא אבוא בירושלים של מעלה עד שאבוא בירושלים של מטה. ועי' בבגה"א על ספד"צ ב' ע"ב וז"ל וכל זמן שאין זיווג בין זר"נ ג"כ אין זיווג בין אר"א כמ"ש (תענית הנ"ל) עכ"ל. אמנם פשוט כוונת רבינו כאן לומר שהמקדש ה"תחתון" הוא בארץ, וה"עליון" הוא בזר"ן דאצילות.

נפש החיים

סנהדרין צו ע"ב) קמחא טחינא טחינת. הרי כי עונותינו החריבו נוה מעלה עולמות עליונים הקדושים, והמה החריבו רק נוה מטה. וזהו שהתפלל דוד המע"ה (תהלים עד ה) יודע כמביא למעלה בסבך עץ קרדומות, ביקש⁴⁵ שיחשב לו כאלו למעלה בשמי מרומים הרם אבל באמת לא נגעו שם מעשיו כלל כנ"ל.

*הגה"ה וקרוז לשמוע שגם זה בכלל כוונתם ז"ל צלצות (פ"ב מ"א) דע מה למעלה ממך. ר"ל אם כי אינך רואה צעיניך הענינים הנוראים הנעשים ממעשיך, אבל תדע נאמנה כי כל מה שנעשה למעלה בעולמות העליונים גבוהי גבוהים הכל ממך הוא, על פי מעשיך לחן נוטים על פיהם ילאו ויזאו⁴⁶.

גם על זאת יחרד לב האדם מעם הקדש שהוא כולל בתבניתו כל הכחות והעולמות כולם*, כמו שיתבאר אי"ה להלן (בפ"ו ובשער ב פ"ה), שהן המה הקדש והמקדש העליון, והלב של האדם⁴⁷, אמצעייתא דגופא, הוא כללית הכל⁴⁸, נגד הבית ק"ק אמצע הישוב⁴⁹, אבן שתייה⁵⁰, כולל כל שרשי מקור הקדושות כמוהו, ורמזוהו ז"ל במשנה (פ' תפלת השחר כח ע"ב) יכוין את לבו כנגד בית קה"ק, ובזוהר (שלה דף קסא סוף ע"א⁵¹) ת"ח כד ברא קב"ה ב"נ בעלמא אתקין ל"י כגוונא

מאיר הנפש

⁴⁵ ע"י מדרש שמ"ר פנ"א פ"ה: ד"א משכן העדות אמר ר' שמעון בן יוחאי בשעה שנכנס אנדריינוס לבית קדשי הקדשים היה מתגאה שם ומחרף לאלהים א"ר חייא בר אבא אמר דוד רבון העולם כך תעלה לפניך שאילו היו יכולין לקצוץ ארזים לעשות סולמות עולים היו למעלן מנין כמ"ש (תהלים עד) יודע כמביא למעלה בסבך עץ קרדומות אלא שאינן יכולים ומניחים אותך ובאים עלינו כמ"ש (שם כא) חשבו מזמה בל יוכלו ובאים עלינו שנאמר (שם עט) אלהים באו גוים בנחלתך וגו' ועל מה כל אלו על ידי שנתמשכן על ידינו שנאמר אלה פקודי המשכן משכן העדות.

⁴⁶ ע"י זהר ח"ב קטז ע"ב: פתח רעיא מהימנא ואמר "המלאך הגואל אותי מכל רע" (בראשית מח יד) דאיהי שכינתא דאתמר בה "ויסע מלאך האלהים" (שמות יד יט) יברך לכו בעלמא דאתי וידגו לרב בקרב הארץ בעלמא דין למהוי שלטנותכון בתרין עלמין דאתון חיין דמאן דאיהו מעלמא דא חי אתקרי כמה דכתיב "עץ חיים היא למחזיקים בה" (משלי ג יח) חיים תמן חיים הכא מה דלאו הכי מאן דאיהו מלובש באלין קליפין דעור ובשר ועצמות וגידים דגופא שפלא דרוחא הוא מית תמן מה מיתא לא חמי ולא שמע ולא ממלל ולית ליה תנועה בכל אברין דיליה הכי רוחא לא חזא דלעיל מניה דאתמר באורייתא עליהו דע מה למעלה ממך עין רואה ואוזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבים.

[תרגום: פתח הרועה הנאמן ואמר "המלאך הגואל אתי מכל רע" (בראשית מח) שהיא השכינה שנאמר בה "ויסע מלאך האלהים" (שמות יד) "יברך אתכם" בעולם הבא "וידגו לרב בקרב הארץ" בעולם הזה, כדי שיהיה שלטונכם בשני העולמות שאתם חיים, שכן מי שהוא מהעולם הזה נקרא חי, שנאמר "עץ חיים היא למחזיקים בה" (משלי ג) חיים שם חיים כאן, מה שאינו כן מי שהוא מלובש בקליפות הללו של עור ובשר ועצמות וגידים של הגוף השפל שהרוח מתה שם. מה המת אינו רואה ואינו שומע ואינו מדבר, ואין לו תנועה בכל אבריו, כך הרוח אינה רואה את שלמעלה ממנה. שנאמר עליהם בתורה (אבות פ"ב מ"א) "דע מה למעלה ממך, עין רואה ואוזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבים".]

⁴⁷ ע"י בבהגר"א על ספד"צ לג ע"ב ד"ה ואמר אתפרש, שהלב הוא כנגד בית קה"ק, וזהו הת"ת, והוא כלל הז"א. והכלים ארון וכרובים וכו' המה כנגד הג"ר (ע"י בבהגר"א על ס"י ה ע"א).

⁴⁸ ע"י ליקוטי הגר"א בסוף סד"צ לט ע"א שנפשו היא למטה ממנו ונשמתו היא למעלה ממנו, ועיקר האדם הוא הרוח הרי הוא הלב.

⁴⁹ ע"י ע"ח שער ציור העולמות עשיה פרק א' שער הארת מוחין ז'ן פרק ה' שזהו יסוד דנוק', דהיינו מקום קבלת שפעת הת"ת. וע"י זהר ח"ג קסא ע"ב.

⁵⁰ ע"י זהר ח"א עא ע"ב: וממעל לרקיע אשר על ראשם כמראה אבן ספיר (יחזקאל א כה), האי היא אבן שתיה, דאיהי נקודה חדא דכל עלמא, וקיימא עלה קדש הקדשים [תרגום: זה הוא אבן שתיה שהיא נקודה אחת של כל העולם, ועומד עליה קדש הקדשים] ע"כ, דהיינו שהיא שורש הת"ת. והנה ע"י בבהגר"א על תיקו"ז קכח ע"א שאבן השתיה היא חכמה, ואילו בדף קלז ע"ג משמע שזה בינה. ולא פליגי, שכן כל הג"ר מהוים גילוי א' שלם ויחד המה שורש הת"ת.

⁵¹ וז"ל בשלימות, ת"ח כד ברא קב"ה בר נש בעלמא אתקין ליה כגוונא עלאה (יקירא) ויהב ליה חיליה ותוקפיה באמצעייתא דגופא דתמן שריא לבא דהוא תוקפא (ומזונא - יהל אור גורסו) דכל גופא [בדפוס וילנא מופיע כמה שורות שהגר"א ביהל אור לא גורס] ואתקין שייפי דגופא סחרניה דלבא ולבא שארי באמצעייתא דכל גופא וכל אינון שייפין אתזנו מההוא לבא דהוא תוקפא דכלא וכלא ביה תליין וההוא לבא אתקשר ואתאחד במוחא עלאה דשריא לעילא. ת"ח כד ברא קב"ה עלמא אסדר לימא דאוקינוס דאסחר כל ישובא דעלמא וישובא דכל שבעין אומין כלא אסחר לירושלם. וירושלם באמצעייתא דכל ישובא שריא והיא אסחרא להר הבית והר הבית אסחר לעזרות ותנינן לית ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלחודייהו ואינון עזרות סחרן ללשכת הגזית דתמן סנהדרי גדולה יתבין ולשכת הגזית אסחר לאולם והאולם להיכל

נפש החיים

עלאה יקירא ויהב ליה חיליה ותוקפיה באמצעיתא דגופא, דתמן שריה לבא כו', כג"ד אתקין קוב"ה עלמא ועביד ליה חד גופא כו', ולבא שארי באמצעיתא כו', דהוא תוקפא דכלא, וכלא ביה תליין כו', וההיכל לבית קה"ק דתמן שכינה וכפורת וקרובים וארון⁵², והכא הוא לבא דכל ארעא ועלמא, ומהכא אתזנו כו' ע"ש באורך. אם כן בעת אשר יתור האדם לחשוב בלבבו מחשבה אשר לא שחורה בניאוף ר"ל⁵³, הרי הוא מכנים זונה⁵⁴ סמל הקנאה⁵⁵ בבית קה"ק העליון נורא בעולמות העליונים הקדושים ח"ו, ומגביר ר"ל כחות הטומאה והס"א בבית קה"ק העליון⁵⁶, הרבה יותר ויותר ממה שנגרם התגברות כח הטומאה ע"י טיטוס, בהציעו זונה בבית קה"ק במקדש מטה, וכן כל חטא ועון אשר כל איש ישראל מכנים בלבו ח"ו אש זרה, בכעס או שארי תאוות רעות ר"ל, הלא הוא ממש כענין הכתוב (ישעיה סד י) בית קדשנו ותפארתנו אשר וכו' היה לשריפת אש, הרחמן יתברך שמו יצילנו, וזה שאמר השם ליחזקאל (מג ז, ט) את מקום כסאי גו' אשר אשכנ שם בתוך בני ישראל לעולם ולא יטמאו עוד בית ישראל שם קדשי גו' בזנותם גו' עתה ירחקו את זנותם גו' ושכנתי בתוכם לעולם.

הגה"ה כי המשכן והמקדש היו כוללים כל הכחות והעולמות וכל הסדרי קדושות כולם, כל צתיו וגנזיו עליותיו וחזריו וכל כלי הקדש כולם היו בדוגמת עליונים, כלם דמות תצנית העולמות הקדושים וסדרי פרקי המרכזה, המה יסד דוד ושמואל הרואה הכל מיד ה' עליהם השכיל כל מלככות התצנית, ואמרו ז"ל צפ' איזהו מקומן (זכחים נד ע"ג) מ"ד כו' וכי מה ענין ניות אלל כמה אלל שהיו יושבין צרמה ועוסקין בנויו של עולם כו', ז"ש בתנחומא (כ"פ פקודי פרק ב) שהוא שקול נגד צריאת העולם, ומונה שם כסדרן כלל העניינים שהיו בצריאה שהמה היו ג"כ צמסכן, ולכן אמר הכתוב צבללאל (שמחות לא ג) ואמלא אותו רוח חלקים צחכמה וצחכונה וצדעת, כי צאלו הג' דברים נצאלו העולמות כמ"ס (משלי ג יט כ) ה' צחכמה יסד ארץ כונן שמים צחכונה וכו', ועי' זוהר פקודי (רכא ע"א⁵⁷, ושם ללא ע"ב⁵⁸), וצוהר חדש תרומה (לה ע"ג

והיכל לבית קדש הקדשים דתמן שכינה שריא וכפרת וקרובים וארון והכא הוא לבא דכל עלמא ומהכא אתזנו כל אינון אתרי דישובא דאינון שייפי דגופא. ולבא דא אתזן ממוחא דרישא ואתאחיד דא בדא הה"ד מכון לשבתך פעלת יי'.

תרגום: כשהקב"ה ברא את האדם בעולם, הוא תיקן לו כדוגמת הכבוד עליון, ונתן לו כח ועוצמה באמצע גופו ששם שורה הלב וכו' שהוא כח ומזון לכל הגוף, והתקין את אבריו להיות גוף סביב ללב, והלב שורה באמצע כל הגוף. וכל אלה האברים ניזונים מאותו הלב שהוא הכח של כולם וכולם תלויים בו. ואותו הלב מתקשר ומתאחד במוח העליון ששורה מלמעלה. בא וראה, כאשר ברא הקב"ה עולם, סידר לים אוקיינוס סביב כל ישוב העולם, והישוב של כל ע' האומות כולם סביב לירושלים, וירושלים באמצע של כל הישוב שורה, והוא סביב להר הבית, והר הבית סביב לעזרות. ולמדנו: אין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד, ואלה העזרות שסביב ללשכת הגזית, ששם יושבים הסנהדרין הגדולה, ולשכת הגזית סובבת את האולם והאולם את ההיכל וההיכל את בית קה"ק, ששם השכינה שורה וכפורת וקרובים וארון. וכאן הוא הלב של כל העולם, ומכאן ניזונים כל אלו מקומות הישוב הרי הם אברי הגוף, ולב זה ניזון מהמוח שבראש, ומתאחדים זה בזה. הה"ד "מכון לשבתך פעלת יי'".

⁵² עי' לעיל הערה 47.

⁵³ כוונתו של רבינו כאן אינה לכאשר עולה המחשבה בלב, דהיינו הרצון הראשון, שכן בדבר זה האדם הוא אנוס גמור, אלא כוונתו להמשך המחשבה כאשר האדם מכווין להתבונן במחשבתו בדבר רע, אשר האדם בוודאי פושע בד"ז וראוי ליענש, ושם הוא מקום העבודה של האדם. וא"כ פשוט השייכות שבין הלב למוח כדברי זהר שלח הנ"ל, שכן הלב מקום ההתבוננות בידיעת השכל.

⁵⁴ יש דבר ונוק' בסט"א הרי הם שני אנשים מרגלים ושתיים נשים זונות (עי' בבהגר"א על ספד"צ לא ע"ג).

⁵⁵ עי' ברש"י על יחזקאל ח ג ד"ה סמל הקנאה דפירש ז"ל, צורת הקנאה מקנא ומקניט להקב"ה שנתנוה שם להקנאות להקב"ה להרגיזו ע"כ. וכן ת"י צלם דקנאתא דמרגזין. אמנם עי' זהר שמות ג ע"ב ז"ל לית קנאה קמי קב"ה בר קנאה דברית קדישא.

⁵⁶ כנ"ל הערה 28 שזהו תיקון לסט"א.

⁵⁷ בתלת סטרין אתקיים עלמא ואינון חכמה ותבונה ודעת. בחכמה דכתיב "יהו"ה בחכמה יסד ארץ". (משלי ג יט) בתבונה, דכתיב "כונן שמים בתבונה". בדעת דכתיב "בדעתו תהומות נבקעו" (שם כ) הא כלהו בקיומא דעלמא ובאלין תלתא אתבני משכנא דכתיב "ואמלא אותו רוח אלהים בחכמה בתבונה ובדעת".

נפש החיים

מב ע"ד⁵⁹, עיין גם באורכך⁶⁰, ולכן אמרו ז"ל (ברכות נה ע"א) יודע היה בכלל ללכרף אותיות שנבראו בהם שמים וארץ.

ולכן האדם מעם הקדש שכולל גם כן כל סדרי בראשית וסדרי המרכבה כלל הצריאה כולה, הוא גם כן דוגמת ותבנית המשכן והמקדש וכל כליו, מכוון בסדר התקשרות פרחי אצוריו וגידיו וכל כחותיו, וכן מחלק בזוהר כלל תבנית המשכן וכליו שהמה רמוזים כולם באדם אחד באחד יגשן⁶¹ כסדר.

לזאת הרי כי ודאי עיקר ענין הקדש והמקדש ושריית שכינתו יתברך הוא האדם, שאם יתקדש עלמנו כראוי בקיום המצוות כולן שהם תלויין גם כן באורכך העליון בפרקי אצרי השיעור קומה כדיכול של כלל כל העולמות כולם (ועיין זוהר תרומה קסב ע"ב⁶² ואת המשכן תעשה גו' הא הכא רזא ליחודא כו' עיין גם

תרגום: בשלשה צדדים התקיים העולם, והיינו חכמה ותבונה ודעת. בחכמה, שנאמר "ה' בחכמה יסד ארץ" בתבונה, שנאמר "כונן שמים בתבונה". בדעת, שנאמר "בדעתו תהומות נבקעו". הרי שכלם בקיום העולם ובשלשה אלה נבנה המשכן, שנאמר "ואמלא אותו רוח אלהים בחכמה ובתבונה ובדעת". ועי' ביאור הגר"א על ריש ספד"צ, שתיקון העולם נעשה על ידי בחינת מתקלא הרי הוא המידות הנ"ל בבחינת ג' קוין ימין שמאל ואמצע.

⁵⁸ כתיב בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ ואוקמוה דהא כלא כגוונא דא אתעביד משכנא כגוונא דעלמא תתאה עבד כגוונא דעלמא עלאה וכל עובדוי דעבד כגוונא דלעילא הכי נמי משכנא כל עובדוי אינון כעובדא וכגוונא דעלמא (עלאה) (ס"א) ואוקמוה כגוונא דא אתעביד משכנא וכל עובדוי דעבד בהאי עלמא כגוונא דלעילא עבד והכי נמי משכנא כל עובדוי אינון כגוונא דלעילא כגוונא דעלמא תתאה וכגוונא דעלמא עלאה) ורזא דא כל עובדין דמשכנא כלהו עובדין ותקונין דלעילא ותתא בגין לאשראה שכינתא בעלמא בדירין עלאין ובדירין תתאין.

תרגום: נאמר: "בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ" ופרשוה שהרי הכל כעין זה נעשה המשכן [באותה המידה] כמו העולם התחתון עשה כעין העולם העליון וכל מעשיו שעשה כעין של מעלה. כך גם המשכן, כל מעשיו הם כמעשה וכעין העולם (העליון) (ובארוה כעין זו נעשה המשכן וכל מעשיו שעשה בעולם הזה כדוגמא של מעלה עשה וכך גם כן המשכן כל מעשיו הם כדוגמת מעלה כעין העולם התחתון וכדוגמת העולם העליון) וסוד זה כל מעשי המשכן כלם מעשים ותיקונים של מעלה ומטה כדי להשרות שכינה בעולם בדירים העליונים ובדירים התחתונים.

ממש"כ בזהר שהתכלית היא להשרות שכינה אף ב"דירין עלאין" שזהו החידוש אותו רצה רבינו להשמיענו בציון מימרא זו של הזהר, שחלק מהתיקונים המוטלים עלינו תכליתם לתקן למעלה וממילא כמו כן יש לתקן אף למטה.

⁵⁹ ז"ל ועשית כפרת ת"ח כתיב בפרשתא דא עובדא דשמים וארץ וכל אינון חיילין דתמן דהא קב"ה לא פקיד למעבד משכנא אלא כגוונא דעובדי שמיא וארעא למהוי דירא דלתתא כגוונא דדירא דלעילא. ולא תחברא דא בדא כגוונא דנשמתא וגופא למהוי כלא חד.

[תרגום: "ועשית כפרת" בא וראה, נאמר בפרשה זו מעשה שמים וארץ וכל אלה הצבאות ששם, שהרי הקב"ה לא ציווה לעשות את המשכן אלא כעין של מעשי השמים והארץ להיות דירה של מטה כעין דירה של מעלה. ולהתחבר זה בזה כעין של הנשמה והגוף להיות הכל א']. כלומר שע"י זה נעשה תיקון בעליונים ותחתונים, ואח"כ מתאחדים למציאות אחת.

⁶⁰ פירוט הכלים והתיקון המיוחד לכל אחד ואחד.

⁶¹ מקור מליצה זו של רבינו הוא מאיוב מא ח, אמנם אף האריז"ל עשה שימוש במליצה זו: עי' שער מאמרי רשב"י כט ע"ד, ז"ל, יש לת"ת שתי בחינות גופ' ונשמת' גופא דא יעקב ונשמתא דא משה ומסטרטא דנשמתא אתקרו עמודא דאמצעייתא ישראל וכן יש למלכות שתי בחינות גופא ונשמתא גופא דא שכינתא ונשמתא היינו כנסת ישראל דנשמתא דעמודא דאמצעייתא היינו ישראל וזה סוד יעקב וישראל דא מגופא ודא דנשמתא כמו יעקב ומשה ונשמתא דמלכות היינו כנסת ישראל אחד באחד יגשו נשמה עם נשמה, ע"כ, והנה האריז"ל התכוון להוציא מתיבות אלו שהוא הזיווג העליון ולכאורה בא רבינו להשמיענו בתיבות אלו שכן היה במשכן.

⁶² פתח ואמר ואת המשכן תעשה עשר יריעות וגו' הא הכא רזא דיחודא דהא תקונא דמשכנא מכמה דרגין איהו דכתיב ביה והיה המשכן אחד לאתחזאה דכל שייפין דגופא כלהו רזא דגופא חד. בבר נש אית ביה כמה שייפין עלאין ותתאין אלין פנימאין לגו ואלין באתגליא לבר וכלהו אקרון גופא חדא ואקרי בר נש חד בחבורא חדא אוף הכי משכנא כלהו שייפין כגוונא דלעילא וכד אתחברו כלא כחדא כדין כתיב והיה המשכן אחד (נ"א כגוונא דאדם).

תרגום: פתח ואמר, "ואת המשכן תעשה עשר יריעות וגו'" הרי כאן סוד היחוד, שהרי תקונו של המשכן הוא מכמה דרגות שנאמר בו "והיה המשכן אחד" להראות שכל האברים של הגוף כלם בסוד של גוף אחד. בבר נש אדם יש כמה אברים עליונים ותחתונים, אלה פנימיים לפנים ואלה בגלוי לחוץ, וכלם נקראים גוף אחד, ונקרא אדם אחד בחיבור אחד. אף כך המשכן כל האברים כעין של מעלה, וכשהתחברו כולם כאחד אז נאמר "והיה המשכן אחד" (כדוגמת האדם).

נפש החיים

היטב⁶³) אז הוא עצמו המקדש ממך, ובתוכו ה' יתברך שמו, כמ"ס (ירמיה ז ד) היכל ה' היכל ה' המה⁶⁴, וכמאמרם ז"ל⁶⁵ ושכנתי בתוכם בתוכו לא נאמר אלא בתוכם כו'. וזה שאמרו רז"ל (כתובות ה ע"א) גדולים מעשי לדיקים יותר ממעשה שמים וארץ, לאלו במעשה שמים וארץ כתיב אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים, ואלו במעשה לדיקים כתיב מקדש אלני כוננו ילדי, פתחו במעשי לדיקים וסיימו ראייתם ממקדש, כי כן באמת שהלדיקים על ידי מעשיהם הרלוויים לפניו יתברך הן הם מקדש ה' ממך.

ויש לבאר על דרך זה הכתוב (שמות כה ח) ועשו לי מקדש גו' ככל אשר אלני מראה אותך וגו' וכן תעשו, ורז"ל לרשו (סנהדרין טז ע"ב) וכן תעשו לדורות, וללרכינו יש לומר גם כן שרואה לומר אל תחשבו שתכלית כוונתי הוא עשיית המקדש החילוני, אלא תדעו שכל תכלית רלווי בתבנית המשכן וכל כליו רק לרמוז לכס שממנו תראו וכן תעשו אתם את עצמיכם שתהיו אתם במעשיכם הרלוויים כתבנית המשכן וכליו כולם קדושים ראויים ומוכנים להשקות שכינתי בתוכם ממך, זהו ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם דייקא, שכל אשר אלני מראה אותך את תבנית המשכן וכו', תכלית כוונתי שכן תעשו את עצמיכם, וכן אמר הוא יתברך שמו לשלמה אחר גמר בנין המקדש (מלכים א' ו יב) הבית הזה אשר אתה בונה הוא רק אם תלך בחקתי גו' ושכנתי בתוך עמי ישראל ליקא.

לזאת כשקלקלו פנימיות המקדש שבתוכם אז לא הועיל המקדש החילוני ונהרסו יסודותיו רחמנא ליצלן, וזה שאמר השם ליחזקאל (מג י - יא) הגד את בית ישראל את הבית ויכלמו מעונותיהם גו' ואם נכלמו מכל אשר עשו כורת הבית ותכונתו ומוצאו ומוצאיו וכל לכותיו ואת כל חקותיו וכל לכותיו וכל תורתיו הודע אותם וכתוב לעיניהם וישמרו את כל כורתו ואת כל חקותיו ועשו אותם, והוא מצוואר וכתרגומו ואם יתכנעו מכל לעזדו במחזיהו כורת ביתא וטיקוסיה כו⁶⁶.

ובזה יובן הכתוב (בראשית ב ז) וייצר ה' אלקים את האדם עפר גו' ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה, ופשוטו של מקרא ודאי הוא כתרגומו, והוא באדם לרוח ממללא⁶⁷, ור"ל שבאשר היה הגוף לבדו היה עדיין עפר ממש בלא שום חיות ותנועה, וכאשר נופח בו נשמת חיים אז נעשה איש חי להתנועע ולדבר, ועיין רמב"ן בפ"י התורה, אמנם בקרא ויהי באדם לא כתיב אלא ויהי האדם, לזאת יש מקום לפרשו עפ"י שנתבאר, שהאדם בנשמת החיים שבתוכו הוא נעשה נפש חיה לרבו עולמות אין מספר, שכמו שכל פרטי הנהגות הגוף ותנועותיו הוא ע"י כח הנפש שבקרבו, כן האדם הוא הכח ונפש החיה⁶⁸ של עולמות עליונים ותחתונים לאין שיעור שכולם מתנהגים על ידו כנ"ל.

שער א' פרק ה'

ומה שעלתה ברצונו ית"ש להרכיב את האדם התחתון לראשי העולמות עליונים שיתנהגו על ידו, כי ידוע בזוהר וכתבי האר"ז⁶⁹ בסדר השתלשלות והתקשרות העולמות, שכל עולם הוא מתנהג בסידור מצבו וכל פרטי ענייניו כפי נטיית כח העולם שעליו שמנהיגו כנשמה את הגוף, וכן הולך על זה הסדר גבוה מעל גבוה עד הוא ית"ש נשמת כולם. ע' זוהר (בראשית ד' ע"א יש ע"ב)

מאיר הנפש

⁶³ הדגש הוא על כך שהכל אחד. ועי' ע"ח שער השבירה פרק ב' שהחילוק בין תיקון הבריאה לקלוקלה הוא, שהתיקון של הבריאה הוא היותה מציאות אחת (בחינת רשות היחיד) המאחדת בתוכה באופן מסודר את כל הפרטים.

⁶⁴ לשון הפסוק המלא הוא "אל תבטחו לכם אל דברי השקר לאמר היכל ה' היכל ה' המה" כלומר, אל תסמכו על בית המקדש לבד, שכן אתם בעצמכם צריכים להיות מקום להשראת השכינה.
⁶⁵ עי' בהגר"א על תיקו"ז קו ע"ג בשם זה תרומה קמו ע"א ז"ל, אמר קב"ה רעותי לדיירא בינייהו אבל לא יכילנא עד דתתקון ההוא רוחא דילי דשריא בגוייהו הה"ד ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם כו', ור"ל דושכנתי בתוכם, הכוונה בתוך כל אחד ואחד מישראל.

⁶⁶ תרגום: אם יכנעו מכל שעשו במראיהם צורת הבית ומתכונתו.

⁶⁷ תרגום: לרוח מדברת.

⁶⁸ פ' שהוא החיות המניעה.

נפש החיים

וכל עלמא כו' עילא ותתא מריש רזא דנקודה עלאה⁶⁹ עד סופא דכל דרגין, כלא איהי דא לבושא לדא, ודא לדא כו' דא לגו מן דא ודא לגו מן דא כו'⁷⁰ ובא"ז (רצא ע"ב) וכלהו נהורין אחידין, נהורא דא בנהורא דא, ונהורא דא בנהורא דא, ונהרין דא בדא כו' נהורא דאתגליא אקרי לבושא דמלכא⁷¹ נהורא דלגו לגו⁷² כו' ע"ש. ופרטות הענין מבואר בע"ה (שער פנימיות וחיצוניות דרוש ב'⁷³) ובפע"ה (בהקדמת שער השבת פ"ז⁷⁴ ופ"ח⁷⁵ ובשער השבת פכ"ד⁷⁶) שחיצוניות של כל פרצוף ועולם מתפשט ומתלבש בהפרצוף והעולם שתחתיו ונעשה לו לפנימיות ונשמה.

וכל העולמות נכללים ונחלקים לד' כידוע, שהן האופנים⁷⁷ והחיות⁷⁸ וכסא כבודו⁷⁹ ואצילות⁸⁰ קדשו יתב', ונשמת כל אחד הוא העולם שעליו, כמ"ש (יחזקאל א יט) ובהנשא החיות גו' ינשאו האופנים לעומתם, כי רוח החיה באופנים בלכתם ילכו ובעמדם יעמודו וגו'. והחיות ג"כ מתנהגים ע"י עולם הכסא שעליהם כמשארז"ל⁸¹ שהכסא נושא את נושאיו, ובז"ה יתרו (מעשה מרכבה ל"ג ע"א מ ע"א) דחיות נטלין לדנטלין לון כו' כרסייא קדישא נטיל לחיות ונשמת החיים של הכסא הוא סוד⁸² שרש העליון של כללות נשמות ישראל יחד⁸³, שהוא יותר גבוה ומאד נעלה גם מהכסא, שהוא האדם שעל הכסא, כמ"ש שם (יחזקאל א כו) ועל דמות הכסא וכו' [דמות אדם]*, וז"ש בזהר⁸⁴ יתרו ע' ע"ב) בענין הפסוק אהור וקדם צרתני, אהור לעובדא דבראשית וקדם לעובדא דמרכבה. שמצד הגוף הוא אהור למעשה בראשית, ומצד שרש העליון של הנשמת חיים

מאיר הנפש

⁶⁹ פי' חכמה, ועי' ע"ח שער טנת"א פרק ה'.

⁷⁰ תרגום: וכל עולם הוא בצורה זו, עליון ותחתון, מתחילת סוד הנקודה העליונה עד סוף כל הדרגות כולם, הם זה לבוש לזה זה לפנים מזה זה לפנים מזה וכו' עכ"ל. כאן מחדש שהם בצורת מוחא וקלי'.

⁷¹ עי' בבהגר"א על ספד"צ יח ע"ב שהוא כינוי לז"א שמחוץ לא"א. וכאן משמע שהוא קומה שלימה של אורות הנפרדים זה מזה ועכ"ז קשורים זה בזה, ודלא כמש"כ בזהר בראשית ועוד, שהם זה לפנים מזה. וצ"ע אם אפשר אולי ליישב שהאד"ז כאן מדבר על יושר ואילו בזהר בראשית מדבר בעיגולים.

⁷² תרגום: וכל האורות מתאחדים, אור זה באור זה ואור זה באור זה ומאירים זה לזה וכו' האור שמתגלה נקרא לבוש המלך, אור פנימי לפנימי.

⁷³ שם מבואר שכל מה שיש בחיצוניות יש בפנימיות בבחינת שורש. ובפרט בענין התיקונים שלנו שהברכה היא כנגד האור המקיף, המעשה הוא כנגד הכלי והכוונה הוא כנגד האור הפנימי שבו.

⁷⁴ שם מתבאר שכל חיצוני, בתיקונו הוא נעשה לפנימי.

⁷⁵ שם הוא מייחס את זה גם לעולמות וגם לבחינות פנים ואחור.

⁷⁶ בעניי לא הבנתי מה הרב רצה להשמיענו ממקור זה וה"ע.

⁷⁷ כנגד עולם העשיה.

⁷⁸ כנגד עולם היצירה.

⁷⁹ כנגד עולם הבריאה.

⁸⁰ "אצילות" היא גם שם עצם (דהיינו עולם האצילות) וגם שם פעולה ע"ש שהוא ית' מאציל מעצמו, ולא נתחדש ונברא בבחינה זו דבר.

⁸¹ מלבד דברי הזהר חדש דלקמן לא מצאתי שום מאמר חז"ל האומר זאת על "הכסא" (אמנם עי' בע"ח עיבורים פרק ד' שמביא מאמר חז"ל כזה שלשונו "הכסא נושא את נושאי") וצ"ע.

⁸² עי' דע"ה ח"ב כה ע"ב שמה שקיים בעולם האצילות הוא אלקות גמור, ולכן מכונה הוא "סוד" – על שם שהעולם ההוא אינו מובן אצלנו לגמרי כי אם על דרך דמיון בלבד, ולכן הוה בבחי' סוד.

⁸³ עי' זהר (ח"ג קצ"ז ע"א): כנישתא דישאל. מהו כנישתא? דא איהו עצרת, כנישו. כד"א "מאסף לכל המחנות" מאן דכניש לכל משריין עלאין לגביה, עכ"ל [תרגום: כנסיה של ישראל, מהו כנסיה? זוהי עצרת. כנסת, כמו שנאמר "מאסף לכל המחנות" מי שמכנס את כל המחנות העליונים אצלו] דהיינו מלכות דאצילות שהוא שורש נשמת כלל ישראל. ועי' פת"ש תיקון פתח כ.

⁸⁴ בדמות אלה"ם דיוקנא דשייפין דכר ונוקבא, ברזא ד"אחור וקדם" (תהלים קלט ה) אחור ברזא דשמור, וקדם ברזא דזכור, ובאלין תליין כל פקודי אורייתא, שית מאה ותליסר פקודי אורייתא, כלא דכלא. ותנינן, אחור לעובדא דבראשית, וקדם לעובדא דמרכבה, וכלא דא בדא תליא.

תרגום: בדמות אלקים, דמות של אברי זכר ונקבה, בסוד "אחור וקדם". אחור בסוד של שמור, וקדם בסוד של זכור, ובאלה תלויים כל מצות התורה, תר"ג מצות התורה, כלל הכל. ולמדנו, אחור למעשה בראשית, וקדם למעשה מרכבה. והכל תלוי זה בזה.

נפש החיים

שלו⁸⁵ הוא קדם לעובדא דמרכבה, גם מעולם הכסא. וגם כי הנשמת חיים היא סוד נשימת פיו ית"ש כביכול כמו שית' אי"ה להלן (פ' ט"ו) ע"ש, לכן העולמות מתנהגים ע"י מעשי האדם, כי המה כפי נטייתם מעוררים שרש נשמתו העליונה שמעליהם, שהיא הנפש היה שלהם, בהתנועעו ינועו ובעמדם תרפינה. ז"ש כאשר נופח באפיו הנשמת חיים שהיא גבוה מהעולמות ופנימיותם, אז ויהי האדם לנפש היה להעולמות, וכ"כ רח"ו ז"ל (בשער הקדושה ח"ג ש"ב) שנשמת האדם היא הפנימי שבכולם.

הגה"ה כי עיקר האדם הוא נטוע למעלה בשרש נשמתו (ולזאת נקרא הגוף נעל עיין בתקונים ⁸⁶ כח ע"א) נגד הנשמה כי רק בחינת עקביים מהשורש נכנס לתוך גוף האדם⁸⁷. וזוהו יוצן מאמרס ז"ל בצראשית רבה (פי"ב פ"ח) וצויקרא רבה (פ"ט פ"ט) שלל ראה הקב"ה להטיל קנאה במעשה צראשית, וציוס א' ברא שמים וארץ, בשני רקיע בשלישי תדשא הארץ, וכן על דרך זה בד' וה', בששי בל לבדור את האדם אמר אס אני בורא אותו מן העליונים אין שלום בעולם, ואס אני בורא אותו מן התחתונים כו', אלל הריני בורא אותו מן העליונים ומן התחתונים עפר מן האדמה, ויפח באפיו נשמת חיים. ולכאורה הלל עתה תחבר הקנאה יותר משאס היה בורא אותו מן התחתונים לבד, שעתה יס בו חלק מן העליונים והוא כולו למטה עם החלק העליון שבו. אך הענין הוא שהאדם השלם כראוי, עיקרו הוא נטוע למעלה בשרש נשמתו העליונה, ועובר דרך אלפי רבואות עולמות⁸⁸, עד שקאהו השני הוא נכנס בגוף האדם למטה⁸⁹. זהו (דברים לב ט) כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו, שעיקרו קשור ונטוע למעלה חלק הוי"ה ממס כביכול⁹⁰, ומשאללל חבל עד בואה לגוף האדם (ועיין לקמן פרק י"ז), וכל מעשיו מגיעים לעורר שורש העליון כענין החבל, שאס ינענע קאהו התחתון מתעורר ומתנועע גם ראש קאהו העליון⁹¹ (ודעת לנבון נקל שכן הוא הענין גם בשורש הדברים למעלה, בסוד האדם העליון⁹² כביכול עיין אל"ר (קמא ע"ב) צפסוק ויירר ה' חלקים את האדם גו' על סוד האדם העליון, וסיים וכל דל למה בגין לאשתלפא ולעיילא ביה סתים לסתימא עד סופא דכל סתימין, הה"ד ויפח באפיו נשמת חיים נשמתא דכל חי לעילא ותתא תליין מההוא נשמתא ומתקיימין בה, ויהי האדם לנפש היה לאתקרא ולעיילא בתקונין כג"ד ולאשתלפא להיהא נשמתא מדרגא לדרגא עד סופא דכל דרגין בגין דיהוי היהא נשמתא משתכחא בכלל ומתפשט' בכלל כו' עיין פס⁹³).

מאיר הנפש

⁸⁵ דהיינו בחינת נשמת כלל ישראל יחד הנז"ל.

⁸⁶ כד אתקריב תמן למחזי עובדא דא, אמר ליה הקדוש ברוך הוא, "אל תקרב הלום, של נעליך". הכא רמז דאתפשט מן גופא דיליה דאיהו נעל לגבי גופא אחרא דאתלבש.

תרגום: כשהתקרב לשם לראות מעשה זה, אמר לו הקדוש ברוך הוא, "אל תקרב הלום של נעליך". כאן רמז שהתפשט מן הגוף שלו, שהוא נעל לגוף אחר שהתלבש.

⁸⁷ נ"ל שכאן צריך להיות סוף הסוגריים.

⁸⁸ ועוטה לבוש חדש בכל עולם ועולם.

⁸⁹ והוא פועל ומקבל אך רק דרך הגוף, ודבר זה נותן אפשרות של קיום והשגה לכל החלק העליון שבו, ואז לא יהיה בדבר משום נהמא דכיסופא, וזהו החלק המיוחד לאדם בעולם הבא, ואז אין קנאה שהרי האדם שייך לכל מקום ומקום.

⁹⁰ עי' זהר בראשית כה ע"א: בגין דנשמתיהו תליין מההוא אתר דאתמר ביה ברוך כבוד יהו"ה ממקומו כבוד יהו"ה שכינתא תתאה, ממקומו שכינתא עלאה וכיון דאינון נשמתיהו מתמן, שריא עלייהו ודאי יהו"ה, ואתמר בהון (דברים לב ט) כי חלק יהו"ה עמו.

תרגום: משום שנשמותיהם תלויות מאותו מקום שנאמר בו "ברוך כבוד ה' ממקומו", "כבוד ה' - השכינה התחתונה, "ממקומו" השכינה העליונה. וכיון שאותן הנשמות באות משם, שורה עליהם בודאי יהו"ה, ונאמר בהם (דברים לב) "כי חלק ה' עמו".

כלומר שיש דרגה שרשית שבכלל ישראל שהוא עצם השכינה, וזהו החלק של שם הוי"ה ב"ה כלומר הבית שבו שורה שם הוי"ה ב"ה.

⁹¹ עי' ענינו בספר ויקהל משה, מאמר אדם דאצילות פ"א, מסוה משה שם.

⁹² כלומר שהתחתונות מעוררים למעלה למעלה. ועי' בבהגר"א על ספד"צ ד ע"ד ד"ה ביה סליקו, שיש עליית מ"ן ממלכות דאצילות עד למו"ס, ועי' דברינו שם במאיר הספרא.

⁹³ [תרגום: וכל זה למה, כדי להוציא ולהעלות בו את הסתום שבסתומים עד לסוף של כל הסתומות. הה"ד "ויפח באפיו נשמת חיים" הנשמה שכל החיים של מעלה ושל מטה תלויים מההוא נשמה, ומתקיימים בו. "ויהי האדם לנפש חיה" - לשפוך ולהעלות בתיקונים בצורה זו ולהשתלב באותה הנשמה

נפש החיים

שער א' פרק ו'

אמנם עדיין הענין צריך ביאור (כי הוא ז"ל דיבר בקדשו דרך קצרה כדרכו בכל כתבי קדשו בנסתרות, כמ"ש בעצמו בהקדמתו שם, שהוא מגלה טפה ומכסה אלפים אמה) שלא כדמשמע לכאורה מדבריו ז"ל שם, שהאדם אל העולמות הוא נפש ממש, כמו הנפש הניתן ודבוק בתוך גוף האדם, אשר איזה דבר שהנפש עושה הוא רק ע"י כלי הגוף, שבאותו רגע ממש גם הגוף עושהו דוה ודאי לא יתכן*⁹⁴.

הגה"ה וגם שלפי זה יחוייב היה שצעת אמירתנו קדושה למטה ממילא בלוחותו רגע ממש גם המלאכים היו מקדישים במרום אתנו כאחד, ורז"ל אמרו (בפרק גיד הנשה ל"א ע"ב) אין מלאכי השרת אומרים שירה למעלה עד שיאמרו ישראל למטה, שנאמר כן יחד ככזי בקר, והדר ויריעו כל בני אלהים. ולשנא דוהדר ויריעו טפי משמע שהמה לא יתחילו כלל להקדיש ליוצאם עד אשר יגמרו ישראל שילוש קדושתם למטה, וכן סדרו אנשי כנסת הגדולה בצרכת קדושת השם, אתה קדוש וכו', ואחר כך וקדושים⁹⁵ בכל יום יהללך. הגם למלשנא דהזוהר פרשת תרומה (קכ"ט ריש ע"ב⁹⁶ וקס"ד ריש ע"ב⁹⁷) לכאורה משמע שהמלאכים מקדישים קדושתם אתנו יחד כחדל ממש, היינו משום שקדושתם תכופה ממש תיכף אחר סיום אמירתנו כחדל קרי לה⁹⁸.

אבל עיקרו של דבר, כי הוא ית"ש אחר שברא כל העולמות, ברא את האדם אחר למעשה בראשית⁹⁹, בריאה נפלאה כח מאסף לכל המחנות¹⁰⁰ שכלל בו כל צהצחות אורות¹⁰¹ הנפלאות והעולמות והיכלין העליונים שקדמו לו, וכל תבנית הכבוד העליון בסדר פרקי המרכבה*, וכל הכחות פרטים הנמצאים בכל העולמות עליונים ותחתונים, כולם נתנו כח וחלק מעצמותם בבנינו, ונכללו בו במספר פרטי כחותיו שבו, כמ"ש בזהר (יתרו עה ע"ב) קוב"ה כד ברא ליה לב"נ, סדר ביה כל דיוקנין דרזין עלאין, דעלמא דלעילא¹⁰², וכל דיוקנין דרזין תתאין

מדרגה לדרגה עד לסוף כל הדרגות, כדי שתהיה אותה הנשמה נמצאת בכלם ומתפשטת בכלם. זו ראייה למש"כ בהערה 92 ועי' עוד במש"כ במאיר האדרא על דברי האידרא הללו.

⁹⁴ כוונת כל דבריו היא שנפש האדם הוא שורש העולמות עניינו בחינת כל נשמת ישראל יחד ולא על כל נשמה ונשמה של כל אחד ואחד. אמנם כל א' וא' מכלל ישראל משפיע שם דרך התעוררות מ"ן.⁹⁵ המלאכים.

⁹⁶ מלאכי עלאי אינון קדישין יתיר מינון ואינון נטלי קדושתא יתיר ואלמלא דאנון נטלין ומשכין עלן קדושאן אלין לא ניכול למיהוי חברים בהדיהו ויקרא דקודשא בריך הוא לא ישתלים עילא ותתא בזמנא חדא, ועל דא אנון משתדלין למהוי עמהון חברים ויסתלק יקרא דקודשא בריך הוא עילא ותתא בזמנא חדא. תרגום: המלאכים העליונים הם קדושים יותר מאיתנו, והם נוטלים יותר קדושה. ואלמלא שאנו נוטלים ומושכים עלינו את הקדושות הללו לא נוכל להיות חברים עמם, והכבוד של הקב"ה לא ישתלם למעלה ולמטה בפעם א', ועל זאת אנו משתדלים להיות חברים עמם (עם המלאכים) ויעלה כבוד הקב"ה למעלה ולמטה בפעם א'.

⁹⁷ דבהיהא שעתא דישראל לתתא קא מסדרי צלותהון וכו' כל אינון משריין עלאין מסדרין שבחין ומתתקנן בההוא תקונא קדישא וכו'.

תרגום: שכן באותו רגע שישראל למטה מסדרים את תפילותיהם וכו' כל אלה המחנות העליונים מסדרים שבחים ונתקנים באותו התיקון הקדוש.

⁹⁸ עי' מס"י במידת הזריות פרק ו' וז"ל, תראה שהמלאכים נשתבחו במדה הטובה הזאת, שנאמר בהם "גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו" (תהלים קג). ואומר "והחיות רצוא ושוב כמראה הבזק" (יחזקאל א), ע"כ. כלומר שעצם שיהיו הזמן הוא חיסרון של החומר, והמלאכים מופקעים מזה ולכן הכל הוא מייד, אבל עכ"ז הכל הוא רק מכח כלל ישראל.

⁹⁹ הוא לשון המדרש בתנחומא תזריע (פרק א).
¹⁰⁰ לשון זו היא כינוי למידת המלכות וכמו שמצינו בזהר הו"ד לעיל הערה 83. והוא מציאותו של האדם,

שהוא בחי' המלכות של כל העולמות, ועי' לקמן הערה 110.

¹⁰¹ באומרו "אור" אין כוונתו לאור הנמצא אצלנו, אלא כך מכנים גילויים של מציאויות רוחניות, והמשל לכך הוא האור, שכן הוא הדבר הגשמי המופשט ביותר (פת"ש שער הצמצום פרק ג'). וכוונת אומרו "צחצחות" הוא לאורות שלמעלה מהעולמות.

¹⁰² אצילות. וע"ש ביהל אור.

נפש החיים

דעלמא דלתתא¹⁰³, וכלא מתחקקא בב"נ דאיהו קאים בצלם אלקים כו' דכתיב ויברא אלקים את האדם בצלמו¹⁰⁴ ע"ש. ובפ' תזריע (מח ע"א) תאנא כיון דנברא אדם כו'¹⁰⁵, ובריש פרשת במדבר (ק"ז ע"א) ר"א פתח ויברא אלקים את האדם בצלמו וגו' ת"ח כו'¹⁰⁶, ובאדר"ר (קלה ע"א) כמראה אדם כו'¹⁰⁷, ושם (בדף קמא סוף ע"א¹⁰⁸) דיוקנא דכליל כל דיוקנין כו', וברע"מ (פ' פנחס רלח ע"ב¹⁰⁹) ויאמר אלקים נעשה אדם כו' עד והיינו נעשה אדם בצלמנו כו', וכן אמרו זה הלשון יותר

מאיר הנפש

¹⁰³ בי"ע. וע"ש ביהל אור. וע"ש בזהר שהוא מדגיש שהכל הוא כמו האות כ' שיש למעלה ולמטה והחיבור ביניהם, וביאר שם היהל אור, ש"למעלה" הוא בחי' נשמה, ו"למטה" הוא בחי' נפש, וה"מחבר" ביניהם הוא בחי' הרוח.

¹⁰⁴ תרגום: כאשר הקב"ה ברא את האדם סידר בו את כל הצורות של הסודות העליונים, של העולמות למעלה, וכל הצורות של הסודות התחתונים של העולמות התחתונים, וכולם נחקקים באדם שהוא עומד בצלם אלקים, שנאמר ויברא אלקים את האדם בצלמו.

¹⁰⁵ [המשך הדברים]: אתתקן כלא, ע"כ. מתבאר שלא זו בלבד שהכל טמון באדם, אלא שתיקון הכל תלוי באדם.

¹⁰⁶ "ויברא אלקים את האדם בצלמו וגו'" האי קרא אתמר. ת"ח בשעתא דברא קב"ה לאדם עבד ליה בדיוקנא דעלאי ותתאי והוה כליל מכלא והוה נהוריה נהיר מסייפי עלמא עד סייפי עלמא והוה דחלין קמיה. תרגום: בא וראה, בשעה שברא הקב"ה את האדם, עשה אותו בצורה של העליונים והתחתונים, והיה כלול מכולם, והיה אורו מאיר מסוף העולם ועד סופו, והיו יראים ממנו. כן מבאר את עליונות האדם מעל כל העולמות אחרות.

¹⁰⁷ כמראה אדם דכליל כל דיוקנין, כמראה אדם דכליל כל שמהן, כמראה אדם דביה סתימין כל עלמין עלאין ותתאין, כמראה אדם דכליל כל רזין דאתתקנו ואתתקנו עד דלא אברי עלמא, ואע"ג דלא אתקיימו. [תרגום: כמראה אדם שכולל את כל הצורות, כמראה אדם שכולל את כל השמות, כמראה אדם שבו סתומים כל העולמות עליונים ותחתונים, כמראה אדם שכולל את כל הסודות שנאמרו ונתקנו לפני שנברא העולם, ואע"ג שלא נתקיימו].

מש"כ 'כל הצורות' כלומר כל הספירות של י"ס דאצילות כלולים בזעיר אנפין דאצילות. ומש"כ 'כל השמות' כלומר ששם הוי"ה ב"ה כולל את כל השמות. ומש"כ 'עליונים' פי' א"א ואו"א דאצילות, ומש"כ 'תחתונים' פי' בי"ע, שכל כוונת הפרצופים העליונים ליתן עטרות לז"א לצורך הנהגת התחתונים. אם כן ז"א הוא כללא דכולא (ב"ע שם).

אמנם כאן הוא מתייחס לז"א דאצילות ולא לאדם אבל הם דומים זה לזה.

¹⁰⁸ כללא דכל מלין, עתיקא דעתיקין וזעיר אפין כללא חד כללא הוה כללא הוי כללא לא ישתני ולא משתני, ולא שנה אתתקן בתקונין אלין אשתלים דיוקנא דכליל כל דיוקנין, דיוקנא דכליל כל שמהן, דיוקנא דאתחזי בגוונוי כהאי דיוקנא לאו האי דיוקנא הוי אלא כעין האי דיוקנא.

[תרגום: הכלל של כל הדברים: זקן הזקנים וקטן הפנים, הכל א', הכל היה הכל הוה הכל יהיה, לא ישתנו ולא משתנים אם נתקנו בתיקונים אלה ונשלמו, הצורה הכוללת את כל הצורות, צורה הכוללת את כל השמות, צורה שנראית בצבעיה כאותה צורה, ולא אותה הצורה אלא כעין אותו צורה.

"זקן הזקנים" הוא גילוי של א"א, והנפה"ח בא כאן להראות שצורת ז"א דאצילות מאוחד עם א"א דאצילות, ועי' ב"ע על האדר"ר (עמוד רכח ע"א) שאע"פ שהם מתלבשים זה על זה כולם א'. ועי' לש"ו (דע"ה ח"א נד ע"ב) שכל הגילויים מאצילות ולמעלה כולם חד, אלא שזה בגילוי וזה בהעלם, והנעלם הוא שורש שעתידי להתגלות, ועי' לש"ו (כללים ח"א כ ע"א) שכולם גילויים על מלכות דא"ס, וכל החילוקים אינם כי אם בבחינת הגילויים.

¹⁰⁹ "ויאמר אלקים נעשה אדם", בתר דאשלימו לעבידתייהו, כל אומן ואומן אמר לון קב"ה אומנותא חדא אית לי למעבד דיהא שותפא דכלנא, אתחברו כלכו כחדא למעבד ביה, כל אחד ואחד מחולקא דיליה, ואנא אשתתף עמכון למיהב ליה מחולקא דילי, והיינו "נעשה אדם בצלמנו כדמותנו", ואוקמוה רבנן דלית אדם אלא ישראל, הה"ד "ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם". אתם אדם ולא עכו"ם ובג"ד "ישמח ישראל בעושיו".

תרגום: "ויאמר אלקים נעשה אדם" אחר שנשלמו למעשיהם, כל אומן ואומן. אמר להם הקב"ה, אומנות אחת יש לי לעשות שיהא השותף של כולם, התחברו כולכם כאחד לעשות בו, כל א' וא' מחלקו ואני אשתתף עמכם ליתן לו מחלקי. וזהו שנאמר "נעשה אדם בצלמנו כדמותנו". ורבנן העמידוהו שאין אדם אלא ישראל. וזהו שנאמר "ואתן צאני צאן מרעיתי, אדם אתם", אתם אדם ולא עכו"ם. ובגלל זה "ישמח ישראל בעושיו".

כלומר, כולם השתתפו בעשייתו של האדם ונתנו בו חלקים מעצמם. כאן מתחדש שיש שיתוף מכל העולמות יחד עם הקב"ה, וכל זה רק כדי לברוא את ישראל.

נפש החיים

באורך בתו"ח (פט ע"א מח ע"א¹¹⁰) ע"ש, ובזו"ח יתרו (במעשה מרכבה ל"ב ע"ג לח ע"ג¹¹¹) דיוקנא דאדם דדא איהו דיוקנא דכליל כל דיוקנין כו', ושם (דף ל"ג ריש ע"א לט ע"א¹¹²), ושם (בזו"ח שיה"ש נח ע"ב עג ע"ב¹¹³) ויאמר אלקים נעשה אדם בצלמנו כו' ע"ש היטב בכל המקומות הנז', וע' בע"ה (שער הצלם פ"א¹¹⁴), ובלק"ת (פ' תשא¹¹⁵ ופ' האזינו¹¹⁶).

מאיר הנפש

¹¹⁰ דאמר לישראל "נעשה אדם" הכי אמר לספירן: נעשה אדם דא עמודא דאמצעייתא דאיהו ראשון למחשבה ואחרון למעשה, דאנון חכמה בראש וחכמה בסוף דכל ספירה יהיב בה חולקה, ובגין דא איהו בדיוקנה מאסף לכל המחנות לצבאות, ורעיא מהימנא בדיוקנה. ואמר למלאכין נעשה אדם, ודא מטטרון, דכל מלאך וחיה שוי בה חולקי'.

[תרגום: שאמר לישראל נעשה אדם, כך אמר לספירות: "נעשה אדם" זה העמוד האמצעי, שהוא ראשון למחשבה ואחרון למעשה, שהם חכמה בראש וחכמה בסוף, שכל ספירה נתן בה חלק. ובגלל זה הוא בצורתה, מאסף לכל המחנות לצבאות, והרועה הנאמן בצורתה. ואמר למלאכים "נעשה אדם" זה מטטרון, שכל מלאך וחיה עשה בו חלקו].

ע"ש בבהגר"א ז"ל, דאינון חכמה בראש כו' - י' של הו"ה בראש י' של אדנ"י בסוף, הו"ה מחשבה, אדנ"י מעשה, לא כשאני נכתב כו'. ועמודא דאמצעייתא הוא י' כולל ע"ס, וכ"ה בכל אדם שבכל העולמות, דחשיב הכל ראשון כו' וכן אמר לקמן בישראל קודם דאתברי כו'. איהו בדיוקניה מאסף כו' - שהוא כולל כל הספירות שלכן נקרא בשם הו"ה והוא בדיוק' דעילת העילות, ע"כ. והנה לכאורה כוונתו היא לז"א, ואומר שהוא "מאסף לכל המחנות" דהיינו שהוא כולל את כל הספירות יחד. ובביאור העניין ע' בהגר"א בספד"צ כא ע"ג שיה"ה של הו"ה המה מוחין לז"א, וה' האחרונה היא המלכות הקשורה לז"א, וו' היא עצם הז"א, ועי' לעיל הערה 100. ואין להקשות שלכאורה זהו פעולת המלכות ולא ז"א, שכן מאחר שמזדווגים יחד הם נחשבים כא', וצ"ע.

¹¹¹ וכד אתחפיין כלהו, דלא מסתכלין לעילא, לגו רזא דעלייהו, לא אתחזי דיוקנא כלל, בר דיוקנא דאדם, דדא איהו דיוקנא דכליל כל דיוקנין. וכלהו סתימין קמי האי דיוקנא. בג"כ, כל דיוקנין דעלמא כד מסתכלן לדיוקנא דאדם, כלהו דחלי וזעאין מקמי האי דיוקנא.

[תרגום: וכאשר כולם מתכסים, שכן אין מסתכלים למעלה לתוך הסוד שעליהם, לא נראית צורה בכלל חוץ מצורת אדם שהוא צורה הכוללת את כל הצורות, וכולם סתומים בפני צורה זו. ובגלל זה כל הצורות של העולם, כאשר מסתכלים בצורת האדם, כולם מפחדים ומזדעזעים מפני צורה זו.] כאן מדובר על הדמויות שבמרכבה.

¹¹² כדן אצטיירו ביה ציורא דפני אדם דכליל כל דיוקנין, והאי איהו גוון דכליל כל גוונין. אנפין דכליל כל אנפין

[תרגום: כזה צויירו בו צורת פני אדם הכולל את כל הצורות, והוא צבע שכולל את כל הצבעים, פנים שכוללים את כל הפנים.] כאן מבאר שהדבר מושרש בַּפְּנִים של האדם.

¹¹³ כתיב "ויאמר אלקים נעשה אדם בצלמנו כדמותנו וירדו וגו'". האי קרא אתערו ביה חברייא, ודאי קב"ה אמר דא, למשריין עילאין, ואתייעט בהו למברי אדם כמלאכא גו חילוי. [תרגום: וכו' פסוק זה התעוררו בו החברים. ברור, הקב"ה אמר זה למחנות העליונים, ונועץ בהם לברוא אדם כמלך בתוך חיילותיו.] כלומר שכולם השתתפו בעיצה.

¹¹⁴ שם מדבר על כך שיש נשמה וצלם וכלים, והנה צלם הוא בחי' המעבר שבין נשמה לכלי. הנשמה לעולם אינה חסרה, וכל התיקון הוא בצלמים ובכלים. וצ"ע אם כוונת הנפה"ח לחדש שהנשמה של האדם היא מעל הכל, ומה ששיתף את המלאכים בו לא היה כי אם בצלמיו.

¹¹⁵ ז"ל: דע שמשה היה בחי' אדה"ר, וכמו שאדה"ר היה כולל כל הנשמות בעולם כן משה שקול ככל ישראל וכו', והנה בבריאת האדם נאמר נעשה בל' רבים ולא עשה כן בכל השאר אלא יהי אור יהי רקיע ל' יחיד אלא המאציל העליון ברא הבריאה, ואין בעולם הבריאה כח להשיג אלא במדרגתה לבד ולא נקודה אחרת למעלה, וכן יצירה, וכן עשיה. ולא עשה כן אל האדם שרצה שישגי כל העולמות ויקשור את כולם, ונמצא שרצה המאציל שיתנו כל עולם ועולם חלק ברצונם, כדי שכולם ירחמו עליו ואם יחטא יפגום בכל העולם וכולם יבקשו רחמים עליו אם יזכה יגילו וישמחו בו כלם. ולכן רצה שיתנו לו חלקם שיזדווגו זר"נ דעשיה, ויתנו לו מחיות פנימיות שלהם נפש, וכן ע"י זיווג זר"נ דיצירה, רוח מן המוח וחיות שלהם. וכן מן הבריאה הנשמה, הרי בעולמות למטה. וכן בעולם האציל' נפש ממלכות, רוח מז"א, נשמה מאמא, חיה מאבא, וע"כ אמר נעשה בל' רבים, שנתיעץ בפמליא שלו, עליונים ותחתונים שיתנו כולם חלקם ברצונם בו, וכן היה וכו'. והנה אחר שחטא אדה"ר נסתלק ממנו כל הבחי' שהיה לו, ולא נשאר לו אלא נפש לבד, ואז ירד למטה והוצרך להתלבש בזה החומר העכור כמבואר בזוהר, משכא דחויא גבי ויעש ה' אלקים לאדם כתנות עור וילבישם, וזהו שהטיל זוהמא, שלא רצה ליתן בו חלק החיות מן הקדושה אלא מן הלבוש והקליפ' שבו נתן לו, וכו'. והנה כשבא משה חזר במעשיו הטובים וזכה לכל הבחי' שהיו באדה"ר עד חיה מאבא, כי בחי' א"א אין עדיין מי שהשיג' אלא לע"ל, וכו', והנה בחי' זו דאבא השיגה משה כשקיבל את

נפש החיים

הגה"ה וזה היה קודם החטא, לא היה כלול אז רק מכל העולמות וכחות הקדושה לצד ולא מכחות הרע¹¹⁷, אבל אחר החטא נכללו ונתערבו בו גם כחות הטומאה והרע, וממילא עירב אותם על ידי זה גם בהעלמות, מזה הטעם שהוא כלול ומשותף מכולם, והם מתעוררים ומשתנים כפי נטיית מעשיו והוא ענין עץ הדעת טוב ורע.

והענין כי קודם החטא, עם כי ודאי שהיה בעל בחירה גמור להטות עצמו לכל אשר יחפוץ להטיב או להיפך ח"ו, כי זה תכלית כוונת כלל הבריאה, וגם כי הרי אחר כך חטא, אמנם לא שהיה ענין בחירתו מחמת שכחות הרע היו כלולים בתוכו, כי הוא היה אדם ישר לגמרי, כלול רק מסדרי כחות הקדושה לצד, וכל עניניו היו כולם ישרים¹¹⁸ קדושים ומזוככים טוב גמור צלי שום עירוב ונטיה לצד ההיפך כלל¹¹⁹, וכחות הרע היו עומדים לצד וענין בפני עצמם חוץ ממנו, והיה בעל בחירה ליכנס אל כחות הרע ח"ו כמו שהאדם הוא בעל בחירה ליכנס אל תוך האש, לכן כשרצה הס"א להחטיאו הולך הנחש לצד מצחוץ לפחות, לא כמו שהוא עתה שהילך המפתה את האדם הוא בתוך האדם עצמו ומתדמה להאדם שהוא עצמו¹²⁰, הוא הרואה ונמשך לעשות העון, ולא שאחר חוץ ממנו מפתהו. ובחטאו שנמשך אחר פתוי הס"א, אז נתערבו הכחות הרע בתוכו ממש וכן בהעלמות, וזהו עץ הדעת טוב ורע שנתחברו ונתערבו בתוכו ובהעלמות הטוב והרע יחד, זה בתוך זה ממש, כי דעת פירושו התחברות כידוע¹²¹.

התורה וכו', והנה ישראל כנגד נעשה אדם שנאמר אז באדה"ר, ליתן לו מכל הבחי', ובחטאו נסתלקו. אמרו הם נעשה ונשמע לתקן, ואז פסק' זוהמתן, וניתן להם העדי שהוא החיות שבתוך הקליפה, וע"כ הי' אז חירות ממלאך המות, ולא היו מתים אם לא חטאו בעגל, ולפי שהם לא היו ראויים לזה העדי אלא בזכותו של משה ולא בזכותן, לכן מה"מ חזר ופתה אותן ועשו את העגל.

¹¹⁶ ז"ל: הוא ית' ברא כל הד' העולמות אבי"ע, ולקשר את כולם ברא את האדם, כי יש בו מכל העולמות, ואל כל העולמות אמר נעשה אדם, כי עולם הבריאה יתן בו חלק נשמה, ויצירה רוח שהוא חלק המלאכים, ואין לך אדם מישראל שאין בו חלק מלאך מלמעלה וכו'.

¹¹⁷ עי' לש"ו דע"ה חלק ב' סימן ג' אות א' שלאחר תיקון דמעשה בראשית לפני חטא אדם הראשון, היו הקלי' ללא תיקון דוגמת ז"ן דקדושה קודם התיקון, שכוחם לא היה כי אם כאורות הנקודות בלבד, ועל ידי חטא של אדם הראשון נבנו הקלי' לפרצופים גמורים בכל עולם ועולם כפי אותו עולם.

¹¹⁸ הנה ענין היות האדם מעיקרא "ישר" אשר כל עניניו המה "ישרים" מיוסד על מאמה"כ קהלת ז) (ט): "לבד ראה זה מצאתי אשר עשה האלהים את האדם ישר והמה בקשו חשבונות רבים". ועי' בפ' הרמב"ן על בראשית (ב ט), ז"ל, ואפשר שנתכוון הכתוב [בענין עץ הדעת טו"ר] לענין הזה כשאמר אשר עשה האלהים את האדם ישר והמה בקשו חשבונות רבים (קהלת ז ט), ה"ישר" שיאחוז דרך אחת ישרה, וה"בקשה בחשבונות רבים" שיבקש לו מעשים משתנים בבחירה ממנו וכאשר צוהו הקב"ה, ע"כ. ועי' דברי הרמב"ם (הלכות שמיטה ויובל פ"ג ה"ג) ולא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני יי לשרתו ולעובדו לדעה את יי והלך ישר כמו שעשהו האלהים ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם הרי זה נתקדש קדש קדשים ויהיה יי חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים ויזכה לו בעה"ז דבר המספיק לו כמו שזכה לכהנים ללוים הרי דוד ע"ה אומר יי מנת חלקי וכוסי אתה תומך גורלי, עכ"ל. והנה מצאתי יסוד לדבריהם שהישר הוא הבחירה בטוב שאינו משתנה לעולם ואילו חשבונות רבים הם הפיזור והפירוד מרצון ה' הקבוע ע"י הבחירה ברע בזהר ח"א רכא ע"ב, וכן ח"ב קנ ע"א. וביתר עומק עי' בע"ח נקודות פ"א, שבחינת "חשבונות רבים" היא המציאות של עולם התווה ועולם הנקודות, ו"ישר" הוא עולם התיקון (וכן משמע בפת"ש שבירה יג ופרק ב').

¹¹⁹ כלומר בלי שום רצון והנאה מהרע.

¹²⁰ דהיינו שאנחנו שומעים את דברי הנחש כאילו שאנחנו בעצמינו אומרים את דברי הפיתוי (שמעתי בשם הגה"צ רבי א"א דסלר זצ"ל שכאשר מאזינים לדברי היצר שומעים אותו אומר אני רוצה לאכול, וכאשר מאזינים לדברי היצר הטוב שומעים אותו אומר שצריכים ללמוד (איך ויל צו עסען, מען דארף צו לערנן)). עי' בדברי הגר"א בפ' לרות (א יח) וז"ל, היצר הרע דומה לזבוב ויושב בין ב' מפתחי הלב וכו' היצר הרע משיאו לעבירות, ואם יראה שאינו יכול לו מפתהו לעשות מצוה מעוטף כמה עבירות. והרוצה לחשבן עת בא לידו המצוה אם הוא מיצר הרע או לא, יבחין בעת עשיית המצוה אם אבריו נעים ונדים בעת ההיא ובזריזות לעשות המצוה מסתמא היא מעצת היצר הרע, כי איך יוכל להיות שאברי הגוף הכבדים אשר מעפר יסודם וטבעם לילך אחר תאותם הגופני היורד למטה מטה כטבע העפר יתלבשו רצון לעשות, אין זה כי עם עצת היצר הרע בכדי שילכד אח"כ ברשתו, ואם בתשוקת נפשו הפנימיות להתקרב אל עושהו במעשי המצות אברי הגוף כבדים ועצלים אז נראה שמדרך הטבע הוא עכ"ל.

¹²¹ עי' בבהגר"א בספד"צ א ע"ד בהגה"ה ז"ל, הזיווג בלשון דעת, "וידע אדם" (בראשית ד כה).

נפש החיים

והענין מבואר למזין בעץ חיים שער קליפת נוגה (פ"ב¹²²) אלל שקיאר שם בענין ועיין היטב בגלגולים (פרק א'¹²³) וזה שאמרו רז"ל (שבת קמו ע"א) כשבא נחש על חוה הטיל בה זיהמא רואה לומר בתוכה ממש, ומאז גרם על ידי זה ערבוזיא גדולה צמעסיו, שכל מעשיו האדם המה צערבוזיא והשתנות רבים מאד, פעם טוב ופעם רע ומתהפך תמיד מטוב לרע ומרע לטוב¹²⁴, וגם המעשה הטוב עצמה כמעט בלתי אפשר לרוב העולם שיהיה כולה קדש ונקיה לגמרי¹²⁵ בלי שום נטיה לאיזה פניה ומחשבה קלה לגרמיה. וכן להיפך בהמעשה אשר לא טובה גם כן מעורב בה לפעמים איזה מחשבה לטוב לפי דמיונו, וגם הצדיק גמור שמימיו לא עשה שום מעשה אשר לא טובה, ולא שח מימיו שום שיחה קלה אשר לא טובה ח"ו, עם כל זה כמעט בלתי אפשר כלל צמעסיו הטובים עצמם כל ימי חייו יהיו כלם בצלמוות האמתית לגמרי, ולא יהיה אפילו בנחת מהנה שום חסרון ופגם כלל, וזהו שאמר הכתוב (קהלת ז כ) כי אדם אין לדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא. רואה לומר שאי אפשר שלא יהיה על כל פנים קצת חסרון צמעסיה הטוב עצמה שעושה, כי חטא פירושו חסרון כידוע¹²⁶, לכן כשמכניסין האדם למשפט לפניו יתברך שמו לריך חשבונות רבים לאין שיעור¹²⁷, על כל הפרטי פרטים של כל מעשיו ודבוריו ומחשבותיו וכל פרטי הנהגותיו באופני נטייתם לאן היו נוטים. וזש"ה (שם כט) אשר עשה אלקים את האדם ישר כנ"ל, והמה בחטאם בקשו חשבונות רבים, ועיין זוהר (אמור קז סוף ע"א¹²⁸) והוא מבואר שם על פי דברינו.

מאיר הנפש

¹²² שם הוא מדגיש את היות הקליפות כעור על האדם.
¹²³ כוונתו לספר הגלגולים לאריז"ל (ולא שער הגלגולים) שם מבואר שכמו שנתערב הרע באדם הראשון וממילא בכל כלל ישראל, שהרי הוא שורש נשמתם. כך הטוב שבאדם הראשון נתערב בגוים, ולכן התחייבנו גלות ע"מ להוציא את הניצוצות משם.
¹²⁴ עי' בהגר"א על תיקו"ז קנה ע"א ד"ה כד הוה וז"ל, דבקדושה דכורא הולך אל דרום טובב כו' דור הולך כו' ונוק' הארץ לעולם עומדת כתפארת אדם לשבת בית והכל בקיומא סגי לעולם עומדת וכן בדכורא. משא"כ בהם [בסט"א] דאין להם קביעות כלל לא בדכורא ולא בנוק' לכן כל השרצים מתנענעים תמיד כידוע וע"כ נקראו שרצים ואף בהלוכן אינן ניכרין הלוכן וכאלו הם במקומם אזיל יתיב יתיב וכן הוא בבני אדם הבאים מסט' דלהון שהן מהירין בתנועתן ובכל דבר, עכ"ל.
¹²⁵ עי' רמב"ם פירוש המשניות, מסכת מכות פרק ג משנה טז וז"ל, רבי חנניא בן עקשיא אומר רצה הקב"ה לזכות את ישראל כו', מעקרי האמונה בתורה כי כשיקיים אדם מצוה מתר"ג מצות כראוי וכהגון ולא ישתף עמה כוונה מכוונת העולם בשום פנים אלא שיעשה אותה לשמה מאהבה כמו שביארתי לך הנה זכה בה לחיי העולם הבא, ועל זה אמר רבי חנניא כי המצות בהיותם הרבה אי אפשר שלא יעשה אדם בחייו אחת מהם על מתכונתה ושלמותה ובעשותו אותה המצוה תחיה נפשו באותו מעשה, וממה שיוורה על העיקר הזה מה ששאל ר' חנניא בן תרדיון מה אני לחיי עוה"ב, והשיבו המשיב כלום בא מעשה לידך, כלומר נזדמן לך לעשות מצוה כהגון השיבו כי נזדמנה לו מצות צדקה על דרך שלמות ככל מה שאפשר וזכה לחיי העוה"ב, ופירוש הפסוק (ישעיה מב) ה' חפץ למען צדקו, לצדק את ישראל, למען כי יגדיל תורה ויאדיר, עכ"ל.

¹²⁶ עי' השמטות הזהר לבראשית רס ע"א.

¹²⁷ עי' לעיל הערה 118.

¹²⁸ ת"ח, דהא בני נשא לא ידעין ולא מסתכלין ולא משגיחין בשעתא דברא קב"ה לאדם. ואוקיר ליה ביקירו עלאה בעא מיניה לאתדבקה ביה בגין דישתכח יחידאי ובלביא יחידאי ובאתר דדביקותא יחידאי' דלא ישתני ולא יתהפך לעלמין בההוא קשורא דמהימנותא יחידאה דכלא ביה אתקשר. הה"ד ועץ החיים בתוך הגן. ולבתר סאטו מאורחא דמהימנותא ושבקו אילנא יחידאה עלאה מכל אילנין ואתו לאתדבקה באתר דמשתני ומתהפך מגוונא לגוונא ומטב לביש ומביש לטב ונחתו מעילא לתתא ואתדבכו לתתא בשנויין סגיאין ושבקו עלאה דכלא דהוה חד ולא אשתני לעלמין הה"ד אשר עשה האלקים את האדם ישר והמה בקשו חשבונות רבים. והמה בקשו חשבונות רבים ודאי. כדין אתהפך לבייהו בההוא סטרא ממש זמנין לטב זמנין לביש זמנין לרחמי זמנין לדינא.

[תרגום: בני אדם לא יודעים ולא מסתכלים ולא משגיחים בשעה שברא הקדוש ברוך הוא את האדם וכבד אותו בכבוד העליון, רצה ממנו להידבק בו כדי שיימצא יחידי ובלב יחידי ובמקום של דבקות יחידה שלא תשתנה ולא תתהפך לעולמים באותו קשר האמונה היחידה שהכל נקשר בו, זהו שנאמר "ועץ החיים בתוך הגן". ואחר כך סטו מדרך האמונה, ועזבו את העץ היחיד העליון מכל העצים, ובאו לידבק במקום שמשנתה ומתהפך מגוון לגוון ומטוב לרע ומרע לטוב, וירדו ממעלה למטה, ונדבקו למטה בשנויים רבים ועזבו את העליון של הכל שהוא אחד ולא משתנה לעולמים. זהו שנאמר "אשר עשה האלהים את האדם ישר והמה בקשו חשבונות רבים" (קהלת ז) "והמה בקשו חשבונות רבים" - ודאי, אז התהפך ליבם לאותו צד ממש, לפעמים לטוב, לפעמים לרע, לפעמים לרחמים, לפעמים לדין.]

נפש החיים

ונמשך הענין כן עד עת מתן תורה שאז פסקה אותה הזוהמא מתוכס, כמו שאמרו רז"ל (שבת סס), ולכן אחר כך בחטא העגל אמרו רז"ל (סס פט ע"א) שצא שטן וערבב בו, היינו שצא מבחוץ כמו בענין חטא אדם הראשון כנ"ל, כי מתוכס נתגרש. ועל ידי חטא העגל חזרה אותה הזוהמא ונתערבה בתוכס כבתחלה, וז"ש (הושע ו ז) והמה כאלם עזרו זרית, וזה שאמר הוא יתברך לאלם הראשון (בראשית ב יז) כי זיוס אכלך ממנו מות תמות, לא שהיה ענין קללה ועונש, כי מפי עליון לא תאז בו (איכה ג לח¹²⁹), אלא פירושו שעל ידי אכלך ממנו תתערב בך הזוהמא של הרע ולא יהיה תיקון אחר להפרידה ממך כדי להטיבך באחריתך, אם לא על ידי המיתה והעיכול בקצר. וזהו גם כן הענין מה שאמר הוא יתברך אחר כך (בראשית ג ב) הן האדם היה גוי ועתה פן ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעולם, והלא חפלו יתברך שמו להטיב לבחוליו ומה אכפת ליה אם יחיה לעולם. אמנם ראונו לומר שכאשר יאכל מעץ החיים וחי לעולם ישאר ח"ו בלא תיקון, שלא יתפרד הרע ממנו עד עולם ח"ו, ולא יראה מאורות וטובה מימיו. לזאת לטובתו גירשו מגן עדן כדי שיוכל לצא לידו תיקון גמור כשתפרד הרע ממנו על ידי המיתה והעיכול בקצר¹³⁰, וזהו ענין הד' שמתו בעטיו של נחש (פרק במה אשה שבת נה ע"ב) שאף שלא היה להם חטא עצמם כלל, עם כל זה הולרכו למיתה מחמת התערובת הראשון של הרע על ידי חטא אדם הראשון מעצת¹³¹ הנחש, וימשך הענין כן עד עת קץ הימין בלע המות לנצח. וגם עוד יתרון שיתבער אז הרע מן העולם ממליאותו כמ"ש (זכריה יג ב) ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ.

וזה כל האדם, שכל כח פרטי שבו מסודר נגד עולם וכה א' פרטי מסודר השיעור קומה של כלל הבחות והעולמות, שמסודרים כביכול כתבנית קומת אדם¹³², כמשי"ת אי"ה (בשער ב' פ"ה). ובין¹³³ המצות בולן קשורין ותלויין במקור שרשן העליון בסדרי פרקי המרכבה ושיעור קומה¹³⁴ של העולמות כולם, שכל מצוה פרטית בשורשה כוללת רבי רבוון כחות ואורות מסדרי השיעור קומה, כמ"ש בזהר (יתרו פה ע"ב) כל פקודי אורייתא מתאחדן במלכא קדישא עלאה מנהון ברישא דמלכא ומנהון בגופא ומנהון בידי מלכא ומנהון ברגלוי בו¹³⁵. והענין יותר מבואר בתקונים (ת"ע קבט ע"ב קנ"ג ע"ב¹³⁶) ע"ש, ובזהר (תרומה קסה קט"ב ע"ב) פקודי אורייתא בלהו שייפין ואברין ברוא דלעילא וכד מתחברן בלהו כחד כדין בלהו סלקן לרוא הד¹³⁷, ושם (בדף קסה ע"ב) בהאי

מאיר הנפש

¹²⁹ המשך הפסוק: "...לא תצא הרעות והטוב", דהיינו שאין בעליון, דהיינו בע"ק, מערכת בה מושלים טוב ורע כאחד, אלא שם יש רק מערכת שבה אין ניכר כי אם שכולו טוב וכולו חיים. ¹³⁰ אפילו הצדיקים שיהיו בדור של תחיית המתים תחילה ימותו ויחיו מיד (מדרש הנעלם תולדות קמ ע"א), דוגמת מתן תורה שבכל דיבור שיצא מפי הקב"ה יצתה נשמתן של ישראל, והוא כדי להחליף מכתנות עור לכתנות אור (דע"ה ח"ב נח ע"ב).

¹³¹ עי' רש"י לשבת (נה ע"ב) שזהו התרגום של "עטיו של נחש".

¹³² עי' ליקוטים בסוף בהגר"א על ספד"צ לט ע"א וז"ל, ובדוגמת זה נברא האדם מספר האברים וגידים ושאר הפרטים כמנין כללי העולמות, וכל אבר מסודר לעולם א', ובנשמה כ"כ כוחות ואיכויות כמנין האברים ומתפשטין בהן, וכמ"ש (ס"י פ"ה מ"א) שיחה ברגל בו, וזהו שמכנין לספירות בשם אדם.

¹³³ כן הוא בדפ"ר ובמהד' תקפ"ה. אמנם בשנת תקפ"ח הגי' הוא "וכל" ובדפוס תקצ"ז תיקן חזרה ל"וכן".

¹³⁴ שהוא צורת האדם של "בצלם אלקים עשה את האדם".

¹³⁵ תרגום: כל מצוות התורה מתאחדים במלך הקדוש העליון. יש מהם בראש המלך, ויש בגוף ויש בידי המלך, ומהם ברגליו.

¹³⁶ אית פקודין דתליין ברגלין, וכמה מלאכין ממנן עלייהו דאתמר בהון "והחיות רצוא ושוב" (יחזקאל א) ואתמר בהון "ורגליהם רגל ישרה", והכי תליין בלהו מגופא בשערא דתליא מרישא, וכל נימא ונימא אחזי דאיהו מלאך דתליא מרישא.

תרגום: יש מצות שתלויים ברגלים, וכמה מלאכים ממונים עליהם שנאמר בהם "והחיות רצוא ושוב" ונאמר בהם "ורגליהם רגל ישרה" וכך תלויים הכל מהגוף בשיער התלוי מהראש, וכל שיערה ושיערה נראה שהוא מלאך התלוי מהראש.

וע"ש בבהגר"א שבכל מצוה שורה שם הוי"ה ב"ה על אותו האבר המכוון כנגדו.

¹³⁷ תרגום: מצוות התורה כולם חלקים ואברים בסוד עליון, וכאשר מתחברים כולם כאחד אז כולם עולים לסוד אחד, ע"כ. דהיינו חוץ מהגילוי של כל א' וא', יש את גילוי של כולם יחד.

נפש החיים

שמה כלילן תרי"ג פקודי אורייתא דאינון כללא דכל רזין עלאין ותתאין כו' וכלהו פקודין כלהו שייפין ואברין לאתחזאה בהו רזא דמהימנותא מאן דלא ישגח ולא אסתכל ברזין דפקודי אורייתא לא ידע ולא אסתכל היך מתתקנן שייפין ברזא עלאה שייפין דגופא כלהו מתתקנן על רזא דפקודי אורייתא¹³⁸ ע"ש, וכ"כ האריז"ל (בשער היחודים פ"ב) ובעשות האדם רצון קונו ית"ש ומקיים באיזה אבר וכח שבו אחת ממצות ה', התיקון נוגע לאותו עולם וכח העליון המקבילו לתקנו או להעלותו או להוסיף אור וקדושה על קדושתו מחפץ ורצון העליון ית"ש¹³⁹, כפי ערך ואופן עשייתו ולפי רוב ההודככות וטהרת קדושת מחשבתו בעת עשיית המצוה המצטרפת לטובה למעשה העקרית, וכפי ערך מדרגת אותו העולם והכח עליון.

ומשם נמשך הקדושה וחיות גם על אותו הכח של האדם* שבו קיים מצות בוראו המכוונים נגדו¹⁴⁰, וכאשר קיים כל המצות בשלימות בכל פרטיהם ודקדוקיהם בעיקר המעשה, ונוסף עליהם הצטרף עוצם טהרת וקדושת המחשבה, הרי תיקן כל העולמות והסדרים העליונים ונעשה כולו בכל כחותיו ואבריו מרכבה להם, ומתקדשים מקדושתם העליונה, וכבוד ה' חופף עליו תמיד¹⁴¹. וע' זוהר (תרומה קנה ע"א)¹⁴² כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו כו' ולכבודי בראתיו דיקא ורזא דא כו' אוליפנא דהאי כבוד כו' כלא אתקן לעילא מגו תקונא דבני עלמא כד אינון בני נשא זכאין

מאיר הנפש

¹³⁸ תרגום: בשם זה [הוי"ה] כלולים תרי"ג מצות התורה, הרי הם כלל כל הסודות העליונים והתחתונים וכו' וכל המצוות כולם כלים ואברים להראות בהם את סוד האמונה. מי שלא משגיח ולא מסתכל בסודות של מצוות התורה לא יודע ולא מסתכל איך נתקנים אברים בסוד העליון, אברים של הגוף כולם נתקנים על ידי סוד מצוות התורה.
כאן משמע שיש לדבר זה שייכות לכוונת המצוות.

¹³⁹ מנה כאן ג' דרגות: תיקון, העלאה, ותוספת אור, ויתכן שהם שייכים לג' דרגות נר"נ המוזכרים לעיל הערה 27.
¹⁴⁰ עי' לעיל ד"ה וזה כל האדם הערה 136 דהמשכת הקדושה והחיות הוא שמות הוי"ה ב"ה, ומקורו מתיקו"ז קנג ע"ב.

¹⁴¹ עי' לקמן שער ד' פרק ט"ו, שפירוש 'כבוד ה' חופף עליו' שהוא משיג נשמה יתירה.
לשון 'תמיד' קשה, מהגמרא במסכת סוטה כא ע"א בעידנא דעסיק בה וכו', כלומר שיש עידנא שכבוד ה' אינו חופף עליו דהיינו בעידנא דלא עסיק בה וצ"ע מה החילוק.
והנה לענין פירוש תיבת 'תמיד' עי' זהר לך לך צב ע"א: א"ר חזקיה כל מאן דאשתדל בהאי שעתא [חצות] באורייתא, ודאי אית ליה חולקא תדיר בעלמא דאתי אמר רבי יוסי מאי טעמא תדיר א"ל הכי אוליפנא דכל פלגות ליליא כד קב"ה אתער בגנתא דעדן כל אינון נטיען דגנתא אשתקיין יתיר מההוא נחלא דאקרי נחל קדומים נחל עדנים דלא פסקן מימיו לעלמין כביכול ההוא דקאים ואשתדל באורייתא כאילו ההוא נחלא אתרק על רישיה ואשקי ליה בגו אינון נטיען דגנתא דעדן (אמר רבי יוסי) ולא עוד אלא הואיל וכלהו צדיקייא דבגו גנתא דעדן צייתין ליה חולקא שויין ליה בההוא שקיו דנחלא אשתכח דאית ליה חולקא תדיר בעלמא דאתי. [תרגום: אמר רבי חזקיה, כל מי שעוסק בתורה בשעה הזו, ודאי שתמיד יש לו חלק בעולם הבא. אמר רבי יוסי, למה תמיד? אמר לו, כך למדנו, שכל חצות לילה, כשמתעורר הקדוש ברוך הוא בגן עדן, כל הנטיעות הללו של הגן משקים יותר מאותו הנחל שנקרא נחל קדומים נחל עדנים, שאין פוסקים מימיו לעולמים. כביכול אותו שעומד ועוסק בתורה, כאלו אותו הנחל מוריק על ראשו ומשקה אותו בתוך אותם הנטיעות שבגן עדן. [אמר רבי יוסי], ולא עוד, אלא הואיל וכל הצדיקים שבתוך גן העדן מקשיבים לו, שמים לו חלק באותה השקאת הנחל. נמצא שיש לו חלק תמיד בעולם הבא.]
כלומר, יש דרגה שמושכת השפעה זמנית, ויש דרגה שמושכת השפעה תמידית. ולכאורה שרבינו כאן באומרו שההשפעה נמשכת "תמיד" רמז שאין שייך לדרגה זו כי אם אדם השלם בכל המצוות. והנה הדרגה התמידית היא מידת בינה (זהר בראשית ל ע"ב).

¹⁴² [להלן לשון זהר במלואו:] "כל הנקרא בשמי ולכבודי, בראתיו יצרתיו אף עשיתיו", ולכבודי בראתיו דייקא. ורזא דא ולכבודי בראתיו, אוליפנא, דהא כבוד דלתתא רזא דכורסייא קדישא, לא אתתקן לעילא אלא מגו תקונא דבני עלמא, כד אינון בני נשא זכאין וחסידין, וידעי לתקנא תקוני. הדא הוא דכתיב ולכבודי בראתיו, בגין ההוא כבודי, לתקנא ליה בעמודין תקיפין, ולקשטא ליה בתקונא וקשוטא דלתתא, עכ"ל.

תרגום: כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו, ולכבודי בראתיו דווקא. וסוד זה ולכבודי בראתיו, למדנו, שהכבוד התחתון הוא סוד הכסא הקדוש, לא נתקן למעלה אלא מתוך התיקון של בני העולם כאשר אלה בני אדם צדיקים וחסידים, ויודעים לתקן תיקונים. זה הוא שנאמר ולכבודי בראתיו, בגלל שהוא כבודי לתקן אותו בעמודים חזקים ולקשט אותו בתיקונים וקישוטים שלמטה.

נפש החיים

והסידין וידעין לתקנא תקונים כו'¹⁴³ ע"ש באורך, וע' היטב ברע"מ (פרשת פנחס רל"ט ע"א¹⁴⁴),
ושרז"ל (ב"ר פמ"ז פ"ו) האבות הן הן המרכבה.

וכן להיפך ח"ו בפגום א' מכחותיו ואבריו ע"י הטאתו אשר הטא, ג"כ הפגם מגיע לפי
שרשו לאותו העולם, והכח העליון המכוון נגדו בסדרי השיעור קומה, כביכול להורסו ולהחריבו
ח"ו או להורידו או לפונמו או להחשיך ולהקטין צחצוח אורו ולהתיש ולהחליש ולמעט כח טהרת
קדושתו ח"ו, הכל כפי ערך החטא ואופני עשייתו, וכפי ערך וענין אותו העולם וגובה מדרגתו, כי
לא כל העולמות שוו בשיעורן בענין הפגם והקלקול, שבתחתון הוא הריסה וחורבן ר"ל, ולמעלה
מניעת האור, ובעליון יותר ממנו גורם רק התמעטות שפעת אורו או הקטנתו, וביותר גבוה ונעלם
גורם רק התמעטות בגודל צחצוח אורו וטהרת קדושתו הנפלאה¹⁴⁵ וכהנה רבות בחינות שונות.
הגה"ה

וזה שתקנו נוסח ברכות המלות אשר קדשנו במלותיו וכן וקדשתנו במלותיך, כי מעת שעולה על
רעיון האדם לעשות מלוא תיכף נעשה רישומו למעלה במקור קדש העליון¹⁴⁶ וממשיך משם על עצמו אור
מקיף¹⁴⁷ וקדושה עליונה חופפת עליו וסודצת אותו, וכתוב מפורש (ויקרא יא טד) והתקדשתם והייתם
קדושים¹⁴⁸, וכמאמרם ז"ל (יומא ל"ט ע"א) כל המקדש עצמו מלמטה מקדשין אותו מלמעלה, רוצה לומר
שמלמעלה נמשך עליו הקדושה משקשה העליון של המלוא, כמ"ש בזוהר לו (דף לא ריש ע"ג) כתיב
והתקדשתם והייתם קדושים, מאן דמקדש גרמיה מלרע מקדשין ליה מלעילא כו' מקדשין ליה מלעילא כו'
דהא קדושה למאריה שריא עליה כו' אי עובדא דלתתא היא בקדושה אתער קדושה לעילא ואתי ושריא
עליה ואתקדש ציה כו' עיין פס¹⁴⁹, ובפרשת קדושים (דף פו ע"ג) נשעתא דכר נש אחזי עובדא דלתתא דארכ

מאיר הנפש

¹⁴³ לכאורה הדברים קשים להולמם, שכן הלשון בזהר כאן הוא ש"יודעים לתקן תיקונים", ואילו לפי
דברי רבינו מדבר על "שיודעים לקיים המצות", ואולי אתיא כדברינו בפרק א' שרבינו לא בא להעמיד כאן
אלא את חיצוניות הזהר בלבד.

¹⁴⁴ זכאה איהו מאן דאשתדל בגלותא בתראה למנדע לשכינתא לאוקיר לה בכל פקודין ולמסבל בגינה
כמה דוחקין.

תרגום: אשרי מי שעוסק בגלות אחרון להכיר את השכינה ולכבד אותה בכל המצוות, ולסבול בגללה
כמה צרות.

כאן מתחדש שכל צער גם מתקן את מה שנתקן במצוות (עי' הקדו"ש שער ו פרק ז).

¹⁴⁵ עי' לעיל הערה 27.

¹⁴⁶ של המצוה, דהיינו עד היכן שנשמת האדם משיגה.

¹⁴⁷ עי' ע"ח פו"ח פרק ב' שכל ברכות המצוות הם בבחינת האור המקיף, ואילו כל מעשה המצוות הם
בבחינת האור הפנימי.

לכן הוא שאפשר לברך למרות שהמצווה טרם נעשתה ועל מה מברכים כאן, אלא שבהכרח הרעיון
והרצון לעשות את המצוה כבר קיים על ידי האור המקיף.

¹⁴⁸ הרמב"ן ויקרא יט ב מפרש את כוונת הכתוב שזה נאמר לעניין התוספת על תורה ממידת חסידות.
אמנם כאן רבינו מבארו כעיקר הפעולה של המצוה הזו.

¹⁴⁹ פתח רבי יוסי ואמר, כתיב, "והתקדשתם והייתם קדושים" (ויקרא כ ז), מאן דמקדש גרמיה מלרע,
מקדשין ליה מלעילא. מאן דמסאיב גרמיה מלרע, מסאבין ליה מלעילא, מקדשין ליה מלעילא יאות, דהא
קדושה דמאריה שריא עליה, אבל מסאבין ליה, מאן אתר, ואי תימא מלעילא, וכי מסאבותא שריא לעילא.
אמר רבי חייא, היינו דתנינן, בעובדא דלתתא אתער עובדא לעילא, אי עובדא דלתתא היא בקדושה, אתער
קדושה לעילא, ואתי ושריא עליה, ואתקדש ביה, ואי איהו אסתאב לתתא, אתער רוח מסאבותא לעילא,
ואתי ושריא עליה ואסתאב ביה, דהא בעובדא תליא מלתא. דהא לית לך טב וביש, קדושה ומסאבותא,
דלית ליה עקרא ושרשא לעילא, ובעובדא דלתתא אתער עובדא דלעילא.

[תרגום: פתח רבי יוסי ואמר, נאמר "והתקדשתם והייתם קדושים" (ויקרא כ ז) מי שמקדש עצמו
מלמטה מקדשים אותו מלמעלה. מי שמטמא עצמו מלמטה מטמאים אותו מלמעלה. מקדשים אותו
מלמעלה מובן, שכן הקדושה של האדון שורה עליו, אבל "מטמאים אותו" מאיזה מקום? ואם נאמר
מלמעלה, וכי טומאה שורה מלמעלה? אמר רבי חייא, הוא שלמדנו: במעשה התחתונים מתעורר מעשה
למעלה. אם מעשי התחתונים הם בקדושה, מתעוררת קדושה למעלה, ובאה ושורה עליו ונתקדש בו. ואם
הוא מטמא למטה, מתעוררת רוח הטומאה למעלה ובאה ושורה עליו ומיטמא בה, שהרי במעשה תלוי
הדבר. שהרי איך לך טוב ורע קדושה וטומאה שאין לו עיקר ושורש למעלה ובמעשה של התחתונים
מתעוררים המעשים למעלה.]

נפש החיים

מישור כו' נגיד ונפיק ושריא עלויה רוח קדישא עלאה כו' ובהוא עובדא שריא עליה רוח קדישא רוח עלאה לכתקדשא זיה אתא לכתקדשא מקדשין ליה דכתיב והתקדשתם כו'¹⁵⁰, וזכרתי נשא (דף קכב ע"א) למשיך עליה רוח קדישא עלאה כמה דלת אמרת עד יערה עלינו רוח ממרום עיין ספ"א¹⁵¹. ועל ידי זה הקדושה והאור המקיף הוא לזוק כזיכור זו יתברך גם בחייו, וזה שאמר הכתוב (דברים 7) ואתם הדבקים בזה אלוקים, גם בעודכם חיים כלכם היום¹⁵². וזה האור מקיף, הוא לו לעזר לגמור המלוא, ועל ידי הגמר¹⁵³ האור מתחזק יותר ויריס ראש עליון¹⁵⁴. ועל זה אמרו ז"ל (יומא לח ע"ב) הבא ליטור מסייעין אותו¹⁵⁵. גם

כלומר שאין רע למעלה אלא ע"י מעשים רעים של מטה.

¹⁵⁰ ות"ח, בשעתא דב"נ אחזי עובדא לתתא בארח מישר כמה דאצטריך נגיד ונפיק ושריא עלוי רוח קדישא עלאה ובשעתא דאיהו אחזי עובדא לתתא באורחא עקימא דלית איהו ארח מישר כדין נגיד ונפיק ושרי עלוי רוח אחרא דלא אצטריך דסטי ליה לב"נ לסטר ביש מאן משיך עליה ההוא רוחא הוי אומר ההוא עובדא דאחזי בסטר אחרא כתיב דרשה צמר ופשתים דרשה מהו דרשה דבעיא ודריש על צמר ופשתים מאן דמחבר לון כחדא ואי תימא בציצית אמאי שרי הא אוקמוה אבל התם הוא ההוא לבושה בתקוני באשלמות עובדא כדקא חזי (נ"א ודא) תו דרשה צמר ופשתים למעבד נוקמא במאן דמחבר לון כחדא אבל אימתי שרייא בשעתא דאיהו באשלמותא דכתיב ותעש בחפץ כפיה וציצית הא אוקימנא דהתם בההוא כללא דשלימותא אשתכח ולא עביד מידי אבל בשעתא דלא אשתכח בשלימותא מאן דאתי לחברא לון כחדא אתער עליה רוחא דלא אצטריך מלה דא מאן אוכח קין והבל אוכחן דדא אתי מסטרא חד ודא אתי מסטרא אחרא ובגין כך לא לבעי לון לחברא לון כחדא (ס"א ל"ג מלה דא מאן אוכח קין והבל אוכחן) וקרנא דקין אתרחק מקמי קרבנא דהבל וע"ד ובגד כלאים שעטנז לא יעלה עליך לא יעלה עליך סתם לא יעלה עליך רוחא אחרא לשלטאה בך ואצטריך ליה לב"נ לאחזאה עובדא דכשרא כמה דיאות ובההוא עובדא שריא עליה רוח קדישא רוח עלאה לאתקדשא ביה אתא לאתקדשא מקדשין ליה דכתיב והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני יי'.

[תרגום: בזמן שבו אדם אחז במעשים התחתונים בדרך ישרה כראוי, נמשכת ויוצאת ושורה עליו רוח קדושה עליונה. ובזמן שהוא אחז במעשים למטה בדרך עקומה שאין לו דרך ישרה, אז נמשכת ויוצאת ושורה עליו רוח אחרת שאין לו בו צורך, שמטה את האדם לצד רע. מי מושך עליו את אותה הרוח, אותו המעשה שאוחז בצד אחר. נאמר "דרשה צמר ופשתים". "דרשה", מהו "דרשה"? שמבקש ודורש על מי שמחבר צמר ופשתים כאחד. ואם תאמר, בציצית למה מותר? הא למדנו, אלא שם הוא אותו הלבוש בתיקונים בשלימות המעשה כראוי. עוד "דרשה צמר ופשתים" לעשות נקמה במי שמחבר אותם כאחד. אבל אימתי שורה? בשעה שהוא בשלימות שנאמר "ותעש בחפץ כפיה". וציצית, הרי העמדנו ששם באותו הכלל של השלמה נמצא, ולא עשה כלום. אבל בזמן שלא נמצא בשלימות, מי שבא לחברם כאחד מתעוררת עליו רוח שאינה נצרכת. דבר זה מי מוכיח עליו? קין והבל מוכיחים, שזה בא מצד א' וזה בא מצד אחר, ולכן לא צריכים אנו לחברם יחד. והקרוב של קין התרחק מלפני הקרבן של הבל, ועל זה נאמר "ובגד כלאים שעטנז לא יעלה עליך", לא יעלה עליך - סתם, לא תעלה עליך רוח אחרת לשלוט בך ובן אדם צריך להראות מעשה כשר כראוי, ובאותו המעשה שורה עליו רוח הקודש, רוח עליון להתקדש בו. הבא לקדש עצמו מקדשים אותו. שנאמר "והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני יי'".]

ויש לבאר מה נוסף בזה, ומהו עיקר הכוונה בצמר ופשתים כאן. עי' בבהגר"א על ספד"צ לב ע"א ד"ה שזהו החיבור של עשו וישמעאל, והוא תיקון לצד הרע, ואם כן כאן בציצית יש תיקון המבטל אותם, וצ"ע. אמנם כאן מתחדש לא רק חטא פרטי, אלא תיקון לצד הרע, ועי' דע"ה ח"ב ט ע"ב, שהוא תיקון לסט"א. וכנ"ל²⁸.

¹⁵¹ דכד בר נש אזיל באורחוי דאורייתא, משיך עליה רוחא קדישא עלאה כד"א עד יערה עלינו רוח ממרום. וכד בר נש סטי אורחוי משיך עליה רוחא אחרא מסטרא אחרא דהוא סטרא דמסאבא וסטרא דמסאבא אתער מסטרא דנוקבא דתהומא רבא דתמן מדורין דרוחין בישין דנזקי לבני נשא דאקרון נזקי עלמא דהא מסטרא דקין קדמאה אשתכחו.

[תרגום: כאשר בן אדם הולך בדרכי התורה, מושך עליו רוח קדושה עליונה, כמש"נ "עד יערה עלינו רוח ממרום" וכאשר בן אדם סוטה מדרכו מושך עליו רוח אחר מצד אחר הרי הוא צד הטומאה, וצד הטומאה מתעורר מצד הנקב של התהום הגדול, ששם מדורים של רוחות רעות שמזיקים לבן אדם שנקראו נזקי עולם, שהרי מצד קין הקדמון נמצאו.]

כאן מעמיד את העניין בתחיית המתים. וזהו בכל מצוה ומצוה, וכן הגיהנם בכל עבירה ועבירה.

¹⁵² עי"ש שזה מדבר על אלה שלא עבדו את בעל פעור.

¹⁵³ כלומר בקיום המצוה.

¹⁵⁴ עי' שושן סודות אות שט שזהו בחינת הכתר העליון, ועי' בבהגר"א על ספד"צ ד ע"ד ביה סליקו

שכל מ"ן עולה למ"ס הרי הוא הכתר.

¹⁵⁵ קצת קשה, שלעניין ההכנה למעשה המצוה מביא רבינו את הגמרא של "המקדש עצמו מלמטה", ואילו לגבי גמר המצוה הוא מביא את מאמר חז"ל "הבא לטהר וכו'" כאשר לכאורה היה צריך להיות הפוך שכן עניין טהרה אינו שייך בד"כ אלא לעניין הכשר בסור מרע ואילו קדושה הוא בחינה של תוספת מעלה

נפש החיים

מושכת וגורכת את לבו¹⁵⁶ מזה לסגל עוד כמה מלות אחר שהיא יושב עתה בגן עדן ממנ¹⁵⁷, חוסה כלל כנפי הקדושה בסתר עליון, אין מקום להיזר הרע לשלוט בו ולהסיתו ולהדיחו מעסק המלות, זה שאמרו (אבות פ"ד מ"ב) שמלוא גורכת מלוא. וכאשר יקום אליו לבו בעת עשיית המלוא, יבין וירגיש¹⁵⁸ צנפשו שהוא מסובב ומלוכב כעת בהקדושה, ורוח נכון נתחדש בקרב¹⁵⁹, וזהו שאמר הכתוב (ויקרא יח ה'¹⁶⁰) אלה המלות אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, בהם היינו בתוכם ממנ, שהוא מסובב אז בהקדושת המלוא, ומוקף מאוירא דגן עדן.

וכן להיפך ח"ו, בעת עברו על אחת ממלות ה'¹⁶¹ אמרו גם כן במאמרם ז"ל הנ"ל (יומא לט וזהר לו) כל המטמא עצמו מלמטה מטמאין אותו מלמעלה, פירוש גם כן כנ"ל, שמשורש אותו העון למעלה בכחות הטומאה הוא ממשיך רחמנא ליכלן רוח הטומאה על עצמו וחופפת עליו וסובבתו, כמ"ס במאמר (פ' לו) הנ"ל, ואי איהו אסתאב לתתא אתער רוח מסאבותא לעילא ואתי ושריא עליה ואסתאב זיה, דהא לית לך טב וזיש קדושה ומסאבותא לית לה עיקרא ושרשא לעילא, ובעובדא לתתא אתער עובדא דלעילא¹⁶², ע"ש וזכ"ק קדושים (פ' ע"ב) הנ"ל ובשעתא דאיהו אחזי עובדא לתתא בארחתא עקימא כו' כדין נגיד ונפיק ושריא עליו רוח אחרא כו' עינין קס, ועל זה אמר הכתוב (ויקרא יא מג) ונטמתם צם היינו בתוכם ממנ ח"ו, שהוא קשור ומסובב אז ברוח טומאה ואוירא דגיהנם מלפפו ומקיפו גם בעודנו חי בעולם, כמו שאמרו רז"ל (ע"ז ה' ע"א¹⁶³) כל העובר עבירה אחת בעולם הזה מלפפתו והולכת לפניו ליום הדין שנאמר ילפתו גו' ר"א אומר קשורה זו וכו'¹⁶⁴, וזה שאמר דוד המלך ע"ה עון עקבי יסובני (תהלים מט ו'¹⁶⁵).

והוא בד"כ בקום ועשה, וצ"ע. אמנם עי' זהר לך לך עז ע"ב: ר"צאו אתם תרח ולוט" ובשעתא דנפקו מה כתיב (שם) ללכת ארצה כנען דרעותא דלהון הוה למיהך תמן מכאן אוליפנא כל מאן דאתער לאתדכאה מסייעין ליה [תרגום: ויצאו איתם תרח ולוט. ובשעה שיצאו מה כתוב, ללכת ארצה כנען, שרצונם היה ללכת לשם. מכאן למדנו כל מי שמתעורר להיטהר מסייעים אותו]. ועי"ש ביהל אור – העליון זך מאד, וא"א להיות למטה בלא התלבשות והוא בהתעוררות התחתון וכו', ע"כ. כלומר שבחינת "הבא לטהר" זמנה אחרי המצוה הראשונה.

¹⁵⁶ כלומר מערכת הרוח הרי הוא ההרגשים.

¹⁵⁷ עד כמה שהוא שייך לגן עדן זה תלוי במדריגת מצותו, ולכן הוא בורא לעצמו עולם הבא במעשיו שהוא עושה בג"ע.

¹⁵⁸ כלומר שדבר זה מורגש ואינה רק ידיעה בעלמא. וצ"ע אם יש כזאת בתורה.

¹⁵⁹ עי' זהר ח"א קצב ע"ב שדבר זה בא לאפוקי רוח שקר.

¹⁶⁰ רבינו סירס את הכתובים ודרשם כאחד, שכן פסוק הזה אינו בנמצא, והכתוב אמר "ושמרתם את חקתי ואת משפטי אשר יעשה אתם האדם וחי בהם אני ה'", ועי' ויקרא (כז לד) "אלה המצוות אשר צוה ה' את משה אל בני ישראל בהר סיני", וצ"ע מ"ט עשה כך.

¹⁶¹ ולא כשהוא רק חושב לעשות, וכמ"ש בקידושין לט ע"ב שמחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה.

¹⁶² עי' לעיל הערה 149.

¹⁶³ וז"ל הגמ': וכל העובר עבירה אחת בעוה"ז מלפפתו והולכת לפניו ליום הדין שנאמר ילפתו ארחות דרכם יעלו בתוהו ויאבדו, ר"א אומר קשורה בו ככלב שנאמר ולא שמע אליה לשכב אצלה להיות עמה לשכב אצלה בעולם הזה להיות עמה לעולם הבא, עכ"ל. משמע שהמח' היא אם זה רק עד יום הדין או אפילו לעולם הבא.

¹⁶⁴ משמע שיש ב' לשונות בגמ', א' ליפוף וא' קישור. ועי' פת"ש נתיב פנימיות וחיצוניות פתח כג וז"ל, באדם התחתון, שהסט"א מקפת אותו מבחוץ בשני מדרגות, א' בגופו והב' בנפשו הפנימי, והיינו בגופו בסוד היצה"ר המסיתו לכל חטא ועוון בסוד מ"ש (סוטה ג' ע"ב) קשורה בו ככלב. ואמרו, כל העושה עבירה כורכתו ומלפפתו לגיהנם. והיינו, שכ"ז שהוא חי יצה"ר כורכו מבחוץ בכל אברי גופו להחטיאו, ולעומתו גם נפשו הפנימי מסובב מכחות הסט"א שבורא ע"י עונות שלו שהם משחיתים נפשו, והם נקראים (תהלים קטז ג) מצרי שאול, ושניהם הם אוחזים בלבוש החיצון שבגופו בעורו, והוא אחיזה בצפרני הידים ורגלים שהם עיקר אברי המעשה, וכן בנפש הם מסבבים בלבשו, שכמו שע"י המצוות עושים לבוש קדוש לנפש בסוד חלוקא דרבנן, כמו כן הוא ע"י עונות כמ"ש (זכריה ג ג) ויהושע בן יהוצדק היה לבוש בגדים צואים ועומד לפני המלאך וגו', וכתוב (שם ד') הסירו הבגדים הצואים מעליך וגו', והלבש אותו מחלצות וגו', ראה העברתי מעליך עונך וגו', שזה היה בעון שנשאו בניו נשים נכריות ולא מיחה בהם, ובאלו הלבושים הצואים אוחזים כחות המסטינים ומקטריגים המענישים נפשו בכל מצירי שאול.

¹⁶⁵ קשה, מ"ט מביא הוא את הפסוק הזה, מה זה מלמד. ועי' בגמ' (ע"ז יח ע"א) אמר רבי שמעון בן לקיש, מאי דכתיב "עוון עקבי יסובני", עונות שאדם דש בעקביו בעולם הזה מסובין לו ליום הדין, ועי' זהר ח"א קצט ע"א: ימי רע, כדקאמרן "עון עקבי יסובני מאן עקבי אלין אינון ברזא דמהימנותא דכתיב (בראשית

נפש החיים

וזיה יובן מאמרם ז"ל צפרק יום הכפורים (פו ע"ב) גדולה תשובה שזוונות נעשות להם כזכות שנאמר (יחזקאל לג יט) ובשוב רשע מרשעתו ועשה משפט ולדקה עליהם הוא יחיה. ולכאורה אין הראיה מוכרחת, דברוחא טפי יס לפרש לעליהם הוא יחיה קאי על המשפט ולדקה שעה אחרי שובו, ולפי מה שכתבתי ראייתו נכונה, דלישנא דקרא לייק הכי, לאי קאי עליהם הוא יחיה על המשפט ולדקה הוה ליה למימר בהם הוא יחיה, כמ"ס (ויקרא יח ה) וחי בהם, וכמו שנתבאר, ומקאמר עליהם, ודאי לקאי על רשעתו ועונותיו הקודמין, שעל ידי תשובתו צעזעו מעשיו הראשונים ועשותו אחר כך משפט ולדקה, המה יתגברו על מעשיו הראשונים להפך גם אותם לזכות וחי עולם¹⁶⁶.

וזהו הענין שקראו רז"ל¹⁶⁷ בכמה מקומות לפנים העון רגם איקונין של מלך, ובזוהר (יתרו פה ע"ב) ובג"כ מאן דפשע בפקודי אורייתא כמאן דפשע בגופא דמלכא כמה דכתיב ויצאו וראו בפגרי האנשים הפושעים בי, בי ממש, ווי לחיביא דעברין על פתגמי אורייתא ולא ידעין מאי קא עבדין¹⁶⁸, ובתיקונים (ת"ע קבט ע"ב קנג ע"ב) וכל מאן דפשע בפקודא כאלו פשע בדיוקנא דמלכא¹⁶⁹, כנ"ל שהפגם נמשך ונוגע בפרקי וסדרי הכחות והעולמות השיעור קומה מצד שכולם נכללו בו ונתנו חלק מעצמותם בבנינו ובריאתו*.

הגה"ה

וזהו פשטות ענין הכתוב (בראשית א כו) נעשה אדם, לשון רבים, לכה לומר שכולם יתנו כח וחלק צבנינו שיהא כלול ומנותף מכולם, כמבואר פירושו באורך בתקוני זהר חדש (פט ע"א מח ע"א¹⁷⁰) וזכרעיא

כה כו) וידו אוחזת בעקב עשו דא הוא עקב ואינון עקיבין דמסתכלין בהו תדיר בההוא חובא דדש ביה בר נש תדיר בעקבוי, ע"כ. פירוש, הקלי' נקראים "עקב" שכן הם בעקב השכינה כנסת ישראל ע"ד "ורגליה יורדות מות", והם רודפים אחר עון עקבים (ניצוצי אורות של החיד"א על הזהר).

¹⁶⁶ עי' שיח יצחק (עמוד לח): והן לזאת אי אפשר לו לאדם לטהר כל הפגמים שעשה בעוונותיו בעולמות העליונים, כי אם להוריד אור גדול ממקום יותר עליון ששם אין פגם מגיע כלל, והוא עולם התשובה, כידוע שהוא למעלה מימי בנין העולם, ששם כל מעשה בראשית מגיע ועבודת האדם, והוא ממש חידוש הבריאה, כמו שיהיה לעתיד לבא, באלף השביעי, ע"כ. כלומר שהתשובה מעלתה מעל המערכת של המצוות.

עי' לש"ו דע"ה ח"ב טו ע"ב שהדינים נכפים בעלייתם במו"ס, שכן כל טעם קושי הדינים הוא מכח ריחוקם משרשם ה"ה המו"ס. לכן, בהיגלות שרשם ע"י עלייתם של הדינים בו, הרי שהם מתמתקים, ועי' בהקדו"ש שער ו פרק ח שהאריך בעניין זה.

¹⁶⁷ עי' מדרש תנחומא שמות פרק ה'.

¹⁶⁸ תרגום: ולכן מי שעובר על מצוות התורה הוא כמי שפושע בגוף של המלך, כמו שנאמר "ויצאו וראו בפגרי האנשים הפושעים בי", בי ממש. אוי לעבריינים שעוברים על מצוות התורה ולא יודעים מה עושים. ועי' מש"כ לפני כן בזהר: כמה דתנינן כל פקודי אורייתא מתאחדן בגופא דמלכא (ד"א במלכא קדישא עלאה), מנהון ברישא דמלכא, ומנהון בגופא, ומנהון בידי מלכא, ומנהון ברגלוי. תרגום: כמה שלמדנו כל מצוות התורה נאחזים בגוף המלך. אלה בראשו, ואלה בגופו, ואלה בידי המלך, ואלה ברגליו.

¹⁶⁹ [המשך הציטוט]: זכאה נשמתא דאיהי בדיוקנא דמאריה דמקיים פקודין אלין דמינה תליין כל מלאכין אלין דאתקריאו עיני ה' אזני ה' וכל תקונין וחיילין משריין דגופא דלעילא [תרגום: וכל מי שעובר על מצוות התורה כאילו פושע בצורת המלך. אשרי נשמתו, שהוא בצורה של אדון המקיים את המצוות. אלה שממנו תלויים כל המלאכים, אלה שנקראו "עיני ה'" "אזני ה'" וכל התיקונים והחיילים מחנות של הגוף העליון.], עכ"ל. דהיינו שעצם הפגם הוא בעצמו שכן האדם התחתון הוא גופא צורת המלך.

¹⁷⁰ [וז"ל:]: וכגוונא דאמר לישראל נעשה אדם הכי אמר לספירן נעשה אדם דא עמודא דאמצעיתא דאיהו ראשון למחשבה ואחרון למעשה דאנון חכמה בראש וחכמה בסוף דכל ספירה יהיב בה חולקה ובגין דא איהו בדיוקנה מאסף לכל המחנות לצבאות ורעיא מהימנא בדיוקנה ואמר למלאכין נעשה אדם ודא מטטרון דכל מלאך וחיה שוי בה חולק' והכי אמר לצבא השמים למעבד לשמשא בדיוקנה וכל כוכבא יהיב בה חולקה ועלת על כלא אשתתף בה בכל אתר בתפאר'ת במטטרון ובשמשא ולית לארכא בהאי.

[תרגום: וכמו שאמר לישראל "נעשה אדם" כך אמר לספירות "נעשה אדם" - היינו העמוד האמצעי, שהוא הראשון למחשבה ואחרון למעשה, הרי הם חכמה בראש וחכמה בסוף שכל ספירה נותנת בה את חלקה, ובגלל זה הוא בצורתה "מאסף לכל המחנות" לצבאות, והרועה הנאמן בצורתה. ואמר למלאכים נעשה אדם וזה מטטרון, שכל מלאך וחיה נותן בה את חלקו. וכך אמר לצבא השמים, להיעשות לשמש בצורתה, וכל כוכב נתן בה את חלקה, ולמעלה על כולם השתתף בה בכל מקום בתפאר'ת במט"ט ובשמש, ואין להאריך בזה].

נפש החיים

מהימנא (פנחס ריט ע"כ¹⁷¹) וכן כתב רח"ו ז"ל בשער הקדושה (ח"ג שער צ"ב¹⁷²) וזלקוטי תורה (פרשת תשא ופרשת האזינו¹⁷³ עיי"ש), וז"ש בצראשית רבה (פרשה ח' פ"ג) ויאמר אלקים נעשה אדם במו נמלך ר"י בשם ר"ל אמר במלאכת השמים והארץ נמלך, רש"י אמר נעשה כל יום ויום נמלך¹⁷⁴, ובקהלת רבה (סיומן ב' פסוק י"ב) את אשר כבר עשוהו אין כתיב כאן עשהו אלא עשוהו כזכור הקדוש ברוך הוא וזית לנו נמנו על כל אבר ואבר משלך ומעמידך על תיקונך, ואם תאמר שתי רשויות הן והלא כבר נאמר הוא עשך ויכונן והוא מזכור.

שער א' פרק ז'

ועתה מבואר הענין הנ"ל בפ"ה, שהאדם נקרא הנפש ונשמת החיים של רבי רבון עולמות, לא נפש כנפש הנתון ודבוק ממש בתוך גוף האדם דזה לא יתכן¹⁷⁵, אמנם היינו שכמו שכל פרטי תנועות ונשיית אבר הגוף הם ע"י הנשמת חיים שבו, כפי תנועות חיותו ונשייתו, כן הענין שכל נשיית הכחות והעולמות וסדרי המרכבה, תקנם ובנינם והריסותם ח"ו הוא רק כפי ענין ההתעוררות¹⁷⁶ ממעשי האדם למטה, ומטעם שהוא כלול ומשוכלל במספר פרטי כחותיו וסדריהם על פי סדרי השתלשלות והתקשרות הכחות והעולמות עליונים ותחתונים כולם, והוא מצד שורש נשמתו העליונה, שהיא הגבוה והפנימית מהעולמות הנבראים כולם כנ"ל בפ"ה, לכן הוא כולל את כולם, והטעם שנתבאר בפ"ה מחמת שורש נשמתו שהיא גבוהה ופנימית מהעולמות, והטעם שנתבאר בפרק העבר מחמת שהוא כלול מכל העולמות הכל א' כמו שנתבאר.

כתוב כאן ב' דברים: א' על המרכבה דאצילות וא' בב"ע הרי הוא בחינת המלאך מט"ט, וכולם נעשו באותה הצורה.

ועי' שם בבהגר"א מז ע"ד, ז"ל, לכך אמר נעשה להמרכבה שיעשו אדם ולא אמר עשו לצרף אותו ג"כ עמה בעובדא, והוא ללמד לכל אדם ז"נ שיצרפו את הקב"ה בזיווגא דילהון שיעשה אדם, ע"כ.

¹⁷¹ לא מצאתי שם, אמנם לכאורה מצאתי במק"א, בדף רלח ע"ב: "ויאמר אלקים נעשה אדם" בתר דאשלימו לעבידתיהו כל אומן ואומן אמר לון קב"ה אומנותא חדא אית לי למעבד דיהא שותפא דכלנא אתחברו כלכו כחדא למעבד ביה כל אחד ואחד מחולקא דיליה ואנא אשתתף עמכון למיהב ליה מחולקא דילי והיינו נעשה אדם בצלמנו כדמותנו ואוקמוה רבנן דלית אדם אלא ישראל. הה"ד "ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם". אתם אדם" ולא עכו"ם ובג"ד ישמח ישראל בעושי.

תרגום: "ויאמר אלקים נעשה אדם" אחר שהשלימו את מעשיהם כל אומן ואומן, אמר להם הקב"ה אומנות א' יש לי לעשות שיהיה השותף שכולם יתחברו כולכם כאחד לעשות בו כל א' וא' מחלק שלו, ואני אשתתף עמכם ליתן לו מחלק שלי. וזהו "נעשה אדם בצלמנו כדמותנו". ורבנן העמידו שאין אדם אלא ישראל. וזה הוא שנאמר "ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם", אתם אדם ולא עכו"ם ובגלל זה "ישמח ישראל בעושי".

¹⁷² וז"ל: והרי נתבאר כי האדם כלול מכל העולמות, וזהו שכתוב (קהלת פרק י"ד) כי זה כל האדם. וזהו סוד (בראשית פרק א') נעשה אדם בצלמנו כדמותנו, וזה שכתוב נעשה בלשון רבים כי כל העולמות נשתתפו בעשיתו, ואז הוא כולל צלם אדם בכל העולמות כי כולן צריכים למעשיו. וזהו סוד (בראשית ב' ט"ו) ויניחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה, במצות עשה ובמצות לא תעשה, וכמו שכתוב (שם פסוק ה') כי לא המטיר ה' אלהים על הארץ, לסבת כי אדם אין לעבוד את האדמה. וזהו סוד (ישעיה נ"א ט"ז) ואשים דברי בפיך לנטוע שמים וגו' כי האדם על ידי מעשיו ממשיך חיים לשמים ולארץ, והרי הוא כאלו נטען ויסדן ונמצא כי עמי אתה כמו שאמרו רבותינו ז"ל (בהקדמת הזוהר ד"ח ובתקו"ז תס"ט) שותף שלי, אני בורא ואתה מקים.

¹⁷³ ז"ל: והנה בהבנת דבר זה יש להקשות, כיצד יתכן שהאדם יתן עוז למלכו, נאמר במה שהקשו המינים במ"ש נעשה אדם בל' רבים ול"א אעשה אדם, הרי הוא לבדו ית' הבורא כענין ראו עתה כי אני אני הוא ואין אלקים עמדי, אלא הוא ית' ברא כל הד' העולמות אב"ע, ולקשר את כולם ברא את האדם, כי יש בו מכל העולמות, ואל כל העולמות עצמם הוא שאמר "נעשה אדם" כי עולם הבריא' יתן בו חלק נשמה ויצ' רוח שהוא חלק המלאכים, ואין לך אדם מישראל שאין בו חלק מלאך מלמעל.

¹⁷⁴ וז"ל: ויאמר אלהים נעשה אדם במי נמלך רבי יהושע בשם ר' לוי אמר במלאכת השמים והארץ נמלך. משל למלך שהיו לו ב' סנקליטים [יועצים] ולא היה עושה דבר חוץ מדעתו, רבי שמואל בר נחמן אמר במעשה כל יום ויום נמלך משל למלך שהיה לו סנקתדרון ולא היה עושה דבר חוץ מדעתו.

¹⁷⁵ כמבואר בפרק ה', שהרי למעשה הוא פועל כאן בתוך הגוף ולא שהוא פועל למעלה מכל העולמות להיות כנפש וכאילו שהוא יותר רוחני מהם.

¹⁷⁶ מה שהם מתעוררים ולא שהם פועלים כנ"ל הערה 175.

נפש החיים

ולואת לו לבדו ניתנה משפט הבחירה, להטות עצמו ואת העולמות לאיזה צד אשר יחפוץ. או אף אם כבר גרם וסיבב ח"ו בחטאיו הריסת העולמות וסדרי המרכבה וחורבנם וירידתם ח"ו, יש כח וסיפוק בידו לתקן את אשר עיות ולבנות הנהרסות מצד שהוא כלול ומשותף מכולם¹⁷⁷.

ווי"ש דוד המע"ה (תהלים קכ"א ה) ה' צלך על יד ימינך, היינו שכמו שנמיית הצל של איזה דבר הוא מכונן רק כפי תנועות אותו הדבר לאן נוטה, כן בדמיון זה כביכול הוא ית"ש מתחבר לנטות העולמות כפי תנועות ונמיית מעשי האדם למטה. וכן מפורש במדרש אמר לו הקב"ה למשה לך אמור להם לישראל כי שמי אהי"ה אשר אהי"ה, מהו אהי"ה אשר אהי"ה, כשם שאתה הוה עמי, כך אני הוה עמך, וכן אמר דוד ה' צלך על יד ימינך, מהו ה' צלך כצלך, מה צלך אם אתה משחק לו הוא משחק לך, ואם אתה בוכה הוא בוכה כנגדך, ואם אתה מראה לו פנים זעומות או מוסברות אף הוא נותן לך כך, אף הקב"ה ה' צלך, כשם שאתה הוה עמו הוא הוה עמך ע"כ¹⁷⁸. ובוזרה (תצוה קפד ע"ב) ת"ח עלמא תתאה קיימא לקבלא תדיר כו' ולעלמא עלאה לא יהיב ליה אלא כגוונא דאיהו קיימא, אי איהו קיימא בנהירו דאנפין מתתא, כדן הכי נהרין ליה מלעילא, ואילו איהו קיימא בעציבו יהבין ליה האי דינא בקבליה, כגוונא דא עבדו את ה' בשמחה¹⁷⁹, חדוה דב"נ משיך לגביה חדוה אחרא עלאה, ה"נ האי עלמא תתאה כגוונא דאיהו אתער הכי אמשיך מלעילא כו'¹⁸⁰.

והוא ענין הכרובים שהיו מעורין כמער איש ולויות (מלכים א' ז' טז)¹⁸¹ פניהם איש אל אחיו (שמות כה כ) ובכרובי שלמה כתיב (ד"ה ב' ג יג) ופניהם לבית כמו שיתבאר בע"ה.

שער א' פרק ח'

הנה רז"ל אמרו בענין הכרובים (ב"ב דף צ"ט ע"א) כיצד הן עומדין, ר"י ור"א חד אמר פניהם איש אל אחיו, וחד אמר פניהם לבית, ולמ"ד פניהם איש אל אחיו הכתיב ופניהם לבית, לא קשה כאן בזמן שישראל עושין רצונו של מקום, כאן בזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום, ועי'

מאיר הנפש

¹⁷⁷ יוצא, אם כן, שהתשובה והבחירה קשורים יחד. וכן עי' רמב"ם הל' תשובה פרק ה' הלכה א' ז"ל, רשות לכל אדם נתונה אם רצה להטות עצמו לדרך טובה ולהיות צדיק הרשות בידו ואם רצה להטות עצמו לדרך רעה ולהיות רשע הרשות בידו הוא שכתוב בתורה הן האדם היה כאחד ממנו לדעת טוב ורע כלומר הן מין זה של אדם היה יחיד בעולם ואין מין שני דומה לו בזה הענין שיהא הוא מעצמו בדעתו ובמחשבתו יודע הטוב והרע ועושה כל מה שהוא חפץ ואין מי שיעכב בידו מלעשות הטוב או הרע וכיון שכן הוא פן ישלח ידו, ע"כ. ולכאורה צ"ע, למה הרמב"ם מבאר את מציאות הבחירה דווקא בהלכות תשובה. וטעם הדבר הוא, שמכיוון שעצם היות העולמות על מעמדם כעת, היא מכח עבודת האדם, הרי מובן שאפשר לתקנם, שכן קיומם התמידי תלוי בידו.

וכאן בדברי ברב מתחדש לנו עומק מיוחד בכך שהבחירה פועלת בכל העולמות ובאופן תמידי. בשונה מגוי שאינו יכול לתקן למפרע.

¹⁷⁸ מסדר דבריו של רבינו, שתחילה הביא את הפסוק ואחר כך את המדרש, משמע שפשטות הפסוק היא שהנהגת ה' מקבילה לכל תנועה שלנו, ואפילו באצבע קטנה, ואילו המדרש מדבר על נושא של המעשה, אם ה' בכעס או בשמחה וכו'.

¹⁷⁹ עד כאן היה מקום להבין שהארת הפנים היא שלמות בקיום המצות במעשה, אמנם כאן מתבאר שהדבר כולל אף את הכוונה, ולפי זה מובן מאד מ"ט אמרו שהאריז"ל זכה לדרגתו בגלל שהוא עשה מצוות בשמחה. עי"ש בהגהות מהר"ו שמכאן שהעצבות מידה מגונה מאד.

¹⁸⁰ בא וראה, העולם התחתון עומד לקבל תמיד וכו' ואילו העולם העליון אינו נותן לו אלא בצורה שהוא עומד, אם הוא עומד בהארת פנים למטה, כך הוא מאיר אליו מלמעלה. ואם הוא עומד בעצבות [הפך הארת הפנים] נותנים לו את הדין הזה במקביל ובצורה זו. "עבדו את ה' בשמחה", שמחה של בן אדם מושכת אליו שמחה אחרת מלמעלה, וכן הוא העולם הזה התחתון, בצורה שהוא מתעורר כך הוא ממשך מלמעלה וכו'.

¹⁸¹ עי' רש"י כאן (והוא כנראה על פי הגמ' ביומא נד ע"א) ש"לויות" הוא לשון של חיבוק ידיים. ולפי זה נלמד לכאן, שהרי כך היו עומדים על הארון, ואפילו שהפסוק עצמו לכאורה מדבר על הצורות שהיו על מכונות, אבל ע"פ הם היו דוגמת מה שהיה בבית קה"ק. אמנם עי' בשער מאמרי רשב"י כח ע"ג (וכן עי' ב"ע קסא ע"ב) ש"לויות" הוא לשון של זיווג יסודות, ועי' לקמן סוף פרק ט שמשמע דלא כדברי הב"ע.

נפש החיים

רש"י¹⁸², ולמ"ד פניהם לבית הכתיב ופניהם איש אל אחיו דמצדדי אצדודי, ר"ל קצת לבית וקצת זה לזה, וע' רש"י ז"ל¹⁸³. והא ליכא לתרוצי כדלעיל, כאן בזמן שישראל עושין כו', דכיון דעיקר עשיית כרובים פניהם לבית לא היה להם לעשותו לסימן שאין ישראל עושין רצונו של מקום, וכ"כ תוס' שם, דמסתמא העמידום תחלה לפי מה שהיו עושין רצונו של מקום. ולכאורה אכתי תקשי למה העמידום תחלה כרובי שלמה פניהם מצודדין ולא איש אל אחיו ממש.

והענין הוא כמ"ש פ' כיצד מברכין (דף לה ע"ב) ת"ר ואספת דגנך כו' לפי שנאמר לא ימוש ספר התורה הזה מפיך כו' יכול דברים ככתבן, ת"ל ואספת דגנך, הנהג בהן מנהג דרך ארץ דברי ר' ישמעאל, רשב"י אומר אפשר אדם חורש בשעת הרישה כו' תורה מה תהא עליה, אלא בזמן שישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית ע"י אחרים¹⁸⁴ כו', ובזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית ע"י עצמן, שנאמר ואספת דגנך. ולכאורה תמוה דמוקי לקרא דואספת דגנך כשאין עושין רצונו של מקום, והא לעיל מינה כתיב (דברים יא יג) והיה אם שמוע תשמעו אל מצותי וכו', לאהבה וכו' ולעבדו בכל לבבכם וכו', ועלה קאמר ואספת דגנך.

אבל הענין כי ודאי שאין דעת ר' ישמעאל שיהא הרשות נתונה לאדם לפרוש ח"ו אף זמן מועט מעסק התורה ולעסוק בפרנסה ויהיה בטל אותו העת מעסק התורה לגמרי ח"ו, אמנם רמזו ר"י בלשונו הק' הנהג בהן מנהג דרך ארץ, ר"ל עמהן עם הדברי תורה, היינו שגם באותו העת ושעה מועטת שאתה עוסק בפרנסה כדי הצורך וההכרח להיות נפש, עכ"פ ברעיוני מהשבתך תהא מהרהר רק בדברי תורה. וכן רבא אמר לתלמידיו ביומי ניסן ותשרי לא תתחזו קמאי, דיקא שלא לבא לבית מדרשו, אבל ודאי שתלמידי רבא לא היו בטלים ח"ו לגמרי מעסק התורה גם בביתם באלו הימים. ואמרו שם, הרבה עשו כר"י ועלתה בידם, והרבה עשו¹⁸⁵ כרשב"י ולא עלתה בידם. היינו רבים דוקא, כי ודאי שלכלל ההמון כמעט בלתי אפשר שיתמידו כל ימיהם רק בעסק התורה שלא לפנות אף שעה מועטת לשום עסק פרנסת מזונות כלל, וע"ז אמרו באבות (פ"ב מ"ב) כל תורה שאין עמה מלאכה וכו', אבל יחיד לעצמו שאפשר לו להיות אך עוסק כל ימיו בתורתו ועבודתו ית"ש, ודאי שחובה מוטלת עליו שלא לפרוש אף זמן מועט מתורה ועבודה לעסק פרנסה ח"ו וכדעת רשב"י¹⁸⁶.* והנה פסוק ואספת דגנך וכו' הוא מוצא מכלל פרשת 'והיה' שכולה נאמרה

מאיר הנפש

¹⁸² צ"ל רשב"ם, וז"ל: ופניהם איש אל אחיו, בשל משה כתיב. ופניהם לבית, בכרובים של שלמה כתיב בדברי הימים דכתיב והם עומדים על רגליהם ופניהם לבית (להיכל) ואינן כאותן של משה שהן על הכפורת ואלו על הקרקע ושל עץ שמן היו ומצופין זהב כדכתיב במלכים. הכתיב ופניהם לבית, ול"ש כרובים שעל הכפורת ול"ש שעל הקרקע ראויין היו ליעשות בענין אחד. כאן בזמן שישראל עושין רצונו של מקום, הם הופכים פניהם זה לזה דוגמת חבת זכר ונקבה האוהבים זה לזה סימן שהקב"ה אוהב את ישראל ומתחלה כך נעשו פנים אל פנים כדי שתשרה שכינה בישראל וישראל יעשו רצונו של מקום וכשאין עושין הופכין פניהם לבית על ידי נס.

¹⁸³ ז"ל, דמצדדי אצדודי, קצת לבית וקצת זה לזה, כאדם שמדבר אל חבירו והופך ראשו קצת לצד אחר והכא ליכא לתרוצי כדלעיל כאן בזמן שישראל עושין כו' דכיון דעיקר עשיית כרובין פניהם לבית לא היה להם לעשותו לסימן שאין ישראל עושין רצונו של מקום. כלומר שאין קיום של "ואספת".

¹⁸⁵ הלשון 'והרבה עשו' אינו בדפוסי הש"ס שבידינו.

¹⁸⁶ כלומר שגם דברי רבי ישמעאל וגם דברי רשב"י הינם להלכה. והנה עי' רמב"ם הלכות ת"ת (פרק ג' הלכות ח"י) ז"ל, דברי תורה נמשלו כמים שנאמר "הוי כל צמא לכו למים" (ישעיהו נה א) לומר לך מה המים אין מתכנסין במקום מדרון אלא נזחלין מעליו ומתקבצין במקום אשבורן, כך דברי תורה אינן נמצאין בגסי הרוח ולא בלב כל גבה לב אלא בדכא ושפל רוח שמתאבק בעפר רגלי החכמים ומסיר התאוות ותענוגי הזמן מליבו; ועושה מלאכה בכל יום מעט כדי חייו אם לא היה לו מה יאכל ושאר יומו ולילו עוסק בתורה כל המשים על ליבו שיעסוק בתורה ולא יעשה מלאכה ויתפרנס מן הצדקה, הרי זה חילל את השם וביזה את התורה וכיבה מאור הדת וגרם רעה לעצמו ונטל חייו מן העולם הבא לפי שאסור ליהנות מדברי תורה בעולם הזה [שהוא מוריד אותם להיות תחת הרגשים ורצונות שלון] אמרו חכמים כל הנהנה מדברי תורה נטל חייו מן העולם. ועוד ציוו ואמרו אל תעשם עטרה להתגדל בהן ולא קורדום לחפור בהן. ועוד ציוו ואמרו אוהב את המלאכה ושנא את הרבנות; וכל תורה שאין עימה מלאכה סופה בטילה. וסוף אדם זה שיהא מלסטם את הבריות, ע"כ. ועי' רמב"ם שמיטה ויובל וז"ל (פרק יג הלכה יב) כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להיבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעובדו לדעת את ה' [פי']

נפש החיים

בלשון רבים, ופסוק ואספת נאמר בלשון יחיד¹⁸⁷, לכן קרי ליה אין עושה רצונו של מקום כשמפנה עצמו אף מעט לעסק פרנסה.

הגה"ה

ולכן צפרקה ראשונה של קריאת שמע כתיב וזכל מאדך, וצפרקת והיה לא כתיב וזכל מאדכס, כי פרקת שמע כולה זלשון יחיד נאמרה¹⁸⁸, ויחיד שאפשר לו הוא לריך לקיים (יהושע א ו ח) לא ימוש ספר התורה הזה מפיד זכרים ככתבן ממש, לכן נאמר וזכל מאדך, פירוש זכל ממונך כמ"ס זמסנה סוף זכרות (דף נד ע"א)¹⁸⁹, ר"ל שלא לעסוק צפרנסה כלל. אבל פרקת והיה שנאמרה זלשון רבים¹⁹⁰, לרבים כמעט מוכרחים להתעסק על כל פנים מעט גם זריוח ממונ לחיי נפש, לכן לא כתיב זכ וזכל מאדכס. (והגם שעדיין לא זו הדרך והמדלגה הגזוה צבגזוהות לפי למיתת לזונו יתצרך שמו לדעת רשב"י¹⁹¹, עם כל זה גם לדידה לא מקרי ח"ו זזה אין עושין לזונו של מקום¹⁹² כשמפנין עצמם מעט גם לעסק פרנסה, וזעת עסק צפרנסה לזס נוהג זכחמה ומהרהרים זכברי תורה וירלח ה', ולרבי ישמעאל זו היא עיקר לזונו יתצרך זנהגת כלל ההמונ¹⁹³, ופלוגתתם מה היא עיקר לזונו יתצרך והמדלגה היותר גזוה זנהגת כלל ההמונ¹⁹⁴).

וידוע שהכרובים, הא' רמו עליו ית"ש והשני על ישראל סגולתו, וכפי שיעור התקרבותם ודביקותם של ישראל אליו ית"ש או להיפך ח"ו, היה ניכר הכל בענין עמידת הכרובים דרך נם ופלא. אם פניהם ישר יחוזו אליו ית"ש גם הכרובים עמדו אז פניהם איש אל אחיו, או אם הפכו פניהם מעט ומצדדי אצדודי בן היה ניכר הענין תיכף בכרובים, או אם ח"ו הפנו עורף גם הכרובים כרגע הפנו הפכו פניהם איש מעל אחיו לגמרי ח"ו. ובענין שאמרו ז"ל ביומא (דף נד ע"א) שהיו

והלך ישר כמו שעשהו האלוקים ופרק מעל צווארו עול החשבונות הרבים אשר ביקשו בני האדם [עי' לעיל הערה 118, שם נתבאר ענין "ישר" ו"חשבונות הרבים" ש"ישר" פי' תיקון החטא ו"חשבונות הרבים" עניינו מציאות של חטא וחסרון. וכאן הרמב"ם מדבר על אדם החוזר מבחינת חטאו של אדה"ר עד כמה שאפשר ולכן הרשות בידו לפרוק מעצמו "עול החשבונות" דהיינו את עונש החטא], הרי זה נתקדש קודש קודשים ויהיה ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים; ויזכה לו בעולם הזה דבר המספיק לו כמו שזיכה לכוהנים ללוים. הרי דויד אומר ה' מנת חלקי וכוסי, אתה תומיך גורלי" (תהילים טז ה), עכ"ל. ויש לנו לדעת כי אין כלל סתירה בין שתי ההלכות ברמב"ם, שכן בהלכות שמיטה ויובל המדובר הוא באדם שאין כוונתו להתפרנס מהתורה, אלא שרוחו ודעתו דוחפים אותו להיבדל מכל העולם הזה וזה כולל את פרנסתו כדי להיות שייך אך ורק לרוחניות ולעמוד לפני ה' לשרתו ולעובדו שכן כל תאוותו אינה כי אם לדעת את ה' והיינו כמ"ש רבינו שהוא דרך היחידים של רשב"י, משא"כ בהל' ת"ת שמבאר את הדרך הכללית השייכת לדרך הרבים של רבי ישמעאל. ועי' לקמן הערה 201.

¹⁸⁷ כלומר שאף המון העם חייבים להתנהג כרשב"י וחביריו, ויחיד הפורש מזה הוא בגדר שאינו עושה את רצונו של מקום, ועי' בהגה"ה.

¹⁸⁸ כלומר שפרשה זו היא הציווי ליחידים וכן ההלכה ברמב"ם (הו"ד לעיל הערה 186).

¹⁸⁹ דרשת חז"ל על פסוק זה איירי במי שאומרים לו לעבור עבירה או ליהרג או ליתן את כספו, אמנם כאן רבינו מבאר כפשוטו לענין הנהגת היום יום של היהודי. ועי' יהל אור ח"ג ד ע"א, וז"ל, [צדיקים] מקבלים עליהן מיתה במחשבה בק"ש [והוא קיום של בכל נפשך] ועניות במעשה [כלומר עצם זה שממעטים במלאכה והיו עניים הוא קיום של בכל מאדך], עכ"ל.

¹⁹⁰ דהיינו שזהו ציווי לרבים, וכן ההלכה ברמב"ם הנ"ל הערה 186.

¹⁹¹ וזהו מה שהמונ העם חייבים בו, וכמו שמפרש והולך. לכן זהו הדבר הקובע את אופן עמידת הכרובים וכשהם פנו, פנו בגלל שהמונ העם לא קיימו את התורה כהיחידים במדרגת רשב"י וחביריו.

¹⁹² צ"ע לכאורה, שכן כאן משמע שרק חטא ממש הוא הנקרא "אין עושין רצונו של מקום" ואילו קודם ההגה"ה כתב בפירוש ש"אין עושין רצונו של מקום" קאי אפילו על מי שמתפרנס ממלאכת כפיו. ואולי צ"ל שכוונתו של רבינו הוא שמש"כ כאן בהגה"ה הוא הנכון לענין המון העם שכן לרבים אין זה חטא, ואילו ליחיד הסגולה אשר ה' קורא זה אכן נחשב לחטא, וצ"ע מ"ט לא כתב רבינו את הדבר בפירוש לעיל. והנ"ל אולי ליישב שהחילוק בין דברי הפרק עצמו לדבריו בהגה"ה הוא, שלדבריו בפרק גם רשב"י וגם רבי ישמעאל באים לבאר את שני הפרשיות, ואילו בהגה"ה מבאר כיצד אין בכלל מחלוקת וכל פרשה זה כדברי תנא אחר.

¹⁹³ ועמידת הכרובים היא על פי זה.

¹⁹⁴ כלומר שגם דרגת רשב"י מחייבת את ההמונ, וכאשר לא קיימו את זה היו אף הם בכלל החסרון של "ואספת דגנך".

נפש החיים

מגללין הפרוכת לעולי הגלים ומראין להם הכרובים שהיו מעורין זה בזה ואומרים להן ראו חיבתכם לפני המקום כו', ובזוהר (תרומה קנב ע"ב¹⁹⁵) אימתי איהו ברחמי א"ל בשעתא דכרובים מהדרן כו' ומסתכלין אנפין באנפין כיון דאינון כרובי' מסתכלין אנפין באנפין כדין כל גוונין מתתקנן כו' כמה דמסדרין ישראל תקונייהו לגבי קוב"ה הכי קיימא כולא והכי אתסדר כו', ובפרשת אחרי (נט ריש ע"ב¹⁹⁶) שבת אחים כו' בשעתא דהו חד בחד משניחין אנפין באנפין כתיב מה טוב ומה נעים וגו' וכד מהדר דכורא אנפוי מן נוקבא ווי לעלמא כו', ובזו"ה (סוף פרשת תרומה לו ע"א מג ע"ב)¹⁹⁷ בכל זמנא דישאל הו זכאין כרובים הו דביקין בדביקו אפין באפין

מאיר הנפש

¹⁹⁵ [להלן לשונו המלא:]: אמר רבי יצחק האי דאמר מר תכלת כרסיי דדינא איהי וכד איהי קיימא בגוונא דא כדין איהי כרסיי למידן דיני נפשאן אימתי איהי ברחמי אמר ליה בשעתא דכרובים מהדרן אנפיהו דא עם דא ומסתכלין אנפין באנפין כיון דאינון כרובים מסתכלין אנפין באנפין כדין כל גוונין מתתקנן ואתהפך גוון תכלא לגוון אחרא מתהפך גוון ירוק לגוון זהב (נ"א חוור) על דא בהפוכא דגוונין אתהפך מדינא לרחמי וכן מרחמי לדינא וכלא בהפוכא דגוונין כמה דמסדרין ישראל תקונייהו לגבי קודשא בריך הוא הכי קיימא כלא והכי אתסדר ועל דא כתיב "ישראל אשר בך אתפאר" (ישעיה מט ג) באינון גוונין דכלילן דא בדא שפירו דכלהו.

תרגום: אמר רבי יצחק זה שאמר מורנו שתכלת היא כסא הדין וכשהיא עומדת בגוון זה, אזי הוא כסא לדון דיני נפשות. מתי היא ברחמים? אמר לו, בשעה שהכרובים מחזירים פניהם זה לזה ומסתכלים פנים בפנים. כיון שאותם כרובים מסתכלים פנים בפנים אז כל הגונים נתקנים ומתהפך גוון התכלת לגוון אחר, מתהפך גוון ירוק לגוון זהב (לבן), ולכן בהפוך הגונים מתהפך מדין לרחמים וכן מרחמים לדון והכל בהפוך הגוונים כמו שמסדרים ישראל תקונייהם לקדוש ברוך הוא. כך הכל עומד, וכך הוא מסתדר ועל זה נאמר "ישראל אשר בך אתפאר" (ישעיה מט) באותם גוונים שכלולים זה בזה נמצא היופי של כולם.

¹⁹⁶ [להלן לשונו המלא:]: פתח ואמר "שיר המעלות הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד" (תהלים קלג א), מאי "שבת אחים גם יחד", כמה דאת אמר "ופניהם איש אל אחיו". בשעתא דהו חד בחד משגיחין אנפין באנפין, כתיב "מה טוב ומה נעים". וכד מהדר דכורא אנפוי מן נוקבא, ווי לעלמא, כדין כתיב "ויש נספה בלא משפט" (משלי יג כג), בלא משפט ודאי, וכתיב "צדק ומשפט מכון כסאך" (תהלים פט טו), דלא אזיל דא בלא דא. וכד משפט מתרחק מצדק, ווי לעלמא (כדין כתיב "ויש נספה בלא משפט").

[תרגום: פתח ואמר "שיר המעלות הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד" (תהלים קלג) מהו "שבת אחים גם יחד"? כמו שנאמר "ופניהם איש אל אחיו" בשעה שהיו אחד עם אחד משגיחים פנים בפנים, נאמר "מה טוב ומה נעים", וכשהזכר מחזיר את פניו מן הנקבה, או לעולם. שכן אז נאמר "ויש נספה בלא משפט" בלא משפט ודאי, ונאמר "צדק ומשפט מכון כסאך" (תהלים פט) שלא הולכים זה בלי זה וכשמשפט מתרחק מצדק, או לעולם (אז נאמר "ויש נספה בלא משפט" (משלי יג)) מדברי הזהר כאן משמע שכאשר יש הסתר פנים אזי יש אפילו יותר פורענות מהראוי ע"פ מידת הדין, שכן "יש נספה בלא משפט", ועי' זהר בראשית קיג ע"א.

¹⁹⁷ בכל זמנא דישאל הו זכאין, כרובים הו דביקין בדביקו אפין באפין, כיון דהו סרחן, הו מהדרן אפיהו דא מן דא. מנא הו ידעי, הכא אתפלגון עמודין דעלמא. אבל בתנא דקורבנא, ובקורבנא על גבי מדבחא, ובכהנא כד בריך ית עמא, באלין תלתא הו ידעי, דהא כרובים מהדרין אנפין דא מן דא, וקב"ה בעי תיובתא דבנוי: תנא דקורבנא, כד הו ישראל זכאין, תנא הוה סליק לעילא באורח מישר, כעיסטורא דקולפין, אי לסטר מזרח, אי לסטר מערב, או בכל סייפי עלמא, באורח מישר הוה סליק. וכד לא סטא לימינא ולשמאלא, כדין רעותא קיימא לעילא ותתא, וקב"ה אתרעי בעובדין דישאל בחביבו יתיר: בקרבנא דעל גבי מדבחא. כד הו ישראל זכאין, הוה מתחזי על גבי אשא דמדבחא דיוקנא דכלבא רביע על מדבחא: כהנא כד בריך ית עמא, בשעתא דזקיף ידוי, כד הו ישראל זכאין ואתחזון לברכא, ידוי הו זקיפין בזקיפון, בלא טורח כלל, ואתארמו בחידו וברעו. כדין שכינתא שרייא עלייהו, ואזדקפן אינון מגרמייהו, וכדין כהנא הוה ידע, דאתחזון ישראל לברכתא, וברוך לון ברעו דלבא: וכד ידוי הו יקירין ובטורח סגי אזדקפון, ולא יכיל לארמא לון, אלא ברוב טורח. כדין הוה ידע, דהא שכינתא לא שרייא על ידוי. וישאל לא אתחזון לברכא: בגין דבשעתא דשכינתא הוה אתייתא לשרייתא על ידוי, כל אינון אצבען דאינון בדיוקנא עילאה, הו חדאן בחידו, לקבלא לה לשכינתא עלייהו, ופרחי לאזדקפא לעילא. כמה דהו חדאן כרובין דהאי עלמא, וכ"ש לעילא, לקבלא לה לשכינתא על גבייהו: ורזא דא, וידי משה כבדים. מ"ט. בגין דהיא שעתא ישראל לא הו זכאין. וידוי דמשה איתייקרו, ולא יכיל לזקפא לון לעילא. דכתיב לעילא על ריב בני ישראל ועל נסותם את ה'. וכדין ויבא עמלק, ואתייקרו ידוי דמשה, ולא יכיל לזקפא לון, עד דקביל עליה עונשא. דכתיב ויקחו אבן והיה כאשר ירים משה וגו'. כגוונא דא לוחי אבניא, כגוונא דכהנא: וע"ד, כרובים בהווא זמנא דהו ישראל זכאין, הו אנפין באנפין, מתדבקין דא בדא. וכד לא הו זכאין, הו מהדרין אנפיהו דא מן דא. ועל רזין אלין, הו ידעי, אי ישראל זכאין, אי לא, כרובים רביין. וכלא ברזא חד קיימי, דכתיב כי נער ישראל ואוהבהו. ובג"כ כלא בחדותא דסיהרא קיימא, כמה דאתחדי דא בחדותא, הכי איהו כלא. ובגין נער, אינון נערים. ורזא דא אשת נעורים, דקיימא על תרין נערים, בחדותא עילאה: כרובים אנפי רברבי, ואנפי

נפש החיים

כיון דהו סרחן הו מהדרין אפייהו דא מן דא כו' וע"ד כרובים בהווא זמנא דהו ישראל זכאין הו אנפין באנפין כו' ועל רזין אלין הו ידעי אי ישראל זכאין אי לא כו' כתיב עבדו את ה' בשמחה חדותא דתרין כרובין כו' כיון דשארין עלייהו אתהדר בחדוה כו' ועלמא אתהדר ברחמי כו' וע"ש באורך.

שער א' פרק ט'

זוטרי. ודאי הכי אינון אנפין טמירין לעילא, דלא אתגליין. ובגינייהו, הוי חדותא דסיהרא, ומילוי דילה: אנפי זוטרי לתתא, כמה דאוקימנא בכפרת, לעילא ותתא ברזא חדא קיימא. את השמים ואת הארץ, אינון רזא דתרין כרובין, חד דכר, וחד נוקבא, למהו דביקין אלין באלין בחביבותא, כמא דאיתמר. את, לאסגאה עילא ותתא כחדא, למהו רזא דכרובין כלא בכללא חדא: כתיב עבדו את ה' בשמחה, חדותא דתרין כרובין. דהא רביין, כל מאן דשארין בגוייהו, אתהדר אנפוי כרבייא, וחדוי עמהון. ורזא דא, כיון דשארין עלייהו, מאן דשארין, אתהדר נער, בחידו דכלא, וברעותא, אע"ג דאתייהו בדינא על עלמא, כיון דשארין עלייהו, אתהדר בחדוה, נער קטיר בחידו. ועלמא אתהדר ברחמי.

תרגום: בכל פעם שישראל היו צדיקים, הכרובים היו דבקים בדבקות פנים בפנים. כיון שהיו סורחים, היו מחזירים את פניהם זה מזה. מנין היו יודעים? כאן נחלקו עמודי העולם, אבל בעשן הקרבן ובקרבן שעל גבי המזבח ובכהן כשברך את העם - בשלשת אלה היו יודעים. שהרי הכרובים מחזירים פניהם זה מזה, והקדוש ברוך הוא רוצה את תשובת בניו. עשן הקרבן - כשהיו ישראל צדיקים, העשן היה עולה למעלה בדרך ישרה כעטור של מקלות. אם לצד מזרח אם לצד מערב או בכל קצות העולם בדרך ישר היה עולה. וכשלא סטה ימין ושמאל, אם הרצון היה קיים למעלה ולמטה, והקדוש ברוך הוא מרוצה במעשי ישראל בחביבות יתרה בקרבן שעל גבי המזבח, כשהיו ישראל צדיקים היה נראה על גבי אש המזבח דמות של אריה שאוכל את הקרבן על המזבח, וכשלא היו צדיקים, היו רואים דמות של כלב רובץ על המזבח. כשהכהן היה מברך את העם בשעה שהרים ידיו - כשהיו ישראל צדיקים וראויים לברכה. ידיו היו זקופות בזקיפות בלי טורח כלל, והורמו בשמחה וברצון. אז השכינה שורה עליהם, והם נעמדו מעצמם, ואז היה הכהן יודע שישראל ראויים לברכה, וברך אותם ברצון הלב. וכשידיו היו כבדות ובטרור רב היו מזדקפות ולא יכל להרימן אלא בטרור רב, אז היה יודע שהרי השכינה לא שורה על ידיו, וישראל לא ראויים לברכה, משום שבשעה שהשכינה היתה באה לשרות על ידיו, כל אותן האצבעות שהן בדיוקן העליון היו שמחים בשמחה לקבל את השכינה עליהם ופורחות להזדקף למעלה, כמו שהיו שמחים הכרובים של העולם הזה, וכל שכן למעלה לקבל את השכינה על גביהן. וזה סוד "וידי משה כבדים" (שמות יז). מה הטעם? משום שבאותה השעה לא היו ישראל צדיקים, וידי משה כבדו ולא יכל להרימם למעלה. שנאמר למעלה על ריב בני ישראל "ועל נסותם את ה'" ואז "ויבא עמלק" וידי משה כבדו ולא יכל להרימם, עד שקיבל עליו עונש שנאמר "ויקחו אבן והיה כאשר ירים משה וגו'" כמו כן לוחות האבן, כמו הכהן. ועל כן כשישראל היו צדיקים, באותו הזמן היו הכרובים פנים בפנים מידבקים זה עם זה. וכשלא היו צדיקים, היו מחזירים פניהם זה מזה. ועל הסודות הללו היו יודעים אם ישראל צדיקים או לא. כרובים - תינוקות, והכל בסוד אחד עומדים. שנאמר "כי נער ישראל ואהבה" (הושע יא). ומשום כך הכל עומד בהתחדשות הלבנה כמו זה, מתחדשת בהתחדשות. כך הוא הכל, ומשום הנער הם נערים. וזה סוד "אשת נעורים" (ישעיה נז) שעומדת על שני נערים בהתחדשות עליונה, כרובים - פנים גדולות ופנים קטנות. ודאי כך הם הפנים הנסתרות למעלה, שלא מתגלות, ובשבילן היתה התחדשות הלבנה ומילויה, פנים קטנות למטה כמו שבארנו בכפורת, למעלה ולמטה עומדים בסוד אחד "את השמים ואת הארץ" (בראשית א) הם סוד שני הכרובים, אחד זכר ואחד נקבה, שיהיו דבקים אלו באלו בחביבות כמו שנאמר "את" לרבות מעלה ומטה כאחד שיהיה סוד הכרובים הכל בכלל אחד. נאמר "עבדו את ה' בשמחה" (תהלים ק) השמחה של שני הכרובים, שהרי תינוקות, כל מי ששורה ביניהם חוזרות פניו כתינוק ושמח עמם, וסוד זה, כיון ששורה עליהם מי ששורה, חוזר להיות נער בשמחת הכל וברצון, אף על גב שבא בדין על העולם. כיון ששורה עליהם, חוזר להיות בשמחה, נער קשור בשמחה, והעולם חוזר להיות ברחמים.

נפש החיים

והנה דור המדבר שזכו להיות מאוכלי שלחן גבוה, לחם מן השמים, דבר יום ביומו¹⁹⁸ (שמות טז טז ד), ושמלתם לא בלתה מעליהם¹⁹⁹ (דברים ח ד), ולא היו צריכים לשום עסק פרנסה בעולם כלל²⁰⁰, לדברי הכל לא מקרו עושיין רצונו של מקום אא"כ היו מסתכלין כלפי מעלה ביושר גמור²⁰¹, ומשעבדין את לבם רק לתורה ועבודה ויראתו ית"ש יומם ולילה, לא ימוש מפיהם דברים ככתבן ממש, בלי נטות אל הצד²⁰² כלל אף שעה קלה לעסק פרנסה, וכמאמרם ז"ל (תנחומא בשלח ט) לא ניתנה תורה אלא לאוכלי מן²⁰³. לכן העמידו אז את הכרובים לפי מה שהיו עושיין רצונו של מקום פניהם איש אל אחיו ממש, להראות כי ישר יחזו פנימו ית²⁰⁴ פנים בפנים עם עם קדוש, אמנם בימי שלמה שהיו כלל המון ישראל צריכים ומוכרחים לנטות מעט אל הצד²⁰⁵ לעסק הפרנסה עכ"פ כדי חיי נפש, שזה עיקר אמיתת רצונו ית' לדעת ר' ישמעאל דסבר דלרבים טפי אריך למעבד הכי, וכמ"ש באבות (פ"ב מ"ב) יפה ת"ת עם ד"א כו' וכל תורה שאין עמה מלאכה כו'²⁰⁶, וכל מילי דאבות מילי דחסידות ניהו²⁰⁷, רק שגם בעת עסקם בפרנסה יהא לבם נוהג בחכמה²⁰⁸ בהרהור דברי תורה, לכן העמידו אז בתחלה את הכרובים לפי מה שיהיו עושיין רצונו

מאיר הנפש

¹⁹⁸ כלומר שתמיד יש שפע בגלוי מלמעלה. עי' פת"ש שער א"א פרק יב וז"ל כל יום ירד להם מן ב"ע, וכתב (שמות יב י) ולא תותירו ממנו גו', כי כל תיקון הוא יום מיוחד מז' ימ"ב, בכל יום נעשים תיקונים חדשים, וירד להם המן בזכות משה שהוא סוד הדעת ז"ת דבינה שהוא יסוד דבינה דרדל"א, שמשה זכה לבינה (ע"ח זוגים פרק ו') ולכן (תנחומא בשלח כ') לא ניתנה תורה אלא לאוכלי מן, ע"כ. והנה עי' בהגר"א בתז"ח לג ע"ד ד"ה מן, שלחם מן השמים היא הארה של נו"ה. ועי' בהגר"א על תיקו"ז מד ע"א שזהו באמת הארת הת"ת שהוא הלחם, מן השמים שהוא הדעת. ומש"כ בתז"ח כוונתו למקום גילוי שהוא מנו"ה הרי הם השחקים שבו שוחקים מן לצדיקים. וביתר ביאור עי' דברי הבהגר"א על תיקו"ז צט ע"א שהחילוק שבין ימות יהושע לימות משה הוא, שאצל יהושע היה העיקר העבודה של התחתונים והעלאת מ"ן, וממילא היה צורך של מאמץ בלימוד (והוא בחינת המשנה), ואילו אצל משה עיקר ההשגה היה על ידי השפעת התורה מלמעלה בבחינת לחם מן השמים ובבחינת הלכה למשה מסיני. ועי' לקמן הערה 201.

¹⁹⁹ כלומר שהנהגת הטבע היא שכל דבר סופו להתכלות, ובמדבר לא חלה הנהגה זו. עי' בהגר"א בתז"ח כה ע"ד וז"ל, שמלתך - ר"ל לבושיין דמטרוניתא, עכ"ל. כלומר שלבושי השכינה (עולמות הנפרדים) היו שלימים ובקביעות.

²⁰⁰ שכן כל עסק הפרנסה היא אינה כי אם תולדת החטא ושעבוד החומר.
²⁰¹ צ"ע אם נקיטתו בלשון יושר הוא לאפוקי קצוות או לאפוקי עיגולים (עי' לעיל הערה 118 בשם הע"ח שער הנקודות). וצ"ע אם זהו החילוק בין ר' ישמעאל לרשב"י, שר' ישמעאל היה בסוד עיגולים, דהיינו הנהגה של טבע, או עכ"פ בסוד קצוות שהוא עניין מצוות ולכן היו רשב"י ותלמידיו פטורים ממצוות (עי' ב"ע קמג ע"ב). ולכן כל עבודתם היתה בבחינת "לחם מן השמים" ולא בתיקון השכינה, שכן היא איננה חסרה כלל וכנ"ל.

²⁰² עי' הערה 201.

²⁰³ עי' ב"ע כו' ע"ב וז"ל, גילוי אור המו"ס שיתגלה אז ויתגלה רזין דאורייתא ששם הוא סוד תורה קדומה, והם ז"ך אתון דאורייתא, וע"ז נאמר ולמכסה עתיק, ואמרו רז"ל (פסחים ק"ט ע"א) דברים שכיסם ע"י יתגלה להם כו', וכו' וז"ס מ"ש רז"ל לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המ"ן שהוא סוד תורה קדומה הנ"ל וע"ז אמרו רז"ל עוה"ב אין בו לא אכילה ולא שתיה אלא צדיקים יושבים כו' ונהנים מזיו השכינה והוא זיוא דחכמתא עילאה, עכ"ל, ועי' הערה 198. והנה בחינה זו שייכת באופן מיוחד ללימוד נסתר והוא עיקר עבודתו של רשב"י. ועי' ריש בהגר"א בספד"צ שעיקר הנסתר הוא גילוי המו"ס.

²⁰⁴ עי' שער מאמרי רשב"י סב ע"ד וז"ל, וזהו "כי צדיק ה' צדקות אהב ישר יחזו פנימו" (תהלים יא ז), כי היסוד שבקדושה הנק' צדיק, צדקות שהם נצח והוד, אהב לבשל בהם הזרע העליון להורידו אליה דרך הצינור הימין, ישר שהוא הצינור הימני, יחזו פנימו מדת מלכות מקבלת ממנו דרך ישר, עכ"ל, ועי' עוד זהו ויקרא טו ע"א.

²⁰⁵ עי' לעיל הערה 201.

²⁰⁶ כלומר שכל המשנה הזאת היא דלא כרשב"י.
²⁰⁷ והוא ע"פ מש"כ חז"ל בגמ' (בבא קמא ל ע"א), "האי מאן דבעי למיהוי חסידא לקיים מילי דאבות". ועי' מס"י פרק י"ג שחסידות היא מעלה גבוהה יותר מצדקות. א"כ לא יתכן שמעלת העוסק בת"ת עם ד"א כרבי ישמעאל היא מציאות שבדיעבד.

²⁰⁸ עי' סוטה ג ע"א וז"ל, ריש לקיש אמר אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות, ושמעתי מחכם א' שההיפך היא מש"כ (ישעיה יא ב) ונחה עליו רוח ה' רוח חכמה ובינה רוח עצה וגבורה רוח דעת ויראת ה', ויתכן שרבינו בא לאפוקי שלא יהיה רוחם (לבם) רוח שטות אלא רוח חכמה ובינה כלומר שזה יצר טוב שדוחף אותם לעשות המצוה ומחשבה של קיום המצוה כלול בהרהור ד"ת.

נפש החיים

של מקום פניהם מצודדין מעט, ועכ"ז היו מעורים כמער איש ולויות (מלכים א' ז' 209) בפנים של חיבה להראות חיבתו ית' אצלנו, שזה עיקר רצונו ית' כנ"ל (וסובר כר' ישמעאל, ומ"ד שגם בכרובי שלמה העמידום תחילה לפי מה שיהיו עושין רצונו של מקום פניהם איש אל אחיו ממש סובר כרשב"י).

ולכאורה אכתי למה הוצרכו להעמיד ב' הכרובים מצודדין, הלא הכרוב הא' שרמו עליו ית"ש היו צריכים להעמידו ישר ממש. אמנם הענין כמ"ש, שהתחברותו ית' כביכול להעולמות והכחות כולם, וכל סדריהם והתקשרותם וכן כל סדרי הנהגתו ית' אתנו, הוא כפי שיעור התנועה וההתעוררות המגיע אליהם ממעשינו למטה, וכפי זה השיעור משתלשל ונמשך גם אלינו למטה פנים שוחקות ומוסברות, לכן גם הכרוב שרמו עליו ית"ש היו ג"כ צריכים להעמידו מצודד מעט כפי שיעור הצדוד של הכרוב שרמו עליו מזה הטעם*.

*הגה"ה ועל פי זה יוצן מאמרים ז"ל צפ"ט לקצת (דף פח ע"א) אמר רבי חמא ברבי חנינא מאי דכתיב כתפוח צעני היער גו' למה נמשלו ישראל לתפוח כו', והקשו תוספות פס דהא דהאי קרא לא ישראל נמשלו לתפוח אלא הקדוש ברוך הוא. כדמסיים כן דודי זין הבנים. ולפי מה שכתבתי יתיישב צע"ה. כי אחר שישראל הסיגו והמסילוהו יתצרך שמו בדמיון התפוח, ולפי הוא מחמת שישראל נמשלים ומתדמים צמעקיהם לענין התפוח. וכדרך שאנחנו מתראים לפניו יתצרך שמו כך הוא יתצרך שמו כל ליראות²¹⁰ אל העולמות, ע"ז ההדרגה והשיעור ממש. לכן שאל באיזה דבר וענין נחלמו ונמשלו ישראל צמעקיהם הרואים לתפוח, אשר על ידי זה הסיגוהו יתצרך שמו כענין התפוח²¹¹.

ולכן בעת קריעת ים סוף אמר הוא ית' למשה (שמות יד טו) מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו. ר"ל בדרידהו תליא מלתא, שאם המה יהיו בתוקף האמונה והבטחון, ויסעו, הלך ונסוע אל הים, סמוך לבם לא יירא, מעוצם בטחונם שודאי יקרע לפניהם או יגרמו עי"ז התעוררות למעלה שיעשה להם הגם ויקרע לפניהם²¹².

וזהו (שיה"ש א ט) לססתי ברכבי פרעה דמיתוך רעיתי, ר"ל כמו בסוסי רכבי פרעה שהיה היפך מנהגו של עולם שהרוכב מנהיג לסוס, ובפרעה וחילו הסוס הנהיג את רוכבו, כמשרו"ל (שמו"ר פכ"ג סי' יד²¹³) כן דמיתוך והמשלתוך רעיתי ע"ז האופן ממש, שאף שאני רוכב ערבות, עכ"ז כביכול את מנהיג אותי ע"י מעשיך, שענין התחברותי כביכול להעולמות הוא רק כפי ענין

מאיר הנפש

²⁰⁹ עי' הערה 181.

²¹⁰ והוא לשון הגמ' חגיגה ב ע"א וז"ל, דתניא יוחנן בן דהבאי אומר משום רבי יהודה סומא באחת מעיניו פטור מן הראייה שנאמר יראה יראה כדרך שבא לראות כן בא ליראות מה לראות בשתי עיניו אף ליראות בשתי עיניו, עכ"ל.

²¹¹ המעלה שיש בתפוח עי' אד"ר קלג ע"ב וז"ל, פתח ר"ש ואמר "כתפוח בעצי היער וגו' מה תפוח זה כליל בתלת גוונ" (שיר ב), ע"כ. תפוח הוא כינוי לעמודא דאמצעיתא, ולכן כלולים בה ג' הצבעים המרמזים על הספירות חג"ת (בהגר"א על תיקו"ז לח ע"ג ד"ה כד סלקא). וכאשר נשלמו, אזי יש גילוי של המתקלא הרי הוא ג' הצדדים. עפ"ז מובנים דברי הגמ' בחגיגה שיש בראיה ב' צדדים בדווקא, דהיינו אנחנו והש"ת הבאים כביכול לראות זה את זה.

²¹² וביתר ביאור, עי' ספד"צ לב ע"ב וז"ל, ויאמר ה' אל משה מה תצעק אלי (שמות יד טו), אלי דיקא, דבר אל בני ישראל ויסעו, ויסעו דיקא, במזלא הוה תלי, דבעא לאוקיר דיקנא. וביאר שם הגר"א ולכן "אמר אלי" דייקא, ר"ל ש"ה" הוא בז"א, וז"ש "ויסעו" - דיקא, ר"ל שישראל כולם צעקו אל ז"א, אמר "ויסעו" - מהאי אתר. ולכן לא רצה הקב"ה שהם יתעוררו, כי למעלה בע"ק אין תלוי במעשה התחתונים, ולכן אין בחינת אודנין שם, ע"כ. ללמדנו, ששורש הנהגת קריעת ים סוף הוא בהנהגת הדיקנא דע"ק וממילא לא היה נכון שם להתפלל. וכאן הרי מבאר רבינו שפעולתם של ישראל שקרעה את הים היא בטחונם, הא למדנו שהדרך לעורר את הנהגת הדיקנא להתגלות היא על ידי בטחון. ובאמת צ"ע מהו המקור של הנפה"ח לדברים אלו.

²¹³ ז"ל: "הה"ד (שיר השירים א) לסוסתי ברכבי פרעה, וכו', מהו דמיתוך רעיתי שנדמו גלי הים לסוסיות נקבות ומצרים הרשעים לסוסים זכרים מזהמין והיו רצים אחריהם עד שנשתקעו בים שנאמר סוס ורוכבו רמה בים, והיה המצרי אומר לסוסי אתמול הייתי מושכך להשקותך מים ולא היית בא אחרי עכשיו אתה בא לשקעני בים, והיה הסוס אומר לו "רמה בים" ראה מה בים, רומו של עולם אני רואה בים.

נפש החיים

התעוררות מעשיך לאן נומים, וזש"ה (דברים לג כו) רוכב שמים בעורך, וכן משרו"ל²¹⁴ העבודה צורך גבוה.

שער א' פרק י'

ועפ"ז יבואר פשר דבר בענין שינוי דעות שבין גדולי הראשונים ז"ל, אם האדם מישראל גדול מהמלאך או מלאך גדול ממנו. וכל א' משני הדעות מביא ראיות מפורשות ממקראות מפורשים, ועל פי דברינו הנ"ל יתבאר אשר באמת אלו ואלו דברי אלקים חיים, רק בבחי' חלוקים. כי ודאי מלאך גדול מהאדם הן בעצם מהותו הן בגודל קדושתו ונפלאות השגתו, אין ערך ודמיון ביניהם כלל, וכמ"ש בז"ח בראשית במדרש הנעלם²¹⁵ (ח ע"ד) בפסוק ויקרא אלהים לאור יום, השגת המלאכים היא השגה גדולה משא"כ למטה מהם השגה שניה כו' השגה שלישית היא השגת המדרגה התחתונה אשר בעפר יסודה והיא השגת בני אדם, ושם (טז ע"ב ג)²¹⁶ המלאכים הקרובים מקבלים כח שפע אספקלריא של מעלה תחלה ומהם יורד לשמים וכל צבאם ומהם אל האדם ע"ש, ובזוהר תרומה (דף קכט ע"ב)²¹⁷ מלאכי עלאי אינון קדישין יתיר מינון.

אמנם בדבר א' יתרון גדול להאדם מהמלאכים, והוא העלאת והתקשרות העולמות והכחות והאורות א' בחבירו, אשר זה אין בכח כלל לשום מלאך. והוא מטעם הנ"ל, כי המלאך הוא בעצם כח א' פרטי לבד שאין בו כלילות כל העולמות יחד (וכ"כ בע"ח שער פנימיות וחיצוניות (ריש דרוש יו"ד) שהמלאך אינו רק בחי' פרטית של אותו העולם שעומד בו אבל נשמת האדם בכל ג' החלקי נר"ן שלה היא כלולה מכל העולמות²¹⁸ ע"ש) לכן אין בכח ויכולת המלאך

מאיר הנפש

²¹⁴ לא מצאתי וצ"ע מקורו. והנה עי' הקדו"ש ז ע"ב שלשונו ע"ז 'כנודע מכמה ספרי קדושי עליון'.

²¹⁵ ח ע"ד: דתנינו, מאי דכתיב עוטה אור כשלמה, מלמד שעשה הקב"ה שאר המלאכים, באותו האור הראשון, מאותו האור ממש. ס"ד כמוהו. אלא מה הוא דבר מובדל ומושכל, כך שאר המלאכים דברים מובדלים ומושכלים. אבל אין השגתם כהשגתו. דתאני ר' כרוספדאי, השגת המלאכים היא השגה גדולה, מה שאין כן למטה מהם. השגה שניה היא, השגת השמים, שמשגיגים השגה, מה שלמטה מהם אין משיגים כמותם. השגה שלישית, היא השגת המדרגה התחתונה אשר מעפר יסודה, והיא השגת בני אדם, מה שאין משיגין שאר הנבראים. וכנגד שלש מעלות הללו, יש באדם שלש צורות נפשיות. צורה הראשונה היא הנפש השכלית. השניה, היא הנפש המדברת. השלישית, היא הנפש הבהמית, המתארת תאות, והיא הנפש אשר תמעול מעל. ואיתמא הכי, הנפש הראשונה היא נפש הבהמית, כנגד המדרגה התחתונה שאמרנו. נפש המדברת, כנגד השמים, שהיא מעלה יתירה על הראשונה. נפש השכלית, כנגד מדרגת המלאכים, שהיא המעלה העליונה על כל אלה.

עי' בהגר"א בספד"צ לז ע"ד בליקוט לגבי השגת משה רבינו.

²¹⁶ טז ע"ג: א"ר יונתן, רישא דהאי קרא, ספיקא בלבאי, דכתיב ותחסרהו מעט מאלקים. א"ר אבהו, בנשמתי דהיא קדישא, ודמי ליה. אבל מאי גריעותא הוא. על דהוה גופא, ואתנטל מן ארעא. ואם תאמר בדעת ובחכמה. אי אפשר, דהא רחוק הוא האדם מן העליונים דא"ר אלעזר א"ר תנחום, המלאכים הקרובים, מקבלים כח שפע אספקלריא של מעלה תחלה, ומהם יורד לאותם שאינם קרובים, ומהם יורד לשמים וכל צבאם, ומהם אל האדם. א"ר יוסי, כסא הכבוד מקבל תחלה, וממנו למלאכים העליונים, ומהם לאותם שאינם כל כך עליונים וגבוהים כמותם, ומהם לשמים, ומהם אל האדם. אבל במה נדמה לו האדם. א"ר אבהו, בנשמה, שהיא קדושה, ולא תכלה לעולם, על שנטלה ממנו, מכחו ומגבורתו. ולא כמו הגוף שניטל מן האדמה, ויכלה וישוב עפר כשהיה.

²¹⁷ ע"ש שישראל אומרים קדושה קודם למלאכים.

²¹⁸ וז"ל, דע כי בכל עולם מאבי"ע יש בו עצמות וכלים והעצמות נחלק לה' בחי' נרנח"י פנימיים וב' מקיפים חיה ויחידה, וזה נקרא עצמות האורות. וזה העצמות מתלבש תוך הכלים, וכמו שהעצמות נחלק לפנימי ומקיף עליו, ומקיף גדול מהפנימי, כן הכלים נחלקים לב' חיצון ופנימי, והחיצון גדול מהפנימי. אלא שאח"כ ע"י דביקות אוה"פ בכלי הפנימי, מזדכך יותר מהכלי החיצון. והנה מכלי החיצון של העולם הוא מסוד זיווג כלים החיצונים הזכרים עם כלים החיצונים הנקבות, יוצאין טפין וניצוצין ונעשין מהם נשמות המלאכים שבאותו עולם, כי מה שהוא בחי' כלים חיצונים דל"ס שבאותו עולם יספיק לעשות בחי' נשמה של אור ועצמות אל המלאכים שבאותו עולם, ונשמה זו של המלאכים מתלבשת תוך רוח ונפש וכלים של המלאכים עצמן. והבן זה. ומבחינת הכלים הפנימיים של העולם ההוא, בסוד זיווג כלים הפנימיים הזכרים עם זיווג כלים הפנימיים, הנקבות יוצאין טפין וניצוצין ונעשין מהם נשמת בני אדם הצדיקים עצמן. אמנם המלאכים אינם כמו בני אדם, כי ענין המלאכים ישנם בכל עולם ועולם, וע"כ אותן הניצוצין הם בחי'

נפש החיים

כלל להעלות ולקשר ולייחד כל עולם בהעולם הנמוי על ראשיהם²¹⁹, כיון שאינו כלול ומשותף מהם. וגם עליית עצמותו של המלאך עד מדרגתו²²⁰ להתקשר בעולם שעליו אין תלוי בו בעצמו, לכן נקראים המלאכים עומדים, כמ"ש (ישעיה ו ב) שרפים עומדים, ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה (זכריה ב ג ז), ורק האדם לבד הוא המעלה והמקשר ומייחד את העולמות והאורות בכח מעשיו, מחמת שהוא כלול מכולם, ואז גם המלאך משיג עליה ותוספת קדושה על קדושתו אשר בא בכח מעשה האדם, מפני שגם הוא כלול בהאדם (ועיי' כעין זה בע"ה שער העיבורים ריש פ"ד²²¹).

וגם הג' בחי' נר"ן של האדם עצמו לא ניתן להם זה הכח ההעלאה וההתקשרות של העולמות ושל עצמם עד רדתם לזה העולם המעשי בגוף האדם²²², וכמ"ש (בראשית ב ז) ויפח באפיו נשמת חיים, בגוף האדם, אז ויהי האדם לנפש חיה, של כל העולמות כנ"ל בפ"ד, והוא ג"כ ענין מראה הסולם של יעקב אבינו ע"ה, עי' רע"מ (נשא קכג ע"ב²²³) ויפח באפיו נשמת חיים כו' דאתמר ביה ויחלם והנה סלם סלם ודאי איהו נשמת חיים כו' ע"ש, וכמשי"ת אי"ה להלן בפ"ט, ועי"ז והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו (בראשית כח יב), ר"ל ע"י הנשמת חיים שהוא מוצב ארצה מתלבשת קצה התחתון שלה בגוף האדם.

שער א' פרק י"א

וזהו הטעם שהמלאכים המקדישים בשמי מרום ממתנינים מלשלש קדושתם עד אחר שאנו משלשים קדושה למטה (כנ"ל פ"ו בהגה"ה), אף שקדושתם למעלה מקדושתנו, לא שהם חולקים כבוד לישראל, אלא שאין בכחם ויכולתם כלל מצד עצמם לפתוח פיהם להקדיש ליצורם, עד עליית קול קדושת ישראל אליהם מלמטה. כי ענין אמירת הקדושה הוא העלאת העולמות והתקשרותם כל עולם בעולם שמעליו, להוסיף קדושתם וצחצוח אורם, ועיי' בהיכלות דפקודי בהיכלא תנינא (רמז סוף ע"ב) בענין קדושת המלאכים הבא מכח אמירת קדושתנו, ז"ל ואלין דימינא אמרי שירתא וסלקי רעותא לעילא ואמרי קדוש ואלין דשמאלא אמרי שירתא וסלקי רעותא לעילא ואמרי ברוך כו' ומתחבראן בקדושה בכל אינון דידעי לקדשא למאריהון ביחודא כו' וכלהו כלילן אלין באלין ביחודא חדא ומתקשראן דא בדא עד דכלהו אתעבידו קשורא חדא

נשמה לעולם לאותן המלאכים שבעולם ההוא, ורוחם ונפשם וגופם הם בחי' אחרות. אמנם נשמות הצדיקים כוללים את כל הד' עולמות, וע"כ אותן הניצוצין אינם שוין, כי הניצוצין הבאים מעולם הבריאה נקראים נשמות הצדיקים, וניצוצין שביצירה נקראו רוחין, וניצוצין של העשיה נקראו נפשות. ואל תטעה שהכלים הפנימים מזדווגים לבדם, כי זה לא יתכן.

²¹⁹ מקור מליצתו זו יחזקאל א כב.

²²⁰ כלומר, מדרגתו בשלימות.

²²¹ וז"ל, א' דע סוד שארז"ל במסכת ב"מ פ"ה ע"ב, בכולהו גוהרקי תסתכל לבר מר' חייא. הנה נשמות הצדיקים הם למעלה ממדרגת המלאכים, וז"ש כאן שבכל הכסאות של נשמות הצדיקים היו המלאכים מעלים אותן חוץ מכסא דר' חייא שהוא עולה מאליו. והיה נראה שיותר כבוד היה שיעלו אותו המלאכים משתעלה היא בעצמה, א"כ מה מעלה הזאת. ופירש שאלו המלאכים המעלין כסאות של נשמות הצדיקים הם המלאכים שנחצבו עם הנשמה והכסא נושאת אותם, כמשרז"ל הכסא נושא את נושאו והארון נושא נושאו. ונראה שהמלאכים מעלין את כסא, אבל (באמת) הכסא מעלה אותן עד מדרגתן שהמלאך אינו עולה יותר ממדרגתו אפילו נקודה א', ולזה הכסא של ר' חייא, שהיתה למעלה ממדרגת המלאכים, היתה עולה מאליה, שלא היו המלאכים יכולין לעלות עמה. וזהו מגרמא סלקא ומגרמא נחתא כנ"ל, שע"י שהצדיקים עוסקין בתורה ובמע"ט מדרגתן למעלה מן המלאכים.

²²² שהרי רק כאן יש מקום בחירה, ואפשרות לרע.

²²³ ויפח באפיו נשמת חיים, דא איהי דיוקנא דעל ב"נ דאתמר ביה ויחלום והנה סלם. סלם ודאי איהי נשמת חיים כרסייא לשם יה"ה דאיהו היראה והאהבה התורה והמצוה ובה שריא והאי כרסייא מנה גזורות כל נשמתין דישראל ואיהי דיוקנא על רישא דב"נ.

תרגום: "ויפח באפיו נשמת חיים" (בראשית ב) זוהי דמות שעל האדם שנאמר בה "ויחלם והנה סלם" (שם כח) סלם ודאי היא נשמת חיים, כסא לשם יה"ה שהוא היראה והאהבה, התורה והמצוה, ובו שורה. וכסא זה ממנו גזורות כל נשמות ישראל והיא דמות על ראש האדם.

נפש החיים

ורוחא חד ומתקשרן באינן דלעילא למהוי כלא חד לאתכללא דא בדא²²⁴, ועיין בפע"ח (בכל פרק ג' משער חזרת העמידה) מבואר שם כוונת ענין אמירת הקדושה שהוא העלאת והתקשרות עולמות עליונים להוסיף בהם עי"ז תוספת קדושה ואור עליון (ואולי מזה יצא מנהגן של ישראל שנוהגים להעלות עצמן בעת אמירת הקדושה). וזה אין בכח שום מלאך ושרף לעשותו בעצמו תחלה כנ"ל, לזאת לא יפתח פיו עד עליית הבל פיהם של קדושת ישראל קבוצי מטה. ואלו היו כל ישראל מסוף העולם ועד סופו שותקים ח"ו מלומר קדושה ממילא בהכרח היו גם המה נשתקים מלהקדיש קדושתם, ועיין בזה בלק (קצ"ב²²⁵). וזש"ה (יחזקאל א כד) בעמדם תרפינה כנפיהם, ר"ל כשישראל למטה עומדים שותקים ממילא תרפינה כנפיהם של המוני מעלה, כי ענין אמירת קדושתם היא גם בכנפיהם, וכמאמרם ז"ל (חגיגה יג ע"ב²²⁶) כתוב אחד אומר וכו' הי מינייהו

מאיר הנפש

²²⁴ ואלין דימינא אמרי שירתא, דסלקא רעותא לעילא ואמרי קדוש, ואלין דשמאלא אמרי שירתא, וסלקי רעותא לעילא [לתתא – יהל אור] ואמרי ברוך. קדוש לעילא וברוך לתתא, אלין דקיימי לעילא לסטר ימינא נטלי קדושה ומתחבראן בקדושה בכל אינן דידיעי לקדשא למאריהון ביחודא ברזא דחכמתא, ואלין דקיימי בשמאלא נטלי קדושה ומתחבראן בכל אינן דלא ידעי לקדשא למאריהון כדקא יאות וכלהו כלילן אלין באלין ביחודא חדא ומתקשראן דא בדא, עד דכלהו אתעבידו קשורא חדא ורוחא חדא ומתקשרן באינן דלעילא למהוי כלא חד לאתכללא דא בדא.

תרגום: ואלה של ימין אומרים שירה שעולה הרצון למעלה ואומרים קדוש, ואלה של שמאל אומרים שירה ומעלים רצון למעלה ואומרים ברוך קדוש למעלה וברוך למטה. אלו שעומדים למעלה לצד ימין לוקחים קדושה ומתחברים בקדושה בכל אותם שיודעים לקדש את רבונם ביחוד בסוד של החכמה ואלו שעומדים בשמאל נוטלים קדושה, ומתחברים בקדושה בכל אלה שיודעים לקדש לאדונם ביחוד וכו', וכולם נכללים אלה באלה ביחוד אחד, ומתקשרים זה בזה עד שכולם נעשים קשר אחד ורוח אחת ומתחברים באלה של מעלה להיות כולם א' ולהיות כלולים זה בזה.

וביאר היהל אור ז"ל, אלין דקיימא לעילא, ר"ל אותן שעומדים למעלה בצד ימין, הם מתחברים עם ישראל המקדישים אותם, ידיע לכווני ואותם שבצד שמאל מתחברים עם אותם שבישראל שאינן יודעין לכוין וכולם כלילין ומתקשרין זה בזה ביחוד אחד.

כלומר שעיקר הקדושה היא החיבור של הכל להראות כיצד הכל הוא אחד רצון העליונים ומציאות התחתונים, שכן אז הגילוי מלמעלה אינו נסתר עוד ובכך נתגלתה הקדושה.

²²⁵ וכי שבחא הא בלחודוי נטלו ישראל ולא אחרא. אמר שבחא דא אשכחנא ולא אחרא. אמר ההוא ינוקא כיון דחרבא דילך לא אצלח. או אנת לא מנענעא ליה כדקא חזי שבק חרבא למאן דאגח קרבא. שבחא עלאה דלא אתמסר למלאכי עלאי בלחודייהו אלא בהדי ישראל מאן איהו קדוש. ברכה אתמסר לון בלחודייהו כמה דאתמסר לישראל אבל קדוש לא אתמסר לון בלחודייהו אלא בהדי ישראל דלא מקדשי קדושה אלא בהדי ישראל. ואי תימא והא כתיב וקרא זה אל זה ואמר אימתי בזמנא דישראל מקדשי לתתא. ועד דישראל לא מקדשי לתתא אינן לא אמרי קדושה בגין דקדושה מתלת עלמין סלקא ולא מתרין והיינו וקרא זה הא חד. אל זה הא תרין. ואמר הא תלתא. תלת עלמין אינן לקבלייהו תלת קדושות. ובג"כ שבחא דישראל דנטלין קדושה לתתא.

תרגום: וכי שבח זה בלבד לקחו ישראל ולא אחר? אמר, שבח זה מצאנו ולא אחר. אמר אותו תינוק, כיון שחרבך לא הצליחה, או שאינך מנענעה כראוי, השאר החרב למי שמגיח קרב, שבח עליון שלא נמסר למלאכים עליונים לבדם אלא יחד עם ישראל שהוא קדוש. ברכה נמסרה להם לבדם, כמו שנמסרה לישראל, אבל קדוש לא נמסר להם לבדם, אלא עם ישראל שלא מקדשים קדושה אלא עם ישראל, ואם תאמר והרי נאמר "וקרא זה אל זה ואמר" (ישעיה ו) מתי? בזמן שישראל מקדשים למטה. ועד שישראל לא מקדשים למטה, הם אינם אומרים קדושה, משום שקדושה עולה משלשה עולמות ולא משנים. והיינו "וקרא זה" - הרי אחד, "אל" - זה הרי שנים, "ואמר" - הרי שלשה עולמות הם, כנגד שלש קדושות. ומשום כך, שבח של ישראל שלוקחים קדושה למטה לבדם. אמר רבי אלעזר כך זה ודאי, ודברים אלו בארננו. ועוד ביארנו, שהי שלש קדושות נמסרו לישראל למטה, מפסוק זה "והתקדשתם והייתם קדשים וכו' כי קדוש אני ה'" (ויקרא כ) "והתקדשתם אחד" "והייתם קדשים" שנים "כי קדוש אני ה'" הרי שלשה. כאן נמסרה להם קדושה. הם שלשה עולמות, כנגדם שלשה קדושות, ולכן השבח של ישראל הוא שלוקחים [שאומרים] קדושה למטה.

²²⁶ ז"ל, כתוב אחד אומר שש כנפים שש כנפים לאחד וכתוב אחד אומר וארבעה פנים לאחת וארבע כנפים לאחת להם לא קשיא כאן בזמן שבית המקדש קיים כאן בזמן שאין בית המקדש קיים כביכול שנמעטו כנפי החיות הי מינייהו אימעוט אמר רב חננאל אמר רב אותן שאומרות שירה בהן וכו'.

נפש החיים

אמעטו אר"ה א"ר אותן שאומרות בהן שירה כו', ועיין ז"ח בראשית (י"ג ריש ע"ב מדרש הנעלם יב ע"ב²²⁷) קול המולה כו', אלא ששם פי' כנפיהם לשון כנופיא.

ולזאת המון צבאות מעלה כתות כתות, יש אחת אומרת קדוש והם השרפים כמ"ש בהיכלות דבראשית ופקודי בהיכלא תניינא (שם מ"ב ע"א²²⁸) ושם (רמ"ז סוף ע"א²²⁹), וכמ"ש (ישעיה ו ב) שרפים עומדים ממעל לו כו' וקרא זה אל זה ואמר קדוש כו', והשנית לעומתם משבחים ואומרים ברוך, והם האופנים וחיות, כמשרז"ל ר"פ גיד הנשה (חולין צב ע"א) והאיכא ברוך, ברוך אופנים הוא דאמרי ליה. וכמו שסדרו אנשי כנסת הגדולה בקדושת יוצר, שכל כת מקדשת כפי מקורה ושרשה בהעולמות, אבל ישראל קבוצי מטה אומרים שניהם קדוש וברוך, להיותם כוללים כל המקורות והשרשים יחד. וזהו ג"כ ענין אמירת פרק שירה, שאמרו ז"ל כל האומר פרק שירה בכל יום כו', שע"י אמירת האדם אותו שהוא כולל כל הכחות כולם הוא נותן כח להמלאכים והשרים של כל אלו הבריות שיאמרו אלו השירות, ועי"ז הם מושכים חיותם ושפעם להשפיע בכל התחתונים. ועי' בזה בליקוטי תורה בטעמי מצוות (פרשה ואתחנן²³⁰).

מאיר הנפש

227 בכה רבי פנחס ואמר, בקלידא דקלדיטין, גליפין דאמיד נתוזריטא, בכד מסתלקין הויתא. במטו מינך אשלים פסוקא. אמר, קול המולה כקול מחנה. מאי קול המולה. הכי תנינן, דכד משבחן לקב"ה, כל מלה דאינון משבחין קמיה, כמלה דתושבחתא דמשרייתא דישראל, כד משבחן ליה לתתא. בעמדם תרפינה כנפיהן, האי בעמדם, כמו עמדו ולא ענו עוד. דכד האי משרייתא דישראל לא משתחן להקב"ה לתתא, מיד תרפינה כנפיהן. מתרפן חיליהון דהאי כנופייא קדישא, ולית להו חילא לשבחה תושבחתא שלימתא קמיה. ועוד קרא אחר דמסייע להאי, דכתיב ויהי קול מעל לרקיע אשר על ראשם וגו', ויהי קול זה קולו של יעקב. כשמרבין בתפלה להיכן סלקא, מעל לרקיע אשר על ראשם של חיות, ששם מונחת תפלתן של צדיקים. וכשפוסקים להשמיע קולם ולהתפלל ולקרות בתורה, מה כתיב. בעמדם, כלומר בשתיקותם מהתורה ומן התפלה, תרפינה כנפיהן של החיות כדקאמרן. א"ל, מטול כן אתית למשמע מפומך, רוח חכמתא, שורייא, ושלמא דלעילא דיהב בך.

תרגום: בכה רבי פנחס ואמר, במפתח של הפותחים, חקוקים האוצרות החתומים, בעוד הם עולים היית. בבקשה ממך, השלם הפסוק. אמר "קול המלה כקול מחנה", מה זה "קול המולה"? כך שנינו, שכאשר משבחים את הקדוש ברוך הוא, כל דבור שהם משבחים לפניו כדבור של תשבחתם של מחנה ישראל כאשר משבחים אותו למטה. "בעמדם תרפינה כנפיהן" (שם) "בעמדם" זה, כמו (איוב לב) "עמדו ולא ענו עוד", שכאשר מחנה ישראל הזה אין משבחים את הקדוש ברוך הוא למטה, מיד "תרפינה כנפיהן" מתרפה כחם של הכינוס הקדוש הזה, ואין להם כח לשבח שבח שלם לפניו. ועוד פסוק אחר שמסייע לזה, שנאמר "ויהי קול מעל לרקיע אשר על ראשם וגו'" (יחזקאל א) "ויהי קול" זה קולו של יעקב. כשמרבין בתפלה להיכן עולה? "מעל לרקיע אשר על ראשם של חיות" ששם מונחת תפלתם של צדיקים וכשפוסקים להשמיע קולם ולהתפלל ולקרות בתורה מה נאמר? "בעמדם". כלומר בשתיקותם מהתורה ומן התפלה תרפינה כנפיהן של החיות כמו שאמרנו. אמר לו עבור כן באתי לשמוע מפיוך רוח של חכמה, סדר, והשלום של מעלה שניתן בך.

228 והוא היכלא דלתתא כלא אתכליל הכא ובגין דכלא אתכליל הכא אתקרי עצם השמים מכללא דנהורין אלין אתבריא אינון שרפים דשית גדיפין כמה דאת אמר "שרפים עומדים ממעל לו שש כנפים שש כנפים לאחד" (ישעיה ו ב) כלהו בשש בגין דכלהו מעצם השמים.

תרגום: ואותו היכל של מטה, הכל נכלל כאן. והיות שהכל נכלל כאן, נקרא "עצם השמים". מהכלל של האורות הללו נבראו אותם שרפים של שש כנפים, כמו שנאמר "שרפים עומדים ממעל לו שש כנפים שש כנפים לאחד" (ישעיה ו), כולם בשש, משום שכולם מעצם השמים.

229 אינון שליטין אחרנין דאתמנן על עלמא ואלין אינון שרפים דשית גדיפין דמקדשי למאריהון תלת זמנין ביומא ואלין אינון דמדקדי עם צדיקייא אפילו כחד נימא דשערא.

אותם שליטים אחרים שהתמנו על העולם ואלו הם שרפים של שש כנפים שמקדשים את רבונם שלש פעמים ביום, ואלו הם שמדקדים עם הצדיקים ואפילו כנימה אחת של שיער.

ז"ל היהל אור – והן דמקדשין עם ישראל בתפילת יוצר ובתפילת י"ח שחרית ומנחה, אבל קדושת ובא לציון היא תוספת קדושה לנו על המלאכין ולכן אומרים בלשון תרגום.

230 ז"ל, ענין פרק שירה שצריך אדם לומר בכל יום מה ענינו, דע כי כל הנבראים שבעולם יש עליהם שר בשמים והוא סוד אין לך עשב מלמטה שאין מזל מכה עליו מלמעלה ואו"ל גדל. והנה ע"י אותו שר נמשך אליו שפע וחיותו והנה אותו השר אינו יכול להשפיע בתחתונים עד שאומר תחלה שירה וע"י אותו שירה מקבל חיותו ומזונו להשפיע בתחתונים נמצא כי כל אלו השירות הם של השרים ומזלות כל א' לפי מינו, ע"כ. וכן עי' בשער מאמרי רשב"י ס ע"ד.

נפש החיים

שער א' פרק י"ב

ומה שהנר"ן של האדם אין ביכולתם לקשר העולמות עד רדתם למטה בגוף האדם כנ"ל, כי לתקן עולם העשיה, הוצרכו בהכרח להתלבש בגוף בעולם המעשה. וכן מצינו כמה מקראות המדברים באלו הג' בחי' הנ"ל בענין ההתעוררות של מעלה ע"י בחי' המעשה, אמר דוד המע"ה (תהלים לג טו) היוצר יחד לבם המבין אל כל מעשיהם. ולפי פשוטו היה ראוי לומר המבין כל מעשיהם, ואמר אל כל מעשיהם, ר"ל הנוגע למעשיהם, והיינו שהוא היוצרם ית"ש היודע ומבין עד היכן מעשיהם מגיעים ונוגעים בתיקוני העולמות או להיפך חס ושלום. וכן קהלת אמר (יב יד) כי את כל מעשה האלקים יביא במשפט על כל נעלם כו', ולא אמר כי האלקים יביא במשפט את כל מעשה וגו', והיינו כי אלקים פי' בעל הכחות כולם, ובעת עמוד האדם למשפט לפניו ית"ש, לא ידונו את המעשה לבדה כפי שהיא, אך יחשבו גם כל מה שגרים וסיבב ע"י מעשיו, אם טוב ואם רע, בכל הכחות והעולמות, זהו אמרו מעשה האלקים²³¹.

ואמר כי את כל מעשה, ולא כי על כל מעשה, הענין כמ"ש (איוב לד יא) כי פועל אדם ישלם לו, והוא כמו שנתבאר למעלה (בפ"ו בהג"ה), שמעת שעולה על טוהר מחשבת האדם לעשות מצוה, תיכף נעשה רשומו למעלה בשרשו העליון לבנות ולנטוע כמה עולמות וכחות עליונים, כמ"ש (ישעיה נא טו) ואשים דברי בפיך וכו' לנטוע שמים כו', וכמאמרם ז"ל (ברכות טו ע"א) אל תקרי בניך אלא בוניך כמ"ש. וממילא מתעורר וממשיך גם עליו אור מקיף מהקדושה העליונה, והוא המסייע לגומרה, ואחר גומרו המצוה הקדושה והאור מסתלק לשרשו, וזהו ענין שכר העולם הבא שהוא מעשי ידי האדם עצמו, שאחר פרידת נפשו מהגוף הוא העולה להתעדרן ולהשביע נפשו בצחצחות האורות והכחות והעולמות הקדושים שנתוספו ונתרבו ממעשיו הטובים.

וזהו שז"ל (סנהדרין ז ע"א) כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב, ולא אמרו בעולם הבא, שמשמעו היה שהעולם הבא הוא מוכן מעת הבריאה ענין ודבר לעצמו, ואם יצדק האדם יתנו לו בשכרו חלק ממנו, אבל האמת שהעולם הבא הוא הוא מעשה ידי האדם עצמו, שהרחיב והוסיף והתקין חלק לעצמו במעשיו, לכן אמרו שכל ישראל יש להם לכל א' חלק הקדושה והאורות והצחצחות שהתקין והוסיף לעולם הבא ממעשיו הטובים²³².

הגה"ה

אמנם מרובה מדה טובה כו' (יומא עו ע"א), זהפך ויתרון רב, כי הלחצות ותוספת קדושה שנתוספו ממעשיו הטובים הם נלחים וקיימים לעולם, ונפשו מתעדרן בהם תענוג נלחי, אבל הכחות הטומאה והמזיקין שנבראו ונתרבו מחטאיו, אחר קיבול כל העונש הנקצב לו הם מתים וכלים מאלהים, כי עצמות חיותן הוא רק מפגס החטא וההריסה שגרם צחצוח והעולמות הקדושים שמה נמשך להם שפע חיות ונלוזי אור מועט לך לנורות ארחות עקלקלות כענין אמלחה החרבה²³³, וכיון שקיבל דינו על ידיהם חיל זלע ויקיאלנו (איוב כ טו), ונפסק חיותם ממילא וכלים מאלהים. וזהו הענין שהגיהנס נקרא עלוקה (ע"ז יז ע"א²³⁴), שהעלוקה מולכת הדמים הרעים, ומזה היא מתה תיכף, כן הוא ענין הגיהנס כנ"ל.

וכן עונש הגיהנם ענינו ג"כ שהחטא עצמו הוא עונשו, כמ"ש (משלי ה כב) עונותיו ילכדונו את הרשע, ובחבלי חטאתו יתמך תיסרך רעתך כו' (ירמיה ב יט), כמו שנתבאר, שכאשר האדם

מאיר הנפש

²³¹ בכינוי זה מכנה את מעשה האדם המפעיל את בעל הכחות כולם.

²³² עי' גבורות ה' בהק' ראשונה שמשמע שונה מדבריו כאן, ז"ל: אין התורה סבה בעצם לעולם הבא רק לאריכת ימים, ואכמ"ל.

²³³ עי' לעיל הערה 235.

²³⁴ ז"ל: לעלוקה שתי בנות הב הב מאי הב הב אמר מר עוקבא [קול] שתי בנות שצועקות מגיהנם ואומרות בעולם הזה הבא הבא ומאן נינהו מינות והרשות איכא דאמרי אמר רב חסדא אמר מר עוקבא קול גיהנם צועקת ואומרת הביאו לי שתי בנות שצועקות ואומרות בעולם הזה הבא הבא כל באיה לא ישובן ולא ישיגו אורחות חיים וכי מאחר שלא שבו היכן ישיגו הכי קאמר ואם ישובו לא ישיגו.

נפש החיים

עושה אחת ממצות ה' אשר לא תעשנה, הפגם והחורבן נרשם ח"ו תיכף למעלה בשרשו. ולעומת זה אמלאה החריבה²³⁵, הוא מקים ומגביר כחות וחילי הטומאה והקליפות הרחמן ית"ש יצילנו²³⁶, ומשם ממשיך גם על עצמו רוח הטומאה שמלפפתו בעת עשיית העון, ואחר עשותו הרוח טומאה מסתלק למקומו, והוא בחייו בגיהנם ממש המקיפו בעת עשיית החטא, רק שאינו מרגיש עדיין עד אחר פטירתו²³⁷, שנלכד אז ברשת אשר הכין הן כחות הטומאה והמזיקין שנבראו ממעשיו²³⁸. וזרז"ל (שבת לג ע"א) רשעים מעמיקין להם גיהנם, ר"ל שהן עצמן המעמיקים לעצמן הגיהנם ומרחיבין אותו ומבעירין אותו בחטאיהם, וכמ"ש (ישעיה נ יא) הן כלכם קדחי אש כו', לכו באור אשכם ובזיקות בערתם מידי היתה זאת לכם²³⁹ וגו'. לכן כשתפסו אנשי כנה"ג להיצה"ר²⁴⁰ נכבה אז גם הגיהנם מעצמו, כמ"ש בזוהר תרומה (קט קנ ריש ע"ב) כגוונא דחייביא מתחממן בנורא דיצה"ר כו' בכל חמומא וחמומא כו' הכי אתוקד נורא דגיהנם זמנא חדא לא אשתכח יצה"ר בעלמא כו' וכל ההוא זמנא כבה נורא דגיהנם ולא אתוקד כלל אהדר יצר הרע לאתריה שארו חייבי עלמא לאתחממא ביה שארי נורא דגיהנם לאתוקדא דהא גיהנם לא אתוקד אלא בחמימו דתוקפא דיצר הרע דחייביא²⁴¹. זש"ה (איוב לד יא) כי פעל אדם ישלם לו, שהפעולה עצמה, הטובה היא אם רעה ח"ו, היא היא עצמה התשלומין שלו כנ"ל, ועיין זוהר (קרח קע"ז ע"א²⁴²). וז"ש באבות

מאיר הנפש

²³⁵ עי' מגילה ו ע"א: אם יאמר לך אדם חרבו שתיהן אל תאמן ישבו שתיהן אל תאמן חרבה קסרי וישיבה ירושלים חרבה ירושלים וישיבה קסרי תאמן שנאמר אמלאה החרבה אם מליאה זו חרבה זו אם מליאה זו חרבה זו רב נחמן בר יצחק אמר מהכא ולאום מלאום יאמץ.

²³⁶ עי' הערה 28.

²³⁷ עי' הגה"ה לעיל פרק ו שמצוה כן מרגיש האדם בעודו חי, קודם הפטירתו.
²³⁸ כלומר שהטעם שהוא אינו מרגיש הוא מכיוון שהוא נלכד אז ברשת הטומאה ועיקרו הוא לא להתחסס אל הרוחניות שכן אם היה מרגיש בדבר זה היה מקלקל את ענין הבחירה.
²³⁹ פשטות כוונת הפסוק הוא לעניין המשפט שאכן מיד ה' הוא, אמנם רבינו מבראו בלשון תמיהה, וכוונתו שזה אור האש שלכם הוא ולא מידיו ית'.

²⁴⁰ עי' יומא סט ע"ב.

²⁴¹ ז"ל בשלימות: כגוונא דחייביא מתחממן בנורא דיצר הרע למעבר על פתגמי אורייתא בכל חמומא וחמומא דאינון מתחממן ביצר הרע הכי אתוקד נורא דגיהנם. זמנא חדא לא אשתכח יצר הרע בעלמא, דאעילו ליה גו גושפנקא דפרזלא בנוקבא דתהומא רבא, וכל ההוא זמנא כבה נורא דגיהנם ולא אתוקד כלל, אהדר יצר הרע לאתריה, שארו חייבי עלמא לאתחממא ביה, שארי נורא דגיהנם לאתוקדא, דהא גיהנם לא אתוקד אלא בחמימו דתוקפא דיצה"ר דחייביא.

תרגום: כמו שהרשעים מתחממים באש של היצר הרע לעבור על מצות התורה בכל חימום וחימום שהם מתחממים ביצר הרע כך בוערת אש הגהנם. פעם אחת לא נמצא יצר בעולם וכו' וכל אותו הזמן כבה אש הגהנם ולא בער כלל. חזר היצר הרע למקומו, חזרו רשעי העולם להתחמם בו, וחזר אש הגהנם לבעור שכן הגהנם אינו בוער אלא בחמימות של כח היצר הרע של הרשעים.

²⁴² רבי יוסי אמר האי מלה רזא (אחרא) הוא בדינין טמירין דקב"ה כי פועל אדם ישלם לו לאתדנא בדיניה ובאינון עובדין דבר נש עביד בהאי עלמא וסליק ליה לאתדנא כעובדו ויתאביד מעלמא מה כתיב בתריה מי פקד עליו ארצה ומי שם תבל כלה מי פקד עליו ארצה ומי שם תבל כלה מי פקד עליו ארצה ומי שם תבל כלה דבאני ביתא ובני בניין עלמא ותקונא וישובא מה כתיב בתריה אם ישים אליו לבו האי בר נש דפקיד עליה למבני בניינא בעי לכוונא לבא ורעותא לגביה דההוא מיתא מכאן בר נש דאתי על ההיא אתתא בגין שפירו ותיאובתא דילה הא בניין עלמא לא אתבני דהא רעותא ולבא לא אתכוון לגבי מיתא ובגין כך כתיב אם ישים אליו לבו ברעותא דלבא דיכוין לגביה כדין רוחו ונשמתו אליו יאסוף ואתמשך גביה לאתבנאה בהאי עלמא מה כתיב בתריה יגוע כל בשר יחד ואדם על עפר ישוב יגוע כל בשר יחד ההוא גופא יתבלי בעפרא וכל ההוא בשרא והשתא אדם על עפר ישוב הא חדותותין דבנינא כמלקדמין ויתוב על עפרא דבניינא דגופא אחרא כמה דהוה בקדמיתא ועל דא רוחא ונשמתא בידוי דקב"ה וחייס עליהו דבני נשא דלא יתאבידו מהאי עלמא ומעלמא אחרא בגין כך אל אלהי הרוחות לכל בשר.

ויאמר משה אל אהרן קח את המחיתה וגו' רבי חייא פתח חמת מלך מלאכי מות ואיש חכם יכפרנה כמה אית להו לבני נשא לאסתמרא מחובייהו ולנטרא עובדייהו דהא בכמה זמנין עלמא אתדן ובכל יומא ויומא עובדין במתקלא סלקין ומשיחין עלייהו לעילא ואכתבו קמיה וכד עובדייהו דבני נשא לא מתכשרן קמי מלכא סליק רוגזא ודינא אתער הה"ד חמת מלך מלאכי מות וע"ד בכל יומא ויומא בעי ב"נ לאזדהרא מחובוי ואיש חכם יכפרנה בשעתא דמאריהון דדינין קיימין על עלמא ורוגזא תלי אי אשתכח בדרא זכאה דרשים לעילא קב"ה אשגח ביה ואשתכך רוגזא למלכא דאתרגז על עבדו והוה תבע על סנטירא למעבד

נפש החיים

(פ"ד מ"ב) ששכר מצוה מצוה ושכר עבירה עבירה. ז"ש (קהלת יב יד) כי את כל מעשה וגו', ר"ל המעשה עצמה העומדת ונרשמת כמות שהיא כמש"ל.

ולכן ארז"ל (ב"ק נ ע"א) כל האומר הקב"ה וותרן הוא יותרו חייו כו', וכ"ה בירושלמי (פ"ה דשקלים), ובב"ר (פס"ז ס"ד ד'), ובתנחומא (פ' תשא פרק כו), ובש"ט תהלים (ס"ו י'). ולכאורה יפלא הלא אפי' אדם איש חסד מתנהג במדת ותרנות, אמנם הוא כמש"ל, שאינו על דרך העונש ונקימה ח"ו רק הטאים תרדף רעה (משלי יג כא), שהחטא עצמו הוא עונשו, כי מעת הבריאה קבע הוא ית"ש כל סדרי הנהגת העולמות שיהיו תלויים כפי התעוררות מעשי האדם הטובים ואם רעים ח"ו²⁴³, שכל מעשיו וענייניו נרשמים מאליהם כל א' במקורו ושרשו, והוא מוכרח לקבל דינו ע"י אותן כחות הטומאה שהגביר במעשיו כפי ערך וענין הפגם, ובזה ממילא יתוקן הפגם של העולמות ושל נפשו²⁴⁴, או ע"י כח התשובה שמנגעת עד שורשה העליון עולם התשובה²⁴⁵, עלמא דחירו²⁴⁶, ונהירו

דינא אדהכי עאל רחמא דמלכא וקם קמיה כיון דחמא ליה מלכא אתנהירו אנפוי שארי ההוא רחמא דמלכא לאשתעי בהדיה ומלכא חדי לבתר כד אתא סנטירא חזא אנפוי דמלכא חזאן אסתלק ואזיל ליה ולא עביד דינא וכדין ההוא רחמא בעי למלכא על עבדוי ומכפר להו ובג"כ ואיש חכם יכפרנה אוף הכא כד חמא משה דרוגזא הוה תלי מיד ויאמר משה אל אהרן בגין דאיהו שושבינא דמטרוניתא וקטרת לא סלקא אלא בידוי דאיהו אסגי שלמא בעלמא וקשיר קשרא דמהימנותא קטרת הא אוקמוה חדוותא דעילא ותתא קשורא דמהימנותא סליקו דרוגזא הה"ד שמן וקטרת ישמח לב וכדין ואיש חכם יכפרנה ינקי וידכי לההוא רוגזא ורחמין מתערין.

תרגום: רבי יוסי אמר, דבר זה סוד (אחר) הוא בדינים הנסתרים של הקדוש ברוך הוא, "כי פועל אדם ישלם לו" להיות נידון בדינו, ובאותם מעשים שאדם עושה בעולם הזה ומעלהו להיות נידון כמעשיו ויאבד מהעולם. מה כתוב אחריו, "מי פקד עליו ארצה ומי שם תבל כלה". "מי פקד עליו ארצה" - זה אחיו שגואל אותו. "ומי שם תבל כלה" - שבונה בית ובונה בנין עולם ותיקון ויישוב. מה כתוב אחריו "אם ישים אליו לבו אדם" - זה שצוה עליו לבנות בנין, צריך לכוון לב ורצון אל אותו המת. מכאן, אדם שבא על אשה בשביל היופי והתאוה שלו, הרי בנין עולם לא נבנה, שהרי רצון ולב לא התכוון אל המת. ולכן כתוב "אם ישים אליו לבו ברצון הלב" שיכוון אליו, "אז רוחו ונשמתו אליו יאסף", ונמשך אליו להיבנות בעולם הזה. מה כתוב אחריו, "יגוע כל בשר יחד, ואדם על עפר ישוב, יגוע כל בשר יחד", אותו גוף יבלה בעפר, וכל אותו בשר. ועכשיו "אדם על עפר ישוב", הרי התחדשות הבנין כמקדם, וישוב על עפר של בנין של גוף אחר כמו שהיה בתחילה. ועל כן, הרוח והנשמה בידי הקדוש ברוך הוא, וחס על בני אדם שלא יאבדו מהעולם הזה ומעולם אחר. בגלל זה "אל אלהי הרוחות לכל בשר".

"ויאמר משה אל אהרן קח את המחטה וגו'", רבי חייא פתח "חמת מלך מלאכי מות ואיש חכם יכפרנה" כמה יש להם לבני אדם להשמר מחטאיהם ולשמור מעשיהם, שהרי בכמה זמנים העולם נדון, ובכל יום ויום המעשים עולים במשקל ומשגיחים עליהם למעלה, ונכתבים לפניו, וכשמעשי בני אדם אינם כשרים לפני המלך, עולה הרוגז ומתעורר הדין. זהו שנאמר "חמת מלך מלאכי מות". ועל כן בכל יום ויום צריך אדם להזהר מחטאיו. "ואיש חכם יכפרנה", בשעה שבעלי הדינים עומדים על העולם והרוגז תלוי, אם יש בדור צדיק הרשום למעלה, הקדוש ברוך הוא משגיח עליו ושוקט הרוגז. [משל] למלך שרגז על עבדיו, והיה תובע את השוטר לעשות דין. בין כך נכנס אהוב המלך, ועמד לפניו. כיון שראה אותו המלך, האירו פניו, נשאר אותו אהוב המלך לדבר אתו, והמלך שמח. אחר כך, כשהגיע השוטר וראה פניו של המלך שמחים, הסתלק והלך לו, ולא עשה דין. ואז אותו אהוב מהמלך על עבדיו ומכפר להם, ומשום כך "ואיש חכם יכפרנה". גם כאן כשמשא ראה רוגז, היה תלוי. מיד "ויאמר משה אל אהרן" משום שהוא שושבין המלכה, וקטורת אינו עולה אלא בידו, שהוא מרבה שלום בעולם, וקושר את קשר האמונה. קטורת, הרי פרשה, שמחה של מעלה ושל מטה. קשר האמונה, סילוק הרוגז. זהו שנאמר "שמן וקטורת ישמח לב", ואז "ואיש חכם יכפרנה", ינקה ויטהר אותו רוגז, ורחמים מתעוררים.

²⁴³ ע"י ע"ז (דף נד ע"ב): הרי שבא על אשת חבירו דין הוא שלא תתעבר אלא עולם כמנהגו נוהג והולך ושוטים שקלקלו עתידין ליתן את הדין והיינו דאמר ריש לקיש אמר הקדוש ברוך הוא לא דיין לרשעים שעושין סלע (רש"י חותמת) שלי פומבי (שקר כאילו שאני מסכים לזה) אלא שמטריחין אותי ומחתימין אותי בעל כרחי (אלא שאני עצמי עושה כך שהרי השותף השלישי בילד זה הקב"ה).

²⁴⁴ מכאן רואים שהיסורים עצמם הינם תיקון לאדם, וע"י לש"ו כללים ח"א לה ע"ג שעל ידי העונש נתקן הקלקול של החטא, ויותר מכך, שבביטולו נתבטל גם מציאותו בכח. ולכן זוכה האדם לשכר גדול בגלל התיקון הזה.

²⁴⁵ ע"י פרד"א פרק ג' וכן פרד"ס שער כב פרק ד'.

²⁴⁶ ע"י זהר ח"ב קפו ע"א, וע"י בבהגר"א על ספד"צ לד ע"א ד"ה ודע, ששם אין ליצר הרע שלטון – ולכן הוא נקרא עלמא דחירו.

נפש החיים

דבלא²⁴⁷, ומשם מתאצל ונשפע תוספת קדושה עליונה ואור מבהיק להתם ולכלות כל טומאה ולתקן העולמות כמקדם, וביתרון²⁴⁸ אור חדש מעולם התשובה המופיע עליהם, לזאת אין שייך ותרנות בזה, וז"ש באבות (פ"ב מ"א) וכל מעשיך בספר נכתבים, היינו שמעצמן נכתבים ונרשמים למעלה²⁴⁹.

שער א' פרק י"ג

וכן בענין ההתעוררות שלמעלה ע"י בחי' הדבור אמר עמוס הנביא ע"ה (ד יג) כי הנה יוצר הרים ובורא רוח* ומגיד לאדם מה שחוו. כי אמרו בזהוהר (לך לך פו ע"ב, ויחי רלד ע"ב, ורמט ע"א, יתרו פ ע"א, תזריע נ ע"ב, שלח קסא ע"א, ובאד"ז ריש דף רצג, ובז"ח שה"ש נה ע"ד ע"ג) שלשון הגדה שייך על רזא דמלתא, הזהיר כאן את האדם מחמת היותו עתה בזה העולם השפל שאינו רואה ומשיג הבנין או ההריסה חס ושלום הנעשה למעלה בהעולמות מכל דבור ודבור שלו, ויכול להעלות על דעתו ח"ו לומר במה נחשב דבור ושיחה קלה שתפעול שום פעולה וענין בעולם, אבל ידע נאמנה שכל דבור ושיחה קלה שלו, לכל אשר יבטא בשפתיו, לא אתאביד ואינו הולך לבטלה ח"ו. וכמ"ש בסבא (זהר משפטים דף ק ע"ב) אפילו הבל דפומא אתר ודוכתא אית ליה²⁵⁰ וקוב"ה עביד מיניה מה דעביד ואפילו מלה דבר נש ואפילו קלא²⁵¹ לא הוי בריקנייא ואתר ודוכתא אית להו לכלא²⁵². ובפ' מצורע (נה ע"א) כל מלה ומלה²⁵³ דאפיך ב"נ מפומיה סלקא

מאיר הנפש

²⁴⁷ עי' זהר (ח"ב נב ע"ב): כתיב ויאמר יהו"ה אל משה מה תצעק אלי, ותאנא בספרא דצניעותא, אלי דייקא, בעתיקא תליא כלא, ביה שעתא אתגלי עתיקא קדישא, ואשתכח רעוא בכלהו עלמין עלאין, כדן נהירו דכלא אתנהיר.

תרגום: נאמר "ויאמר יהו"ה אל משה מה תצעק אלי" ולמדנו בספר הצניעות, "אלי" בדווקא, שכן הכל תלוי בעתיקא, בו השעה שמתגלה עתיקא קדישא, ונמצא רצון כל העולמות העליונים, ואז האור של הכל מאיר.

אם כן הארת הדיקנא היא הבחינה המכונה "נהירו דכלא", וכאן קורא לזה בינה (עולם התשובה והעלמא דחירו), שכן התגלות הדיקנא היא רק דרך הבינה. ועי' בבהגר"א על ספד"צ יט ע"ד ד"ה בזמנא.²⁴⁸ יתכן אולי שנתכווין רבינו לרמוז בנקטו בלשון "אור חדש" מורה על היות שם תיקון חדש שיצא מחמתו ככל הארת אור מ"ה שהיא אור חדש, וצ"ע.

יש יתרון לבעל התשובה על הצדיק הגמור בכך שיש לבעל התשובה קשר ל"עולם התשובה" שם יש קשר מיוחד לה' ית' שלא יתכן שיהיה לצדיק הגמור. ועי' זהר ויקרא טז ע"ב: זכאין אינון צדיקייא דאינון מקיימין קיומא דלעילא וזכאין אינון מאריהון דתשובה דתייבין כלא לאתרייהו ועל דא תנינן אתר דבעלי תשובה יתבי צדיקים גמורים לא יתבי ביה מאי טעמא אלא אינון אתתקנו באתר עלאה באתר דשקיו דגנתא משתכח מתמן ודא הוא תשובה ועל דא אקרון בעלי תשובה ואלין אתתקנו באתר אחרא דאקרי צדיק ועל דא אלין יתבין באתר עלאה ואלין יתבין באתר זוטרא מאי טעמא אלין תייבין מיא לאתרייהו מאתר עלאה דנהרא עמיקא עד ההוא אתר דאקרי צדיק וצדיקים גמורים נגדין לון מההוא אתר דאינון יתבי להאי עלמא ועל דא אלין עלאין ואלין תתאין זכאה חולקיהון דמארי תשובה וזכאה חולקיהון דצדיקייא דבגיניהון עלמא מתקיימא.

תרגום: אשרי אותם הצדיקים שמעמידים את הקיום של מעלה, ואשרי בעלי התשובה שמשיבים הכל למקומם. ועל זה שנינו, מקום שבעלי תשובה יושבים צדיקים גמורים לא יושבים בו. למה, אלא הם נתקנו במקום עליון, במקום שמשם נמצאת השקאת הגן, וזוהי תשובה, ועל זה נקראים בעלי תשובה. ואלו נתקנים במקום אחר שנקרא צדיק, ועל כך אלה יושבים במקום עליון, ואלה יושבים במקום קטן. למה, אלו משיבים מים למקומם מהמקום העליון של הנהר העמוק, עד אותו מקום שנקרא צדיק, וצדיקים גמורים נמשכים מאותו מקום שהם יושבים לעולם הזה, ועל כן אלו עליונים ואלו תחתונים, אשרי חלקם של בעלי התשובה, ואשרי חלקם של הצדיקים, שבגללם העולם עומד.

²⁴⁹ לכאורה עדיין לא ניתרצה הקושיא בה פתח רבינו כאן, הרי השי"ת רחום וחנון הוא ודרך הרחמנים להעביר על מידותיהם ומדוע שלא יוכל השי"ת לוותר על מעשים רעים, וצ"ע.

²⁵⁰ עי' בכתבי הגרמ"מ ביאורי הזהר דף קעא וז"ל, אתר ודוכתא אית להו לכולא. והיינו אתר הוא בקדושה, ודוכתא לסתם, שיש הבל ויש הבל, ואשר הבל המה מעשה תעותעים [ירמיה י] אינו כתוב בתורה הקדושה, אך הבל דקדושה והבל סתם, עכ"ל.

²⁵¹ דהיינו קול הברה בעלמא, ללא חיתוך על ידי כלי הפה לאותיות ותיבות.

²⁵² תרגום: אפילו הבל פה יש לו מקום ומעמד, והקב"ה עושה ממנו מה שעושה, ואפילו מלה של אדם ואפילו קול אינם לריק ומקום ומעמד יש לכלם.

נפש החיים

לעילא ובקעא רקיעין ועאלת לאתר דעאלת²⁵⁴, ובר"פ נשא (קכא ע"ב) דההוא מלה דאפיק ב"נ מפומיה סלקא ובקע רקיעין וקיימא באתר דקיימא²⁵⁵. שככל היוצא מפיו יעשה למעלה²⁵⁶, ומעורר כח עליון הן בדבור טוב מוסיף כח בכחות הקדושים, כמ"ש (ישעיה נא טז) ואשים דברי בפיך כו' לנטוע שמים כו'. ובזוהר אמור (קה ע"א) דלית לך מלה ומלה כו' ומאן דאפיק מלה קדישא מפומיה מלה דאורייתא אתעביד מניה קלא וסליק לעילא ואתערו קדושי מלכא עלאה ומתעטרין ברישי' וכדין אשתכח חדוותא לעילא ותתא²⁵⁷. וע' באורך בפ' ויקהל (ריז ע"א) נוראות נפלאות ענין הדבור של מילין קדישין דאורייתא שכל עלמין נהירין מהדוותא ושמהות וגיל תבאנה בהיכלין קדישין עלאין ומעטרין להו בעטרין קדישין²⁵⁸, ועיין בפ' קדושים (פה סוף ע"א²⁵⁹). וכן מבואר במקומות רבות בתקונים, שמכל דבור וקול והבל דאורייתא או דצלותא²⁶⁰ נבראים כמה מלאכים קדושים.

הגה"ה ולפי סדר ה' עולמות אצ"ע היה ראוי לומר תחלה לשון זריחה ולאחר כך יצירה, אמנם הענין כי לשון יצירה פירושו הטטייכות דבר יש מיש, ולשון זריחה פירושו דבר מחודש יש מאין, כמו

---

²⁵³ נוסף בדפוס וילנא תיבת 'דצלותא'. אמנם בדפוס מנטובא תיבה זו ליתא ואין נ"מ ביניהם, שכן בכל אופן הדבר ברור מתוכן הדברים.

²⁵⁴ תרגום: כל מילה ומילה שמוציא בן אדם מפיו עולה למעלה ובוקעת רקיעים ועולה למקום שבו הוא עולה.

דברי הזהר כאן נסובים על תפילה, ואילו בפרשת אמור הדברים הם על תורה ג"כ, ואילו דברי הזהר הראשונים מדבר על דיבורים בעלמא וכמש"ש הגרמ"מ ה"ד לעיל.

²⁵⁵ בדפוס וילנא הנוסח: דההוא מלה דאפיק ב"נ מפומיה איהי כדקא יאות מלה קדישא דאורייתא וצלותא ההיא מלה סלקא ובקע רקיעין וקיימא באתר דקיימא.

תרגום: שכן אותה מילה שמוציא בן אדם מפיו [היא כראוי דבר קדוש של תורה ותפילה, אותה מילה] עולה ובוקעת רקיעים ועומדת במקום שעומדת.

אמנם תיבות "איהי כדקא יאות מלה קדישא דאורייתא וצלותא ההיא מלה" אינם מופיעים בדפוס מנטובא [שהוא המהדורא שבו השתמש רבינו, ועי' בהקדמתנו], וממילא צ"ע למה מרמז כאן אם לדיבורים בעלמא או למילות של תורה ותפילה.

²⁵⁶ מליצה זו יסודה לכאורה בדברי האריז"ל בליקוטי תורה פרשת עקב, עי"ש.

²⁵⁷ דלית לך מלה ומלה דנפיק מפומיה דבר נש דלית לה קלא וסלקא לעילא ואתער מלה אחרא ומאי הוא ההוא דאקרי חול (לעילא) מאינן יומין דחול וכד אתער חול ביומא קדישא גרעותא הוא לעילא ודאי וקב"ה וכנסת ישראל שאלי עליה מאן הוא דבעי לאפרשא זוגא דילן מאן הוא דבעי חול הכא עתיקא קדישא לא אתחזי ולא שרייא על חול בגין כך הרהור מותר מאי טעמא בגין דהרהור לא עביד מדי ולא אתעביד מניה קלא ולא סליק אבל לבתר דאפיק מלה מפומיה ההוא מלה אתעביד קלא ובקע אורין ורקיעין וסלקא לעילא ואתער מלה אחרא ועל דא ממצוא חפצך ודבר דבר כתיב ומאן דאפיק מלה קדישא מפומיה מלה דאורייתא אתעביד מניה קלא וסליק לעילא ואתערו קדושי מלכא עלאה ומתעטרין ברישיה וכדין אשתכח חדוותא לעילא ותתא.

תרגום: אין לך דבור ודבור שיוצא מפיו של אדם שאין לו קול, ועולה למעלה ומעורר דבור אחר. ומה הוא אותו שנקרא חול? (למעלה) מאותם ימים של חול. וכשתעורר חול ביום קדוש, ודאי זהו חסרון למעלה, והקדוש ברוך הוא וכנסת ישראל שואלים אותו מי הוא שרוצה להפריד את הזיווג שלנו, מי הוא שרוצה חול כאן, עתיק הקדוש אינו נראה ולא שורה על חול. משום כך הרהור מותר. מה הטעם? משום שהרהור אינו עושה דבר, ולא נעשה ממנו קול ולא עולה. אבל אחר שהוציא דבור מפיו, אותו דבור נעשה קול, ובוקע אורים ורקיעים ועולה למעלה ומעורר דבר אחר. ועל כן נאמר "ממצוא חפצך ודבר דבר" ומי שמוציא דבור קדוש מפיו, דבר תורה נעשה ממנו קול, ועולה למעלה ומתעוררות קדושות המלך העליון ומתעטרות בראשו, ואז נמצאת שמחה למעלה ולמטה.

²⁵⁸ תרגום: דיבור של מילים קדושות של תורה, שכל העולמות מאירים משמחה, ושמחות וגיל מביאים בהיכלין קדושים עליונים ומעטרים אותם בעטרות קדושות.

²⁵⁹ וז"ל ומאן דלעי (נ"א דיליף) באורייתא, ולא משתדל בה בארח קשוט ובארח מישר, ההוא מלה סלקא וסטי אורחין, ולית מאן דיתחבר בה, וכלא דחייך לה לבר ואזיל ושאת בעלמא ולא ישכח אתר.

תרגום: מי שעמל בתורה ולא עוסק בה בדרך אמת ובדרך ישר, אותה מילה עולה וסוטה דרכים. ואין מי שיתחבר אליה, וכולם דוחים אותה החוצה והולך ועף בעולם ולא ימצא מקום.

²⁶⁰ ולא חסד ותוכחה וכו' שכן אלה שייכים בעצם למעשה, ואילו תורה ותפילה שייכים בעצם לדיבור.

נפש החיים

שהסכימו כל הפשטנים (וכן אמרו בזהר חדש בראשית במדה"נ י"ז ריש ע"א (יז ע"א²⁶¹)) ז"ס אף על פי שנראה לנו שעתה אחר הבריאה הוא רק יוצר הרים יש מיס, כי ההתחדשות יש מאין כבר היה בשעת ימי קדם, אבל האמת כמאז כן גם עתה בכל עת ורגע הוא צורא אותם ומחדשם יש מאין על ידי חיות הרוח שמספיע בהם מחדש ברכונו יתצרך כל רגע, וכן אמרו באבות (פ"ד מ"ב) הוא היוצר הוא הצורא והוא כנ"ל. וממלא דבר ישכיל המעיין על פי פשוט ענין הד' עולמות שנקראו אצילות בריאה יאירה עשיה, כי מודעת שהעולמות נשתלשלו בהדרגה ממדרגה למדרגה, וכל ששתלשל וירד יותר למטה נתעבה יותר, וכללות העולמות הם נחלקים לד' חלוקות שונים בערך מעלתם (לכד האצילות העליונים שאין לכנותם אפילו בשם אצילות). ועולם הראשון מהד' שהאציל הוא יתצרך שמו אשר לנו יכולין לכנותו בשם נקרא אצילות, ואצילות פי' שנים לו, לשון חבור כמו אללו, ולשון התפשטות רוחני כמו (במדבר יא כה) ויאכל מן הרוח (וכמו יחזקאל יג יח) אצילי ידיו שהם מחוברים בגוף תמיד, וגם התחלת התפשטות ידיו כי עולם האצילות הוא הכל חלקות גמור, כמ"ס בהקדמת התיקונים (ד ע"ב) באצילות איהו וגרמוהי חד כו', ובעז חיים שער דרוסי אציע (פרק ז'²⁶²), ובריך שער ציור עולמות אציע (בהקדמת הרח"ו²⁶³), ובשער השתלשלות הי' ספירות (פרק ג'²⁶⁴), ובשער האלם (פרק א'²⁶⁵), ובשער השמות (פרק א'²⁶⁶), ובשער סדר אציע (פרק ז'²⁶⁷ וריש פרק ג'²⁶⁸) עיין שם, ונקרא 'אין²⁶⁹ דלית מחשבה תפיסא מהות ההתאצלות והחבור דאיהו וחיהו וגרמוהי חד. ועולם השני נשתלשל וירד מדרגה יותר מהראשון שמושג על כל פנים קצת מליאותו שיוכל להקרא יש, והוא היס מאין, לכן נקרא בשם בריאה וכמו שכתבתי לעיל. ועולם הג' נשתלשל בסדר המדרגות מהעולם השני ונתעבה יותר שמליאותו מושג יותר, והוא היס מיס, ולכן מתואר בשם יאירה כמו יוצר חומר, שהוא יש מיס. ועולם הד' הוא גמר מלאכת כל העולמות שקדמוהו ותיקונם, על תכלית הטוב האמתי שקיין הוא יתצרך שמו בענין כלל הבריאה כולה, והוא זה העולם התחתון²⁷⁰ שבו דירת האדם

מאיר הנפש

²⁶¹ ז"ל: אמר רב חסדא, וכי השמים מאין נבראו? והלא מאותו האור של מעלה נבראו. א"ר תנחום, כך הוא, אלא גוף השמים מאין היה, וצורתם מדבר ממשות. וכן הוא האדם. ותמצא בשמים בריאה, ואחר כך עשיה. בריאה בורא השמים, כלומר מאין. עשיה, לעושה השמים, מדבר ממשות, מהאור של מעלה. וא"ר תנחום, עשייה הוא תיקון הדבר בגודל ומעלה מכמות שהיה. כמה דאת אמר, "ויעש דוד שם".

²⁶² נדצ"ל ה', שג' הכלים של ז"א דאצילות המה שורש הנשמות של ב"ע. ולכן הכלים של אצילות המה אלקות גמור, שהרי פנימיות ב"ע הם אלקות, ואינן נקראים כלים אלא לגבי חיה.

²⁶³ וז"ל, יש שינוי אחר שבאצילות אפילו הלבושים נקרא אלהות וקדושה אך בב"ע יש חילוק בין הכלים ולבושים כי יש כלים ולבושים מסטרא דקדושה ויש לבושים מסטרא דמסאבותא המלביש על כולם ולכן ג' עולמות אלו נקרא עץ הדעת ט"ר לכן המלכות דאצילות בהתמעטה וירדה להתלבש בתוכם אז נקרא עץ הדעת ט"ר, עכ"ל. כלומר שכל הנפרדים מושרשים בעץ הדעת ט"ר מה שאין כן כאן.

²⁶⁴ ג"ל שכוונתו לשער ג', וז"ל, א"ק שהוא בחי' כל העצמות יש לו גוף זך שבו מתלבש עצמותו כדי להתלבש אח"כ בגוף האמיתי שהוא אצילות, לכן אפי' הכלים דא"ק נקרא עצמות, וכמו שהעצמות מלבד היות עקריות בפנימיות הגוף עכ"ז משלח פארות מאורו בכל אברי הגוף מבית ומחוץ ובתוך עובים להמשיך בו חיות, כן א"ק מאיר עצמותו בכל אברי הגוף דאצילות, ואותו אור נקרא א"ס בערך האצילות, ונקרא עילת העילות של האצילות, אך במלבושים אין אור עצמות מתגלה, לכן ב"ע אינם מבחי' אלהות אלא נקרא נבראים נוצרים נעשים, ע"כ. מכאן מתחדש שיש שרש לזה אפילו בא"ק.

²⁶⁵ נוסף כאן שגם הצלמים המה אלקות.

²⁶⁶ ג"ל שעיקר הענין שם הוא להראות היכן יש אלקות בבריאה, וכן ביצירה, וכן בעשיה.

²⁶⁷ שם מבאר כי האצילות מקבלת אור א"ס שלא דרך מסך, ואילו בריאה אינה מקבלת כי אם דרך מסך.

²⁶⁸ לא מצאתי שם.

²⁶⁹ עי' ז"ח יז ע"א הנ"ל בהגה"ה.

הכינוי "לית מחשבה תפיסה" מבוארת לראשונה בהק' תיקו"ז יט ע"א פתח אליהו ואמר רבון עלמין דאנת הוא חד ולא בחושבן אנת הוא עלאה על כל עלאין סתימא על כל סתימין לית מחשבה תפיסא בך כלל. וע"ש בבהגר"א שבאומרו 'רבון עלמין' כוונתו לא"ס, ועי' בבהגר"א בתז"ח נ' ע"א ד"ה בטהירו, שנראה שעומק כוונתו היא לרדל"א. ועי' אד"ז רפח ע"ב וז"ל, ע"ק אקרי אין דביה תלייא אין, עכ"ל. דהיינו שבו תלוי הרדל"א, וכמש"כ בבהגר"א על ספד"צ ד ע"ב ד"ה ומחסד. אם כן ה'אין' עניינו כתר שכן בו תלוי רדל"א, והרי כאן בקומת העולמות אצילות שייך לחכמה ובריאה לבינה.

²⁷⁰ דהיינו סוף מלכות דעולם העשיה הוא כל העולם החמרי.

נפש החיים

המנהיג העולמות זכה מעשיו, וכמ"ס (בראשית א לא) וירא חלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד, ואמרו צבראשית רבה (פרשה ח' פ"ה), והנה טוב מאד והנה טוב אדם²⁷¹. וכן הוא גם (צפרקה ט'²⁷²), וצפרקה ד' (פ"ג פ"ט), גם אמר רשב"א מתחלת צרייתו של עולם נתאווה הקדוש ברוך הוא לעשות שותפות בתחתונים, וכן הוא בתנחומא צפרשת צחקתי (פרק ג'), ופרשת נשא (פרק טז) עיין גם²⁷³. לכן נקרא עשיה המורה על תיקון הדבר מלשון (בראשית יח ז) ויתן אל הנער וימחר לעשות אותו, והרבה כיוצא, וכן אמרו בזהר חדש גם עשיה הוא תיקון הדבר בגודל ומעלה מכמות שהיה כד"ל ויעש דוד גם, ע"כ.

ובהיפך בדבור אשר לא טוב ח"ו הוא בונה רקיעים ועולמות של שוא לס"ם²⁷⁴ ר"ל, וגורם ח"ו הריסת והורבן העולמות סדרי המרכבה הקדושה הנוגעים לשורש הדבור, וע' זוהר (צו לא ע"ב) דהא לית לך טב וביש כו'²⁷⁵, ואוי להם לבריות שרואות ואינן יודעות מה הם רואות, כי אין לך

מאיר הנפש

²⁷¹ "מאד" אותיות "אדם", כלומר שיש טוב של "וירא חלקים כי טוב", ויש "טוב מאד" הרי הוא תיקון האדם להעלות למעלה יותר עליונה.

²⁷² פיסקא ג: דבר אחר, "וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד" רבי יוחנן אמר מלך בשר ודם בונה פלטין מביט בעליונים ראייה אחת ובתחתונים ראייה אחת אבל הקב"ה מביט בעליונים ובתחתונים ראייה אחת אמר רבי שמעון בן לקיש הנה טוב מאד זה העולם הזה והנה טוב מאד זה העולם הבא העולם הזה והעוה"ב הביט בהן הקב"ה ראייה אחת, ע"כ. כלומר שכאן רואים חיבור בין העולם הזה לעולם הבא.

²⁷³ ז"ל: ויהי ביום כלות משה רב אומר כל מקום שהוא אומר ויהי דבר חדש הוא ורבי שמעון אומר כל מקום שהוא אומר ויהי דבר שהיה נפסק להרבה ימים וחזר לכמות שהיה זש"ה (שיר ב) באתי לגני אחותי כלה אמר רבי שמואל בר נחמן בשעה שברא הקב"ה את העולם נתאוה שיהא לו דירה בתחתונים כמו שיש בעליונים ברא את האדם וצוה אותו ואמר לו מכל עץ הגן אכול תאכל ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו (בראשית ב) ועבר על צויו אמר ליה הקב"ה כך הייתי מתאוה שיהא לי דירה בתחתונים כמו שיש לי בעליונים ודבר אחד צויתי אותך ולא שמרת אותו מיד סלק הקב"ה שכינתו לרקיע הראשון מנין דכתיב (שם) וישמעו את קול ה' אלהים מתהלך בגן כיון שעברו על הצווי סלק שכינתו לרקיע הראשון עמד קין והרג להבל מיד סלק שכינתו לרקיע שני כו' (כדאיתא לעיל סדר פקודי סי' ו') אמר הקב"ה שבעה רקיעים בראתי ועד עכשיו יש רשעים לעמוד בה מה עשה קפל את כל הדורות הראשונים הרשעים והעמיד אברהם כיון שהעמיד אברהם סיגל מעשים טובים ירד הקב"ה מן רקיע שביעי לששי עמד יצחק ופשט צוארו על גבי המזבח ירד מששי לחמישי כו' (שם) עמד משה והורידה לארץ שנאמר (שמות יט) וירד ה' על סיני וכתב (שיר ה) באתי לגני אחותי כלה אימתי כשהוקם המשכן, ע"כ. לכאורה כוונת מש"כ רבינו לעיין כאן הוא שעצם התיקון של המשכן הוא חזרה למעלת גן עדן שהיה לאדם הראשון.

²⁷⁴ עי' זהר בהק' ה ע"א: תא חזי, ההוא דלאו אורחיה ברזין דאורייתא, וחדש מלין דלא ידע על בורייהו כדקא יאות, ההיא מלה סלקא ונפיק לגבי ההיא מלה איש תהפוכות לשון שקר, מגו נוקבא דתהומא רבא ודלג חמש מאה פרסי לקבלא לההיא מלה, ונטיל לה ואזיל בההיא מלה לגו נוקביה, ועביד בה רקיעא דשוא דאקרי תהו.

[תרגום: בא וראה, אותו (אדם) שאין דרכו בסודות התורה, וחדש דברים שלא ידע ברור כראוי, אותה מילה עולה, ויוצאת כנגד אותה המילה איש תהפוכות לשון שקר, מתוך הנקב של התהום הגדול, ומדלג חמש מאות פרסאות לקבל את אותה המילה ולקוחה והולך באותה המילה לתוך הנקב שלו, ועושה בה רקיע של שוא הנקרא תהו].

וכן הוא בתיקו"ז קלו ע"א לגבי דברי שקר ז"ל: כמה הבלים אית לון, דכלהו מליין שקר ושוא וכל מאן דאפיק מלין דשקרא כמה מלאכי חבלה פתחין גדפיהו לקבלון, ע"כ. אמנם זה אינו עולה כלשון רבינו.

²⁷⁵ דהא לית לך טב וביש קדושה ומסאבותא, דלית ליה עקרא ושרשא לעילא, ובעובדא דלתתא אתער עובדא דלעילא, מה דתלי בעובדא, בעובדא אתער לעילא, ואתעביד עובדא, ומה דתלי במלין, במלין, כד אתגזר במלה, אתער הכי לעילא. ואי תימא מלה מה אתער, אלא הכי כתיב (ישעיה נח יג) ודבר דבר, ההוא דבר אתער מלה אחרא לעילא דאקרי דבר (הושע א א) דבר יהו"ה אשר היה (ש"א ג א) ודבר יהו"ה היה יקר (תהלים לג י) בדבר יהו"ה שמים נעשו, דהא תנינן, ההיא מלה סלקא ובקע רקיעין, עד דסלקא (ס"א דאטישבא) בדוכתיה, ואתער מה דאתער, אי טב טב, אי ביש ביש, ועל דא כתיב (דברים כג י) ונשמרת מכל דבר רע, ואוי להם לבריות שרואות ואינן יודעות מה הם רואות, כי אין לך דבור שאין לו מקום.

תרגום: אין לך טוב ורע, קדושה וטומאה שאין לו עיקר ושורש למעלה, ובמעשה של התחתונים מתעורר המעשה של העליונים. מה שתלוי במעשה, במעשה מתעורר למעלה, ונעשה מעשה, ומה שתלוי במילים, במילים - כאשר נגזר במילה מתעורר כך למעלה. ואם תאמר מילה מה מעוררת? אלא כך נאמר "ודבר דבר" אותו דבר מעורר מילה אחרת למעלה הנקראת "דבר", "דבר יהו"ה אשר היה" (הושע א א), "ודבר יהו"ה היה יקר" (ש"א ג א), "בדבר יהו"ה שמים נעשו" (תהלים לג י), שהרי למדנו: אותה המילה עולה ובוקעת רקיעים עד שעולה במקומו ומעוררת את מה שמעוררת, אם טוב טוב ואם רע רע, ועל זה

נפש החיים

דבור שאין לו מקום,²⁷⁶ כי עוף השמים יוליך את הקול, וכמה אלפי מארי הגדפי דאחדין לה וסלקין לה למארי דמדן ודיינין לה, הן לטוב או להיפך ח"ו, כמ"ש בזוהר לך לך (צב ע"א²⁷⁷), ובפ' קדושים הנ"ל (פה ע"א), ולית לך מלה ומלה²⁷⁸ וכו' וכמה קסטורין מתחברין עמיה דההוא קלא עד הסלקא ואתער אתר דתהום רבה כו' וכמה מתערין עליה דההוא ב"נ ווי למאן דאפיק מלה בישא מפומיה²⁷⁹ ע"ש. וכתוב (קהלת ה ה) למה יקצוף האלקים על קולך וחבל את מעשי ידיך, ואמרו (ערכין טו ע"א) גדול האומר בפיו מן העושה מעשה כו', ואמרו ז"ל (סנהדרין צב ע"א) כל המחליף בדבורו כאלו עובד כוכבים, ז"ש ומגיד לאדם מה שחזו, ר"ל שבעת עמוד האדם לתת דין וחשבון לפניו ית', אז הוא ית' מגיד לו הסוד רזא דמלתא מה שגרם שחו למעלה בעולמות העליונים, כמ"ש ל שלשון הגדה פי' רזא דמלתא.

שער א' פרק י"ד

וכן על ההתעוררות שלמעלה ע"י בחי' המחשבה אמר דוד המע"ה (תהלים לג טו) היוצר יחד לבם המבין ואל כל מעשיהם. והיה צ"ל המבין כל מעשיהם, ולמעלה (בפ"ב) פירשנו על בחי' המעשה, ויש לפרשו ג"כ על בחי' המחשבה. והוא כי יתכן ששני אנשים עושין עבירה אחת ועכ"ז אין עונשין שוה, או מפני שהא' שכלו והשגתו יותר גדולה מחבירו מצד ששורש נשמתו ממקום גבוה ועליון משל חבירו²⁸⁰, והעונש הוא כפי ענין הפגם שגרם למעלה. והפגם של כל א' מגיע עד שורש נשמתו, כמ"ש בתקונים (סוף תיקון מ"ג צב ע"ב) מאן דפגם לתתא פגים לעילא לאתר דאתגזר נשמתיה²⁸¹. ושם בתיקון ע' (קכג ע"א קמד ע"א) וכד בר נש עביד חובין כפום ההוא בר נש הכי סליק חוביה לאתר דאתגזר נשמתיה כו' ועונשיה איהו סגי כפום דרגי²⁸². וכ"כ האריז"ל

נאמר "ונשמרת מכל דבר רע", ואוי להם לבריות שרואות ואינן יודעות מה הם רואות, כי אין לך דבור שאין לו מקום.

²⁷⁶ מכאן ואילך הוא זה מזהר לך לך.

²⁷⁷ וז"ל: כמה דתנינן לית לך מלה בעלמא דלית לה קלא, ואזלא וטאסא ברקיעא, ואחדין לה מארי דגדפין, וסלקין ההוא קלא (ד"א למאריהון דאמרין "נ"א דמדן), ודיינין לה הן לטוב הן לביש, דכתיב (קהלת י כ) כי עוף השמים יוליך את הקול וגו'. אימתי דיינין לההוא קלא, רבי חייא אמר בשעתא דבר נש שכיב ונאים ונשמתיה נפקת מניה, והיא אסהידת ביה בבר נש, וכדין דיינין לההוא קלא. [תרגום: כמו שלמדנו, אין לך מילה בעולם שאין לה קול, והולכת ומרחפת ברקיע, ואוחזים בה בעלי כנפיים שעולים באותו הקול ודנים אותו גם לטוב וגם לרע, שנאמר "כי עוף השמים יוליך את הקול", מתי דנים את אותו הקול, בשעה שבן אדם שוכב ויושב ונשמתו יוצאת ממנו והיא מעידה בו בבן אדם, ואז דנים את אותו הקול].

כאן מתחדש שההתעוררות למעלה מתעלה יותר ויותר.

²⁷⁸ [השמיט כאן:] דנפק מפומיה, דלא אית ליה קלא. ההוא קלא סליק לעילא.

²⁷⁹ תרגום: אין לך דבור ודבור שיוצא מפה של אדם שאין לה קול. ואותו קול, כמה מלאכי חבלה מתחברים בקול הזה עד שעולה מעורר מקום של התהום הגדול וכו' וכמה מעוררין על אותו בן אדם. אוי למי שמוציא מילה רעה מפיו.

²⁸⁰ ע"י לקמן הערה 286, שכאן אינו מתייחס למחשבותיו של האדם בשעת המעשה, אלא לשורש נשמתו, וע"י בלש"ו ספר הקדו"ש שער ג' פרק ו' שהנשמה הפרטית שבכל מקום היא מקום השראת השכינה. וצ"ע אם זהו עומק דברי רבינו, שבמקום השראת השכינה פועלים הן לטוב והן להיפך ח"ו.

²⁸¹ [תרגום: מי שפוגם למטה פוגם למעלה, למקום שמשם נחצבה נשמתו]. ע"י בתיקו"ז שם, שמדבר על ביטול פו"ר, וע"ש בבהגר"א צב ע"ג ד"ה בההוא זמנא, ז"ל, לתלמידי חכמים נשמות[ם] מכסא דשם נהורא דאורייתא, ולבעלי מצוות רוחין כו' דשם פקודא דעשה וכו'.

²⁸² [תרגום: וכאשר בן אדם עושה עבירה, כפי אותו בן אדם כך עולה העבירה למקום שממנו נחצבה נשמתו וכו' ועונשיהם הם כפי אותה הדרגה]. כאן נוסף שזה שייך אפילו לאצילות, וכנראה שהחילוק בין מי שנשמתו מושרשת בבריאה לבין מי שנשמתו מושרשת באצילות הוא אם הוא שייך רק ללימודי נגלה או גם נסתר. וע"י בתיקו"ז ה' ע"ב שיש תורה דאצילות ותורה דבריאה, והם נסתר ונגלה (ע"י שעה"ק א ע"ב).

נפש החיים

(בשער היחודים ריש תיקון עונות²⁸³), ובפע"ח (בהקדמת שער השבת פ"א²⁸⁴) ובגלגולים. ואינו דומה המטנף חצר המלך למטנף פלטיץ של מלך, וכ"ש הכסא או בגדי תפארתו, וכ"ש הכתר. ואף שכל עולם שהוא יותר גבוה ונעלה אין בכח העון לפעול בו פגם ורושם גדול כ"כ, עכ"ז עונשו גדול יותר, כי מי שהוא ממונה לטהר ולצהצה כתרו של מלך, אם השאיר עליו אפי' אבק מועט לבד אין ערוך ודמיון לעונשו, לעונש הממונה לנקות חצר המלך אף אם השאיר או הניח בתוכו הרבה רפש וטיט. ולכן רבו משפטי ה' אמת²⁸⁵ בשינוי חילוקי העונשים לאין קץ, לכל א' כפי מדרגת הפגם בשורש נשמתו מאיזה עולם חוצבה.

גם לא יהיה שוה עונש שני האנשים מטעם שלא היתה מחשבת שניהם שוה בעת עשיית העון, והפגם נמשך בהעלמות גם לפי ענין המחשבה בשעת העשייה²⁸⁶. ואם האחד הדביק יותר מחשבתו להעבירה ודאי שהוא ראוי לעונש יותר גדול, כי אז הפגם מגיע ח"ו לעולמות יותר עליונים, ומטעם זה השוגג עונשו יותר קל מהמוזד, ולכן אמרו (יומא כט ע"א) שהרהורי עבירה קשין מעבירה. ז"ש (תהלים ג' טו) היוצר יחד לבם (היינו שרואה יחד מחשבות לבם כמו שפ"י רז"ל במס' ר"ה יח ע"א) המבין אל כל מעשיהם, ר"ל שהיוצר עליון ית"ש רואה ומבין מחשבות לבם המצטרף אל מעשיהם ודן את כל א' כפי ענין מחשבת לבו שהיה בעת עשיית העון. וכן אמר שלמה המע"ה (קהלת יב יד) כי את כל מעשה האלהים יביא במשפט על כל נעלם כו', ר"ל שמלבד העונש על מעשה העון בפועל, עוד יביא אלהים ית"ש במשפט את כל מעשה לגלגל עליה לדונה גם על המחשבה הנעלמה איך ובאיזה אופן היתה בעת העשייה.

וכן אמר (משלי ג' יט, כ) ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה בדעתו תהומות נבקעו, כלל כאן דרך כלל את כל העולמות, ארץ הוא עולם האמצעי, שמים הם כלל העולמות העליונים, ותהומות הם כלל התחתונים²⁸⁷. ואמר אח"ז (שם כא) בני אל יליו מעיניך, ולשון עין מצינו כמה פעמים במקרא נאמר על ענין המחשבה, כמ"ש (קהלת א' טו) ולבי ראה כו' (קהלת ב' יד) החכם עיניו בראשו. ויליו מצינו במשנה שהוא לשון עקמומית, כמו נלוז הוא ומליז את אביו שבשמים עליו (סוף כלאים פ"ט מ"ח). ז"ש בני חוס נא וחמול על עולמות היקרים שנבראו בחכמה ובתבונה ובדעת, והז"ה שלא תגרום ח"ו עיקום וקלקול לכולם במחשבה אחת אשר לא טובה ח"ו.

ואלו הג' בחי' מעשה דבור מחשבה הן כלל הבחי' פנימיות של האדם, שהם הג' בחי' נר"ן, כי המעשה הוא מבחי' הנפש, כמ"ש (ויקרא טו ז) והנפש אשר תעשה, (ויקרא יח כט) הנפשות העושות, והרבה כיוצא (דברים יב נג) כי הדם הוא הנפש. שהנפש שורה ומתלבש בדם האדם, ולכן עיקר משכנה בכבוד²⁸⁸, שהוא כולו דם²⁸⁹, ומרוצת הדם בכל פרטי חלקי האברים, כלי המעשה, הוא הנותן להם חיות התנועה וההתעוררות שיוכלו לפעול ולעשות את אשר בכחם. ואם יומנע מרוצת הדם מאבר א' אותו האבר מתיבש ואין בו שום תנועה לעשות שום דבר, והוא אבר מת.

מאיר הנפש

²⁸³ א' ע"ב וז"ל, נמצא כי הנביאים מושכין נבואתן מנ"ה דז"א עצמו ע"י נוק' דז"א שיתנבא תמן ומשם נמשך להם, ואמנם יש נביאים שאין מושכין נבואתם מנה"י דז"א עצמו אלא מפרצוף נוק' דז"א לחוד היושבת כנגד ויש בהם י"ס גמורות וב' בחי' אלו וכו'.

²⁸⁴ פח ע"ב וז"ל, מי שעושה מלאכה בשבת, הנה גורם להכניס הקליפה בפנים בקדושה, ומגיע עד השורש שנשמתו תלויה שם, לכן ראוי להיות חייב מיתה, לפי שגורם להכניס הקליפות ולטמא מקדש י"י ח"ו, עכ"ל. מכאן משמע שאינו מתייחס לחילוקי הדרגות של הנשמה שכן בכל אופן חייב מיתה.

²⁸⁵ מלה"פ תהלים יט י. ועי' זהר ח"ב קלז ע"ב שבפסוקי התהלים שם מרומז ענין נ' שערי בינה.

²⁸⁶ עי' לעיל הערה 280.

²⁸⁷ כמ"ש שם בבהגר"א.

²⁸⁸ ע"ח שער עגולים ויושר פרק ג'.

²⁸⁹ עי' רש"י חולין קט ע"ב ד"ה הכבד וז"ל, כולו דם הוא קרוש טעם דם לו.

נפש החיים

והדבור הוא מבחי' הרוח, כמ"ש (שמואל ב' כג ב) רוח ה' דבר בי (ישעיה יא ד) וברוח שפתיו. וכמו שתרנגם אונקלוס על פסוק (בראשית ב ז) ויהי האדם לנפש חיה, לרוח ממללא²⁹⁰, וכן נראה לעין שבכל דבור שהאדם מוציא מפיו יוצא רוח והבל מהפה. ומשכן הרוח עיקרו הוא בלב²⁹¹, כי רוח והבל הדבור עיקרו וראשיתו הוא עולה מהלב²⁹².

ומחשבה היא בחי'²⁹³ הנשמה, שהיא המלמדת לאדם דיעה ובינה בתוה"ק, לכן עיקר משכנה הוא במוח כלי המחשבה²⁹⁴, והיא הבחי' העליונה שבהם. וכן אמרו בב"ר (פי"ד פ"ט²⁹⁵) חמשה שמות נקראו לה כו' נפש זה הדם כו' רוח כו' נשמה זו האופיה דברייתא [וכו']²⁹⁶, ר"ל דעתו ומחשבתו כמו שפי' הערוך ורש"י ז"ל.

שער א' פרק ט"ו

וכי יפלא הלא שם נשמה פירושו הוא נשימה, והרי נראה לעין שנשימת האדם הוא ההבל העולה מהלב ממטה למעלה²⁹⁷, וגם כי הרי הוא בחינת אור חוזר²⁹⁸ ואינו בחי' עליונה. אמנם הענין שנקראת בלשון נשימה אין הכוונה בחינת נשימת האדם אלא כביכול נשימת פיו ית"ש, כמ"ש (בראשית ב ז) ויפה באפיו נשמת חיים, וכבר המשילו רז"ל (סנהדרין ר"פ חלק צא ע"א) ענין השתלשלות הרוח חיים באדם לעשיית כלי זכוכית לענין תחיית המתים, ואמרו ק"ו מכלי זכוכית שעמלן ברוח בשר ודם כו' בשר ודם שברוחו של הקב"ה עאכ"ו²⁹⁹, וכן הוא בשוחר טוב (תהלים

מאיר הנפש

²⁹⁰ עי' הערה 675, והערה 676.

²⁹¹ עי' ע"ח עג"י פרק ג'.

²⁹² עי' תיקו"ז קל ע"ב: ואמר ליה מאי הבל אשר נעשה על הארץ וכי על הארץ אתעביד הבל אלא כמה דאת אמר ואד יעלה מן הארץ דאית הבל אשר נעשה על הארץ הבל דצלותין והבל דאורייתא אתעביד על ארעא דקודשא בריך הוא דאיהי שכינתיה דאתמר בה "והארץ הדום רגלי" ומאי ניהו הבל דאתעביד עליה אלא הפוך הבל ותשכחיה הלב ומיניה נפיק הבל ודא נפש וביה סליק דבור רוחא נפיק מאודנא שמאלא דלבא ומיניה נפיק קלא וקלא איהו אילנא דאתפלג לכמה קלין דאינון ענפין דאילנא ואיבא דיליה דבור ותרוייהו עץ פרי ואינון גוף וברית דא עץ ו' ודא פרי ו' אות הברית.

תרגום: מהו "הבל אשר נעשה על הארץ"? וכי על הארץ נעשה הבל? אלא כמו שנאמר "ואד יעלה מן הארץ" שיש הבל אשר נעשה על הארץ - ההבל של תפילות, וההבל של התורה נעשה על הארץ של הקדוש ברוך הוא, שהיא שכינתו שנאמר בה "והארץ הדם רגלי". ומהו ההבל שנעשה עליה? אלא הפוך "הבל" ותמצאהו "הלב" וממנו יוצא הבל, וזו הנפש. ובה עולה הדבור, הרוח יוצאת מאזן שמאל של הלב, וממנו יוצא הקול. והקול הוא האילן שנחלק לכמה קולות שהם ענפי האילן, והפרי שלו הוא הדבור, ושניהם עץ פרי, והם גוף וברית. זהו עץ - ו' וזהו פרי - ו' אות הברית.

²⁹³ יש לדייק בדברי רבינו, שלא כתב שמחשבה היא מבחי' הנשמה, כלומר פועל יוצא ממנה (באותה מידה שהדיבור הוא מבחי' הרוח), אלא כתוב שהמחשבה היא בחי' הנשמה בעצמה ממש. והנה רבינו לא מביא פסוקים לראיה על חידוש גדול זה וצ"ע מ"ט.

²⁹⁴ ע"ח עג"י שם.

²⁹⁵ [ז"ל:] חמשה שמות נקראו לה נפש רוח נשמה יחידה חיה נפש זה הדם שנאמר (דברים יב) כי הדם הוא הנפש רוח שהיא עולה ויורדת שנאמר (קהלת ג) מי יודע רוח בני האדם העולה היא למעלה נשמה זו האופיה דברייתא אמרין האופיתא טבא חיה שכל האברים מתים והיא חיה בגוף יחידה שכל האברים משנים שנים והיא יחידה בגוף הה"ד (איוב לד) אם ישים אליו לבו רוחו ונשמתו.

²⁹⁶ "אופי" פי' מה שמנהיג את האדם, שהוא ה"מאפיין" את האדם כלשונינו.

²⁹⁷ עי' תיקו"ז קל ע"ב הו"ד לעיל הערה 292.

²⁹⁸ כל העולם קיים בב' מיני אורות: הא' נקרא "אור ישר" ה"ה אור והארה ושפע הבאים מלמעלה למטה. השני נקרא "אור חוזר", וזהו האור שאנחנו, דרי מטה, מעלים על ידי המעשים הטובים שלנו, וזה גורם לזיווג ותיקון למעלה, ותמורתו יורד אור ישר. וכאן האור הזה החוזר, בא מהלב למעלה אל הפה, וכאן רק מתייחסים לנשימה החוצה שזו היא השפעתנו (ולא לנשימה לתוך הגוף הנשפע לצורך עצם קיומנו).

²⁹⁹ [עיי"ש שמשיך:] דבי רבי ישמעאל תנא קל וחומר מכלי זכוכית מה כלי זכוכית שעמלן ברוח בשר ודם נשברו יש להן תקנה בשר ודם שברוחו של הקדוש ברוך הוא על אחת כמה וכמה.

נפש החיים

מזמור ב³⁰⁰), ע"ש. כי הנדון דומה לראיה, שכשנבחיז בנשימת פי האומן בכלי הזכוכית בעת עשייתו נמצא בו ג' בחינות, בחינה הראשונה הוא כשנשימת ההבל הוא עדיין תוך פיו קודם באו לתוך חלל השפופרת החלולה, אין לקרותה אז אלא בשם נשימה, והבחינה השנית כשנכנס ההבל ובא לתוך השפופרת ונמשכת כמו קו או נקרא רוח, והבחי' הג' התחתונה הוא כשיוצא הרוח מהשפופרת לתוך הזכוכית ומתפשטת בתוכה עד שנעשית כלי כפי רצון המזנג, אז מכליא רוחו ונקרא אז נפש לשון שביתה ומנוחה.

כן בדמיון זה הוא ענין הג' בחי' נר"ן שמושפעים כביכול מנשימת פיו ית"ש. שבחינת הנפש היא הבחינה התחתונה, שהיא כולה בתוך גוף האדם, ובחי' הרוח הוא בא דרך עירוי מלמעלה שחלק וקצה העליון שלו קשור ונאחו למעלה בבחי' התחתונה של הנשמה, ומשתלשלת ונכנסת גם בתוך גוף האדם, ומתקשרת שם בבחינה העליונה של הנפש, כמ"ש (ישעיה לב טו) עד יערה עלינו רוח ממרום, אשפוך את רוחי וכו',³⁰¹ (יואל ג א), שהוא מושפע באדם דרך שפיכה וערוי כנ"ל, וכמו שיתבאר עוד להלן אי"ה ענין התקשרותם באורך.

אמנם בחי' הנשמה היא הנשימה עצמה, שפנימיות עצמותה מסתרת בעולם ומקורה ברוך³⁰² כביכול בתוך נשימת פיו ית"ש, שאין עצמות מהותה נכנסת כלל בתוך גוף האדם, ואדה"ר קודם החטא זכה לעצמותה, ובסיבת החטא נסתלקה מתוכו ונשארה רק חופפת עליו, לבד משרע"ה שזכה לעצמותה תוך גופו, ולכן נקרא (דברים לג א) איש האלקים, כידוע³⁰³ שכל ג' עולמות בי"ע מבחי' הנשמה דלהון ולמעלה הוא אלקות גמור כמ"ש בע"ח שער הצלם (פ"א³⁰⁴), ובריש שער ציור עולמות אבי"ע (בהקדמת הרחי"ז³⁰⁵), ובשער השמות (פרק א'³⁰⁶). וזולתו לא זכה אליה שום אדם, רק בהירות נצוצי אור מתנוצצים ממנה על ראש האדם הזוכה אליה כל אחד לפי מדרגתו ולפום שיעורא דליה. וע' רע"מ (נשא קכג ע"ב) ויפח באפיו נשמת חיים דא איהי דיוקנא דעל ב"נ כו'³⁰⁷, ובז"ח (רות סד ע"ג (פב ע"ג)) ואי זכי כו' כדין נחתא עלי' רבו יתיר מלעילא כו' אתער עלי' מלעילא אתערו קדישא ושרי' עלי' דב"נ וסחרא ליה מכל סטרין וההוא אתערו דשריא עליה מאתר עלאה הוא ומאי שמיא נשמה שמיא³⁰⁸ ע"ש, והיא הנותנת להאדם בינה

מאיר הנפש

³⁰⁰ [ז"ל:]: אבל כלי זכוכית משהוסק קיומו ברור ואם נשבר יש לו רפואה. אמר ליה השמע לאזניך מה שאתה מוציא מפיק, ומה כלי זכוכית על ידי שנעשה בנפיחה מרוח בשר ודם, ואם נשבר יש לו רפואה. אדם שהוא עשוי בנפיחה של הקב"ה שנאמר (בראשית ב ז) ויפח באפיו נשמת חיים על אחת כמה וכמה.

³⁰¹ קשה קצת שכאן משמע שהרוח הוא לא הרוח שלנו אלא רוחו ית', אמנם עי' בקטע הבא שמבאר את הענין.

³⁰² מליצה זו יסודה ע"פ משלי ה יח. וזה שייך בבחי' בינה, שכן אז "מקורה", הרי היא שורש המקום של השפע היורד לז"א, "ברוך" כלומר תמיד משפיע.

³⁰³ עי' יהל אור ח"א יא ע"ד וז"ל, באדם נשמה חיה יחידה, שכללם הנשמה, היא ג"ר של הרוח של האדם אבל הנשמה עצמה שהיא ג"ר עצמן אינן באים באדם כלל והן אלקות וז"ס איש האלקים, ע"כ. כלומר שפי' איש האלקים הוא איש של אלקות. אמנם עי' זהר ח"א ו ע"ב: איש כמה דאת אמר (דברים לג א) "איש האלהים", כביכול בעלה דההוא מראה כבוד יהו"ה, דזכה לאנהגא דרגא דא בכל רעותיה בארעא, מה דלא זכי בר נש אחרא, ע"כ, משמע שיש גם הבנה אחרת בענין.

³⁰⁴ הוב"ד לעיל הערה 265.

³⁰⁵ הוב"ד לעיל הערה 263.

³⁰⁶ הוב"ד לעיל הערה 266.

³⁰⁷ [המשך הדברים:]: דאתמר ביה ויחלום והנה סלם, סלם ודאי איהי נשמת חיים, כרסייא לשם יהו"ה.

תרגום: זו הצורה שעל בן אדם, שנאמר בו ויחלום והנה סלם. סלם ודאי הוא נשמת חיים, כסא לשם

הו"ה.

³⁰⁸ [ז"ל בשלימות:]: פתח ואמר, נפשי אויתיך בלילה אף רוחי בקרבי אשחרך. נפשי אויתיך, תרין קטרין (ס"א כתרין) טבין יהיב הקב"ה בבר נש, לשמשא בהאי עלמא, ואינן נפשא ורוחא. נפש, לקיומא דגופא, במצות דיתער מניה. רוח, לאיתערא ליה באורייתא, ולאנהגא ליה בהאי עלמא. ואי זכו נפש במצות, ורוח לאתעסקא באורייתא, כדין נחתו עליה רבו יתיר מלעילא, כפום אורחוי. ובתרין כתרין אלין, אזיל בר נש בהאי עלמא, לשמשא בהו. דההוא נפש לא אתקיים בגופא, אלא באתערו דרוח דשריא עליה. כד עייל בר

נפש החיים

יתירה להשכיל השכליות הפנימים הגנוזים בתוה"ק, וכמ"ש בס"ת (לך לך עט ע"ב) נשמה אתערת לאינש בבינה³⁰⁹, ובז"ח (רות סד ע"א³¹⁰) ואתער ביה בחכמתא עלאה כו', ועיין בע"ח (שער מוחין דקטנות פ"ג³¹¹) ז"ל אמנם לא כל אדם זוכה לזה, ודע כי מי שיש בידו כח במעשיו כו' או יהיה לו זכירה נפלאה בתורה ויבין כל רזי התורה כו', ויתגלו לו רזי התורה כתקונן ע"כ, וע' להלן הענין בשורשו העליון ותבין.

וז"ש הכתוב (איוב לב ח) אכן רוח היא באנוש ונשמת שדי תבינם, ר"ל שבחי' הרוח הוא משתלשל ומושפע ונכנס בתוך האדם, אבל הנשמה שהיא נשמת שדי, ר"ל נשימת פיו יתב', אין עצמותה מושפע ומתגלה בתוך האדם, כי היא מרומים תשכון³¹² בתוך פיו ית' כביכול, רק שהיא הנותנת לו בינה בנצוצי אורה עליו להשכילו בעמקי מצפוני התוה"ק.

ומ"ש בזוהר והמקובלים ז"ל שבחי' הנשמה משכנה במוח האדם, כוונתם ז"ל על הנצוצי זיו אורה המשכלת מוחו ושכלו, לא עצמותה ממש, ועיקר כוונתם ז"ל על בחי' ג"ר של הרוח סוד המוחין³¹³, שהן פעמים מתנוצצים פעמים מסתלקין ובאים בסוד תוספת למי שזוכה לזה כידוע³¹⁴, לא על בחי' הנשמה העקרית. וכ"כ רבינו הגדול הגאון החסיד מוהר"א ז"ל בביאורו על ההיכלות בהיכלא תניינא³¹⁵, והכל א' שבחי' התחתונה של הנשמה המתנוצצת בדעו ושכלו להשכילו היא היא הג"ר של הרוח במוחין שלו³¹⁶ כמ"ש לפנינו אי"ה.

שער א' פרק ט"ז

נש לשמשא ולמפלח למאריה באלין תרין. איתער עליה מלעילא אתערו קדישא, ושריא עליה דבר נש, וסחרא ליה מכל סטרין. ואיתער ביה בחכמתא עילאה, למזכי ולמהוי בהיכלא דמלכא. והוא אתערו דשריית עליה, מאתר עילאה הוא. ומאי שמה. נשמה. ומיניה יתער לבר נש תשובה, ועובדין טבין. ואיהו חילא עילאה, חילא דתשובה, אימא לרוח, ורוח בן לה, עכ"ל.

תרגום: פתח ואמר, נפשי אויתך בלילה אף רוחי בקרבי אשחרך. נפשי אויתך, שני קשרים טובים נתן הקב"ה באדם לשמש בעולם הזה, והם נפש ורוח. נפש לקיים את הגוף במצות שיתעוררו ממנו. רוח לעורר אותו בתורה, ולהנהיגו בעולם הזה. ואם זכה נפש במצוות ורוח לעסוק בתורה, אז יורד עליו הרבה יותר מלמעלה כפי דרכיו. ובשני הכתרים האלה הולך בן אדם בעולם הזה, לשמש בהם. שאותה הנפש לא מתקיימת בגוף אלא בהתעוררות הרוח ששורה עליו. כאשר נכנס בן אדם לשמש ולעבוד לאדונו באלה שנים, מתעורר עליו מלמעלה התעוררות קדושה, ושורה על הבן אדם, ומסבבו מכל הצדדים [ולא נכנס בתוכו]. ומתעורר בו בחכמה עליונה, לזכות ולהיות בהיכל המלך. ואותה ההתעוררות ששורה עליו, ממקום עליון הוא, ומה שמו, נשמה. וממנו מתעורר לבן אדם לעשות תשובה, ומעשים טובים, והוא כחו העליון, כח התשובה אמא של הרוח, ורוח הוא הבן שלה.

³⁰⁹ ע"ש שזה לאפוקי מהנשמה לנשמה שמתעורר לאדם על ידי חכמה.

³¹⁰ בדפוס שלנו בז"ח זה אותו ז"ח הנ"ל שבדף פב ע"ג, וכנראה שזה טעות כאן.

³¹¹ ז"ל, אמנם לא כל אדם זוכה לזה [כלומר כניסת המוחין בשלימות] ודע כי יש מי שבידו כח במעשיו להוריד האלקים דקטנות מרישא דז"א עד הגרון ויש מי שיוכל לדחות עד החזה וכן כפי סדר כל המדרגות הנ"ל. והנה כל כח שכחה שיש באדם נמשך לו ממוחין דקטנות אלו, ומי שיוכל להורידן ע"י מעשיו למטה ע"י שימשיך מוחין דגדלות וידחה אלקים דקטנות ויסלקם מז"א לגמרי אז יהיה לו זכירה נפלאה בתורה ויבין כל רזי התורה, כי כל זכור הוא בדכורא רק אלקים דקטנות מונע ההארה דדכורא בסוד זכור, ואמנם מי שיורידם גם מנוקבא עד הבריאה זהו ודאי לא יהיה שום שכחה לו ויתגלו לו רזי התורה כתקונן, עכ"ל. כלומר שהאמת לאמיתה הוא שגילוי התורה הוא בשלימות, וכל החסרון הוא כלפינו מכח חסרון המוחין שלנו, והשלמת דבר זה תלוי במעשים הטובים שלנו.

³¹² מליצה זו יסודה הוא לשון הפסוק בישעיה לג טז. ועי' תיקו"ז ריש תיקון מט, ש"מרומים ישכון" הוא כינוי למקום השכינה.

³¹³ כלומר מוחין דרוח.

³¹⁴ עיקר קומת הרוח היא ה"ק, וכל תיקונו, שתלוי במעשי התחתונים הוא תוספת הג"ר שלו, הרי הוא המוחין, וזה פירוש "בסוד תוספת".

³¹⁵ הוב"ד לעיל הערה 303.

³¹⁶ כלומר הג"ר דרוח הינם בעצם החלק התחתון של הנשמה, ולכן אפשר לומר שהנשמה אכן נכנסת למוח האדם.

נפש החיים

והמשכילים יבינו שכן הוא הענין גם בשרשו העליון³¹⁷, שרק בחי' התחתונה של אם הבנים³¹⁸, סוד נשמת חיים עלאה, היא נכנסת ומתפשטת בפנימיות האדם העליון³¹⁹, בסוד תוספת אחר התיקון ע"י מעשי התחתונים הרצויים³²⁰, והוא³²¹ סוד המוחין קדישין, ג"ר דיליה³²², שעיקרו הוא ו"ק³²³ כידוע, כמבואר למבין בע"ה שער או"א (פ"ח³²⁴) ובשער פרטי עיי"מ (פרק א' וב³²⁵) ובשער הזווגים (ריש פ"ד³²⁶) ובסוף שער מוחין דצלם (פרק ח'³²⁷) ובשער דרושי הצלם (דרוש ב' ע' שם היטב בכל הדרוש³²⁸, ובדרוש ח' שם³²⁹), ובפע"ח (פ"ג משער התפילין³³⁰) ובשער היחודים (פ"ה מתיקון עונות). והוא שאמרו שהנשמה שורה במוח, כמ"ש שם³³¹ בשער אנ"ך (פרק ו'³³²) ובשער המוחין (בכל פ"י³³³, ובפ"ח³³⁴ ובפ"ב³³⁵), ובשער דרושי הצלם (ריש דרוש ב'³³⁶),

מאיר הנפש

³¹⁷ כלומר בספירות האצילות.

³¹⁸ עי' שער הזווגים פרק ו' דהיינו בחינת פרצוף תבונה.

³¹⁹ ז"א.

³²⁰ נלענ"ד שבתבית "הרצויים" קמ"ל שכל תיקון אינו בא כי אם ע"י זיווג העליונים. ולכן, כדי לתקן את הו"ק, עליהם "לעלות לרצון", דהיינו בכתר (עי' תיקו"ז עם ביאור הגר"א דף כ) ששם בזיווג של אורא ומר"ס שהם בחי' דר"נ שבכתר נמצא השורש לכל זיווג, ועי' בבהגר"א על ספד"צ ד ע"ד ד"ה ביה סליקו. התוספת על הו"ק היא המוחין שלהם.

³²¹ התוספת על הו"ק היא המוחין שלהם.

³²² כלומר שהבחינה תחתונה של הבינה היא ג' הראשונות של האדם העליון, שעיקר האדם העליון הוא ו' הקצוות (חגתנה"י).

³²³ שכן הו"ק הוא כלל הקומה, וזה כולל אפילו את הראש, שהרי כל בחי' הג"ר אינה כי אם המוחין שבראש שהרי לתינוק יש ראש, ורק המוחין הם שחסרים לו (דע"ה ח"א פה ע"א). והוא סוד האור המתלבש בתוך המוחין דז"א (ביאורים ח"א ס ע"א).

³²⁴ וז"ל, התבונה מחציה ולמטה שהוא מהחזה שלה ולמטה היא מתלבשת בז"א בסוד מוחין דיליה, ואלו הב' חצאין של תבונות זו עליהם נאמר ואיש תבונות ידלנה, עכ"ל. ועי' לקמן הערה 326.

³²⁵ עי' בפ"א שם כתוב שבז"א יש רק ט"ס, ואילו בפרק ב' איתא שג' הראשונות הם בחי' המוחין שלו, ועי' הערה 323.

³²⁶ [וז"ל:]: ודע, כי למעלה באמא עלאה יש ג' בחי': א' נקרא סמ"ך ונקרא בינה, והב' נקרא ס' סתומה ונקרא תבונה, והג' נקרא ד', ונקרא ג"כ תבונה, וזאת התבונה שהיא בחי' הג' היא אשר מתלבשת נה"י שלה תוך ז"א להעשות לו מוחין, וכאשר ז"א ותבונה זו שהיא הבחי' הג' המתלבשת בז"א בהיותן שניהן עולין למעלה אצל הבחי' הב' שהיא ס' סתומה תבונה ראשונה אשר היא ב' אל הבינה ועליה נאמר אני ישנה אותיות שני"ה ואז נכללת תבונה הב' בתבונה הא' ואז שתיים נקרא תבונות ואז ז"א נאמר עליו ואיש תבונות ידלנה כי הרי עולה עמהם למעלה ונכלל בשתייהן.

³²⁷ שם משמע שדבר זה שייך לכל בחינות ז"א ולא רק לז"א דאצילות, וצ"ע.

³²⁸ ז"ל, כי דעת זה התחתון דז"א כולל ב' עטרין שהם ב' מלכיות דאו"א וכל א' מהם כולל ה' ועטרא דחסד כולל ה"ח הנקראים מים ועטרא דגבורה כולל ה"ג הנקרא אש ונודע כי מקומם הם בעטרת יסוד אמא כדלקמן בע"ה כי תחלה היו בב' עטרות דאו"א כנ"ל בדרוש העבר אך אח"כ נתחלפו ושניהם הושמו בעטרת יסוד אמא כמ"ש בדרוש ה' ונודע כי בהתלבש נה"י דאמא עם מוחין דז"א תוך גופא דז"א הנה עטרת יסוד אמא הוא מגיע עד סוף שליש עליון דת"ת שהוא עד החזה דז"א, ע"כ. ועי' ש"במ"ב וז"ל, והענין כי היסוד דאמא כבר ביארנו כי מגיע עד החזה דז"א ועד סיום הגרון דז"א שם מתחברין נה"י דאמא ביחד כי מבשרי אחזה אלוה כי במקום סיום הגוף במקום המתניים שם הם דבוקים יחד נה"י ומשם ולמטה הם מתפרדין כל אחד בקו שלו והנה במקום סיום הגרון ולמטה שם מתחילין להתפצל נה"י דאמא בז"א. כאן מתבאר שנה"י הוא שורש לעטרת היסוד שהוא עיקר המשפיע.

³²⁹ וז"ל, ברחם אשה נעשה פרצוף אחד ב"ס רק שהוא רוחני מאד יותר מן הז"א ונקרא נשמה של הז"א כי כמו שנשמת האדם אינה נכנסת בו עד י"ג שנים כן נשמת הז"א שהוא המוחין שלו אינן נכנסים בו עד י"ג שנים, ע"כ, ועי' לעיל הערה 323.

³³⁰ וז"ל, כי כאשר אלו הד' מוחין, יוצאין מן העיבור שבתוך הבינה העליונה, הנה הב' מוחין הנקראין חו"ב, שהם אחסנתוי דאו"א כנ"ל, אינם יורדים הם עצמם, רק הארה שלהם לבד, ושרשם נשאר למעלה בכל הבחי' כולם. אבל ב' מוחין הנקראים תרין עטרין, שהם חלק ז"א עצמו כנ"ל, הנה עצמותם ממש, הם אשר יורדין ונמשכין בז"א, ולא הארתן לבד.

³³¹ נלענ"ד שיש למחוק תיבת "שם".

³³² שם מחדש שני דברים, א' שיש כל מיני ג"ר שמתקנים את הז"א [כלומר חו"ב בכל קצה של כל אחד מהמלכים ואחר כך מתחברים יחד למציאות אחת], ועוד שכל מה שנתקן על ידי תוספת ג"ר למלכים הוא רק מה שנצרך לקיום מעשה בראשית, וכל תיקון אחר תלוי במעשה התחתונים.

נפש החיים

ויותר מבואר העניין שם בהגהת הרח"ו ז"ל³³⁷, ובשער הפרצופים (ריש פ"א³³⁸), ובשער פנימיות וחיצוניות (דרוש ד'³³⁹ ודרוש ט'³⁴⁰) ובשער קליפת נגה (ריש פ"א³⁴¹) והוא מבואר למדקדק היטב בכל דרושי הצלם. וקצתה חופף ומקיף ומאיר על ראשו בקירוב מקום, סוד (שיה"ש ג יא) בעטרה שעטרה לו אמר³⁴², בסוד הנשימה וההבל היוצא מפה אימא, לאור מקיף אליו, כמ"ש בע"ה שער הכללים (סוף פ"א³⁴³), ובלק"ת נ"ך (בתהלים בפ' הכל סג כו³⁴⁴). כמ"ש ל שבחי הנשמה היא נשימת הפה העליון, אבל עיקרה היא כולה למעלה גנוזה ונעלמה במקורה העליון בתוך הפה ומאיר בריחוק מקום.

ובזה יובן כוונתם ז"ל (בשמות רבה פמ"א פ"ג) ע"פ כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה שאמרו³⁴⁵ למה"ד למלך שהיה לו בן, בא בנו מבית הספר מצא תמחוי לפני אביו, נטל אביו חתיכה אחת ונתנה לו כו', א"ל איני מבקש אלא ממה שבתוך פיך, מה עשה נתנו לו כו'³⁴⁶. היינו

---

³³³ ע"ש שקורא לתוספת ג"ר "גדלות אמיתי", שכן אז הוא גדול יותר מעצם מציאותו ה"ה ו"ק, והמוחין שהיו לו לפני כן היו של נפש ורוח דהיינו ו"ק, ובהמשך מדבר בענין הצלמים.

³³⁴ הוא המשך ביאור עניין קבלת מוחין מא"א.

³³⁵ כוונתו להראות שלעולם כל גידול הוא ג"ר לגבי ה"ק שלו.

³³⁶ ע"י שם שמבאר את כל הנ"ל לעניין אותיות מנצפ"ך ועכ"פ צ"ע מאי קמ"ל.

³³⁷ ז"ל, כי ג' אלו הם צלם שהם חיה נשמה רוח של ז"א והבן זה.

³³⁸ שם מבאר שורש כל הנ"ל בכך שהחב"ד, הרי הם המוחין, הם בפנימיות הפרצוף, והרוח (דהיינו הו"ק) באמצעיתו והנפש (ה"ה הנוק) בחיצוניותו.

³³⁹ שם מבאר שמש"כ שהנשמה שורה במוח הוא לאפוקי זה שהנשמה אינה מחוברת למוח, וזה שייך אף בענין מוחין דיניקה ולא רק בענין מוחין דגדלות.

³⁴⁰ מבאר שהחב"ד דהיינו המוחין הם מקיפים, ל' דצלם.

³⁴¹ וז"ל, כי המוח כלי לנשמה, והלב לרוח, והכבד לנפש, והנשמה מתפשט בכל הגוף מן המוח עד הרגלים, וזהו נקרא גדלות ז"א שהם מוחין, ואח"כ רוח מתפשט בלב ומשם ולמטה בכל הגוף, וזה הכלי האמצעי הנקרא יניקה, כי הלב בו"ק הוא עומד שהוא יניקה, ומלביש על הנשמה ועל המוח ומכסהו, ע"כ אין הנשמה ניכרת אלא במוח כי בגוף נעלמה.

³⁴² ע"י תיקו"ז ס"ג ע"ב: בהוא זמנא דשמחת תורה שויין (נ"א שריא) עטרה בריש כל צדיק לעילא, כמה דאת אמר בעטרה שעטרה לו אמו, ביום חתונתו וביום שמחת לבו, ביום חתונתו דא שכינתא תתאה, וביום שמחת לבו דא שכינתא עלאה.

והנה ע"י פת"ש עקודים יא וז"ל, היינו, שעטורי ההנהגה וציוורם ונתנית קו המדה לעטורי ההנהגה בתוספת הארה או במיעוט, הכל ע"י הבינה שבה הציוור, עכ"ל. הציוור כאן הוא משורש אמא, כלומר שהיא המידה הלוקחת את כל אורות אבא שהם רק שורש הדברים ונותנת להם ציוור.

³⁴³ וז"ל, מן הפה של אמא יוצא הבל המקיף לז"א כולו ואין הבל זה יוצא ומקיף לז"א רק בעת שרביעא [רובצת] על בניה כדי לתת לו קיום וחיות לז"א. וכאשר מסתלקת מעל בנין גם אותה הארה מסתלקת מז"א, עכ"ל. וע"י זהר תרומה קכז ע"א שזה בזמן היניקה ולא בגדלות.

³⁴⁴ ז"ל, כל מקיף שרשו מבינה שהוא קו ירוק המקיף את כתר העליון וכו' הבל אור המקיף של בינה היוצא משם ומקיף לז"ת זו"נ ואלו הם סוד ז' הבלים שאמר קהלת והם היוצאים מפה הבינה לכן הם ז' הבלים נגד ה' מוצאות הפה של הבינה והם גרון וחיך ולשון ושיניים ושפתים וה' מוצאות הם כנגד חג"ת נ"ה, ע"כ. ה' מוצאות הפה הם כנגד ה' הקצוות שכל א' מהם פועל פעולה בפ"ע, ונוסף עליהם השישי הכולל את כולם והוא מידת היסוד, ונוסף עליהם הוא התגלותה לחוץ דהיינו בחי' המלכות.

אמנם יש כאן דבר קשה הצ"ע בדברי רבינו, שכן רבינו רוצה להביא מכאן ראייה לכך שהנשמה מעניקה מפיה להשגות התחתונות דהיינו ז"א, והרי לא מצינו דאמא משפיעה לז"א כי אם כנ"ל בשעת יניקה ולא מפיה כלל. ועוד קשה, שכאן הוא משייך את זה לז' הבלים, וע"י פת"ש א"א לה ששורש השבועה הוא בדיקנא, ועוד הוא מזכיר שהבינה היא אור מקיף לכתר, כלומר שהתגלות הכתר היא רק דרך הבינה, וכמו כן התגלות הדיקנא אף היא אינה כי אם דרך הבינה, וע"י ספד"צ יט ע"ב: "בזמנא דמטא ירחא שביעאה משתכחו ירחי אלין תליסר בעלמא עלאה, ומתפתחי תליסר דרחמי, בהוא זמנא ד'רשו ה' בהמצאו' (ישעיה נה ו)", וביאר הגר"א שם שהתגלות הדיקנא הוא על ידי הבינה. אם כן אולי אפשר ליישב שרבינו באומרו שז"א מקבל מפה דבינה כוונתו היא לדיקנא דא"א, שכל התגלותו היא רק דרך הבינה, וצ"ע גדול.

³⁴⁵ מדבר בעניין הלוחות.

³⁴⁶ [המשך הדברים]: ולמה על שהיה מחבבו נתן לו מתוך פיו הוי כי ה' יתן חכמה וכל מי שהוא מחבבו יותר מפיו דעת ותבונה.

נפש החיים

שבקשת הבן יקיר להשיג שיושפע בו מניצוצי אור בחינת הנשמה אשר מקורה נעלמה בנשימת פיו ית"ש. ורמזו עוד בלשונם הקדוש שהמשיילו לתינוק הבא מבית הספר דוקא, הודיעו נאמנה שאין מבוא בעולם להשיג בחי' נצוצי אור הנשמה אם לא ע"י העסק והעיון והתבוננות בתורה הקדושה בקדושה³⁴⁷, כי שניהם ממקור א'³⁴⁸ באים כידוע למבין*.

הגה"ה ועפי"ז ישכיל המעיין להבין על פי פשוט ענין הנזכר בזוהר (פרשת אחרי עג ע"א) שקודשא בריך הוא ואורייתא וישראל מתקשרין לא דלא. ולפי עומק כוונתו לסודות עמוקים, עם כל זה יש להסביר הענין גם בפשטות על פי זה. והענין כי קודשא בריך הוא סתים וגליא³⁴⁹ (זהר ח"א טד ע"ב), כי עלמות אדון כל אין סוף ברוך הוא אינו מושג, ולית מחשבה תפיסא ביה כלל³⁵⁰, ומה שמושג לנו מעט מן המעט הוא רק מלד התחברותו להעולמות מעת שבראם וחידשם להחיותם ולקיימם כל רגע ולהנהיגם, כמ"ש (נחמיה טו ו) ואתה מחיה את כולם. ולכן נשכחו יתברך בתפלתו שהוא חי העולמים, כי כל כוונת לבנו בכל התפלות והבקשות אסור להיות רק ליחידו של עולם³⁵¹, הוא אין סוף ברוך הוא, אמנם לא מלד עלמותו יתברך לבד בבחינת היותו מופרש מהעולמות, אלא מלד התחברותו יתברך בכלו הפשוט להעולמות, והסתרו בהם להחיותם, וזהו כלל שורש ענין העבודה והמלות כולם, וזה לבד כל השגתו³⁵², ועיין לקמן בשער ד פרק ד' ופרק ה' הענין באורך.

וכל חיותם וקיומם של העולמות כולם הוא רק על ידי התורה הקדושה כשישראל עוסקים בה. שהיא נהורו לכל עלמין (זהר ח"א ג קטו ע"ב) ונשמתא וחיותא לכלהון. ואלו היה העולם מקצהו ועד קצהו פנוי אף רגע אחד מעסק והתבוננות בתורה הקדושה, היו חוזרים כל העולמות לתהו ובהו³⁵³. כמו שאמרו ז"ל (רש"י בראשית א א) בשביל התורה וכו', כמ"ש (ברכת התורה) וחי עולם נטע בתוכנו³⁵⁴. כי מקור שורשה³⁵⁵ העליון היא למעלה מכל העולמות, לכן בה תלוי החיות של כולם³⁵⁶. ואמרו (רש"י שם) גם כן בשביל ישראל כו' כמו שנתבאר, שעל ידי עסק האדם והגיונו בתורה הקדושה הוא משיג להתנוללות אור בחינת הנשמה בו להשכילו בעמקי רזין קדישין דילה³⁵⁷, שאז מכונה בשם ישראל כידוע בזוהר³⁵⁸. ועל כל מוצא פי ה'³⁵⁹, הוא

מאיר הנפש

³⁴⁷ כלומר לאפוקי מדרך עבודה של דביקות ועי' לקמן שער ד פרק א'.
³⁴⁸ עי' לעיל הערה 282, שיש נשמות שבאים מבריאה, ויש מאצילות, ויש תורה דבריה ותורה דאצילות. אמנם עי' בהגה"ה ומה שהבאנו שם הערה 358, או אולי כוונתו למש"כ לקמן שער ד פרק יא.
³⁴⁹ "קדוש" הוא בחינה סתומה ואילו "ברוך" הוא כנוי המורה על גילוי.

³⁵⁰ עי' בהק' תיקו"ז יט ע"א: פתח אליהו ואמר רבון עלמין דאנת הוא חד ולא בחושבן אנת הוא עלאה על כל עלאין סתימא על כל סתימין לית מחשבה תפיסא בך כלל, ע"כ. ועי' ש בבהגר"א ש'רבון עלמין' הוא כינוי לא"ס, ועי' תז"ח נ' ע"א ד"ה בטהירו שנראה שעומק כוונתו הוא לרדל"א.

³⁵¹ עי' לש"ו דע"ה ח"א שער ה ענף ז אות ד שהאצילות היא הנקראת בשמות הללו. וכשמתפללים אל השם בכל השמות, הולכת התפילה אל המאציל עצמו הנקרא בזה השם, והשם הוא האצילות, הרי היא היא מסך לאור עצמותו ית', לכן כאשר אנו מכוונים בשם הו"ה ב"ה ומזכירים את השמות התלויים בו ומסתעפים ממנו, אנו מגיעים בזה לאור א"ס עצמו ממש, אמנם כוונתנו לאופן שבו מתגלה באצילות בלבד (והדבר הזה הוא מבורר יותר בהקדו"ש שער ז' פרק ד' אות ח' עי"ש היטב). וצ"ע אם יוצא כי הדבר הוא מחלוקת בין הלש"ו לרבינו. אמנם עי' לקמן שמשמע שרבינו עצמו אומר שיחסינו אליו הוא מצד התחברותו לעולמות ז"ל, "אמנם לא מצד עצמותו יתברך לבד בבחינת היותו מופרש מהעולמות, אלא מצד התחברותו יתברך ברצונו הפשוט להעולמות, והסתרו בהם להחיותם".

³⁵² עי' תז"ח יא ע"ב: אתקריאת שכינתא אמונה דישראל, ע"כ. וכן עי' שם בבהגר"א טו ע"ד ד"ה אמונה דישראל בהון כו', ז"ל, ר"ל כל אמונת ישראל בע"ס הכל בה שעל ידה מכירין ישראל להון ולעלת העלות זה השער לה', עכ"ל. אם כן אי אפשר להבין למעלה מזה הגילוי ורק דרכו אפשר. לפי זה משמע שהלשון בה נקט רבינו לעיל "מופרש מהעולמות" פי' שהוא למעלה מהמלכות.

³⁵³ עי' לקמן שער ד פרק יא הערה 945.
³⁵⁴ המחיה של העולמות היא התורה שנטע בתוכנו ולכן העולמות רק קיימים כל כמה שאנו עוסקים

בתורה.

³⁵⁵ של התורה.

³⁵⁶ עי' הערה 348.

³⁵⁷ כלומר באותה מידה שיוודת חיות מלמעלה כך יורד שפע של תורה. והנה משמע מכאן שהשגה זו זה הוא רק לעוסק בסודות התורה שהרי נקט כאן בלשון "רזין" וצ"ע מ"ט, ועי' הערה הבאה.

נפש החיים

בחינת נשמת האדם, נשמת פיו יתברך, יחיו ויתקיימו גם כן כל הכחות והעולמות, שהיא גם כן הגזרה והפנימית מכל העולמות, וזהו קודש בריך הוא ואורייתא וישראל מתקשרן לא בלא, וז"ש (רש"י בראשית א א) בלאשית בנציל התורה שנקראת לאשית ובנציל ישראל שנקראו לאשית.

וזה"ש שם (שמות רבא פמ"א ג) בשעה שעמדו ישראל על הר סיני לקבל את התורה היו מבקשים לשמוע הדברות מפי הקב"ה, וכמ"ש (שיה"ש א ב) ישקני מנשיקות פיהו, שבעת המעמד המקודש זכו כולם שהיה חופף ומאיר עליהם³⁶⁰ זיו ניצוצי זהר בחינת הנשמה מנשמת פיו יתב' כביכול³⁶¹. והוא סוד הכתרים שזכו בסיני³⁶², ושמתח עולם על ראשם³⁶³. ועל ידי כך זכו להשיג סתרי פנימית נשמת התוה"ק³⁶⁴, כמ"ש בזהר (בהעלותך קנב ע"א³⁶⁵) אורייתא אית לה גופא כו' חכימין עבדי דמלכא עלאה אינון דקיימו בטורא דסיני לא מסתכלי אלא בנשמתא דאיהו עקרא דכלא אורייתא ממש. והוא שאמר בכמה מקומות במדרש רבה (שמות רבה פנ"א ג"ח) זיין היה להם בסיני ושם המפורש חקוק עליו³⁶⁶, שהוא ההשגה עליונה בנשמתא וסתרין דאורייתא, שמה מפרש³⁶⁷. כי כן היה הענין אז למעלה בשרשו העליון כנ"ל בפ' העבר, סוד (שיה"ש ג יא) בעטרה שעטרה לו אמו. ודרשו ע"ז בחזית (שיה"ש רבה פ"ג פכ"ה) ביום התונתו זה סיני וביום שמחת לבו אלו

³⁵⁸ ע"י זהר ח"ב דף רכז ע"א: וכדין מה כתיב (שם לג ו) "ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב", ועדים הוה רזין דשמה קדישא דאעטר לון קודשא בריך הוא, ע"כ. נמצינו למידים, שמה שזכו בו הוא סוד השם קדוש. משמע שהמדובר הוא בחכמת הנסתר.

³⁵⁹ מליצתו זו של רבינו מיוסדת על מאמה"כ "ויענך וירעבך ויאכלך את המן אשר לא ידעת ולא ידעון אבתיך למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם" (דברים ח ג). וע"י בזהר ח"ב רג ע"א, וביהל אור שם, ש"מוצא פי ה'" הוא כינוי להיכל האהבה שהוא נסתם מאז חורבן בית המקדש.

³⁶⁰ לא מרחוק כמו השפעתו עלינו האידנא, אלא מקרוב ובעצם, שכן משמע לקמן שער ד פרק כח, שזכו לנשמה דאורייתא, עי"ש.

³⁶¹ ע"י ברמב"ן שאז זכו לנבואה בדרגת משה רבינו ע"ה.
³⁶² ע"י בבהגר"א על ספד"צ ג ע"א בהגה"ה וז"ל (שבת פח ע"א) בשעה שהקדימו נעשה לנשמה באו ס"ר מ"ה וקשרו לכ"א מישראל שני כתרים כו' ועתיד הקב"ה להחזיר לנו שנאמר ושמתח עולם על ראשם, שעל ראשם, והן המוחין שהן עטרות דא"א, שלכן היו חייין לעולם בסוד חיי המלך כו', ואלו הכתרים זכו בלוחות כמ"ש בשעה כו', והלוחות הן ב' ספרים בסוד חו"ב.

³⁶³ ע"י בהגר"א בס"י יז ע"ד שא' מהמעלות של האדם על הבהמה היא כח השמחה, וזה שייך לחיבור של הנשמה עם הגוף ולכן נאמר על העתיד לבא "אז ימלא שחוק פינור".
³⁶⁴ ע"י לעיל הערה 357.

³⁶⁵ אורייתא אית לה גופא ואינון פקודי אורייתא דאקרון גופי תורה האי גופא מתלבשא בלבושין דאינון ספורין דהאי עלמא. טפשין דעלמא לא מסתכלי אלא בההוא לבושא דאיהו ספור דאורייתא ולא ידעי יתיר ולא מסתכלי במה דאיהו תחות ההוא לבושא. אינון דידעין יתיר לא מסתכלן בלבושא אלא בגופא דאיהו תחות ההוא לבושא. חכימין עבדי דמלכא עלאה אינון דקיימו בטורא דסיני לא מסתכלי אלא בנשמתא דאיהו עקרא דכלא אורייתא ממש (ולעלמא) ולזמנא דאתי זמינן לאסתכלא בנשמתא דאורייתא.

[תרגום: תורה יש לה גוף, והם מצוות התורה הנקראים גופי תורה. אותו גוף מתלבש בלבושים שהם הסיפורים של העולם הזה, טפשי העולם לא מסתכלים אלא באותו הלבוש שהוא סיפור התורה ולא ידעו יותר ולא מסתכלים במה שתחת אותו הלבוש. אלה היודעים יותר, לא מסתכלים בלבוש, אלא בגוף שהוא תחת אותו הלבוש. חכמים עבדי המלך העליון, אלה שעמדו בהר סיני, לא מסתכלים אלא בנשמה שהיא עיקר של כל התורה ממש ולזמן שיבא מזמנים להסתכל בנשמה דנשמה של התורה.]

בביאור ענין נשמה גוף ולבוש, ע"י יהל אור ח"ב כ"ח ע"ד וז"ל, סוד משה הוא תורתו הלכה למשה מסיני שהוא הסוד, והוא גנוז ברמז והן הגדות שהן בש"ס וכו', שהן לפי הנראה ח"ו כמו דברים בטלים ובהן גנוז כל האורה והתורה וכו', וזה שבקש משה שלא יגנוז הסוד באלו הדברים ולא ניתן לו, וזהו מחולל מפשעינו שנעשה חול דברים של חול והוא מפשעינו, עכ"ל. והנה לפי דברי הגר"א הנ"ל לכאורה י"ל שכוונת הזהר היא לפרד"ס, שהפשט הוא המצוות והוא הגוף (והוא כולל גם את הדרש שהוא עומק הנגלה), הלבוש הוא הרמז, והיינו ה"סיפורים" כדברי הגר"א, והסוד הגנוז בהם הוא בחי' הנשמה (אמנם ע"י הקדו"ש שער ג פרק ז שמפרש את הזהר שרק הנשמה דנשמה הוא בחי' הסוד שבתורה וצ"ע). וע"י בביאור הגר"א למשלי א כ, שדרש הוא סוד הפשט, ורמז הוא פתח השער להסודות. וע"י לקמן שער ד פרק כח, לגבי עיקר טעמי תורה שאין מתגלים כי אם לעתיד לבא.

³⁶⁶ ע"י לעיל הערה 362, וכן ע"י בבהגר"א על ספד"צ ז ע"ד ד"ה וזיוניהו.

³⁶⁷ ע"י תיקו"ז ח ע"א שהשם המפורש הוא שם מ"ה והוא עיקר הגילוי שבאצילות.

נפש החיים

דברי תורה וזהו בעטרה כו', הם הכתרים הנ"ל שהיו בסיני חיי המלך³⁶⁸, וע' בע"ח (שער הכללים סוף פ"ה³⁶⁹).

שער א' פרק י"ז

ונבאר ענין התקשרות הג' בחי' נר"ן א' בחבירו³⁷⁰, והוא יסוד ועיקר ענין התשובה. וזה כל פרי הסר החטאות מנפש החוטאת, ולטהרה מחלאת טומאתה. ויתבונן האדם כמה הוא צריך להשגיח ולהתבונן על כל פרטי עניני עבודתו לבוראו ית"ש, שתהא עבודתו תמה ושלמה קדושה וטהורה, ויראה לפשפש ולמשמש³⁷¹ תמיד בכל מעשיו ודבוריו ומחשבותיו, שהם הג' בחינות הנ"ל, אולי לא השלים עדיין הפצו ורצונו יתב', לפי שורש נשמתו בהשגה, וכל ימיו יוסיף אומץ בתורה ומצות להשלים נפשו ורוחו ונשמתו מטהרים כאשר נתנם, אחר שיראה בעין שכלו איך שחפץ הוא יתב' בחסדו הגדול להטיב אחריתו ושוקד על תקנת הנפש החוטאת, שגם אם כבר נטבעה בעומק מצולת הרע עכ"ז תחזור כל דבר למקומו ומקורו בלתי ידה מנו נדח³⁷². והענין כי ידוע בסדר השתלשלות העולמות שהבחינה העליונה שבכל עולם מתקשר עם הבחינה התחתונה של העולם שעליו³⁷³. וע' זוהר (ויקרא י ע"ב) דכלהו עלמין מתקשרין דא בדא ודא בדא כהאי שלשלת דאתקשר דא בדא³⁷⁴, וכידוע בכתבי האריז"ל שחיצונית מלכות של כל

מאיר הנפש

³⁶⁸ עי' בבהגר"א על ספד"צ יג ע"ד ד"ה והחיות, ועי' לג ע"ב ד"ה ואמר דכתיב, דמיניה משמע די ש לחלק בין 'חיי האדם' ל'חיי המלך'. והוא, שהכח של 'וחי לעולם' הרי הוא חיי המלך, הבאים ממוחין דא"א ע"י זיווגם פ"פ (ועי' פת"ש גדלות דז"א נב, שחיי מלך הם בחינת תפילין). ואילו לענין חיי האדם עי' מש"כ הגר"א לקמן יג ע"ד ד"ה וענין רצוא, שחיי אדם (כוונתו שם לחיות האדם) באים מא"א המצויים בבחינת זיווג אב"א בזיווג דלא מתפרשין לעולם. ועי' בהגר"א על תז"ח טז ע"ג ד"ה ואיהו, שם משמע שבחינת "חיי האדם" היא חול לגבי בחינת "חיי המלך".

³⁶⁹ [ז"ל], והב' עטרין הם מורישין לבניהם ז"ן כדי שיזדווגו יחדו. וז"ס בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו ומ"ש בעטרה לשון יחיד ולא אמר בעטרות אחר שהם ב' עטרין הטעם לפי שהח"ג תחילה הם נפרדין ונחלקין לב' מוחין בסוד ס' דצלם ואחר שיתלבשו תוך נה"י של אמא אז נכללין החו"ג תוך יסוד אמא ונעשים חד מוחא סוד ל' דצלם. ואז נקרא חד עטרה וזהו בעטרה שעטרה לו אמו לשון יחיד וזה סוד ש' של תפילין של ד' ראשין ושל ג' ראשין שמתחלה היו ד' מוחין ואח"כ נעשו ג' מוחין לבד. וז"ס שהקב"ה מניח תפילין בכל יום פי' שא"א לא מתפרשין לעלמין לתת חיות ומוחין (נ"א ומזון) לז"ן כדי שיחיו העולמות אמנם לתת להם עטרין כדי שיזדווגו ז"ן אינו תלוי אלא במעשינו הטובים ובתפלתנו וביחוד ק"ש ואז מתעברת אמא ומעטרת לז"א בב' עטרין שהם סוד חו"ג וז"ס שהקב"ה מניח תפילין, עכ"ל. ועי' בבהגר"א על ספד"צ ג ע"א בהגה"ה שהמוחין הנ"ל הם תפילין של ראש.

³⁷⁰ לא זכר כאן חיה ויחידה שכן אין להם ביטוי בתוך הגוף אלא רק מקיפים סביב לגוף. עי' עירובין יג ע"ב וז"ל, בית שמאי ובית הלל הללו אומרים נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא והללו אומרים נוח לו לאדם שנברא יותר משלא נברא נמנו וגמרנו נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא עכשיו שנברא יפשפש במעשיו ואמרי לה ימשמש במעשיו, ע"כ. ועי' שם בריטב"א ש"יפשפש" קאי אלשעבר ו"ימשמש" קאי על ההווה.

³⁷² מליצה זו מיוסדת על הפסוק בשמואל ב' יד יד. והנה עי' בספר הבהיר אות יד: אמר ר' רחומאי האורה קדמה לעולם שענן וערפל סביביו שנאמר (בראשית א' ג) ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור, אמרו לו קודם יצירת ישראל בנך תעשה לו עטרה, א"ל הן, משל למה"ד למלך שהתאוה לבן ומצא עטרה נאה קלוסה ומשובחת שמח שמחה ואמר זה לבני לראשו כי לו נאה, א"ל ויודע הוא שבנו ראוי, אמר שתוק, כך עלה במחשבה ונודע, שנאמר (שמואל ב' י"ד יד) וחשב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח.

ועי' שער הגלגולים, הקדמה טו וז"ל, לפי שהנשמה הקדושה אי אפשר לה להכרת ממקום הקדושה, כי הבורא יתברך חשב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח, אפילו נצוץ קטן של נשמה קדושה, וממקום קדושתו יתברך משפיע, וממשיך מזון אל אותם הנשמות שבתוך הקליפות ההם, ומאותו השפע נותנים גם הקליפות, ולכן רודפים להחטיא את האדם, כאחד הרודף וטורח אחר מזונותיו, ולא יבוזו לגנב כי יגנוב למלא נפשו כי ירעב.

³⁷³ עי' ע"ח שער כג פרק ד' שזהו המלכות דמלכות דמלכות דעליון, הרי הוא עתיק דתחתון.

³⁷⁴ תרגום: שכל העולמות מתקשרים זה בזה וזה בזה וכמו השלשלת שמתקשר אחד בשני.

אין כזה זהר אלא זה צירוף של שני דברים באותו דף.

נפש החיים

עולם ופרצוף נעשה פנימיות כתר³⁷⁵ להעולם או הפרצוף שתחתיו (היינו שבקבלת האדם עול מלכותו יתב, להעלות כל מעשיו ודבוריו ומחשבותיו בתורה ומצות למדרגה יותר גבוה, מזה נעשה לו רצון פנימי לשעבד מוחו ודבורו ומעשיו בתורה ומצוות³⁷⁶) בסוד כתר מלכות³⁷⁷. וכן הוא הענין בג' הבחי' נר"ן של האדם, כי כל בחי' מְדַבֵּר שבקדושה כלול מעשר בחי' פרטים שהם הי' ספירות שלו, והבחי' העליונה של הנפש נאחזת ומתקשרת עם הבחי' התחתונה העשירית של בחי' הרוח. ובחי' העליונה של הרוח מתקשרת עם בחי' התחתונה של הנשמה. והנשמה ג"כ מתקשרת ומתדבקת³⁷⁸ בבחי' שורש הנשמה, סוד כנסת ישראל³⁷⁹, שהיא שורש הכנסיה של כל נשמות כלל ישראל יחד, וכן על זה הדרך גם בחי' שרש הנשמה ג"כ מתקשרת למעלה מעלה ממדרגה למדרגה עד עצמות אין סוף ב"ה³⁸⁰.

ו"ש אביגיל לדוד (שמואל א' כה כט) והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים את ה' אלקיך³⁸¹, ר"ל שגם בחי' נפשו תתדבק כביכול בו ית"ש³⁸², וכמ"ש בזוהר (תרומה קמב ע"ב³⁸³) כד

מאיר הנפש

פנימיות כתר, כלומר העתיק, וע' מבר"ש יח ע"ב.³⁷⁵
³⁷⁶ כאן מתבאר הקשר שבין הכתר למלכות כפי שהוא נראה בהנהגת האדם בעבודה שהוא כמ"ש לעיל פרק א' בפ' "חיצוניות עניני הזהר" שזהו עיקר ענין ספר זה. והנה העולה מדבריו הוא, שקבלתו עול מלכות שמים נותנת לו השפעה כדי שיהיה לו רצון לפעול פעולות. וקשה, איך שייך קבלת עול על מעשים, הרי מעשים הם ענין השייך בעיקר לנפש. אלא זהו הענין, קבלת העול הוא ענין למלכות דרוח, ומשם משפיע על הכתר דנפש, דהיינו הרצון הפנימי לעשות מעשים טובים.

³⁷⁷ הנזכר בתפלת אליהו (תיק"ז יט ע"א), ור"ל שהכתר הוא המלכות על כל ה'ט', כי הוא מהמלכות דהעליון, וכן הוא בקבלת הראשונים שקורין לכתר בשם מלך עליון (גליונות הלש"ו על בהגר"א על ספד"צ ב ע"א), ועי' ליקוטי הגר"א בסוף ספד"צ לז ע"ג שכלול בזה שהמלכות הפרטי עולה עד הכתר.
³⁷⁸ כאן בדבקות שבין נשמה לנשמה הלשון היא "מתדבקת", בין רוח לנשמה אין שום לשון מיוחדת, ואילו בין רוח לנפש נקט בלשון "נאחזת", ועכ"פ צ"ע אם יש לזה נפקותא.

³⁷⁹ עי' בהגר"א על תיק"ז ח ע"א וז"ל, בית לה, ששכינה נקראת כנסת ישראל דכניש כולא בה, עכ"ל.

³⁸⁰ עי' יהל אור ח"ב טז ע"ג שא"ס הוא שם לרדל"א, הרי הוא עתיק.

³⁸¹ עי' בבהגר"א על ספד"צ לג ע"ג ד"ה ואמר שמקומו של דוד הוא בנצח והוא המכונה "צרור החיים".

ועי' ב"ע נט ע"ב ש"צרור החיים" הוא כינוי למלכות, ושם שורש נשמת דוד.

³⁸² משמע מדברי רבינו כאן שאביגיל באה כאן לומר שבח על דוד למימרא שהוא מיוחד בדבר זה, אמנם מדבריו לעיל משמע שזה בעצם כך אצל כולם ולא רק אצל דוד, וצ"ע. אלא עי' שער הגלגולים, הקדמה כב שמעלה זו של דוד שייכת לכל הצדיקים, וז"ל, והנה הצדיקים גמורים כדוד המלך ע"ה ודניאל, הוצרכו להתבשר מאתו יתברך, שינוחו בעולם הבא ולא יצטרכו לעונשים ולגלגולים האלה, וכמ"ש דוד המלך ע"ה לולי האמנתי לראות בטוב ה' בארץ החיים וגו'. וכתוב אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש שבתי בבית ה' כל ימי חיי וגו'. ונתבשר ע"י אביגיל הנבואה, באמרה והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים וגו', ע"כ.

ועי' זהר ויחי רכו ע"ב ז"ל: בתר תריסר ירחי ניחין כלא גופא שביק (נ"א שכיך) בעפרא נפשא אתצריך ואתנהיר ברוחא במאנא דאתלבש רוחא אתענג בגנתא דעדן נשמתא סלקא לצרורא דענוגא דכל ענוגין וכלא אתקשר דא בדא לזמנין ידיען [תרגום: אחר שנים עשר חדש כולם נחים, הגוף נשאר [נח] בעפר, הנפש נצרת ומאירה ברוח בכלי שמתלבשת, הרוח מתענגת בגן עדן, והנשמה עולה לצרור של ענג כל הענוגים, והכל נקשר זה בזה לזמנים ידועים.], ע"כ. כלומר בחינת "צרורה בצרור החיים" שייך בעצם לנשמה, אמנם לצדיקים גדולים אפילו נפשם צרורה בצרור החיים. ועי' בבהגר"א על תיק"ז ג ע"א וז"ל, בעוה"ז דא גן כו', שהן ג' עולמות שנר"ן שוכנים בתוכם, נפש בעוה"ז, ורוח בג"ע, ונשמה בצרורא דחיי שהוא עלמא אריכא, ונקרא אריכא דשם אריכא דאנפין שאין שם דין כלל.

³⁸³ [וז"ל בשלימות: [נפש] מתדבקה ביה בניחא גו ההוא לבושא, וכדין ידעת באינון מלין דעלמא. וכד ההוא רוח סלקא לאתעטרא גו נשמה עלאה לעילא, ההיא נפש מתקשרא בההוא רוח ואתנהירת מניה, כסיהרא כד אתנהירת משמשא, ורוח מתקשרא גו ההיא נשמתא, וההיא נשמתא מתקשרא גו סוף מחשבה, דאיהי רזא דנפש דלעילא, וההיא נפש אתקשרת גו ההוא רוח עלאה, וההוא רוח אתקשר גו ההיא נשמה עלאה, וההיא נשמה אתקשרת באין סוף. וכדין איהו ניחא דכלא וקשורא דכלא עילא ותתא, כלא ברזא חדא וגוונא חדא, וכדין דא איהו ניחא דנפש דלתתא, ועל דא כתיב (ש"א כה כט) והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים את יהו"ה אלקיך, בגוונא חדא וברזא חדא דההוא את, דא כגוונא דא. כד נחתא סיהרא רזא דנפש עלאה, נהירא מכל סטרין, איהי נהרא לכל רתיכין ומשריין, ועביד לון גופא חדא שלימא, דנהיר בנהירו בזיוא עלאה. אוף הכי כגוונא דא נחתא האי נפש תתאה נהירא מכל סטרין, מגו נהירו דנשמה ומגו

נפש החיים

ההיא רוח סלקא לאתעטרא כו' ההיא נפש מתקשרא בההיא רוח ואתנהירת מניה כו' ורוח מתקשרא גו ההיא נשמתא וההיא נשמתא מתקשרא גו סוף מחשבה דאיהי רזא וההיא נפש אתקשרת גו ההוא רוח עלאה וההוא רוח אתקשר גו ההיא נשמה עלאה וההיא נשמה אתקשרת בא"ס וכדין איהו נייחא דכלא וקישורא דכלא עילא ותתא כלא ברזא חדא כו' וכדין דא איהו נייחא דנפש דלתתא וע"ד כתיב והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים את ה' אלקיך, ובפ' אחרי (דף עא ע"ב) תאנא כתיב והיתה נפש אדוני צרורה כו' נשמת אדוני מבעי לי' אלא כמה דאמרן דזכאה חולקיהון דצדיקיא דכלא אתקשר דא כדא נפש ברוח ורוח בנשמה ונשמה בקוב"ה אשתכח דנפש צרורה בצרור החיים כו'³⁸⁴, וע' עוד בפ' ויקרא (ריש כה ע"א³⁸⁵), וזהו ענין (דברים לב ט) כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו, כי הם כחלק ה' מדובקים כביכול בו ית"ש, ע"י התקשרות הג' בחי' הנ"ל, כחבל הקשור למעלה ומשתלשל ויורד עד למטה.

שער א' פרק י"ח

וכל זה מרוב טובו וחסדו הגדול ית"ש, אשר חפץ להצדיקנו להטיב אחריתנו, לזאת הפליא עצה³⁸⁶ וקבעם בענין זה, שכל בחי' מהג' אלו תתקשר בהבחי' שעליה כדי שע"יז יוכל האדם לעלות ולהתקשר ממטה למעלה מעט מעט לפי רוב עסקו בתורתו ועבודתו ית"ש, וטהרת לבו

נהירו דרוח, ונחתא ונהרא לכל אינון רתיכין ומשריין, דאינון שייפין וגרמין, ועביד לון גופא שלימא דנהיר בנהירו, הדא הוא דכתיב (ישעיה נח יא) והשביע בצחצחות נפשך, נפשך ממש.

[תרגום: [הנפש] מתדבקת בו בשלום בתוך אותו הלבוש, ואז נודע באלה הדברים בעולם. וכאשר אותה הרוח עולה להתעטר בנשמה העליונה למעלה, אותו הנפש מתקשר באותה הרוח ומואר ממנה כמו הלבנה שמוארת מהשמש. והרוח המתקשרת באותה הנשמה, המתקשרת בסוף המחשבה שהיא סוד הנפש העליון, ואותה הנפש מתקשרת ברוח העליונה, ואותה הרוח מתקשרת באותה נשמה עליונה, ואותה נשמה מתקשרת בא"ס. ואז הוא מנוחת הכל, וקשר של הכל עליון ותחתון, כולם בסוד א' ואופן א' ואז הוא מנוחת הנפש של התחתון, ועל זה נאמר "והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים את ה' אלקיך", בצורה א' ובסוד א' של האות ההיא. זה כעין זה. כאשר יורדת הלבנה, סוד הנפש העליון, מאיר מכל הצדדים, היא מאירה לכל המרכבות והמחנות, ועושה להם גוף א' שלם, ומאיר בהארה בזיו העליון. גם כאן, כעין זה, יורד אותו הנפש התחתון, מואר מכל הצדדים, ומתוך הארת הנשמה ומתוך הארת הרוח, ויורד ומאיר לכל אלה מרכבות ומחנות, שהם אברים ועצמות, ועושה להם גוף שלם שמאיר בהארתו, וזהו שנאמר "והשביע בצחצחות נפשך" (ישעיה נח יא), נפשך ממש.]

כלומר, שסוגלת המלכות, מאחר שהיא בקו האמצעי, וכן מאחר שהיא בסוף הקומה, לכן היא כוללת את הכל. וכאשר היא בשלימותה, הרי היא על ידי עליית הרוח, כמ"ש בריש המאמר, אז הכל בתיקון והכל בשלימות, שכן היא עולה למעלה מעל הכל, ויורדת בסוף הכל. יוצא אם כן, שכאן אביגיל התנבאה על דוד שהוא תיקן את מידת המלכות.

תרגום: כתוב והיתה נפש אדוני צרורה וכו' והיה צריך לומר "נשמת אדוני" ולא "נפש אדוני", אלא כמו שאמרנו, אשרי חלקם של צדיקים שהכל מתקשר זה בזה נפש ברוח ורוח בנשמה ונשמה בהקב"ה. נמצא דנפש צרורה בצרור החיים, ע"כ. יוצא אם כן שבחינה זו אינה מיוחדת לדוד אלא היא משותפת לכל צדיק וצדיק.

³⁸⁵ וז"ל: תא חזי, כתיב (בראשית א כד) תוצא הארץ נפש חיה, ואוקמוה נפש חיה סתם, ומההוא חולקא ירית דוד מלכא, ואתקשר בקשורא עלאה, ואחסין מלכותא כמה דאתמר, ובגין כך והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים. והא אוקמוה, דנפש אתקשר ברוח, ורוח בנשמה, ונשמה בקודשא בריך הוא, זכאה חולקיה מאן דירית ירותא דא עלאה. ווי לאינון רשיעיא, דנפשאן דלהון לא זכאן בעלמא דין כל שכן בעלמא דאתי, עלייהו כתיב (ש"א כה כט) ואת נפש אויביך יקלענה בתוך כף הקלע, דאזלן ושטאן בעלמא, ולא אשכחן אתר לנייחא לאתקשרא ביה, ואסתאבן (נ"א ואשתאבן) בגו סטרא דמסאבותא.

[תרגום: בא וראה, כתוב תוצא הארץ נפש חיה, ובארו נפש חיה סתם, ומאותו חלק ירש דוד המלך, והתקשר בקשר עליון, וירש מלכות. כמו שנאמר, ובגלל זה 'והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים'. והרי העמדנו, שנפש מתקשר ברוח ורוח בנשמה ונשמה בהקב"ה אשרי חלקו מי שירש ירושה זו העליונה. אוי לאלה הרשעים שהנפשות שלהם אינם צדיקים בעולם הזה כל שכן בעולם הבא ועליהם נאמר "ואת נפש אויביך יקלענה בתוך כף הקלע", והולכים בעולם ולא מוצאים מקום לנוח ולהתקשר בו, ונטמאים בתוך צד הטומאה.]

³⁸⁶ צ"ע אם הוא מרמז לזה שכתר נקרא "פלא" ודעת "עצה". ומאחר שדעת מגלה על הכתר, לכן יש מקום לכרת, ועל"ז אינה כרת גמורה.

נפש החיים

ואהבתו ויראתו³⁸⁷, עד שיעלה ויתדבק בצרור החיים כביכול את ה' אלקינו³⁸⁸ ית"ש לפי שרשו ומדרגתו. זאת ועוד אחרת כי יש כמה עונות שהנפש החוטאת באחת מהנה נתחייבה כרת או אבדון ח"ו, וענין הכרת הוא שבחינת הנפש נפסק ונכרת משורשו העליון, וירתק החבל שהיה קשור ומדובק בו עד הנה ע"י התקשרות הנ"ל. וכמ"ש בזוהר תרומה הנ"ל (קמב ע"ב³⁸⁹) ואית נפשא כו' דכתיב בה ונכרתה הנפש ההיא מלפני אני ה' מאי מלפני דלא שריא עלה רוחא וכד רוחא לא שריא עלה לית לה שותפו כלל במה דלעילא כו' וע"ש. וע' בלק"ת פ' בא³⁹⁰, ובמכילתא פ' בא ובסוף פ' תשא ובספרי פ' בהעלותך ופ' שלח, ונכרתה אין הכרתה אלא הפסקה³⁹¹. וז"ש (ישעיה נט ב) כי אם עונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלתיכם, היינו לבין אלתיכם ממש כנ"ל, ואז נטבעת בעמקי הסומאה והקליפות ר"ל. ע' בע"ח (שער כללות אבי"ע ריש פ"א³⁹²) ובשער היחודים (סוף פ"ד ושם פ"א מתקוני עונות) ובליקוטי תנ"ך (בישעיה בפ' כי רוח מלפני יעטוף³⁹³),

מאיר הנפש

³⁸⁷ מתחיל במעשה ואח"כ במידות, כלומר שעצם המעשה מצות פועלים על המידות שלו שהם קשורים יחד הנפש והרוח.

³⁸⁸ עי' בפרק הקודם, ובהערה 382.

³⁸⁹ והאי דתשתיצי עם גופא (ההיא דכתיב בה, ולהאי לית לה דוכרנו כלל, ואית נפשא דלא תשתיצי עם גופא), ותשתיצי מאתר אחרא (ס"א עלאה), ההיא דכתיב בה ונכרתה הנפש ההיא מלפני אני יהו"ה, מאי מלפני, דלא שריא עלה רוחא, וכד רוחא לא שריא עלה, לית לה שותפו כלל במה דלעילא, ולא ידעת מאינן מלין דההוא עלמא כלל, והאי איהי נפש כבעירי.

תרגום: וזה שתיכרת עם הגוף (ההיא שנאמר בה (ויקרא יז ז) "והכרתי אותה מקרב עמה", ולזו אין לה זכר כלל. ויש נפש [כלומר יש לדייק שיש עכ"פ נפש] שלא נכרתת עם הגוף, ותיכרת ממקום אחר (עליון), אותה שנאמר בה (שם כב ג) "ונכרתה הנפש ההיא מלפני אני יהו"ה", מהו 'מלפני' שלא שורה עליו רוח, וכאשר הרוח לא שורה עליה, אין לה שותפות כלל במה שלמעלה, ואינה יודעת מאלה הדברים של אותו העולם כלל, והוא נפש כבהמה.

³⁹⁰ וז"ל, ענין כרת דע שבאדם יש נר"ן והנשמה מקבלת שפע העליון ראשונה והיא נוטלת לעצמה עיקר האור והתמצית נותנת אל הרוח שהוא לבוש לנשמה וכן הרוח והנפש נותנים התמצית אל הגוף ואחר המות לעולם הנשמה נקשרת ברוח ואיש מעל אחיו לא יפרדו ואם האדם זוכה גם הנפש מקבלת מאור הנשמה ורוח ממקום העליון שנמשך לנשמה ורוח מלבד הנמשך לה ממקום המשפיע לנפש וז"ש והשביע בצחצחות נפשך והם ג' שגם הנפש נוטלת מן הצח הנובע אל' ומן הצחות הנובע לנשמה ורוח לכן נכללו בתיבה אחת שאמר צחות משום שהנשמה לעולם נקשרת ברוח, גם ממשיכין אל העצמות שבקבר והעצמות מתחברין עצם אל עצם והנפש נכנסת בתוכן בעודו בקבר וז"ש ועצמותיך יחליץ מלשון חלוצי צבא והיינו סדר כלי זיין שהוא זה על זה העצמות הנפרדין מתחברין עצם אל עצם אבל אם לא זכה שעבר על כריתות הנה גופו נכרת שאין הנשמה שורה בה וגם הנפש נכרתה ומתפרדת מהנשמה ורוח וזהו ונכרתה הנפש ההיא אבל הנשמה ורוח אין נפרדין ולא שייך בהו כרת כי אין הפגם פוגע בהם לעולם.

³⁹¹ ולא כליון.

³⁹² לא מצאתי.

³⁹³ ז"ל, הנה אמרו בזוהר פ' נח דלית צדיק דלית ב' ב' רוחין וזהו נח נח משה משה והענין הנה ידענו כי רוח אין לו רק בחינה א' כי הוא מסוד הת"ת שהוא ז"א ואמנם הנשמה הבאה מבינה יש לה שתי בחינות א' בהיותה למעלה במקום הראש מקום הסתום וא' ברדתה למטה בגוף ז"א אחר החזה דז"א הוא מקום המגולה כנודע ושם משתנים הנשמות ברדתם למטה, ולז"א כי רוח מלפני יעטוף כי אינו רק רוח א' והוא עוטף ומלביש הנשמה כנודע כי בינה מלובשת תוך ז"א ולזה אמר יעטוף לאחרים ולא יתעטף והטעם הוא כי הנשמות אני עשיתי פי' כי ב' מיני נשמות אני עשיתי א' שנמשכת נגד הסתום ואחד מה שנמשכת למטה נגד הגלוי ושם במקום הגלוי צריך שהרוח הבאה מבחינת הת"ת יעטף ויכסה אותה כדי שלא תגלה אורה וזהו ונשמות אני עשיתי וז"ש בזוהר ב' רוחין לא דק ופי' נשמות, הנה מזה תבין סוד הרשעים בחייהם קרויין מתים ומה ענין ונכרתה הנפש ההיא וענין משארז"ל כי נשמות רשעים יורדות למטה לרגלין וכמו שכתוב ותשכב מרגלותיו, והענין כי צריך שתדע כשהאדם חוטא הוא מוריד נשמתו לגיהנם בעודו בחיים כי בעת יצירתו ניתנה בגופו וכשחוטא יורד דרך מרגלותיו לגיהנם ונשקעת שם וכפי גדר חטאיו במדרגת נשמתו יורד לגיהנם לכן הרשע בחייו קרוי מת וכאשר הרשע מאוד גרם להשליך כל נשמתו לגיהנם אמנם אנו רואין שהוא חי אך הענין הוא כי הלא ב' נשמות יש לו כנ"ל והתחתונה בגופו והעליונה צלם בראשו בסוד מקיף וכפי הגדר שיורדת תחת מרגלותיו כפי הדרך ההוא יורדת ונכנסת בו הנשמה העליונה סוד צלם שעל ראשו וכאשר נגמרת נשמתו לרדת לגיהנם אז נגמר הצלם לכנוס בו ואם עוד יחטא גם הצלם יורד תחת מרגלותיו ויוצא תחת מרגלותיו לגיהנם וכאשר נגמרה לצאת עליה כתיב ונכרתה הנפש ההיא כי כל בחי' נשמתו נכרתת ויורדת למטה ולא נשאר לו למעלה שורש אחיזה.

נפש החיים

ובגלגולים (ס"פ ל"ה³⁹⁴) וכ"כ בכתבי קדשו של רבינו הגדול מוהר"א ז"ל בפי' על ההיכלות בהיכלא תניינא (יא ע"ג)³⁹⁵. ולבל ידח ממנו נדח, גזרה רצונו יתברך שלא יוכרתו ח"ו לגמרי כל היו"ד חלקי בחי' הנפש, רק הט' בחי' התחתונים מחכמה דילה ולמטה הם הנכרתים, אבל בחינה העליונה סוד הכתר דילה* אינה נכרתת³⁹⁶. שמצד דביקותה והתקשרותה עם בחינת הרוח כנ"ל***, נדונית כבחי' הרוח שאין בו כרת כמ"ש להלן. והוא מחסד העליון ב"ה, שע"י בחי' הרוח, היינו ע"י ודוי דברים מלב שהוא בחי' רוח כנ"ל, יתעלו גם הט' בחי' הנפש להתקשר כולם בבחי' הרוח כמקדם.

*הגה"ה

היינו שאף אם נפשות ישראל משוקעים ח"ו בתאוות רעות רחמנא ליצלן³⁹⁷, עם כל זה יסד לזונו יתברך שמו להעלות נפשם על ידי בחינת רוחו יתברך שמו³⁹⁸, כענין הכתוב (ישעיה נט כא) ולני זאת בריתי אותם אמר ה' רוחי אשר עליך וכו' לא ימוש וכו'³⁹⁹. וכענין יציאת מצרים, וזהו (שמות כ א) אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך ממצרים, וידוע בזוהר (רע"מ פנחס רנו ע"ב) שאנכי הוא בחינת כתר⁴⁰⁰, וזהו דקשתם ז"ל

מאיר הנפש

³⁹⁴ ז"ל, וז"ס ונכרתה הנפש היא כי נכרתה ונכנס בקלי'.
³⁹⁵ ז"ל, בכל עולם שמים וארץ והן נפש של ההיכלות כי הנפש בארץ כידוע ונהורין הן הנפש של ההיכלות והחיות ואופנים הן תולדות הרוחין ונהורין וכולם תחת הנהורין ועיקר הנפש הוא הנהורין וכן בארץ הזה וז"ל והרוחין הן באוירא של ההיכלות והרוחין הן רוח של ההיכלות ועד כאן הן גבול עולם הפירוד אבל מנשמה ולמעלה הוא אלקות כידוע בכל עולמות ב"ע, אפילו בארץ הזו התחתונה, ואפילו באדם הנשמה שלו למעלה חלק אלוך ממעל, והענין כי ה' פרצופים א"א א"א ז"נ שהן ע"ס הן בכל עולם ועולם, וכן בנשמת האדם נרנח"י, וג"ר אין מושגין כלל וכלל בכל עולם ועולם, והתחלת העולם אינו אלא מז"נ, והן נקראין עולם, כמ"ש עולם חסד יבנה. וכן האדם נפש ורוח, וכן פרצופי אדם ז"נ, דו"נ, וג"ר של האדם אינן כלל בעולם הזה, והן בשמים וכו', כמ"ש בז"ח וס"י כי נפש בארץ לכן תשוב אל הארץ בקבר ורוח באוירא לכן הרוח מתלבש באוירא דג"ע והנשמה בשמים והיא צרורה תחת כסא הכבוד שהן הרקיעין כמ"ש לעיל ואף שהם ה' מדריגות הן רק ג' כי כל ג"ר חשובין כא' ואין מתפרדין כידוע לכן אין נחשבין רק נד"נ, וכן הספירות רק א"א ז"נ כידוע בינה כולל ג"ר, והאדם במקום ז"א כידוע, וג"ר אינן מושגין אף לז"א, כמ"ש באד"ר על פסוק אלקים הבין דרכה כו' רק ג"ר של ז"א הן תלוין במעשה התחתונים כידוע, והם ג"ר נח"י שמשגי ז"א, וכן באדם נח"י שכללם הנשמה היא ג"ר של הרוח של האדם, אבל הנשמה עצמה שהיא ג"ר עצמן אינן באים באדם כלל, והן אלקות, וז"ס איש האלקים, והן בחטאי האדם מסתלקין בסוד המוחין, וכן ט' תחתונות של הנפש מחכמה ולמטה, רק שג"ר של הרוח עולין למעלה ואין פגם נוגע בהם, רק סילוקן מאדם בסוד שיחת לו לא כו', אבל תשעה תחתונות של הנפש יורדין לקלי', ואין נשאר רק כתר שלה, שהיא מלכות של רוח כידוע. בכל כתר שהיא בחי' מלכות עולם שלפניו, והוא עטרת היסוד דדכורא שלכן נקרא עטרת כידוע, וראשיתה מחכמה ולמטה כולה יכול להסתלק שלכן כל החטאים והעונשים נזכרים בנפש ונפש כי תחטא והאבדתי את הנפש כו' וסוד האבדון לקליפה וכן הכרת כשכל הט' בחי' מסתלקים אז ונכרתה הנפש מלפני, ע"כ.

³⁹⁶ עי' מקורו בע"ח שער המלכים פרק ו'.

³⁹⁷ כמו שיש נפש פרטית של האדם, וכשלוין בה הוא עוון פלילי אשר עונשו הכרת, כמו כן יש נפש כללי של כלל ישראל, ושייך אליו הכרת, והוא הגלות כמו שיכתוב לקמן פרק יט. ויש להדגיש שכאן הוא מייחס את זה לא למעשים אלא למידות, שהרי לא נאמר שהם עושים עבירות, אלא רק שהנפשות משוקעים בתאוות רעות. ועי' שער המלכים פרק ז' שזהו עניין ירידת בחי' המלכות דאצילות לקלי'.

³⁹⁸ התגלותו ית' היא בכמה דרגות, וידוע שיש לו מידת החסד והדין. וכאן מתחדש שאף לגילוי ית' יש נפש ורוח. ועי' עוד לקמן פרק יט שרוחו ית' מכונה קוב"ה. נפשות ישראל הם בחי' נפשו ית', ותיקונו שהוא תיקונם הוא על ידי רוחו ית'.

³⁹⁹ לשון הפסוק במלואו הוא: "ואני זאת בריתי אותם אמר ה' רוחי אשר עליך ודברי אשר שמתי בפיך לא ימוש ומפי זרעך ומפי זרע זרעך אמר ה' מעתה ועד עולם", כלומר אפילו שיש בחי' נפשו ית' שיכול לרדת לגלות אבל לעולם ועד רוחו קשור לכלל ישראל (עי' במדבר יא יז ש"רוח אשר עליך" הוא בחי' נבואה והיינו הך), וצ"ע אם יש הדגשה על ב' בחינות דהיינו "רוח" וגם "דברי", ש"רוח" מקיפה ו"דבר" הוא כתר דנפש, הרי הוא מלכות דרוח שאין בו הכרת, ועי' לקמן.

⁴⁰⁰ והוא תחילת דברי התורה שזהו רוחו ית', ולכן מובן הנ"ל "לא ימוש", שכאן הוא בחי' 'דברי'.

נפש החיים

(שבת קה ע"א⁴⁰¹) אנכי אנא נפשי כחצית יהצית, ואמירה נעימה וכו'⁴⁰² והם שני הזכירות נפש ורוח והמשכיל יבין.

**הגה"ה

היינו לרונ⁴⁰³ הפנימי המכתיר נפש מישראל מלד היראה, אינה נפסקת לעולם, ועיין רמב"ם (סוף פרק ז' מהלכות גירושין), זדון גט מעושה עד שיאמר רוצה אני, שהגט כשר אם הדין נותן שכופין אותו לגרש, ופי' גם הטעם ללא מקרי אנוס כיון שאמיתת לוונו לעשות כל המצוות, אלא שילכו הוא שתקפו, וכיון שהוכה עד שתשק ילכו ואמר רוצה אני כבר גירש ללונו, עיין גם לשונו הקדוש⁴⁰⁴.

וכן אם פגם וקלקל ח"ו בחי' הדבור שלו, ע"י עונות התלויים בדבור, בלשון הרע וכיוצא, או שארי עונות התלויים בשרשם בבחי' הרוח, ונתקלקל בזה בחי' הרוח (והגם שאין בחי' הרוח נכרת כלל, כי לא מצינו בתורה ענין הכרת רק אצל בחי' הנפש לבד, ונכרתה הנפש היא (בראשית יז יד), ונכרתו הנפשות העושות (ויקרא יח כט), וכיוצא הרבה, וכ"כ בלק"ת (פ' בא שם⁴⁰⁵ ובפ"ו מהגלגולים⁴⁰⁶ ובסופו שם⁴⁰⁷), עכ"ז ע"י העונות התלויים בשרשם בבחי' הרוח הוא מקלקלו ופוגמו ומגביר לעומת זה כח רוח השומאה ר"ל) מצד שהבחי' העליונה סוד כתר שלו קשור ודבוק לעולם בבחי' התחתונה של הנשמה כנ"ל, יוכל הוא להתקן ע"י בחי' הנשמה, בהרהורי תשובה במחשבת הלב, שהוא בחי' הנשמה⁴⁰⁸.

אבל בחי' הנשמה אינה נפגמת כלל לעולם, כי מקור שרשה הוא מעולם המשומר ממגע זרים⁴⁰⁹, ודבוקה לעולם בשורש הנשמה כידוע⁴¹⁰, שהם רעין דלא מתפרשין לעלמין⁴¹¹, ואין מעשי האדם מגיעים עדיה כלל לקלקל ח"ו⁴¹², ואם האדם חוטא במחשבה אשר לא טובה ח"ו, הוא גורם רעה לעצמו לבד שישתלק ויתעלם ממנו ניצוצי אור הנשמה, אבל לא שהיא נפגמת ח"ו.

מאיר הנפש

ז"ל: רבי יוחנן דידיה אמר אנכי נוטריקון אנא נפשי כתיבת יהבית רבנן אמרי אמירה נעימה כתיבה יהיבה.⁴⁰² כתיבה יהיבה, כלומר לא רק נפש, אלא גם דיבור. כלומר, שלא רק שנמסר לנו נפשו, אלא גם רוחו. וכן מדויק הלשון בפסוק בישעיה הנ"ל, וזה כדבריו שזה גם נפש וגם רוח. ועי' שעה"פ יתרו, וכן ליקוטי הש"ס על הגמ' שבת.

עי' בבהגר"א על תיקו"ז דף כ שכתר הוא בחי' רצון.⁴⁰³ וז"ל: לפיכך זה שאינו רוצה לגרש מאחר שהוא רוצה להיות מישראל רוצה הוא לעשות כל המצוות ולהתרחק מן העבירות ויצרו הוא שתקפו וכיון שהוכה עד שתשש יצרו ואמר רוצה אני כבר גירש לרצונו, עכ"ל. והנה נראה שרבינו מדייק את הדבר מזה שהוא "רוצה" להיות מ"ישראל" ("היינו רצון הפנימי המכתיר נפש מישראל"), כלומר שזהו הרצון הטמון בלב כלל ישראל כנ"ל. והוא כלשון הגמ' בברכות יז ע"א רבי אלכסנדר ב"ר רמי אמר הכי, רבון העולמים, גלוי וידוע לפניך שרצונו לעשות רצונך ומי מעכב וכו', ועי' פת"ש פ"ח יא שפנימיות כלל ישראל היא לעולם קדושה, וכל השבירה היא רק בחיצוניות.

וז"ל, הנה הרשעים אינם יכולין לעלות למעלה ואינם יכולין להעלות מ"נ ונשארים למטה וז"ס ונכרתה הנפש היא כי היא נכרתה ממקום שחוצבה ונופלת למטה. אמנם דע דמ"ש לעיל זה הוא מי שאין לו רק נפש, ע"כ.⁴⁰⁵

ז"ל, מי שיש בו נפש מעולם העשיה, הנה כשחוטא אדם, גורם להפריד העשיה מן היצירה, בבחי' פרטיות המקום, שהוא תלוי בו שרש נפשו, ולכן היא תשובתו שיתקן עד שיחזיר להתחבר עשיה ביצירה, בבחי' המקום ההוא של שרש נפשו.

לא מצאתי.⁴⁰⁷

אמנם באותה המידה ברור הדבר שיש חיוב וידוי דברים, שהרי זה מתקן את הרוח וזהו טעם חיובו, וכן בעשיית חטא יש חיוב הרהורי תשובה שבכריתת הנפש יש פגם לרוח.

שהרי הוא עולם האצילות.⁴⁰⁹

ולענין העולמות עולם הבריאה היא הנשמה, והרי דבוקה היא לעולם בעולם האצילות ה"ה שורשה. כלומר מצד עצמה יש מושג של פגם בנשמה, אמנם מאחר שהנשמה דבוקה בשורשה ועל כן אין שייך בה פגם.

זהו לשון הזהר ויקרא ד' ע"א המדבר בעניין או"א, וכאן רבינו מבארו לענין חלקי הנשמה (וכן הוא בע"ח שער עקודים פרק ה') והעולמות.⁴¹¹

עי' גר"א ביהל אור הו"ד לעיל הערה 395. ועל אף שאין מגיעים לשם לקלקל אבל מגיעים ע"מ לתקן.⁴¹²

נפש החיים

שער א' פרק י"ט

וזהו ענין הכתוב (משלי יח יד) רוח איש יכלכל מחלחו ורוח נכאה מי ישאנה. ר"ל המחלה וחלאת העון של בחי' הנפש (שסתם רוב העונות מצויות בבחי' הנפש⁴¹³ שהיא התחתונה הקרובה אל הס"א, רגליה יורדות מות (משלי ה ה), וכמ"ש (ויקרא ד ב) ונפש כי תחטא, החטאים האלה בנפשותם (במדבר יז ג), והרבה כיוצא. וע' ע"ח שער העקודים סוף פ"ה⁴¹⁴, ופע"ח שער ק"ש שעל המטה פ"ה⁴¹⁵) יכולה היא להתקן וגם לעלות ע"י בחי' הרוח כנ"ל. ואם הרוח נכאה, שפגם וקלקל בחי' רוחו ע"י עונות התלויים בבחי' הרוח, אז מי ישאנה, תיקונו הוא ע"י בחי' הנשמה שנקראת מ"י כידוע בזוהר (הקדמת בראשית א ע"א).

ואיש תבונות יבין, שכלל הדברים הנ"ל בענין הג' בחי' נר"ן של האדם, הם ג"כ על זה הדרך גם בשורשם העליון של אלו הג' בחי', שהם קוב"ה ושכינתיה ואם הבנים⁴¹⁶, שעונות התחתונים גורמים לשכינת עוזינו, רוא דנפש דלעילא⁴¹⁷, שנודדת מהתקשרותה העליון בסוד גלות⁴¹⁸ (היינו כשנפשות ישראל משוקעים בתאות רעות ח"ו), וע' ע"ח (שער מיעוט הירח פ"ב⁴¹⁹ ובשער סדר אבי"ע פ"ב⁴²⁰ ובשער הקליפות כל פ"ג⁴²¹ ובהקדמת פע"ח בכללי ז"א ונוק⁴²² ובשער היחודים פ"א מתקוני עונות⁴²³), אמנם לא כל עשר בחינותיה⁴²⁴, רק הט' בחינותיה מחכמה ולמטה כנ"ל בענין האדם, אבל בחי' העליונה סוד כתר, שהיא נקודה השרשית דילה, היא קשורה ודבוקה לעולם בעטרת⁴²⁵ יסוד⁴²⁶, בחי' הרוח, ואינה נפרדת משם לעולם (ולכן נקרא עטרה שהוא כתר⁴²⁷). וע' בהקדמת פע"ח הנ"ל ובשער העמידה שם בענין ברכת המינים⁴²⁸, וכ"כ רבינו הגדול

מאיר הנפש

עי' גר"א לעיל הערה 395.

⁴¹⁴ אם כוונתו למש"כ שם במ"ק אז מש"כ שם הוא שכל בחי' נחשבת לנפש לגבי זה שמעליו, ולכן אפשר לומר שבכל מקום יש אחיזה לחיצונים לגבי הרובד שמעליו.

⁴¹⁵ שער ק"ש פרק ח' וז"ל, צריכין למסור נפשנו על קדושת השם בד' דאח"ד. וצריך לקבל עליו ד' מיתות בד', סקילה שריפה הרג וחנק, מן ד' אותיות אדני במילואו, כי שם שרשם. ולכך תכוין לקבל בד' אותיות של אדני, שכוונת בד' של אח"ד. גם תכוין בד' של אח"ד בד' מיתות הנ"ל, שאתה מוסר נפשך בד' מיתות אלו, ושאתה מקדש את השם בכל לבבך, ולקבל עליך עול מלכות שמים זה של הק"ש, והענין, כי כבר ביארנו, כי אין כח במלכות לעלות עד כאן, וע"י מסירה זו יש בה כח לעלות.

⁴¹⁶ "קוב"ה" הוא בחי' רוחו ית' הנזכר לעיל הערה 398, "שכינתיה" הוא בחי' נפשו ית', ו"אם הבנים" היא בחי' נשמתו ית'.

עי' רע"מ משפטים קיט ע"א וז"ל, אמר אליהו רעיא מהימנא הכי הוא ודאי אבל בגין דבכל פקודא ופקודא הוה אשתדלותא דילך ליחדא קב"ה ושכינתיה בכל משריין דעילא ותתא הכי קב"ה ושכינתיה וכל משרייתיה עילא ותתא מתיחדין ברוחא דילך בכל פקודא ופקודא, וכו'.

[תרגום: אמר אליהו, רועה נאמן כך הוא ודאי, אבל מאחר ובכל מצוה ומצוה היה העסק שלך ליחד את הקב"ה והשכינה בכל מחנות מעלה ומטה, כך הקב"ה והשכינה וכל מחנותיהם מעלה ומטה מתיחדים ברוח שלך בכל מצוה ומצוה.] ולענין בחינת "אם הבנים" עי' שעה"כ נפילת אפים פרק ה'.

⁴¹⁷ תרגום: סוד הנפש העליונה, כלומר נפשו ית' הנ"ל.

⁴¹⁸ עי' הערה 414.

⁴¹⁹ ע"ש שמדבר בענין שינוי דרגות של אב"א.

⁴²⁰ שם לא מצאתי, אמנם אולי צ"ל פרק ו'.

⁴²¹ וז"ל, ירושלים הוא נוק' דז"א דקדושה נחרב ונשארה בסוד נקודה א' לבד וצור שהיא לילית הרשעה צרתה שפחה כי תירש גבירתה נתמלאה ונעשית פרצוף שלם מ"ס ממה שנחרבה ירושלים שהם הט' ספירות הראשונים וכן הוא בעולמות.

⁴²² לא מצאתי.

⁴²³ לא מצאתי.

⁴²⁴ של הב"ן דאצילות ירדו לקלי'.

⁴²⁵ בגירסתנו איתא "טהרת" ואינו נכון.

⁴²⁶ המתאחדת עם בחי' המלכות, אמנם אינה מתגלית כי אם בשעת התיקון ולא בשעת קלקול.

⁴²⁷ כלומר סוף היסוד הוא הכתר של בחי' המלכות.

נפש החיים

ז"ל (בפ"י על ההיכלות בהיכלא תניינא שם⁴²⁹) (וע' בע"ח שער המלכים פ"י⁴³⁰ ובשער מיעוט הירח ובשער הקליפות ותבין במ"ש בפע"ח באלו ב' המקומות הנ"ל וע' עוד בפע"ח שער ר"ה פ"ב⁴³¹ ותבין כל הנ"ל), אבל בחי' הרוח עילאה אינו נפרד ח"ו ממקומו ע"י עונות התחתונים, אלא שגורמים בו פגם וקלקול ח"ו בו"ק שלו כידוע⁴³², אמנם בבחי' הנשמה שהוא סוד המוחין ג"ר דיליה כנ"ל (בפרק ט"ו), שם אין מעשה התחתונים מניעים כלל לקלקלם או לפוגמם ח"ו, אלא שיכולים לגרום במעשיהם הסתלקותם הימנו ח"ו כידוע בע"ח, שהם באים בסוד תוספת לבד⁴³³, ותלויים במעשי התחתונים, כי הם באים מהתפשטות בחי' התחתונה של אם הבנים בו כידוע, וכמש"ה (משלי ג יט) כונן שמים בתבונה⁴³⁴, והוא עולם המשומר ממגע זרים כידוע.

והוא ענין מראה הסלם מוצב ארצה כו' (בדאשית כח יב), ולא אמר מוצב בארץ, אלא ארצה, שפ"י לארץ. ומשמעו שראש עיקר שרשו בשמים ממעל, ומשם הוא משתלשל ויורד עד לארץ יגיע. והוא הנשמת חיים של האדם שמתאצלת כביכול מנשימת פיו ית"ש⁴³⁵, ומשם משתלשלת כסלם ושלשלת ומתקשרת עם הרוח, והרוח בנפש, עד רדתה לזה העולם בגוף האדם, וכן מפורש ברע"מ (נשא קכג ע"ב) ויפח באפיו נשמת חיים כו' דאתמר ביה ויחלם והנה סלם סלם ודאי איהי נשמת חיים כו' ע"ש⁴³⁶. והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו כמש"ל באורך שהיא הנפש חיה של העולמות והכחות ומלאכי עליון, שכל עלייתם וירידתם וכל סדרי הנהגתם כל רגע תלוי רק כפי נטיית מעשיה ודבורה ומחשבתה בגוף האדם כל רגע. (ומ"ש עולים תחלה ואחר כך

---

⁴²⁸ פרק ה' וז"ל, אך יש עוד בחי' אחרת והוא כתר דז"א, כי זה ג"כ בסוד תוספות, רק שלרוב גדלותו א"צ לתפילתינו. אך אחר שנתרבו המינים, אז נסתלק בעונותינו, ומשם ולהלאה הוצרכו לתקן הברכה ולמלשינים, שהוא סוד הכתר דז"א.

⁴²⁹ ה"ד לעיל הערה 395.

⁴³⁰ ז"ל, הנה בימות החול השכינה שהיא נוקבא דז"א היא בגלות בין הקליפות, והבן ענין השכינה בגלות מה ענינה, והנה היא נקראת שם ב"ן, שהיא הו"ה דמלוי הה"ן כנודע, היא מבררת ברורין מתוך הסיגים, והיא מעלה אותן למעלה בבחינת מ"נ ושם נתקנים. והבן זה מאד היטב ביאור מ"נ מה ענינה. אמנם בשבת עולה מתוך הקליפות למעלה ואינה בגלות, ואמנם הזווג אשר לה בשבת עם ז"א הם נשמות חדשות (נ"א הם חדשים) ולא מן ברורים האלו.

⁴³¹ אולי כוונתו להראות שכל הנ"ל תלוי בעמידתם אב"א.

⁴³² צ"ע כוונת נקיתתו כאן בלשון "כידוע", ואולי זהו כל פרשת המלכין קדמאין המבוארת בע"ח בשער הנקודות, שהוא עיקר הקלקול ומקום התיקון.

והנה צ"ע שהרי אם יש לו ג"ר שמסתלקים והו"ק נשאים, יוצא שיש לו רק ט' בחי', ועי' ע"ח שער כה פרק א' שכותב שלז"א יש רק ט' ספירות, וקשה שכן עי' ס"י (פ"א מ"ד) עשר ספירות בלימה, עשר ולא תשע, עשר ולא אחת עשרה. והנה עי' שעה"ק עח ע"ב שהנוק' משלים את ז"א לי' בחי', אמנם עי' שער תיקון נוק' פרק ב' דף מה ע"ג ד"ה ונל"ח, שכאשר ז"ן עומדים אב"א יש לו י"ס ובנסירה יש לז"א ט' ולנוק' א'.

⁴³³ עי' ע"ח מלכים פרק ו' שמה שהוא בעצם (דהיינו הו"ק) אינו מסתלק לעולם, אמנם המוחין הם לעולם בסוד תוספת.

⁴³⁴ התבונה היא הבחי' התחתונה של בינה, ו"שמים" הוא הו"ק.

⁴³⁵ כדלעיל פרק טו.

⁴³⁶ [להלן לשונו בשלמות:] "ויפח באפיו נשמת חיים" דא איהי דיוקנא דעל ב"נ דאתמר ביה ויחלום והנה סלם. סלם ודאי איהי נשמת חיים כרסייא לשם יהו"ה דאיהו היראה והאהבה, התורה והמצוה ובה שריא והאי כרסייא מנה גזורות כל נשמתין דישראל ואיהי דיוקנא על רישא דב"נ והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו. אלן הבלים דסלקין ונחתין [תוקן ע"פ היהל אור] בגופא בהאי סלם.

תרגום: "ויפח באפיו נשמת חיים" זו היא הדמות שעל בן אדם [הוא שם אלקים, כסא לשם הו"ה, וכסא דבריאה סולם לעלות לשם הו"ה דמכסא הנשמות כידוע, ולכן "ויפח באפיו" – יהל אור שם] שנאמר בו ויחלום והנה סלם, סלם ודאי הוא נשמת חיים, כסא לשם הו"ה ב"ה שהוא היראה והאהבה התורה והמצוה, ובה שורה. והוא הכסא שממנו נגזרו כל הנשמות של ישראל, והוא דמות על ראש בן אדם, והנה "מלאכי אלקים עולים ויורדים בו" אלה הבלים שעולים ויורדים בגוף של אותו הסולם [שההבל עולה מן הגוף ויורד לגוף – יהל אור].

נפש החיים

יורדים, כי כל עיקר תורת האדם להעלות תחלה כל עולם ממטה למעלה, ואחר כך נמשכים אורות מלמעלה למטה) עד שאח"כ (בראשית כח יג) והנה הוי"ה ב"ה נצב עליו כנ"ל⁴³⁷. ומה נעמו אמרי רז"ל בירושלמי (תענית פ"ב ה"ו י ע"ב) ר"ל בשם ר"י אמר שיתף הקב"ה שמו בישראל, משל למלך שהיה לו מפתח של פלטרין קטנה אמר אם אני מניחה כמות שהיא הרי היא אבודה, אלא הריני קובע בה שלשלת שאם אבדה תהא שלשלת מונחת עליה. כך אמר הקב"ה, אם אני מניח את ישראל כמו שהן הן נבלעין כו', אלא הריני משתף את שמי הגדול בהם, והם ז"ל דברו בענין כלל האומה יחידה, אמנם עיניהם ז"ל מטייפן כדרכם בקדש ורמוזו גם על האדם יחיד, ושיחתם ז"ל צריכה תלמוד, שהמשילו הענין למפתח ושלשלת, כמש"ל שהאדם הוא הפותח והסוגר של הכחות והעולמות, פלטרין של מעלה ופלטרין של מטה⁴³⁸. שכולם מתנהגים ע"י כח מעשיו בחי' נפש, שהוא עיקרא ושרשא דבחי' נפש כל עלמין. ואדון כל ב"ה בטובו הגדול להטיב לברואיו שקד על תקנתו, ואמר אם אני מניחה כמות שהיא שלא יהיה התקשרות בין הג' בחי' נר"ן, אלו האחד שיפול בחי' נפש התחתונה לעמקי מצולות הרע ח"ו אין שני להקימו, והרי היא אבודה שם לעולם ח"ו, כענין הכתוב (ויקרא כג ז) והאבדתי את הנפש ההיא, ונפש החוטאת במה תתכפר. לזאת הפליא עצה ית"ש וקבע הג' מדרגות נר"ן שכל א' מהם תתקשר בחי' הראשונה שלה העליונה בבחי' התחתונה של המדרגה שעליה כענין השלשלת, שכל טבעת ממנה קצה העליון שלה נאחות ונכנסת תוך קצה התחתון של הטבעת שעליה, וע"י כן גם אם יכרת הנפש ותפול לעמקי כחות הטומאה ח"ו, יכולה היא לתקן ולעלות ע"י התקשרות בחי' עליונות שלה בבחי' הרוח, וכן על דרך זה בקלקול ופגם הרוח כנ"ל. וז"ש שם אלא הריני משתף את שמי הגדול בהם, שהג' דרגין נר"ן ושרש הנשמה מקור שרשם הוא מהד' אותיות השם הגדול ית"ש.

שער א' פרק כ'

וביאור פרטות סדר תיקונם והתקשרותם ע"י התשובה, שכאשר פגם האדם בחי' נפשו או אף אם גרם ח"ו שנפסקו ונכרתו כל המ' ספירותיה מחכמה ולמטה מהתקשרותה הנ"ל, ותרד פלאים לעמקי מצולות הקליפות ח"ו. אז ע"י וידוי דברים באמת מעומקא דלבא בעקימת שפתיו, בחי' נפש דרוח⁴³⁹, מעורר בקול דברים שלו עד לעילא ולעילא⁴⁴⁰, וגורם שיתאצל תוספת קדושה ממנו ית"ש עד שורש הנשמה תחילה, ומשם לנשמתו ורוחו, והרוח מבהיק אורו הגדול הנשפע עליו גם על בחי' הנפש מצד ההתקשרות שנשאר עדיין ביניהם כנ"ל, לכלות ולהתם הכחות הרע

מאיר הנפש

⁴³⁷ כלומר זהו פירוש בדברי הרע"מ, שכל העבודה שלנו היא רק במ"ן ובאור חוזר, שכן האור ישר והמ"ד תמיד יורדים אלינו בהתאם, והוא מהות הגילוי של שם הוי"ה, וללמדנו בא, שהגילוי הזה אינו בדינו.

⁴³⁸ זה רמז למש"כ ע"ח שער הזיווגים פרק א, ז"ל, זה הוא משארז"ל (תענית ה ע"א) נשבע הקב"ה שלא יכנס בירושלים של מעלה שהוא זווג א"א עד שיכנס בירושלים של מטה, שהוא זווג שלים דזו"ן לגמרי, ע"כ. "הפלטרין של מטה" הוא כינוי לבית המקדש של מטה, התלוי במעשי אדם, והוא בבחינת זיווג זו"ן דאצילות, ובית המקדש של מעלה הוא בבחינת זיווג א"א.

⁴³⁹ בחינת ה"נפש דרוח" היא החלק התחתון של הרוח, הרי היא החלק העליון של הנפש. וכל תיקון הוא מהמקום שלא נותק, ודיבור הוא נפש דרוח, וה"עומקא דליבא" הוא שאר קומת הרוח ממנה יוצא זה הוידוי.

ועי' זהר ח"ג סט ע"ב: בכל שעתא ושעתא תשובה זמינא לגבי בני נשא וכד בני נשא תייבין מחובייהו האי תשובה תבת לגבי קב"ה וכפר על כלא ודינין אתכפיין ומתבסמאן כלהו וב"נ אתדכי מחוביה. אימתי אתדכי ב"נ מחוביה בשעתא דעאל בהאי תשובה כדקא חזי. ר' יצחק אמר דתב קמי מלכא עלאה וצלי צלותא מעומקא דלבא הה"ד ממעמקים קראתיך יי', ע"כ.

[תרגום: בכל שעה ושעה התשובה זמינה לאנשים, וכשאנשים שבים מחטאיהם התשובה הזו שבה לקדוש ברוך הוא והוא מכפר על הכל, והדינים נכנעים, וכולם מתבשמים, והאדם נטהר מחטאו. מתי נטהר אדם מחטאו, בשעה שנכנס לתשובה הזו כראוי. רבי יצחק אמר ששב לפני המלך העליון ומתפלל תפלה מעומק הלב, זהו שכתוב ממעמקים קראתיך ה'].

⁴⁴⁰ שהרי כפי הכוונה כן עולה למעלה, ובמידה זו גופא יורד שפע למטה.

נפש החיים

ומדרגות הטומאה, ולהוציא ממסגר אסיר כל בחינותיה ולחזור ולקשרם כבראשונה עם בחי' הרוח.

וכן אם פגם וקלקל בחי' רוחו ח"ו בדבורים אשר לא טובים או בשאר עונות התלויים בבחי' הרוח וביטול תורה כנגד כולם, והגביר לעומת זה כח רוח הטומאה ר"ל, ואז גם נפשו אינה שלימה כמקדם, כי היא מקבלת שפע חיותה ואורה ע"י הרוח כידוע. הנה ע"י החרטה אמיתית בלב, ומתמרמר על גודל הטאו, כענין צעק לבס אל ה' (איכה ב יח) ומתהרהר הרהורי תשובה במחשבה שהיא משכן נצוצי אור הנשמה (והוא מלכות דתבונה⁴⁴¹) מעורר ג"כ עד לעילא להשפיע תחלה תוספת קדושה ואור על שרש הנשמה, ומשם לנשמתו, והיא מבהקת זיו אורה שנשפע עליה גם על בחי' הרוח, וזבחי אלקים רוח נשברה (תהלים נא יט), ושובר כח רוח הטומאה שהגביר בעונו⁴⁴², ומטהר בחי' רוחו הקדוש להתקשר בבחי' הנשמה כבתחלה, ומשם ממילא יושפע גם על נפשו להשלימה בשלימותה הראשון.

וכן אם הטא ח"ו במחשבה אשר לא טהורה, וגרם בזה שיסתלקו מעליו נצוצי זהר נשמתו שהיתה עד הנה בהלו נרה עלי ראשו⁴⁴³, אז ע"י עסק התורה בבינה יתירה⁴⁴⁴ בעומק תבונתו⁴⁴⁵ מעורר שיתאצל תוספת קדושה על שורש נשמתו, ומשם לנשמתו להחזירה שתאיר עליו אורה להשכילו בתוה"ק, בבינה יתירה בסתרי טהוריה, ומאותו הקדושה והאור משתלשל ונשפע גם על רוחו ונפשו להשלימם בשלימותם.

ולכן אמרו ז"ל (שבת דף קיט ע"ב) כל העונה אמנ יש"ר מברך בכל כחו קורעים לו גזר דינו⁴⁴⁶, ואפי' יש בו שמץ של עכומ"ז מוחלין לו. כי עיקר כוונת זה השבח הוא שיתאצל ויושפע תוספת ברכה ושפעת אור עליון לכל הד' עולמות אבי"ע⁴⁴⁷. וזהו יהא שמיה רבה מברך היינו שיתאצל ברכה ותוספת קדושה ממנו ית"ש, עד לעלם הוא עולם האצילות, ומשם גם לעלמי הם ב' עולמות בריאה יצירה, עלמיא הוא עולם העשיה. והם שורש הד' דרגין של האדם, שרש הנשמה ונר"ן, וכשמכוין האדם בקדושת מחשבתו באמירת זה השבח לעורר ולהשפיע על ידו תוספת קדושה וברכה על שרש נשמתו, ומשם על נשמתו ורוחו ונפשו, גורם בזה להתם ולכלה כל עון

מאיר הנפש

⁴⁴¹ כלומר המחשבה המעשית שיש בראש האדם דהיינו מלכות דתבונה, הרי הוא החלק התחתון של הנשמה שהוא החלק העליון של הרוח.

⁴⁴² כאן התיקון הוא בעצם הרוח עצמו. ועי' זהר ח"ג רמ ע"א: ובג"כ זבחי אלקים כדקא יאות הוא רוח נשברה דיתבר ההוא רוחא מסאבא ולא ישלוט. ועל דא מאן דיתבר ליה כדקא יאות עליה כתיב "רוח הולך ולא ישוב", [תרגום: זבחי אלהים כראוי הוא רוח נשברה, שישבר אותה רוח טומאה ולא תשלוט, ועל זה מי שישבר אותה כראוי, עליו כתוב "רוח הולך ולא ישוב"] ע"כ. אם כן צ"ל בעומק דברי רבינו ששבירת רוח הטומאה היא גופא תיקונו. וכן עי' רע"מ בהעלותך קנג ע"א: כמאני חרס שבירתן זו היא טהרתן כד"א נשברו נטהרו ורזא דמלה זבחי אלקים רוח נשברה וגו' [תרגום: ככלי חרס שבירתן זוהי טהרתן כמו שנאמר נשברו נטהרו וסוד הדבר (תהלים נא) זבחי אלהים רוח נשברה וגו'], ע"כ. ועי' בבהגר"א על תיקו"ז סז ע"ב וז"ל, ו' הוא עצם התשובה והוא ברוח דהוא וא"ו כמ"ש זבחי אלקים רוח נשברה ורוח נכון חדש כו', עכ"ל, כלומר שכלול בשבירה זו חידוש הרוח החדש והוא המבואר כאן.

⁴⁴³ כלה"פ איוב כט ג.

⁴⁴⁴ עי' המשך הרע"מ הנ"ל: אבל אינון דמשתדלין באורייתא דבכתב ובאורייתא דבע"פ דאינון אש ומים ואינון דמשתדלין ברזי דאורייתא דאיהו אור דכתיב בה ותורה אור באורייתא אינון מתדכין בה, [תרגום: אבל אלה שעוסקים בתורה שבכתב ותורה שבעל פה שהם אש ומים והם שעוסקים בסודות התורה שהוא אור שכתוב בו ותורה אור, בתורה הם מטהרים בה] ע"כ. משמע שהתיקון תלוי בדווקא בלימוד חכמת הנסתר.

⁴⁴⁵ לכאורה יש לדייק ממש"כ לעיל דהרהורי תשובה המתקן את חטאי הדיבור יסודם במלכות דתבונה, שנקטו כאן בעסק התורה בלשון "עומק תבונתו" בא רבינו לרמוז ששורש זה הוא בכל שיעור קומת התבונה כולה.

⁴⁴⁶ עי' הק' תיקו"ז ה ע"ב ובמה שפי' הגר"א שם.

⁴⁴⁷ כן הוא בבהגר"א על תז"ח נא ע"ג.

נפש החיים

וחטא אשר חטא באיזה בחי' מאלו הג', והיו בלא היו וזה כל עיקר ענין התשובה האמיתית כנ"ל לכן מוחלין לו על כל עונותיו.

הגה"ה

ואמרם ז"ל בכל כחו סובל ב' פירושים, או בכל כחו של העונה, או שיתצרך השם י"ה⁴⁴⁸ בכל כחותיו⁴⁴⁹, כענין (במדבר יד יז) ועתה יגדל נא כח אלני⁴⁵⁰. אמנם ב' הפירושים המה כדלח מחתא, ששרש מקור שפע קדושה והזכרות הוא שם י"ה⁴⁵¹, וממנו משתלשל ומתמלא עולם הבריאה הוא עולם המחשבה ממילוי הה"י של שם י"ה ביו"ד⁴⁵², ומעולם הבריאה מתמלא עולם היצירה הוא שרש התחלת הדבור והגיון הלכ ממילוי הה"א באל"ף, ומעולם היצירה מתמלא עולם העשיה הוא עולם המעשה ממילוי אות ה' ששם י"ה בצאת ה'. והן המה שורש הנר"ן של אדם, שהם כל כחותיו של העונה וכל כחותיו של השם י"ה, היינו כל מלואיו וזהו י"ה"א' שם י"ה רבא מצרך וכו', ועיין תוספות זכרות ג' ע"א ד"ה ועונין וכו'⁴⁵³.

וזה ג"כ ענין מאמרם ז"ל (ע"ז ח ע"א⁴⁵⁴) שור שהקריב אדה"ר קרנותיו קודמות לפרסותיו היו, שכיוון בהקרבנותו לתקן אשר עיות, לבנות הנהרסות, לקרב אשר הרחיק, וליחד אשר

מאיר הנפש

448 וממילא 'שמיה' כוונתו 'שם י"ה'.

449 עי' תיקר"ז עו ע"א וז"ל, והאי כ"ח איהו רזא דכ"ח פרקין דעשר אצבעות דבהון והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל ובגין דא אוקמוהו זכרונם לברכה למי נושאים כפים לרום השמים דצריך האי כח לסלקא ליה לגבי חכמה ודא איהו רום שמים ואיהו י"ד ה"א וא"ו ה"א דשארין בעשר אצבעאן על האי כח ואיהו חכמה כ"ח מ"ה והאי כח עליה אתמר ואשר כח בהם לעמוד בהיכל המלך לעמוד בצלותא דעמידה בהיכל המלך סתם דא אדנ"י דסליק לחושבן היכל והאי כ"ח איהו רזא דיקר"ק אלקינ"ו יקר"ק כוז"ו במוכס"ז כוז"ו ועליה אתמר כל העונה אמן יהא שמיה רבא מברך בכל כחו דאיהו כח דאתלבש בתרין דרועין דאינון חסד וגבורה וצריך לסלקא ליה לגבי י' דאיהו רום שמים ולנחתא ליה לגבי ו' דאיהו שמים דעליה אתמר ואתה תשמע השמים כד נחתא ליה לגבי עמודא דאמצעייתא למפרק בה לישראל בנוי וכד סליק לה לגבי רום השמים דאיהו י' למיטל נוקמא מעמלק. [תרגום: והכ"ח הזה הוא סוד של עשרים ושמונה פרקים של עשר אצבעות, שבהם "והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל". ומשום זה פרשוהו זכרונם לברכה, למי נושאים כפים, לרום השמים. שצריך להעלות הכח הזה לחכמה, וזהו רום השמים, והוא י"ד ה"א וא"ו ה"א, ששורה בעשר אצבעות על הכח הזה, והוא חכמה, כ"ח מ"ה. והכח הזה נאמר עליו "ואשר כח בהם לעמוד בהיכל המלך", לעמוד בתפלת העמידה בהיכל המלך, סתם זה אדנ"י שעולה לחשבון היכ"ל, והכ"ח הזה הוא הסוד של יה"ה אלהינ"ו יה"ה, כוז"ו במוכס"ז כוז"ו, ועליו נאמר, כל העונה אמן יהא שמיה רבא מברך בכל כחו, שהוא כח שהתלבש בשתי זרועות שהן חסד וגבורה, וצריך להעלותו ל' שהוא רום השמים, ולהורידו לו' שהוא שמים, שעליו נאמר "ואתה תשמע השמים". כשמורידו אל העמוד האמצעי לגאול בו את ישראל בניו, כשמעלה אותה לרום השמים שהיא י' ליטול נקמה מעמלק].

ועי' שעה"כ דרושי קדיש דרוש א' ז"ל: יתגדל ויתקדש ש"ר פ"י כי השם של י"ה הרמוז במלת שמיה ר"ל שם י"ה שהם או"א יהיו שם י"ה רבא וזה ע"י שנתחברו עם שני אותיו' אחרונות ו"ה ועי"כ יהיה השם גדול ושלם כי בעוד שהאותיו' אלו נפרדות זו מזו ח"ו אין השם שלם וגדול ולכן יתגדל שמו של יה ויעשה רבא, ע"כ.

450 כלומר תוספת כח לשם ה' ית'.

451 הרי הוא שורש שם הוי"ה ב"ה, שכן האותיות ו"ה הם תולדותיהם של האותיות י"ה. ועי' זהר תרומה קה ע"א ש'שמיה רבא' הוא כינוי למידת חכמה, והיינו שם י"ה.

452 עי' ע"ח שער א"א פרק ד' שכל נשמה נקראת הוי"ה במילוי יוד"ן. אבל צ"ע אם יש לזה מקור מפורש. ועי' ע"ח שער הולדת או"א זר"ן פרק ג' שג"ר הוא הוי"ה במילוי יוד"ן, ג' אמצעיות והא הוי"ה במילוי אלפ"ן, וג' תחתונות במילוי הה"ן.

453 [ז"ל], ועונין יהא שמיה הגדול מבורך, מכאן יש לסתור מה שפירש במחזור ויטרי יהא שמיה רבא שזו תפלה שאנו מתפללין שימלא שמו כדכתיב (שמות יז) "כי יד על כס י"ה" שלא יהא שמו שלם וכסאו שלם עד שימחה זרעו של עמלק ופירושו כך, יהא שמ"ה שם יה רבא, כלומר שאנו מתפללין שיהא שמו גדול ושלם, ומבורך לעולם הוי תפלה אחרת כלומר ומבורך לעולם הבא וכו', ע"כ. ורבינו פירשו כמש"כ במחזור ויטרי. ועי' תיקר"ז לעיל הערה 449.

454 ז"ל, תנו רבנן יום שנברא בו אדם הראשון כיון ששקעה עליו חמה אמר אוי לי שבשביל שסרחתי עולם חשוך בעדי ויחזור עולם לתוהו ובוהו וזו היא מיתה שנקנסה עלי מן השמים היה יושב [בתענית] ובוכה כל הלילה וחוה בוכה כנגדו כיון שעלה עמוד השחר אמר מנהגו של עולם הוא עמד והקריב שור שקרניו קודמין לפרסותיו שנאמר ותיטב לה' משור פר מקרין מפריס ואמר רב יהודה אמר שמואל שור שהקריב אדם הראשון קרן אחת היתה [לו] במצחו שנאמר ותיטב לה' משור פר מקרין מפריס מקרין תרתי משמע אמר רב נחמן בר יצחק מקרין כתיב ע"כ.

נפש החיים

הפריד⁴⁵⁵, והעלה מוהר קדושת מחשבתו וכוונתו להאציל תחילה שפעת אור וקדושה על הבחי' ומדרגות העליונות שבו, דמיון הקרנים⁴⁵⁶ הם שרש נשמתו ונשמתו, ומשם המשיך אח"ז על רוחו ונפשו לטהר כל אבריו מראשו ועד רגליו, על דרך (דברים ז יב) והיה עקב תשמעון וכו' (ע"ז י"ח ע"א) מצות שאדם דש בעקביו⁴⁵⁷, והוא הפרסות של נפש הבהמית, וז"ש (במדרש רבה ויקרא פ"ב פ"כ ט"ו ב וקהלת ז' פ"ח ס"ב) שתפוח עקבו היה מכהה [גלגל החמה]⁴⁵⁸ וכו'.

הגה"ה

וז"ש דוד המלך ע"ה (תהלים יט ח) תורת ה' תמימה משיבת נפש, שע"י עסק האדם בתורת ה', והיא תמימה אלכלו כראוי, היא משיבת נפש האדם לשורקה בשלימותה. וסיים פס גם עצדך נזהר בהם בשמרם עקב רב, ונזהר מלשון יזהירו וכו', היינו שעל ידי ששמר כל המלות המכוונים נגד כל אברי האדם, נזדכך נפשו וגופו, עד שגם בעקבו היה אור וזוהר רב, כענין תפוח עקיבו של אדם הראשון היה מכהה וכו'. ופנימיות הענין, גם עצדך נזהר וכו' עקב רב, כי תכלית עלייתה של מדת דוד המלך ע"ה בשרש שרקה העליון הוא כדל"א⁴⁵⁹, שהוא מלכות האדם קדמאה, שורש נשמת אדם הראשון⁴⁶⁰. וכענין הכתוב (ד"ה א' יז טז, יז) מי אני ה' גו' כי הביאתני עד הלם (ואין הלם אללא מלכות (ובחיים קב ע"א)) ותקטן זא"ת בעיניך אללקים ותדבר על בית עצדך למרחוק וראיתני כחור האדם המעלה ה' אללקים (ובשמואל ב' ז' י"ט וזאת תורת האדם). ותור הוא גילופין לאדני⁴⁶¹, והמשכיל יצין⁴⁶². ולכן השאיר אדם הראשון לדוד שבעים שנותיו האחרונים, ז"ת למלכות דא"ק⁴⁶³, וראוי היה לחיות עוד ל' שנה להשלים ג"ר דילה, כענין נאם הגזר הקס ע"ל (שמואל ב' כג א)⁴⁶⁴. והוא גם כן שורש נשמת משיח שכתוב עליו (ישעיה נב יג) ירום ונשא וגבה מאד, ודקשו ז"ל על זה⁴⁶⁵ מאברהם וממשה ומאדם הראשון (רואה לומר אחר החטא), וזהו נאם הגזר הקס על משיח אלקי יעקב, שאז תתגלגל ותתעלה כבוד מלכותו יתצדך במקום שרקה הראשון.

מאיר הנפש

ד' דרגות, וכנראה שהם מקבילים לאב"ע ממטה למעלה.

455 שהם מעל הגוף.

456 כלומר שהעקב, חלק תחתון דהגוף "ישמע" כלומר יקבל שפע אור.

457 כלומר שתיקן את כולו עד לסוף קומתו. ועי' בבהג"א על ספד"צ י ע"ד שעקב הוא בחי' הנוק'. עי' בלש"ו ספר הדע"ה ח"ב קמז ע"ד שע"י הקרבן היה תיקון אחרי החטא (אם כי לא לגמרי, שהרי הוליד את שת, אבל שת נשאר עם יצרו, וצ"ע.

ע"י בתיקו"ז יב ע"א שמעלה זו של היא בסוד בחינת "כתנות אור" של אדה"ר. אם כן לכאורה צ"ל שדבר זה היה קודם החטא [וכן הוא בזהר תולדות קמב ע"ב] וצ"ע שכן רבינו מביאו לענין אדה"ר לאחר שחטא ונתכפר. אמנם ע"י ב"ב נח ע"א ז"ל, א"ר בנאה נסתכלתי בשני עקיביו [של אדה"ר בקברו במערת המכפלה] ודומים לשני גלגלי חמה, ע"כ, ועי' דע"ה ח"ב כט ע"ד שמש"כ בב"ב כוונתו שע"י המיתה נזדכך, ועכ"ז לא נזדכך לגמרי כמו קודם החטא, שכן הם רק דומים לגלגלי חמה וכ"ש שאינם מכהים אותו. 459 דהיינו עתיק דאצילות, וכשיטת הגר"א בספד"צ שקורא לעתיק רדל"א, ודלא כהאריז"ל (ע"ח מלכים ח').

460 כלומר שהמ"ן עולה עד לשם בסוד כתר מלכות (עי' ליקוטי הגר"א בסוף סד"צ לז ע"ג שכלול בזה שמלכות הפרטי עולה עד הכתר). והנה כאן הוא מבאר את הקשר שבין סוף מדריגת אדה"ר (שורש נשמת דוד המלך) לשורשו, וממילא את הכרח החיבור בין שניהם אחרי שהאדם חטא.

461 עי' ע"ח שער לח פרק ז ש"תור" הוא הגימ' של המילוי של שם אדנ"י.

462 כלומר שמילוי הוא תמיד התגלות הענין. ולפ"ז צ"ל שבא רבינו לבאר כאן שדוד, על ידי שנתמנה למלך, גילה את מידת המלכות הטמון בנשמת אדם הראשון.

463 משמע ששורש נשמתו הוא כל י"ס דא"ק, ולפ"ז מלכות היא מאה שנה והז"ת דמלכות המה שבעים שנה.

464 עי' תיקוני זהר פח ע"ב: וצונו על, מסטרא דימינא דאתמר ביה "הוקם על". דתמן כל ברכאן לימינא, דאינון מאה ברכאן כחושבן ע"ל, דאת י' בק' אסתליק למאה, דאיהי קרבנא דכלא, מסטרא דאבא ראש וכו', ויתכן שלכך נתכוין רבינו.

465 עי' תנחומא תולדות פיסקא יד: ירום מאברהם ונשא מיצחק וגבה מיעקב, ירום מאברהם שנאמר (בראשית יד) הרמותי יד אל ה' ונשא ממשה שאמר (במדבר יא) כי תאמר אלי שאהו בחיקך וגבה כמלאכי השרת. לא מצאתי את המדרש המשוה את המשיח לאדה"ר.

נפש החיים

שער א' פרק כ"א

וזאת תורת האדם שבעת עסקו בתורה לשמה, לשמור ולקיים ככל הכתוב בה⁴⁶⁶, מטהר את גופו מראשו ועד רגליו, כמדרשם ז"ל (ברכות טז ע"א) למה נסמכו אהלים לנחלים כו' מה נחלים מעלין את האדם מטומאה לטהרה, אף אהלים מעלין את האדם מכף חובה לכף זכות. וכענין שדרשו ז"ל (עירובין ד ע"ב) גבי טהרת הטמאים במקוה (ויקרא טו טז) כל בשרו במים, מים שכל גופו עולה בהם, כך בדברי תורה כל גופו של אדם עולה בהם (ושיערו חכמים אמה על אמה ברום שלש אמות, הן הג' עולמות, ונר"ן, מעשה דבור מחשבה בתורה) וכשם שכל גופו של אדם עולה ומזדכך ע"י עסק התורה והמצות, כך העולמות כולם אשר הן המה שיעור קומת אדם כמש"ל (פ"ו), הם מזדככים ומתטהרים ומתעלים⁴⁶⁷. והאדם הישר⁴⁶⁸ העובד אמיתי, לא יפנה דעתו ומחשבתו בעת עבודתו לו ית"ש אפילו כדי לעלות ולטהר גופו ונפשו, אלא שיעלה טוהר מחשבתו וכוונתו ופנה למעלה לתיקון וטהרת העולמות הקדושים⁴⁶⁹.

וזה היתה גם כל ענין עבודתם של האבות וכל הצדיקים הראשונים שקיימו את התורה קודם נתינתה, כמו שדרז"ל (עי' רש"י וכן ויקרא רבה פ"ב סי' י') ע"פ (בראשית ז ב) מן הבהמה הטהורה כו' ואמרו מכאן שלמד נח תורה, ואמרו (יומא לז כז ע"ב) קיים אברהם אבינו את כל התורה (וכן איתא בב"ר פצ"ב פ' ט"ו י"ד) ובבמדבר רבה פ"ד ובתנחומא בהר ובמדרש תהלים מזמור א'). לא שהיו מצווים ועושים כך מצד הדין, דא"כ לא היו מעמידים ח"ו על דעתם והשגתם אף שהשיגו שלפי ענין שרש נשמתם ההכרח להם לעבור ולשנות אף מקצת מאחת מכל מצות ה', ולא היה יעקב אע"ה נושא ב' אחיות, ולא היה עמרם נושא דודתו ח"ו. רק מצד השגתם בטהר שכלם התקונים הנוראים הנעשים בכל מצוה בהעולמות וכחות העליונים ותחתונים והפגמים הגדולים והחורבן והריסה ח"ו שיגרמו בהם אם לא יקיימום. וכן נח הקריב דוקא מן הבהמה הטהורה, כי ראה והשיג הכח והשרש העליון של כל בהמה וחיה איזה מהם כח שורשו מצד הקדושה והקריבה, ואיזה מהם כח נפשם מצד הטומאה והס"א ולא בחר בה להקריבה לפניו ית', כי לא ירצה⁴⁷⁰.

וזהו (בראשית ה כב) ויתהלך חנוך את האלקים (בראשית ו ט) את האלקים התהלך נח (בראשית מז טז) האלקים אשר התהלכו אבותי לפניו, שפ"י אלקים בעל הכחות כולם, היינו שהשיגו ענייני הכחות העליונים ותחתונים וחקות שמים וארץ ומשטרם וסדרי הנהגתם והתקשרותם והרכבתם ע"י כל ענייני מעשי האדם, וע"פ סדר וענין זה היה כל א' מהם מתהלך ומתנהג בכל עניניו כפי שראה והשיג התקונים העליונים לפי שורש נשמתו.

לכן כשהשיג יעקב אבינו ע"ה שלפי שורש נשמתו יגרום תקונים גדולים בכחות ועולמות העליונים אם ישא השתי אחיות אלו רחל ולאה, והמה יבנו שתיהן את בית ישראל, יגע כמה יגיעות ועבודות להשיגם שינשאו לו. וכן הענין בעמרם שנשא יוכבד דודתו שיצאו ממנה משה אהרן ומרים.

וזה ג"כ א' מהפעמים שלא ניתנה התורה לנח והאבות הקדושים, שאם היתה ניתנת להם, לא היה יעקב רשאי לישא ב' אחיות, ולא עמרם דודתו, אף אם היו משיגים שכן ראוי להם לפי שרש נשמתם, ובאמת זה היה כל בניית בית ישראל עם סגולה, ותיקון כל העולמות עליונים ותחתונים כענין מאמרם ז"ל (סנהדרין דף נח ע"ב) וא"ת קין נשא אחותו עולם הסדר יבנה.

שער א' פרק כ"ב

-----מאיר הנפש-----

⁴⁶⁶ כלומר שתכלית לימוד לשמה היא לשמור ולקיים כדלקמן שער ד' פרק ג'.
⁴⁶⁷ אמר כאן ג' לשונות, ולכאורה הם מקבילים לג' לשונות חרבן, הורדה ופגם, ולהחשיך.

⁴⁶⁸ עי' לעיל הערה 118.

⁴⁶⁹ והוא פירוש לשמה, כלומר לשם השכינה כדלקמן הערה 897.

⁴⁷⁰ צ"ע מקורו של רבינו לדבר זה.

נפש החיים

ומשבא משה והורידה לארץ⁴⁷¹, לא בשמים היא (דברים ל יב)⁴⁷². ולבל יתחכם האדם הגדול שהשגתו מרובה לומר אנכי הרואה סוד וטעמי המצות בכחות ועולמות העליונים שראוי לי לפי שורש נשמתו, או למי ומי לפי שורשו לעבור ח"ו על איזה מצוה או לדחות שום פרט מפרטי המעשה לעשותה במגרעת, אף דקדוק אחד מדברי סופרים או לשנות זמנה ח"ו⁴⁷³. ולזה סיימה התורה (דברים לד י) ולא קם נביא כמשה⁴⁷⁴. וכמו שלמדו ז"ל (יומא פ ע"א) אלה המצות שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה. וכמו שסמכה התורה (דברים יג א) את כל הדבר אשר אנכי מצוה כו' לא תוסף עליו ולא תגרע ממנו⁴⁷⁵ וגו'. שגם כי יקום בקרבך נביא וגו' (דברים יג ב) ר"ל להוסיף או לגרוע ח"ו, לא תשמע אל דברי הנביא ההוא, אחרי ה' אלקיכם תלכו וכו'.

והרי חזקיהו המלך שראה ברוח"ק דנפקין מיניה בנין דלא מעלי, ולכן לא נסיב אתתא (ברכות י ע"א) וכוונתו לשם שמים שלא להרבות רשעי עולם, עכ"ז בא אליו ישעיה בדבר ה' ואמר לו (מלכים ב' כ א) כי מת אתה וכו' ולא תחיה לעולם הבא, משום דלא עסקת בפריה ורביה, ולא הועיל לו כל עוצם צדקותיו הנוראים להביאו לחיי עוה"ב, בשביל שסבר להפטר ממצוה א' מתורת משה, אף שכן ראה בהשגת רוח קדשו דיפקון מיניה בנין דלא מעלי, וגם שהיה בשב ואל תעשה. כי טעמי מצות עד תכליתם לא נתגלו עדיין לשום אדם בעולם אף למשה רבינו ע"ה⁴⁷⁶. רק לאדה"ר קודם החטא, והוא היין המשומר בענביו מששת ימי בראשית⁴⁷⁷. והאור ששימש ביום ראשון שהיה אדה"ר צופה ומביט בו מסוף העולם וכו' (הגינה יב ע"א), כי התוה"ק אצולה מלמעלה

מאיר הנפש

⁴⁷¹ זה הלשון שייך למדרש שיה"ש רבה פרשה ה' פסקא א': "באתי לגני" אמר ר' מנחם חתניה דר' אלעזר בר אבונה בשם ר' שמעון בר' יוסנה באתי לגן אין כתיב כאן אלא לגני לגנוני למקום שהיה עיקרי מתחלה ועיקר שכינה לא בתחתונים היתה הה"ד (בראשית ג') וישמעו את קול ה' אלהים מתהלך בגן א"ר אבא מהלך אין כתיב כאן אלא מתהלך מקפץ וסליק מקפץ וסליק חטא אדם הראשון ונסתלקה השכינה לרקיע הראשון חטא קין נסתלקה לרקיע השני חטא אנוש נסתלקה לרקיע השלישי חטא דור המבול נסתלקה לרקיע הרביעי חטא דור המגדל נסתלקה לרקיע החמישי חטאו אנשי סדום נסתלקה לרקיע הששי חטאו המצריים בימי אברהם נסתלקה לרקיע השביעי כנגדן עמדו שבעה צדיקים והורידה לארץ זכה אברהם הורידה משביעי לששי עמד יצחק והורידה מששי לחמישי עמד יעקב והורידה מחמישי לרביעי עמד לוי והורידה מרביעי לשלישי עמד קהת והורידה משלישי לשני עמד עמרם והורידה משני לאחד שהוא ראשון עמד משה והורידה לארץ, ע"כ. כלומר, שמאחר שהורידה לארץ, מאז והלאה הגילויים אינם בשמים באופן שאפשר יהיה להשיג אותם מתוך השמים, אלא חייבים להשיג אותם מתוך הארץ, כלומר מתוך התורה שניתן למשה והמסורה שהוא מסר לנו.

⁴⁷² עי' אור תורה וז"ל, שהתורה נמסרה לתלמידי חכמים שבעולם הזה, שכפי הכרעתם על פי כללי התורה המסורה בידם, כך הוא שורשו בעולם העליון, ועושה רשם למעלה, ונמצא שעל ידי תלמידי חכמים שבדור בכל עת מתחדש פנים בתורה כפי הכרעתם, ועל אופן זה נתן הוא יתברך תורתו למשה.

⁴⁷³ כנראה שדבר זה תלוי במש"כ בהק' לשנו"א עי' לקמן הערה 479.

⁴⁷⁴ כלומר שאי אפשר להשיג עד איזה עומק פועלת תורת משה. ואפילו דקדוקי סופרים וזמנים ניתנו למשה ובכלל תורתו.

⁴⁷⁵ עי' רמב"ם פיה"מ על סנהדרין פרק חלק, ז"ל, והיסוד התשיעי הוא עיקר הנסיחה [לשון עקירה כמש"כ (דברים כח סג) ונסחתם מעל האדמה, ופי' רש"י שם לשון עקירה] והוא כי זאת התורה היא תורת משה רבינו ע"ה לא תהיה נסוחה ולא נחלפת ולא תברא תורה מאת הבורא זולתה ולא תהיה בה תוספת ולא גרעון לא בכתוב ולא בפירוש שנאמר (דברים יג א) לא תוסיף ולא תגרע ממנו, וכו', ע"כ. ועי' ביד החזקה (יסודי התורה פ"ג ה"ח): שלשה הן הכופרים בתורה וכו' והאומר שהבורא החליף מצוה זו במצוה אחרת וכבר בטלה תורה זו אע"פ שהיא היתה מעם ה' כגון הנוצרים וההגרים.

⁴⁷⁶ ואין להקשות כיצד יתכן שיהיו טמונים טעמים בתורתו אם הוא לא ידעם, שכן עי' מה שכתוב ברמב"ן (בראשית א א) ז"ל, לא כתב משה רבינו התורה כמדבר בעד עצמו כנביאים שמזכירים עצמם, כמו שנאמר ביחזקאל תמיד ויהי דבר ה' אלי בן אדם, וכמו שנאמר בירמיה ויהי דבר ה' אלי לאמר. אבל משה רבינו כתב תולדות כל הדורות הראשונים ויחוס עצמו ותולדותיו ומקרו, כשלישי המדבר וכו'. והטעם לכתובת התורה בלשון זה מפני שקדמה לבריאת העולם, אין צריך לומר ללידתו של משה רבינו, כמו שבא לנו בקבלה שהיתה כתובה באש שחורה על גבי אש לבנה. הנה משה כסופר המעתיק מספר קדמון וכותב, ולכן כתב סתם.

⁴⁷⁷ עי' גמ' ברכות לד ע"ב, ועי' ב"ע לד ע"ב שזהו גילוי המו"ס, ועי' בבהגר"א על תיקו"ז צ"ה ע"ד יין המשמח הו"ה בניקוד אלקים, כי טובים דודיק מין, ע' אנפין, והוא יין המשומר בענביו.

נפש החיים

ראש מעל כל ההשגות, ואיך אפשר שיהא הדבר מסור להשגת האדם לשנות מהלכתם וסדר זמנם עפ"י רוחב דעתו והשגתו, וכמו שהשיבו ישעיה לחזקיה בהדי כבשי דרחמנא למה לך, מאי דמפקדת אבעי לך למעבד ומאי דניה קמי קב"ה לעביד⁴⁷⁸.

ועדיין כשהיתה נבואה בישראל היה נביא רשאי לחדש דבר להוראת שעה לבד, ואף גם לעבור על אחת ממצוות ה', כגון אליהו בהר הכרמל וכיוצא. אמנם זה עצמו הוא מאשר נצטוינו בתורת משה, אליו תשמעון (דברים יח טו) שהוא ציווי ואזהרה לשמוע אל דברי הנביא, גם כשיתנבא בשמו יתב' לעבור על איזה מצוה בשעה הצריכה לכך, כמו שדרוז"ל (ס' ז ע"א) לבד מעכומ"ז. אבל לא חלילה לחדש דבר לקובעו לדורות, שהרי אסתר שהיתה אחת משבע נביאות (מגילה יד ע"א) עכ"ז כששלחה לחכמים, כתבונני לדורות, השיבוה הלא כתבתי לך שלשים, עד שמצאו לה אח"כ סמך מן המקרא (שם ז ע"א). וכן נרות הנוכה ודאי שמצאו להם ג"כ סמך מהמקרא, ועיין במדרש שהביאו הרמב"ן ז"ל בפרשה בהעלתך (ח ב) משם רבינו נסים גאון ז"ל. ומעת שבעונינו פסקה נבואה מישראל, אף אם יתאספו כל חכמי ישראל אשר נמסר להם מעשה בראשית ומעשה מרכבה, ויעמיקו השגתם וטוהר שכלם לשנות אף איזה פרט מאיזה מצוה, או להקדים ולאחר זמנה ח"ו, לא נאבה ולא נשמע אליהם, ואף בבת קול אמרו (ב"מ נט ע"ב) לא בשמים היא. ועדיין בימי חכמי התלמוד היו רשאים לחדש מצות דרבנן כשמצאו סמך מהתורה, כגון נרות הנוכה וכיוצא כנ"ל, וכן לגזור גזירות כמו י"ה דבר וכיוצא.

וכאשר נחתם התלמוד הקדוש אנו אין לנו אלא לשמור ולעשות ככל הכתוב בתוה"ק שבכתב ובע"פ, ככל משפטם וחקותם ובזמנם ופרטיהם ודקדוקיהם, בלי נטות מהם נטיה כל דהו⁴⁷⁹. וכשיקיימם איש ישראל כראוי אף אם לא יכוין, וגם לא ידע כלל טעמי המצות וסודות כוונתם, עכ"ז נתקיימו המצות ויתקנו על ידיהם העולמות ויתרבה בהם קדושה ואור בכל מצוה לפי שעתה ומקורה וענינה, ויותן עז לאלקים ית"ש. שכן קבע הבורא ית"ש טבעם של העולמות שיתנהגו ע"י מעשי האדם, וכל מצוה היא העולה מעצמה לפעול פעולתה המיוחדת לה.

ומי שזיכהו ית"ש להשיג נסתרות תוה"ק, אשר השאירו לנו ברכה קדושי עליונין חכמי התלמוד כגון רשב"י וחביריו ותלמידיו, וששותין מימיו בדורות האחרונים כמו הרב הקדוש איש אלקים נורא הארז"ל, אשר האירו עינינו בקצת טעמי וכוונות המצות, הוא רק כדי שיתבונן כל א' לפי שכלו והשגתו עד היכן מגיעים כל פרטי מעשיו ודבוריו ומחשבותיו⁴⁸⁰, וכל עניניו בהעולמות והכחות עליונים ותחתונים, ויתפעל ויתעורר מזה לעשות ולקיים כל מצוה וכל עניני עבודתו לבוראו ית"ש בתכלית הדקדוק ובאימה ויראה ואהבה עצומה ובקדושה וטהרת הלב, ועי"ז יגרום תקונים יותר גדולים בהעולמות, מאם היה מקיים המצוה בלא קדושת וטהרת הכוונה, אמנם העיקר בכל המצות לעיכובא הוא פרטי המעשה שבהם⁴⁸¹.

מאיר הנפש

⁴⁷⁸ עי' לש"ו ביאורים עקודים פרק ב' אות ח', וכן הקדו"ש שער ג' פרק ב' שכותב שהבחי' של כבשי דרחמנא הם מקיפים, ולא יושר, וכאן משמע שזהו תכלית היושר, וצ"ע.

⁴⁷⁹ עי' הקדמת הרבינו לשנו"א וז"ל, כיון שגלו ישראל, מלכה ושריה בגויים, אין תורה, ולא כהן מורה הן גוענו אבדנו תורה שבע"פ ח"ו, לולי ה' צבאות הפליא חסדו עמנו וכו', וטרם נגנז האור עוד הורשו להתבונן על פי סברתם ולקבוע לנו הלכתא כמאן, ולהוסיף לנו מימרות עד ר"א ורבינא סוף הוראה ומיום שנסתם ונחתם התלמוד בבלי, נסתם כל חזון מלחזות להבין ולהורות מדעתינו רק כעורים נגשש, עכ"ל. וכנראה שמקורו מבהגר"א משלי ז כ וז"ל, ועכשיו אין בינה כמש"כ ובינת נבוניו תסתת, וזהו הלך בדרך מרחוק צרור הכסף לקח בידו, הוא נגד תורה שנקראת צור, תעודה חתום תורה בלימודי, כלומר שהתורה חתומה עכשיו, ואף אם תיגע עצמך לא תדע כי מלכה ושריה בגויים אין תורה, עכ"ל. וצ"ע מקורו של רבינו לדבר זה, ואולי הוא עצם הגדר של משנה ותלמוד.

⁴⁸⁰ ולא לשנות למעשה.

⁴⁸¹ עי' מגן וצינה [הוצאת נצח תשמ"ה] עמוד כ' וז"ל, וכן קבלנו מרבינו הגדול רשכבה"ג היותר גדול בחכמה זו מכמה דורות שלפניו הגר"א מווילנא ז"ל שאין לכוין בתפילה כוונת העמוקות ואמר ג"כ שבכל תפילה ותפילה יש כוונות אחרות מה שמכוון בתיקוני התפילות שסדרו לנו אנשי כנה"ג ואין תפילה דומה לחברתה רק משתנה בכל עת לפי סדרי צירופי שמו הגדול ית', עכ"ל. אמנם דברים אלו קשים להולמן, שכן

נפש החיים

עי' הק' תיקר"ז (ד ע"א): קום לחברא לון בהאי חבורא דהא כד אית בישראל משכילים מאלין דאתמר בהון והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע דא דאתקרי ספר הזהר דידעין למפלח למאריהון ולאפקא אזכרות דשמהן דקודשא בריך הוא ושכינתיה בכוונה ולחברא לון בקול דקריאת שמע ובדבור דצלותא ע"כ, וכן בעוד כמה מקומות (עי' זהר עקב רע"א ע"א באריכות). וכידוע שע"ז נתייסדו הרבה מכתבי האריז"ל העוסקים בבירור כוונת התפילות והמצוות כיצד לכוון למעשה, ולכאורה קשה לומר שהגר"א בא לבטל את כל הנ"ל לומר שאינו למעשה ממש. ועוד קשה, שיש מקומות בביאור הגר"א על תיקר"ז (ק"ג ע"ב ד"ה אבל וד"ה ואמר וכן קב ע"ד ד"ה דרכי, וכן קה ע"ד ד"ה דאשתכח) שהוא מדבר על אופן הכוונות למעשה ולא מזכיר שהדבר אינו כי אם לצורך אחר וכמו שכתוב כאן בדברי רבינו וריא"ח וצ"ע. אמנם אם כדברינו בביאור דברי רבינו בריש הספר שכל דבריו הם רק בחיצוניות הדברים, יוצא אם כן שבחיצוניות הלימוד אין לכוון אפילו במקצת, וכל ענין הכוונות הוא אך ורק לגדולים שיכולים ללמוד את הסוגיא לתכליתה ולהבין ממנו את הכוונות.

הגה"ה מהרי"ץ

ענין הצלם שחילקם האר"י ז"ל לג' בחי' צ' ול' ומ' 482 הוא כידוע דשרשין הקדמאין דכלא הוא שורש הד' יסודות אש רוח מים עפר, ועיקר הפועלים הם הג' יסודות א"מ"ר, נק' בס"י ג' אמות א"מ"ש, שהם אמות דכלא, ופעולתם של אלו הג' הוא ע"י יסוד העפר, שהוא מתפעל ומקבל מהם. והם ג' אותיות יק"ו של השם ב"ה, וה' אחרונה כפולה 483. והם מ' דצלם כל א' בכתר עליון 484, והפועלים הם ג', ל' דצלם 485. ועדיין הם בבחי' השכל והמוחין הג', 486, ובהתפשטותם אח"ז בלב ובמעשה הם ג' פעמים ג', והוא שרש המדות 487 במלכות דתבונה המתפשטת בז"א. ועצם המדות חג"ת, ואח"כ המדות במעשה ממש והם נה" 488, והוא צ' דצלם.

וע' בזוהר (וארא כ"ג ע"ב) דהא קב"ה כד ברא עלמא עבד ל' לבר נש בדיוקנא דיליה ואתקין ליה בתקונוי וכו'. אר"ש ת"ח ארבע אינון קדמאי רזא דמהימנותא ואינון אבהן דכלהו עלמין ורזא דרתיכא עלאה קדישא, ואינון אש רוח מים עפר, אלין אינון רזא עלאה ואלין אינון אבהן דכלהו עלמין וכו' 489. (שם כד ע"א) ת"ח ארמ"ע אלין קדמאין ושרשין דלעילא ותתאין ועלאין עלייהו קיימין ואלין אינון ד' לד' סטרי עלמא וכו' עפר איהו קר ויבש ועל דא מקבל עלי' כלהו וכלהו עבדי' בי' עבדתיי' ומקבלא מכלהו לאפקא בחילהון 490. והוא כנ"ל שעיקר הפועלים בעולם

-----מאיר הנפש-----

482 עי' ע"ח שער אר"א פרק ו', וכן שערים כג-כו.

483 כלומר שמידת העפר היא בסוד ה' אחרונה של שם, ואילו אות ה' מצד עצמה היא כפולה שכן יש ה' ראשונה. עי' בהגה"א על ס"י י ע"ג שפעולות הבינה והנוק' דמות זו לזו, שכן שתיהן מוציאות את הכחות שמעליהן אל הפועל, ולכן הן נרמזות באותה האות. וכן עי' בהגה"א על ספד"צ כא ע"א ד"ה ואמר בה' וכן ע"ש בליקוטים לח ע"א.

484 כלומר ד' היסודות, הרי הם ד' אותיות שם הו"ה ב"ה ה"ה הבחי' פרטיות שבכתר העליון.

485 שכל א' נחלק ל'.

486 דהיינו חב"ד.

487 שכן יש ג' חלקים חב"ד חג"ת נה"י, שבכל אחד מהם יש ג' מידות, הרי הם הפרטים במלכות דתבונה.

488 כלומר שלכל מידה מהחג"ת יש ג' פרקים, הרי הם החב"ד דחג"ת חג"ת דחג"ת ונה"י דחג"ת. והנה"י דחג"ת המה המידות הבאות לידי מעשה.

489 ז"ל בשלימות: קודשא בריך הוא כד ברא עלמא עבד ליה לבר נש בדיוקנא דיליה ואתקין ליה בתקונוי בגין דישתדל באורייתא ויהך באורחוי דהא כד אתברי אדם מעפרא דמקדשא דלתתא אתתקן וארבע סטרי דעלמא אתחברו בהוא אתר דאקרי בי מקדשא ואינון ארבע סטרי דעלמא אתחברו בארבע סטרי דאינון יסודין דעלמא תתאה אש ורוח מים ועפר ואתחברו ארבע סטרי אלין בארבע סטרי (נ"א יסודין) דעלמא ואתקין מנייהו קודשא בריך הוא חד גופא בתקונא עלאה והאי גופא אתחבר מתרין עלמין מעלמא דא תתאה ומעלמא דלעילא אמר רבי שמעון תא חזי ארבע קדמאי אינון רזא דמהימנותא ואינון אבהן דכלהו עלמין ורזא דרתיכא עלאה קדישא ואינון ארבע יסודין אש ורוח ומים ועפר אלין אינון רזא עלאה (ואלין אינון אבהן דכלהו עלמין אבהן דכלא) ומאינון נפקין זהב וכסף ונחשת וברזל ותחות אלין מתכאן אחרנין דדמיין לון (כגוונא דאלין).

תרגום: כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם עשה את האדם בדמות שלו והתקינו בתקונוי כדי שיעסוק בתורה וילך בדרכיו. שהרי כשנברא אדם מעפר המקדש של מטה נתקן. וארבעה צדדי העולם התחברו באותו מקום שנקרא בית המקדש, ואותם ארבעה צדדי העולם התחברו בארבעה צדדים שהם יסודות העולם א"ש ר"ח ומ"ם ועפ"ר והתחברו ארבעה צדדים אלו בארבעה צדדי (יסודות) העולם, והתקין מהם הקדוש ברוך הוא, גוף אחד בתקון עליון. וגוף זה התחבר משני עולמות, מהעולם התחתון הזה ומהעולם של מעלה. אמר רבי שמעון, בא ראה, ארבעת הראשונים המה סוד האמונה, והם האבות של כל העולמות, וסוד המרכבה העליונה הקדושה. ואותם ארבעה יסודות א"ש ר"ח ומ"ם ועפ"ר אלו המה הסוד העליון [ואלו הם האבות של כל העולמות האבות של הכל] ומהם יוצאים זה"ב וכס"ף ונחש"ת וברז"ל, ותחת אלו מתכות אחרות הדומות להם [כמו של אלו].

490 ז"ל בשלימות: תא חזי אש רוח ומים ועפר אלין אינון קדמאי ושרשין דלעילא ותתא ותתאין ועלאין עלייהו קיימין ואלין אינון ארבע לארבע סטרי עלמא וקיימין בארבע אלין צפון ודרום ומזרח ומערב אלין אינון ארבע סטרי דעלמא וקיימין בארבע אלין אש לסטר צפון רוח לסטר מזרח מים לסטר דרום בגין דדרום איהו חם ויבש מים קרים ולחים עפר לסטר מערב וארבע אלין בארבע אלין קטירין וכלהו חד ואלין

נפש החיים

ובנפש הם הג' יסודות אש רוח מים, וע"י יסוד העפר נגלה כח פעולות הג' יסודין בעולם, וכן בנפש נגלה ע"י גוף האדם שיסודו מעפר, פעולת כח הג' יסודות א"ר"מ שבנפש כמבואר בזוהר הנ"ל, וכלהו עבדי ב"י עבדיתיי וכו' לאפקא בחילהון, וכנראה בחוש שהארץ מוציאה צמחים מהם תולדות אש, כענין (דברים לג יד) ממגד תבואות שמש, ומהם תולדות המים לחים וקרים, כענין (שם) ומגד גרש ירחים, ומהם תולדות הרוח כענין מאוירא קא רבו (נדדים נה ע"ב), זיקא דבתר מטרא כמטרא שמשא דבתר מטרא כתרי מטרי (תענית ג ע"ב). כידוע שטבע האש והרוח להגביה עוף, ומים יורדין למקום נמוך לעפר. ואם גם יסוד רוח ואש מתקשרים ביסוד המים, וגם המה נותנים שפעם ונמשכים לארץ, אז מתגלה ע"י יסוד העפר כל הצמחים בהתמזגות כל הג' יסודות כראוי, וכל שנוי טבעי כל הנמצאים שבעולם מתהום ארעא עד שמי רום הכל הוא משנוי התמזגות הד' יסודין, שהן השרשין קדמאין, והתמזגותם הן פנימיות נפש כל דבר. ומאיכות התמזגותם בפנימיותם נמשך הברדלי הפרטים רבים בכל דבר בתמונת ממשו וגוון מראיתו בדוממים, וכן שנוי הצמחים בטעמים ותמונתם וגוונם, וכן שנוי טבעי כל הבעלי חיים תמונת אבריהם מראיתם וצורתם ופעולתם משתנות לפי התמזגות נפשם ודמם מד' מרות דאינון הד' יסודין.

וכל התמזגות הד' יסודות נמשך משליטת הכוכבים המסודרים במשמרותיהם ברקיע, כמשארז"ל (ב"ר פ"י ס"ו ו') אין לך כל עשב בארץ שאין לו מזל ברקיע שמכה ואומר לו גדל, והכוכבים בממשלותם מקבלים ע"י מלאכים בשליחותם מד' חיות המרכבה, והכל נמשך משם הוי"ה ב"ה כמבואר בע"ה באריכות. היינו שכל הד' שרשין קדמאין הן הוי"ה אחת, שרצון ה' יתברך שמו היה לברוא כל העולם בהתהוות הוי"ה כזו, שבכל המציאות ימצאו כח הד' שרשין גם כל כחות האדם בטבעו ונטיית שכלו ונטיית רצונו משתנים לפי השתנות מזג ד' שרשין דיליה, וכמבואר ברע"מ (פנחס דף רלד ע"ב) אית חיון טבעיות ממנן על גופין דאינון מארבע יסודין ואינון דכיון, ולקבליהו ארבע חיון דורסין מסאבין על ד' מרירן, מרה חוורא מרה סומקא מרה ירוקה מרה אוכמא, ואית חיון שכליות דסחרין לכורסייא, ואית לעילא מנייהו וגבוהים עליהם⁴⁹¹, והד'

עבדי ארבע מתכאן דאינון זהב וכסף ונחשת וברזל הא אינון תריסר וכלהו חד תא חזי אש הוא בשמאלא לסטר צפון דהא אש תוקפא דחמימותא ביה ויבישו דיליה תקיף וצפון בהפוכא דיליה הוא ואתמזג חד בחד ואיהו חד מים לימינא והוא לסטר דרום וקודשא בריך הוא לחברא (נ"א לאחזרא) לון כחדא עביד מזגא דא כמזגא דא.

[תרגום: בא ראה, א"ש ר"ח ומ"ם ועפ"ר אלו הם הראשונים והשרשים של מעלה ושל מטה, ותחתונים ועליונים עומדים עליהם. ואלה הם ארבעה, לארבעה צדדי העולם ועומדים בארבעה אלו: צפון ודרום ומזרח ומערב. אלו הם ארבעה צדדים של העולם, ועומדים בארבעה אלו א"ש לצד צפון, ר"ח לצד מזרח, מ"ם לצד דרום - משום שהדרום הוא חם ויבש, מים קרים ולחים - עפ"ר לצד מערב. וארבעה אלו קשורים בארבעה אלו, וכלם אחד. ואלה עושים ארבע מתכות, שהם זה"ב וכס"ף ונחש"ת וברז"ל, הרי הם שנים עשר, וכלם אחד. בא ראה, האש היא בשמאל לצד צפון, שהרי האש בו תקף החמימות, והיבש שלו חזק, וצפון ההפך שלו ונמזגים אחד באחד, והוא אחד. מים לימין, והוא לצד דרום והקדוש ברוך הוא לחברם [להחזירם] כאחד, עושה מזג זה כמזג זה.]

⁴⁹¹ ז"ל בשלימות: אית חיון טבעיות ממנן על גופין דאינון מארבע יסודין ואינון דכיון ולקבליהו ארבע חיון דורסין מסאבין (נ"א מלאכין ממנן) על ד' מרירן דאינון מרה חוורא מרה סומקא מרה ירוקא מרה אוכמא ואית חיון שכליות דסחרין לכרסייא ואית לעילא מנייהו וגבוהים עליהם ואינון חיון אלהיות מסטרא דקדושה ואית חיון דסטרא אחרא ואתקריאו אלהים אחרים ואלהיות דקודשא אלהים חיים ואלין אלהיות דקדושה אתקריאו אלהי האלהיות ועלת על כלא אל אדון על כל המעשים וכל זינא אזיל לזיניה ובגין דאית אלהים אחרים אמר עלייהו זובח לאלהים יחרם בלתי ליהו"ה לבדו בגין דלא יתערב אלהים חיים עם אלהים אחרים (ס"א ובחבורא קדמאה).

[תרגום: יש חיות טבעיות הממונות על הגופים, שהם מארבעה יסודות, והן טהורות. ולעומתן יש ארבע חיות דורסות טמאות (מלאכים ממונים) על ארבע מרות, הרי הן: מרה לבנה, מרה אדומה, מרה ירוקה מרה שחורה. ויש חיות שכליות שסובבות את הכסא, ויש למעלה מהן וגבוהות עליהן והן חיות אלהיות מצד הקדושה. ויש חיות מהצד האחר, ונקראות "אלהים אחרים". והחיות האלהיות מצד הקדושה נקראות "אלקים חיים". ואלו האלהיות של הקדושה נקראות אלהי האלהיות ועילת הכל, אל אדון על כל המעשים. וכל מין הולך למינו, ומשום שיש "אלהים אחרים" אמר עליהם "זבח לאלהים יחרם בלתי לה' לבדו" (שמות כב) כדי שלא יתערב "אלהים חיים" עם "אלהים אחרים" (ובחבור קדמון).]

נפש החיים

שרשין דאדם שלעילא הן המה הצלם, שמהם נמצאים כל צורות הכחות באדם, כמבואר בזוהר חדש (מדרש הנעלם בראשית דף ט ע"א ו ע"ד) וז"ל שהבורא ית"ש ברא את האדם וברא אותו בצלם ובצורה והכינו מארבעה דברים מובדלים זה מזה מאש מרוח ממים ומעפר וכו'.

וכמבואר בת"ו (תקון לח דף לד ע"ב קנג ע"ב) סליק באשא ורוחא ונחית במיא ועפרא ורזא דמלה והנה מלאכי אלקי עולים ויורדי בו עולים תרי ויורדים תרי וכו' עפר מנא דכלא⁴⁹². והוא שלפי פנימיות מזג האש והרוח שבנפש האדם דסליקין לעילא בטבעם, ככה נמשך פנימיות פרטי כחות האדם למעלה, ולפי פנימיות מזג יסוד המים והעפר שבנפש האדם, ככה נמשכים פרטי כחותיו למטה. ואם כי אופן התמזגות פנימיות היסודות שבנפש האדם אינם מושגים לחוש איך ומה, אמנם בהאיר אור התמזגות במנא⁴⁹³ דלהון יסוד העפר שורש הגוף, אזי הגוף מפיך לבר חילהון דשלש אמות א"מ"ש על פי פעלו כמבואר בזוהר וארא הנ"ל. וכח התמזגות שרשין דג' יסודי א"ר"מ הן המה שרשים שמהם נמשכים כל פעולות הגוף אך המה נסתרים ואינם מושגים.

ואף גם כאשר רואים אנחנו פעולות הגוף הנמשך מהתמזגות הד' מרות, הנה אין היסודות נגלות לנו לחוש, רק מהפעולות הנגלות לנו נוכל לתפוס ערך התמזגותם ברוחניות, כמבואר בזוהר יתרו⁴⁹⁴ בפסוק ואתה תחזה ותקוני זוהר וז"ח. ולזאת אמרו בזוהר⁴⁹⁵ וכתבי האריז"ל⁴⁹⁶ שצלם מבחי' עלמין סתימין, ודמות מבחי' עלמין דאתגליין. גם מאמרם שצלם דוכרא ודמות נוקבא, והוא כה פועל ונפעל. וזהו (בדאשית א כו) בצלמנו כדמותנו, כמו שהקב"ה נסתר מצד עצמותו ולית מחשבה תפיסא ביה רק מצד פעולותיו הטובות נגלה לנו טובו בכל מילי דמיטב, כן הנפש רוח נשמה שבאדם אינה מושגת למחשבה רק על פי פעולותיה ע"י הגוף. ואף גם זאת אין רואים אותה רק מושגת מציאותה כמ"ש רז"ל (ברכות דף י ע"א) הני חמשה ברכי נפשי וכו', מה הקב"ה רואה ואינו נראה אף הנשמה רואה ואינה נראית. ועיין תומר דבורה שע"ז סובב כל דברי קדוש ה' הרמ"ק ז"ל כמ"ש פ"א בהתחלתו, וז"ל האדם ראוי שידמה לקונו ואז יהיה בסוד הצורה העליונה צלם ודמות שאלו ידומה בגופו ולא בפעולו הרי הוא מכויב הצורה עכ"ל.

וזהו מה שכתוב בע"ח (שער הצלם פרק א') שעיקר ירידת הנשמה להגוף הוא לברר בחי' הצלם, והענין הוא כמו שצלם פירושו דפוס (עיין פי' רש"י על פסוק (בדאשית א כו) בצלמנו כדמותנו), כמו דרך משל מי שמצייר במחשבתו איזה דמות פרטי לעשות סוף המעשה שבמחשבתו, תחילה מעורר שכלו להמציא צלם ודפוס באופן שיוכל להעשות ע"י הצלם, הדמות פרטי שרוצה, וממציא דפוס פנימי שע"י תעשה פנימיות הכלי כפי הבית קבול שרוצה, וגם דפוס חיצוני המקיף דופני הכלי להגביל הדפנות בעובים ומדתם כפי רצונו, ושניהם כאחד המה צלם ודפוס א', אך זה נכנס לפנימיות הכלי לעשות חללה כפי המדה, וזה סובב ומקיף להעמיד דפנותיה כפי המדה*. ככה דרך משל כשרצה הבורא ית"ש לברוא אדם מעפר שהוא הכלי להשתמש לפי רצונו ית"ש הזמין תחילה צלם ודפוס שתוכל להעשות דמות האדם בגוף ואברים שעל ידו יוכל לפעול פעולות פרטים כפי רצון השי"ת, וברא ד' שרשין שמהם המציאו צלם פנימי ומקיף רוחנים.

הגה"ה

-----מאיר הנפש-----

⁴⁹² ז"ל בשלימות: סליק באשא ורוחא ונחית במיא ועפרא ורזא דמלה והנה מלאכי אלקי"ם עולים ויורדים בו עולים תרי ויורדים תרי ואינן מים קמ"ץ שב"א אש חל"ם רוח שור"ק עפר מנא דכולהו. [תרגום: עולה באש ורות, ויורד במים ועפר. וסוד הדבר "והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו" עולים - שתיים, ויורדים - שתיים. והמה מים - קמ"ץ שב"א, אש - חול"ם, רוח - שור"ק [עם ו' שהוא מאלפום - גר"א שם], עפר - הכלי של הכל.]

⁴⁹³ בכלי.

⁴⁹⁴ בזהר יתרו דורשים פסוק זה בדפים ע' ועח אמנם לא מצאתי שם עניין הקשור לכאן והי"ע.

⁴⁹⁵ לא מצאתי מקומו.

⁴⁹⁶ דרושי הצלם פרק א'.

נפש החיים

וכמו דמיתי לקחת מדבר וגו' (תהלים קב ז). פי' שכסם שפעולות הקחת להתרחק מיסוד ולזעוק יום ולילה בקול נהי, כן התרחק הוא ממקומו והיה לוועק ונלחנה יום ולילה, והתגברות מזג המרה שחורה של הקחת גורם לה עצבות לזעוק, ועלילות ליסב במקומה צמדכר, כן מרובי לכותיו גברה עליו המרה שחורה לצרוח מחצרת בני אדם ולזעוק נהי, כמו שאמר קס (תהלים קב י) כי אפר כלחם אכלתי וסקווי צככי מסכתי, כטבע חולי מרה שחורה קיץ לו תאוה לאכול פחמים וגחלים ולצכות תמיד ואף שלא נראה צדמות פעולותיו אלא התבולדות וצכי ואכילת עפר, ומהות פנימיות מזגו והתגברות מרה אוכמא לא נראה צחוק, ועכ"ז צשכל מושג שפנימיות המרה שחורה מלאכה שנסכס צו כצכ, ולרות הדלגות שסצבוהו והקיפוהו עוד מצחוק, הן המה הכלס והדפוס רוחני קע"י היו פעולותיו צדמות פרטי כזה לצכות ולתבולדות ע"כ.

ועתה נבחיץ בבחי' צלם ודמות הכללי ברוחניות, שכאשר רצה הבורא ית"ש ברצונו הפשוט לברוא העולם, שיגלה דמות כל פרטי העולם כמו שהן, האציל כח א' שהפלוסופים קוראים אותו היולי⁴⁹⁷, ואנחנו נקראהו או כח או אור או רצון. היינו שכך רצה שיתגלה רצונו ע"י שני כחות, א' שיומשך למעלה דרך משל, והשני יומשך למטה דרך משל, ולמען לא יתפרדו המציא אמצעים בנייהם. כמו ענין האש שסליק לעילא, ועפר היורד למטה, אך הנה אויר הוא קרוב לטבע האש לעלות למעלה וגם יוכל לירד למטה, ומים אף שנמשכים לאויר כמשארז"ל (ב"ב עה ע"ב) תלתא פרסי מידלא עיבא, עכ"ז מניחים מקום גבוה שלהם באויר ויורדים למקום נמוך לעפר. ואף כי ברוחנים אין לומר מעלה ומטה, ובפרט בכח העליון הנאצל, אמנם ענין מעלה ומטה נאמר גם לא על שנוי מקום, כמו והיית רק למעלה ולא תהיה למטה (דברים כח יג), שפירושו שיהיו עליונים במעלות רוחניות ולא ירדו למטה ממדריגתם**, כענין (ברכות כח ע"א) מעלין בקודש ולא מורידין. כמו כן ענין כחות דסלקין לעילא, פי' שנמשך לרוחניות למדריגה העליונה שבעליונות, ודנחתין לתתא פי' למדרגות תחתונות, כי אף בעולם האצילות ולמעלה כל בחי' מתדבק בפנימיותה למדריגה שעליה, וגם משתלשלת להשפיע קיום למדריגה שלמטה הימנה, וכמו דרך משל טבע האש לכלות כל גשמיית לרוחניות, כידוע ענין הקרבנות, ועכ"ז מוליד רוח. וטבע תנועת הרוח להוליד אש, ועכ"ז נכנס בגשם ומקיימו, וטבע המים להמשך אחרי הרוח בתנועה כל דהו, ועכ"ז יורד למקום נמוך לעפר ומצמיה כל מיני גשמים, כן היה רצון הש"ת שימציא כח שישתוקק תמיד להתדבק בשורש שרשו, ושישפיע שפע גם לקיום מדריגות שלמטה, והן הנה השמים וצבאיה והארץ וצבאיה (ועיין רמב"ן בפ"י על החומש בזה). כי אף שתשוקת צבא השמים רוחנים להתדבק במדרגות עליונים, כענין שנאמר (תהלים יט ב) השמים מספרים כבוד אל עכ"ז (סס) בכל הארץ יצא קום ובקצה תבל מליהם, היינו השפעתם בארץ (סס) לשמש שם אהל בהם, לשון (איוב כט ג) בהלו נרו, שדרך השמש נקבצים אורות רוחניות השמים ליתן הארה בתוך הארץ ממדריגה למדריגה, ועיין בזה (תרומה קלו ע"ב וקלו ע"א⁴⁹⁸) ומהכח או הרצון ההוא

מאיר הנפש

⁴⁹⁷ עי' בבהגר"א על ס"י ח ע"ג וז"ל, חו"ב של כל דבר הוא חומר הראשון היולי, ע"כ. ועי' פת"ש צמצום יב בבית נתיבות וז"ל, חומר היולי שהוא שורש כל הד' יסודות, ע"כ. ושם עקודים יח: חומר היולי אשר כולל בתוכו כל הצורות, ואין אנו יכולים לעמוד עליו ולהבדיל בין צורה לצורה, כיון שלא באו לידי ציור גמור, והוא כמו פורח באויר, שאם באנו להעמיק בהשגתו בצורה אחת, אין אנו יכולים ליתן לה ציור וגבול, כיון שכל הצורות ביחד.

⁴⁹⁸ אמ"ר כללא דאתוון ושבילין דנפקין מאבא ואימא וההוא רישא דנפיק מנייהו דאיהו ברא בוכרא אל"ף אבא וכד איהו סליק ונחית אתחברת מ' בהדי א' ואיהו (ה"א) אם ר' רישא בוכרא כד מתחברי אתוון כלהו אמ"ר דא נהירו דאבא ואימא וברא בוכרא ונהרין דא בדא בחבורא חדא שלטא ביומא דשבתא ועל דא כלא אתכליל דא בדא בגין למהוי חד ובגין כך אוחו דא בדא ההוא אמר שליטו עלאה למהוי כלא חד וכד כל האי אתנגיד ואתמשך להאי רקיע כדן איהו אשקי ואנהיר לתתא להאי כבוד אל למעבד תולדין בדיוקנא דאינון שמים דנהרין לההוא כבוד אל.

תרגום: אמ"ר כלל של האותיות והשבילים היוצאים מאב ואם. ואותו הראש שיוצא מהם, שהוא הבן הבכור אל"ף אבא, וכשהוא עולה ויורד מתחברת מ' יחד עם א', והיינו "אם". ר' ראש הבכור. כשמתחברות כל האותיות, אמ"ר, זה אור של האב והאם והבן הבכור, ומאירים זה בזה בחבור אחד השולט ביום השבת ולכן הכל נכלל זה בזה כדי להיות אחד, ולכן ממהירים זה בזה. אותו אחד אמר, שליט עליון להיות הכל

נפש החיים

נשתלשלו ונגלמו כחות היסודות ממדריגה למדריגה עד שמשפיעים שפעם גם בכל המציאות התחתונה הלזו, ומתראים על פי דמות פרטים משונים כפי רצון הקב"ה שימצא בריאת האדם בגוף מעפר, ושע"י שלש היסודות אמ"ש שהן הצלם ודפוס רוחני, ימצאו כל כלי גופו באופן שיוכל האדם לפעול על ידיהן פעולות פרטים כפי רצונו ית"ש. וע"י פרטי מעשי המצות שיעשה האדם בארץ הלזו הנשמה יתנשאו היסודות שלו לשרשין הקדמאין דלעילא כפי רצונו ית"ש, והגוף הוא מנא לאפקא חיליהון דהנך שרשין שע"י פעולותיו בתורה ומצות יגלה שתשוקת היסודות שבנפשו הוא להתנשא לראש, כענין שאמר דוד המלך ע"ה (דברי הימים א' כט יא) לך ה' הגדולה וגו' כי כל בשמים ובארץ לך ה' הממלכה והמתנשא לכל לראש. לא אמר ממך ה' הגדולה, אלא לך ה', היינו שאף כל הכחות הנמצאים בארץ מתחת המה נמשכות לך ה', ועם כי מנהון נחתין לתתא לארץ, היינו כי כל דאחיד בשמיא ובארעא הנה לך ה' הממלכה ומתנשא לכל לראש אף בארץ.

הגה"ה

ויתכן לומר לך דרך שזיהית רק למעלה הוא תנאי וזווי, היינו שהוא ית' שמו מצטיח לנו כל הזרכות האמורות למעלה באופן שכשנהיה רק למעלה צדקס ולא נרד למטה למדרכת עמי הארץ, ומצאך אחר כך מהי המעלה צדקס, כי תשמע אל מלות ה' אלקיך גו' לשמור ולעשות (סס), זהו המדרכה העליונה שצעליונים, ולא תסור מכל הדברים גו' כי צסור מכל הדברים אף לימין ירד מטה מטה ח"ו ללכת אחרי אלקים אחרים.

הגה"ה

גם הנאמר בזהר (ת"ז נו ע"ב) אורייתא צלא דחילו ורחימא לא פרחא לעלא, פירוש שמי שאין לו תשוקה וזהבה לדברי תורה כראוי, וגם אינו ירא מלפרוש הימנה כפורש מן החיים, אף שלומד לפרקים א"א שתתקיים תלמודו זידו במדרכה עליונה כראוי, גם לך דרך נוכח לומר, שמה שהמשיכו זהבה ויראה לתרין גדפין, כמו עוף שנשצרו אגפיו, עם כל זה היא צעלמותה כשרה, ורק שלא תנקב הריאה שיוכל קול התורה להשמע, לקיים (יהושע א ח) והגית צו יומם ולילה ע"כ.

והנה רצון הקב"ה היה להמציא ע"י השלש אמות אמ"ש שימצאו כלים נמצאים מדריגות מדריגות, ושכל מדריגה יתמוזגו היסודות באופנים שונים, ושע"י כל כלי וכלי לפי בחינתה יוכר בבחי' שונות, שתשוקתן להמשך למעלה וגם להשפיע למטה להכלי שלמטה הימנה, בכדי שגם בכלי התחתונה שבתחתונות ימצאו הכוונה הראשונה שהיא מתנשא לראש, לזאת נמצא התמוזגותם באדם בשלשה כלים במוח בלב ובכבד, והן המה כלי הנפש רוח ונשמה שבאדם, ובכל כלי מהג' כלים מתגלמים השלש אמות אמ"ש להתראות כחן בגלויים שונים, היינו בכלי המוח ניכר התמוזגות השרשין עפ"י המחשבה.

והוא שמודעת בזוהר, שלפי התמוזגות ד' יסודין שבכלי המוח ככה תהא גלוי השכל בן, והיותר מוכשר לקבל ולתפוס שכל עמוק הוא מי שטבעו התגברות המרה ירוקה ומרה שחורה⁴⁹⁹, כי מרה ירוקה הוא מיסוד האש דסליק לעילא לעומק רוחניות השכל, וע"י אוירא שבמוחא מתגלם להצטייר ציורא במיא שבמוחא ונשרשים הציורים השכליות במנא דיסוד העפר שבמוחו, ונקבע קביעות חזק בדעתו כענין הדעת לחבר היטב כל הכחות מן הקצה אל קצה שיהא כל כלי מוחו ממולאים במחשבת תורה, להשיג כל רצונות השי"ת ומחשבת עבודתו ית"ש, וגדולתו ואהבתו ויראתו, ועי"ז יומשך בשכלו לרצונו ית"ש, שיהיו כל מחשבותיו בלתי לה' לבדו בתורה ועבודה, עד שלא יעלה שום מחשבת פגול אשר לא ירצה.

ועוד משתלשלים מזוג היסודות לכלי הלב, ואף שבלב אינם בדקות כ"כ כמו במוח, כי תנועתם בלב המה מורגשים יותר, כי מוחא שקיט וניית, ובלב פועלים היסודות בכח יותר חזק,

אחד, וכשכל זה נשפע ונמשך לרקיע הזה אז הוא משקה ומאיר למטה לאותו "כבוד אל" לעשות תולדות בדיוקן של אותם שמים שמאירים לאותו "כבוד אל".

⁴⁹⁹ עי' רע"מ פנחס רכז ע"ב.

נפש החיים

אמנם כך היה רצון הש"י שיהיה מזוגם מתגלה יותר בכלי הלב, כי שם מקור חיות כל האברים, ושיהיה פעולות האברים נמשכים אחר ציור הלב נתמזגו היסודות בכח יותר חזק, שיוכל לעורר בכח חזק את האברים היותר מגושמים לציורם הרוחני ובלב מתגבר יסוד האש יותר, להגביה לבו בדרכי ה', ולהמשיך כל כחות הגוף מגשמיות העולם, להשתמש בקודש בתורה ועבודה ואהבה ויראה כטבע האש להפוך כל גשמיות, לאעלא לזן לעילא, וכח האש שבלבבו מעורר יסוד הרוח להוציא כל רוח ממללא דיליה בתורה ותפילה כפי שהבין במוחו, והוא קלא דכליל מאש ורוחא ומיא, כמ"ש ברע"מ (פ' פנחס דף רכז ע"ב) קול ה' על המים מסטרא דמיא דאיהו מוחא דתמן סליק בכנפי ריאה קול ה' חוצב להבות אש מסטרא דלבא כד נפיק מפומא אתקרי דבור⁵⁰⁰. ונמצא כל דבורו בתורה ותפלה וכלי הלב וה' מוצאי הפה המה מאנא לאפקא חיליהון⁵⁰¹ דשלוש אמות אמ"ש לפי מזוגם, שיהא בלתי לה' לבדו ודבורו במ ולא בדברים בטלים.

ומן הלב נמשכים התמזגותם לכל כלי המעשה, לקיים בפועל ממש כל מצוות ה' באהבה ויראה מסטרא דמיא, ובשמחה של מצוה מסטרא דאשא, ובזריזות נפלאה מסטרא דרוח, עד שכל תנועות אברי גופו יהא ניכר שהמה נמשכים בלתי לה' לבדו, וכל כלי הגוף שמיסוד העפר הוא מנא לאפקא חיליהון⁵⁰² דשרשין עילאין שלש אמות אמ"ש במעשה.

וכל אשר ירבו השלש יסודות אמ"ש להתקשר בשרשין דילהון כנ"ל, יתרבה אורן בפנימיותן ובהקיפן, ויזדככו כל הגוף שמעפר שלא יהא שום עצלות וכבודות באברי הגוף, ויהיה ר"ן כצבי וקל כנשר לעשות רצון הקדוש ב"ה, כענין שכתוב בזוהר (פנחס רכ"ה ע"א) לב איהו זכיד מכלא, מינה כל טוב וכל בריאותא דשייפין כלהו וכל תוקפא וכל חדוה וכל שלימו דאיצטריך לכל שייפין⁵⁰³. ובזוהר ויקהל (דף קנח ע"ב) ת"ח בשעתא דבר נש שוי רעותי לגבי פולחנא דמארי, ההוא רעותא סליק בקמייתא על לבא דאיהו קיומא ויסודא דכל גופא, ולבתר סליק ההוא רעותא על כל שייפי גופא, ורעותא דכל שייפי גופא ורעותא דלבא מתחבראן כחדא ואינון משבין עליהו זיהרא דשכינתא לדיירא עמהון וההוא ב"נ איהו חולקא דקב"ה⁵⁰⁴.

ולפי מה שקדם הד' שרשין עלאין הן המה הצלם והדפוס רוחני שעל ידן ימצאו דפוס פרטי אברי האדם על תמונת שלשה הכלים מוח לב וכבד, שהמה נר"ן, ושיתראה על ידן פעולות המחשבה דבור מעשה כפי רצון העליון, והם נמשכים מארבע אותיות הוי"ה ב"ה. והיות כי אור השרשין עלאין בשרשו רב מאוד, המה רק עומדין ומקיפין על האדם, שכל מה שיזדכך פנימיות כלי גופו יוכל אורן להשתלשל ולכנס יותר בפנימות, והוא מ"ם דצלם, הוא הד' שרשין עלאין. וכל שורש נחלק לעשר בחי' כנודע. והלמ"ד דצלם הוא מקיף שלש אמות דעבדי עבדתיהון לפי התמזגותן במוחא. והצדי"ק הוא מוחין פנימים לפי השלש אמות שנכנסין בגוף בשלשה כלים מוח ולב וכבד. וזהו מה שמבואר בע"ז חיים (שער הצלם פרק א') שצדי"ק מתפשט בכל גוף ז"א בט' פרקין ולמ"ד בחצי ז"א.

ומה שקדם הצ' תחלה ואח"כ הלמ"ד ואח"כ המ"ם, הנה אם היה רצון הקב"ה שהשרשין עלאין יפעלו פעולתם כסדרן במנא דלהון בגופו של אדם מיום הולדו, היה נקל לו לאדם לזכות למוחין דצלם כנ"ל. אמנם רצון הקב"ה הוא שיהיו כל פעוליו השרשין עלאין בנר"ן מוסתרים

מאיר הנפש

⁵⁰⁰ תרגום: "קול ה' על המים" מהצד של המים שהוא המוח ששם עולה בכנפי הריאות. "קול ה' חוצב להבות אש" - מהצד של הלב. כאשר יוצא מהפה, נקרא דיבור.

⁵⁰¹ תרגום: כלי להוציא כחם.

⁵⁰² תרגום: כלי להוציא כחם.

⁵⁰³ תרגום: לב הוא זך מכל, וממנה יוצא כל טוב וכל בריאות האברים כולם, וכל חזק וכל שמחה וכל שלמות שצריך לכל האברים.

⁵⁰⁴ תרגום: בא וראה, בשעה שאדם שם את רצונו לעבודת רבונו, אותו רצון עולה בראשונה על הלב, שהוא קיום ויסוד של כל הגוף. והרצון של כל אברי הגוף ורצון הלב מתחברים כאחד והם מושכים עליהם זהר של השכינה לדור עמהם, ואותו אדם הינו חלקו של הקדוש ברוך הוא.

נפש החיים

בתחלה בעצמותן ולא יפעלו תיכף בכלי הגוף מיום הולדו עד יגדל הנער* וכנראה בחוש, שכל מה שנגדל הולד בכלי הגוף כן נגדל שכלו ודבורו ומעשיו.

הגה"ה

וכידוע צע"ח שער המוחין לקטנות שלכן נק' ז"א, שאף שיך כל כלי המוחין אמנם פעולת המוחין לכלי האדם פועלים פעולתם ומוסתרים עצמותם וכענין לשון הגאמ"ר בזהר (צלק קפה ע"א) איהו קדישא ורז ועלמה על כל עלמין אזעיר נהוריה וקמיט קדושתיה לגבי דבר נש⁵⁰⁵, ע"כ.

ואמנם בעוד יסודות הטובים שלו שבפנימיותו מוסתרים ושרשין עלאין מקיפין ולא שלחו הארתן לפנימיות יש מקום שישלטו עליו כחות הרע ח"ו (כנודע בע"ה שבמקום שורש שלימת הס"א הוא בין פנימים למקיפין) ועיר פרא אדם יולד, מסטרא דד' חיון דורסין מסאבן על ד' מרירן, מרה חיורא מרה סומקא מרה ירוקה מרה אוכמא דאינון לקבליהו דיסודין דכיון, כנ"ל ברע"מ (פנחס דף רלד ע"ב). ואף כי אית חיון שכליות דסחרין לכורסייא, ואית לעילא מינייהו וגבוהים עליהם, אמנם הלא השרשין המה בשרשם בבחי' מקיפין ולא נכנסו עדן, וזהו וגבוהים עליהם. ומשלימת סטרא דמסאבא נמשכים המדות רעות מד' יסודין דבעירין, מיסוד האש מתעורר גאווה וכעס*, מיסוד הרוח דיבורים רעים, מיסוד המים נצמח תאות רעות, ומיסוד העפר מנא לאפקא חיליהון במחשבה דבור מעשה בגוף למעשים רעים ולמעשים טובים, הגוף עצל וכבד ועצב בטבעו כמו שהאריך הרח"ו בשער הקדושה.

הגה"ה

וזהו המבואר בזהר (ח"ב קנ ע"ב) דינא לחייביא צגהינס הא אוליפנא דאיהו למידן תמן חייבי עולמא, וגהינס איהו נור ליק יממא ולילא כגוונא לחייביא מתחממין ציכר הרע הכי איתוקד גהינס, לכתוב אש היא עד אצדון תאכל, כי מהאש ילאו והאש תאכלס, כי עיקר משכן היצר הרע הוא בלב, ולבא אשא. וכאשר בוער לב האדם אש זרה אשר לא כוה ה' בגאווה וגבוהות הלב, תועבת ה', אזי מאש הגאווה הוא אמא לכל מיני התאוה ר"ל, וכדרך הצמאים לרוות צמאונם צמים כן ממליא לו לרוות צמאון התאוה ציסוד המים צמוח, להמליא לו מחשבות איך להוציא לתאוה לבו מכח אל הפועל, כענין שכתוב (ישעיה נז כ) כי השקט לא יוכל ויגרשו מימיו רפס וטיט, והן המים מטונפים וסרוחים שמוריד לו ממוחא מחשבותיו והרהוריו הרעים, ומעורר לו יסוד הרוח מכנפי ריאה נשצין על לבא, להוציא דברים לשון הרע רכילות ליצנות וכדומה. ויסוד העפר מנא לאפקא חיליהון דג' יסודין, וע"י נגלו פעולות מחנה אר"ס⁵⁰⁶, ולאשר אין אדם מת וחזי תאוותו בידו לזאת מתעלצ אל לבו כעצב העפר.

וכאשר האדם מגביר שרשין דלילה שצקדושה, הנה יסוד האש שבלבו מגביה לבו בדרכי ה' להתדבק בשרשו, ובווער צרשפי אש שלהבת י"ה, ואמא לתורה ועבודה, כענין שנאמר (תהלים סג ב) אמאה לך נפשי, וכתוב (ישעיה נה א) הוי כל אמא לבו למים, ומתעורר יסוד המים צמוחו ומלמיח לו שכל טוב צתורה ועבודה, ולהתענג על ה' צמחותיו, וכמבואר ברע"מ (פנחס רכז ע"ג) קול ה' על המים מסטרא דמיא דאיהו מוחא דתמן סליק צכנפי ריאה קול ה' חוצב להבות אש מסטרא דלבא⁵⁰⁷, ומתחבר עמהם יסוד הרוח שצכנפי הריאה נשצב על לבא⁵⁰⁸ ששואבת כל מיני משקין צמוחא, וזהו קלא לכליל מאשא רוח ומיא, לקיים (יהושע א ח) והגית צו יומס ולילה. ויסוד העפר הוא מנא לאפקא חיליהון דשרשין קדישין צדבור ומעשה, וניכר צו עללות וכצדות קלא לעצור ח"ו על רצון השי"ת אף צאיסור קל. ועצבות על עונותיו, וצכל עצב כגוונא דא יהיה מותר שמאשא טבא דבלבא מתעורר בינה דצמוחא דמינה מתערין דינן (זהר ויחי רב ע"ב), להבין דבר מתוך דבר כמה קלקולים גרם צמתחצבה דיצור ומעשה ואיך היא רחוק מה', וצבה העוזבה,

מאיר הנפש

⁵⁰⁵ הוא קדוש גדול ועליון על כל העולמות, הקטין את אורו צמצם קדושתו לגבי האדם.

⁵⁰⁶ אש רוח מים.

⁵⁰⁷ תרגום: קול ה' על המים מצד המים שהוא מח, ששם עולה בכנפי ריאה. קול ה' חוצב להבות אש מצד הלב.

⁵⁰⁸ תיקו"ז נה ע"א.

נפש החיים

וכל מה שמרצה לחפש לרכיז ולחקור מתעוררים גזרות קדושות ומתממרות במריכות על נפשו על שנתלצקה בלבוש מחשבה דיבור ומעשה אשר לא טובים, ומתעורר מיא שזמוחא להוליא למעה ע"ז, ומתמתקות הגזרות בחסד ה' כשנפתחים שערי למעה, שהמה לוח יו"ד משם הוי"ה ז"ה נמתקים הקי"ט דינין שמק"כ כרופי אלקים שכמנין למעה, ושורש הראשון שלו נמתק בשרשו צעינא פקיחא כמ"ש (איכה ג כט) עיני נגרה ולא תדמה עד יסקיף וירא ה' משמים ע"כ.

ובשרצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצות שע"י יוכלו לאכפיא לס"א ולעורר השרשין עלאין הנמשכים משם הוי"ה ב"ה לזכך כל גופו, שיהיו כל כלי מוחו ממולאים במחשבת תורה, ובכל לבבו יהגה יומם ולילה בדברי תורה, ובכל גופו יעסוק במצות מעשיות שהיא שורש כל השרשין עלאין שקדמה לבריאת עולם.

והן הן עצם רצון הקב"ה, להמציא הד' שרשין עלאין בדרשתם ז"ל (רש"י בראשית א א) בראשית בשביל התורה שנקראת ראשית, ובשביל ישראל שנקרא ראשית. וכשמקיים תורה ומצות במחשבה דבור ומעשה לשם הוי"ה ב"ה, הרי ממשיך עליו שם ה' דהא ישראל מתקשראן באורייתא ואורייתא בקב"ה.

ובזוהר (פ' שמיני לה ע"ב) ר' חייא אמר תורה שבכתב ותורה שבע"פ אוקמוהו לי לבר נש בעלמא, הה"ד נעשה אדם בצלמנו כדמותנו, הרי שהתורה נקראת צלם ודמות לפי שבארנו ענין צלם עלמין סתימין ודמות עלמין דאתגליין, כך התורה כלולה מראש עד סוף. והוא מה שנאמר בזוהר (פ' אמור צה ע"ב) אורייתא כלא סתים וגליא כמה דשמא קדישא סתים וגליא, בגין דאורייתא כלא שמא קדישא היא. ועל דא איהי סתים וגליא. פי' כמו שהוא ית"ש נקרא אל מסתתר, שאף שנבראו העולמות במדרגות רבות, לגבי אין שום שנוי, ורק לגבי דידן הוא מסתתר, שיתראו לעינינו פעולותיו במדרגות שונות ושנשיג אחדותו ית"ש בסתר המדרגה התחתונה.

וכל הסתתרו הוא כדי שרק עי"ז יגלה כבוד אחדותו אלינו בזה האופן דוקא, כאשר יבא בשערים הבאים. כנודע שהעלם אור בהיר הוא תועלת שיוכל להגלות על ידי נרתקו, כמבואר בזוהר (בראשית טו ע"א) דאתחפי לגו וכו' דאיהו תושבחתא דילי' ותועלתא דכלהו⁵⁰⁹ עיין שם, וזהו סתים ועי"ז הוא גלי'.

כן תוה"ק, עם שגנוז בה כל הצחצחות עליונות שבעליונים, נמצאו בה מדרגות שהמה שרשי' לכלי המעשה דבור מחשבה, נגד נר"ן של אדם, ומוסתרים בתוכה סתרי סתרין, ונגלים לנו ע"י הנגלות תלמוד שמביא לידי מעשה המצות, כדי שע"י התורה והמצות תורה שבכתב ושבע"פ, נוכל להמשיך עלינו ובתוכינו צלם מעלמין סתימין, ודמות פעולות גופינו מעלמין דאתגליין. לכך אמר גם היא סתים ועי"ז היא גליא כרצונו ית"ש, שנשיג הסתום ע"י הגלוי. וזה רק מצדינו, כדי לאכפייא ס"א במעשי המצות, וממילא המאור שבה מאיר לנו השרשין עלאין.

וזהו דרשתם ז"ל (חגיגה יב ע"א ומדרש רבה בראשית פ' י"א סי' ב) אור שברא הקב"ה ביום ראשון אדם מביט בו מסוף העולם ועד סופו וכו', וגנוזה לצדיקים לעתיד לבא. פי' מסוף העולם ועד סופו הוא כל המציאות, מריש העולמות עד סוף העולם המעשה*, הי' מאיר ובא כאחד, כעין דרשת ז"ל שם (חגיגה י"ב ע"א) שאדם הראשון היה גבוה מהארץ עד לרקיע, וחד אמר מסוף העולם ועד סופו, וכמאמרם ז"ל דאידי ואידי חד שיעורא הוא. (וכמבוא' בע"ח (עגו"י פרק ב') דאדם קדמון עובר בכל העולמות) ומבואר בזוהר שהאור נגנו באורייתא.

הגה"ה

מאיר הנפש

⁵⁰⁹ ז"ל דאתחפי לגו ועביד ליה היכלא דאיהו תושבחתא דיליה ותועלתא דכלא. תרגום: שמתכסה לפניו ועושה לו היכל, הרי הוא שבח שלו ותועלת של הכל.

נפש החיים

וכענין מן העולם ועד העולם שהתקינו (ברכות נד ע"א ועי' רש"י שם, וס"ג ע"א ד"ה ויזכרו את סם) ואמרו בזהר (ויאל קנה ע"ב) כל זכרון דתרין עלמין באתגליא ובאתכסיא, ועם כל לא כלא חד כו' דכתיב ברוך ה' אלקי ישראל מן העולם ועד העולם. וזהו מסוף העולמות רוחני עד סוף עולם הגשמי, כי כחדא נחשזין באמת. ולכך במקדש ראשון שהיתה השראת שכינה בשלימות ועלמין סתימין היו מתחזרין עם הנגלות, וראו כולם שהמה כחדא היו אומרים רק עד העולם, ובזית שני שחסר החמשה דברים, ולאו כולי עלמא השיגו האחדות וקלקלו המקלקלים, התקינו לומר מן העולם ועד העולם, להורות עכ"פ שלא זה העולם הוא עיקר, אלא טפל. ובשון חכמים הורו עוד למשיגים שעלמא דאתכסיא הוא חדא עם עלמא דאתגליא, לפיכך לא אמרו מן עולם ועד עולם, אלא מן העולם ועד העולם, כי כחדא נחשזין באמת.

וכן קומת אדם הראשון היה מסוף העולם ועד סופו, ולפי המבואר עלמא דאתכסיא האלם, ועלמא דאתגליא הדמות, היו מאירים ובאים לו כחדא ובקשר אמיז. וזהו (תהלים קל"ט ה) אחר וקדם לרתני, לשון ולרת הכסף, שהיו מקושרים מוחין הפנימין בהמקיפים, והמקיפין במקיפין שעליהם. וזהו מן הארץ עד לרקיע, כידוע שהמים המה מקיפין, ור"א לא הזכיר המקיפין אלא דרך כלל, ור"י א"ר הזכיר גם המקיפים העליונים, והוא מ"ס לכלם השרשין עלאין, וזהו דרשתי (חגיגה שם) ולמקאה השמים ועד קאה השמים, כי ר"א אמר סתם עד לרקיע מקיף הנגלה, והוא הוסיף עוד שגם מקאה הרקיע שנקרא אח"כ שמים עד קאה שמי השמים העליונים. (ועי' פי' רמז"ן על החומש על פסוק (בראשית א ח) ויקרא אלקים לרקיע שמים ומה שכתב סם אצל יותר נכון וכו' 510), ועי' אמרו בגמרא אילי ואילי חד שיעורא הוא. ועי' תוס' סם (ד"ה מסוף) וכיון שסרה והוסר ממנו האלם המקיפין נתמעט קומתו על מאה אמה. (עי' בעין יעקב חגיגה סם ובמהרש"א ח"א סם 511), הוא ענין ג' כלי האלם הפנימית, וכל חד כולל מג' יסודין הפועלים, וגופו המשלמת דמותו כל הבחי' משלים לעשר. וידוע שכמו שלעשיריות אין שיעור, כן כל א' כולל מעשר הוא מאה. ועם כי בתחילה היו המקיפים כחדא עם הפנימים. ולפי המבואר שמקום שליטת היצר הרע הוא בין פנימים למקיפין, ע"כ נכשל בעץ הדעת טו"ר, קליפת נוגה 512, והדברים ארוכים ואפס מקום לבארם פה ע"כ.

ועיין זוהר (בראשית לא ע"ב) שהאור נגנו לצדיקים, ומסיים שם והוא טמיר לצדיקיי, לצדיקיא דייקא, פי' צדיק בב"מ הוא במעשה, כי דוקא ע"י מעשה המצות בפועל ממש מעוררים אור העליון הננו בתורה, ושם הן השרשין עלאין שבצלם, לזה אז"ל (אבות פ"ג משנה ט"ז) כל שמעשיו מרובין מחכמתו חכמתו מתקיימת בו*, כי העיקר הוא לנצח תחלה לכוף את יצרו להשתעבד למעשי המצות אף שאין לו עדין מוחין דל' דצלם.

*הגה"ה

ולפי המבואר לעיל, כמו שאלם הוא מעלמין סתימין ודמות הוא מעלמין דאתגליא, ככה הוא חכמתו ושכלו של האדם, האלם הסתום בתוכו להוילא דמות כלי המעשה בפועל ממס' במעשי המלות, וכמו שבתחילת בריאת העולם דמות כלי המעשה בזמנות שעלה במחשבה תחילה עוררה להמילא כלי האלם, כן גם עתה מעשי המלות שהאלם מקיים בפועל ממס' מעורר להמשיך עליו האלם משרשין קדמאין. ולזאת צבריאת האדם כתיב (בראשית א טו) נעשה אדם בצלמנו כדמותנו, והאלם בהולידו את סם כתיב (בראשית ה ג) ויולד דמותו כללמו, שבעת בריאת האדם ברא הקב"ה כחות השרשין שהן האלם שיוכל האדם לפעול

-----מאיר הנפש-----

510 ז"ל: אבל יותר נכון לפי פשט הכתובים שנאמר, כי השמים הנזכרים בפסוק הראשון הם השמים העליונים אינם מכלל הגלגלים, אבל הם למעלה מן המרכבה, כענין ודמות על ראשי החיה רקיע כעין הקרח הנורא נטוי על ראשיהם למעלה (יחזקאל א כב), ומהם נקרא הקב"ה "רוכב שמים" (דברים לג כו), ולא סיפר הכתוב בבריאתם דבר, כאשר לא הזכיר המלאכים וחיות המרכבה וכל דבר נפרד שאינו בעל גוף, רק הזכיר בשמים שהם נבראים, כלומר שקדמותם אפס.

511 ז"ל, יב ע"א ד"ה כיון שסרח: דבשתי ידיים של הקב"ה נברא האדם מתחלה כדאמרין במדרש מדכתיב ידך עשוני גו' והידיים הם ב' מדותיו שהם הרחמים והדין כמבואר דבר זה באורך ברפ"ק דכתובות וכיון שסרח בראו שני' בב' ידיים שהם הרחמים והדין ומיעטו ובמדרש ילקוט הוסיף בזה המאמר ומיעטו והעמידו על מאה כו' וכ"ה בפרק הספינה דקומתו של אדם הראשון היה ק' אמה והיינו אחר שסרח ומיעטו ויש רמז בזה ותשת עלי כפך גי' מאה.

512 שמקומו בין האורות המקיפים לאורות הפנימיים.

נפש החיים

מעשי המצוות, כדכתיב (בראשית ב טו) לעבדה ולשמרה ולרשן רז"ל (זהר בראשית כז ע"א) זה מ"ע ומל"ת, אבל הבחירה היה בידו והיה ענין הדמות ככה ולא בפועל, לזאת כתיב נעשה אדם בצלמנו כדמותנו ככ"ף הדמיון, ולכך כתיב אח"כ (בראשית א כז) ויצרנו אלקים את האדם בצלמו כצלם אלקים צרא אותו, ולא נזכר דמות. וגבי אדם צהולידו את שם (בראשית ה ג) ויולד דמותו כצלמו הזכיר הכלל ככף הדמיון, שאחר שהוסר הכלל ממנו ונתמעט רק על מאה אמה כנ"ל בהגה"ה, לא נשאר רק הדמות ודמות פעולתו עורר להמשיך כלל, וגם שם היה יכול ע"י דמות פרטי מעשיו לטובה להשלים כלמו ע"פ בחירתו וקבלתו מלכות שמים, וקבלת מ"ש צמעשה הוא עיקר נקודה הפנימית שגרמה לו כביכול לצמצם צריאת כל העולמים שיוכל להצטרף אל האדם בעולם העשיה, וכן נאמר בזהר על מדת מלכותו ית' שמו (ת"ז ב' ע"א) שאינה שלימו לכל ספיראן, ומשלמת הט' בחינות, וזה (ס"י פ"א מ"ד) עשר ולא תשע, וכמבואר בע"ח שציקר מדת מלכותו ית"ש שהיה נגדלת להיות בעלת עשר בחינות פלאות ע"כ.

(גם הוראת פי" האותיות הוא תחילה צדי"ק במעשה, ואח"כ הלמ"ד הוא בחי' השכל המקיפין במוחיין, ואח"כ המ"ם הוא בחי' נהי"מ דבינה (משלי ב ג) כי אם לבניה תקרא, והוא ענין (אבות פ"ה מכ"א) בן מ' לבניה, ומ' יום של יצירת הולד, והמ"ם סתומה בסוף תיבת אם כידוע שבעיבור היא סתומה ע"כ.)

וזה מאמרם ז"ל (סוטה ב ע"א) שזיווג ראשון אינו לפי מעשיו של אדם וזיווג שני הוא לפי מעשיו, כידוע בזוהר (אמור דף קד ע"ב) שבעת זיווג דו"נ קאים עליה חר צולמא, והוא ענין הג' בחי' דצלם הנ"ל, כי התמוגות הד' יסודין ושרשין קדמאין אינו שוה בכל נר"ן, שהלבוש מד' יסודין והמוחיין מד' שרשין נמשכין לפי ענין קדושת האב ואם בעת הזיווג, ואינו תלוי אז עדיין לפי מעשה הולד שיהיה, ואז סדר המשכתן והזדווגות מזגם הוא המ"ם תחלה, הד' שרשין עלאין, ואח"כ הלמ"ד המשכת פעולתן שהוא הג' יסודין אר"מ לבד מיסוד העפר, והכל עדיין בבחי' השכלה ומקיף המוחין לבד. ואח"כ מתפשטין במדות ובמעשה ג' פעמים ג' והוא צ' כנ"ל, וזהו זיווג הראשון שתלוי רק לפי קדושת אבא ואמא, ומאז והלאה כל התקונים והמשכת המוחין להזדווג להוציא פעולתם בעולם הוא זיווג השני תלוי לפי מעשיו, וסדרם אז הוא צ"ל"ם ומזה תבין הענין בשרשו בעולמות עליונים.

ולכן כל תקוני העולמות נקרא בזוהר וכתבי האריז"ל בשם זיוונים, ולכאורה יפלא שהיא מודעת שהוא רק משל על חבור עניני' רוחני' כענין אדם המחבר תחלה בשכלו ב' סברות בשכל, ומחבור ב' הסברות נולד לו סברא חדשה עפ"י הקדמת שני הסברות הראשונות, ומה הביאם לקדושי עליון להמשיל דבר רוחני במשל גשמי בזה, אך הענין הוא לסבור פי הדוברים ומרחיבים פה ולשון וממלאים פיהם שחוק על שלומי אמוני ישראל, שאומרים שכל מעשי המצוות שעושה האדם למטה גורמים תקונים גדולים בעולמות עליונים, ולכן הראו דוגמא שכמו שלא נוכל להשכיל ולהבין איך שממעשה שפלה כענין זיווג נוצר מטפה סרוחה בריה נפלאה וקומה שלימה מלא שכל רוחני, להשיג ענינים נפלאים רוחניים וקדושים, כן לא נוכל להבין שורש אמיתת תקוני העולמות והכחות עליונים המשתלבים באורות רוחני' ע"י מעשי המצוות שהאדם עושה למטה בזה העולם השפל כפי שציונו ה' ית"ש * ועיין בזורי מאמר ג' סי' כ"ג.

הגה"ה

וידוע שאף זיווג הנשיקין, אתדבקות רוחא צרוחא, אינם מולידים רק נשמות מלאכים שכליים נדללים, ומזיווג ז"נ נולדים נשמות בני אדם⁵¹³ הנמשכים מגובה שגבוהה, לפעול פעולתם בארץ מכח העליון. ויתכן להסמך הענין בכתוב (קהלת יא ה) כאלך אינך יודע כו' כעלמים צבטן המלאכה ככה לא תדע את מעשה האלוקים אשר יעשה את הכל. פי' מעשה אלקים הוא המעשה אשר כוה האלוקים אשר יעשה

נפש החיים

אותם האדם וחי בהם, שהמעשה יעשה את הכל, ויעשה לשון תיקון הדבר, כמו וימהר לעשות אותו (בראשית יח ז) וכמו ולא עשה שפמו (שמואל ב' יט כה) ע"כ.

ובולי עלמא מודים שכחות המזלות העליונים מתעוררי ליתן חלק באדם כמאמר רז"ל (שבת קנו ע"א) האי מאן דבכוכב יהא גבר נהיר וחכים וכו' האי מאן דבצדק יהא גבר צדקן וכו', ועב"ז אינם נותנים חלק מכחם אלא בהתעוררות מעשה הזיווג בפועל, כן הכחות מעולמות עליונים אין נותנים חלקם בחיים אלא לעומת מעשה האדם בפועל ממש במצות ובתלמוד תורה המביא לידי מעשה, אז מתעוררים להשפיע מאורם העליון גם למטה בהתמזגות הד' שרשין עלאין בנשמתא בשכל וכן בלב במדות ובמעשה. ואם כי הדברים ארוכים בפרטי בחי' הצלם לפי כתבי האריז"ל אמנם דרך כלל די בזה ותן לחכם ויחכם עוד⁵¹⁴.

מאיר הנפש

---

⁵¹⁴ והנה זאת למודעי, כל הגה"ה זו של מהמרי"ץ אינ הביאור דביר האר"י כאשר יחזה למישרים לכל מי שמעיין בדבריו בעניינים אלו, אלא נ"ל שכאן הוא ממשיך את דרך אביו בספר זה, דהיינו לפרש ענייני נסתר על דרך העבודה. ויותר מזה עי' לעיל מש"כ בהערה 4 שאין הדברים הנוגעים לעבודה נחשבים פנימיות הדברים כלל, אלא חיצוניותם גרידא. ויתכן לומר עוד שהמהרי"ץ בא להראות כאן שבכל חלקי דברי האר"י יש דרך הבנה על דרך העבודה, דהיינו לא רק כללות ענין העולמות, הקו וצמצום, אלא שכן הוא בכל פרט ופרט.

נפש החיים

שער ב פרק א

כתיב (דברים יא ג) לאהבה את ה' אלקיכם ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם, וארו"ל בפ"ק דתענית (ב ע"א) ובספרי (עקב ה'), איזוהי עבודה שבלב הוי אומר זו תפלה. הנה האהבה שאמר שצריכה להיות בכל לב הוא פשוט, כי היא ממצות התלויות בלב, וכן ענין האהבה בכל נפש שאמר, היינו אף גם למסור נפשו עליו ית"ש מעוצם נפלאת האהבה לו ית', וכמ"ש בפ' ראשונה (דברים ו ה) ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך כו'. אמנם בפרשה זו, חידוש הוא שחידשה, שגם העבודה היא התפלה צריכה להיות בכל לב ובכל נפש.

(ולחכי נמי לא כתיב ובכל מאדכם בפרשה זו כמו בפרשה ראשונה דכתיב בה נמי (דברים ו ה) ובכל מאדך, כי פרשה ראשונה מיירי מענין מצות האהבה לחוד, שייך לומר שתהיה האהבה גם בכל מאד, זה הממון כמ"ש רז"ל (ברכות דף סא ע"ב) אם יש לך אדם שממונו חביב עליו מגופו, לכן נאמר ובכל מאדך. אבל בפרשה זו דכתיב בה נמי עבודה היא תפלה, לא שייך עלה כל כך ובכל מאד).

והנה מ"ש בכל לבבכם על ענין התפלה הוא פשוט ומבואר, כוונת הכתוב לב' ענינים, הא' היינו לפנות לבו מטרדת המחשבות, ולהטותה אל הכוונה השלימה לתיבות התפלה בלבב שלם, ומעומקא דלבא, כמאמרם ז"ל בברייתא (ר"פ אין עומדין ברכות לא ע"א) המתפלל צריך שיכוון את לבו לשמים שנאמר תכין לבם כו', וכדמשמע להו נמי התם מקראי דחנה, וחנה היא מדברת על לבה מכאן למתפלל צריך שיכוון לבו, וכמ"ש דוד המלך ע"ה (תהלים קיט ו) בכל לבי דרשתיך, ובוזוהר (בשלח סג ע"ב) כל מאן דמצלי צלותא קמי מלכא קדישא בעי למבעי בעותיה ולצללא מעומקא דלבא בגין דישתכח לביה שלים בקב"ה ויכוין לבא ורעותא⁵¹⁵, ולכן אמרו ז"ל (שם ס"פ תפלת השחר ברכות לב ע"ב) שהמתפלל צריך לשהות וכו' כדי שתתחונן דעתו עליו, והיינו בכל לבבכם, שתתמלא כל הלב רק בכוונת תיבות התפלה, שאם יעלה בלבו איזה מחשבה אחרת, הרי הלב חלוקה בב' מחשבות. והב' היינו גם לשרש מלבו בעבודת התפלה תענוגי העולם והנאותיו מכל וכל, ואך להסתכל כלפי מעלה ברוממות הבורא יתברך, כמו שאמרו (יבמות קה

מאיר הנפש

⁵¹⁵ תרגום: כל מי שמתפלל תפילה לפני המלך הקדוש, צריך לבקש בקשותיו ולהתפלל מעומק הלב כדי שימצא לבו שלם עם הקב"ה ויכוין את הלב והרצון.
ע"ש המשך דברי הזהר: ומי אמר דוד הכי; והא כתיב "בכל לבי דרשתיך" (תהלים קיט ז) ודא קרא סגי, מאי בעי ממעמקים? אלא הכי תאנא, כל בר נש דבעי בעותיה קמי מלכא, בעי לכוונא דעתא (נ"א לבא) ורעותא מעיקרא דכל עקרין (נ"א מעומקא דכל עומקין), לאמשכא ברכאן מעמקא דבירא (נ"א דכלא) בגין דינגיד ברכאן ממבועא דכלא. ומאי הוא? ההוא אתר דנפיק מניה, ואשתכח מניה ההוא נהר דכתיב "ונהר יוצא מעדן" (בראשית ב ז) וכתיב "נהר פלגיו ישמחו עיר אלהים" (תהלים מו ה) ודא אקרי ממעמקים, עמקא דכלא, עמקא דבירא דמבועין נפקין ונגדין לברכא כלא, ודא הוא שרותא לאמשכא ברכאן מעילא לתתא.

[תרגום: האמנם אמר דוד כך? והרי נאמר "בכל לבי דרשתיך" ודי בפסוק זה, מה צריך "ממעמקים"? אלא כך שנינו: כל אדם המבקש בקשתו לפני המלך, צריך לכוין את הדעת (הלב) והרצון מהעיקר של כל העיקרים, להמשיך ברכות מעומק הבאר (של הכל) כדי שישפיע ברכות מהמעין של הכל. ומהו? אותו מקום שיוצא ממנו. ונמצא שממנו אותו הנהר שנאמר "ונהר יצא מעדן" ונאמר "נהר פלגיו ישמחו עיר אלהים" וזה נקרא "ממעמקים" עמק הכל עמק הבאר שמעינות יוצאים ושופעים לברך את הכל. וזוהי הראשית להמשיך ברכות ממעלה למטה.]

ע"י שער מאמרי רשב"י ל ע"ג, וז"ל, כי האדם בתפלתו יכוון דעתו ורצונו בשרש השרשים כי יכוון להמשיך שפע וברכה מעומק הבאר והוא הנתב שבנקודת בינה הנקרא עמיקא דבירא כדפרישית לעיל כדי שעל ידי כן ימשיך ברכות ממבועא דכולא שהוא סוד דעת עליון נתיב זכרות כי בהתעורר הנתב שבתוך הבינה על ידי תפלת הצדיק בסוד מיין נוקבין יתעורר הנתב העליון שהוא מבועא דכולא לאושדא מיין דכורין ולנגדא ברכאן לקבל מיין נוקבין שעלו מנתב תחתון שבבינה וזה בדרך יסוד עם מלכות כנודע.

נפש החיים

ע"ב) המתפלל צריך שיתן לבו למעלה⁵¹⁶, עד שיהא כל כח לבו משוכה רק למעלה להתענג על ה' לבד בתיבות התפלה⁵¹⁷. וכענין החסידים הראשונים שהיו שוהים שעה א' כדי שיכוונו את לבם למקום, וכענין שפי' רבינו יונה ז"ל שם ענינה ע"ש⁵¹⁸, ולבך תשית, וכמו שאמרו בשמות רבה (פ' כ"ב סי' ג) אדם צריך שיטהר לבו קודם שיתפלל (אמנם כל עיקר ענין טהרת הלב היא רק למצוה ולא לעכובא, גם לענין התפלה, אף שנקראת עבודה שבלב כמו שנתבאר קצת לעיל (סוף שער א'), שהעיקר בכל המצות היא המעשה ע"ש).

ולהבין ענין מ"ש הכתוב ובכל נפשכם על עבודת התפלה, צריך לבאר תחלה פי' וענין הברכה כביכול לו ית"ש, שמצינו כמה פעמים במקרא (דברים ח י) וברכת את ה' אלקיך (תהלים פט יג) ברוך ה' לעולם כו' (תהלים קג ב) ברכי נפשי את ה' והרבה כיוצא, וכן בדברי רז"ל מצינו (ברכות ז ע"א) שאמר כביכול לר"י ישמעאל בני ברכני, וכן כל נוסח מטבע תפלות והברכות כולם שיסדו אנשי כנסת הגדולה הם פותחים ומסיימים בברוך.

שער ב פרק ב

והענין כי מלת ברוך אינו לשון תהלה ושבה כמו ששומה בפי ההמון, שהרי כשאמר לר"י ישמעאל בני ברכני לא אמר שם שום שבה בברכתו אלא תפלה ובקשת רחמים, וכן בב"מ (דף קיד ע"א) אמרינן וברוך יצא הקדש שא"צ ברכה, ופריך הש"ס ולא והא כתיב ואכלת ושבעת וברכת את ה' כו'. אבל האמת כי ברוך פירושו לשון תוספת ורבוני, וכענין (בראשית לג יא) קח נא את ברכתי כו' (שמות כג כה) וברך את לחמך (דברים ז יג) וברך פרי בטנך וכו' והרבה כיוצא במקרא שא"א לפרשם לשון תהלה ושבה אלא לשון תוספת ורבוני. ובזוהר אמר בב"מ לאמשכא ברכאן⁵¹⁹ כו' (זחר ח"א קסא ע"א), לארקא ברכאן⁵²⁰ (זחר ח"א קנ ע"ב), לאוסופי ברכאן תוספת רבוני דברכאן כו' (זחר ח"א רלג ע"ב). וע' ברע"מ (עקב רע ע"ב) שברוך אתה הוי"ה פי' כמשמעו לאמשכא ולארקא היין ממקורא דחיי לשמי' דקב"ה קדישא כו' וכתוב ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך ואינון

מאיר הנפש

⁵¹⁶ מדויק באומרו "צריך שיתן לבו" שכוונתו לבחי' הלב (הרי הוא עיקר האדם עי' לעיל הערה 48) כלומר חלק בלתי נפרד מעצם התפילה הוא, שלא להרגיש את ענייני העולם הזה, אלא רק "למעלה" דהיינו בעניינים רוחניים, וראייתו מגמ' זו שביבמות. ועי' הערה הבאה.

⁵¹⁷ כל קשר עם הקב"ה חשוב תענוג, שהרי הוא ית' רוצה להשפיע טוב תמיד, וכל חסרון טוב הוא רק בכדי שאנחנו נעבוד כדי לקבל את הטוב.

עי' רמב"ם פרקי הצלחה וז"ל, המתפלל יהיה פונה אל הש"י עומד על רגליו מתענג בלבו ובשפתיו ידיו פרושות וכלי דבורו הוגים מדברים ויתר חלקיו חרדים ונרעדים, וכו', לפי שהוא לפני מלך גדול ונורא ויגיע אליו השקיעה והפלצות עד שימצא נפשו בעולם השכלים, ע"כ. ועי' בכוזרי (מאמר ג סי' ה), ז"ל, ואחר כל ההכנה הזאת (של התגברות על המידות) מעורר כח הרצון את כל האברים המשמשים אותו לעשות מלאכתם מתוך זריזות חריצות ושמחה, וככה יעמדו ולא יתעצלו בשעה שעליהם לעמוד, וישתחוו כשיצו להשתחוות, וישבו בהגיע עת השיבה, ותהינה העיניים מביטות כהביט עבד אל אדוניו, והידיים נמנעות מבטלה, ולא תחבקנה אחת עם האחת, והרגלים שוות בעמידתן, וכל האברים יעמדו כאלו ביראה ופחד, לעשות רצון מנהיגם, ולא יחושו בכאב או בנזק המגיע אליהם, אשר ללשון של החסיד שוה היא בכל למחשבה ואינה מוסיפה עליה [אחרי כל העבודה שבגוף החסיד, שעיקרו הוא לבטלו לנפש], ונמצא שאין תפלת החסיד דבר שבמנהג או שבהרגל כשירת הזרזיר והתכי [מיני עופות העושות קולות], אלא כל מלה מחשבה עמה, וכונה בה, בדרך זו תהיה שעת התפלה לחסיד לב זמנו ופריו, ושאר השעות תהינה לו כדרכים המוליכות אל שעה זו, שלבואה הוא מצפה, כי על ידה הוא מדמה אל העצמים הרוחניים, ומתרחק מן הבהמיים. וכשם שהיו לו שלש עתות התפלה שבכל יום פרי יומו ולילו, כך יהיה לו יום השבת לפרי השבוע, כי יום זה מזומן להדבקות בענין האלוהי, וכל עבודת החסיד היא בשמחה לא בכניעה כמו שבארנו למעלה, והנה ערך כל אלה לנפש הוא כערך המזון לגוף, שכן תפלת האדם טובה לנפשו כשם שהמזון תועלת לגופו, ע"כ.

⁵¹⁸ ז"ל כדי שיכוונו שיהיה לבם שלם בעבודת המקום ויבטלו מלבם תענוגי העולם הזה והנאותיהם כי כשיטהרו לבם מהבלי העולם הזה ויהיה כוונתם ברוממות השם תהיה תפלתם רצויה ומקובלת לפני המקום.

⁵¹⁹ תרגום: להמשיך ברכות.

⁵²⁰ תרגום: לשפוך ברכות.

נפש החיים

ברכאן אריק ב"נ באינון מלין כו⁵²¹, ע"ש באורך. וכ"כ בפע"ח (שער הקדישים פ"א⁵²²) ז"ל סוד ברוך בכל מיני רבויין, וכ"ה שם (סוף שער הבריאה⁵²³ וספ"ב משער העמידה⁵²⁴ וברי"ש פ"ג שם⁵²⁵ ובשער השבת ריש פ"ב⁵²⁶ ובשער תפלת ר"ה פ"ג⁵²⁷) ע"ש, וכ"כ הרשב"א ז"ל בענין ישמעאל בני ברכני ע"ש⁵²⁸.

אמנם ענין הברכה לו ית"ש אין הכוונה לעצמות ארון יחיד ב"ה כביכול חלילה וחלילה, כי הוא מרומם מעל כל ברכה⁵²⁹. אבל הענין כמ"ש בזוהר דקב"ה סתים וגליא, כי עצמות א"ס ב"ה הוא סתים מכל סתימין ואין לכנותו ח"ו בשום שם כלל אפילו בשם הוי"ה ב"ה, ואפי' בקוצו של יו"ד דביה (ואף גם מה שבוה"ק מכנהו ית' בשם אין סוף⁵³⁰), איננו בנוי עליו יתברך שמו אלא

מאיר הנפש

⁵²¹ ברכאן דבריק ב"נ לקב"ה, אתי לאמשכא חיינ ממקורא דחיי לשמיה דקב"ה קדישא ולארכא עליה מההוא משחא עלאה. ואתי לאתמשכא מתמן לכל עלמא. וכתביב ואכלת ושבעת וברכת את יי' אלקיך ואינון ברכאן אריק ב"נ באינון מלין מההוא מקורא עלאה ואתברכאן כל אינון דרגין ומקורין ואתמליין לארכא על כל עלמין ואתברכאן כלהו כחדא. וע"ד אצטריך ב"נ לשואה רעותיה ברזא דברכאן בגין דיתברכון אבהן ובנין כלא כחדא ומאן דמברך לקב"ה אתברך ונטיל חולקיה מאינון ברכאן בקדמיתא דכל עלמא לתתא. כיון דשמא דקב"ה מתברך מתמן נחית ושרא על רישיה חולקא קדמאה. והא אוקימנא דכתיב בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבא אליך וברכתך (אזכיר כד"א יזכור כל מנחותך). כיון דהיא ברכה אתייה ושרייה על רישיה מתמן אתפשט בכל עלמא בשעתא דאינון ברכאן נחתין מתעטרין גו חקל תפוחין קדישין ופגעי בהו כמה דרגין דמתמן בעלמא ונחתי בהו ואמרי ומכריזי דא איהו דורונא דשדר פלוני לקב"ה.

[תרגום: ברכות שמברך בן אדם את הקב"ה באים להמשיך חיים ממקור החיים לשמו של הקב"ה הקדוש ולשפוך עליו מאותו השמן העליון, ובא להמשיך משם לכל העולם. ונאמר ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך ואלה הברכות שופך בן אדם באלה המילים מאותו המקור העליון ומתברכת כל אלה דרגות ומקורות, ומתמלאות לשפוך על כל העולמות ומתברכת כולם כאחד. ועל זה צריך האדם לשים את רצונו בסוד הברכות, כדי שיתברכו אבות ובנים הכל כאחד, ומי שמברך את הקדוש ברוך הוא מתברך, ולוקח את חלקו מאותן הברכות בתחלה של כל עולם שלמה. כיון ששמו של הקדוש ברוך הוא מתברך, משם יורד ושורה על ראשו החלק הראשון, והרי בארנו שנאמר "בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבא אליך וברכתך" (אזכיר כמו שנאמר "יזכר כל מנחותך"), כיון שאותה הברכה באה ושורה על ראשו, משם מתפשטת בכל העולם. בשעה שאותן הברכות יורדות, מתעטרות בתוך שדה התפוחים הקדושים ופוגשות בהן כמה דרגות של ממונים בעולם ויורדות עמן ואומרות ומכריזות: זהו הדורון ששלח פלוני לקדוש ברוך הוא.]

מש"כ כאן "משחא עלאה" פי' ה"משח רבות" הרי הוא התגלות המו"ס (עי' אד"ר קלא ע"א). ועי' בבהג"א על ספד"צ ד ע"ד ד"ה ביה סליק שכל התפילות עולים למו"ס. וכוונת הברכות היא להעלות את הכל למעלה כדי שממילא ירד שפע למטה.

⁵²² ז"ל, כאן אנו אומרים ברכו שהוא בריאה, ששם הוא סוד ברוך בכל מיני רבויין כנודע.
⁵²³ ז"ל, היכל ק"ק בריבוי דברכאן וכו' ג"ר דהיכל ק"ק דבריאה נכללים עם מלכות דאצילות ונעשין ביחד עצמות א' ממשי.

⁵²⁴ ז"ל, עתה בפסוק זה (ה' שפתי תפתח) אנו בהיכל קדשי קדשים דבריאה וכוונתינו להמשיך לו שפע מן האצילות ולהעלותו ולכללו באצילות במלת ברוך רבויא דברכאן.

⁵²⁵ ז"ל, סוד ברכת אבות, ברוך היכל ק"ק דבריאה שנתברך מכל אצילות עליון על ידי יסוד העליון הנקרא ברוך לעולם וכו' כי היכל ק"ק נק' ברוך על ידי ב' היסודות אלו עליון ותחתון וע"י רבויא דברכאן דכולהו דרגין דידיה.

⁵²⁶ ז"ל, כל בחי' ברכו, הוא עליית היצירה בבריאה, והוא מתברך ברבוי ברכאן, ונקרא אז ברוך.
⁵²⁷ ז"ל: אנו מכוונים עתה, כי עתה ע"י רבוי ברכאן, שנכללה הנקודה הזו בכל היכלותיה כנזכר בזוהר, כי על ידי כן נקרא ברוך, אז אנו רומזין ג"כ לברוך העליון, שהוא היסוד העליון, שיורד ברבוי דברכאן עלאין, ונותן לה סוד הדעת.

וצ"ע אם אפשר לומר שכוונת רבינו בריבוי המקורות כאן לרמז על שכל א' מתברך מהעליון שעליו.
⁵²⁸ ז"ל וענין רבי ישמעאל בן אלישע שאמר לו הקב"ה ברכני, לא יעלם ממך כי הוא ענין כל הברכות, והוא שצונו בתורתו השלימה וברכת את ה' אלקיך וכו', ואל תחשוב כי הברכה ענין הודאה, שהברכה לשון תוספת ורבוי, מלשון וברך את לחמך ואת מימך, וככה ברוך אתה ה' למדני חוקיך. ותפלת ישירים רצונו וגורמת לרבות הרחמים על בריותיו, וכענין שאמרנו למעלה ותפלת הצדיקים כובשת את הכעס.

⁵²⁹ כעין מאמה"כ בנחמיה ט ה, ועי' לקמן פרק ד' מש"כ בשם תיקוני הזהר תיקון ע'.
⁵³⁰ עי' יהל אור ח"ב ג ע"א וז"ל, אפילו מה שאנו קוראים לו א"ס ג"ז מסט' דכתר רק לפי שאין מדה גבוה מן הכתר לפיכך אנו מייחסין לו א"ס כמ"ש שדרך הכתובים להמשיל במדת הגבורה אריה שאג וכו'.

נפש החיים

הכוונה על השגתנו אותו מצד כחות הנשפעים מאתו בהתחברותו ברצונו להעולמות⁵³¹, ולזאת כנוהו א"ס ולא אין ראשית⁵³² כי באמת מצד עצמותו ית"ש אין לו לא סוף ולא ראשית רק מצד השגתנו כחותיו ית' הלא כל השגתנו הוא רק ראשית אבל אין סוף להגיע בהשגה להשיג את כחותיו ית"ש הנשפעים). ומה שמושג אצלנו קצת ואנו מכנים ומתארים כמה תארים ושמות וכנויים ומדות⁵³³ כמו שמצינו בתורה, ובכל מטבע התפלה כולם, הם רק מצד התחברותו יתברך אל העולמות והכחות מעת הבריאה, להעמידם ולהחיותם ולהנהיגם ברצונו ית"ש. (והם אשר קראום בשם השתלשלות הספירות), ולפי כל שנויי פרטי סדרי ההנהגה שמשתלשל ונמשך לזה העולם אם לדין אם לחסד אם לרחמים על ידי כחות העליונים והתמזגותם משתנים השמות והכנויים והתארים. שלכל ענין פרטי מסדרי ההנהגה מיוחד לו כנוי ושם פרטי, שכן מורים פירושם של כל התארים שהם מצד הכחות הברואים כמו רחום וחנון, פי' רחמנות וחינה על הברואים. ואפילו השם העצם המיוחד הוי"ה ב"ה לא על עצמותו יתברך לבד אנו מייחדים לו אלא מצד התחברותו ית' עם העולמות⁵³⁴, כפירושו היה והיה ויהיה ומהוה הכל, ר"ל הוא יתברך מתחבר ברצונו להעולמות להוים ולקיימם כל רגע*. וז"ש האריז"ל בלשונו הק' הובא בהקדמת פע"ח⁵³⁵ שכל הכנויים והשמות הם שמות העצמות המתפשטים בספירות וע"ש.

הגה"ה

ומה שאמר צפרקי ר"ח (פרק ג') שקודם שצרכא הקצ"ה את העולם היה הוא וקמו לצד. קודם שצרכא דיקא ר"ל עולם הבריאה⁵³⁶, היה הוא עצמותו ית', וקמו היינו עולם אצילות לצד. אבל אלו האצילות ית"ש מאתו עולם האצילות לא היה שייך על עצמותו ית' היה והיה ויהיה⁵³⁷.

שער ב פרק ג

מאיר הנפש

⁵³¹ עי' ליקוטים בסוף בהגר"א על ספד"צ לח ע"ב ז"ל, דע, כי א"ס ב"ה אין לחשוב בו כלל וכלל וכו' ואפילו א"ס אסור לקרותו, עכ"ל. כלומר, אמנם המאציל מכונה א"ס, אמנם האמת לאמיתה היא שא"א לתארו אפילו בתואר זה (וכ"כ בביאורים ח"א א ע"ב). עכ"ז, הגילוי הראשון ממנו ית' הוא הגילוי של אור בלי גבול (עי' ע"ח עגו"י ב'), אם כי לא יתכן שיהיה שם לגילוי זה, שכן עיקרה של בחינה זו היא שלילה (עי' הקדו"ש שער ד פרק ג'), כלומר שאין לו סוף וממילא אין לו הגדרה מה הוא בעצם.

⁵³² עי' לש"ו בספר הכללים (כלל ב' ענף א') שאור א"ס הוא ההתפשטות הראשונה של הקו, ולכן שפיר יש לו ראשית. אמנם עי' ע"ח עגו"י א' שאין לא"ס ראשית, אך כנראה שכוונתו שם למאציל עצמו. ⁵³³ עי' בבהגר"א בס"י ד' ע"ד, ז"ל, השמות הן וכו' שבעה שמות שאינן נמחקין, אהיה אל כו' צבאות שד"י אדנ"י, והן כוללן כל השמות, וכו' וכינויין המורין עליו ית' חנון כו' וכינויין אחרים כלחם כו', והן כל התורה.

⁵³⁴ עי' לש"ו (הקדו"ש שער ד פרק א') שא"א לתארו כי אם דרך גילוי שבאצילות.

⁵³⁵ לא מצאתי דבר זה בהק' לפע"ח אלא רק בהקדמת הפע"ח הק' לשער השבת פרק ה' וז"ל כי זה העצמות הוא בחינת א"ס המתפשט בתוכם, כי נשמתן ממש נקרא כלי בערכו. ⁵³⁶ כלומר עולמות ברואים שהם נפרדים ממנו (עי' זהר בראשית כב ע"א), שאפשר להתבטא עליהם שכאילו הם בעלי גוף, שכן הוא הגבול הנברא, ולמעלה הימנו אין מקום לנבראים כלל וממילא משם ואילך הכל הוא ושמו.

⁵³⁷ אף כל השמות אשר באצילות אינם כי אם לשם הארתם והתגלותם בעולמות ב"ע (ביאורים ח"א ב ע"א).

נפש החיים

והוא מאמרם ז"ל בשמות רבה (פ"ג פסקאות ה' ו' 538) אלקי אבותיכם שלחני אליכם, אותה שעה נתברר משה על עסקיו כו', באותה שעה היה מבקש משה שיודיענו הקב"ה את השם הגדול כו' א"ל הקב"ה למשה שמי אתה מבקש לידע לפי מעשי אני נקרא פעמים אני נקרא בא"ל שדי בצבאות או באלקים בהוי"ה כשאני דן את הבריות אני נקרא אלקים וכשאני עושה מלחמה ברשעים אני נקרא צבאות, וכשאני תולה חטאיו של אדם 539 אני נקרא א"ל שדי, וכשאני מרחם על עולמי אני נקרא הוי"ה כו', הוי אקי"ק אשר אקי"ק אני נקרא לפי מעשי. וברע"מ פ' בא (דף מב ע"ב) כי לא ראיתם כל תמונה כו' דהא כתיב ותמונת ה' יביט כו' דאפילו האי תמונה לית ליה באתריה אלא כד נחית לאמלכא עליהו ויתפשט על בריין כו' דהא קדם דברא דיוקנא בעלמא וצייר צורה הוה הוא יחידאי בלא צורה ודמיון ומאן דאשתמודע ליה קדם בריאה דאיהו לבר מדיוקנא אסור למעבד ליה צורה ודיוקנא בעלמא וכו' ואפילו בשמא קדישא ולא בשום אות ונקודה בעלמא והאי איהו כי לא ראיתם כל תמונה כו' אבל בתר דעביד הא דיוקנא דמרכבה דאדם עלאה נחית תמן ואתקרי בההוא דיוקנא הוי"ה בגין דאשתמודעון ליה ברמות דיליה כו' אל אלקים שדי צבאות אקי"ק בגין דישתמודעון ליה בכל מדה ומדה איך יתנהג עלמא בחסד ובדינא כו' ווי ליה למאן דישי ליה בשום מדה כו' אלא דמיונא דיליה כפום שלטנותיה על ההוא מדה ואפי' על כל בריין כו' כד אסתליק מנה לית ליה מדה ולא דמיון ע"ש 540, ובפ' פנחס (רכה ע"א)

מאיר הנפש

538 להלן לשונו באורך: ויאמר משה אל האלהים הנה אנכי בא אמר ר' שמעון לודיאי בשם ר' סימון בשם ר"ל אמר משה עתיד אני להעשות סרסור בינך וביניהם כשתתן להם את התורה ותאמר להם אנכי ה' אלהיך אלהי אבותיכם שלחני אליכם אותה שעה נתברר משה על עסקיו שנתירא אם ישאלו לו מה שמו מה יאמר להם באותה שעה היה מבקש משה שיודיענו הקב"ה את השם הגדול ויאמר אלהים אל משה אמר רבי אבא בר ממל אמר ליה הקב"ה למשה שמי אתה מבקש לידע לפי מעשי אני נקרא פעמים שאני נקרא באל שדי בצבאות באלהים בה' כשאני דן את הבריות אני נקרא אלהים וכשאני עושה מלחמה ברשעים אני נקרא צבאות וכשאני תולה על חטאיו של אדם אני נקרא אל שדי וכשאני מרחם על עולמי אני נקרא ה' שאין ה' אלא מדת רחמים שנאמר (שמות לד) ה' ה' אל רחום וחונן הוי אה"ה אשר אה"ה אני נקרא לפי מעשי, ע"כ.

539 פ' ממתין לו לחזור בתשובה.

540 ז"ל בשלימות: דכל חיון דאינון חיות הקודש באתון דשמא קדישא אתקריאו הדא הוא דכתיב (ישעיה מג ז) כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו אפילו כל בריין דאתבריאוו בהון ולית בריאה דלא אתרשים בהאי שמא בגין לאשתמודעא למאן דברא ליה והאי יו"ד איהו דיוקנא דרישא דכל בריין ה' ה' דיוקנא דה' אצבעאן דימינא וה' דשמאלא ו' דיוקנא דגופא

ובגין דא אמר (שם מ כה) ואל מי תדמיוני ואשוה יאמר קדוש לית בכל בריה דאשוה כוותי ואף על גב דבראתי לה כדמות אתון דילי דאנא יכיל למחאה ההיא צורה ולמעבד לה כמה זמנין ולית אלוה אחרא עלי דיכיל לממחי דיוקני ובגין דא (דברים לב לא) כי לא כצורנו צורם ואויבינו פלילים ואי יקשה בר נש דהא כתיב (שם ד טו) כי לא ראיתם כל תמונה איהו יתרץ ליה האי תמונה חזינא דהא כתיב (במדבר יב ח) ותמונת ה' יביט ולא בכל תמונה אחרא (ס"א דברא ויצר באתווי) דבר נש דיצר באתווי ובגין דא אמר (ישעיה מ כה) ואל מי תדמיוני ואשוה ואל מי תדמיון אל ומה דמות תערכו לו ואפילו האי תמונה לית ליה באתריה אלא כד נחית לאמלכא על בריין ויתפשט עליהו יתחזי לון לכל חד כפום מראה וחזיון ודמיון דלהון והאי איהו (הושע יב יא) וביד הנביאים אדמה ובגין דא יימא איהו אף על גב דאנא אדמה לכו בדיוקניכו אל מי תדמיוני ואשוה דהא קדם דברא קודשא בריך הוא דיוקנא בעלמא וצייר צורה הוה הוא יחידאי בלא צורה ודמיון ומאן (נ"א ואית) דאשתמודע ליה קדם בריאה דאיהו לבר מדיוקנא אסור למעבד ליה צורה ודיוקנא בעלמא לא באות ה' ולא באות י' ואפילו בשמא קדישא ולא בשום אות ונקודה בעלמא והאי איהו כי לא ראיתם כל תמונה מכל דבר דאית ביה תמונה ודמיון לא ראיתם אבל בתר דעבד האי דיוקנא דמרכבה דאדם עלאה נחית תמן ואתקרי בההוא דיוקנא יהו"ה בגין דישתמודעון ליה במדות דיליה בכל מדה ומדה וקרא אל אלהים שדי צבאות אה"ה בגין דישתמודעון ליה בכל מדה ומדה איך יתנהג עלמא בחס"ד ובדינא כפום עובדיהון דבני נשא דאי לא יתפשט נהוריה על כל בריין איך ישתמודעון ליה ואיך יתקיים (ישעיה ו ג) מלא כל הארץ כבודו ווי ליה מאן דישוה ליה לשום מדה ואפילו מאלין מדות דיליה כל שכן לבני האדם (איוב ד יט) אשר בעפר יסודם דכלים ונפסדים אלא דמיונא דיליה כפום שלטנותיה על ההיא מדה ואפילו על כל בריין ולעילא מההיא מדה וכד אסתליק מינה לית ליה מדה ולא דמיון.

[תרגום: שכל החיות שהן חיות הקדש נקראו באותיות השם הקדוש, זהו שכתוב "כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו" אפילו כל הבריות שנבראו בהם ואין בריאה שלא נרשמה בשם הזה, כדי להודיע למי שברא אותו. והיו"ד הזה היא דיוקן של ראש של כל הבריות, ה' ה' דיוקן של חמש אצבעות הימין וה' של שמאל ו' דיוקן הגוף.]

נפש החיים

ואיהו לא אתקרי הוי"ה ובכל שמהן אלא באתפשטות נהוריה עליהו וכד אסתלק מנייהו לית ליה מגרמיה שם כלל כו' ⁵⁴¹ ע"ש. ובתקונים ת"ע (דף קכא קמא ע"ב) האריך בענין פרקי אברי השיעור קומה כביכול, אמר אח"ז שכל הענין הוא לאחזאה בכל אבר ואבר דגופיה שלטנותיה לאשתמודעא לב"נ איך אתנהיג עלמא וינדע למקרי ליה בכל אבר כדקא יאות ואיך אשתני שמה לפום ההוא אבר ואית אבר דאתקרי ביה הוי"ה רחמי ואית אבר דאתקרי ביה אלקים ואית אבר דאתקרי ביה כו' אק"ק אחזי על עלת העלות כו' דעלת על כל העלות איהו חד בכל שמהן ולא אשתני בכלהו דשנויין בשמהן אינון ולא ביה ⁵⁴² כו' ע"ש. וע' עוד ברע"מ (פנחס רנו ע"ב, ורנח

ולכן אמר "ואל מי תדמינוי ואשוה יאמר קדוש", אין בכל בריה שתשוה כמותי. ואף על גב שבראתי אותה כדמות האותיות שלי שאני יכול למחות את אותה צורה ולעשות אותה כמה פעמים, ואין אלוה אחר עלי שיכול למחות את צורת, ולכן "כי לא כצורנו צורם ואויבינו פלילים". ואם יקשה אדם, הרי נאמר (שם ד) "כי לא ראיתם כל תמונה" הוא יתרץ לו הרי תמונה ראיתי, שהרי נאמר "ותמונת ה' יביט" ולא בכל תמונה אחרת (שברא ויצר באותיותיו) של אדם שיצר באותיותיו, ולכן אמר "ואל מי תדמינוי ואשוה" "ואל מי תדמיון אל ומה דמות תערכו לו" ואפלו תמונה זו אין לו במקומו, אלא כשיווד למלוך על הבריות ומתפשט עליהם יראה להם לכל אחד כפי מראה וחזיון ודמיון שלהם וזהו "וביד הנביאים אדמה". ולכן הוא יאמר אף על פי שאני אדמה לכם בדיוקנכם, "אל מי תדמינוי ואשוה". שהרי קדם שברא הקדוש ברוך הוא דיוקן בעולם וצייר צורה, היה הוא יחידי בלי צורה ודמיון, ומי (ויש) שנודע לו קדם בריאה שהוא מחוץ לדיוקן [כלומר למעלה מאצילות - הקדו"ש שער ז פרק ד אות א'], אסור לעשות לו צורה ודמות או דיוקן בעולם, לא באות ה' ולא באות י', ואפילו בשם הקדוש ולא בשום אות ונקודה בעולם. וזהו "כי לא ראיתם כל תמונה", מכל דבר שיש בו תמונה ודמיון לא ראיתם, אבל אחר שעשה דיוקן זה של המרכבה של האדם העליון ירד לשם ונקרא באותו דיוקן יהו"ה, כדי שיכירו אותו במדות שלו בכל מדה ומדה. ונקרא א"ל אלה"ם שד"י צבאו"ת אה"ה, כדי שיכירו אותו בכל מדה ומדה איך יתנהג העולם בחס"ד ובדין כפי מעשי בני האדם, שאם לא יתפשט אורו על כל הבריות איך יכירו אותו ואיך יתקיים (ישעיה ז) "מלא כל הארץ כבוד". אוי למי שישוה אותו לשום מדה, ואפלו מעשר המדות הללו שלו, כל שכן לבני האדם (איוב ד) "אשר בעפר יסודם" שכלים ונפסדים. אלא הדמיון שלו כפי שלטונו על אותה המדה ואפילו על כל הבריות ולמעלה מאותה המדה. וכשמסתלק ממנה, אין לו מדה ולא דמיון.]

ז"ל היהל אור (ח"ב ב ע"ד), האי תמונה חזינא כו' - ר"ל מלכות שעליה נאמר ותמונת ה' יביט כמ"ש וראית את אחורי כידוע שנק' אחר. ולא בכל תמונה וכו' - ר"ל דשם כתיב כל תמונה והוא א"ס דכל תמונה מיניה כמ"ש והולך, וביה עצמו אין תמונה וזהו לא ראיתם. ואפילו האי תמונה - ר"ל תמונת הספירות כידוע כמ"ש. דיוקנא דמרכבה דאדם וכו' - ר"ל ספירות שבכללם נק' אדם והן מרכבה לא"ס, ע"כ. ועי' בבהג"ר א על תיקו"ז א ע"ב ז"ל, דאיהו כלילא מע"ס ומתמן אתקריאו כו' - ר"ל שלכך ירשו השכינה, שהיא כלולה מכולם, ומתמן נקראו צדיקים, ולכך ירשו אותה, וכן כל המדות נקראו על שמה - כלומר כל המידות נקראים על שם המלכות שרק נתגלים דרך המלכות.

⁵⁴¹ תרגום: והוא לא נקרא הוי"ה ובכל השמות אלא כשמתפשט אורו עליהם, וכשמסתלק מהם, אין להם מעצמם שם כלל.

ועי' לש"ו הקדו"ש שער ד' פרק ד' שקדושת עולם האצילות היא רק בהתפשט אור א"ס בהם, כלומר שתיקון המ"ה הוא אשר מייחד את האצילות מעולם הנקודות.

⁵⁴² ז"ל בשלימות: ואית תרין אברין עלאין מניה דאתקריאו יהו"ה אלה"ם דשלטנותהון בשמיא ובארעא הה"ד (דברים ד) כי ה' הוא האלה"ם בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד ואית אבר דאתקרי אלה"ם ושלטנותיה בכל ארעא הה"ד (תהלים מ"ז) מלך (על) כל הארץ אלה"ם ואית אחרא דשלטנותיה איהו בתרין אברין במוחא ובלבא ועליה אתמר (דברים ד) כי ה' הוא האלה"ם אין עוד מלבדו ואף על גב דהאי קרא על קודשא בריך הוא אתמר דאין עוד מלבדו עם כל דא הכא רזא דדיוקנא עלאה דיליה לאחזאה בכל אבר ואבר דגופיה שלטנותיה לאשתמודעא לבר נש איך אתנהיג עלמא וינדע למקרי ליה בכל אבר כדקא יאות ליה ואיך אשתני שמה לפום ההוא אבר ואית אבר דאתקרי ביה יהו"ה רחמי ואית אבר דאתקרי ביה אלה"ם ואית אבר דאתקרי ביה אה"ה ואית אבר דאתקרי ביה צבאו"ת ואית אבר דאתקרי ביה א"ל ואית אבר דאתקרי ביה שד"י ואית אבר דאתקרי ביה אדנ"י, יהו"ה ממנא על קלא הה"ד (תהלים כ"ט) קול ה' בכח אה"ה על הויה והבל דלבא ההוא דרכיב על קלא דיהו"ה איהו עלת על כל העלות סתים וטמיר ולא אתגליא ואיהו רכיב ושליט על כלא אה"ה אחזי על עלת העלות דאיהו היה הוה ויהיה ואיהו הבל דסליק עד אין סוף וביה רכיב עלת על כל העלות א"ל אחזי על אלקו"ת דעלת על כל העלות, ועליה אמר איוב (איוב ה) אני אדרוש אל א"ל אל אלקי האלה"ם וכד רכיב על א"ל אשתמודעין ליה כל אלה"ם ומזדעזעין מניה וכל מלאכיא דאתקריאו בהאי א"ל כגון מיכאל גבריאל כלהו מזדעזעין מהאי א"ל דאיהו אלקי האלה"ם ומאן דקרא לון ביה מיד עונין ליה בכל שעתא והכי כל מלאכיא דאתקריאו קלין בשמא דיהו"ה כל מאן דקרא לון ביהו"ה בעלת על כל העלות מיד עונין ליה בקליה דעלת על כל העלות איהו חד בכל שמהן ולא אשתני בכלהו דשנויין בשמהן אינון ולא ביה דאיהו בכלהו כנשמתא בכל אבר ואבר אית אבר דשמע ביה כגון אודנין ואית אבר דמסתכל מניה (נ"א ביה) על עלמא ואית אבר דארח ביה כל ריחין

נפש החיים

ע"א⁵⁴³, וע' בע"ח (ריש שער עיגולים ויושר⁵⁴⁴ ושם בסוף זה השער ריש המהדורא תנינא) ותבין שם ע"פ דבריננו.

*וזה כל השגתנו כביכול אותו ית' הכל מצד ענין התחברותו אל העולמות והתפשטותו ית' בתוכם⁵⁴⁵, כמ"ש ברע"מ פ' בא הנ"ל, דאפי' האי תמונה לית ליה באתריה, אלא כד נחית לאמלכא עלייהו ויתפשט על בריין יתחזי לכל חד כפום מראה וחזון ודמיון דלהון והאי איהו וביד הנביאים אדמה⁵⁴⁶.
הגה"ה

ובזה יוצן מאמרס ז"ל בחזית (שיה"ש רבה פ"ה פ"ג) ע"פ יונתי תמתי ז"ל, ר' ינאי אמר תאומתי כביכול לא אני גדול ממנה ולא היא גדולה ממני. ולכאורה נפלאה הוא, ולדברינו הוא מצוה אחר שכל ההשגות במקצת שמדברים בו ית' הוא רק מלד התחברותו יתכרך אל העולמות, וכל תחלת כוונתו יתכרך בצריחת העולמות והתחברותו אליהם היה רק כשציל ישראל כו', כמאמרס ז"ל (רש"י בראשית א א מביא ב"ד) כלאשית כשציל ישראל כו', ז"ש תאומתי לא אני גדול ממנה ולא היא כו' ר"ל כשציל והבן.

ולכן קבעו אנשי כנה"ג הנוסח של כל ברכות המצות בלשון נוכח ונסתר, תחלתם ברוך אתה הוא לשון נוכח, ומסיימים אשר קדשנו⁵⁴⁷ כו' וצונו, לשון נסתר. שמצד התחברותו יתברך ברצונו אל העולמות, שע"י יש לנו קצת השגה כל דהו, אנו מדברים לנוכח ברוך אתה ה' כו', כי העולמות הם הצריכים לענין התוספת ורבי ברכה מעצמותו ית' המתחבר אליהם, וזהו מלך

ובוסמין דצלותין וריחין טבין דהבלים דנפקין מאורייתא מפומא דבני נשא ודא ריחא דחוטמא ואית אבר דמליל ביה ובאלין אברין אית שנויא אבל ביה לית שנויא.

[תרגום: ויש שני אברים עליונים ממנו שנקראו הו"ה אלקים, ששליטתם בשמים ובארץ. זש"נ כי ה' הוא האלקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד]. ויש אבר שנקרא אלקים, ושליטתו בכל הארץ. זש"נ מלך (על) כל הארץ אלה"ם. ויש אחר, ששליטתו הוא בשני אברים: במח ובלב ועליו נאמר כי ה' הוא האלה"ם אין עוד מלבדו. ואע"ג שפסוק זה נאמר על הקב"ה שאין עוד מלבדו, עכ"ז כאן סוד הדמות העליונה שלו, להראות בכל אבר ואבר של גופו את שלטונו, ולהודיע לאדם איך מתנהג העולם, וידע לקרא לו בכל אבר כראוי לו ואיך משתנה שמו לפי אותו אבר. ויש אבר שנקרא בו הו"ה - רחמים, ויש אבר שנקרא בו אלקים, ויש אבר שנקרא בו אה"ה, ויש אבר שנקרא בו צבאו"ת, ויש אבר שנקרא בו א"ל, ויש אבר שנקרא בו שד"י, ויש אבר שנקרא בו אדנ"י יהו"ה הממונה על הקול, וזהו הדבר שנאמר "קול ה' בכח" - אה"ה על הויה. והבל הלב, אותו הרוכב על הקול של הו"ה, הוא עילת על כל העילות, נסתר וטמון ולא מתגלה, והוא רוכב ושולט על הכל. אה"ה מורה על עילת העילות שהוא היה הוה ויהיה, והוא ההבל שעולה עד א"ס, ובו רוכב עילת על כל העילות. א"ל מורה על (ידי) האלקות של העילה של כל העילות, ועליו אמר איוב "אני אדרוש אל א"ל" - אל אלקי האלה"ם. וכאשר רוכב על אל, הוא נודע לכל אלהים ומזדעזעים ממנו, וכל המלאכים שנקראו בזה ה"א"ל" כ"מיכאל", "גבריאל" כולם מזדעזעין מ"אל" הזה שהוא אלקי האלהים. ומי שקרא להם בו, מיד עונים לו בכל שעה. וכך כל מלאכים שנקראו קולות בשם הו"ה, כל מי שקרא להם בהו"ה, בעילת על כל העילות, מיד עונים לו בקולו שעילת על כל העילות הוא אחד בכל שמותם, ולא משתנה בכלם, ששנויים בשמותם הם, ואינם בו, שהוא בכלם כנשמה בכל אבר ואבר. יש אבר ששומע בו כעין האזניים, ויש אבר שמסתכל בו על העולם, ויש אבר שמריח בו את כל הריחות והבשמים של התפילות, וריחות טובים של הבלים שיוצאים מהתורה מהפה של בני אדם וזהו ריח החוטם. ויש אבר שמדבר בו, ובאלה האברים יש שינוי אבל בו אין שינוי.]

ז"ל הגר"א שם, ובכל אבר איהו הו"ה, דרמ"ח אברין הן רמ"ח פקודין, וכל מצוה היא הו"ה כמש"ל ובגין דאיהי כלילא מכלהו אברהא אתקראית מצוה מ"צ באותיות א"ת ב"ש כו' (כלומר מ"צ בא"ת ב"ש הוי"ה ו"ה של מצוה נוצר יהו"ה).

⁵⁴³ שכן כל שם הוא גילוי אחר.

⁵⁴⁴ שכן כל תכלית בריאת העולם היא לגלות את שמותיו ית', הרי הם הספירות והנהגות שונות.

⁵⁴⁵ צ"ע אם באומרו "התחברותו אל העולמות" כוונתו לאורות המקיפים ואז באומרו "והתפשטותו ית' בתוכם" כוונתו לאורות הפנימיים, או אם כוונתו באומרו "התחברותו אל העולמות" כוונתו לאורות העיגולים, ו"והתפשטותו ית' בתוכם" כוונתו לאורות היושר.

⁵⁴⁶ תרגום: שאפילו התמונה הזאת אין לו במקומו אלא כשהוא יורד למלוך עליהם ולהתפשט על בראיו הוא מראה לכל אחד כפי המראה והחזיון והדמיון שלהם, וזהו מה שכתוב 'וביד נביאים אדמה'.
⁵⁴⁷ ע"י שעה"כ ג ע"א שלשון נוכח הוא בסוד ו"ק ולשון נסתר הוא בסוד ג"ר.

נפש החיים

העולם, כמ"ש ברע"מ הנ"ל, כד נחית לאמלכא עליהו ויתפשט על בריין כו⁵⁴⁸. והמצווה אותנו ומקדשנו, הוא עצמותו ית' אין סוף ב"ה לבדו הסתום מכל סתימין⁵⁴⁹, לכן תקנו בלשון נסתר אשר קדשנו וצונו.

שער ב פרק ד

וטעמו של דבר שנכלל בכל ברכה ב' הבחי' הנ"ל, כי יסוד פנת אמונתנו הק' שכל מגמת כוונת לבנו בכל הברכות והתפלות ובקשות, אך רק ליחידו של עולם אדון יחיד א"ס ב"ה. אמנם לא שאנו מדברים אליו כביכול על עצמותו ית' לבד, בבחי' היותו מופשט ומופרש כביכול לגמרי מהעולמות, כענין שהיה קודם הבריאה⁵⁵⁰. דא"כ איך נתארהו ח"ו בכל ברכותינו ותפלותינו בשום שם וכנוי בעולם כלל. וגם דאם לא מצד שהראנו ית' שרצונו להתחבר להעולמות ולאמלכא על בריין כפום עובדיהו⁵⁵¹, לא היינו רשאים כלל להתפלל לעצמותו ית' שיתחבר להעולמות ולאשגחא על בריין⁵⁵². ולכן מקדימין אנחנו לומר אתה ה' מלך העולם, פי' אחר שרצונך היה להוות העולמות ולהתחבר אליהם לאמלכא עליהו⁵⁵³, לזאת בקשתנו שיתברך מקור הרצון לאמלכא בן לעלמין⁵⁵⁴. וגם שלפי בחי' עצמותו ית' בלתי התחברותו אל העולמות, אין מקום לתורה ומצות כלל⁵⁵⁵. וע"ז נאמר (איוב לה ו) אם חטאת מה תפעל בו וגו' אם צדקת מה תתן לו או מה מידך יקה, וכן כתיב (משלי ט יב) אם חכמת חכמת לך. כי לעצמות אדון כל ב"ה, כל מעשה האדם הטובה היא אם רעה איננה נוגעת לו בעצם כלל ח"ו. והוא מאמרם ז"ל בב"ר (ריש פ' מ"ד סי' א') אמרת ה' צרופה כו' אמר רב לא ניתנו המצות אלא לצרף כו'⁵⁵⁶, וכי מה אכפת ליה להקב"ה למי ששוחט מן הצוואר או מי ששוחט מן העורף כו'. וכן הוא בתנחומא (פ' שמיני פרק י"ד) בפסוק זאת החיה כו', ובמדרש תהלים (מזמור י"ח) ע"ש. ובתקונים ת"ע (דף קל סוף ע"ב קנ"ד ע"א) עלת העלות⁵⁵⁷ מתעלה על כולא איהו בריך לכלא ולא צריך איהו ברכאן מאחרא דלית עליה מאן דאשפע ליה⁵⁵⁸ הה"ד ומרומם על כל ברכה ותהלה.

מאיר הנפש

⁵⁴⁸ תרגום: כשהוא יורד למלוך עליהם ומתפשט על הבריות.

⁵⁴⁹ עי' לש"ו דע"ה ח"א ו ע"ג שלשון "סתימא דכל סתימין" היינו רד"א, והכוונה היא לאור א"ס ית' ש המתלבש ומיוחד ברד"א.

⁵⁵⁰ כלומר לפני התגלות אור א"ס. אמנם יתכן שכוונתו לפני גילוי האצילות. ועי' הקדו"ש שער א' פרק ב' שאפילו שם הו"ה ב"ה לא נתחדש אלא מעולם האצילות ומטה, ולא דווקא עולם הבריאה. באופן אחר יתכן לבאר שכוונתו לעולם הבריאה, מכיוון שהוא הראשון המשתמש בשמות האצילות כנ"ל הערה 537, שהרי מכאן ואילך מתחילה מלכות דאצילות לחול, שהרי היא נתגלתה לעולם הבריאה.

⁵⁵¹ תרגום: ולמלוך על הבריות לפי מעשיהם.

⁵⁵² תרגום: ולהשיג על ברואיו.

שורש כל בקשותינו הוא אך ורק הבקשה לקבל הארת פנים, והוא עצם גילוי הרצון. ועי' בבהגר"א על ספד"צ ב ע"ב ד"ה לא הו, שכל הדינים הם באחוריים וכל החסדים בפנים.

⁵⁵³ כלומר, כאן הוא עומק החיוב של שם ומלכות שבכל ברכה וברכה, שכן שורש רצונו ית' בהוויית העולמות הוא ז"א דאצילות, ואילו שורש רצונו ית' למלוך עליהם הוא נוק' דאצילות ויחדיו המה בחינת "שם ומלכות".

⁵⁵⁴ כאן תכלית הברכה היא התגלות אור מזיווג דז"ן דאצילות, כך שכאשר זה בשלימות זה לא נפסק, ומקור הרצון הוא המו"ס. ועי' בבהגר"א על ספד"צ ד ע"ד בהגה"ה שהמו"ס הוא שורש השפע הגורם זיווג לז"ן.

⁵⁵⁵ שהרי מצדו לא נשתנה כלום. ועי' שער ג' פרק ד'.

⁵⁵⁶ בהן את הבריות.

⁵⁵⁷ עי' דע"ה ח"א יג ע"ד ש"עילת העילות" היא כינוי לאוירא, ואילו "עילת על כל העילות" הכינוי למאציל ית' שמו, וצ"ע אם זה מתאים לדברי רבינו כאן.

⁵⁵⁸ תרגום: עילת כל העלות מתעלה על כולם הוא מברך את כולם ואינו צריך לברכה שכן אין עליו מי שיטפיע עליו.

נפש החיים

*אלא שכל כוונת לבנו בכל הברכות והתפלות צריך שתהיה לעצמות א"ם ב"ה מצד התחברו כרצונו יתברך אל העולמות, שמצדם הם כל התוארים והשמות מתחלפים לפעול ולהמשיך בהם אור ושפעת קדושה מעצמותו ית', כפי התעוררות המגיע אליהם ממעשי האדם של כל איש מעם סגולה, אם בחסד אם במשפט אם בצדקה אם ברחמים המעט ואם רב, ככה הוא ע"ז האופן והשיעור בדקדוק עצום במדה ובמשקל ענין התחברותו ית' אל הכחות והעולמות לשנות סדר התקשרותם להמשכת שפעת אורם וכל פרטי הנהגתם, אם לדין ורוגז אם לחסד ורחמים, וגם שיעור הדין והחסד המעט ואם רב. ז"ש בהמאמרים הנ"ל שלא ניתנו המצות אלא לצרף בהן את הבריות, היינו שצורך גדול המה לצרף ולזקק להפריש הסיגין מכל הכחות והעולמות הברואים, יתצרף ויתלבן. וג"כ במשמע לצרף היינו לחבר ולקשר כל הכחות והעולמות הברואים מתוקנים ומסודרים כפי הכוונה והרצון העליון ב"ה. וממילא גם בית ישראל עם סגולה יתאחדו בשם המיוחד ית' לחלקו ונחלתו, שרק ע"ז התכלית באו כל המצות והעבודה הקדושה כולה בכללה.

הגה"ה

ומה שכתבו זכוונות התפלות והברכות לכווין בכל זרכה כוונה מיוחדת לספירה מיוחדת, לא ח"ו לעצמות הספירה⁵⁵⁹, כי הוא קילוצ' נטיעות ח"ו⁵⁶⁰. כי כמו שזענין עצודת הקרבן ארז"ל צברייתא סוף מנחות (ק"י ע"א) והוא מהספרי (פ' פנחס), זא וראה מה כתיב צ' קרבנות שלא נאמר ז'הן לא א"ל ולא חלקים חלף הו"ה, שלא ליתן פתחון פה לזעל הדין לחלוק, וכמ"ס (שמות כב יט) זוכח לחלף"ס יחרס זלתי לה' לזדו. ועיין להלן בשער ג' פרק ט' כן בעצודת התפלה, חלילה לכוין לשום כח פרטי וספירה מיוחדת, חלף לעצמות אדון יחיד א"ס ז"ה כלל הכחות כולם, שמתחבר זרכונו יתברך מטעם הכמוס חלף יתברך, לפעול זכחותה ספירה וחיותה הכח, שהם בסדר ההשתלשלות שקבע הוא ית' זרכונו, שכל ספירה מיוחדת לענין פרטי שעל ידה פועל ענין זה בעולמות. (וע' בתשו' ריב"ש סי' קמ"ז אשר השיב הר"י ו' שושאן זזה להריב"ש ז"ל ולדברינו חלף יתישז יותר והזן). וע' זלשון האר"י ז"ל שהזכרנו זפנים לעיל סוף פ"ב, ועיין עוד זתקונים (תיקון כ"ב דף סג ע"א ע"ב) ואיחיו חתקרי זכל שמהן כו' לחזאה לכל חד מישראל מאתר דקראן ליה לפוס זרכיהון כו'⁵⁶¹ ע"ש. וכן זת"ע הנזכר זפנים (קמ"א ע"ב), אמרו לחזאה זכל חזר כו'

מאיר הנפש

⁵⁵⁹ עי' לש"ו דע"ה ח"א דרוש ה' סימן ז' אות ד' ז"ל, כל ענין אלהות אשר אליו הוא כל העבודה והדביקות האמיתית בו, הנה הוא רק בגילוי ואורו ית"ש אשר מסיום האצילות ולמעלה, כי שם הוא אלהות גמור, יחיד ומיוחד, ע"כ. וממילא צ"ל שכוונת תיקוני הזהר (ד ע"ב) איחיו וגרמוהי חד בהון בעולמות האצילות הוא, שאפשר להתפלל לשם הו"ה שבאצילות ואין הכוונה לומר שאנו עובדים אותו על ידי אמצעי ח"ו, כי מאחר שהם חד עמו ממש, א"כ הרי שאין האצילות חשוב אמצעי כלל, אלא הוא והאצילות כולו חד, אלא שהאצילות הוא גילוי באופן שע"י האצילות נתגלה באופן שאפשר מעתה לתפוס אותו בשם. ואולי דבר זה מדויק בלשון הגר"ח מש"כ שהאיסור הוא להתפלל "לעצמות הספירות". ועי' דע"ה שם אות ה' שאסור לעבוד לספירות, ז"ל, שם האצילות הנה הוא רק על עיקר עצמותם לבד המתייחס להם מצד עצמם אחר שנאצלו, והם אינם אלהות כלל מצד עצמם, וכן שמות הפרטיים דה"ס שהם כח"ב חג"ת נה"מ, וכן שמות הפרצופים, שהם א"א א"א ז"ן, הנה הגם שכל השמות הללו הוראתם הוא באמת על רוממותם ועילוים שנעשו בהם מיחוד אור המאציל אחר שנתייחד בהם, ונקרא כל א' בשם הג'אות לו, זה כתר וזה חכמה כו'.

⁵⁶⁰ עי' תיקוני זהר קלה ע"ב והקדו"ש שער ז פרק ו' אות ד'.

⁵⁶¹ ז"ל בשלימות: ואיחיו אתקרי בכל שמהן לאשתמודעא תוקפיה בכל שמה ושמא מההוא דרגא וממנא דשריא עליה וליה לית שמא ידיעא ואיחיו אתקרי חד בחושבן כד שריא בדרגא דאינון (אחרנין) (נ"א אחדין) משאר דרגין ואיחיו לית ליה חושבן כד שריא על כל עלמין (ס"א עלאין) ועל כל ממנא דלהון אתקרי על שמה לחזאה לכל חד מישראל מאתר דקראן ליה לפוס זרכיהו כמה דאוקמוהו הרוצה להעשיר יצפין להחכים ידרים.

תרגום: והוא נקרא בכל השמות, להודיע תקפו בכל שם ושם מאותה דרגה וממונה ששורה עליו ואין לו שם ידוע, והוא נקרא אחד בחשבון כשנמצא בדרגה של אותם (אחרים) (אחדים) משאר הדרגות, והוא אין לו חשבון כששורה על כל העולמות (העליונים) ועל כל ממונה שלהם נקרא על שמו, להראות לכל אחד מישראל מהמקום שקוראים לו לפי זרכיהם כמו שבארוהו: הרוצה להעשיר יצפין להחכים ידרים.

נפש החיים

לאשתמודעה לז"נ כו' וידע למקרי לי' בכל אבר כדק' יאות⁵⁶². וז"ס בתז"ח (דף פא ע"ד כח ע"ד) ואית למשאל למה מלאין לקב"ה בכמה דרגין זמנין מלאין לי' בספירה ידיעה וצמדה ידיעה לזמנין כלותא לימינא כו' לזמנין לשמאלא כו' לזמנין לעמוד' דאמלעי' כו' כל כלותא סלקא לדרגא ידיעה אלא ודאי הוי"ה איהו בכל ספירה וספירה כו' בזמנא דבעי לרחמא על עלמא סליקת לימינא וזמנא דבעי כו' וכלא לגבי הוי"ה דאיהו בכל אתר כו'⁵⁶³. וזקרי"ל בספרי⁵⁶⁴ (דברים ד ז) כה' אלקיננו בכל קראנו אליו ולאו למדותיו.

זהו ענין הברכה לו ית' בכל הברכות והתפלות, שפירושו הוא תוספת ורביי ממש כמשמעו כנ"ל, שזהו רצונו יתב' מטעם כמוס אתו ית', שנתקן ונייחד ע"י הברכות והתפלות, הכחות והעולמות העליונים, שיהו מוכנים וראויים לקבל שפעת קדושת אור עליון⁵⁶⁵, ולהמשיך ולהוסיף בהם קדושת האור ורב ברכות מעצמותו יתב' המתחבר אליהם ומתפשט בתוכם, וממילא יושפע זה התוספת ברכה והקדושה גם על עם סגולה שגרמו וסבבו לכל הכבוד הזה, וזה שאמר ר' ישמעאל, כשביקש הוא ית' מאתו ישמעאל בני ברכני (ברכות ז ע"א), יהי רצון שיכבשו רחמיך את כעסך ויגולו רחמיך כו' ותתנהג עם בניך במדת הרחמים ותכנס להם לפנים משורת הדין. וע' ז"ח (רות סז ע"ב פ' ע"ג⁵⁶⁶) ר"נ פתח ואכלת כו' וברכת את ה' אלקיך כו' ואר"י גדול כח ברכת המזון שמוסיף כח ברכה בפמליא של מעלה. ולכן אמרו רז"ל (בר"פ כיצד מברכין ברכות לה ע"ב) ובז"ח שם, כל האוכל ואינו מברך נקרא גזולן שנאמר גזול אביו ואמו כו' ואין אביו אלא הקב"ה כו', כי הוא גזול ומונע מהעולמות שפעת הברכה והקדושה שהיה צריך להשפיע בהם ע"י ברכתו. וכן כל המקראות (תהלים קג ב) ברכי נפשי את ה' (דברי הימים א' כט י) ברוך אתה ה' אלקי ישראל כו', וכל כיוצא בו, הכל הוא ע"ז הענין, ומצד רצונו ית' להתחבר אל הבריאה, ע"ז נאמר העבודה צורך גבוה⁵⁶⁷.

שער ב פרק ה

אמנם להבין עיקרו של ענין התוספת ורביי ברכה בהעולמות ע"י מעשי האדם, ומהות הענין צורך העולמות לזה, הנה רז"ל אמרו (ברכות דף י ע"א) הני חמשה ברכי נפשי כנגד מי אמרן

מאיר הנפש

⁵⁶² רזא דדיוקנא עלאה דיליה לאחזאה בכל אבר ואבר דגופיה שלטנותיה לאשתמודעא לבר נש איך אתנהיג עלמא וינדע למקרי ליה בכל אבר כדקא יאות ליה. תרגום: סוד הצורה העליונה שלו להראות בכל אבר ואבר של גופו את שלטונו, להודיע לאדם איך מתנהג העולם ולדעת כיצד לקרא לו בכל אבר כראוי לו.

⁵⁶³ אית למשאל למה מצלאין לקדשא בריך הוא בכמה דרגין זמנין מצלין לה בספירה ידיעה לזמנין צלותא לימינא הדא הוא דאמר הרוצה להחכים ידריים לזמנין לשמאלא הדא הוא דאמרי הרוצה להעשיר יצפין דאבא ואמא לימינא ושמאלא אנון לזמנין לעמודא דאמצעיתא לזמנין לצדיק כל צלותא סלקא לדרגא ידיעה אלא ודאי הוי"ה איהו בכל ספירה וספירה וצלותא איהי שכנתא בזמנא דבעי לרחמא על עלמא סליקת בימינא ובזמנא דבעי למעבד דינא בעלמא סליקא לשמאלא וכלא לגבי יהו"ה דאיהו בכל אתר. תרגום: יש לשאול, למה מתפללים להקב"ה בכמה דרגות, לפעמים מתפללים אליה בספירה ידועה, לפעמים תפילה לימין, זהו שאמרו, הרוצה להחכים ידריים. לפעמים לשמאל, זהו שאמרו הרוצה להעשיר יצפין. דאבא ואמא, לימינא ושמאלא הם, לפעמים לעמוד האמצעי, לפעמים לצדיק, כל תפילה עולה לדרגה ידועה. אלא ודאי הוי"ה הוא בכל ספירה וספירה, ותפילה היא שכינה. בזמן שצריך רחמים על העולם, עולה בימין, ובזמן שצריך לעשות דין בעולם, עולה בשמאל. והכל אצל הוי"ה, שהוא בכל מקום.

⁵⁶⁴ לא מצאתי מדרש חז"ל שכזה בשום מקום, אמנם הדבר נמצא ברבינו בחיי על פסוק זה, וכן מצאתי כי הובאו דברים אלו בשם המדרש בפרדס שער לב פרק ב, ובמאה קשיטה פרק סב.

⁵⁶⁵ כלומר כל ברכה וכל תיקון אינו כי אם הכנה לקבלת אור ונתינת אור זה מצדו ית', וזהו שורש לקיום התמיד.

⁵⁶⁶ רבי נחמיה פתח, ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך על הארץ הטובה אשר נתן לך. ואכלת ושבעת, כל האוכל ואינו מברך ברכת המזון, נקרא משחית וגזולן. שנאמר גזול אביו ואמו ואומר אין פשע חבר הוא לאיש משחית. ואמר ר' יודאי, גדול כח ברכת המזון, שמוסיף כח ברכה בפמליא של מעלה. א"ר חנינא, גדול כח ברכת המזון, שמוסיף ברכה על מעשה ידיו של אדם.

⁵⁶⁷ לא מצאתי וצ"ע מקורו. והנה עי' הקדו"ש ז ע"ב שלשונו ע"ז 'כנודע מכמה ספרי קדושי עליון'.

נפש החיים

דוד, לא אמרן אלא כנגד הקב"ה וכנגד הנשמה*, מה הקב"ה מלא כל העולם אף הנשמה מלאה כל הגוף כו'. וכן אמרו בויקרא רבה (פ"ד סי' ח') ודברים רבה (סוף פ"ב סי' לו) ובמדרש תהלים (מזמור ק"ג) ובתקונים (ריש תקון י"ג⁵⁶⁸) וכמו שביאר ברע"מ (פרשת פנחס רנו ע"ב ורנח ע"א⁵⁶⁹), וע' בע"ח (שער פנימיות והיצונות סוף דרוש י"א⁵⁷⁰), וזש"ל במס' ר"ה (דף כד ע"ב) ובע"ז (דף מג ע"ב) בברייתא כל הפרצופות מותרים חוץ מפרצוף אדם, ומפרש טעמא דכתיב (שמות כ כ) לא תעשון אתי לא תעשון אותי. וכן משמע בזוהר (יתרו פו סוף ע"א⁵⁷¹) ע"ש, ובב"ר (ריש פכ"ז סי' א') אמרו כתיב כי יש אדם שעמלו בחכמה כו' א"ר יודן גדול כחן של נביאים שמדמין צורה ליוצרה, שנא' (דניאל ח טז) ואשמע קול אדם בין אולי, אר"י ב"ס אית לן קריא אוחרן דמחוויר יתיר מן דין, שנאמר ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם כו'. ובבמדבר רבה (פי"ט סי' ד) חכמת אדם תאיר פניו, אר"י גדול כחן של נביאים שמדמין דמות גבורה של מעלה לצורת אדם כו' ע"ש, וכן הוא בקהלת רבה (סי' ח' פסוק א') ובתנחומא (פרשת הקת אות ו').

ולכאורה יפלא כי (ישעיה מ יח) אל מי תדמיון וכו'. אמנם הענין כמש"ל, שכל השגתנו כביכול אותו ית"ש הוא רק מצד התחברותו ית' להעולמות, וסדר מצב העולמות והכחות כולם העליונים ותחתונים יחד בכלל מסודרים כביכול בכל פרטיהם כתבנית קומת אדם, בסידור כל פרקי אבריו וגידיהו וכל פרטי הענינים שבו, והתאחדותם א' בחבירו שהוא כוללם יחד בתוכו כל הכחות והעולמות, כמ"ש לעיל בשער א, והוא ענין השיעור קומה הנזכר בדבריהם ז"ל במדרשים (ת"ז לו ע"א), וע' בע"ח (שער עיגולים ויושר ענף ב' וג' וד' שם ושם בסוף השער בריש מהדורא תנינא⁵⁷²) וכתב שם, שזה רמז הכתוב (בראשית א כז) ויברא אלקים את האדם בצלמו בצלם אלקים. וע' עוד בריש שער הצלם (פרק א'⁵⁷³) ובשער ציור עולמות אבי"ע⁵⁷⁴ שם ועצמותו ית'⁵⁷⁵ מתפשט ומסתתר בתוך כולם וממלאם, והוא נשמתא דלהן כביכול, כענין הנשמה המתפשטת ומסתתרת בגוף האדם. לכן הורשינו לתארו ית' על זה האופן*. וגם הרמב"ם ז"ל כתב במורה (בפ' ע"ב מחלק הא') שכל זה העולם בכללו נקרא שיעור קומה, והאריך להמשיך כלל חלקי העולם לחלקי אברי האדם וכל עניניו שבו, ושהוא ית' הוא נשמת העולם כענין הנשמה לגוף האדם ע"ש. ודבריו ז"ל ראויים למי שאמרם⁵⁷⁶, שכן מבואר בזוהר (תולדות קלד ע"ג ע"ב⁵⁷⁷) ע"ש. ומדבריו ז"ל

מאיר הנפש

⁵⁶⁸ לא מצאתי שם.

⁵⁶⁹ ובאלין שמהן מארי עלמא איהו אתפשט ואמליך בהון ואתקרי בהון ואתכסי בהון ודר בהון, כנשמתא לגבי אברים דגופא.

תרגום: ובאלה השמות אדון העולם הוא התפשט ומלך בהם, ונקרא בהם, והתכסה בהם, ודר בהם כדוגמת הנשמה לגבי אברי הגוף.

⁵⁷⁰ לא מצאתי שם.

⁵⁷¹ זרעא דישראל דאשתלימו בכלא אקרון אדם ממש וכתוב (דברים לב ט) כי חלק יהו"ה עמו יעקב חבל נחלתו אמר רבי יוסי בגין דא כל פרצופין שרו בר מפרצופא דאדם.

תרגום: זרע ישראל שנשלמו בכל, נקראים אדם ממש, ונאמר כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו. אמר רבי יוסי, בגלל זה כל הפרצופים מותרים חוץ מפרצוף האדם.

⁵⁷² אצלנו זה ענף ב' ולא בסוף השער.

⁵⁷³ ז"ל, באצילות כל האורות וכל הצלמים וכל הכלים נקרא אלהות גמור אחד יחיד ומיוחד כנזכר בהקדמת תקונים איהו וחיינו וגרמוי חד בהון שהם ג' בחי' הנ"ל אך בב"ע אינו כן כי אם עד בחי' הנשמה אלהות ומן הרוח ואילך משם יפרד ונקרא נבר"א נוצ"ר נעש"ה וכל זה בצורות אך הצלמים וכלים כולם נבראים ונוצרים ונעשים והנה עד"ז הוא באדם תחתון הכולל כל עולמות אבי"ע ויש לו ה' צורות וה' צלמים וה' כלים דאצילות וכנגדן בבריאה וכנגדן ביצירה וכנגדן בעשיה.

⁵⁷⁴ לא מצאתי שם.

⁵⁷⁵ אין זה עצמותו ביחס לעצמו אלא עצמותו כפי התחברותו לנבראים. ועי' ענין אור א"ס לעיל הערה

⁵³².

וכן עי' יסודי התורה פ"א ה"ט ודברי רבינו כאן המה עומק דבריו שם.

⁵⁷⁶ תא חזי כל מאן דאשתדל באורייתא איהו קיים עלמא וקיים כל עובדא ועובדא על תקוניה כדקא יאות ולית לך כל שייפא ושייפא דקיימא ביה בבר נש דלא הוי לקבליה בריה בעלמא דהא כמה דבר נש

נפש החיים

נשמע לדידן לענין סדר כלל העולמות כולם יחד. ושגורה בפי רז"ל שהאדם הוא איקונין ודיוקן מלכו של עולם ית"ש, כמ"ש בסנהדרין (מו ע"א וע"ב) לא תלין נבלתו בו' כי קללת אלקים תלוי, תניא אר"מ משלו משל למה"ד לשני אחים תאומים בו' אחד מינוהו מלך ואחד יצא ללסטיות, צוה המלך ותלאוהו כל הרואה אותו אומר המלך תלוי בו', ופירש"י אף אדם עשוי בדיוקנו של מקום. ובשמות רבה (פ"ל פט"ז)⁵⁷⁸ מכה איש ומת וכו' משל לאדם שקפח איקונין של מלך בו' אמר המלך לא קראת בו' שכל מי שהוא נוגע באיקונין שלי הוא אבד בו' כך אם הרג אדם נפש בו' כאילו הוא מעביר איקונין של מלך, ר"ל. זה שסיים בסיפוי דקרא הטעם ע"ז כי בצלם אלקים עשה את האדם⁵⁷⁹.

הגה"ה ועם כי רז"ל המשילו התחברותו יתצ' להעולמות להתחברות הנשמה להגוף, אל יטעה ח"ו הרואה דבריהם שהנמשל דומה למשל ח"ו, כי צאמת אין ערוך ודמיון ביניהם צדוק אופן, כמבואר בזוהר וברע"מ בהרבה מקומות. ומקרא מלא דבר הכתוב (ישעיה נח יח) ואל מי תדמיון א"ל. וגם כל מי שעיניו שכל לו יבין שאיך אפשר ליקח דמיון מהנבראים על הבורא ית"ש, ולא המשילו ז"ל עצמות הנשמה לעצמות הבורא ית', רק לדבר זה דימו שאלו שהנשמה היא כח נברא מאתו ית', עכ"ז א"ל להשיג עצמותה לכנות לה שם תואר ופעולה אם לא מצד התחברותה לגוף, מכ"ש הבורא ית' שאין להשיגו רק מצד התחברותו להעולמות. וגם היא הנותנת שמאחר שאין להמשילו לשום נברא, שגם כתר עליון אוכמא איהו לגבי עילת כל העולמות (ת"ז קנט ע"ב), ולכל דבר אשר ידמו לא יסוה, הוכרחו לבחור דרך דמיון לחיזה נברא רוחני. וכענין הכתוב (משלי ג טו) יקרה היא מפנינים. ואף שאין דמיון וערך בין התוה"ק והפנינים, לזה סיים הכתוב עצמו, הרי כל חפצך לא ישוו זה.

הגה"ה וזהו ענין כל התארים הנזכרים בתורה עליו יתברך, עין יד ורגל וכיוצא, הכל מצד התחברותו ית' להעולמות, שהם מסודרים ע"ז הסדר בכל אלו האברים, והם שמות עצמיים להכחות והעולמות, לא מושאלים, וכן גם באלה אינם שמות מושאלים, וגם לא שהם באלה רק לסימן ורמז להענינים העליונים הנעלמים, כענין השם של האדם שהוא סימן לחותה הצורה והתזנית שהוסכם לקרותה בזה השם, אלא שגם באלה הם עצמיים, כיון שהוא כולל ומשוכלל ומסודר בכלל דמות תזנית העולמות. ועיין במורה (ח"א ובפרטות בפרק כ"ו סס) ובספר עבודת הקודש (פ' כ"ו מחלק התכלית), ומה שהשיג על הרמז"ס ב' ס"ה מזה החלק, ובריש ס' שערי אורה ובפרדס (שער הכנויים פ"א) ובש"ל"ה (בהקדמת תולדת אדם).

שער ב פרק ו

וכמו שענין חבור וקיום נשמת האדם בגופו הוא ע"י אכילה ושתייה, ובלתם תפרד ותסתלק מהגוף, כן חיבור עצמותו ית' אל העולמות שהן סוד האדם הגדול⁵⁸⁰, כדי להעמידם ולקיימם ולא תגעל נפשו אותם, גזרה רצונו ית' שיהא תלוי בעסק התורה ומעשי המצות ועבודת התפלה של עם

איהו מתפלג שייפין וכלהו קיימין דרגין על דרגין מתתקנין אלין על אלין וכלהו חד גופא הכי נמי עלמא כל אינון בריין כלהו שייפין שייפין וקיימין אלין על אלין וכד מתתקנן כלהו הא (חד) גופא ממש וכלא כגוונא דאורייתא דהא אורייתא כלא שייפין ופרקין וקיימין אלין על אלין וכד מתתקנן כלהו אתעבידו חד גופא.

תרגום: בא וראה, כל מי שעמל בתורה הוא מעמיד את העולם ומעמיד כל מעשה ומעשה על תיקונו כראוי, ואין לך כל אבר ואבר שעומד באדם שאין כנגדו בריה בעולם, שהרי כמו שאדם נחלק לאברים וכולם עומדים דרגות על דרגות מתוקנים אלו על אלו וכולם גוף אחד כך גם העולם כל אותו בריות כולם אברים ועומדים אלו על אלו וכאשר כולם מתוקנים הנה גוף [אחד] ממש והכל כדוגמת התורה שהרי כל התורה אברים ופרקים ועומדים אלו על אלו וכאשר נתקנים כולם נעשים גוף אחד.

⁵⁷⁸ מכה איש ומת מי גרם לו מיתה שלא נסתכל בתורה שכתוב בה (בראשית ט) שופך דם האדם באדם דמו ישפך משל לאדם שקפח איקונין של מלך ועלה לבימה אמר המלך לא קראת בדיוטגמא שלי שכל מי שנוגע באיקונין שלי הוא אבד למה לא חסת על עצמך כך אם הרג אדם נפש מישראל כאלו הוא מעביר איקונין של מלך, ע"כ.

⁵⁷⁹ שכן הוא מאמה"כ במלואו "שפך דם האדם באדם דמו ישפך כי בצלם אלהים עשה את האדם" (בראשית ט ו).

⁵⁸⁰ כלומר א"ק.

נפש החיים

סגולה, ובלתם היה הוא יתברך מסלק עצמותו ית' מהם, וברגע היו חוזרים כולם לאפס ואין. ולכן ארז"ל (תענית ג' ע"ב) מאי דכתיב כי כארבע רוחות השמים פרשתי אתכם כו' כשם שאי אפשר לעולם בלא רוחות* כך א"א לעולם בלא ישראל. והוא שאמרו בויקרא רבה (סוף פ"ד סי' ח') ברכי נפשי את ה' כו' וכי מה ראה דוד להיות מקלם בנפשו להקב"ה, אלא אמר הנפש הזו כו' הנפש הזאת אינה אוכלת בגוף והקב"ה אין לפניו אכילה כו'. וכן אמרו בסגנון זה במדרש תהלים (מזמור ק"ג) ומה הנפש אינה אוכלת ואינה שותה כך הקדוש ברוך הוא אינו אוכל ואינו שותה, בהזכירם אכילה ושתיה יותר משאר ההנאות, השמיעונו זה הענין הנ"ל. והוא שהגם שהנפש עצמה לא אוכלת ולא שותה, עכ"ז הרי כל עיקר חיבור הנפש עם הגוף כאחד וקיומו מספר ימי הקצובים⁵⁸¹ הוא תלוי ע"י המאכל ושתית הגוף, כן הענין עם כי ודאי שלעצמות ארון יחיד א"ס ב"ה איננו נוגע ח"ו שום מעשה המצות ותורה ועבודה כלל, ולא אכפת ליה כלל, כמ"ש, כך הקב"ה אינו אוכל ואינו שותה, וכמ"ש"ל בהמאמרים הנז' בפ"ד.

הגה"ה

עיי' זוהר (ואר"כ כג ע"ב כד ע"א) לארבע יסודין ארמ"ע אינון קדמאי ושרשין דלעילא ותתאין ועלמין עלייהו קיימין ואינון לארבע סטרי עלמא⁵⁸². וע' רע"מ פנחס (רכז ע"ב⁵⁸³) לעל ד' יסודין טבין דבר נש שלטין ד' מלאכי המרכבה הידועים ד' רוחות העולם, ע"י שרשן שרשן שרשן ד' אותיות הוי"ה ז"ה, ושע"ז נאמר הכתוב (יחזקאל לו ט) מלארבע רוחות בלי הכוח וכו'.

אמנם כל עיקר ענין התחברותו ית' אל העולמות שמסודרים כאחד כתבנית אדם בכל הפרטים ואברי האכילה כולם, גזרה רצונו ית' שיהא תלוי במעשיהם הטובים של עם קדושו, שהן המה ענין אכילה ושתיה אל העולמות*, להעמידם ולקיימם ולהוסיף בה קדושתם ואורם על ידי

מאיר הנפש

⁵⁸¹ עי' ע"ח שער הצלם פרק א' ז"ל, כבר ידעת מהתחלקות הנשמה לכמה ניצוצין, ובכל גלגול וגלגול באים מקצת מהם, וכפי מספר הניצוצין של צלם ההוא הבא להשתלם עתה בגלגול זה, כך הוא מספר ניצוצין שיש בצורה ההוא, לכן הצלם הזה נקרא מדת ימי האדם הנזכר בזוהר ויחי (רכ"ד ע"א) כי כמספר ניצוצותיו כך מספר ימי חייו, עכ"ל.

⁵⁸² ז"ל, תא חזי אש רוח ומים ועפר אלין אינון קדמאי ושרשין דלעילא ותתא ותתאין ועלאין עלייהו קיימין ואלין אינון ארבע לארבע סטרי עלמא.

תרגום: בא ראה א"ש ר"ח ומ"ם ועפ"ר אלה הם הראשונים, והשרשים שלמעלה ושלמטה ותחתונים ועליונים עומדים עליהם, ואלה הם ארבעה לארבעה צדדי העולם.

ועי' לעיל כג ע"ב ז"ל, כד אתברי אדם מעפרא דמקדשא דלתתא אתתקן וארבע סטרי דעלמא אתחברו בהוא אתר דאקרי בי מקדשא ואינון ארבע סטרי דעלמא אתחברו בארבע סטרי דאינון יסודין דעלמא תתא אש ורוח מים ועפר ואתחברו ארבע סטרי אלין בארבע סטרי (נ"א יסודין) דעלמא ואתקין מנייהו קודשא בריך הוא חד גופא בתקונא עלאה והאי גופא אתחבר מתרין עלמין מעלמא דא תתא ומעלמא דלעילא אמר רבי שמעון תא חזי ארבע קדמאי אינון רזא דמהימנותא ואינון אבהן דכלהו עלמין ורזא דרתיכא עלאה קדישא ואינון ארבע יסודין אש ורוח ומים ועפר אלין אינון רזא עלאה.

[תרגום: שהרי כשנברא אדם, מעפר המקדש שלמטה נתקן, וארבעה צדדי העולם התחברו באותו מקום הנקרא בית המקדש, ואותם ארבעה צדדי העולם התחברו בארבעה צדדים, הרי הם יסודות העולם א"ש ר"ח ומ"ם ועפ"ר, והתחברו ארבעה צדדים אלו בארבעה צדדי (יסודות) העולם, והתקין מהם הקדוש ברוך הוא גוף אחד בתקון עליון, וגוף זה התחבר משני עולמות, מהעולם התחתון הזה, ומהעולם שלמעלה. אמר רבי שמעון, בא וראה, ארבעה ראשונים הם סוד האמונה, והם האבות של כל העולמות וסוד המרכבה העליונה הקדושה והם ד' היסודות אש ורוח ומים ועפר, אלה המה הסוד העליון.]

ז"ל יהל אור (ח"ב כז ע"ב) אלו ד' חיות הן ד' יסודות הידועין והן משורש הד' יסודות חגת"ם של אצילות שהן ד' יסודות עלאין על כלהו כמ"ש"כ בפ' וארא (הנ"ל).

⁵⁸³ ז"ל: מיכאל גבריאל נוריא"ל רפאל שלטין על ד' סטרין (ס"א יסודין) טבין דב"נ דאינון מיא ואשא ורוחא ועפרא.

תרגום: מיכאל גבריאל נוריא"ל רפאל שולטים על ד' צדדים (יסודות) טובים של בן אדם שהם מים אש רוח ועפר.

עי' שער הקדושה לרח"ו, שבכל אחד מד' היסודות האלו יש בהם מידות טובות ומידות רעות כאחד: באש יש ענווה מצד אחד וגאווה וכעס מצד שני. במים יש פרישות מצד אחד ותאוה מצד שני. ברוח יש שתיקה ודיבורי תורה מצד אחד וליצנות מצד שני. ובעפר יש שמחה וזריזות מצד אחד ועצבות ועצלות מצד שני.

נפש החיים

התחברותו ית' אליהם כראוי, כפי הרצון העליון יתברך שמו. הכל לפי רוב המעשה של עם סגולה שהמה המתקני ומאחדי העולמות, שיהו ראויים לקבל שפעת האור ותוספת קדושתו ית'.** כענין המזון שהוא מוסיף כח בגוף ומערך אותו. וזהו ענין הכתוב (משלי ט ה) לכו לחמו בלחמי, שפירשוהו רז"ל וברע"מ צו (לג ע"ב⁵⁸⁴), ובפ' עקב (רעא ע"ב⁵⁸⁵) על התורה ע"ש, היינו בלחמי ממש כביכול לחמו ית' וכמ"ש בפ' עקב (שם) תקין פתורא למארך כו' ע"ש, ובפ' בלק (רב סוף ע"א) כי ממנו תאכל, ההוא טנרא תקיפא כו' דההוא זכאה כביכול איהו מפרנס לה ויהיב לה מזונא כו' בג"כ כי ממנו תאכל, ולית מזונא בהאי עלמא אלא ממנו ע"ש⁵⁸⁶. וע' עוד ברע"מ בהר (קי ע"א⁵⁸⁷) ובפרשת

מאיר הנפש

⁵⁸⁴ ז"ל: לית רעיתי אלא פרנסתי, דבה מתקנין מאכלין דקרבינן דמלכא בנין קדישין, בכמה מיני מאכלין, בנהמא דאורייתא דאתמר בה (משלי ט ה) לכו לחמו בלחמי, מימינא, ובחמרא דאיהו יינא דאורייתא, משמאלא.

תרגום: ואין "רעיתי" אלא פרנסתי, שבה מתקנים מאכלים של קרבנות של המלך הבנים הקדושים בכמה מיני מאכלים, בלחם של התורה שנאמר בה "לכו לחמו בלחמי" מימין, וביין שהוא יין התורה משמאל.

⁵⁸⁵ סבא אזדמן לגביה, ואמר רעיא מהימנא תקין פתורא למארך ליה ולמטרוניתא מכל מיני עדונין לקיימא ביה זה השלחן אשר לפני יי' והא עד כען כלהו מתענגי מפתורא דמלכא הה"ד לכו לחמו בלחמי ודא נהמא דאורייתא דבכתב ויינא דאורייתא דבעל פה ותמן כמה מטעמים מיני טעמי תורה דמתיקין מכל מאכלין ועדונין דעלמא ודמלכא.

תרגום: בין כך הזדמן אצלו זקן, ואמר, הרועה הנאמן, תקן שלחן לאדונך, לו ולמלכה, מכל מיני עדונים לקים בו "זה השלחן אשר לפני ה'" (יחזקאל מא), והרי עד עתה כלם מתענגים משלחן המלך. וזהו שנאמר "לכו לחמו בלחמי" (משלי ט), וזה לחם תורה שבכתב, ויין התורה שבעל פה, ושם כמה מטעמים מיני טעמי תורה שמתוקים מכל המאכלים והעדונים של העולם ושל המלך.

⁵⁸⁶ וז"ל בשלימות: כי ממנו תאכל ההיא טנרא תקיפא ההיא דכל רוחין תקיפין וקדישין נפקין מנה דלית הנאה ותיאובתא לרוח קודשא בהאי עלמא אלא אורייתא דההוא זכאה כביכול איהו מפרנס לה ויהיב לה מזונא בהאי עלמא יתיר מכל קרבנין דעלמא בקרבן מה כתיב אכלתי יערי עם דבשי אכלו רעים ומימא דאתחרב בי מקדשא ובטלו קרבנין לית ליה לקב"ה אלא אינון מלין דאורייתא ואורייתא דאתחדשא בפומיה בג"כ כי ממנו תאכל ולית לה מזונא בהאי עלמא אלא ממנו ומאינון דכוותיה וכיון דממנו תאכל ואיהו זן לה אותו לא תכרות.

תרגום: כי ממנו תאכל אותו סלע קשה אותה שכל הרוחות החזקות והקדושות יוצאות ממנה, שאין הנאה ותאוה לרוח הקדש בעולם הזה אלא תורתו של אותו צדיק, כביכול הוא מפרנס אותה ונותן לה מזון בעולם הזה יותר מכל קרבנות העולם. בקרבן מה נאמר "אכלתי יערי עם דבשי אכלו רעים" (שיר השירים ה) ומיום שנחרב בית המקדש ובטלו הקרבנות אין לו לקדוש-ברוך-הוא אלא אותם דברי תורה והתורה המתחדשת בפיו. בשל כך "כי ממנו תאכל" ואין לה מזון בעולם הזה, אלא ממנו ומאותם שכמותו. וכיון שממנו תאכל, והוא זן אותה "אותו לא תכרות".

⁵⁸⁷ באורייתא פשטי"ם ראי"ת דרשו"ת סוד"ת דסתרי תורה ולעילא סתרי סתרי לה' הכי בקרבנין אע"ג דקרבינן כלהו ליהו"ה איהו נטיל כלא ופליג קרבנין למשריין דיליה מנהון פליג לכלבים אינון קרבנין פסולין דיהיב להון לסמאל כלב ולמשרייתיה ובגין דא הוה נחית דיוקנא דכלבא ומנהון לשדים דאית בהון כבעירן ומנהון כמלאכי השרת ומנהון כבני נשא לאינון דעובדיהון כשדים פליג קרבנהון לשדים אלין דעובדיהון כמלאכין פליג קרבנין דלהון למלאכים הה"ד את קרבני לחמי לאשי דאינון קרבנין דלהון לאו תליין בבעירן דקרבינן דבעירן אינון דעמי הארץ אינון קרבנין (דמלאכין) דבני נשא צלותין ועובדין טבין קרבנין דת"ח מארי מדות אלין מארי רזי דאורייתא וסתרין גניזין דבהון קב"ה נחית הוא בגרמיה לקבלא קרבנין דלהון דאיהו תורת יי' תמימה שכינתא קדישא מי' מדות ותלמידי דרבנן אינון מלין דלהון כאכילת שירי מנחות ואית אחרנין דמתגברין עלייהו דאורייתא דלהון כאכילת מנחות עצמן ולא שירי מנחות ואית אחרנין דאורייתא דלהון אכילת קדשים מאכלים מכמה מינין למלכא וכל מנחות דמאכלין דקרבינן מני קב"ה לקרבא ליה כלהו בביתא דיליה דאיהו שכינתא והאי איהו פקודא לקרבא קרבנות בבית הבחירה לקיים כי אם בזאת יתהלל המתהלל וגו'.

תרגום: בתורה פשטי"ם ראי"ת דרשו"ת סוד"ת של סתרי תורה, ולמעלה סתרי סתרי לה', כך בקרבנות. אף על גב שהקרבנות כולם ליהו"ה, הוא לוקח הכל ומחלק את הקרבנות למחנותיו. מהם מחלק לכלבים - אותם קרבנות פסולים שנותן אותם לסמאל הכלב ולמחנותיו, ולכן היתה יורדת דמות כלב. ומהם לשדים שיש בהם כבהמות, ומהם כמלאכי השרת, ומהם כבני אדם. לאותם שמעשיהם כשדים, מחלק קרבנותיהם לשדים. אלה שמעשיהם כמלאכים, מחלק את קרבנותיהם למלאכים. זהו שנאמר "את קרבני לחמי לאשי" (במדבר כח) שכן אותם שקרבנותיהם אינם תלויים בבהמות. שכן קרבנות של בהמות הם של עמי הארץ, אותם קרבנות (של מלאכים) של בני אדם, תפלות ומעשים טובים הקרבנות של תלמידי חכמים, בעלי מדות, אלה בעלי סודות התורה, והסתרים הגנוזים שבהם, הקדוש ברוך הוא יורד בעצמו

נפש החיים

פנתם (שם רכד ריש ע"ב⁵⁸⁸) ובזוהר שם (דף רכה ריש ע"ב⁵⁸⁹) בזה. וכן אמר המגיד להב"י (בפ' בשלח) בענין המון, דכל הנבראים צריכים מזון כו' ואפי' ספירות דאינון נאצלים צריכי כביכול מזונא כו' והא מזונא דספירן איהי תורה ומע"ט דעבדין לתתא ע"ש באורך. וברע"מ משפטים (דף קבא ע"א) קדש ישראל לה' ראשית תבואתו כו' וישראל אתקריאו אלנא רבה ותקיף ומזון לכלא ביה, ביה אורייתא דאיהו מזונא לעילא ביה צלותא דאיהו מזונא כו' ואפי' מלאכים לית לון מזונא אלא בישראל דאי לאו דישראל יתעסקון באורייתא לא הוה נחית לן מזונא מסטרא דאורייתא דאמתילא לעין הה"ד עין חיים היא וגו' ולא יבא דאיהי מצוה⁵⁹⁰. והרמ"ק ז"ל רמו הענין בס' אלימה הובאו דבריו בזה בס' שומר אמונים ע"ש, ובתולעת יעקב ובריש ס' דרך אמונה שלו, וזהו ענין מאמרם ז"ל (זהר ויקרא ז ע"ב) ישראל מפרנסין לאביהם שבשמים.

*הגה"ה

וכמו שבמיני מכלל יס' מאכלים שכתם רק לחזק ד' יסודות הגוף⁵⁹¹, שיהיו זכחם הרלשון. ויס' מאכלים שזכחם להוסיף כח הד' יסודות צרכיו איכות, וכל עמל האדם להוסיף לו כח גופו יתר על כלי קו צריאותו ואינו מסתפק בצאכלה מועטת בצמאוס כלי קו חיותו. כן גם הנפש לא תמלא בצאכלה מועטת של תורה ומע"ט. וזה כל האדם לרבות תורה ולהוסיף מלות, עד שיומשך תוספת רבוי קדושה וזכרה בעליונים

לקבל את קרבנותיהם, הרי היא תורת ה' תמימה שכינה קדושה מעשר מדות, ותלמידי רבותינו אותם הדברים שלהם כמו אכילת שירי מנחות. ויש אחרים שמתגברים עליהם מכיוון שתורתם כאכילת מנחות עצמן ולא שירי מנחות, ויש אחרים שתורתם אכילת קדשים, מאכלים מכמה מינים למלך. ואת כל המנחות של המאכלים של הקרבנות ציוה הקדוש ברוך הוא להקריב לו את כלם בביתו, שהיא השכינה וזוהי המצוה להקריב קרבנות בבית הבחירה לקיים "כי אם בזאת יתהלל המתהלל וגו'" (ירמיה ט).

⁵⁸⁸ כל קרבנין צריכין לקרב קמיה איהו פליג לכל משריין מאכלין דקרבנין לכל חד כדקא חזי ליה לשכליים מזוני דאורייתא ומשתייא דיינא ומיא דאורייתא לטבעיים דאינון שדים דאינון כבני אדם יהיב לון אלין מאכלין טבעיים דנחית אשא דלהון למיכל לון כמה דאוקמוה רבנן אי זכו הוה נחית כמו אריה דאשא למיכל קרבנין ואי לא הוה נחית תמן כמין כלבא דאשא ואוף הכי כד מית ב"נ אי זכי נחית בדמות אריה לקבלא נפשיה ואי לאו בדמות כלב.

תרגום: כל הקרבנות יש להקריב לפניו. הוא מחלק לכל המחנות מאכלים של קרבנות לכל אחד כראוי לו לשכליים מזונות התורה ומשתה היין ומים של התורה. לטבעיים, הרי הם שדים שהם כבני אדם, נותן להם מאכלים טבעיים שיורדת אש שלהם לאכל אותם כמו שפרשוה רבותינו, אם זכו היה יורד כאריה של אש לאכל הקרבנות ואם לא היה יורד שם כמין כלב של אש. וגם כך כשמת אדם, אם זוכה, יורד בדמות אריה לקבל את הנפש ואם לא - כדמות כלב.

ועי' ע"ח שער קיצור אבי"ע ז' ז"ל, כי הנפש היא זולת היצה"ט והיצר הרע, כי הם מלאכים ממש, טובים ורעים, כמש"כ בזהר הנ"ל.

⁵⁸⁹ צ"ע אם הרב כיוון לזהר זה: פתח ואמר בטח ביי' ועשה טוב שכן ארץ ורעה אמונה בטח ביי' כדקא יאות ועשה טוב תקונא דברית קדישא דתהא מתקן ליה ונטיר ליה כדקא יאות ואי תעביד דא אנת תהא הכא בארעא ויתזן מנך ויתפרנס מנך ההיא אמונה דלעילא.

[תרגום: פתח ואמר "בטח בה' ועשה טוב שכן ארץ ורעה אמונה" (תהלים לז) "בטח בה'" כראוי, "ועשה טוב" תקון של ברית הקדש שתתקן אותה ותשמר אותה כראוי, ואם תעשה את זה אתה תהיה כאן בארץ ואותה האמונה שלמעלה תזון ממך ותתפרנס ממך.]

⁵⁹⁰ ז"ל בשלימות: ישראל (ירמיה ב ג) קדש (ד"א קדש ישראל) ליהו"ה ראשית תבואתה לאחר לקיטתו מן גלותא עשורו ואתקריאו קדש ליהו"ה וישראל אתקריאו אילנא רבא ותקיף ומזון לכלא ביה ביה אורייתא דאיהי מזונא לעילא ביה צלותא דאיהי מזונא לתתא (נ"א לעילא) ואפילו מלאכין לית לון מזונא אלא בישראל דאי לאו דישראל יתעסקון באורייתא לא הוה נחית לון מזונא מסטרא דאורייתא דאמתילא לעין הדא הוא דכתיב (משלי ג יח) עין חיים היא למחזיקים בה ולא יבא דאיהי מצוה.

[תרגום: ישראל "קדש" (קדש ישראל) ישראל לה' ראשית תבואתה" לאחר לקיטתו מן הגלות עשורו, ונקראו "קדש לה". וישראל נקראו אילן גדול ותקיף, ובו מזון לכל. בו תורה, שהיא מזון למעלה, בו תפלה, שהיא מזון למטה. ואפילו למלאכים אין מזון אלא בישראל, שאם ישראל לא יתעסקו בתורה, לא היה יורד להם מזון מהצד של התורה שנמשלה לעץ, זהו שנאמר "עין חיים היא למחזיקים בה" (משלי ג) ולפרי שהוא מצוה.]

יש להתבונן שהזהר מורה על קיום ב' סוגים, הא' למעלה, הרי היא של התורה, והא' למטה, הרי היא של המצוות, וזה העץ וזה הפרי.

⁵⁹¹ עי' הגה"ה הקודם לזה.

נפש החיים

ותחתונים יתר על כלי מדת הקו שנטה הבורא ית"ש צעת הבריאה (כמבואר בע"ח שכל עבודתנו הוא להמשיך מקיפים בהתרחבות אור גדול יתר על כלי מדת קו אור היושר שהמשיך הוא יתברך צעת הבריאה לזורך הכרח חיות וקיום העולמות).

*הגה"ה

וגם אל נשמת האדם עלמו, כמ"ש ז"ל בקהלת רבה (סימן ז' פסוק י"ט) אין טוב באדם שיאכל ושתה כו' כל אכילה ושתיה שנא' במגילה הזאת בתורה ובמע"ט הכתוב מדבר, וכן הוא שם (סימן ה' פסוק י"ד ובסי' ה' פסוק י"ז) וכתיב (ישעיה ג') אמרו לדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו. וכן בהיפך ה"ו כתיב (משלי א ג) ויאכלו מפרי לרעם. וברע"מ (כו ע"ג) דמזונא לאורייתא חיהי מזונא דנרין כו' ע"ש⁵⁹². ושם בפ' פנחס (רכז סוף ע"א) דנשמתא לתפרנסת במלין לאורייתא לחינון נהמא לה, כענין נהמא דגופא ממלין דעלמא⁵⁹³. ושם (רמד סוף ע"ב) דנפשא לתעסקת באורייתא מלחם אביה תאכל כו'⁵⁹⁴. וע' עוד שם (רכז ע"ג⁵⁹⁵) בזה, וזהו ענין שלחנס של לדיקים לע"ל וכמ"ש דהע"ה (תהלים בג ה) תערוך לפני שלחן כו' וזהו (משלי ט ה) לכו לחמו בלחמי.

מאיר הנפש

⁵⁹² באמרו ע"ש אולי כוונתו למש"כ לפני כן וז"ל, עשייה לקבל עליה עול מלכות שמים דא קבלת יסורין דעניות לתלמידי חכמים איהו מות לגופא דבעירין [דבהמות].

וע"ש ביהל אור ז"ל דא קבלת - ר"ל שמקבלים עליהן מיתה במחשבה בק"ש ועניות במעשה.

⁵⁹³ ז"ל בשלימות: צריך למטחון בהון מלין דאורייתא עד דיהון קמח סלת נקיה ובנפה דאיהי שפה אתבריר פסולת דאיהי סובין (דאורייתא) עד דישתכח הלכה סלת נקיה בההוא זמנא נטיל לה לבא ומוחא וכל אברין דגופא דאתפשט בהון נשמתא ואתפרנסת בה נשמתא כגוונא דגופא אתפרנסת במלין דעלמא דזה לעומת זה עשה אלקים נהמא דגופא ונהמא דאורייתא הדא הוא דכתיב לכו לחמו בלחמי. תרגום: צריך לטחון בהון דברי תורה, עד שיהיו כמו קמח סלת נקי, ובנפה, שהיא השפה, מתבררת הפסולת הרי הוא הסובין (של התורה), עד שתמצא הלכה סלת נקיה. באותו זמן, נוטל אותה הלב והמח וכל אברי הגוף שהנשמה מתפשטת בהם ומתפרנסת ממנה, כמו שהגוף מתפרנס מדברי העולם. שזה לעומת זה עשה אלהים, לחם הגוף ולחם התורה. זהו שנאמר "לכו לחמו בלחמי" (משלי ט). וע"ש ביהל אור שהמדובר כאן הוא בלימוד גמ', והוא ה"הלכה" הנ"ל לאפוקי ממקרא ומשנה.

⁵⁹⁴ פתח ואמר, ודאי כען מתחברין מה שמו ומה שם בנו חדו חברייה ואמרו זכאה הוא מאן דזכי למיכל מהאי נהמא דאתמר ביה לכו לחמו בלחמי וזכאה נפשא דאתמר בה מלחם אביה תאכל (שם) וכל זר לא יאכל בו דקב"ה ביה אתמר הלא אב אחד לכלנו ונפשא דאתעסקת באורייתא מלחם אביה תאכל ומאן גרים לה דאכלת מלחם אביה בגין דתבת בתיובתא ואתאחדת (נ"א ואתחדת) כנעוריה.

[תרגום: בין כך קמה המנורה הקדושה, פתחה ואמרה, ודאי כעת מתחברים "מה שמו ומה שם בנו" (משלי ל). שמחו החברים ואמרו, אשריו מי שזוכה לאכל מהלחם הזה, שנאמר בו "לכו לחמו בלחמי" (משלי ט) ואשרי הנפש שנאמר בה "מלחם אביה תאכל וכל זר לא יאכל בו" (ויקרא כב) שהקדוש ברוך הוא בו נאמר "הלא אב אחד לכלנו" (מלאכי ב) והנפש שעוסקת בתורה, מ"לחם אביה" תאכל, מכיוון ששבה בתשובה והתאחדה (והתחדשה) "כנעוריה".]

צ"ע אם כוונתו כאן באומרו "תורת ה'" ללימוד הנסתר.

⁵⁹⁵ ובאתר דקרבינין תקינו צלותין ומצפצפין בקלין דשירין בקול דק"ש לגבי עמודא דאמצעייתא דאיהו לעילא דהא אימא וברתא בגלותא ומיד דנחית קשרין לה בברתא דאיהי יד כהה למהוי קשיר ו' עם ה' בשית ספיראן מיד מלחשין לגבי חכמה ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד אח"ד כבו"ד גי' מ"ה מן חכמה דנחית ליה לגבי אמה ומיד דנחית קשרין ליה עמא בקשורא דתפילין דרישא ובג"ד בארבע פרשיין דתפלין קדש לי חכמה והיה כי יביאך בינה שמע ישראל תפארת כליל ו' ספירן בשית תיבין והיה אם שמוע מלכות יד כהה צלותא כתר כ' על רישיה אין קדוש כיהו"ה דסנדלפון קושר כל צלותין ועביד לון כתר בההוא זמנא צריך לסדרא מנור' (ס"א פתורא) לסעודתא דמלכא ומשכנא ומנרתא וארונא ומדבחא וכל מיני שמושא דביתא דמלכא ולא בתר פתורא אזלינן דלאו עובדא דקב"ה דלא אזלינן אלא בתר פתורא דאיהו עובדי ידוי דקב"ה דאיהו שכינתיה משכן דיליה פתורא דיליה מנרתא דיליה ארונא דיליה מדבחא דיליה איהי כלילא מכל מאני שמושא למלכא עלאה אינהו אינון דמתקני חמרא ונהמא דמלכא עלאה דאתמר בהו את קרבני לחמי לאשי דלית לקרבא ליה לגביה אלא אלין דאתקריאו אשי יי' ובג"ד את קרבני לחמי לאשי דעליה אתמר לכו לחמו בלחמי ואתקרי לחם הפנים דאינון י"ב אנפין יברכך יהו"ה יאר יהו"ה ישא יהו"ה תריסר אנפין דתלת חיון מאי לחם דאלין פנים דא נהמא דאדם דאיהו יו"ד ה"א וא"ו ה"א ואית ליה נהמא בארבע אנפין דאינון ארבע אתוון יהו"ה האי נהמא דפתורא דמלכא איהו סלת נקיה כבשן דיליה דאופה ביה נהמא שכינתא תמן אתבשל ואשתלים ובג"ד אין בוצעין אלא מאתר דגמר בשולא כגוונא דשלימו דפרי איהו גמר בישולו והאי איהו אדני גמר ושלימו דיהו"ה דאיהו לחם הפנים אלקים כבשן דיליה דאיהי כבושה תחות בעלה.

נפש החיים

**הגה"ה

וכן הוא לפי זה הערך ממש ענין אכילת האדם למטה נקי וזך מסיג פסולת כפי ערך מזון העולמות ממעטיו הזכים אם מעט ואם הרבה, ולכן קודם חטא אלה"ר היו מאכליו מזכריים ונקיים מכל סוג ופסולת, ואמרו (סנהדרין נט ע"ב) שהמלאכים היו אוליין לו בשר ומסננין לו יין (וענין זה הלליה והסינון, שכ"כ גדלה כח נפשו של אלה"ר סוד אדם קדמאה, יותר מערך כל כחות עליוני העליונים, עד שגם המלאכים כלו לו המאכל, שיהא נורא עלאה, אך אוכלה אש⁵⁹⁶, משאיב שאיב כל שום עציות המאכל שלפי ערכו הגבוה מאד, וגם שמחת היין העליון היה מסונן מכל שמרים⁵⁹⁷, שלפי גובה ערכו וכענין יין המשומר בענביו). ואחר החטא שעירב רע בטוב במזון העולמות, כתיב (בראשית ג יח) קוץ ודלדל כו'. ומעין זה זכו ג"כ דור המדבר קודם חטא העגל, בענין המן שהפיג גם שאר המאכלים ונבלע באצריהם, כמש"ל בפ' יה"כ (ע"ב) אלא מה אני מקיים ויתד תהי' לך כו' לאחר שסרחו, וכן ארז"ל (שבת ל ע"ב) שלעתיד לבוא עתידה ארץ ישראל שתזכיר כו'.

שער ב פרק ז

וכן בהיפך, המעשים אשר לא טובים ח"ו הם אל העולמות בענין המאכלים רעים אשר יתבאר ענינו בע"ה. וכמ"ש ברע"מ (פ' אמור דף צט ע"ב, ודף ק ע"א) ז"ל ביומא דר"ה נפיק יצחק בלחודו וקרי לעשו לאטעמא ליה תבשילין דכל עלמא, כל חד כפום ארחוי כו', ושכיב על ערסיה דדינא וקרי לעשו ואמר וצודה לי ציד ועשה לי מטעמים כו', ויהי אך יצא כו' ועשו אחיו בא מצידו טעין טעוני מעובדי דעלמא ויעש גם הוא מטעמים חדיד לשניה למטען טענות כו' ויאמר יקום אבי

תרגום: במקום הקרבנות תקנו תפלות, ומצפצפים בקולות של שירים. בקול של קריאת שמע כנגד העמוד האמצעי שהוא למעלה שהרי אמא ובת בגלות, ומיד שיורד קושרים אותו בבת שהיא יד כהה, להיות קשורה ו' עם ה' בשש ספירות. מיד לוחשים כלפי החכמה: ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, אחד וכבוד גימטריא מ"ה מחכמה שמוריד אותו אצל אמא, ומיד שיורד קושרים אותו עמה בקשר של תפלין של ראש. ומשום זה בארבע פרשיות של התפלין, שהם: קדש לי חכמה, והיה כי יביאך בינה, שמע ישראל תפארת שכוללת שש ספירות בשש תבות, והיה אם שמע מלכות. יד כהה תפלה כתר כ' על ראשו אין קדוש כיהו"ה, שסנדלפון קושר את כל התפלות ועושה מהן כתר. באותו זמן צריך לסדר מנורה (שלחן) לסעודה של המלך, ומשכן ומנורה וארון ומזבח וכל מיני שמוש של בית המלך. ולא אחר שלחן אנו הולכים, שאינו עבודת הקדוש ברוך הוא, שאין אנו הולכים אלא אחר שלחן שהוא מעשה ידיו של הקדוש ברוך הוא, שהוא השכינה משכן שלו, שלחן שלו, מנורה שלו, ארון שלו, מזבח שלו. היא כלולה מכל כלי שמוש למלך העליון, הם אלו שמתקנים יין ולחם של המלך העליון. שנאמר בהם "את קרבני לחמי לאשי" שאין להקריב לו אצלו אלא אלו שנקראים אשי ה'. ומשום זה נאמר "את קרבני לחמי לאשי" שעליו נאמר "לכו לחמו בלחמי" (משלי ט) ונקרא לחם הפנים שהם י"ב פנים. שנאמר (במדבר ו) "יברכך יהו"ה יאר יהו"ה ישא יהו"ה שנים עשר פנים של שלש חיות. מהו הלחם של אלו הפנים זה לחם של אדם, שהוא יו"ד ה"א וא"ו ה"א, ויש לו לחם בארבעה פנים שהם ארבע אותיות יהו"ה, זה הלחם של שלחן המלך הוא סלת נקיה הכבשן שלו שאופה בו לחם, השכינה ששם מתבשל ונשלם. ומשום זה אין בוצעים אלא ממקום שנגמר בשולו, כדוגמת שלמות הפרי שהוא גמר בשולו. וזהו שם אדנ"י, גמר ושלמות של שם יהו"ה שהוא לחם הפנים. אדנ"י הוא הכבשן שלו, שהיא כבושה תחת בעלה.

⁵⁹⁶ עי' יומא כא ע"ב שם נראה שזהו ענין המכוון דווקא על השכינה. וכן עי' רע"מ ויקרא טז ע"ב: והוא נהר אתמר ביה נהר די נור נגיד ונפק מן קדמוהי נשמתהון דצדיקייא טבלין ומתדכין ביה, ונשמתהון דרשיעי נידונין ביה ואתבעירו קמיה כקש לפני אש, והיינו אש אוכלת אש הו"ה איהו חמה נרתיקה דיליה אדנ"י, והיינו רזא דאוקמוה. לעתיד לבא מוציא הקב"ה חמה מנרתיקה, צדיקים מתרפאין בה ורשעים נדונין בה. [תרגום: נהר דינור שופע ויוצא מלפניו, נשמות הצדיקים טובלות ונטהרות בו ונשמות הרשעים נדונים בו ובווערים לפניו כמו קש לפני אש והיינו אש אוכלת אש, יהו"ה הוא חמה ונרתיקו אדנ"י, והיינו הסוד שפרשוהו לעתיד לבא מוציא הקדוש ברוך הוא חמה מנרתיקה, צדיקים מתרפאין בה ורשעים נדונים בה.]

וכאן מתבאר בחינת "צדיקים מתרפאים בה".

⁵⁹⁷ עי' גמ' ברכות לד ע"ב. ועי' ב"ע לד ע"ב שזהו גילוי המו"ס, ועי' בבהגר"א על תיקו"ז צ"ה ע"ד ז"ל, יין המשמח הו"ה בניקוד אלקים כי טובים דודיך מיין ע' אנפין, והוא יין המשומר בענביו, ע"כ. ועי' אד"ר קכח ע"ב ענין כחמר טב על דורדיא, ומש"כ במאיר האדרא שם.

נפש החיים

יתער בדינוי ויאכל כמה עובדין בישין דכל עלמא כו⁵⁹⁸. ובתקונים (תיקון כ' מז ע"ב סב ע"ב) ועשה לי מטעמים כאשר אהבתי מפקודין דעשה כו' ופקודין דל"ת פרנסה לס"מ למאן דעבר עליהו, ואלין הוה קריב עשו ליצחק ואמר ליה יקום אבי ויאכל מציד בנו, וס"מ בגינייהו הוה קריב לשמאלא לאטעמא לקב"ה מחובין דבני' דאינון מאכלין מרירן כו⁵⁹⁹. וברע"מ (פ' פנחס דף רלב סוף ע"א) והוא לב לאו ארחוי כו' בעכירו דעובדין דעמי' אלא נקיט כל ברירו כו' וכל זכוון וכל עובדין טבין וכל ההוא עכירו וטנופין ולכלוכא דאינון עבדין בישין אנה לכבד דאתמר בי' עשו איש שעיר כו' ונשא השעיר עליו את כל עונותם⁶⁰⁰. וכן איתא עוד שם כענין זה בסוף העמוד⁶⁰¹ ע"ש.

מאיר הנפש

⁵⁹⁸ ז"ל בשלימות: ביומא דר"ה נפיק יצחק בלחודוי וקרי לעשו לאטעמא ליה תבשילין דכל עלמא כפום ארחוי דהא בההיא שעתא ותכהין עיניו מראות דנפיק מניה מאן דאחשך אפי בריין ואתפרש ושכיב על ערסיה דדינא וקרי לעשו ואמר וצודה לי צידה ועשה לי מטעמים והביאה לי ורבקה אמרה אל יעקב בנה רחימא דנפשה בנה רחימא דאתמסר לה מיומא דאתברי עלמא ופקידת ליה לאתערא איהו באינון מטעמים דיליה ויעקב אתער מתתא מתלבש בצלותין ובעותין והקול קול יעקב בההוא שופר דקא סליק ואתער יעקב לגביה ואתקריב בהדיה ויגש לו ויאכל ואתכליל דא בדא כיון דאתכליל בהדיה ויבא לו יין דא יין דמנטרא יין דהוא חדו דלבא רזא דעלמא דאתי כדן וירח את ריח בגדיו צלותא דסלקין ובעותין ויברכהו נח רוגזא וחדו לבא וכלא איהו רחמי כיון דאיהו אתכליל ביעקב כל אינון חיילין ותוקפין ורוגזין דהוו זמינין אתבדרו ולא אשתכחו תמן וישראל נפקין מן דינא בחדוה ובברכאן ויהי אך יצא יצא יעקב מאת פני יצחק אביו ביומא דא בחדוה ובברכאן עלאין ועשו אחיו בא מצידו טעין טועני מעובדי דעלמא ויעש גם הוא מטעמים חדיד לישניה למטען טענות אתקין סהדי ויבא לאביו ויאמר יקום אבי יתער בדינוי ויאכל כמה עובדין בישין דכל עלמא דקא אשכחנא.

[תרגום: ביום של ראש השנה יוצא יצחק לבדו וקורא לעשו להטעים אותו תבשילים של כל העולם, כל אחד כפי דרכו שהרי באותה השעה "ותכהין עיניו מראות" (בראשית כז) שיצא ממנו מי שהחשיך את פני הבריות, ונפרד ושוכב על מטת הדין, וקורא לעשו, ואומר "וצודה לי צידה ועשה לי מטעמים והביאה לי". ורבקה אמרה אל יעקב בנה אהוב נפשה, הבן האהוב שנמסר לה מיום שנברא העולם, ומצוה אותו שהוא יתעורר באותם מטעמים שלו. ויעקב מתעורר מלמטה, מתלבש בתפלות ובבקשות, ו"הקול קול יעקב" - באותו שופר שעולה ומתעורר יעקב אליו ונקרב עמו, "ויגש לו ויאכל" ונכללים זה עם זה, כיון שנכלל עמו. "ויבא לו יין" זהו היין המשומר, היין שהוא שמחת הלב, הסוד של העולם הבא. אז "וירח את ריח בגדיו" - התפילות שעולות והבקשות. "ויברכהו" - נח הרוגז ושמח הלב, והכל הוא רחמים. כיון שנכללו ביעקב כל אותם חילות, והגבורות שהיו מזומנים התפזרו ולא נמצאו שם, ישראל יוצאים מן הדין בשמחה ובברכות. "ויהי אך יצא יצא יעקב מאת פני יצחק אביו" - ביום הזה בשמחה ובברכות עליונות. "ועשו אחיו בא מצידו" - טוען טענות ממעשי העולם. "ויעש גם הוא מטעמים" לשונו חדה לטעון טענות מסדר עדים. "ויבא לאביו ויאמר יקום אבי יתעורר עם דינוי ויאכל כמה מעשים רעים של כל העולם שמצאתי". כאן מצינו כי העבירות נותנים כח לקטרג.

⁵⁹⁹ כאן מגדילים את כח הס"מ. ועי' לעיל הערה 28.

ז"ל בשלימות: "ועשה לי מטעמים כאשר אהבתי", מפקודין דעשה דכלילן בה' דאברהם דכליל רמ"ח פקודין דבהון אתקריב ה' לגבי ו' וקרנא דא איהו קריבו דקודשא בריך הוא עם שכינתיה בכל אתר ואתר קריבו י"ה ה' חמשת אלפים לבריאת עולם ו' אלף הששי ברמ"ח ובשמאלא דתמן לבא יטול נוקמין מאומין דעלמא ורזא דמלה כי יום נקם בלבי ודאי אתכלילן בעמודא דאמצעייתא דפקודין דעשה אתייהבו מימינא ופקודין דלא תעשה משמאלא ואלין אינון תר"י טעמי' ופקודין דעשה אינון מאכלין דקודשא בריך הוא ופקודין דלא תעשה פרנסה לסמאל' למאן דעבר עלייהו (ואלין הוה קריב) (נ"א אקדים) (נ"א ובאלין מתקרב) עשו ליצחק ואמר ליה יקום אבי ויאכל מציד בנו וסמאל' בגינייהו הוה אקדים (נ"א קריב) לשמאלא לאטעמא לקודשא בריך הוא מחובין דבני' דאינון מאכלין מרירן דבגינייהו אתמר "ואת עשו שנאתי".

תרגום: "ועשה לי מטעמים כאשר אהבתי", ממצוות עשה שכלולות בה' של אברהם הכולל רמ"ח מצוות שבהם מתקרבת ה' אל ו', וקרנן זה הוא קרוב של הקדוש ברוך הוא עם שכינתו בכל מקום ומקום (אבר ואבר). קרוב של י"ה, ה' חמשת אלפים לבריאת עולם, ו' אלף הששי ברמ"ח, ובשמאל ששם הלב יטול נקמות מאומות העולם. וסוד הדבר, "כי יום נקם בלבי" - ודאי נכללים בעמוד האמצעי שמצוות עשה ניתנו מימין ומצוות לא תעשה משמאל, ואלו הם תרי טעמי'. ומצוות עשה הן מאכלי הקדוש ברוך הוא, ומצוות לא תעשה פרנסה לסמאל'. מי שעובר עליהם (ואלו היה מקריב) (מקדים) (ובאלו מתקרב) עשו ליצחק ואמר לו "יקום אבי ויאכל מציד בנו". וסמאל', בגללם היה מקדים (מקריב) לשמאל להטעים את הקדוש ברוך הוא מחטאי בניו, שהם מאכלים מרים שבשבילם נאמר "ואת עשו שנאתי".

⁶⁰⁰ ז"ל בשלימות: בתרועה ותקיעה ושברים אתבסם כלא דא בדא וכל מה דההוא כבד נקיט אקריב לגבי לב דאיהו מלכא לזיינא (ס"א לדיינא) וההוא לב לאו אורחיה ולא תיאובתיה בעכירו דעובדין דעמיה אלא נקיט כל ברירו וכל צחותא וכל זכייין וכל עובדין טבין וכל ההוא עכירו וטנופין ולכלוכא דאינון עובדין

נפש החיים

וכשם שמאכל הגוף כאשר איננו טוב ואינו מתקבל אל הגוף אינו זן וסועד את הגוף, אלא נהפך בתוכו לפסולת וזוהמא וצואה, וגם הוא מתיש ומחליש את כל הגוף, כי עי"ז אין הנפש מתפשט בתוכו כראוי, ולפעמים יחלה מזה. כן הענין שהמעשים אשר לא טובים ורצויים ח"ו, המה נהפכים בתוך העולמות לפסולת ולכלוך כביכול, והוא התגברות כחות הטומאה והקליפות* הרחמן יצילנו, שנקראים קיא צואה⁶⁰² (ישעיה כח ז). כמאמרם ז"ל (שבת פב ע"א⁶⁰³) בפסוק צא תאמר לו (ישעיה ל כב), וכן אמר ברע"מ (פנחס בדרך רלב ע"א) הנ"ל, וע"ש, ושם בפ' תצא (רפב ע"א) שנקראת אשפה מטונפת וצואה⁶⁰⁴. וכן איתא בתקונים (תיקון ע' קכט ע"א⁶⁰⁵) ובז"ח (בסתרי אותיות פרשת בראשית ו' ע"ג ה ע"א וע"ב) בפסוק (שיה"ש ה ג) איככה אטנפם, שהוא הס"א מסאבא. ושם בפ' בהר (לט ע"ד מ"ח ע"ד) ואין צואה אלא יצ"הר כו⁶⁰⁶, וע' בטעמי המצות

בישין (בס"א ליתא) (זריק לון לשאר עמין עכו"ם ההוא כבד) אנח לכבד דאתמר ביה עשו איש שעיר וכל ערקין דיליה דאינון שאר עמין עכו"ם הה"ד ונשא השעיר עליו את כל עונותם מאי עונותם עונות תם דאתמר ביה "ויעקב איש תם".

[תרגום: בתרועה ותיקיעה ושרבים נמתק הכל זה בזה, וכל מה שלוקח אותו כבד אל הלב שהוא מלך לזון (לדון), ואותו הלב אין דרכו ואין חשקו במעשים העכורים של עמו, אלא לוקח כל המבורר וכל הצח וכל הזכיות וכל המעשים טובים, וכל אותה העכירות והטינוף והלכלוך שהם מעשים רעים, (אין) (זורק אותם לשאר עמים עובדי כוכבים ומזלות אותו כבד) ומשאירם לכבד שנאמר בו (בראשית כז) "עשו [אחי] איש שעיר" וכל העורקים שלו, שהם שאר אומות עובדי כוכבים ומזלות זהו שנאמר "ונשא השעיר עליו את כל עונותם" מהו "עונותם"? עונות תם, שנאמר בו "ויעקב איש תם".]

כאן מתבאר שעל ידי הבירור הולך הרע לגויים והטוב ליהודים.

⁶⁰¹ כלומר בסוף העמוד בזהר ולא ברע"מ ז"ל: מלבא אתי כל בריאותא לכל אברין דהכי הוא כיון דלבא נטיל כל זכיכו וברירא וצחותא כבד נטיל כל מה דאשתכח ואשתאר מן לכלוכא וטנופא וזריק לכל שאר שייפין דאינון שאר עמין עכו"ם אחרנין בעל כרחיהו.

[תרגום: מהלב באה כל הבריאות לכל האברים, שכך הוא, כיון שהלב נוטל כל הזך והמבורר והצח. הכבד נוטל כל מה שנמצא ונשאר מהלכלוך והטנופת, וזורק לכל שאר האברים, שהם שאר אומות עובדי כוכבים ומזלות האחרים בעל כרחם.]

⁶⁰² עי' זהר פקודי רנב ע"א וע"ח שער מ"א פרק ג'.

⁶⁰³ אמר רבי עקיבא, מניין לעבודה זרה שמטמאה במשא כנדה, שנאמר "תזרם כמו דוה צא תאמר לו".

⁶⁰⁴ ז"ל, גבירתה גן שפחה אשפה מטונפת מסטרא דערב רב (כאן השפחה היא נוק' דסט"א ליל"ת - עי' בבגה"ר על תיקו"ז ב ע"ב).

⁶⁰⁵ לא מצאתי שם.

⁶⁰⁶ ז"ל: כל דא אם איניש יעיל לביתיה בחדווא ויקבל אושפיזין בחדווא וכד אתי שכינתא ומלאכין ויחזו שרגא נהרא ופתורא מתתקנא ואיניש ואיתתיה בחדוה האי שעתא שכינתא אמרת זה שלי הוא ישראל אשר בך אתפאר ואם לאו שכינתא אזלת ומלאכין עמה וייתי יצר הרע עם חיליה ואתחברו עמהו ויאמר זה שלי הוא ומן חילין דילי ומיד שורה עליו ומטמאתו ויסתלק י"ה מן איש ואשה וישתאר אשא עם אשא ומאכלו טמא וע"ד ואל תתאו למטעמותיו של רע עין ודאי פתורא דיליה היא מלאה קי"א צוא"ה ואין צואה אלא יצר הרע שהוא טמא וע"ד הבא ליטהר מסייעין אותו בא לטמא פתחין לו ות"ח מלאכין קדישין ומלאכין מסאבין אזלין עם ב"נ בכל אתר דאזיל אם ב"נ זכאה הוא אזדווגו ליה מלאכין קדישין וינטרון ליה בכל אתרא דאזיל הה"ד כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך ואם לאו יסתלקון מניה מלאכין קדישין וישלטון עליה מלאכין מסאבין ואנהיגו לי לגיהנם ובהאי שעתא קראתי ואין עונה בשעת דחקו ובשעתא דשליט עליה רוח מסאבא או מרעין או שלטין עליה אוה"ע סכותה בענן לך מעבור תפלה וגם תפלתו תועבה.

[תרגום: כל זה, אם האיש יכנס לביתו בשמחה, ויקבל אורחים בשמחה. וכשבאים השכינה והמלאכים, ויראו נר מאיר ושלחן מתוקן ואיש ואשתו בשמחה, בשעה הזו אומרת השכינה, זה שלי הוא "ישראל אשר בך אתפאר" (ישעיה מט). ואם לא, השכינה הולכת, ועמה המלאכים, ויבא היצר הרע עם צבאותיו ומתחברים עמם, ויאמר, זה שלי הוא ומהצבאות שלי. ומיד שורה עליו ומטמאתו, ויסתלק י"ה מן איש ואשה, וישאר אש עם אש ומאכלו טמא. ועל זה "ואל תתאו למטעמותיו של רע עיך" (משלי כג) ודאי ששלחנו הוא מלא קי"א צוא"ה, ואין צואה אלא יצר הרע, שהוא טמא. ועל כן "הבא ליטהר מסייעים אותו, בא לטמא פותחים לו". ובא תראה: מלאכים קדושים ומלאכים טמאים הולכים עם אדם בכל מקום שהולך, אם אדם הוא צדיק, מתחברים אליו מלאכים קדושים, וישמרו אותו בכל מקום שהולך, זהו שנאמר "כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך" (תהלים צא). ואם לא, יסתלקו ממנו מלאכים קדושים וישלטו עליו מלאכים טמאים ומביאים אותו לגיהנם ובשעה זו "קראתי ואין עונה" בשעת צערו ובשעה ששולט עליו רוח הטומאה, או צרות, או שולטים עליו אומות העולם "סכותה בענן לך מעבור תפלה וגם תפלתו תועבה".]

נפש החיים

להאריז"ל (פ' יתרו) בזה⁶⁰⁷. וכן הוא מקום יניקתם בשרש העליון, ע' בע"ה (שער הארת המוחין פ"ה⁶⁰⁸) וזה היה ג"כ ענין עבודת פעור, וכמ"ש במאמר התקונים הנ"ל ופקודין דל"ת פרנסה לס"מ למאן דעבר עלייהו כו', וזהו ענין הכתוב (ישעיה ד ד) אם רחץ ה' את צואת בנות ציון. וז"ש בז"ח (פ' אחרי סט ע"א מח ע"א) בענין ירבעם כד עבד תרי עגלי, שאמר הקב"ה להמלאכים הרי כל שפע שהוא יהיב לכוון אתהפך לכוון בזה המא. וגורם בזה פגם וחולי וקלקול גדול ותשות כח ח"ו בהעולמות לפי ענין ואופן המעשה⁶⁰⁹, ולפי מדרגתו בשורשו בהעולמות⁶¹⁰, כי אז באותן העולמות שאותן המעשים מגיעים עדיהם, אין ההתפשטות והתחברות עצמותו ית' בהם על השלימות האמיתי כראוי כפי כוונת רצונו ית', דלא שרי באתר פנים, כל עוד אשר עדין חלאתה בתוכה, ומצואתה לא רוחץ. ומאחר שכל העולמות בכלל הם מקושרים ומיוחדים כאחד, ממילא גם כל העולמות מרגישים מעט במקצת מזה הפגם, ואינם חוזרים לאיתן בריאותם ותקונם האמיתי כמקדם עד אשר יתרוקנו אלו כחות הטומאה, ע"י קיבול האדם עונשו הראוי לו, וכמ"ש ברע"מ (פנחס רלד סוף ע"א וריש ע"ב שם⁶¹¹) ע"ש, שע"י ממילא מנו יגורשו וכרנע ספו תמו, וע' לעיל בשער א'⁶¹². ואז ממילא מתרפא הפגם והקלקול של העולמות, ונשחרים מחלאת זוהמתם וחוזרים לתקונם הראשון, או ע"י התשובה שלימה אמיתית שמגעת עד שורשה העליון הנקרא עולם

-----מאיר הנפש-----

⁶⁰⁷ והוא על הפסוק לא יהיה לך אלהים אחרים על פני, ז"ל: ענין ע"ז, הנה כח ע"ז במקום שאין בו חיות כלל, כי אע"פ שנפלו רפ"ח נצוצין בעמקי הקליפה, בבחי' הע"ז אין שם כלל מן הניצוצות לחיות, וע"כ נק' זבחי מתים, וע"כ נק' צואה. כי הנה מאכל אדם כל מה שהוא אוכל יש בו חיות עליון, ולפי שהאדם בגופו הוא גשם, גם המאכל הוא גשמי. ואחר שניזון הגוף מן החיות שבו, המותר שלא נשאר בו שום חיות כלל יוצא לחוץ, ולכן אוכלי המן לא היו מוציאים כלל רעי, כי כל המן היה אוכל בלי פסולת. אבל שאר המאכלים, אחר שנברר חיות לזון את האדם, יוצא הפסולת לחוץ בלי שום חיות, וכן הענין בעצמו בע"ז, שאין שם חיות כלל, ולכן המודה בע"ז כאילו כופר בכל התורה, כי זאת הטומאה היותר חזקה וקשה בלי שום קדושה מעורב בתוכה, ע"כ.

⁶⁰⁸ שכל יניקתם מנקב אחורא דז"א, וז"ל: וז"ס שהקליפה וע"ז נקרא צואה בלי מקום, וכמ"ש צא תאמר לו, כי משם הם נזונים. ומצד הפנים אי אפשר לחיצונים להתאחז, לכן הושם הצינור זה באחוריים, כי שם הם נאחזים וניזונים, וז"ס שיש ע"ז הנקרא פעור, אשר עבודתה בכך, לפעור עצמו ולהוציא הזוהמא אליה, כי זהו מזונה ממש, ואין שפע נמשך לה כי אם עד"ז.

⁶⁰⁹ אם זה בטעות או כשלון או מרד וכו'.

⁶¹⁰ ע"י לעיל הערה 40.

⁶¹¹ ז"ל בשלימות: אמר רעיא מהימנא ודאי הכי הוא דכבד איהו דרגא דעשו עשו הוא אדום הוא כניש כל דמין בין צלולין בין עכורין ולא אבחין בין טוב לביש לא עביד אפרשותא ביניהו לבא איהו ישראל דאבחין בין טוב לביש בין דם טמא לדם טהור ולא נטיל אלא ברירו ונקיו דההוא דמא כבורר אוכל מגו פסולת ולבתר דנטיל לבא דאיהו יעקב ברירותא דדמים דאיהו לעילא ואשתאר כבד דאיהו עשו בפסולת איהו כעיס עליה במרה דאיהו גיהנם דאתבריותא ביומא תניינא מותא דרברבי ואיהו נוקבא בישא אש זרה עבודה קשה ע"ז קרינן לה ובגין דמינה אתער כעס לכבד אוקמוה רבנן במתני' כל הכועס כאילו עובד ע"ז ולא עוד אלא דלית שריפה וחמימות בכל מרעין דאברין דגופא אלא ממרה דאיהו אדליקת בשלהובין על ערקין דכבד ובעי לאוקדא כל גופא ואיהו כגוונא דימא כד איהו כעיס דגלי ימא סלקין עד רקיעא ובעו לנפקא מגבוליהו לתברא (נ"א לחרבא) עלמא אי לאו שכינתא דאיהו לחולה כחול דאסחר לימא דלא נפקת מפומהא אוף הכי שכינתא אסחרת לגופא וסמך ליה כד"א י"י יסעדנו על ערש דוי.

תרגום: אמר הרועה הנאמן, ודאי כך הוא שהכבד הוא מדרגה של עשו. עשו הוא אדום, הוא כונס את כל הדמים בין הצלולים בין העכורים, ואינו מבחין בין טוב לרע, ואינו עושה הבדלה ביניהם. הלב הוא ישראל המבדיל בין טוב לרע, בין דם טמא לדם טהור, ולא לוקח אלא המבורר והנקי של אותו דם, כבורר אוכל מתוך פסולת. ואחר שנטול הלב שהוא יעקב המבורר שבדמים, שהוא למעלה, ונשאר כבד שהוא עשו עם הפסולת, הוא כועס עליו במרה שהיא הגיהנם שנברא ביום השני מיתת הגדולים, והיא הנקבה הרעה, אש זרה. עבודה קשה, עבודה זרה קוראים לה. ומשום שממנה מתעורר כעס לכבד, פרשוה חכמי המשנה כל הכועס כאילו עובד עבודה זרה, ולא עוד אלא שאין שרפה וחמימות בכל המחלות של אברי הגוף אלא ממרה שהיא מדליקה בשלהבות על העורקים של הכבד, ורוצה לשרוף את כל הגוף, והיא כדוגמת הים כאשר הוא כועס, שגלי הים עולים עד לרקיע ורוצים לצאת מגבולם לשבר (להחריב) את העולם אם לא השכינה שהיא לחולה כחול המקיף את הים שלא יוצא משפתו. אף כך השכינה סובבת לגוף וסומכת אותו כמו שנאמר (תהלים מא) "ה' יסעדנו על ערש דוי".

⁶¹² כוונתו לפרק י"ב (שהרשעים עושים לעצמם גיהנם) או לפרק כ' (עניין התשובה).

נפש החיים

התשובה⁶¹³, עלמא דחירו⁶¹⁴, ונהירו עלאה דכלא⁶¹⁵. ומשם מתעורר ונמשך אור עליון קדוש אשר הוא מי מקוה טהרה, לרחוץ ולטהר כל לכלוך פסולת כחות הטומאה, והם בטלים ובלים, והוא ענין הכתוב (ישעיה ד ד) אם רחץ אדנ"י את צואת בנות ציון, וכן (יחזקאל לו כה) וזרקתי עליכם מים טהורים וכו'.

הגה"ה

ובזה יובן מאמרם ז"ל (מגילה דף כה ע"ב) כל ליכנותא אסירא בר מליכנותא דע"ז דשריא דכתיב (ישעיה מו א ב) כרע כל קורס נבו כו', כי לא יכלו מלט משא⁶¹⁶. ולכאורה לפי"ז יפלא מאד סיפיה דהאי ענינא שם, ססיים (שם ד) ולאי אסכול ואמלט. ומעודי נפלאחי ע"ז, ועפ"י דברינו חלה הוא מבואר למשכיל כמש"ל, שכל מה שאנו מדברים בו ית' הכל הוא רק מזל התחברותו יתברך להעולמות, שמוסדרים כולם כאחד כמראה דמות אדם כביכול בכל האברים והעניינים שבו ממש. וכל מעשי איש ישראל המה להעולמות כענין המזון לגוף, והמעשים אשר לא טובים ח"ו המה נהפכים בתוכם ללכלוך וטינופת, והם כחות הטומאה, זהו שאמר הכתוב שהע"ז אינה יכולה להתאפק ולסבול למלט ולהוציא כהוגן משא הזוהמא שמתמאים אותה, אלא קרסו כרעו יחדיו כו', היינו שאין להם שום כח עצמיות שיוכלו לגרש ולהוציא מאתם הזוהמא מעצמם⁶¹⁷. לא כן הוא ית"ש נורא עלילה, כי תאחז במשפט ידו, ואינו ממחר לשלוח ח"ו בפעם א' כל הכחות הדין והקליפות, שהן הטינופות והלכלוך שנעשו בהעולמות המקבילים ומכוונים לאברי מבשלי האכילה שבאדם, כי היו מחריבין ח"ו את כל העולם, אלא שהוא נשארם וסובלם כביכול⁶¹⁸, וממלטם מהעולמות כהוגן מעט מעט, לפעול הדין בעולם על ידי יסורין מעט מעט בהמשך זמן, כענין הכתוב (עמוס ג ב) רק אתכם ידעתי כו' ע"כ אפקוד עליכם את כל עונותיכם, כידוע מאמרם ז"ל על זה (ע"ז דף ד ע"א⁶¹⁹). עד שברבות הימים יתרוקן לכלוך הטינופת, הם כחות הטומאה מהעולמות מכל וכל אחר שיוגמר קיבול עונשו של האדם כמ"ס בפנים, שאחר גמר קיבול העונש הם כלים מאליהם, ואז יחזרו העולמות לאיתן כריאותם ותקונם הראשון והבן.

מאיר הנפש

⁶¹³ עי' פרד"א פרק ג', ועי' פרדס לרמ"ק שער כב פרק ד' שהוא בינה.

⁶¹⁴ עי' זהר תצוה קפו ע"א. ועי' בבהגר"א על ספד"צ לד ע"א ד"ה ודע, ששם אין מגע ליצר הרע.

⁶¹⁵ עי' זהר (בשלח נב ע"ב): כתיב ויאמר יהו"ה אל משה מה תצעק אלי, ותאנא בספרא דצניעותא, אלי דייקא, בעתיקא תליא כלא, ביה שעתא אתגלי עתיקא קדישא, ואשתכח רעוא בכלהו עלמין עלאין, כדן נהירו דכלא אתנהיר.

[תרגום: נאמר "ויאמר יהו"ה אל משה, מה תצעק אלי", ולמדנו בספר הצניעות, "אלי" דווקא, שכן הכל תלוי בעתיקא, בו השעה שמתגלה עתיקא קדישא, ונמצא רצון כל העולמות עליונים אז אור הכל מאיר.]
אם כן צ"ל שהארת הדיקנא היא בחינת נהירו דכלא, וכאן מכנהו בינה, שכן התגלות הדיקנא היא רק דרך הבינה. ועי' בבהגר"א על ספד"צ יט ע"ד ד"ה בזמנא.

⁶¹⁶ ז"ל הפסוק במלואו: כָּרַע בַּל קָרַס נְבוּ הָיוּ עֲצֵבֵיהֶם לַחִיָּה וְלִבְהֶמָּה נְשֹׂאֲתֵיכֶם עֲמוֹסוֹת מִשָּׂא לְעֵינָהּ, קָרַסוּ כָרְעוּ יַחְדָּו לֹא יָכְלוּ מִלֵּט מִשָּׂא וְנִפְשָׁם בְּשִׁבֵי הַלְכָה. ועי' מש"כ רש"י בפירושו, ז"ל - כרע בל קורס נבו - אלהותיהם של בבל כרעו קרסו לשון שחוק של עכו"ם הוא כמי שיש לו חולי מעים ואינו מספיק לישב על מושב בה"כ עד שהוא נתרז. היו עצביהם - צלמי צורתם של בל ונבו היו לחיה ולבהמה נדמו להיות כחיה וכבהמה שמזהימין ומלכלכין עצמן ברעי שלהם. נשואותיכם עמוסות משא - רעי שבמעייהם כבדות הם לעמוס כמשא לאדם עיף לפיכך קרסו כרעו יחדיו הקריסה עם הכריעה: לא יכלו מלט משא - להפליט הצואה שבמעייהם כשאר המוציאים כהוגן. מלט - לשון הוצאה ממקום בלוע וכו'.

⁶¹⁷ רבינו לא פירט בדיוק מ"ט אין איסור ליצנות על ע"ז. והנראה שאין להם את כח הברור לברר בין הטוב לרע, וממילא נאמר עליהם הפסוק "לא יכלו מלט משא" שהרי הרע הוא עיקר מציאותם. וממילא אין איסור ליצנות על ע"ז, שהרי כל ליצנות הוא זלזול בערך קיים, וכאן הרי אין שום ערך כלל, שכן אין בהם כי אם זוהמת הרע.

⁶¹⁸ והיינו מידת נושא עון.

⁶¹⁹ [להלן לשונו:] כתיב "רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה על כן אפקוד עליכם את כל עונותיכם" מאן דאית ליה סיסיא ברחמיה מסיק ליה? [מי שיש לו זעם, הוא זורקו על אוהבו?]. אמשול לכם משל למה"ד לאדם שנושה משני בנ"א אחד אוהבו ואחד שונאו אוהבו נפרע ממנו מעט מעט שונאו נפרע ממנו בבת אחת [ע"כ]. אלא דווקא דרך זה שהוא נותן לנו את כל ענשינו אנו זוכים לטהרה שלימה.

נפש החיים

שער ב פרק ח

וזהו מאמרם ז"ל (ב"ק נ ע"א) כל האומר הקב"ה ותרן הוא יותרון חייהי. אשר לכאורה נפלאות וכבר נתבאר קצת למעלה בשער א' פרק י"ב, ולדברינו כאן הענין יותר מבואר בטוב טעם, שאינו על דרך הנקימה ח"ו. אלא שכמו שמטבע האדם שאם יאכל מאכל שבטבעו הוא מקלקל ומזיק לנופו יזיק לו אותו המאכל או גם יחלה ממנו, ואם סם המות הוא ימות ממנו, ובעצמו נתחייב בנפשו. כן הוא בענין העונות של הנפש החוטאת ח"ו, כיון שכן קבע הוא ית' ברצונו טבע סידור מצבם ועניניהם של העולמות שמעשי האדם הטובים או רעים ח"ו הם כענין מאכל ומזון להם, אין שייך ותרנות בזה, והוא מוכרח להריק לכלוך הטומאה שהגביר בעונו בהעולמות ע"י א' מב' התקונים הנ"ל.

ועתה תחזה ובין תבין ענין התוספת ורבויה ברכה, ומה רב עוצם צורך עבודתנו הקדושה בכללה אל עצמות קיום העמדת העולמות, ולהמשיך ולהשפיע בתוכם רב ברכות ותוספת קדושה מצד התחברות עצמותו יתב' אליהם כפי הרצון העליון ית"ש, כענין האכילה והמזון כנ"ל. וזהו רצונו וכבודו ית' מטעם כמוס אתו ית"ש, אשר אין ביכלתנו להשיג, וראוי לכל איש מעם הקדש אשר לבו חרד שיהיו מעשיו רצוים לפניו ית', לצרף זאת המחשבה וטוהר הכוונה הרצויה בעסק התורה ומעשי המצות כולם, להמשיך ולהוסיף ע"י אותו המזון קדושה ואור חדש בהעולמות.

שער ב פרק ט

ובפרט בעת עמדו להתפלל לפניו יתברך, אשר בשעתה המיוחדת לה, היא עיקר המזון להעולמות ולנפש האדם עצמו, * וכמ"ש בזוהר (בראשית כד ע"א) מזונא דיליה צלותא דחשיבא לקרבנא⁶²⁰, וברע"מ פ' אמור הנ"ל (דף צט ע"ב) ורבקה אמרה אל יעקב כו' לאתערא איהו באינון מטעמים דיליה ויעקב אתער מתתא מתלבש בצלותין ובעותין כו' ויאמר מי איפה הצד ציד בכמ' צלותין ובעותין ואוכל מכל⁶²¹ וכו', ובפ' פנחס (רלה ע"א) ויאכל מציד בנו אלין אינון צלותין דאזלין ומתתרכין כו',⁶²² ובזוהר שם (רכו ע"א וע"ב) ביאר כל סדר הכתוב אכלתי יערי וגו' גם על

מאיר הנפש

⁶²⁰ ז"ל, ישראל דסליק ביר"ד ה"א וא"ו ה"א ורזא דמלה ישראל עלה במחשבה להבראות מחשבה חש"ב מ"ה. וביה תשכח שמא קדישא ובגין יעקב דאיהו ישראל אתמר ויברא אלה"ם את האדם בצלמו בדיוקנא דמאריה בני חיי ומזוני מסטרא דעמודא דאמצעייתא דאיהו בני בכורי ישראל ואיהו עץ החיים ואיהו אילנא דמזון לכלא ביה ובגין דא אינון ישראל מזונא דיליה צלותא דחשיבא לקרבנא ובגלותא אתמר (בראשית ל א) הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי.

[תרגום: ישראל שעולה ביר"ד ה"א וא"ו ה"א, וסוד הדבר ישראל עלה במחשבה להיבראות מחשבה חש"ב מ"ה ובו תמצא את השם הקדוש, ומשום שיעקב, שהוא ישראל נאמר "ויברא אלהים את האדם בצלמו" בדמות אדונו, בנים חיים ומזונות מצד עמוד האמצעי שהוא בני בכורי ישראל והוא עץ החיים"ם והוא עץ שמזון לכל בו, ולכן ישראל הם המזון שלו, תפלה שנחשבת לקרבן ובגלות נאמר "הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי" (בראשית ל).]

יש להקשות על זה שהרי ידוע (מ"ק כח ע"א) שבני חיי ומזוני תלויים במזל, ופירושו שהדבר תלוי במזלות הרי הוא מקור השפע הטבעי, ותפילת ישראל משפיע מעבר לזה ואינו משועבד אליו.

⁶²¹ ה"ד לעיל הערה 598.

וע"ש שדבר זה שייך לתפילת ר"ה בכלל ולתקיעת שופר בפרט.

⁶²² [ז"ל בשלימות:] אית לאקשוויי על האי אי כבד איהו עשו איך הוא מתקן מזונא ללבא אלא ודאי לבא איהו כגוונא דיצחק כבד עשו דאיהו הצד ציד ויימא ליה יקום אבי ויאכל מציד בנו אלין אינון צלותין דאזלין ומתתרכין מעניי ויצחק בצערא וביגונא דלא יכלין לכוונא לצלותא ובגין דא לא אמר ויאכל מציד אלא ויאכל מציד בנו בני בכורי ישראל כגוונא דא לית לון לישראל מזונא בגלותא אלא ע"י אומין דעלמא.

[תרגום: ויש להקשות על זה, אם כבד הוא עשו, איך הוא מתקן מזון ללב? אלא ודאי הלב הוא כדוגמתו של יצחק, כבד - עשו, שהוא הצד ציד "ויאמר לו יקום אבי ויאכל מציד בנו" (בראשית יז). אלו הן התפילות שהולכות ומתרחקות מהעניי. ויצחק, בצער וביגון שלא יכולים לכוין את התפילה. ומשום זה לא אמר "ויאכל מציד" אלא "ויאכל מציד בנו", "בני בכורי ישראל" (שמות ד), כעין זה אין להם לישראל מזון בגלות אלא על ידי אומות העולם.]

נפש החיים

סדר מטבע התפלה כולה מראשיתה עד סופה ע"ש⁶²³. וכן ברע"מ שם (רמד ע"א) פירשו ג"כ על סדר התפלה באופן אחר קצת ע"ש, ושם (רמא ע"ב) אר"ש על רזא דא אסיר לב"נ לטעום כלום עד דייכול מלכא עלאה ומה איהו צלותא כו' עד דמלכא עלאה אכיל והיינו ג"ר וג' אחרונות כיון דאיהו אכיל⁶²⁴ כו' ע"ש באורך. והכל על הכוונה הנ"ל, שהיא המשכת תוספת קדושה וברכה ונהירו לכל עלמין וכמפורש בזהר ויחי הנ"ל ע"ש היטב וצריך העובד האמיתי לכיון לזה.

הגה"ה

ועבודת התפלה נגד תמידין תקנוה (ברכות כו ע"ב), שהיו ג"כ בצעתא הקצוע להם, עיקר המזון הנ"ל, כענין (במדבר כח ב) את קרבני לחמי (את הכבש אחד תעשה צבקר ואת הכבש השני תעשה צין הערבים (שמחת כס לט), כענין סעודת הצבקר והערב שהן עיקר המזון). וכתבי (ויקרא כא ח) כי את לחם אלקיך הוא מקריב, והוא אמרם ז"ל בחזית רעייתו אין רעייתו אלא פרנסתו הן שירעו אותי צבני תמידין כו'. וע' זוהר (וילנא קסד ע"א) פתח כו' את קרבני לחמי כו'⁶²⁵, וצפ' ויחי (רמז ע"ג ורמח ע"א) צנימין זאב יטרף

וצ"ע אם כאן קשור לזהר הקודם שגם שם נזכר מאמה"כ "בני בכורי ישראל", וזהו הטעם שמזונות תלויים במזל לולא התפילה, שלולא התפילות הנ"ל לא היה המזון מגיע כי אם דרך הגוים והשר שלהם וצ"ע.

⁶²³ דהיינו ברכות ק"ש, ק"ש ותפילת י"ח. אם כן כאן מתחדש שזה שייך לתפילת כל יום ויום משא"כ הב' הראשונים.

⁶²⁴ ז"ל בשלימות: אמר ר"ש על רזא דא אסיר ליה לב"נ לטעום כלום עד דייכול מלכא עלאה ומה איהו צלותא צלותא דב"נ כגוונא דא בקדמיתא מזמנין לדיוקנין דחיקיין בכורסייא על אינון בריין דמתפשטי רוחין דלהון על עופי ובעירי לקרבנא וכו' ולבתר כהנא רבא דקא מייחד שמא קדישא היינו אהבת עולם אהבתנו וכו' יחודא דקא מייחד היינו שמע ישראל י"י אלקינו י"י אחד ולבתר ליואי דקא מתערי לנגונא היינו והיה אם שמוע וגו' השמרו לכם פן יפתה וגו' דא נגונא דליואי בגין לאסתרא סתרא (ס"א לאתערא סטרא) דא בקרבנא דא ולבתר ישראל דא אמת ויצבי ונכון ישראל סבא דקיימא על קרבנא (ס"א קרבנא עלאה הא דרגין) דאיהו י' דרגין עלאין פנימאין דכלא קיימא על פתורא אבל לית רשו לחד מנייהו למיכל ולאויטי ידא לקרבנא עד דמלכא עלאה אכיל והיינו ג' ראשונות וג' אחרונות כיון דאיהו אכיל יהיב רשו לד' דיוקנין ולכל אינון סטרין דמתפרשן מנייהו למיכל.

[תרגום: אמר רבי שמעון, מכח סוד זה אסור לו לבן אדם לטעום כלום עד שיאכל המלך העליון. ומה הוא? תפילה. תפילה של בן אדם כעין זה: בתחלה מזמנים לדמויות החקוקות בכסא עם אותן הבריות שמתפשטות הרוחות שלהן עם עופות ובהמות לקרבן וכו', ולבסוף הכהן הגדול המייחד את השם הקדוש. וזהו שאומרים אהבת עולם אהבתנו וכו', והיחוד שמייחד זהו "שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד" (דברים ו). ולבסוף הלויים שמתעוררים לניגון זהו "והיה אם שמוע וגו' השמרו לכם פן יפתה וגו'" (שם יא). זהו נגון הלויים כדי להסתיר סתר (לעורר צד) זה בקרבן זה, ואחר כך ישראל זהו אמת ויצבי ונכון, ישראל סבא העומד על הקרבן (קרבן עליון אלו המדרגות), הרי הוא עשר מדרגות עליונות פנימיות של הכל העומדות על השלחן. אבל אין רשות לאחד מהם לאכול ולהושיט את ידו לקרבן עד שהמלך העליון אוכל. והיינו ג' הראשונות וג' האחרונות, כיון שהוא אכל, נתן רשות לארבע דמויות, ולכל אותם הצדדים שנפרדים מהן לאכל.]

כאן מתבאר שיש בסדרי התפילה בחינה של סדר שלם של סעודה.

⁶²⁵ ז"ל בשלימות: פתח ההוא יודאי ואמר (במדבר כח ב) את קרבני לחמי לאשי וגו' קרבנא דקב"ה בכל יומא בגין למיזן עלמא ולמיהב ספוקא לעילא ותתא דהא באתערותא דלתתא אתער לעילא ובדא מסתפקין כל חד וחד כדקא יאות את קרבני לחמי הדא הוא דכתיב (שיר ה א) אכלתי יערי עם דבשי שתיתי ייני עם חלבי לאשי הדא הוא דכתיב (שם) אכלו רעים וגו' ומה קב"ה פקיד לאתערא מזונא לעילא (לתתא) בגין לאתערא מזונא (לעילא) לתתא מההוא מזונא מאן דיהיב מזונא לקיימא נפשא על אחת כמה וכמה דקב"ה בריך ליה ויתער ליה מזונא דלעילא ויתברך עלמא בגיניה.

[תרגום: בינתים פתח אותו יהודי ואמר (במדבר כח) "את קרבני לחמי לאשי וגו'" הקרבן של הקדוש ברוך הוא בכל יום כדי לזון את העולם, ולתת כלכלה למעלה ולמטה, שהרי בהתעוררות של מטה מתעורר למעלה ובזה מתכללים כל אחד ואחד כראוי. "את קרבני לחמי" זהו שנאמר "אכלתי יערי עם דבשי שתיתי ייני עם חלבי" (שיר השירים ה). "לאשי", זהו שנאמר "אכלו רעים וגו'". ומה הקדוש ברוך הוא צוה לעורר מזון למעלה [למטה] כדי לעורר מזון [למעלה] למטה, מהמזון ההוא מי שנותן לקיים נפש, על אחת כמה וכמה שהקדוש ברוך הוא מברך אותו, ויוריק לו מזון שלמעלה ויתברך העולם בשבילו.] דברי הזהר כאן מדברים על מעלת מצות הצדקה.

נפש החיים

כו⁶²⁶, וזכר בלז [זן ע"ב] יבא דודי לגנו ויאכל כו⁶²⁷, ע"ס בכל אלו המאמרים באורך. וזכר ויקרא (דף 7 ע"א⁶²⁸ וסס דף ז' סוף ע"א⁶²⁹) וזכר בלק (ר"ב סוף ע"א⁶³⁰) וזכר פנחס (רמא ע"א⁶³¹) דרשו כל ענין

מאיר הנפש

⁶²⁶ ז"ל בשלימות: פתח רבי אלעזר קרא אבתריה בנימין זאב יטרף וגו' בנימין זאב יטרף זאב אמאי אלא בגין דהכי אתרשיי בכורסייא דהא כל חיוון רברבין זעירין רשימין תמן כמה דכתיב (תהלים קד כה) חיות קטנות עם גדולות וכרסייא דעבד שלמה הכי אתרשיי כגוונא דלעילא תו זאב יטרף דהא מזבח בחולקיה הוה ומזבח איהו זאב דאי תימא בנימין איהו זאב לאו הכי אלא מזבח דהוה בחולקיה הוה זאב דהוה אכיל בשרא כל יומא ובנימין הוה זן ליה בגין דהא בחולקיה הוה כביכול איהו מפרנס זון להאי זאב תו זאב יטרף זאב יזון ומאן איהו אלן מארי דבבו דאינון קיימי לעילא לקטרגא וכלהו מתהנו ומתקנן מקרבנא ומתערי אתערותא לעילא בבקר יאכל עד ולערב יחלק שלל מאי בבקר יאכל עד אלא בצפרא דאברהם אתער בעלמא ושעתא דרעוא אשתכח קרבנא עביד אתערותא ונייחא וסלקא עד ע"ד ההוא אתר דכתיב (דברים ל ב) ושבת עד ה' אלהיך תו בבקר מאי בבקר דא אברהם כדקאמרן דכתיב (בראשית כב ג) וישכם אברהם בבקר בזמנא דרעוא אשתכח בההיא שעתא לא הוה אכיל קרבנא אחרא ומאן הוה אכיל ההוא אתר דאקרי ע"ד ואיהו כרסייא עלאה דאיהו עדי עד דכתיב עד עד וגו' וזמן אכילה בצפרא דע"ד הוה והאי עד (הכי נמי) לעילא (הכי אתקרי) דכתיב (ישעיה כו ד) בטחו ביהו"ה עדי עד ובבקר היינו קרבן ליהו"ה ודאי יאכל עד ולא אחרא תננא סליק ואתערותא דרחימו קשיר ואתער לעילא וקיימא דא לקבל דא ונורא (נ"א ושרגא) דליק ואנהיר בהאי אתערותא דלתתא וכהנא אתער וליואי משבחן ואחזיין חידו וכדין חמרא אתנסך לאתקשרא במיא וחמרא נהיר ואחזי חידו בגיני כך חמרא טב לתתא לאחזאה חידו לחמרא אחרא דלעילא וכלא אתער לאתקשרא שמאלא בימינא ולחם דאיהו סלת מלכותא דאתער אתערותא נקטין לה שמאלא וימינא ומקשרי לה בגופא וכדין נגיד משחא עלאה ולקטא ליה על ידא דצדיק ועל דא בעי למעבד אתערותא דסלת במשחא ואתקשר כלא כחדא וכדין עדונא ונייחא דיחודא חד ולקטין עדונא ונייחא דיחודא כל אינון כתרין ואתקשר דא בדא ואתנהיר סיהרא ואתקשרא בשמשא ויתב כלא בעדונא וכדין קרבן ליהו"ה ולא לאחרא ועל דא בבקר יאכל עד ולא לאחרא (עד) יאכל עד ויתעדן ויתקשר בקשוריה בקדמיתא אימתי בבקר דבעי לאתברכא שמא קדישא בקדמיתא ולבתר יתברכון אחרנין ועל דא אסיר ליה לבר נש לברכא לחבריה בצפרא עד דיברך לקב"ה דאיהו בעי לאתברכא ברישא.

[תרגום: פתח רבי אלעזר פסוק אחריו "בנימין זאב יטרף וגו'" "בנימין זאב יטרף" למה זאב? אלא משום שכך נרשם בכסא, שהרי כל החיות קטנות וגדולות רשומות שם כמו שנאמר "חיות קטנות עם גדולות" (תהלים קד) והכסא שעשה שלמה כך נרשם כמו של מעלה. עוד "זאב יטרף" שהרי המזבח היה בחלקו, ומזבח הוא זאב. שאם תאמר שבנימין הוא זאב, לא כך, אלא המזבח שהיה בחלקו הוא זאב, שהיה אוכל בשר כל יום, ובנימין היה זן אותו, משום שהרי היה בחלקו, כביכול הוא מפרנס זון את הזאב הזה. עוד "זאב יטרף" זאב יזון. ומיהו, אלה בעלי יריבות העומדים למעלה לקטרג, וכולם נהנו ונתקנו מהקרבן, ומעוררים התעוררות של מעלה. "בבקר יאכל עד ולערב יחלק שלל" מה זה "בבקר יאכל עד"? אלא בבקר, שאברהם מתעורר בעולם, ונמצאת שעת רצון, הקרבן עושה התעוררות ונחת רוח, ועולה עד - ע"ד אותו מקום שנאמר "ושבת עד" ה' אלהיך" (דברים ל). עוד "בבוקר" - מה זה "בבוקר"? - זה אברהם, כמו שאמרנו שנאמר "וישכם אברהם בבקר" (בראשית כב) בזמן שנמצא רצון, באותה שעה לא היה אוכל קרבן אחר. ומה היה אוכל? אותו מקום שנקרא ע"ד, והוא כסא עליון שהוא "עדי עד", כמו שנאמר "עדי עד וגו'" וזמן אכילה בבקר של ע"ד הוא, והע"ד הזה [כך גם כן] למעלה [כך נקרא] שנאמר "בטחו בה' עדי עד" (ישעיה כו) ובבקר היינו קרבן לה' ודאי יאכל עד, ולא אחר. עשן עולה והתעוררות של אהבה נקשרת ומתעוררת למעלה ועומדים זה כנגד זה ואש [ונר] דולק ומאיר בהתעוררות הזו שלמטה, וכהן מתעורר, ולויים משבחים ומראים שמחה. ואז מתנסך היין להתקשר במים, והיין מאיר ומראה שמחה. משום כך יין טוב למטה להראות שמחה ליין אחר של מעלה, והכל מתעורר לקשר שמאל בימין. ולחם, שהוא סלת מלכות שמעוררת התעוררות, לוקחים אותה שמאל בימין ומקשרים אותה בגוף, ואז שופע השמן העליון ולוקטת אותו על יד הצד"ק. ועל זה צריך לעשות התעוררות של סלת בשמן ונקשר הכל כאחד, ואז עידון ונחת של יחוד אחד, ולוקטים עידון ונחת של היחוד כל אותם כתרין, ונקשרים זה בזה, והלבנה מאירה ונקשרת בשמש ויושב הכל בעידון. ואז קרבן לה' ולא לאחר. ועל זה "בבקר יאכל עד" ולא לאחר [עד] יאכל עד ויתעדן ויתקשר בקשור בתחלה. מתי? "בבקר" שצריך להתברך השם הקדוש בתחלה, ואחר כך יתברכו האחרים. ועל כן אסור לו לאדם לברך את חברו בבקר עד שיברך את הקדוש ברוך הוא, שהוא צריך להתברך בראשונה. והיינו "בבקר יאכל עד" ואחר כך יתברכו האחרים.]

פי' נתינת שלום. ועי' גמ' ברכות יד ע"א: אמר רב כל הנותן שלום לחבירו קודם שיתפלל כאלו עשאו במה.

⁶²⁷ ז"ל בשלימות: "יבא דודי לגנו ויאכל פרי מגדיו" מאי "ויאכל פרי מגדיו" אלן קרבנין דאתקרבו קמיה מנשמתיהון דצדיקיא האי בפלגות ליליא בשעתא אחרא שאר קרבנין. [תרגום: "דודי לגנו ויאכל פרי מגדיו" מהו "ויאכל פרי מגדיו"? אלו קרבנות, שנקרבו לפניו מנשמות הצדיקים, זה בחצי הלילה, בזמן אחר שאר הקרבנות.] כאן מתבאר גודל מעלת התיקון המיוחד של תיקון חצות.

⁶²⁸ יש להסתפק לאיזה לשון של הזהר כיוון רבינו. אמנם לפ"ר נראה כי כוונתו לדברים דלהלן: רבי שמעון אמר כלא שפיר אבל רזא דמלה אכלו רעים לעילא שתו ושכרו דודים לתתא אמר ליה רבי אלעזר מאן אינון לעילא ומאן אינון לתתא אמר ליה יאות שאילתא דא אתר עלאה דאינון באחדותא בחדותא דלא מתפרשין לעלמין אלין אקרון רעים הדא הוא דכתיב (בראשית ב' י') ונהר יוצא מעדן ועדן והוא נהר לא מתפרשן לעלמין ואשתכחו לעלמין ברעותא באחדותא בחדותא שתו ושכרו דודים אלין אינון לתתא דאקרון דודים לזמנין ידיען והא אוקימנא תא חזי באינון עלאי כתיב בהו אכילה בלא שתיה מאי טעמא מאן דאית ליה גרבי דחמרא אכילה בעיא ובגין דתמן שריא חמרא דמנטרא כתיב בהו אכילה ובאינון תתאי דבעיין שקיו כתיב בהו שתיה דהא כל נטיען שקיו בעיין מנחלא דעמיקא ועל דא באלין אכילה ובאלין שתיה אלין רעים ואלין דודים.

[תרגום: רבי שמעון אמר, הכל יפה, אבל סוד הדבר "אכלו רעים" למעלה "שתו ושכרו דודים" למטה. אמר לו רבי אלעזר, מי הם למעלה ומי הם למטה? אמר לו, יפה שאלת, זה המקום העליון שהם באחדות ובשמחה שאין נפרדים לעולמים אלו נקראים רעים. זהו שנאמר "ונהר יצא מעדן" (בראשית ב') ועדן ונהר אין נפרדים לעולמים, ונמצאים לעולמים ברצון ובאחדות ובשמחה. "שתו ושכרו דודים" אלה הם למטה הנקראים "דודים" לזמנים ידועים. והרי בארנו, בא ראה: באותם עליונים נאמר אכילה בלא שתיה, מה הטעם, מי שיש לו נאדות יין צריך אכילה, ומשום ששם שרוי היין המשמר, נאמר בהם אכילה. ובאותם התחתונים שצריכים השקיה, נאמר שתיה, שהרי כל הנטיעות צריכות השקיה מהנחל העמוק, ולכן באלו אכילה ובאלו שתיה. אלו רעים ואלו דודים.]

עי' דע"ה ח"ב ל"ד ע"ב ז"ל, הרב בכוונת יום הכיפורים (שעה"כ יו"כ ב' ופרע"ח יו"כ ג') כי אכלו ריעים הוא האכילה דא"ר המקבלים אכילתם מעתיק יומין וא"ר והם ב' מיני אכילות דא"ר אחד משפעת עתיק יומין הנמשך לא"ר ע"י א"ר ואחד מא"ר עצמו ושתו ושכרו דודים הם ב' מיני אכילות דהז"ר הנקרא בשם שתיה אחד משפעת א"ר הנמשך להז"ר ע"י א"ר ואחד מא"ר עצמו וכמו שמבואר שם בדברי הרב בארוכה, והרי נמשך להם אכילה הזו מלמעלה למטה והוא בחי' אכילה יותר עליונה ויותר גבוה הרבה מאד והוא מעין תיקון העתיד. ובאמת הנה נמצא באדם ג"כ בחי' האכילה הזו והוא ביום התענית כמ"ש בזה"ק תרומה קנ"ג א' ובדברי הרב בשער רוח הקודש בכוונת תענית דף ז' סע"ב ושם ע"א כי אז נמשך המזון מעילא לתתא מן המוח אל הלב ומהלב לכל האברים והוא מזון רוחני וכן המן שאכלו ישראל במדבר היה ג"כ מעילא לתתא ולכן לא היה בו פסולת והוא מעין תיקון העתיד שימשך אז כל הקיום והחיות רק מעילא לתתא וכמ"ש ברכות י"ז א' העולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתיה כו' אלא צדיקים יושבים כו' ונהנים מזיו השכינה שנאמר ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו ולא יהיה לעתיד אלא רק אותה האכילה העליונה לבד אבל עכשיו הנה משתמשים באמת ובדקדוק אלו ב' האכילות ביחד וכמ"ש כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם והוא השפע הרוחני הנמשך מלמעלה בכל מזון ומזון והוא המקשר את הנשמה עם הגוף ע"י כל מאכל ומשקה.

⁶²⁹ ז"ל בשלימות: דנשמתא קדישא מזווגא דמלכא ומטרוניתא נפקת ובגיני כך היך גופא דלתתא מדכר ונוקבא אוף הכי נשמתא לעילא כי תהיה אלמנה מההוא גופא דאזדווגת ביה ומית וגרושה דאתרכת מההוא חולקא דשמא קדישא וכל כך למה בגין דזרע אין לה לאשתכחא כגוונא דלעילא ולאשתקשרא בשמא קדישא ושבה אל בית אביה מאן ושבה ושבה סתם לאשתקנא כמלקדמין וכדין ושבה אל בית אביה דא קודשא בריך הוא כנעוריה כקדמיתא מלחם אביה תאכל לאתענגא בענוגא דמלכא מכאן ולהלאה (ויקרא כב' י') וכל זר לא יאכל קדש מאן הוא זר ההוא דלא (ס"א אוקיר) אוקים שמא קדישא לתתא ולית ליה ביה חולקא לא יאכל קדש לית ביה חולקא מענוגא דלעילא דאית ביה אכילה דכתיב (שיר ה' א') אכלו רעים אכלו רעים אכילה דלעילא ענוגא דקודשא בריך הוא הוי והאי ענוגא שריא באתר דשריא כד ריחא דקרבנא הוה סליק תא חזי בשעתא דאשתכח מזוונא לתתא אשתכח מזוונא לעילא למלכא דאתקין סעודתא דיליה ולא אתקין לעבדוהי כד אתקין לעבדוהי אכיל הוא סעודתא דיליה ואינון אכלי סעודתיהו הדא הוא דכתיב (שם) אכלתי יערי עם דבשי דא סעודתא דמלכא.

[תרגום: הנשמה הקדושה היא מהזיווג של המלך והגבירה יוצאת. ומשום כך כמו שהגוף של מטה הוא מזכר ונקבה אף כך הנשמה למעלה, כי תהיה אלמנה מאותו הגוף שהזדווגה בו ומת, וגרושה שגרשה מאותו החלק של השם הקדוש. וכל כך למה, משום ש"זרע אין לה" להמצא כמו של מעלה ולהתקשר בשם הקדוש, ושבה אל בית אביה. מי ושבה? ושבה סתם להתתקן כמו מקדם, ואז "ושבה אל בית אביה" זה הקדוש ברוך הוא. כנעוריה, כבראשונה. מלחם אביה תאכל, להתענג בענג של המלך מכאן והלאה. (שם) "וכל זר לא יאכל קדש" מי הוא הזר? אותו שלא (כיבד) הקים את השם הקדוש למטה, ואין לו בו חלק "לא יאכל קדש" אין בו חלק מהענוג של מעלה שיש בו אכילה שנאמר "אכלו רעים" (שיר השירים ה') אכילה של מעלה היא הענוג של הקדוש ברוך הוא, והענג הזה שרוי במקום ששרוי כאשר ריח הקרבן היה עולה. בא ראה, בשעה שנמצא מזון למטה, נמצא מזון למעלה. - למלך שתקן את סעודתו, ולא תקן לעבדיו. כשתקן לעבדיו - הוא אכל את סעודתו, והם אכלו את סעודתם. זהו שנאמר (שם) "אכלתי יערי עם דבשי" - זו סעודת המלך.]

צ"ע אם כוונתו כאן לבאר שמאחר שבגלות אין זיווג בין ז"א ונוק', אזי כל האוכל הוא בחסרון באופן שבו הכל גשמי, וז"ס "וכל זר לא יאכל קודש".

⁶³⁰ עי' לעיל הערה 586, שכל המזון שהיה מהקרבת בא אך ורק דרך הצדיקים ודברי התורה שלהם.

נפש החיים

הכתוב (שיה"ש ה א) אכלתי יערי וגו' על סוד ענין הקרבנות ע"ס. וקס צפ' פנחס (רנב ע"צ⁶³²) וע' קס (רמ ע"צ⁶³³) ענין נפלא בזה. וכן פרט וביאר קס כל אברי כלי מצללי ומעכלי האכילה שבאדם, שהמה ג"כ בסדרי פרקי המרכבה עולמות וכחות עליונים מכונים בשמות אותן האברים ממך, שהן כלי מצללי ומזכרי הקרבן ע"ס היטב (צדף רכ"ד ע"א ודף רל"ד ורל"ה בזהר וזרע"מ קס) וצסוד ד' דרגין לקרבן (ויקרא א ט) אשה ריח ניחח לה, ג' דרגין אשה ריח ניחח כסדרן בג' עקרי אברי האכילה, כדל לב מוח, אשה ככד, ריח בלב, ניחח במוח (ובצילור ענינים אכ"מ להאריך) שעל ידם מתיישבין הג' בחי' נר"ן, שעיקר מסכנס הוא בתוך אלו ג' אברים, ועוד דרגא עלאה טמירא בחי' נשמתא לנשמתא, סוד שרש הגשמה הדבוקה כזיכור צו ית', וזהו לה'. ולכן ארז"ל (ברכות נה ע"א) בזמן שצית המקדש היה קיים מזבח מכפר עכשיו שלחנו קל אדם מכפר עליו⁶³⁴.

שער ב פרק י

ולא זו בלבד שבתביבת ברוך אתה, שפירושו הוא תוספת רבוי ברכה ושפע שייך זאת הכוונה, אלא שגם בכל תיבה ותיבה מכל נוסח התפלה שייך ג"כ זאת הכוונה הקדושה. כי כל תיבה מהתפלה או של איזה ברכה היא העולה למעלה מעלה ע"י מארי קלין וגדפין דנטלין לה⁶³⁵, לפעול פעולתה בשרשה העליון המיוחד לה, והוא נעשה בזה כביכול שותפו של יוצר בראשית לבנות ולנטוע כמה וכמה עולמות, כמ"ש בתקונים (תקון י"ה סט לה ע"ב קכג ע"א) וכד ב"ג אפיק הבלים ודבורים בצלותיה כמה עופין פתחין גרפייהו ופומייהו לקבלא לון הה"ד כי עוף השמים יוליך את הקול ובעל כנפים כו' ונטיל קב"ה אינון מלין ובני בהון עלמין דאתמר בהון כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה כו' ורזא דמלאה ואשים דברי בפוך וגו' לנטוע שמים וגו' ולאמר

⁶³¹ ז"ל בשלימות: אכלתי יערי עם דבשי דא יעקב ברחל דא אכילה כדקא יאות שתיתי ייני עם חלבי דא דרועא שמאלא בירכא ימינא הא כלהו דרגין (ס"א קרבנין) עלאין דאתהני בהו מלכא קדישא בקדמיתא ודא מיכלא דיליה והנאה דיליה עד הכא מיכלא דמלכא עלאה בקדמיתא מכאן ולהלאה יהיב רשו לד' דיוקנין דחקיקין בכורסייא ולכל אינון דמתפשטן מנייהו לאתהני ולמיכל הה"ד אכלו רעים שתו ושכרו דודים אכלו רעים אלין אינון ארבע דיוקנין דאמרן שתו ושכרו דודים כל אינון דמתפשטי מנייהו וכלהו אכלי ומתפשטי ואתהנון כדקא יאות ואנהירו אנפין ועלמין כלהו בחדוה.

תרגום: "אכלתי יערי עם דבשי", זה יעקב ברחל, זו אכילה כמו שצריך, שתיתי ייני עם חלבי, זו זרוע שמאל בירך ימין. הרי כולן מדרגות (קרבנות) עליונות שנהנה מהן המלך הקדוש בראשונה. וזו האכילה שלו וההנאה שלו, עד כאן אכילת המלך העליון בראשונה, מכאן ולהלאה נתן רשות לארבע דמויות החקוקות בכסא, ולכל אותם שמתפשטים ממנו ליהנות ולאכול. זהו שנאמר "אכלו רעים שתו ושכרו דודים" "אכלו רעים" אלו הן ארבע דמויות כמו שאמרנו. "שתו ושכרו דודים" - כל אותם שמתפשטים מהן, וכלם אוכלים ומתפשטים ונהנים כמו שראוי, ומאירים הפנים, והעולמות כלם בשמחה.

⁶³² ז"ל בשלימות: ובנהמא דאורייתא אית סלת דיהב ליה מלכא לאינון דאתמר עלייהו כל ישראל בני מלכים מיכלא דצדיקייא ואית נהמא דאורייתא דאיהו פסולת לאינון עבדין ושפחות דבי מלכא ובג"ד במטרוניתא אתמר ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה וחק לנערותיה דאינון מארי מתניתין. [תרגום: ובלחם התורה יש סלת שנתן לו המלך, לאותם שאמור עליהם כל ישראל בני מלכים. מאכל הצדיקים, ויש לחם של התורה שהוא פסולת לאותם עבדים ושפחות של בית המלך, ומשום זה במלכה נאמר (משלי לא) "ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה וחק לנערותיה" הרי הם בעלי משנה.] צ"ע, אם למאמר זה כיוון רבינו. וגם צ"ע אם כוונתו לדייק שיש ב' מיני מאכלים, יש "למטרוניתא" דהיינו ללומדי הנסתר, ויש "לנערותיה" דהיינו ללומדי הגללה.

⁶³³ עי' שם שהזהר מביא איך הקרבנות מושרשים במרכבה ואיך הם מתקנים למעלה, ועי' בזה ביהל אור ח"ג כח ע"א. השור והנשר המה שורש הקרבנות, ואילו האדם והאריה המה מקבלי הקרבנות. אמנם מכאן ומעוד כמה מקומות משמע שגם החיצונים נהנים מהקרבנות. ועי' דע"ה ח"ב קנו ע"ב שהוא חלק של קיום העולם, שה' נתן לכל המשרתים קיום ג"כ.

⁶³⁴ עי' רש"י חגיגה כז ע"א, שכל זה נאמר בהכנסת אורחים, וצ"ע אם כוונתו של רבינו לומר שכל הכנסת אורחים הוי בגדר זיווג של ז"א ונוק', והוא התיקון החסרון הנ"ל בהערה 629.

⁶³⁵ תרגום: בעלי קול וכנפיים לוקחים אותה.

נפש החיים

לציון עמי אתה א"ת עמי אלא עמי בשותפי⁶³⁶, וכן הוא שם (בתיקון סט קו ע"ב קכ ע"א). והמשכיל יבין מדעתו שלא לחנם הוצרכו לתיקון תחנה קטנה ותפלה קצרה כזו⁶³⁷ ק"ב זקנים ומהם כמה נביאים (מגילה יז ע"ב), אלא שהמה השיגו ברוח קדשם והשגת נבואתם העליונה, ונהירא להו שבילין דכל סדרי בראשית ופרקי המרכבה, לזאת יסדו ותקנו מטבע ברכות והתפלות באלו התיבות דוקא, מאשר ראו והשיגו איזה דרך ישכון אורה של כל תיבה פרטית מהם אשר היא נצרכת מאד לתיקון רבוי עולמות וכחות עליונים וסדור המרכבה, וכמאמרם ז"ל⁶³⁸ העבודה צורך גבוה. וזהו ענין מאמרם ז"ל (יבמות סד ע"א) שהקב"ה מתאוה לתפלתן של צדיקים, ובתנחומא (פ' תולדות פ"ט) אמרו ולמה נתעקרו האמהות, אמר ר"ל שהיה הקב"ה מתאוה לתפלתם. ובזוהר (תולדות קלו ע"א) ת"ח עשרין שנין אשתהי יצחק עם אתתיה ולא אולידת עד דצלי צלותיה בגין דקב"ה אתרעי בצלותהון דצדיקיא כו', מ"ט בגין דיתרבי ויתוסף רבות קודשא לכל מאן דאצטריך בצלותהון דצדיקיא⁶³⁹. וכתוב מפורש (משלי ט"ו) ותפלת ישרים רצונו. ולכן קראו רז"ל את ענין התפלה דברים העומדים ברומו של עולם (ברכות ו ע"ב), היינו שהדברים עצמם הם תיבות התפלה עומדים ברום העולמות, ובזוהר (ויקהל רא ע"א) צלותא דב"נ איהו פולחנא דרוחא איהי קיימא ברזין עלאין ובני נשא לא ידעין דהא צלותא דב"נ בקעת אורין בקעת רקיעין פתחת פתחין וסלקא לעילא⁶⁴⁰, וע' בע"ב שם⁶⁴¹ ובדף ר"ב ע"א וריש ע"ב⁶⁴² נוראות

מאיר הנפש

⁶³⁶ והנה ז"ל בשלימות: אמר רבי שמעון לחבריא, זכאה חולקנא דעלאין ותתאין. אינון באסכמותא לסייע לן האי איהו דאוקמוהו מארי מתניתין, דבר נש דאשתדל בפולחנא דמאריה דכל בריין דעלמא אינון בסייעתא דיליה, כמה דאוקמוהו כל העולם כלו לא נברא אלא לצוות לזה, ואפילו שרפים וחיות ואופנים לא אתבריא אלא לסייעתיה. וכד בר נש אפיק הבלים ודיבורים בצלותיה כמה עופין פתחין גדפיהו ופומייהו לקבלא לון הה"ד (קהלת י') כי עוף השמים יוליך את הקול ובעל כנפים יגיד דבר ונטיל קודשא בריך הוא אלן מלין ובני בהון עלמין דאתמר בהון כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עשה ורזא דמלה ואשים דברי בפך ובצל ידי כסיתך לנטע שמים וליסד ארץ ולאמר לציון עמי אתה אל תקרי עמי אלא עמי בשותפו.

תרגום: אמר רבי שמעון לחברים, אשרי חלקנו, שעליונים ותחתונים הם בהסכמה לסייע לנו, זהו שבארוהו בעלי המשנה שאדם המשתדל בעבודת רבונו, כל הבריות של העולם הם בסיועו, כמו שבארוהו כל העולם כלו לא נברא אלא לצוות לזה, ואפילו שרפים וחיות ואופנים לא נבראו אלא לסייעו, וכשאדם מוציא הבלים ודיבורים בתפלתו, כמה עופות פותחים כנפיהם ופיהם לקבל אותם. זהו שנאמר "כי עוף השמים יוליך את הקול, ובעל כנפים יגיד דבר" ונטול הקדוש ברוך הוא הדברים הללו ובונה מהם עולמות, שנאמר בהם "כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עשה". וסוד הדבר, "ואשים דברי בפך ובצל ידי כסיתך לנטע שמים וליסד ארץ ולאמר לציון עמי אתה" אל תקרי עמי אלא עמי, בשותפות. ⁶³⁷ שמנה עשרה.

⁶³⁸ לא מצאתי וצ"ע מקורו. והנה עי' הקדו"ש ז ע"ב שלשונו ע"ז 'כנודע מכמה ספרי קדושי עליון'. ⁶³⁹ תרגום: בא ראה, עשרים שנה השתהה יצחק עם אשתו ולא הולידה עד שהתפלל את תפלתו, משום שהקדוש ברוך הוא מתרצה בתפלות הצדיקים וכו'. מה הטעם, כדי שיתרבה ויתוסף משחת קדש לכל מי שצריך בתפלות הצדיקים.

משמעות דברי הזהר היא שכל העולם מתברך מתפילת צדיק, ולכן הם חסרים כדי לתקן את כל העולם וכן הוא בתיקו"ז הנ"ל.

⁶⁴⁰ תרגום: תפלת האדם היא עבודת הרוח, והיא עומדת בסודות עליונים. ואנשים לא יודעים שתפילת האדם בוקעת אורים, בוקעת רקיעים, פותחת פתחים ועולה למעלה.

ע"ש בניצוצי אורות מש"כ בשם הרמ"ז שד' לשונות אלו הם כנגד ד' דרגות הרי הם ד' עולמות אבי"ע. ⁶⁴¹ ז"ל בשלימות: ישראל עאלין לבי כנישתא לשבחה למאריהון פתחין בשירין ותושבחן דבעי ליה לבר נש כיון דאתקין גרמיה בפולחנא דעובדא בתקוני דמצוה וקדושה ליחדא לביה בתקונא דפולחנא פנימאה דמאריה ולשוואה לביה ורעותיה בההוא פולחנא דאינון מלין (ד"א דקאמר) דהא מלה סלקא ואינון ממנן דקיימין באוירא אתמנון לארבע סטרי עלמא לסטר מזרח אתמנא ממנא חד דקיימא באוירא לההוא סטרא גזרד"א שמיה ועמיה סרכין ממנן אחרנין דאינון מחכאן לההיא מלה דצלותא וסלקא באוירא בההוא סטרא ונטיל לה האי ממנא אי היא מלה כדקא יאות הוא וכל אינון סרכין נשקין לההיא מלה וסלקין עמה עד ההוא אוירא דרקיעא לעילא דתמן ממנן סרכין אחרנין בשעתא דנשקי לההיא מלה פתחי ואמרי זכאין אתון ישראל דידיעתו לאעטרא למאריכון בעטרין קדישין זכאה איהו פומא דמלה דעטרא דא נפקא מניה כדן פרחין אתון דקיימין באוירא דבשמא קדישא דתריסר אתון דההוא שמא שליט באוירא והאי איהו שמא דהוה טאס ביה.

נפש החיים

נפלאות עניין עליית כל מלה ומלה דצלותא, ובריש פ' ואתחנן (רס ריש ע"ב) ובשעתא דצלותא קיימא כל אינון מלין דאפיק ב"נ מפומיה בההיא צלותא כלהו סלקן לעילא ובקעין רקיעין עד דמטו כו' ומתעמרי כו'.⁶⁴³

והוא מעורר בקולו דלתתא את הקול העליון, קול גדול הידוע⁶⁴⁴ בזוהר (וכמ"ש בכ"מ בזוהר דצלותא סלקא לאמשכא ברכאן מעומקא דכלא⁶⁴⁵, והוא הקול גדול). וז"ש הקול קול יעקב⁶⁴⁶, שלקול תפלת האדם מתעורר לעומתו הקול העליון, ולכן דרשו רז"ל (תענית טז) ע"פ נתנה עלי בקולה ע"כ שנאתיה, ואמרו זה ש"צ שאינו הגון, ר"ל שאין נמצא רק קולו לבד ולא גרם קולו לעורר גם הקול העליון עמו, ז"ש נתנה עלי בקולה לבד ע"כ כו', וזש"ה (יואל ב יא) וה' נתן קולו לפני חילו. ולזאת אף שקראו רז"ל את ענין התפלה עבודה שבלב, עכ"ז אגמרו מקראי דחנה שצריך שיחתוך בשפתיו⁶⁴⁷.

שער ב פרק יא

ומ"ש (יואל שס) לפני חילו, רמז זה העיקר הגדול של ענין התפלה, שכלל כוונתה הוא לכיין רק להוסיף כח בקדושה, שכמו שהאיש מאנשי החיל משליך כל ענייניו וצרכי עצמו מנגד, ומוסר נפשו ברצונו רק על כבוד המלך, שישגיג הכתר מלוכה של אותה המדינה, ותנשא מלכותו. כן ראוי מאד להאדם הישר⁶⁴⁸ לשום כל כוונתו וטוהר מחשבתו בתפלתו רק להוסיף תת כח בהעולמות

תרגום: ישראל נכנסים לבית הכנסת לשבח את ריבונם ופותחים בשירות ותשבחות שצריך האדם, שמכיון שהתקין עצמו לעבודת המעשה בתקוני מצוה וקדושה ליחד את לבו בתקון של העבודה הפנימית של אדונו ולשים את לבו ורצונו באותה עבודה של אותם דברים (שאומר), שהרי הדבור עולה, ואותם הממונים שעומדים באויר, התמנו לארבעת צדדי העולם, לצד מזרח. התמנה ממונה אחד שעומד באויר לאותו צד ושמנו גזרדי"א, ועמו שרים ממונים אחרים שהם מחכים לאותו דבור של תפלה. ועולה באויר באותו צד, ונוטל אותו הממונה אם הדבור הזה הוא כראוי. וכל אותם שרים נושקים את אותו דבור ועולים עמו עד לאותו אויר של הרקיע למעלה, ששם ממונים שרים אחרים בשעה שנושקים את אותו הדבור פותחים ואומרים: אשריכם ישראל, שאתם יודעים לעטר את אדונכם בעטרות קדושות, אשרי הפה שדבור של העטרה הזו יצא ממנו, ואז פורחות האותיות שעומדות באויר שבשם הקדוש של שתיים עשרה אותיות שאותו שם שולט באויר, וזהו השם שהיה טס בו.

⁶⁴² ע"ש באריכות שתפילה עולה בכל ז' הרקיעים.

⁶⁴³ ז"ל בשלימות: ובשעתא דצלותא קיימא כל אינון מלין דאפיק בר נש מפומיה בההיא צלותא כלהו סלקין לעילא ובקעין אוירין ורקיעין עד דמטו לההוא אתר דמטו ומתעטרו ברישא דמלכא ועביד מנייהו עטרה.

[תרגום: ובשעה שהתפלה עומדת, כל אותם דבורים שמוציא אדם מפיו באותה התפילה, כלם עולים למעלה ובוקעים אוירים ורקיעים, עד שמגיעים לאותו מקום שמגיעים, ומתעטרים בראש המלך ועושים מהם עטרה.]

לההוא אתר - סנד"ל הקושר כתרם לרבו (מהרח"ו). והנה בענין סנד"ל עי' בבהגר"א על ספד"צ ל' ע"ב, ז"ל, סוד ב' עמודים שהבית נכון עליהם, יכין ובוועז, הן ז"ל שתחת המלכות, שהיא נקראת בית כידוע, והיא קביע על ב' רביין, והן ז"ל דבריאה מט"ט וסנדלפון דבריאה, שהן ז"ל דבריאה כמ"ש בתז"ח צ' ע"ב רביין קביעין תחותה כו' עכ"ל, עיי"ש היטב כל העניין.

⁶⁴⁴ "קול תחתון" הוא כינוי למלכות, ו"קול גדול" הוא כינוי לבינה. ועי' בהגר"א בס"י י ע"ד, ז"ל, והוא קול גדול דלא פסק - קלא פנימאה. ועי' תז"ח (יט ע"ג) וז"ל, וכד אתפשט' מטאת לחד מאלין ואשתני ואתעביד רוח דלא שכיך לעלמין ונביעו תדיר, ע"כ, כלומר נשימה. ועי' בבהגר"א על ספד"צ יג ע"ד ד"ה וענין רצוא.

⁶⁴⁵ תרגום: שתפילה עולה למשוך ברכות מהעומק של הכל, עי' לעיל שער ב' פרק א' בזהר בשלח שם ובהערה 515.

⁶⁴⁶ כלומר פעמיים קול. ועי' זהר ויגש רי ע"א ש"קל" בלא ו' הוא כינוי לבינה ועם ו' הוא ת"ת. ואכן בחומש איתא "הקל קול יעקב" קל ברישא וקול בסיפא, וכדאמרן.

⁶⁴⁷ שרק אז יש לו מציאות של קול, ורק אז מתעוררת בחינת "קול גדול".

⁶⁴⁸ עי' לעיל הערה 118.

נפש החיים

הקדושים⁶⁴⁹ ולעורר בקולו הקול העליון, לאמשכא מניה ברכאן ונהירו לכלא⁶⁵⁰, להעביר רוח הטומאה מן העולם, ויתוקן עולם במלכותו ית"ש, ולא על עניניו וצרכי עצמו כלל.

ועינינו הרואות בנוסח תפלת ר"ה שהוא מסודר מראשו עד סופו רק על כבוד מלכותו ית"ש, שתתעלה כבתחלה קודם הטא אדה"ר, וגם נוסח תפלת כל השנה אף שלפי פשוטו הנראה רובו ככולו מסודר על עניני צרכי עצמנו, ודאי ברור לכל מביין⁶⁵¹, ומקומו הוא מוכרע שלא כינונו אנשי הכנסת הגדולה על הנראה מפשוטי פירוש המלות לבד כמש"ל פ"י, ותפלות נגד תמידין תקנום, שהיו עולות כליל לאישים כולה לגבוה סלקא ולא היה בהם חלק הדיוט כלל.

ואף דהלכתא גמירא לה בש"ס (שבת קד ע"א) שהיחיד רשאי לחדש דבר בתפלתו על צרכי עצמו וצערו בכל ברכה לפי ענינה, גם בזה צריך שלא תהא תכלית כוונתו על צער, ולא זו הדרך הנכונה לישרים בלבותם, כי באמת יפלא איך שייך לבקש להתחנן כלל לפניו ית"ש להסיר מעליו צער ויסוריו, כמו בענין רפואות הגוף הרופא משקו סמנים חריפים, או אם הרופא מוכרח אף גם לחתוך אבר אחד לגמרי שלא יתפשט ארס החולי יותר, האם יתחנן אליו החולה שלא ישקחו הסמנים, או שלא יחתוך האבר, הלא החולה עצמו שוכרו לכך. כן איך ישפוך שיח לפניו ית"ש להסיר מעליו היסורים, הלא המה רמיה וסמא דחיי לכפר עונותיו, כמאמרם ז"ל (שבת נה ע"א) אין יסורין בלא עון ואם לא אפוא נפש החוטאת במה תתכפר.

אמנם תכלית הכוונה צריכה שתהיה רק צורך גבוה, כי⁶⁵² במקום שיש חילול שמו ית', כגון צרת כלל ישראל באמור (יחזקאל לו ב) עם ה' אלה והמה מוכים ומעונים⁶⁵³, מחוייבים לבקש ולשפוך שיח לפניו ית"ש על חילול שמו ית', ואך למען שמו יעשה, וגם היחיד על צער אף אם אין חילול השם בדבר, יש מקום ג"כ* לבקש לפניו יתברך על גודל הצער של מעלה, בזמן שהאדם שרוי בצער למטה, כמאמרם ז"ל במשנה (סנהדרין פ"ו מ"ה) אר"מ בזמן שהאדם מצטער שכינה מה הלשון אומרת קלני מראשי קלני מזרועי⁶⁵⁴**. ואמרו בשמות רבה (פ"ב פ"ה) ובחזית בפסוק אני ישנה, תמתי כו', מה התאומים הללו אם חיש א' בראשו חבירו מרגיש, כן אמר הקב"ה (תהלים צא טו) עמו אנכי בצרה. ובתנחומא (ס"פ אחרי פ"ב) כל ישועה שבאה לישראל היא של הקב"ה, שנאמר עמו אנכי בצרה כו', ר"ל ומסיים ואראהו בישועתי, הישועה שלך היא שנא' ולכה לישועתה לנו. ובשחר טוב (תהלים מזמור י"ג) יגל לבי בישועתך, אר"א זה אחד מן המקראות הקשים, שישועתו של הקב"ה היא ישועתן של ישראל, בישועתנו אין כתיב אלא בישועתך כו', ישועתך היא ישועתנו.

מאיר הנפש

⁶⁴⁹ ועי"כ ממילא תהיה השפעת קדושה לתחוננים, שכן על ידי זה תתמלאנה כל החסרונות של עניני העולם הזה, שכל חיסרון של גשם הוא תולדה של חיסרון ברוחניות הקיים בעולם.

⁶⁵⁰ תרגום: להמשיך ממנו ברכה ואור לכל.

⁶⁵¹ עי' גר"א בשנות אליהו ברכות פ"ה מ"א, וכן בגר"א תיקונים מח ע"ב ד"ה בכמה תחנונים, דכל תפילת י"ח איננה על צרכי הפרט כלל, אלא רק על צרכי גילוי כבודו ית'. וזהו שאמרו (ברכות ל ע"ב) חסידים הראשונים היו שוהים שעה אחת וכו' ומתפללים, כדי שיכוונו את לבם לאביהם שבשמים. פי' "לאביהם שבשמים", שכאשר מבקשים את בקשתם, לא יחשבו על עצמם אלא על אביהם שבשמים. אמנם תפילת אלקי נצור היא על צרכי הפרט.

⁶⁵² נראה לי שכאן הוא אומר ששורש כל החסרונות הוא חילול שמו ית', ולכן זהו עומק הכוונה בכל תפילה שיהיה למען שמו ית'.

⁶⁵³ מדובר על הגלות, והוא חילול שמו ית'. ופירוש "חילול שמו ית'" ששכינתו והנהגתו ית' אינה באתגליא.

⁶⁵⁴ עי' בביאור הגר"א על תיקוני זהר דף מח ע"ג בד"ה בכמה תחנונים ז"ל, בכמה תחנונים כו' - דכל הבקשות דצלותא הוא הכל על כלל ישראל דהוא בשכינתא שהיא כלל ישראל, ע"כ, ובדף נ' ע"ב ד"ה וכד כו' ובדף פ"ז ע"ג בד"ה ולקבל נעימו ז"ל, כל קשוטי ומעשה ישראל וכל עניניהם הכל בה, ע"כ, ושם ע"ד בד"ה מה כתיב בה ז"ל, כל התיקונין בדין הכל אליה ומ"ש אליו הוא אליה דאנן אברים דילה, ע"כ, ובדף ק"ו ע"ג ז"ל, כל תיקון השכינה הוא נשמתינ דצדיקיא בהאי עלמא, דהוא התפשטות רוחא דילה, ע"כ, ובי"א תיקונים האחרונים בריש תיקון ו' בד"ה אלא בליל שבת (קסז ע"ב) ז"ל, הישראל הן ענפין דשכינתא כפי שהישראל מאירין כן שכינה.

נפש החיים

הגה"ה

ואלו ב' האופנים רמזם התנא שניהם במשנה (ר"ה פ"ג מ"ח⁶⁵⁵) והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל כו', וכי ידיו של משה עושות מלחמה כו', אלל לומר לך וכו', כיואל דדבר אתה אומר וכו'. הנה האופן הא' הנזכר במקום שיש חילול שמו ית' אמר שרמז לנו הכתוב במלחמת עמלק שהיה בזה חילול שמו ית', כידוע מאמרם ז"ל בפסיקתא משל לאמצטי וכו', וכן אמרו שם שהיה חותך מילות וזרקן כלפי מעלה, ז"ש והיה כאשר ירים משה וכו' וכי ידיו של משה וכו', אלל כ"ז שהיו ישראל מסתכלין רק כלפי מעלה לבה, שלל היתה לעקת תפלתם לפניו ית"ש על אשרם אלל רק על חילול שם אציהם שצממים ית"ש, היו מתגברים גם המה, ואם לאו כו'. ואמר עוד שגם במקום שאין חילול השם בדבר, רמז לנו הכתוב בענין נחש הנחשת אופן וענין הבקשה והתפלה הרצויה לפניו ית"ש, וכי נחש ממית וכו' אלל בזמן שהיו משליכין לער עאמם מנגד לגמרי והיו מסתכלין ופוכין תחנתם ובקשתם רק על גודל הצער של מעלה שגרמו בעת עשיית העוון, ר"ל וגם הצער של עתה שנעשה למעלה מחמת שהמה שרוים עתה בצער מיסורי העונש בעונם אז היו מתרפאין כו'.

**הגה"ה

ומ"ש קלני מראשי קלני מזרועי, הענין הם תפילין ש"ר ותש"י⁶⁵⁶, כי ארז"ל (ברכות דף ו ע"א) שהקב"ה מניח תפילין. וענין התפילין שלו ית"ש הוא התדבקותו ית"ש להטיב עמנו בכל, כמ"ש שם תפילין דמארי עלמא מה כתיב זהו ומי כעמד ישראל גוי אחד, כי מי גוי גדול וכו', וכן כל הפסוקים דשם הם רק שצחי ישראל, וכלהו כתיבי באדרעי. והוא כענין את ה' האמרת היום וה' האמירך היום להיות לו לעם סגולה כו', ש כמו שצתפילין שלנו כתובים שצחי הקב"ה, כן תפילין שלו כזיכור הם שצחים שלנו, ששם הוא ענין ההתדבקות, והוא ענין הכתוב ישראל אשר בך אתפאר, סוד התפילין דמארי עלמא שהתפילין נקראים פאר כמש"ל (ברכות יא ע"א), וע' זוהר (בשלח סב ריש ע"ב⁶⁵⁷). לכן כשאדם מצטער ואז אין להתקשרות וההתדבקות כזיכור בין האדם לבינו ית' שמו בשלימותו כלאוי, הוא ענין קלני מראשי קלני מזרועי, שהם מקומות התפילין ששם היה ראוי להיות ההתדבקות הקדושה.

וע' זוהר (אמור צ' ריש ע"ב⁶⁵⁸) בענין הכתוב לה' הישועה, וזהו עמו אנכי בצרה, היינו שמן המצר משתף אותו ית"ש, אז אחלצהו וכו' וכשהאדם אין מרגיש צערו מיסוריו מגודל מרירותו

מאיר הנפש

⁶⁵⁵ וז"ל בשלימות: והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל וגו' (שמות יז) וכי ידיו של משה עושות מלחמה או שוברות מלחמה. אלא לומר לך, כל זמן שהיו ישראל מסתכלים כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים היו מתגברים. ואם לאו, היו נופלין. כיוצא בדבר אתה אומר (במדבר כא) עשה לך שרף ושים אותו על נס, והיה כל הנשוך וראה אתו וחי. וכי נחש ממית, או נחש מחיה. אלא, בזמן שישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהן שבשמים, היו מתרפאים, ואם לאו, היו נמוקים.

⁶⁵⁶ עי' יהל אור ח"ב לד ע"ב, ז"ל, בשעה שהרשע מצטער שכינה מה אומרת קלני מראשי קלני מזרועי שהן חותם דבני ישראל בתפילין.

⁶⁵⁷ ז"ל: דתניא מאי דכתיב "ישראל אשר בך אתפאר" (ישעיה מט ג), אתפאר ודאי, מאי משמע, דבגין ישראל לתתא קודשא בריך הוא מתפאר לעילא. ומאי פארא דיליה, דאתחבש בתפילין דמתחברא גווי לאתפארא.

[תרגום: שלמדנו, מהו הדבר שנאמר "ישראל אשר בך אתפאר" (ישעיה מט) ודאי "אתפאר", מה משמיע, שבשביל ישראל למטה, הקדוש ברוך הוא מתפאר למעלה. ומהו הפאר שלו, שמניח תפילין שמתחברים הגוונים להתפאר.]

⁶⁵⁸ ז"ל: תו פתח ואמר ליי' הישועה על עמך ברכתך סלה ליי' הישועה הכי תנינן זכאין אינון ישראל דבכל אתר דאתגלו שכינתא אתגלייא בהדייהו כד יפקון ישראל מגלותא פורקנא למאן לישראל או לקב"ה אלא הא אוקמוה בכמה קראי והכא ליי' הישועה ודאי אימתי על עמך ברכתך סלה בשעתא דקב"ה ישגח בברכאן עלייהו דישראל לאפקא לון מן גלותא ולאוטבא להו כדין ליי' הישועה ודאי ועל דא תנינן דקב"ה ייתוב עמהון דישראל מן גלותא הה"ד ושב יי' אלקיך את שבותך ורחמך.

[תרגום: עוד פתח ואמר "לה' הישועה על עמך ברכתך סלה, לה' הישועה" (תהלים ג) כך שנינו, אשריהם ישראל שלכל מקום שגלו, שכינה גלתה עמהם, כשיצאו ישראל מהגלות, למי הגאולה, לישראל או לקדוש ברוך הוא? אלא הרי פרשוה בכמה כתובים, וכאן "לה' הישועה" ודאי, מתי על עמך ברכתך סלה, בשעה שהקדוש ברוך הוא ישגח בברכות על ישראל להוציא אותם מן הגלות ולהיטיב להם, אז "לה' הישועה"]

נפש החיים

מצערו כביכול, המרורות הללו הן הן עצם מירוק פשעיו ומתכפר בזה, עד שיסורי עצמו בדלין הימנו. (והן הן הגבורות קדושות, כדרכו ית"ש להמתיק מר במר, והוא תיקון המדות בשרשן⁶⁵⁹).

שער ב פרק יב

ולכן ארז"ל (ברכות דף סג ע"א) כל המשתף שם שמים בצערו כופלין לו פרנסתו, והענין כי מלבד זה הצער שנעשה למעלה, כשמקבל עונשו ביסורים ר"ל, אין ערוך ודמיון כלל זה הצער של מעלה נגד עוצם הצער שגורם למעלה בעת עשותו העון ר"ל, כענין הבן יקיר שנתפתה בינו ונפל לארץ ונשבר מפרקתו וגופו, והוא מסוכן והוא עצמו אינו מרגיש אז כלל סכנת נפשו⁶⁶⁰, כמ"ש (משלי כג לה) הכוני בל חליתי הלמוני בל ידעתי⁶⁶¹, אמנם אביו לבו מתמרמר מאד ע"ז. וכאשר הרופאים קשרו השברים והניחו רמיה ותחבושת מסמנים חריפים, והבן מר צורח על הכאב שלו מהסמנים החריפים האוכלים בשרו, ועם כי אביו מצטער לצעקתו ורבות אנהותיו עתה, אין ערך כלל הצער של עתה נגד הצער והיגון הראשון שהיה לאביו בעת שנפל ושיבר עצמותיו, אשר כמעט נתיאש מחייו אז. כן ממש ע"ז האופן הוא ענין העון ר"ל, שבעת שהאדם עושהו הוא גורם למעלה צער גדול ועצום לאין ערך, והאדם עצמו אינו מרגיש אז בזה כלל ולא ידע כי בנפשו הוא, כי הוא נחשב אז כמת ח"ו, כמאמר ז"ל (בר"פ מי שמתו ברכות יח ע"ב) רשעים בחייהם קרויים מתים, ויש עונות שעל ידיהם נפשו נכרתה ח"ו לגמרי מהתקשרות הבל הקדושה⁶⁶², אבל הוא ית"ש אב הרחמן כביכול בצרתו לו צער, ומרוב רחמיו וחסדיו ית"ש שולח לו יסורין, אשר המה רמיה ותחבושת למרק עונו, ואז האדם מרגיש כאב יסוריו ומצטער, ובזה מתעורר ג"כ צער למעלה כנ"ל. אמנם אין ערוך כלל זה הצער נגד הצער שגורם למעלה בעת עשותו העון ח"ו, ולכן כשכל תכלית תפלת האדם לפניו ית"ש להסיר מעליו צערו הוא רק על הצער של מעלה המשתתף עמו בצערו, ושב ומתחרט באמת על עונו שגורם על ידו הצער של מעלה, אז היסורין מסתלקין מעליו, ולא עוד אלא שמוודין לו כמדתו וכופלין לו פרנסתו נגד הב' מיני צער שגורם למעלה, ועתה מתחרט על שניהם זדונות מתהפכין לו לזכיות⁶⁶³.

ודאי. ועל כן שנינו שהקדוש ברוך הוא, ישוב עם ישראל מן הגלות. זהו שנאמר "ושב ה' אלהיך את שבותך ורחמך" (דברים ד.)

"ושב ה'" - "והשיב" לא נאמר, אלא "ושב" שהוא ג"כ ישוב עמנו מהגלות (מהרח"ו).

⁶⁵⁹ עי' לש"ו דע"ה ח"ב טו ע"ב דמבאר הטעם, שכן כל טעם היותם דינים, הוא מפאת ריחוקם משרשם, והלוא בשרשם הדינים בוודאי ממותקים, לכן בהיגלות אותו השורש הם מתמתקים, שכן כל דין מושרש ברצונו ית' ובשורשו הוא כולו טוב, ולכן כאשר הוא נשרש בשרשו, נהפך הכל לטוב.

⁶⁶⁰ עי' לעיל הערה 237 והערה 238.

⁶⁶¹ ז"ל הגר"א שם, אל תאמר אלך וארוה דודים ביין ואבחנה אם טוב הוא אדבק בו ואם רע הוא אעזבנו ואנטשנו כי כאשר תדבק בו ינעמו לחכך אף רעותיו והכאותיו, כמש"כ רז"ל במדרש (תנחומא שמיני פרק יא) פ"א היה יורד מטר ויצא החסיד לשוק והיה הולך לבהכ"נ לתפלה וראה שכור אחד שהוא שוכב בשוק ואמת המים יורד עליו והבחורים והנערים מכין אותו באבנים ובצורין ומשליכין חומר בפניו ובתוך פיו כשראה זה החסיד אמר בלבו אלך לאבא ואביאנו לכאן וראה לו זה השכור והחרפה שעושין ממנו הבחורים והנערים אולי ימנע פיו מלשתות בבית היין ולהשתכר, וכן עשה הביאו לשם והראה לו, מה עשה אביו הזקן הלך אצל השכור ושאל לו באיזה בית שתה אותו יין שהיה משתכר בו. אמר לו בנו החסיד, אבא, בשביל זה קראתיך, אלא שתראה החרפה שעושים לזה כי כן עושים לך בעת שאתה שותה, אולי שתמנע פ"ך מלשתות בבית היין. אמר לו בני, בחיי אין לי תענוג וגן עדן אלא זה.

⁶⁶² עי' לעיל שער א' פרק יח.

⁶⁶³ עי' יומא פו ע"ב: אמר ריש לקיש גדולה תשובה שזדונות נעשות לו כזכיות שנאמר ובשוב רשע מרשעתו ועשה משפט וצדקה עליהם הוא יחיה, לא קשיא כאן מאהבה כאן מיראה, ע"כ. וקשה, שכן התם מבואר כי הזדונות נעשות זכיות על ידי תשובה מאהבה ולא ע"י תפילה על צער שמים וצ"ע דברי רבינו מנליה. אמנם עי' ע"ח שער קל"י נוגה פרק ח' שכל תשובה הופכת את הרע לתיקון וממילא אז הוא עובר לצד הטוב ונהיית החובה לזכות לכאורה יש לומר שאין חילוק, ויתכן לומר שעצם דבר זה שחושב על צער שמים זה נחשב כתשובה מאהבה, ואין הדברים נהירים כה"צ וצ"ע. עי' לקמן הערה 712.

נפש החיים

והוא שדרשו רז"ל בחנה (ברכות דף לא ע"א) והיא מרת נפש ותתפלל על ה' שהטיחה דברים כלפי מעלה, ר"ל הגם שהיא עצמה היתה מרת נפש, עכ"ז השליכה צערה מנגד ולא אכפת לה להתפלל ע"ז כלל, אלא שהטיחה דברי תפלתה לפניו ית"ש על הצער של מעלה הנעשה מחמת שהיא שרויה עתה בצער. ולכן אמרו שם שגם משה הטיח דברים כלפי מעלה כו' אל תקרי אל ה' אלא על ה'. ולפי פשוטו מי הכריחם לרז"ל לדרוש אל תקרי ולומר שהטיח דברים כלפי מעלה, אמנם למעליותא הוא דדרשו הכי, וכמ"ש.

(ואת פני מבין להבין עד"ז מ"ש שם עוד שגם אליהו הטיח דברים כלפי מעלה, שנא' ואתה הסבות את לבם אחורנית (מלכים א' יח לז), והוא בענין (תהלים עג טו) צור לבבי וכו'.⁶⁶⁴ ועי' זוהר תרומה (קכ"ח ריש ע"ב⁶⁶⁵), וכמ"ש (ישעיה נ א) ובפשעכם שולחה אמכם השיב אחור ימינו, זהו ואתה הסבות את לבם אחורנית, וכן מפורש בפע"ח (שער הק"ש פ"ח) ע"ש⁶⁶⁶).

⁶⁶⁷ ואם בענין תפלת היחיד על צערו צריך שתהא כוונתו רק צורך גבוה לבד, כ"ש במטבע ברכות התפלה הקבועה וסדורה מאנשי הכנסיה הקדושים ודאי ראוי⁶⁶⁸ שלא לכוין בהם כלל צורך עצמו הנראה מפשומם, אלא צורך גבוה לבד להמשיך תוספת רבוי ברכה וקדושה להעולמות מצד התחברותו ית"ש אליהם כמ"ש"ל באורך.

ואף שגם רז"ל אמרו (ערובין דף סה ע"א) יכולני לפטור כל העולם מדין תפלה שנא' שכורת ולא מיין. ומה נאמר עתה בדורות הללו אשר כל איש הוא ששוכב בראש חבל⁶⁶⁹ ובלב ימים כל הימים מעול יגיעת הפרנסות, ולזאת אין איש שם על לב לפנות לבו ומחשבתו מבלבולי טרדותיו העצומים בהבלי זה העולם השפל, להבין עצמו לקראת אלקיו ית"ש. עכ"ז ודאי שכל א' לפי שכלו והשנתו מחוייב לשית עצות בנפשו ולבקש תחבולות מלחמת מצוה, להמלט מבלבול המחשבות אשר לא טהורים, שתתחונן דעתו עליו לעבודת התפלה כראוי, כי עבודת התפלה היא לנו עתה במקום עבודת הקרבן, שהיה תלוי כולו במחשבתו של הכהן, שבמחשבתו היה יכול לפגלו, וע"י קדושת מחשבתו היה הקרבן מתעלה לריח ניחוח לפניו ית"ש.

שער ב פרק יג

והעצה היעוצה על זה הוא כמו שאמר המגיד להב"י באזהרה ב' שבריש הספר מגיד מישרים, ז"ל ליוהר מלחשוב בשעת תפלה בשום מחשבה אפילו של תורה ומצות, כי אם בתיבות התפלה עצמם⁶⁷⁰. דוק בדבריו שלא אמר לכוון בכוונת התיבות כי באמת בעומק פנימיות כוונת התפלה, אין אתנו יודע עד מה, כי גם מה שנתגלה לנו קצת כוונת התפלה מרבתינו הראשונים

מאיר הנפש

⁶⁶⁴ כלומר שלבם של כלל ישראל הוא הקב"ה כמאמרם ז"ל בילקוט שיר השירים (רמז תתקפח), אמר רבי חייא בר אבא היכן מציינו שהקב"ה נקרא לבן של ישראל שנאמר צור לבבי וחלקי אלהים לעולם.
⁶⁶⁵ ז"ל בשלימות: אשר ידבנו לבו מאי אשר ידבנו לבו אלא דיתרעי ביה קודשא בריך הוא כמה דאת אמר (תהלים כז ח) לך אמר לבי (שם עג טו) צור לבבי (משלי טו טו) וטוב לב (רות ג ז) וייטב לבו כלהו בקודשא בריך הוא קאמר אוף הכא אשר ידבנו לבו מניה תקחו את תרומתי דהא תמן אשתכח ולא באתר אחרא.

תרגום: "אשר ידבנו לבו" מהו "אשר ידבנו לבו"? אלא שיתרצה בו הקדוש ברוך הוא. כמו שנאמר "לך אמר לבי צור לבבי וטוב לב וייטב לבו" את כולם, אמר הקדוש ברוך הוא אף כאן "אשר ידבנו לבו" - ממנו תקחו את תרומתי, שהרי שם נמצא ולא במקום אחר.

⁶⁶⁶ ז"ל: היתה תגבורת אל הקליפות בימים ההם, וכן בכל הזמנים אשר היו ישראל עע"ז, ולכן בימי אחאב כתיב, ואתה הסיבות את לבם אחורנית, כי לבם הוא סוד מלכות, בהיות שעורא עד טיבורא דלבא דז"א לבד אב"א, לכן גרמה להם שיכשלו, כי נתגברו הקליפות, ולכן ע"י תפלת אליהו להעלות מ"ן כנ"ל, נתקן, כי אז העלה המלכות אחור עד למעלה עד רישא דז"א, ולא עד הלב.

⁶⁶⁷ ע"כ הוא ההקדמה, ומכאן ואילך בא לתרץ איך משיגים מסירות נפש בתפילה.
⁶⁶⁸ אמנם זה אינו חיוב, אלא תפילה בטהרתה, וכל המתפלל רק לצורך עצמו מקיים מצוה.

⁶⁶⁹ מטבע לשון זה הוא ע"פ מאמה"כ במשלי כג לד.

⁶⁷⁰ כלומר בצורת האותיות.

נפש החיים

ז"ל קדישי עליונין ועד אחרון הרב הקדוש איש אלקים נורא האריז"ל, אשר הפליא הגדיל לעשות כוונות נפלאים, אינם בערך אף כטפה מן הים כלל נגד פנימיות עומק כוונת אנשי כנה"ג מתקני התפלה, שהיו ק"כ זקנים ומהם כמה נביאים. וכל מבין יבין דלא איתי אנש על יבשתא שיוכל לתקן תקון נפלא ונורא כזה⁶⁷¹, לכלול ולגנוז במטבע תפלה קבועה וסדורה בנוסח א' התקונים של כל העולמות עליונים ותחתונים וסדרי פרקי המרכבה. ושכל פעם שמתפללין יוגרם תקונים חדשים בסדור העולמות והכחות והמשכת מוחין חדשים אחרים, שמעת שתקנוה עד ביאת הגואל במהרה בימינו, לא היה ולא יהיה שום תפלה בפרטות דומה לחברתה שקודם לה ואחריה כלל. דלבושין דלביש בצפרא לא לביש ברמשא ודלביש ברמשא כו' כמ"ש בתקונים (תיקון כ"ב דף עב ע"ב)⁶⁷². וכן כל יום לחברו שלפניו ואחריו, ולכן ארז"ל (חגיגה דף ט ע"ב, וברבה במדבר פ"ט סי' ו') מעוות לא יוכל לתקון זה שביטל ק"ש כו' או תפלה כו', וכמ"ש באורך בפע"ח (פ"ז משער התפלה⁶⁷³) ע"ש. והוא בלתי אפשר אם לא ע"י הנבואה העליונה ורוח קדשו ית' אשר הופיע עליהם הופעה עצומה בעת תקון נוסח מטבע התפלה והברכות, שם הוא ית"ש בפיהם אלו התיבות ספורות וגנוזות בתוכם כל התקונים. לזאת מי הוא אשר עמד בסוד ה' על עומק כוונתו ית"ש איזה דרך ישכון אורה של כל תיבה פרטית מהם.

אלא העיקר בעבודת התפלה, שבעת שהאדם מוציא מפיו כל תיבה מהתפלה, יצייר לו אז במחשבתו אותו התיבה באותיותיה בצורתה* ולכוין להוסיף על ידה כח הקדושה שיעשה פרי למעלה, להרבות קדושתם ואורם כמ"ש"ל בפ"י. שלכן נקראת התפלה (ברכות ו ע"ב) דברים העומדים ברומו של עולם, שכל תיבה בצורתה ממש היא העולה למעלה מעלה כל אחת למקורה ושרשה לפעול פעולות ותקונים נפלאים. והיא סגולה נפלאה בדוק ומנוסה למרגילים עצמם בזה לבטל ולהסיר מעליו בזה כל מחשבות ההבלים הטורדות ומניעות טהרת המחשבה והכוונה, וכל אשר יוסיף הרגלו בזה יתוסף לו טהרה במחשבתו בתפלה והיא כוונה פשטית. הגה"ה

והגם שהלכה פסוקה צ"ס שתפלה נאמרת בכל לשון, היינו ללכת ידי מלות תפלה כמו שנתבאר לעיל סוף שער א', שכל המלות ואפילו מלות תפלה שנקראת עבודה שכלל, עכ"ז עיקרן לעכובא הוא חלק המעשי שבה. אמנם למארה מן המובחר ודאי לריך ללכך גם טוהר המחשבה וכוונה שלימה, ולפי גודל טוהר הכוונה כן תגדל מעשה המארה, וצפרט עבודת הלכ, שתפלה עם כי מי שתפלל בכל לשון יצא י"ח, אבל אין ערוך למי שתפלל בל"ה ק' צאלו התיבות דוקא העומדים ברומו של עולם ומדבק כל כחותיו בהם.

שער ב פרק יד

אמנם ביאור הכתוב הנ"ל בתחלת דברינו (דברים יא יג) ולעבדו כו' ובכל נפשכם שעבודת התפלה השלימה צריכה שתהיה עם הנפש, הוא ענין גדול ליודעים ומבינים קצת⁶⁷⁴. וכאשר יתמיד האדם תפלתו בזאת המדרגה שיתבאר א"ה, יתוסף לו טהרה על טהרתו, כי מצינו בכמה מקומות במקרא ובדברי רז"ל שהתפלה נקראת בשם נפש, כי כמה הלכתא גברוותי בעיקרי התפלה איכא

מאיר הנפש

⁶⁷¹ עכ"ז שיש מקום לתפילה פרטית, אמנם עיקר עבודתנו היא התפילה הקבועה ועל ידה באים עיקר התיקונים.

⁶⁷² פ"י, בכל רגע יש גילוי אחר המצריך תיקון חדש. ד"מ, שחרית הוא בסוד חסד, מנחה גבורה ומעריב תפארת. וכן הימים: יום ראשון הוא בסוד חסד, יום ב' גבורה וכו', חדשי הקיץ המה חסדים, והראשון שבהם הוא בסוד חסד והשני בסוד דין וכו' (אמנם ע"י בליקוט בסוף בהגר"א על ס"י שהוא בסדר הפוך שמתחיל במלכות ואח"כ יסוד וכו'). וכן הוא בשנים: יש ו' אלפי שנים, והאלף הראשון הוא בסוד חסד, והב' דין וכו'. וכן במאות: המאה הראשונה היא בסוד כתר, והב' חכמה וכו' וכן בעשרות ויחידות.

⁶⁷³ שם מבאר את אופן התיקון של העולמות ע"י תפילה וצ"ע אם אכן לזה נתכוון.

⁶⁷⁴ צ"ע אם כוונתו לרמז לדברי המשנה שמעשה מרכבה צריך חכם ומבין מדעתו. וע"י לקמן הערה 697, ולכאורה רמז כאן שאינו צריך רמה שכזאת.

נפש החיים

למשמע מקראי דחנה (ברכות דף לא ע"א) וכתוב בה ואשפוך את נפשי לפני ה' (שמואל א' א טו), וכתוב (תהלים קד א) ברכי נפשי את ה' (תהלים קמו ע"א) הללי נפשי את ה', ורו"ל בפ"ק דברכות (דף ה ע"ב) אמרו שנים שנכנסו להתפלל וקדם א' מהם להתפלל ולא המתין את חברו ויצא טורפין לו תפלתו בפניו, שנא' טורף נפשו באפו וגו', פרש"י לך אומר אשר גרמת לך לטורף את נפשך בפניך, ומה היא הנפש זו תפלה כמו שנא' ואשפוך את נפשי כו'.

והענין שעבודת התפלה היא במקום עבודת הקרבן*, וכמו שענין הקרבן היה להעלות נפש הבהמה למעלה, ולכן עיקר הכפרה היה תלוי בזריקת הדם הוא הנפש. וכן הקטרת האימורים עיקרם היה לכוננת העלאת הנפש, כן עיקר ענין התפלה הוא להעלות ולמסור ולדבק נפשו למעלה. כי כח הדבור של האדם נקרא נפש, כמ"ש (בראשית ב ז) ויהי האדם לנפש חיה ותירגם אונקלוס לרוח ממללא⁶⁷⁵. וכן נראה לעין שבכל דבור שהאדם מוציא מפיו יוצא מפיו רוח והבל הלב, והדבור הוא עיקר נפש האדם, שזה יתרון האדם מן הבהמה, א"כ כל תיבה היוצאת מפי האדם היא כח וחלק מנפשו⁶⁷⁶.

הגה"ה

שע"י הקרבנות שצמקדש שהיה כולו דוגמא עליונה. עליותיו וחדריו וכל כליו אשר יסרתו בהם היו מתקשרים ומתייחדים על ידיהם העולמות והכחות העליונים והנהורין של ההיכלות הקדושים, כולם בסדר המדרגות לעילא ולעילא עד א"ס ז"ה, כמבואר במקומות רבות בזוהר (נפ' בראשית מה ע"ב, נח סה ע"א, לך לך פט ע"ב, ויגש רז ע"ב, ויחי רמד ע"א, פקודי רנט ע"ב, ויקרא ה ריש ע"ב, לו כו ע"ב, ז"ח לו לח ע"א חו ע"ג, וס' צשה"ש נח ע"ב טד ע"ג), עש"ה צכל אלו המקומות נוראות הענין. וע' בפע"ח (פ"ה ופ"ז משער התפלה) סדר ההעללה וההתקשרות צפרטות, ולכן נקרא קרבן כמ"ש צבהיר (אות קט) אמאי חקרי קרבן אלא על סם שמקרב האורות הקדושות וכו' ואמרו לריח ניחח כו' הכוח יורד ומתייחד בצורות הקדושות ההם ומתקרב ע"י הקרבן והיינו לחקרי קרבן עכ"ל. וע' זוהר (ויקרא ריש דף ה' דף ח' ע"א⁶⁷⁸ וברע"מ פנחס רנו ע"ב⁶⁷⁹) ואתקריאת קרבן ע"ש דאתקריבו זה כו', וע' פע"ח (פ"ה משער התפלה⁶⁸⁰). ומעת צבעונינו נפסקה עבודת בית קדשינו לא נשארה רק עבודת התפלה במקומה, שגם היא סגולתה לקשר ולייחד העולמות עד לעילא ולעילא בא"ס ז"ה, כמבואר במקומות רבות בזוהר. ויותר מפורש צפ' ויקהל (ריג ע"ב) כד פלח למארי' בצלותא אדבך רעותיה כנורא בגחלתא ליחדא אינון קיעין תחאין לסטרא דקדושה

מאיר הנפש

⁶⁷⁵ פי' לרוח מדברת. ולכאורה יקשה שכן כתוב נפש ומתרגם רוח, כלומר שפעולת הדיבור היא בנפש בצירוף הרוח. ועי' לעיל הערה 290.

⁶⁷⁶ מכאן משמע שכוונת רבינו באומרו "נפש" לכלל המערכת הפנימית של האדם ולא רק לחלק הנפש, ודלא כמ"ש בהערה הקודמת.

⁶⁷⁷ ז"ל: האי דאקרי קרבן קירוב מבעי ליה או קריבות מאי קרבן אמר ליה הא ידיע הוא לגבי חבריאי קרבן מאינון כתרין קדישין דמתקריבי כלהו כחדא ומתקשרין דא בדא עד דאתעבידו כלהו חד ביחודא שלים לאתקנא שמא קדישא כדקא חזי הדא הוא דכתיב קרבן ליהו"ה.

[תרגום: זה שנקרא קרבן, "קירוב" היה צריך להיות או "קריבות" - מה זה "קרבן"? אמר לו, הרי זה ידוע לחברים קרבן הוא מאותם הכתרים הקדושים שנקרבים כלם כאחד ונקשרים זה עם זה, עד שכלם נעשים אחד ביחוד שלם לתקן את השם הקדוש כראוי. זהו שנאמר "קרבן לה"'].
עי' זהר ויקרא יא ע"ב שהכתרים הם הספירות, ואילו כאן רואים קירוב של כל הספירות יחד.

⁶⁷⁸ קרבן אתקריב מאי קרבן האי דקאמרן דכתיב ובפשעכם שלחה אמכם דהא חטא גרים פירודא בחוביה קרבן קריב עלמא עלאה בעלמא תתאה ואתעביד כלא חד.

[תרגום: נקרב קרבן, איזה קרבן? זה שאמרנו שנאמר "ובפשעכם שלחה אמכם" שהרי החטא גורם לפירוד בחטא, הקרבן מקרב את העולם העליון לעולם התחתון, והכל נעשה אחד.]
כאן רואים שזה גורם לקירוב של העולמות.

⁶⁷⁹ ובג"ד כל קרבנין ועילוון אינון ליהו"ה ואתקריאת קרבן על שם דאתקריבו בה כל כנויין ליהו"ה.
תרגום: ומפני זה כל הקרבנות והעולות הם ליהו"ה, ונקרא קרבן על שם שמתקריבים בה כל הכנויים ליהו"ה.

⁶⁸⁰ ז"ל, ע"י פרשת קרבן התמיד, עולין פנימית ג"ר דעשיה למעלה ביצירה, וע"כ נקרא קרבן, כי הוא מקרב העולמות כולם, ומקרב התחתון, ומעלה אותם במקום העליון.

נפש החיים

לאעטרא לון בשמא חדא תתאה ומתמן ולהלאה ליחדא אינון רקיעין עלאיין פנימאין למהוי כלהו חד כו' ובעוד דפומי' וספותי' מרחשן לבי' יכוין⁶⁸¹ רעותי' יסתלק לעילא לעילא⁶⁸² ליחדא כלא ברזא דרזין דתמן תקיעו לכל רעותין ומחשזין ברזא דקיימא זא"ס⁶⁸³, וכמזואר בפע"ח שכל עיקר כוונת ענין התפלה מראשיתה עד אחר העמידה הוא תיקון העולמות והתעלותם ממטה למעלה, להתקשר ולהתכלל כל א' בהעולם שעליו לעילא לעילא עד א"ס ז"ה, וע"פ פ"ד ופ"ה ופ"ו ופ"ז משער התפלה הענין בכללותו. וע' ברע"מ (ריש פ' עקב⁶⁸⁴ רעא ע"א) שזהו החילוק בין ברכות המלות והנהגין לברכות התפלה, שברכות המלות והנהגין הם המשכת השפע לארקא ברכאון מלמעלה למטה, אבל ברכות התפלה הם תיקון העולמות עצמן והתעלותם והתקשרותם כל עולם בעולם שמעליו. וע' בפע"ח (ריש שער הברכות וזריש פ"ג סס) (ומ"פ עוד סס ברע"מ ומעילא לתתא היינו המשכת השפע ממעלה למטה אחר העמידה וגם זה הוא מלד שחוזרים ומעלים את העולמות כל א' בשלמעלה הימנו כמ"פ בפע"ח (בספ"ה משער התפלה וזריש שער הקדישים זמ"ז ובס"א סס)).

לזאת בעת עומדו להתפלל לפני קונו ית"ש יפשיט גופו מעל נפשו⁶⁸⁵, היינו שיסיר כל רעיוני ההבלים הבאים מכחות הגוף שנחקקו⁶⁸⁶ ונתדבקו בנפשו, שלא תהיה עבודת תפלתו רק בהנפש ורעותא עלאה דיליה⁶⁸⁷, והוא שקודם עומדו בתפלה צריך לבטל ולהסיר מעליו במחשבתו כל תענוגי הגוף והנאותו וכל עניניו, עד שיוקבע במחשבתו למאס הגוף כאלו אינו בעל גוף כלל.

מאיר הנפש

⁶⁸¹ בזהר וילנא כתוב 'רעותיה', אמנם במהדורת מנטובא גורס כמ"כ למעלה.

⁶⁸² עי' דע"ה ח"ב דרוש ד' אות א' וז"ל, נוסף עמ"ש לביה יכוון והכוונה הוא על הרצון הפשוט והתשוקה הפנימית אשר נמשך מהעובד בלב ונפש נוסף על הכוונה. הנה זה לבד אשר עולה באצילות ממש, והוא כח הפנימי של האדם, וזה אשר עולה למעלה לקרבן אשה ריח ניחוח לה' והוא אכילה דלעילא עינוגה דקוב"ה כו' ישראל מפרנסי לאביהן שבשמים כו' ישראל אחידין ביה והוא אחיד בהו כו' בנים אתם כו'.

⁶⁸³ ז"ל בשלימות: כד פלח למאריה בצלותא ברעותא בכוון לבא אדבק רעותיה כנורא בגחלתא ליחדא אינון רקיעין תתאין דסטרא דקדושה לאעטרא לון בשמא חדא תתאה ומתמן ולהלאה ליחדא אינון רקיעין עלאין פנימאין למהוי כלהו חד בההוא רקיעא עלאה דקיימא עליהו ובעוד דפומיה וספותיה מרחשן לביה יכוון ורעותיה יסתלק לעילא לעילא ליחדא כלא ברזא דרזין דתמן תקיעו דכל רעותין ומחשזין ברזא דקיימא באין סוף.

תרגום: כשעובד את אדונו בתפלה ברצון ובכונת הלב, מדביק רצונו כאש בגחלת ליחד את אותם רקיעים תחתונים של צד הקדושה לעטרם בשם אחד תחתון, ומשם והלאה ליחד אותם רקיעים עליונים פנימיים להיות כלם אחד באותו רקיע עליון שעומד עליהם. ובעוד שפיו ושפתותיו מרחשות, לבו יכוון, ורצונו יתעלה למעלה ליחד את הכל בסוד הסודות שם תקועים כל הרצונות והמחשבות בסוד שעומד באין סוף.

⁶⁸⁴ ז"ל: רזא דרזין לאינון דידיעי חכמתא דמאריהון למנדע רזא דברכאן בפקודי אורייתא ובכל הנאין וכסופין דהאי עלמא לארקא ברכאן מעילא לתתא כד (ס"א בר [והוא עיקר - יהל אור]) ברכאן דצלותא דאינון תקונא דמאריהון מתתא לעילא ומעילא לתתא ברכאן דלאו אינון בצלותא סלקין מתתא לעילא עד דמטו גו נהורא דלא נהיר ומתערי (לעילא) בתוקפא לההוא נהורא דלא נהיר בההיא ברכה (בינה - יהל אור) וסלקא אתערו לעילא עד דמטו לכרסייא עלאה מקורא דכל חיינ כדין נפקו מההוא מקורא עלאה ברכאן אחרנין ואערעו אלין באלין ונשקי אלין ואתאן ושריין לריש צדיק לארקא לתתא וכד נחתין אתברכין אבהן ובנין וכל שרגין דלהון ורזא דאלין ברכאן לאתערא מעילא לתתא ברזא דא.

[תרגום: סוד הסודות לאותם שיודעים חכמת ריבונם, לדעת את סוד הברכות במצוות התורה ובכל ההנאות והכיסופים של העולם הזה, להוריק ברכות מלמעלה למטה, כאשר (פרט) ברכות התפילה שהן התיקון של ריבונם מלמעלה למעלה ומלמעלה למטה, הברכות שאינן בתפילה עולות מלמעלה למעלה עד שמגיעות לתוך האור שלא מאיר, ומתעוררים (למעלה) בתוקף לאותו האור שאינו מאיר באותה הברכה ועולה התעוררות למעלה עד שמגיעים לכסא העליון מקור כל החיים, ואז יוצאות מאותו המקור העליון ברכות אחרות, ופוגשות אלה באלה ונושקות אלה לאלה, ובאות ושורות על ראש הצדיק להריק למטה. וכשירודות, מתברכים האבות והבנים וכל נרותיהם, וסוד הברכות הללו הוא לעורר מלמעלה למטה בסוד זה.]

עי"ש במאמרי רשב"י דף מח ע"ב.

⁶⁸⁵ מתוך שערי קדושה ג ה, וכן הוא בדברי רבינו יונה לקמן בהגה"ה.

⁶⁸⁶ בלשון הזהר חקיקה היא "גליפו", דהוא לשון של התלבשות, ואם אכן לכך נתכוון רבינו יוצא שרמז רבינו כאן דבר נורא, שעתים שגופו מתלבש בנפשו, והתלבשות זו הוא שצריך האדם לפשוט מעליו.

⁶⁸⁷ תרגום: הרצון העליון שלו.

נפש החיים

ורק נפשו לבדה היא המדברת תפלתה, ובדברו כל תיבה שהיא כח וחלק מנפשו⁶⁸⁸, ידביק בה רעותיה⁶⁸⁹ מאד ליתן ולשפוך בה נפשו ממש לגמרי, ולהדביקה בשרש העליון של תיבות התפלה העומדים ברומו של עולם, וכמ"ש בזוהר ויקהל הנזכ' בהגה"ה, ובעוד דפומיה ושפוטיה מרחשן, לביה יכוין, רעותיה יסתלק לעילא לעילא ליחדא כלא ברוא דרוזין⁶⁹⁰, דתמן תקיעו דכל רעותין ומחשבתין⁶⁹¹ ברוא דקיימא בא"ס. ואז יחשב כאלו הוא מסולק מזה העולם והוא מבני עליה למעלה, עד שגם אחר התפלה יקשה לו מאד להפנות מחשבתו לענייני זה העולם, ויהא בעיניו כאלו נופל ומטפס ויורד מאגרא רמא לבירא עמיקתא. וכענין חסידים הראשונים שהיו שוהין שעה אחת גם אחר התפלה (ברכות לב ע"ב), והוא שכתב ג"כ האריז"ל (פע"ח שער התפילה פרק ז) הטעם ע"ז כדי להשהות עוד המוחין וכו'⁶⁹². והוא ענין מאמרם ז"ל (יבמות קה ע"ב) המתפלל צריך שיתן לבו למעלה, וכ"כ תרבה ותתלהט אהבתו ית' בכח נפשו עד שיחא חושק ומתאוה באמת שבדברו עתה אותו הדבור הקדוש של איזה תיבה מנוסח התפלה תהא נפשו יוצאת מהגוף לגמרי, ותתעלה להתדבק כביכול בו ית"ש.

הגה"ה

כמ"ש רבינו יונה ז"ל פ' אין עומדין (ברכות כד ע"ג) צענין המתפלל כריך שיתן עיניו למטה ולבו למעלה (יבמות קה ע"ב), זה לקונו הקדוש קס, כלומר שיחשוב כלבו כאלו עומד בשמים ויסיר מלבו כל תענוגי עוה"ז וכל הנאות הגוף, כענין שאמרו הקדמונים כשתראה לכוון פשוט גופך מעל נשמתך, ולאחר שיגיע לזו המחשבה יחשוב גם כן כאלו הוא עומד צהמ"ק שהוא למטה, מפני שע"י זה תהיה תפלתו ראויה יותר לפני המקום מפי מורי הרב נר"ו עכ"ל ר"י. ומודעת שהר"י היה תלמיד קדוש ה' הרמב"ן ז"ל, ודבריו הן המה דברי הרמב"ן ז"ל צפ' אחרי, בפסוק (ויקרא יח ד) את משפטי תעשו וכו', וז"ל קס⁶⁹³ והעוזבים כל ענייני עוה"ז ואינם משגיחים עליו כאלו אינם צעלי גוף, וכל כוונתם ומחשבתם צבוראם כלבד, כאשר היה הענין בחנוך ואלוהו בהדבקה נפשם בשם הנכבד יחיו לעד בגופם וצנפסם. וזהו ג"כ מה שהביא ר"י בשם הקדמונים פשוט גופך מעל נשמתך, היינו שכ"כ יהיה הגוף וענייניו ותענוגיו נבזה בעיניו נמאס, עד שיהא לו תשוקה עלומה להסליך נפשו מנגד, ושתהא כל תשוקת נפשו צבורא וית"ש, כאלו אינו צעל גוף, אלא כאחד מלכא המרום המשמשים במרום, מופרקים ומודלים מכל ענייני עולם הזה. וזהו כוונת ר"י ז"ל

מאיר הנפש

⁶⁸⁸ כלומר שהדיבור הוא בעצם חלק של פנימיות האדם, כנ"ל ד"ה והענין שעבודת.

⁶⁸⁹ כלומר שאר חלקי נפשו חוץ מדיבורו. ועי' דע"ה ח"ב לח ע"ד ז"ל, אמנם הוא הנה כל פעולותינו בתיקון הברורים הראויים להאצילות הנה אינו ע"י שום פעולה מעשית וגופנית, אלא רק ע"י הרצון והתשוקה לבד. כי כל רצון ותשוקה אשר יש מאתנו אל הקב"ה במעשה, כל מצוה ומצוה וכן בעבודת התפילה ולימוד התורה, כאשר נעשים בלב ונפש ורצון ותשוקה אליו ית"ש, הנה אותו הרצון והתשוקה הוא עולה באצילות עצמו, והוא הרצון הפשוט בלי שום מחשבה כלל, אלא רק תשוקה לבד, ובסוד אני לדודי ודודי לי. אני לדודי ועלי תשוקתו. והוא התדבקות רוחא ברוחא בסוד ישקני מנשיקות פיהו, והוא דרגא דמשה רבינו ע"ה אל פה אדבר בו, ולכן מת בנשיקה, ובשבת במנחה, שאז הוא התגלות הרצון רעוא דרעוין. עי' בהגר"א בספר יהל אור בהיכלות בראשית היכל ו' דף כ' ע"ג, ובקיצור היכלות פקודי ל"ז רע"ד היכל הז' טמיר בטמירו, כאן אין גוף כלל ק"ק ע"ש. והוא מ"ש בזוה"ק ויקהל ר"ג ע"ב, ובעוד דפומיה ושפוטיה מרחשין לביה יכוון ורעותיה יסתלק לעילא לעילא כו', הרי אמר רעותיה יסתלק כו' נוסף על מ"ש לביה יכוון. והכוונה הוא על הרצון הפשוט והתשוקה הפנימית אשר נמשך מהעובד בלב ונפש נוסף על הכוונה, הנה זה לבד אשר עולה באצילות ממש, והוא כח הפנימי של האדם, וזה אשר עולה למעלה לקרבן אשה ריח ניחוח לה, והוא אכילה דלעילא, עינוגה דקוב"ה כו', ישראל מפרנסי לאביהן שבשמים כו'. ישראל אחידן ביה והוא אחיד בהו כו' בנים אתם כו', כמ"ש כ"ז בזוה"ק ויקרא ז' ע"ב ואלו הכחות פנימיות המופשטות מגשם שהם הרצון והתשוקה דהאדם העולים למעלה הם אורות הניצוצין העולים באצילות מהברורים בסוד מ"ן, ע"כ.

⁶⁹⁰ עי' ב"ע ט ע"ב שזהו יסוד דא"ק, הרי הוא שורש לכל הארת תיקון האצילות.

⁶⁹¹ עי' זהר ח"ב רמד ע"ב שיש סדר תיקונים הנעשה על ידי מילים, ויש הנעשה על ידי מחשבות.

⁶⁹² עי' בפע"ח שם ושעה"כ סדר שבת א' שתכלית דבר זה הוא להשאיר את הזיווג בבחינת פב"פ.

⁶⁹³ הרמב"ן אינו מדבר שם בענין התפילה כלל, אלא בקיום כל המצוות באהבה לשמה שלא על מנת לקבל פרס.

נפש החיים

שיחשוב בלבו כאלו עומד בשמים, היינו שיחגיץ בעלמו שנתבטלו אללו כל הרגשות הגוף, שהוא עפר מן האדמה, וכל הרגשותיו יהיו בעניני הנפש לקשרה צקרה בשמים באהבה רבה. עד שאם היו מעמידים נגד עיניו איזה תענוג מתענוגי עוה"ז שנספו של אדם מחמתו, היה מואס בה תכלית המיאוס ושנאה, וזהו (תהלים צ"ו) אוהבי ה' שנאו רע, וזהו (תהלים קמח א) הללו את ה' מן השמים הללוהו במרומים.

ז"ש כאן (דברים יא יג) ולעבדו כו' ובכל נפשכם, ובן מ"ש חנה (שמואל א' א טו) ואשפוך את נפשי לפני ה', והוא מבואר. ובן י"ל מאמרם ז"ל (תענית ח ע"א) אין תפלתו של אדם נשמעת אא"כ משים נפשו בכפו⁶⁹⁴, היינו להעלות ולדבק בתפלתו את נפשו למעלה, וכפו פי' שרשו מלשון וכפתו לא רעננה (איוב טו לב).

שער ב פרק טו

ומ"ש (דברים יא יג) ובכל נפשכם, ידוע פלוגתת רז"ל בכמה דוכתי בש"ס, אחד מ"ד תיבת כל פי' כולו, ולאחד מ"ד פי' מקצת וכל שהו. ובן הוא הענין כאן, שניהם אמיתים, כי כמה בחי' ומדרגות יש בזה, כל אדם לפי כח טהרת לבו ומחשבתו, שהאדם שכחו יפה בטהרת המחשבה והכוונה יוכל לדבק את כל נפשו מגודל האהבה והתשוקה לו ית"ש, וכל א' לפי כחו וגם לפי ענין הכנת טהרת לבו אז, כי גם לא כל העתים שוות באדם בטהרת המחשבה. רק זאת ראוי ונכון, שעכ"פ יראה שתהא כוונתו רצויה לדבק לו יתברך באהבתו וטהרת לבו מקצת נפשו בכל תיבה, לכן אמר הכתוב (דברים יא יג) ובכל נפשכם, דלהוי משתמע לתרי אפי כנ"ל, כל א' לפי כחו ומדרגתו והכנתו.

ועיקר ההכנה לזה הוא לפי הנהגתו כל היום והלילה בתלמוד תורה ומצות. ומדרגת חנה היתה ששפכה בתפלתה לפניו ית"ש כל נפשה, לכן אמרה (שמואל א' א טו) ואשפוך את נפשי כו' ושפיכה פי' לגמרי כידוע בש"ס (והיינו שלא נשאר לה שום רצון לעניני עה"ז כי נפש, פי' רצון כמ"ש (שמואל א' ב ד) מה תאמר נפשך ואעשה לך, ורצון הכללי קשור בכלל הנפש).

והנה כל הנ"ל בענין התפלה שעיקרה שפיכת הנפש לדבקה לו יתב' בכל תיבה, היינו שפיכת כלל הנפש לו ית', בלא כוונה והבחנה בבחי' הפרטים הכלולים בנפש. אמנם יש מדרגה יותר גבוה בזה והוא לכוון בבחי' הפרטים הכלולים בנפש, אלא שצריך חינוך להרגיל עצמו ממדרגה למדרגה, שאחר שכבר הורגל בתפלתו איזה זמן בענין שפיכות והתדבקות כלל הנפש, אח"ז יעתיק עצמו לכוון בבחי' הפרטים שנפשו כלולה מהם, והוא

הגה"ה

ולריך שתדע שאף בהתפללו במדרגת התקשרות פרטי הנפש זה בזה, לא יניח מקומו מהתקשרות כלל הנפש, כי הוא פרט הצריך לכלל וכלל הצריך לפרט. היינו שקודם התפלה העיקר לקשר כלל נפשו ורצונו, המקיפים כלל פרטי כחותיו ורצונותיו להכלל באור ה', ועל כל תיבה ותיבה שמתפלל, ידזיק פרטי כחות נר"ן, ועפ"י כח התקשרות הכללי יומשך קו אור ישר על כל פרט, שיוכלו כל פרטי רצונו להכלל בהתקשרות כח המקיף הכללי. ועיין ע"ח דרושי עגולים ויושר (ענף ב), וזה ענין המבואר שם, שקו האור שנמשך מאור א"ס ב"ה לא הגיע עד קצה תחתית המקיף⁶⁹⁵, ועיין במבואר שערים פ"ב (א ע"ט⁶⁹⁶). ויוזן ענין המקיפים זה חוץ זה הנעשים דרך המשכת קו האור, היינו שכל כח פרטי לפי מדרגתו לריך לקשרו בכלל,

מאיר הנפש

⁶⁹⁴ עיי"ש שתפילה בציבור אינה צריכה לזה.

⁶⁹⁵ כלומר הקו הוא בחי' הפרטיות, והמקיפים הם חלקי הכללות. ומזה שהקו אינו נוגע במקיף מתבאר שהפרט נשאר על מעמדו אפילו אחרי שרואים את הכלל, וכן הוא בתפילתנו.

⁶⁹⁶ שם אומר שסוף הקו הוא בחי' המלכות ותחילת הקו הוא בחי' הכתר.

נפש החיים

וגם הכלל הוא לפי ערך הפרט. וראשית קו אור המשוכח הוא המשכת מחשבה הכללית לליבא אמלעיתא לכל גופא, שכל תיבה נמשכת מהכל הלכ והוא מזוהר למזין מדעתו⁶⁹⁷.

שער ב פרק טו

כי ידוע שנפש האדם בכללה היא כלולה מג' בחי' פרטי', והם נר"ן, שהם עצמם הג' בחי' מעשה דבור ומחשבה, שזה כל האדם⁶⁹⁸, וגם בכל תיבה יש ג' בחי', מעשה דבור מחשבה, נר"ן, והם אותיות ונקודות וטעמים שבה, כמ"ש בהקדמת התקוני' (ו' ע"ב ט ע"א) טעמי אינון נשמתין ונקודין רוחין ואתוון נפשינ⁶⁹⁹*, וכן איתא שם בריש תיקון ס"ז (ק"ג ע"ב⁷⁰⁰) ע"ש האותיות הם בחי' מעשה, כי מציאות אותיות גרידא בלא נקודות א"א שיהיו אלא בבחי' מעשה, היינו מעשה הכתיבה, כמו שהם כתובים בס"ת בלא נקודות. כי בדבור א"א להוציאם מהפה אם לא ע"י צירוף הנקודות אליהם, לכן האותיות לבד בלא נקודות נקראים בחי' נפש (היינו עם התגין כמ"ש בהג"ה) שהוא בחי' מעשה כידוע.

הגה"ה

ואף שזכחתי הארז"ל מחלקם לר' בחי' טנת"א⁷⁰¹ כידוע, הכל א', ועיקרם הם רק ג' בחי' שרשיים, כי בכל ספר התקונים מחלקם רק לג', בחי' טנ"א⁷⁰² לזכר, ולא נזכרו בו ענין התגין של כל האותיות, רק הג' זיונין של שטענ"ז ג"ז שהם ענין לפני עצמו. והטעם בזה מפורש בע"ח (שער טנת"א פ"ו), ז"ל שם בקילור, גם בזה יוזן ענין מאמר התקונים כי פעם הוא אומר כי האותיות הם גופא כו' ובמקומות אחרים מלאנו כי האותיות נפש כו', א"כ האותיות נקראים גוף כו' והתגין כו' הם הנפש האותיות. וכמו שהנפש אינה נפרדת לעולם מן הגוף, כך התגין אינו נפרד מן האותיות כו' לעולם, משא"כ הנקודות וטעמים כו', כי התגין הם משתתפים ומתחברין בעלמות האותיות שהם גוף, והתגין הם כללות האותיות כו'. ובעבור זה אין התגין רמוזים ונזכרים בתקונים, יען כי הם והאותיות משתתפים יחד כו', כי זהזכיר את הגוף ממילא הנפש בכלל, כי הם משתתפים כנ"ל עכ"ל⁷⁰³, וע"ש באורכ⁷⁰³.

והנקודות הם בחי' רוח שלהם, כנ"ל שהנקודות באים עם האותיות ע"י הדבור של האדם, שהוא בחי' רוח. וכמו שעיקר היות האדם ע"י בחי' הרוח שבו, שבצאת ממנו הרוח הוא מת, אף שחלק מנפשו נשאר בו עדיין כידוע⁷⁰⁴. כן עיקר היות תנועות האותיות הם הנקודות, שבלתם א"א להוציא האותיות מהפה. וכמ"ש בכ"מ בתקונים והמשכילים אליו נקודי, יזהירו דנהרין באתוון⁷⁰⁵.

מאיר הנפש

⁶⁹⁷ עי' גמ' (חגיגה י"א ע"ב) לא במרכבה ביחיד אלא אם כן הוא חכם ומבין מדעתו. ועי' ב"ע רכז ע"ב, דהיינו שהוא עומד במעלת המתקלא, ובמעלת עולם התיקון. המקורות הנ"ל הם צורת התגלות של הבורא ואין להם כפי פשטם שום קשר לענין התפילה. אמנם כנראה שכך למד רבינו את דברי הע"ח, שתפילה צריכה להיות באותה צורה, שכל תפילה תהיה מכוונת להיות באופן שבו ה' מתגלה לנבראים, וכמו כן צריך האדם צריך לשאוף לידבק בבורא.

⁶⁹⁸ שלמעלה מהנשמה הוא מקיף.

⁶⁹⁹ תרגום: הטעמים הם הנשמות, הנקודות הם הרוחות והאותיות הם הנפשות.

⁷⁰⁰ נלענ"ד שלזה כיוון רבינו: אד"ם איהו לחשבן זעיר דחנוך, תשעה נקודין פעולה דיליה שכינתא כלילא בכל אתוון דאורייתא וכלא כגוונא דלעילא.

[תרגום: אדם הוא חשבון קטן של חנוך, ט' נקודות, פעולה שלו שכינה הכלולה בכל אותיות התורה והכל כצורה שלמעלה.] וע"ש שתיקו"ז מדבר על שאי אפשר לה לנשמה לפעול אלא דרך גוף.

⁷⁰¹ טעמים, נקודות, תגין ואותיות.

⁷⁰² טעמים, נקודות, אותיות.

⁷⁰³ עי' ע"ח נקודות פרק ו', ביאורים ח"ב לב ע"א, שלא נזכר שהתגין מתגלים רק כאשר הגוף עומד בצורת חורבן וגלות, ובלא זה רואים רוח. וכל תיקוני הזהר אינו מדבר כי אם בתיקונו.

⁷⁰⁴ זו האפשרות של תחיית המתים, שעצם הלז הוא חלק של הנפש, וזהו כל הענין להתקשר לצדיקים לאחר מיתתם, והוא החלק הקטן ביותר של הנפש (עי' ע"ח שער רפ"ח א').

⁷⁰⁵ תרגום: "והמשכילים" אלה הנקודות. "יזהירו" שהם מאירים את האותיות.

נפש החיים

והטעמים של התיבות הם בחי' המחשבה וכוונת הלב, שהוא בחי' הנשמה כידוע, כי הם תנועות והנהגת הנקודות והאותיות ונטייתם לאיזה צד, שהוא דבר התלוי במחשבה בשכל. ובז"ח (שה"ש נ"ו ע"ד עג ע"ב) תורי זהב אינון תנועי דטעמי כו' בגין דאינון אתיין מרישא דמלכא למיהב דעתא וסכלתנו לאתוון כלהו⁷⁰⁶. וע"ש עוד בענין הג' בחי' ט' נ' א' באורך. ושם (דף נח ע"ג עד ע"ב) תנועה דטעמי דאינון תקוונא ושליו בדעתא וסכלתנו למנדע ידיעא כו' כלהו מפלניהון בחכמתא ובסכלתנו כו' תנועי דאיהו שלימו דכלא אן אינון בב"נ אלא רזא דא כו' לגו סוכלתנו ומדע כו' הן בזקיפו הן למיזל כו' כלא איהו מנדע וסכלתנו כו'⁷⁰⁷ ע"ש. ולכן נקראים טעמים כמו שהטעם והפירוש של כל ענין הוא השכל הנסתר שבענין, שמתוכו יוכל האדם להבינו במחשבתו. ובתיקון י"ח (לה ע"ב קפה ע"ב) ואתוון אינון לגבי נקודין כגופא לגבי רוחא כו' ומאנא דנקודין איהו נפש נשמתא איהי כתר על כלהו, ומנה כתרין דאינון טעמי תנועה דנקודין ואתוון ואיהי תליא במחשבתא ונקודין תליין באמירה ואתוון בעשיה⁷⁰⁸.

מאיר הנפש

⁷⁰⁶ ז"ל בשלימות: תורי זהב, אינון תנועי דטעמי ומה דאמר זהב, בגין דאינון אתיין מרישא דמלכא, למיהב דעתא וסכלתנו לאתוון כלהו. תרגום: "תורי זהב" אלה תנועת הטעמים, ולמה אמר זהב? משום שהם באים מראש המלך ליתן דעת ושכל לכל האותיות.

⁷⁰⁷ ז"ל בשלימות: דבר אחר, בצלמנו אליו תנועי דטעמי, דאינון תיקוונא ושליו, בדעתא וסוכלתנו, למנדע ידיעה לאסתכלא לעילא, כמה דאיהו סתים ולא אתגלייא כמלכא דאיהו חכים בסוכלתנו בחכמתא, ולא נטיל לסטרא דא או לסטרא דא, בר בחכמתא ובסוכלתנו ובמדע, אוף הכי, כגוונא דא, תנועי דטעמי, כולהו מטלניהון בחכמתא ובסוכלתנו ובמדע, כמה דאתחזי, ודא איהו בצלמנו כדמותנו, אלין רזין דנקודי, דאינון נפקו מגו דיוקנא חדא דנקודה עילאה, מההוא דיוקנא סתימא דלא אתחזי, ומגו דנפקי מגו נקודה חדא אקרון נקודי דמות, דיוקנא דנקודה עילאה וכו' בצלמינו, אלין תנועי, דאיהו שלימו דכלא רזא הכא לידעי מדין, תנועי דאיהו שלימו דכלא, אן אינון בבר נש, אלא רזא דא בצלמנו, הא איהו צולמי דבר נש מלגו ולבר, לגו, סוכלתנו ומדע וחכמה, לבר, ההוא צולמא דאזלא עליה, ומדברא ליה לבר נש בנטירו, למהוי נטיר מכלא, בעוד דהני תנועי אינון בבר נש, ב"נ איהו שלים בכלא, כגוונא דא בכל אינון רזין עילאין דלעילא ורזא דא, מה' מצעדי גבר כוננו, למיטל במטלנו, באינון תנועי דטעמי, ודרכו יחפץ, באינון נקודי, מה', מיניה אתנטיל רזא דא, למהוי לתתא כלא כגוונא חדא ורזא חדא מה' מצעדי גבר כוננו, כגון אזלא מקפא שופר הולך, דאינון מצעדי גבר, דמתתקנן כל חד וחד כדקא חזי ליה, ודא איהו כוננו, ושאר תנועי, אינון דכתיב, ודרכו יחפץ, הן בזקיפו, הן למיזל, הן למיפסק, הן לנגנא בחדווא, הן למשתק, הן למיהב דינא, כלא איהו מנדע וסוכלתנו למיטל במטלנוי כדקא יאות.

תרגום: דבר אחר בצלמנו - אלו התנועות של הטעמים, שהם תיקון ושלמות בדעת ובהשכל, לדעת ידיעה להסתכל למעלה כמו שהוא נסתר ולא התגלה. כמו מלך, שהוא חכם בהשכל בחכמה, ואינו נוסע לצד זה או לצד זה, רק בחכמה ובהשכל ובמדע, אף כך כמו זה, התנועות של הטעמים כל מסעיהם בחכמה ובהשכל ובמדע, כמו שראוי. וזהו "בצלמנו כדמותנו" - אלו הסודות של הנקודות שיצאו מתוך דיוקן אחד של הנקודה העליונה, מאותו דיוקן נסתר שלא נראה. ומתוך שיוצאים מתוך נקודה אחת נקראות הנקודות דמות הדיוקן של הנקודה העליונה. שאם תאמר האותיות - לא כך, שהרי הדיוקן אינו למעלה ולא תלוי שם דיוקן, שהרי לאחר שיוצאים מסוד העולם העליון כלם מתגלמים ומצטיירים, מה שלא היה מקודם לכן, שאין דיוקן וציור למעלה כלל, ועל כן אינו ידוע ואין מי שמכיר בו כלום. הראשית הסתומה שנתגלתה ואינה ידועה היא נקודה אחת סתומה ואותה הנקודה אינה ידועה ואינה גלויה, ואין מי שמכיר אותה. אבל האותיות לא הצטיירו בה ואינן תלויות למעלה, שהרי אין שם כלל דיוקן, ועל כן "כדמותנו" - אלו הנקודות, "בצלמנו" - אלו התנועות, שהוא השלמות של הכל. כאן הסוד לידועי דין התנועות, שהן שלמות הכל. איפה הן באדם? אלא זה הסוד "בצלמנו" - אלו הם הצלמים של האדם מבפנים ומבחוץ. לפני - השכל ומדע וחכמה. ומבחוץ - אותו הצלם שהולך עליו ומנהיג את האדם בשמירה שיהיה שמור מן הכל. בעוד שהתנועות הללו הן באדם, האדם הוא שלם בכל. כמו כן בכל אותם הסודות העליונים שלמעלה. וזה סוד "מה' מצעדי גבר כוננו" - לנסוע במסעותיו באותן התנועות של הטעמים, "ודרכו יחפץ" - באותן הנקודות, "מה" - ממנו נטל הסוד הזה שיהיה למטה הכל כעין אחד. וסוד אחד - "מה' מצעדי גבר כוננו" כמו אזלא מקפא שופר הולך, שהם "מצעדי גבר" שמתקנים כל אחד ואחד כראוי לו, וזהו "כוננו". ושאר התנועות הן שנאמר "ודרכו יחפץ", הן בעמידה הן ללכת הן להפסיק הן לנגן בשמחה הן לשתק הן לתת דין - הכל הוא מדע והשכל לנסוע במסעות כראוי.

⁷⁰⁸ תרגום: האותיות לגבי הנקודות המה כגוף לגבי הרוח וכו' והכלים של הנקודות הם הנפש והנשמה היא הכתר על כולם, ומן הכתר הם טעמי תנועה של הנקודות ואותיות והיא תלויה במחשבה, ונקודות תלויים באמירה ואותיות במעשה.

נפש החיים

ולכן העובד האמיתי בכוונה רצויה יכוין לשפוך ולדבק יחד בתפלתו כל הג' בחי' נפש רוח נשמה אשר נפשו⁷⁰⁹ כלולה בהם, שבעת שמוציא מפיו כל תיבה מהתפלה שיש בה כל הג' בחי' נר"ן באותיותיה ונקודותיה וטעמיה, יתעצם בטוהר לבו בעוצם התשוקה לקשר ולדבק על ידה ממטה למעלה בסדר המדרגות, נפשו ברוחו, ורוחו בנשמתו*, ויתעלו כולם לשרש אותה התיבה בעולמות העליונים. וזהו הענין שאמרו בתז"ח (עו ריש ע"א י ע"ג) והמשכילים כו' אינון דאית בהון שכל לאשתמודע בצלותא איך סלקא כו' באתוון ונקודי וטעמי⁷¹⁰ כו' ע"ש, ושם (דף עה ריש ע"ג טז ע"ב) ואשר כח בהם לעמוד בהיכל המלך בעמידה דצלותא כו' כלילא מכלא טעמי ונקודי ואתוון⁷¹¹.

הגה"ה

ועי"ז יתוקנו כל הג' בחי' אלו, אף אם פגם ח"ו באיזה מהם ע"י מעשיו או דבוריו או מחשבותיו אשר לא טובים, וגרם ח"ו על ידיהם לרחק ולהפריד ההתקשרות שצנייהם כמש"ל בשער א' פי"ח, עתה עי"ז יתוקנו לחזור ולהתקשר כל א' בחזירו שעלו כבתחלה, שזה שורש עיקר ענין התשובה כמש"ס באורח ע"ס⁷¹².

וזהו ענין הכתוב (ישעיה ו י) השמן לב העס הזה ואזניו הכבד ועיניו השע פן יראה צעניו וצאזניו ישמע ולצבו יצין וקצ ורפא לו, שצסיפיה דקרא הסידור הפוך מסדריה דריקיה כי הלכ הוא בחי' המחשבה כידוע⁷¹³, והאזנים הם כלי שמיעת הדבור, והעינים הם כלי הראיה לראות ענייני המעשים בפועל, והם הג' בחי' נר"ן. ובחטאי האדם מסתלקים ממנו מעט מעט כסדר, שמעת שעולה על רעיון האדם לצד מלך הנפש⁷¹⁴ לעשות שום חטא, אז מסתלקת בחי' הגשמה תיקף, כי היא בחי' גבוה ונעלה מאל. ואם ח"ו חטא יותר⁷¹⁵, גם בחי' הרוח מסתלק ממנו לגמרי או נפגם ונתקלקל ח"ו, ואז אין התקשרותו צדחי' הגשמה בשלימות כראוי. ואם ח"ו הרצה והוסיף לחטוא יותר אז גם בחי' נפשו נפגמת או נכרתת ח"ו לגמרי

מאיר הנפש

⁷⁰⁹ אין כוונתו כאן לנפש הפרטי אלא כל המערכת הפנימית של האדם, וכנ"ל הערה 676.

⁷¹⁰ תרגום: אלה שיש להם שכל לדעת בתפילה איך עולה וכו' באותיות, נקודות וטעמים.

⁷¹¹ ז"ל בשלימות: כל אות ואות דאורייתא וקוצא דילה ונקודה דילה וטעמי דילה אית לון רזין סתימין לעילא והמשכילים אשתמודעין בהון דאית בהון חילא למיקם בהיכלא דמלכא כגונא דאתמר בחנניה מישאל ועזריה ואשר כח בהם לעמד בהיכל המלך בעמידה דצלותא דאיהי היכל המלך כלילא מכל טעמי ונקודי ואתון דלית ידיעה כידיעה דנקדי וטעמי ואתוון לאשתמודעא בהון סגולתא דאתמר בה זרקא מקף שופר הולך סגולתא.

תרגום: וכל אות ואות של התורה, והקוץ שלה והניקוד שלה והטעמים שלה, יש להם סודות נסתרים למעלה, והמשכילים מכירים אותם שיש בהם כח לעמוד בהיכל המלך כמו שנאמר בחנניה מישאל ועזריה, ואשר כח בהם לעמד בהיכל המלך בעמידת התפלה, שהיא היכל המלך הכלולה מכל הטעמים והנקודים והאותיות, שכן אין ידיעה כמו ידיעת הנקודות והטעמים של האותיות להכיר בהם: סגולתא שנאמר בו, זרקא, מקף, שופר הולך סגולתא.

ופי' שם הגר"א, ז"ל - דהיכל המלך כלילא מכולם והיא היכל לשם הויה דכלהו תליין בשמיה, ע"כ. וכן עי' מש"כ ד"ה לאשתמודעא בהון סגולתא ז"ל - ר"ל השכינה שנק' סגולתא מסט' דכתר דשם סליקו דילה כמ"ש לעיל ונקראת סגולתא בתלת יודין דטעמים ונקודין ואתוון דכלילא בג' יודין הללו כמ"ש לעיל ובסגולתא נרמזו טעמים שהיא רישא דטעמים ונקודות בג' נקודין דסגולתא דמשם סגול דנקודות ואותיות ג' יודין כמ"ו.

⁷¹² כלומר התפילה היא בעצם כעין התשובה, שכן בשניהם הכל חוזר לשרשו. ועי' לעיל הערה 663 מה שהקשינו על הקשר שבין תפילה לתשובה.

⁷¹³ עי' רע"מ פנחס רכט ע"ב: חכמה עלה במחשבה דאיהו בינה מחשבה והרהור כלא חד חכמה לא אשתמודע אלא בבינה ובינה בלב ובגין דא מחשבה בלב הרהור בלב.

[תרגום: חכמה עלה במחשבה הרי הוא בינה מחשבה והרהור, הכל א'. חכמה לא נודע אלא בבינה, ובינה בלב, ולכן מחשבה בלב, הרהור בלב.]

כלומר, אין קליטה לחכמה בלא בינה. עי' בביאור הגר"א בריש ספד"צ שעצם העובדה שהשומע ומקבל החכמה קלטו משהו הוא רק מתוך דברי המלמד, ולכן זה רק דרך בינה.

⁷¹⁴ כלומר, מצד החלק הרוחני שבאדם כנ"ל 676.

⁷¹⁵ כלומר לא רק שהוא חשב על העבירה אלא שעלו בו רגשות לחשוק בעבירה.

נפש החיים

מהתקשרותה צבחי' הרוח. וכשהוא חוזר בתשובה הוא חוזר להשיג אותם כסדר ממטה למעלה, היפך מסדר הסתלקותם תחלה. תחלה הוא משיג לצבחי' הנפש, ואח"כ צא וסורה עליה הרוח ומתקשרת בו, ואח"כ צאים וחופפים עליהם ניצולי אור הנשמה⁷¹⁶, ואז מתקשרים כל אחד בחזירו כראוי וצוה מצואר הכתוב מאליו. ואף שצבער א' פרק כ' נתבאר שחס פגם או הכרית ח"ו צבחי' נפשו והוריד כל ט' ספירותיה במולות הרע, ע"י תשובתו הוא מאליל וממשיך קדושה ואור עליון מלעילא, על צבחי' נשמתו תחלה וממנה נמשך על רוחו, ואז הרוח מזהיק מזיו האור הגדול הנשפע עליו גם על הנפש, ועי"ז היא מתעלת מעמקי הרע להתקשר צבחי' הרוח כמקדם. וכן עד"ז כאשר נפגם הרוח ח"ו כמש"ס, וכידוע בדברי הארז"ל שצבחי' ח"ו פרטוף וצבחי' ריך להמשיך אורות ומוחי' חדשים מלעילא לעילא דרך כל הפרטופים והמדרכות כולם, עד אותו הפרטוף וצבחי' שצריך לתקנו, שאליו נמשכו המוחין⁷¹⁷, היינו רק כדי להעלות הנפש מעמקי הטומאה שנסקעה בתוכו, או לתקן פגמותה, ולריך להמשיך קדושה ואור עליון מלמעלה למטה לגרש ולכלות ברשפי אש השלהבת הזה את הכחות הטומאה שנסקעה בתוכם, או למלכות פגימתה, ולהעלותה מטוהרה ומתוקנת שחוכל להתקשר עם הרוח, וכן עד"ז צבחי' הרוח שנפגם, כדי לחזור ולתקנו כבתחלה, אבל אחר שכבר נתקנו ע"י התשובה סדר כניסתם אח"ז צגוף האדם הוא ממטה למעלה כנ"ל, וזהו וקצ פי' כשהיה משיב כל צבחי' על מקומה, אז היה נרפא.

שער ב פרק יז

אמנם עוד יש לאלוה מלין לפני העובד אלקים בקדושה, בבחי' יותר פרטית, והוא בבחי' שורש הנשמה היא נשמתא לנשמתא הנזכר בזוהר, ונקראת חיה. ואדה"ר השיגה, ולבחי' היחידה הנכללת בה⁷¹⁸, סוד עולם אדם קדמאה⁷¹⁹, וכמבואר למבין בע"ה סוף שער המוחין⁷²⁰, שאדה"ר זכה לבחינות חיה יחידה האמיתים במקומם העיקרי⁷²¹. ועי' ריש גלגולים (ספר הגלגולים ג ע"א⁷²²) ובפי"ז שם (דף כו ע"א⁷²³), וזהו עיקר כוונתם ז"ל (תנחומא תזריע פרשה א') שדרשו בפסוק (בראשית א כו) תוצא הארץ נפש חיה אפי' נפשו של אדה"ר, אפי' נפשו של משיח⁷²⁴, כי זאת הבחי' היא סוד כנסת ישראל⁷²⁵, ארץ החיים העליונה⁷²⁶ (היינו שרש יסוד העפר מהד' יסודין שרשין קדמאין

מאיר הנפש

⁷¹⁶ דהיינו כל מה שיש לאדם מהארת נשמו מאז אחרי חטא העגל וחטא אדם הראשון ועי' הערה 303. ⁷¹⁷ כלומר שכל מקום שנפגם אי אפשר לתקנו מצד עצמו, אלא רק מצד מה שלמעלה ממנו. ולא זו בלבד, אלא שמקבלים נשמה חדשה. ועל פי זה יתבאר מה שאמרו חז"ל כי "מקום שבעלי תשובה עומדין - צדיקים גמורים אינם עומדין" (ברכות לד ע"ב).

⁷¹⁸ עי' לעיל הערה 373.

⁷¹⁹ כלומר העולם שמעל לעולם האצילות הנק' א"ק כנזכר בריש ע"ח.

⁷²⁰ הדבר היחיד שמצאתי שם הוא הגה"ה בפרק י' וז"ל בע"ה המצוי בידינו: שם בחטא אדה"ר לא נכנסו בו רק מוחין דאמא לבד, ואז אין חליפין, נמצא החו"ג דאמא הם ממ"ה וב"ן, ומזה שכתוב שלא נכנסו בו רק מוחין דאמא כלומר קודם לכן היה לו גם מוחין דאבא והוא בחי' חיה המוזכר כאן. וצ"ע אם לכך נתכוון הרב.

⁷²¹ עי' דע"ה ח"ב ל ע"ד שזה מכיוון שהיה לו נר"נ, והנר"נ שלו היה אז גדול יותר מהנרנח"י של האצילות של עתה.

⁷²² ז"ל, והנה אדם הראשון היו נכללים בו בעת שנברא כל אלו בחי' הנזכרים מן נפש דאצילות עד יחידה דאצילות.

⁷²³ ז"ל, בעת בריאת אדם שהתחיל עולם הבריאה ממקום שהוא עתה זעיר דאצילות ונסתיים עולם העשיה בסוף ספירה ו' של יצירה של עתה וכו' ואז היה אדה"ר ראשו וגרונו תוך ג"ע וגופו בא"י ורגליו בחו"ל ואמנם אחר שנברא אדה"ר הכניסו הש"י בג"ע בכללו שהם ד"ס ראשונות דיצירה של אז, ע"כ. ⁷²⁴ עי' בהגר"א ס"י פ"א מ"א אופן ג' (דף ג' ע"ב) וז"ל, נפש שיתופא דגופא (כ)נגדו הארץ בעולם שממנו הגוף, וכן הנפש מד' יסודות כידוע שע"ז נאמר תוצא הארץ נפש חיה ואמרו נפשו של אדה"ר, ע"כ. ועי' בהגר"א על תיקו"ז קט"ז ע"ד, דהיינו בחינת שכינה בארץ שכן כאן הוא מקום בניינה. ועי' בהגר"א על ספד"צ כ"ח ע"א שמוכיח מכאן שמעלת נפשו של האדם גבוהה ממעלת המלאכים שכן שורש נשמת אדה"ר הוא בקו האמצעי ואילו המלאכים המה בסוד ו' הקצוות.

⁷²⁵ עי' זהר שמות יב ע"א: והא אוקמוה רזא, דכתיב תוצא הארץ נפש חיה, הארץ דא כנסת ישראל, נפש חיה, נפשא דאדם קדמאה עלאה, ע"כ. כלומר שעצם המלכות דאצילות היא גופא נשמת אדם הראשון.

נפש החיים

אבהן דכלהו עלמין הנזכר בזוהר (וארא כ"ג ע"ב⁷²⁷ ע"ש). וע' זוהר שמות (יב ע"א⁷²⁸) ובפ' שלח (קעד ע"ב⁷²⁹) רוא דכתיב תוצא הארץ נפש חיה וכו', ובפ' שמיני (דף ל"ט ע"ב) ואת כל נפש החיה כו'⁷³⁰, וע' סוף פרשת ואתחנן במתני' (ער ע"ב⁷³¹), וע' רמב"ן ז"ל בפסוק (בראשית א כו) נעשה אדם,

⁷²⁶ עי' פרדס לרמ"ק שער יז פרק ד' שהמלכות נקראת ארץ החיים.

⁷²⁷ עי' לעיל הערה 9.

⁷²⁸ עי' לעיל הערה 725.

⁷²⁹ לא ראיתי תוספת על הזוהר שמות.

⁷³⁰ פתח ואמר (בראשית א כא) "ויברא אלהים את התנינים הגדולים" וגו' ויברא אלהים, כל אתר דדינא "אלהים" אקרי. והוא אתר עילאה, אתר דנפקו מניה הכי קרי ליה הכא ואף על גב דרחמי הוא מניה נפקו דינין וביה תליין את התנינים הגדולים אלן אבהן דאינון משתקיין בקדמיתא ומשתרשין על כלא ואת כל נפש החיה הרומשת ואת כל נפש החיה דא נפש דהיא ארץ עלאה אפיקת מהיא חיה עלאה על כלא דכתיב תוצא הארץ נפש חיה ודא איהי נפש דאדם קדמאה דמשיך בגויה הרומשת דא איהי חיה דרחשא בכל טורין (ס"א סטריין) לעילא ותתא.

תרגום: פתח ואמר (בראשית א) "ויברא אלקים את התנינים הגדולים" וגו' "ויברא אלקים" כל מקום של דין נקרא "אלקים" ואותו מקום עליון, המקום שיצאו ממנו, כך קורא לו כאן. ואף על גב שהוא רחמים, יוצאים ממנו דינים ובו הם תלויים. "את התנינים הגדולים" אלו האבות, שהם משקים בראשונה ומשתרשים על הכל. "ואת כל נפש החיה הרמשת" ואת כל נפש החיה" - זו הנפש שאותה הארץ העליונה הוציאה מאותה חיה העליונה על הכל. שנאמר "תוצא הארץ נפש חיה" וזוהי הנפש של האדם הראשון שנמשכת בתוכו. "הרמשת" זוהי הרוחשת בכל ההרים (הצדדים) למעלה ולמטה.

עיי"ש ביהל אור, ז"ל, דא נפש דהיא ארץ עלאה - ר"ל נפש של אדה"ר שמלכות אפיקת מת"ת וזהו חי עילאה.

⁷³¹ מתניתין לכון בני נשא מארי דחכמתא מארי דסכלתנו קלא קרי מאן מנכון דאתחכם וידע בשעתא דרישא חיורא אתקין רישא רשימא מעילא ולתתא ומתתא לעילא אתקין סטר צפון בעטורא דקונאריתא ביה רשים עומקא דתהומא עלאה דסליק ונחית בגוויה נחית חד דרגא טמירא באלף וחמש מאה רשימין דאלף וחמש מאה עלמין תחותיה תטלל חד חיות ברא וקרנין עשר לה וארו עינין כעייני אנשא לחיותא ופום ממלל רברבן כד סלקא אזלא ביממא טמירא בליליא כד נחתא טמירא ביממא ואזלא בליליא כד נטלא מזדעזען ארבע מגרופי דאחידן בידהא ונטלן עמה שתין פולסין דנורא כל חד חרבא שננא על יריכיה סליק ברעותא לאפקא בר נש שליטא לתתא אתקין בהאי חיותא חד עפרא דקיקא כליל מכלא נשב ביה אתפשט בד' סטרי עלמא וד' פולסין אתגלגלו חד לעילא חד לתתא חד לצפון חד לדרום אילנא חד רברבא ותקיף אתחבר ואזדווג בה בחד ענפא שפירא דחזו חדותא דכלא כד"א יפה נוף משוש כל הארץ ביה אזדווג אפיקו חד רוחא טמירא ומליא לההוא גבילו דעפרא וקאים על רגלוי ואמלכיה על כל עלמא ושלטיה על כלא הה"ד תמשילהו במעשי ידך וגו' אתפקיד על ההוא אילנא לנטרא פקודא אתיב מלכא רוחיה לגביה וההוא חיותא נטלא ליה כדון זמינין מנא אחרא וקאים בינייהו בקוטרא דגליפין בין מלאכין קדישין בטופסרא (ס"א בטפסא) דעטורין אתאחדן דרין בתראין תפיסין בחוביייהו אשתליף רוחיהון מההוא מאנא דלבושא לבתר אגניז בעפרא בין רגבי נחלא אתטמרו ואתגניזו בחד גרמא תקיף דההוא מאנא יתבנון בקדמיתא ויקומון חילין חיין תניינות בארעא קדישא מתערין זמין קב"ה למגבל ההוא עפרא קדמיתא דההוא מאנא ממש ולאעלא ביה גבילו דקיק כהאי חמירא דעיסה ומההוא גבילו דאיהו צחותא דלעילא יתתקן ויתישר מאנא דכשרא כגוונא דאמר קרא ומעין מבית יי' יצא והשקה את נחל השטים בגין דההוא נחל אסגי חביבותא (ס"א זנותא) בעלמא וכד ההוא מעיינא קדישא יפוק ויעול לגביה כדון יתתקן ויתישר ולא יהא בסורחניה כקדמיתא ואינון דלא זכאן יקומון לאתדנא בדינא דמלכא עלאה הה"ד ורבים מישני אדמת עפר יקיצו אלה לחיי עולם ואלה לחרפות ולדראון עולם וכדון כתיב כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה עומדים לפני נאם יי' כן יעמוד זרעכם ושמכם.

[תרגום: משנה לכם בני אדם בעלי החכמה, בעלי התבונה, קול קורא: מי מכם שהתחכם ויודע, בשעה שהראש הלבן התקין את הראש הרשום מלמעלה למטה, ומלמטה למעלה, התקין את הצד הצפון בעיטור של אגם מים, בו רשום העמק של התהום העליון שעולה ויורד בתוכו. ירדה דרגה טמירה אחת באלף וחמש מאות רשימות של אלף וחמש מאות עולמות תחתיו בצלו חוסה חיות חוץ אחת "ולה עשר קרנים" (דניאל ז) ואלו עינים כמו עיני אנוש לחיה, ופה מדבר גדולות, כשעולה הולכת ביום, נסתרת בלילה. כשיורדת, נסתרת ביום והולכת בלילה. כשנוסעת, מזדעזעים ארבע מגרפות שאחוזים בידיה ונוסעים עמה ששים שבטי אש, כל אחד חרב שנונה על ירכו. עלה ברצון להוציא אדם שליט למטה, התקין בחיה הזו עפר דקיק אחד שכלול מהכל, נשף בו והתפשט בארבעת צדי העולם, וארבע חתיכות התגלגלו: אחת למעלה, אחת למטה, אחת לצפון, אחת לדרום. אילן אחד גדול וחזק התחבר והזדווג עמה בענף אחד יפה שמראהו שמחת הכל, כמו שנאמר "יפה נוף משוש כל הארץ" (תהלים מח), עמו הזדווג, הוציאו רוח חבויה אחת, ומלא אותה עסת עפר, ועמד על רגליו, והמליך אותו על כל העולם, והשליט אותו על הכל. זהו שנאמר "תמשילהו במעשי ידך וגו'" (שם ח). נצטווה על אותו האילן, לא שמר את המצוה, השיב המלך את רוחו

נפש החיים

כי רוח ה' דיבר בו⁷³². ולכן היה אדה"ר מוכן לחיות לעולם, כי היא⁷³³ החכמה תחי' בעליה (קהלת ז יב), ולכן נקראת חיה, וזהו תוצא הארץ נפש חיה.

ובחטאו נסתלקה הימנו, וע' מ"ש הארץ⁷³⁴ בפט"ו⁷³⁴ ובריש פ' כ"א⁷³⁵ ובפ' ל"ה מהגלגולים, ומאז לא זכה אליה שום אדם בעודו בזה העולם. וחנוך כשהגיע לזאת המדרגה וירש מעלתו של אדה"ר, כמ"ש בז"ח (תרומה לה ע"ג מב ע"ד⁷³⁶, ושם בשה"ש נד ע"ד סט ע"ב⁷³⁷), ע"ש, וברע"מ

אליו, ואותה החיה לקחה אותו. אז הזמינו כלי אחר ועמד ביניהם בקשר החקוק בין מלאכים קדושים שנאחזו בציור (בדפוס) של העיטורים. הדורות האחרונים תפוסים בחטאיהם, נשלפה רוחם מאותו הכלי של הלבוש. אחר כך נגנז בעפר, בין רגבי הנחל נטמנו ונגנזו בעצם קשה אחד של אותו הכלי, ויקומו שנית חילות חילות מתעוררים בארץ הקדושה, ועתיד הקדוש ברוך הוא ללוש את אותו העפר הראשון של אותו הכלי ממש ולהכניס בו גבול דק כמו השאור הזה של העסה. ומאותה עסה, שהיא הצחות של מעלה, יתוקן ויתיישר כלי כשר, כמו שאמר הכתוב "ומעין מבית ה' יצא והשקה את נחל השטים" (יואל ד) משום שאותו הנחל מגדיל החביבות (הזנות) בעולם, וכשאותו המעין הקדוש יצא ויכנס אליו, אזי יתוקן ויתיישר ולא יהיה בסרחונו כבראשונה, ואותם שלא זוכים יקומו להיות נידונים בדין של המלך העליון. זהו שנאמר "ורבים מישני אדמת עפר יקיצו אלה לחיי עולם ואלה לחרפות [ו]לדראון עולם" (דניאל יב) ואז נאמר "כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה עומדים לפני נאם ה' כן יעמוד זרעכם ושמכם" (ישעיהו [טו].)

ועי' שער מאמרי רשב"י, שמציין לדבריו בפרשת קדושים פג ע"א בתוספתא, וז"ל שם (דף לה ע"ד בספר שער מאמרי רשב"י), אדם הראשון לא היה לו שום חלק מן האי עלמא שהוא עולם העשיה כלל. אמנם גופו היה מעולם היצירה ונפשו מעולם הבריאה ורוחו מנוקבא דז"א דאצילות ונשמתו מן ז"א דאצ' ונשמה לנשמה מן אבא ואימא דאצ', וטעם הדבר למה לא היה לו חלק בעולם העשיה הוא במה שנבאר סדר העולם והתחלקותו, כי הנה מקום החורבה שבו הוא בחינה נגד הקלי', וישוב העולם מחולק לחלוקות רבות, כי ישוב חוצה לארץ הוא כנגד העשיה וארץ ישראל כולה כנגד היצירה וכו', ונמצא כי אדם הראשון לפי שממקום כפרתו נברא לכן היה אז העולם תמיד בסוד בריאה, ואחר שחטא נתהווה ביומין דחול וכו', ואחר שחטא אדם הראשון בעץ הדעת שהוא עולם העשיה שנצטוו שלא יאכל ממנו כי אין לו חלק בעשיה רק מן היצירה ולמעלה כנ"ל, וכיון שעבר ואכל מעץ הדעת שהוא עשיה גרם פגם בכל העולמות וכולם ירדו ממדרגתם באופן זה כי היצירה נתלבשה בעשיה ונמצא כי ארץ ישראל שהיתה כנגד היצירה אינה מקבלת ממנה אלא ע"י העשיה כיון שהיצירה מתלבשת בה וכן הבריאה מתלבשת ביצירה ונוקבא דאצילות נתלבשה בבריאה וז"א נתלבש בנוקביה וכן ע"ד זה בכל העליונים ממנו כולם ירדו ממדרגתם.

⁷³² ז"ל, והפשט הנכון במלת "נעשה" הוא, מפני שכבר הראית לדעת (לעיל פסוק א) כי האלהים ברא יש מאין ביום הראשון לבדו, ואחר כך מן היסודות ההם הנבראים יצר ועשה וכאשר נתן במים כח השרוץ לשרוץ נפש חיה והיה המאמר בהם "ישרצו המים", והיה המאמר בבהמה "תוצא הארץ", אמר באדם "נעשה", כלומר אני והארץ הנזכרת נעשה אדם, שתוציא הארץ הגוף מיסודיה כאשר עשתה בבהמה ובחיה, כדכתיב (להלן ב ז) "וייצר ה' אלהים את האדם עפר מן האדמה", ויתן הוא יתברך הרוח מפי עליון, כדכתיב (שם) "ויפח באפיו נשמת חיים".

אמנם טרם נתברר לי מה רצה רבינו להוציא מכאן.
⁷³³ כלומר המלכות הנ"ל ונפשו של אדה"ר.

⁷³⁴ ז"ל, כי אחר שחטא אדה"ר נתמעט חלקי ב"ע הנקראים ו' אלפין שנין כנ"ל והנה בעת שחטא נסתלקו ופרחו ממנו ההוא זיהרא עילאה, שהם נר"ג דאצילות, כי כבר ידעת כי בעולם אצילות כתיב ב' לא יגורך רע, ותיכף כשחטא ונמשך עליו הקלי' פרחו ממנו ונסתלקו ההיא זיהרא עילאה ואמנם זה החלק שנסתלק מאדה"ר לא הוטבעו בקלי'.

⁷³⁵ ז"ל, כולל כל נפש דאצילות שיש בשלשה עולמות ב"ע ג"כ ונמצא כי הנפש של אצילות עצמה נסתלקה לגמרי מן האדם בעת שחטא אך נפש דבחי' אצילות שיש בג' עולמות ב"ע לא נסתלקו והם הנקראים חלתו של עולם.

⁷³⁶ [להלן לשונו:] מגו דחילו דאזל בקושטא בגו ארעא הוה משכח נהירו דאביד אדם קדמא דאיטמר ההוא נהירו בגנתא דעדן סלקא לעילא לא אתיישבא בדוכתיה דהא לא הוה אשתלים מכל סטרין דהא שלימו דלתתא הוה גרע דהא אתאביד בחובא דאדם קדמא נחת לתתא ואתטמר גו אילני גנתא אתפשטא תמן בכל סטרי גנתא עד דאתייליד חנוך בן ירד כיון דאתייליד הוה אשתכח סמוך לגנתא שריאת ההיא נהירו לאנהרא בגוויה אתרבי ברבו קודשא ושריא עליה נהירו דא מנצצא עאל לגנתא דעדן אשכח תמן אילנא דחיי ענפוי ואנבי דאילנא ארח בהו ואתיישב בגוויה ההוא רוחא דנהירו דחיי אתו שליחן מלאכי עילאי ואוליפו ליה חכמתא עילאה יהבו ליה ספר דהוה טמיר גו אילנא דחיי ואוליף מניה וידע אורחוי דקב"ה ואשתדל אבתריה הה"ד ויתהלך חנוך את האלקים עד דההוא נהירו אשתלים בגוויה כיון דההוא נהירו אשתלים לתתא בעא לסלקא לדוכתיה ובגין לאחזאה ההוא שלימו ברזא דחנוך יומא חד עאל גו גנתא דעדן ואחמו ליה טמירין דגנתא ואנח ההוא ספר וכל מה דחמא לבר ואיהו צניע בגו חברייא. [תרגום: מתוך היראה שהלך באמת בתוך הארץ, מצא את האור שאיבד אדם הראשון שנטמן אותו האור

נפש החיים

(קדושים פג ע"ב⁷³⁸) ובמתניתין ס"פ ואתחנן (ער ע"ב⁷³⁹), כמו שפירשם האריז"ל בפ' בראשית בדרוש אדה"ר, ובגלגולים פי"ח⁷⁴⁰ ע"ש, וכמ"ש שם פל"ה לא הוה יכול עלמא למסבליה, והוכרח להסתלק מזה העולם, וכן אליהו נסתלק מזה העולם כשהשיג קצת מאותה הזיהרא עלאה, כמ"ש בפ"ט מהגלגולים, וכמ"ש בזוהר (ויגש רט ריש ע"ב) א"ל קב"ה כו' ועלמא לא יכול למסבלך עם בני נשא⁷⁴¹. ואנחנו מקוים להשיגה אחר התחיה אי"ה, שיערה עלינו רוח ממרום⁷⁴².

והוא בחי' שורש המחשבה של אדם, כי בחי' המחשבה הוא כשמדבק מחשבתו לחשוב איזה ענין פרטי, והוא בחי' נשמה, כמ"ש ונשמת שד"י תבינם (איוב לב ח), ואז המחשבה מושגת עכ"פ להאדם עצמו המחשב, אבל שורש מקור מוצא כללית כח המחשבה, הוא טמיר ונעלם לגמרי שאינו מושג גם להאדם עצמו, מאין תמצא⁷⁴³, והוא בחי' שורש נשמתו.

וזאת הבחינה הנעלמה היא בחי' צרופי האותיות של התיבה⁷⁴⁴, שהוא שורש נשמת האותיות וכח רוחניותיהם בשרשם העליון, ואמיתת מהות סדרי צרופם בשרשם העליון אינו מושג לנו עתה אחר שאין אנחנו משיגים עתה בחינת שורש הנשמה, ואחר התחיה נתבונן בינה בסוד סדרי צרופי האותיות בשורש קדושתם, והוא שאמרו בזוהר בהעלותך (קנב ע"א) אורייתא כו'

בגן עדן ועלה למעלה, לא התישב במקומו, שהרי לא השלים עצמו מכל הצדדים, שהרי השלמות של מטה היתה חסרה שהרי אבדה בחטא שאדם הראשון ירד למטה ונטמן בתוך עצי הגן, והתפשט שם בכל צידי הגן עד שנולד חנוך בן ירד. כיון שנולד, היה נמצא סמוך לגן, התחיל אותו האור להאיר בתוכו, התגדל בשמן משחת קדש ושרה עליו האור הזה הנוצץ, נכנס לגן עדן, ומצא שם את עץ החיים, את ענפיו ופרותיו של האילן. הריח בהם, והתישבה בתוכו אותה הרוח של אור החיים. באו שליחים מלאכים עליונים, ולמדו אותו חכמה עליונה, נתנו לו ספר שהיה נסתר בתוך עץ החיים, ולמד ממנו, וידע את דרכי הקדוש ברוך הוא והשתדל אחריו. זהו שנאמר "ויתהלך חנוך את האלהים" (בראשית ה) עד שאותו האור נשלם בתוכו. כיון שאותו האור נשלם למטה, רצה לעלות למקומו. וכדי להראות אותה השלמות בסוד של חנוך, יום אחד נכנס לתוך גן העדן והראו לו את נסתרות הגן, והניח אותו ספר וכל מה שראה בחוץ, והוא מוצנע בתוך החברים.]

⁷³⁷ והוא זהרא דנשמתא עילאה דפרחה מניה סליקא לעילא והות גניזא בחד אוצר דאיהו גוף עד דאוליד בנין ונפק חנוך לעלמא כיון דאתא חנוך ההוא זהרא עילאה נשמתא קדישא נחתת ביה והוה חנוך בההוא רבו עילאה דשבק מניה אדם הה"ד ויתהלך חנוך את האלקים וגו'.

[תרגום: אותו הזוהר של הנשמה העליונה שפרח ממנו עלתה למעלה, והיתה גנוזה באוצר א' הרי הוא גוף, עד שהוליד בנים ויצא חנוך לעולם, כיון שבא חנוך, אותו הזוהר העליון נשמה קדושה ירדה בו, והיה חנוך באותו כבוד עליון שעזב אותו אדם. זהו שנאמר "ויתהלך חנוך את האלקים וגו'".]

⁷³⁸ עד דאתא חנוך ונטל ליה קב"ה מארעא ואבריר פסולת וקסטורא מכספא וכן בכל אינון צדיקייא די בארעא לבתר אתתקן ההוא אתר.

[תרגום: עד שבא חנוך ונטל אותו הקדוש ברוך הוא מן הארץ, ונבררה הפסולת והזוהמא מן הכסף, וכן בכל אותם הצדיקים שבארץ, אחר כך נתקן אותו המקום.]

מכאן משמע שמה שהיה אצל חנוך שייך לכל א' וא'.

⁷³⁹ עי' לעיל הערה 731.

⁷⁴⁰ שחנוך נעשה למלאך מט"ט.

⁷⁴¹ א"ל קב"ה, עד מתי אתה מקנא לי טרקת גלא דלא יכיל לשלטאה בך מותא לעלמא ועלמא לא יכיל למסבלך עם בני נשא.

תרגום: אמר לו הקדוש ברוך הוא, עד מתי אתה מקנא לי, סגרת את הדלת שלא יכול לשלוט בך המות לעולם, והעולם לא יכול לסבול אותך עם בני אדם.

⁷⁴² עי' בהגר"א משלי יז כב, שרק יחידי סגולה יזכו ליחידה לעתיד לבא אמנם לחיה יזכו כולם.

⁷⁴³ הנה לשון זו מייסדת על לשון הפסוק "והחכמה מאין תמצא" (איוב כח יב) והוא רמז על היות מקורה בלתי מושג ועל שם זה נקרא אין. והוא המכונה בלשון הקדמונים "רצון" (עי' בהגר"א על תיק"ז כ ע"ג ד"ה בריש הורמנותא - שכתר הוא רצון, בסוד רצון ומחשבה והרהור וקול ודיבור הוא כנגד ה' פרצופים) עי' בהגר"א על תז"ח נ ע"א ד"ה בריש הורמנותא וז"ל, כמו באדם המחשבה שרוצה לעשות הדבר והרצון הוא קודם למחשבה, וקודם להם התחלת הרצון כשמתעורר לחשוב, והן ג' ראשונות.

⁷⁴⁴ צ"ע בדיוק למה כוונתו, שכן לא מצאתי בכתבי האריז"ל והגר"א ענין זה בנוגע לתפילה, וכנראה שכוונתו לענין רל"א השערים פנים ואחור, והאופן בו הם שייכים לכל תיבה ותיבה שבתפילה, ועכ"ז צריכים מקור לדברים.

נפש החיים

ולעלמא דאתי זמינין לאסתכלא בנשמתא לנשמתא דאורייתא⁷⁴⁵. והוא בחי' שורש נשמות כלל ישראל יחד מלכות דאצילות לזאת נקראת כנסת ישראל⁷⁴⁶.*
הגה"ה

ונקראת בתוה"ק (במדבר טז כב) א"ל אלקי הרוחות לכל בשר, ע' זוהר (קרח קעו ע"ב) ויאמרו א"ל אלקי הרוחות כו' דאיהו אתר דנשמתין וכו' תמן סלקין ומתמן אתיין⁷⁴⁷. וז"ל דרשו (ברכות לה ע"ב) אביו ואמו כו' אמו זו כנסת ישראל. וע' זוהר (במדבר קיט ע"א), ובריך פ' פנחס (ריג ע"א), וקס רמ ע"ב, וברע"מ תלך רעז ע"ב, ובסוף האד"ז רלו ע"א, וזו"ח רות נט ע"ב עה ע"ג), וע' בע"ח (שער המלכים ריש פ"ז⁷⁴⁸) וזפע"ח (שער עולם העשיה פ"ב וזפע"ח⁷⁴⁹ וזפע"ח (שער ר"ח פ"ג⁷⁵¹). ולכן כלל ישראל יחד נקראין הכתוב (ישעיהו מו ג) העמוסים מני בטון וכו', וע' זפע"ח (שער ר"ח פ"ג⁷⁵¹). ולכן כלל ישראל יחד נקראין איבריין דשכינתא, ע' זוהר (פנחס רל"א ע"ב⁷⁵², וקס רל"ח ריש ע"ב⁷⁵³, ורנב סוף ע"ב⁷⁵⁴) וזהו ענין הכתוב (ידמיה ב ב) הלוך וקראת בלזני ירושלים כו' זכרתי לך כו' לכתך אחרי במדבר כו', כינה הכתוב כלל ישראל בשר ירושלים כי היא היתה כנסית כלל ישראל בעלותם ליראות פני האדון ה' ברגל, וקס קבלו כלל ישראל שפע תורה קדושה ויראה, כל אחד לפי שרש אחיזת נשמתו מכנסת ישראל, ולזה נקראת⁷⁵⁵ ירושלים של מעלה, ז"ל אהבת כלולתיך ר"ל כלילות.

וזהו ענין שכינה הנזכרת בכל מקום, פי' הפשוט של שכינה היינו קביעות דירה. כמאמרם ז"ל (ב"ר פ"ד פ"ד ט"ו ט, ובתנחומא בחקתי פרק ג) מיום שברא הקב"ה עולמו נתארה שיהא לו דירה בתחתונים,

מאיר הנפש

⁷⁴⁵ עי' לעיל הערה 365.
⁷⁴⁶ זהו השורש הקדמון למציאות של כלל ישראל בעולם הזה, ועצם הביטוי של שורש נשמת כלל ישראל יחד. כלומר, ללא פירוט של נשמות פרטיות.
עי' בבהגר"א על תיקוני זהר דף מ"ח ע"ד ד"ה הוא וב"ד ז"ל, שכינה דהיא מדברת בעדנו דהיא כלל ישראל והיא נק' ב"ד, ע"כ, ועי' שם ע"ג בד"ה בכמה תחנונים, ז"ל, דכל הבקשות דצלותא הוא הכל על כלל ישראל דהוא בשכינתא שהיא כלל ישראל, ע"כ, ועי' בדף נ' ע"ב ד"ה וכד, וז"ל, וכן בצלותא והכל הוא מסט' דתחתונים באדם דלתתא שהן ענפין דילה [של השכינה].
⁷⁴⁷ ז"ל בשלימות: ויפלו על פניהם ויאמרו אל אלהי הרוחות לכל בשר ת"ח משה ואהרן מסרו גרמייהו למיתה במה בגין דכתיב ויפלו על פניהם ויאמרו אל אלהי הרוחות רוחת כתיב חסר וא"ו ובג"כ אילנא דמותא הוא ובכל אתר נפילת אנפין לההוא אתר הוי וע"ד אל אלהי אל הה"ד ואל זועם בכל יום אלהי הרוחות דאיהו אתר צרורא דנשמתין דעלמא וכל נשמתין תמן סלקין ומתמן אתיין.
[תרגום: "ויפלו על פניהם ויאמרו אל אלהי הרוחות לכל בשר", בא וראה, משה ואהרן מסרו עצמם למיתה. במה, משום שנאמר "ויפלו על פניהם ויאמרו אל אלהי הרוחות", כתוב "רוחת" חסר וא"ו, ומשום זה עץ המות הוא, ובכל מקום נפילת פנים, לאותו מקום הוא. ועל זה "אל אלהי", אל זהו שנאמר "ואל זועם בכל יום". "אלהי הרוחות" שהוא מקום צרור של הנשמות של העולם, וכל הנשמות לשם עולות, ומשם באות.]
⁷⁴⁸ ז"ל: ז"א לא יצאו הג"ר שבו [ביציאת עולם הנקודות] אלא נשאר כלולים תוך אמא, ויצאו ז"ת מדעת ולמטה בלבד.
⁷⁴⁹ מבאר שם ענין כניסת מוחין דאמא אל תוך ז"א.
⁷⁵⁰ הוא המשך הנ"ל, אלא שמוסיף גם את ענין הנתינה לנוק'.
⁷⁵¹ כי לכך אנו אומרים ברכה זו בר"ח, מפני שהיא [הנוק'] מתחדשת בר"ח, ולפי שהיא יוצאת בת"ת שלו [דז"א], נקראת עטרת תפארת, לעמוסי בטן הם ישראל, שכולם יוצאים מבטן שלה, והם עמוסים, ולפי שהם שם מקום שלה.
⁷⁵² כל אברין דאינון ישראל אינון בעאקו דאינון אברי דמטרוניתא.
⁷⁵³ ז"ל, ישראל דאינון אברים ואיהי נשמתא עלייהו.
⁷⁵⁴ ז"ל, לתקנא דורונא למלכא ולקרבא כל אברין דאינון ישראל קרבנין לקב"ה ההוא דאתקרי נשמה לגבי אברים דשכינתא קדישתא.
[תרגום: לתקן מתנה למלך ולהקריב כל אברים, הרי הם ישראל, קרבנות להקב"ה הוא שנקרא נשמה ביחס לאברים השכינה הקדושה].
⁷⁵⁵ דבר זה נזכר בגמרא (תענית ה): אמר הקדוש ברוך הוא, לא אבוא בירושלים של מעלה עד שאבוא לירושלים של מטה.

נפש החיים

ועיקר קביעת דירתו ית"ש היה צירוף שלם, התגלות קדושתו כלי התלכדות לבושין. והוא שאמרו ז"ל (שבת קמה ע"ג) לאמרי אינשי במתא שמאי בלא מתא תותבאי, וסיחתם ז"ל כריכה תלמוד.

שער ב' פרק יח

והנה אחר שכבר הורגל וסדורה לו תפלתו בהתקשרות הג' בחי' נר"ן שבכללות נפשו ע"י האותיות ונקודות וטעמים שבכל תיבה כמש"ל פרק ט"ו, יתעצם בטוהר מחשבתו וכוונתו לדבק אח"ז כל הג' בחי' נר"ן בבחי' נשמתא לנשמתא הנ"ל, שהוא שורש נשמתו*, ע"י צרופי האותיות של התיבה בשורש קדושתם העליון, וכשיתדבק בזאת המדרגה, אז יוכל להחשב כאלו אינו בעולם כלל, וממילא יתבטל בעיניו מכל וכל, כי בחינה זאת היא נעלה ממדרגת האדם עתה כמש"ל, ויכלול עצמו בשורש נשמתו בכלל שורש העליון של כלל נשמות ישראל יחד.

הגה"ה ולכן תקנו שתיקף אחר העמידה ימסור נפשו ורוחו ונשמתו לגמרי למיתה צפסוק (תהלים נה א) אליך ה' נפשי אשאל⁷⁵⁶, ולהעלותם עם הנר"ן של ג' העולמות ולכוללם יחד במלכות לאילנות, כמ"ש צפע"ח (ספ"ז משער התפלה⁷⁵⁷) והוא עיקר כוונת כל נפילת אפים הנזכר בתורה, כמ"ש צזוהר (קרח קעו ע"ג) הגז"ל צפנים, ת"ח משה ואהרן מסרו גרמייהו למיתה צמה בגין דכתיב ויפלו על פניהם ויאמרו אל אלקי הרוחות כו', וככל אחר נפילת אנפין להווא אחר כו', אלקי הרוחות דאיהו אחר דנשמתין דעלמא וכל נשמתין תמן סלקין ומתמן אחיין⁷⁵⁸, ולכן כריך לכוין ברעותא דלצא כאלו נפטר מן העולם לגמרי, כמ"ש צזוהר (ס"פ צמדבר קב ע"ב⁷⁵⁹ וצריש פ' ואתחנן דס ע"א⁷⁶⁰) ועיין היטב צפע"ח ככל פ"ג משער נפילת אפים⁷⁶¹ והצו, ועיין עוד פ"ג צפ"ג⁷⁶² ופ"ד⁷⁶³ וצלק"ת פ' שלח⁷⁶⁴ ע"ש.

מאיר הנפש

⁷⁵⁶ כן הוא עיקר הדין, שכן זוהי המסירות נפש הגמורה, ליפול על אפים ולומר את זה המזמור. אמנם למעשה איננו ראוים לדרגא זו של עבודת התפילה, ואדרבא, אם היינו עושים ד"ז היה קלוקל גדול יוצא מכך. ולכן מנהג הספרדים לאומרו אם כי הם אינם נופלים אפים, ואילו מנהג בני אשכנז לא לאומרו אם כי נופלים על אפים.

⁷⁵⁷ ז"ל, ויניח (אחר ברכת שים שלום) המלכות דבוקה ביסוד, כי כבר עלתה עד הבינה, ושאלה טרף לביתה, ועלתה לו עם תפלתו. ואח"כ יורדת עמו עד היסוד, שהוא מדרגה אחרונה שבמטטרון. אבל כל זה גם עתה בהיכל הנזכר, כי שם נתעלו כל רתיכין עילאין, ואז יפסע פסיעותיו, כי אין ראוי להמצא בעת הזיווג, ואז מזדווגת ביסוד, ומשפיע בה טיפת זרע נשמות דישאל הקדושים, לכן יפול על פניו, ויכלול גרמיה בהדי אותן נשמות, וימסור נפשו שם בנפילת אפים, בפסוק אליך ה' נפשי אשא, בזמן שהם מזדווגים. ואחר שמזדווגים מורידה טרף לביתה וחק לנערותיה, עכ"ל.

⁷⁵⁸ ז"ל בשלימות: ת"ח משה ואהרן מסרו גרמייהו למיתה במה בגין דכתיב ויפלו על פניהם ויאמרו אל אלקי הרוחות רוחת כתיב חסר וא"ו ובג"כ אילנא דמותא הוא ובכל אחר נפילת אנפין להווא אחר הוא וע"ד אל אלקי אל הה"ד ואל זועם בכל יום אלקי הרוחות דאיהו אחר צרורא דנשמתין דעלמא וכל נשמתין מתמן אחיין.

[תרגום: בא וראה, משה ואהרן מסרו עצמם למיתה. במה, משום שנאמר "ויפלו על פניהם ויאמרו אל אלהי הרוחות", כתוב "רוחת" חסר וא"ו, ומשום זה עץ המות הוא, ובכל מקום נפילת פנים, לאותו מקום הוא. ועל זה "אל אלהי", "אל זהו שנאמר "ואל זועם בכל יום". "אלהי הרוחות" שהוא מקום צרור של הנשמות של העולם, וכל הנשמות לשם עולות, ומשם באות.]

⁷⁵⁹ ת"ח, כיון דבר נש עביד צלותא כגוונא דא בעובדא ובמלולא וקשיר קשורא דייחודא אשתכח דעל ידיה מתברכן עלאין ותתאין כדין בעי ליה לבר נש לאחזאה גרמיה בתר דסיים צלותא דעמידה כאלו אתפטר מן עלמא דהא אתפרש מן אילנא דחיי וכניש רגלוי לגבי ההוא אילנא דמותא דאהדר ליה פקדוניה כד"א ויאסוף רגליו אל המטה דהא אודי חטאוי וצלי עלייהו השתא בעי לאתכנשא לגבי ההוא אילנא דמותא ולמנפל ולימא לגביה אליך יי' נפשי אשא בקדמיתא יהיבנא לך בפקדונא השתא דקשירנא ייחודא ועבידנא עובדא ומלולא כדקא יאות ואודינא על חטאי הא נפשי מסירנא לך ודאי ויחזי בר נש גרמיה כאילו פטיר מן עלמא דנפשיה מסיר להאי אתר דמותא בגין כך לא אית ביה וא"ו דוא"ו אילנא דחיי הוא והאי אילנא דמותא הוא והא קמ"ל דרזא דמלה (ס"א מאי קמ"ל רזא דמלה) דאית חובין דלא מתכפרן עד דאתפטר בר נש מעלמא הה"ד אם יכופר העון הזה לכם עד תמותון והאי יהיב גרמיה ודאי למותא ומסיר נפשיה להאי אתר לאו בפקדונא כמה בליליא אלא כמאן דאתפטר מן עלמא ודאי ותקונא דא בעי כוונא דלבא וכדין קב"ה מרחם עליו ומכפר ליה לחוביה זכאה הוא בר נש דידע למפתי ליה ולמפלח למאריה ברעותא ובכוונא דלבא ווי ליה למאן דאתי למפתי למאריה בלבא דחיקא ולא ברעותא כד"א ויפתוהו בפייהם ובלשונום יכזבו לו ולבם לא נכון עמו הוא אומר אליך יי' נפשי אשא ולא כל מלוי אלא בלבא

רחיקא הא גרם עליה לאסתלקא מעלמא עד לא מטון יומיו בזמנא דהאי אילנא אתער בעלמא למעבד דינא ועל דא בעי בר נש לאדבקא נפשיה ורעותיה במאריה ולא ייתי לגביה ברעותא כדיבא בגין דכתיב דובר שקרים לא יכון לנגד עיני מאי לא יכון אלא בשעתא דהוא אתקין גרמיה להאי ולביה רחיקא מקב"ה קלא נפיק ואמר לא יכון לנגד עיני (אמאי) האי בעי לאתקנא גרמיה לא יכון לא בעינא דיתתקן כ"ש אי אתי ליחדא שמא קדישא ולא מיחד ליה כדקא יאות זכאה חולקהון דצדיקיא בעלמא דין ובעלמא דאתי עליהו כתיב ובאו וראו את כבודי וגו' וכתוב אך לשמך וגו'.

תרגום: בא ראה, כיון שאדם עושה תפלה, כך במעשה ובדבור וקושר את הקשר של היחוד, נמצא שעל ידו מתברכים העליונים והתחתונים ואז צריך האדם להראות עצמו אחרי שסיים תפלת עמידה כאלו נפטר מן העולם, שהרי נפרד מעץ החיים וכינס רגליו לאותו עץ המות שהחזיר לו פקדונו כמו שנאמר (בראשית מט) "ויאסף רגליו אל המטה" שהרי הודה על חטאיו, והתפלל עליהם. עכשיו צריך להתכנס לאותו עץ המוות, וליפול ולומר לו, "אליך ה' נפשי אשא" בתחילה נתתי לך בפקדון, כעת שקשרתי את היחוד, ועשיתי מעשה ודבור כראוי והתוודיתי על חטאי, הרי נפשי מסרתי לך בודאי, ויראה אדם עצמו כאלו נפטר מהעולם, שנפשו מסר למקום המות הזה. משום כך אין בו וא"ו, שוא"ו עץ החיים הוא, וזה עץ המות הוא. וזה בא להשמיענו שסוד הדבר (מה בא להשמיענו סוד הדבר) שיש חטאים שאינם מתכפרים עד שנפטר האדם מהעולם זהו שנאמר "אם יכפר העון הזה לכם עד תמותון" (ישעיה כב). וזה נתן עצמו ודאי למוות ומסר נפשו למקום זה. לא בפקדון כמו בלילה, אלא כמי שנפטר מהעולם ודאי, ותקון זה צריך בכוונת הלב ואז הקדוש ברוך הוא מרחם עליו ומכפר לו על חטאיו. אשרי האיש שיודע לפתותו ולעבוד את רבונו ברצון ובכוונת הלב. אוי למי שבא לפתות את רבונו בלב רחוק ולא ברצון, כמו שנאמר "ויפתוהו בפייהם ובלשוניהם יכזבו לו ולבם לא נכון עמו" (תהלים עח). הוא אומר "אליך ה' נפשי אשא" ולא כל דבריו אלא בלב רחוק, זה גורם עליו להסתלק מהעולם טרם שלא הגיעו ימיו. בזמן שאילן זה מתעורר בעולם לעשות דין. ולכן צריך אדם להדביק נפשו ורצונו באדונו, ולא יבא אליו ברצון כוזב משום שנאמר "דובר שקרים לא יכון לנגד עיני" (שם קא) מה זה "לא יכון"? בשעה שהוא מתקין עצמו לזה ולבו רחוק מן הקדוש ברוך הוא, קול יוצא ואומר "לא יכון לנגד עיני" (למה) זה צריך לתקן את עצמו, "לא יכון" - אינו רוצה שיתקן, כל שכן אם הוא בא ליחד את השם הקדוש ואינו מיחדו כראוי. אשרי חלקם של הצדיקים בעולם הזה ובעולם הבא. עליהם נאמר "ובאו וראו את כבודי וגו'" (ישעיה סו) ונאמר "אך צדיקים יודו לשמך וגו'" (תהלים קמ).

⁷⁶⁰ בתר דמסיים צלותא ברעו (ס"א וקאים בעיטא) קמי מאריה הא אוקמוה דבעי למימסר נפשיה ברעותא דלבה לההוא אתר דאצטריך.

[תרגום: אחר שנסיים תפילה ברצון (עומד בעצה) לפני האדון, הרי בארנו שצריך למסור עצמו ברצון הלב לאותו מקום שצריך.]

וקשה להבין מהו אשר כיוון רבינו לבאר בהביאו ד"ז כאן.

⁷⁶¹ וז"ס שתכוין בנפילת אפים, שתפיל עצמך מלמעלה עד סוף עשיה. פירוש, כי הלא בעמידה העלינו עד עולם האצילות, ואז נכללין שם תוך נוקבא דז"א, ואנו עבדיה ובניה המעלין לה המ"ן, ואנו מפילין עצמינו מן אצילות עד סוף עשיה. וז"ס נפ"א גמור, כאדם שנופל מראש הגג עד הקרקע. ותפול על פניך ותכוין לירד עד עשיה ואז תכוין לברר וללקט מ"ן מעשיה, ואחר כך תעלה ביצירה, ותברר משם. וכו' ונראה לעד"נ, כמ"ש הרב ז"ל למעלה בברכת ענט"י, למה אין אנו נוטלין ג"כ הזרוע, כי הזרוע עצמו אין לנו כח לבסמו ולמתקן, עד לע"ל, ע"ש. לכן צריך בנ"א, שהוא מוסר נפשו למיתה, לכוין, אולי יוכל להמתיק הזרוע גם כן. ועוד, כי בזרוע הגבורות שם סתומים, כמ"ש שם, אבל בה' אצבעות היד שם הם מתגלין, כל הה' גבורות. והנה עתה בנ"א, שמוסר עצמו למיתה במקום הקליפות, יש לחוש אפילו אם יכוין כוונה גדולה יאחזו בו החיצונים, מפני שמשם יונקים, לכן צריך ליפול על הזרוע ששם הם הגבורות סתומים והחיצונים אין יונקים מהם, לכן אין כ"כ סכנה בנ"א שם בזרוע. וכו' בנ"א מפקיד אדם עצמו באילנא דמותא, ומוסר עצמו למיתה. וענינו הוא, כי הלא סוד מיתה האמיתי הם הקליפות, וזה פשוט. והנה האדם צריך למסור עצמו למיתה, ושיתכוין לירד עד מקום מיתה שהם הקליפות, ומוציא למעלה משם אותן הבירורים כנ"ל, כדרך שהצדיק עושה לאחר מיתה ממש, כעד"ז יכוון האדם בנ"א. וכו' כי שכר העושה זו, ודאי שאין למעלה הימנה, כי מוסר עצמו למיתה בכל העולמות, לברר אותן הבירורים, ולגרום זיוג דזו"ג. ודע, כי נ"א כמה מצוה גדולה הוא זה, עד אין קץ. אמנם דע, כי אין יכולת לעשות דבר זה, זולת צדיק גמור הראוי שבזכותו יכול לעלות ולברר אותן הבירורים מתוך הקליפות. כי כל זה צריך זכות, וכח, ומע"ט רבים, שיוכל לעשות דבר זה. ולפחות צריך שיכוין בכל אותו התפלה היטב מתחלה ועד סוף, דאל"כ ח"ו, ברדתו אל הקליפות לברר שם, לא די שלא יוכל לברר, רק אדרבא יקחו ממנו ויתאחזו בו ויתפשהו, וישאר בסוד תחתיות בטיט היון, דוגמת הנשמות שבארנו לעיל. כי בהיותם צדיקים, יכולין לעלות עמהן נשמות אחרים, מטיט היון של גיהנם שהם הקליפות. ומי שאין לו כח כ"כ ומצות, עולין הם לבדם, אך אינם יכולין להעלות אחרים עמהן. ומי שהם רשעים, הם עצמן נשארים שם.

⁷⁶² שם מקשרו האריז"ל לבנימין, שהוא עצם נשמת רחל ולכן כאשר הוא נולד היא מתה.

⁷⁶³ שם מקשרו האריז"ל למוסר עצמו למיתה.

⁷⁶⁴ בענין סוד כלב בן יפונה, ושם מקשרו לבנימין.

נפש החיים

לבן קבעו אנשי כנה"ג לומר קודם התחלת תפלת העמידה הפסוק (תהלים נא יז) אדני שפתי תפתח, כי מי שזוכה למדרגה זו בעת התפלה, הרי מהתקשרות המחשבה זו יוכל להיות גופו כאבן דומם וכאלם לא יפתח פיו, רק שהוא ית' יפתח שפתיו לדבר לפניו תיבות התפלה, ולכן אמר שם אדני דוקא, שהוא סוד כנסת ישראל הנ"ל, ועיין בפע"ח (סוף שער הבריאה⁷⁶⁵) בענין זה הפסוק קודם התפלה, שארז"ל עליו שהוא כתפלה אריכתא (ברכות דף ד ע"ב), וזרז"ל (יבמות קה ע"ב) המתפלל צריך שיתן לבו למעלה, וכעין שפי' רבינו יונה ז"ל שם, וכן (ברכות לב ע"ב) חסידים הראשונים שהיו שוהים שעה א' וכו' כדי שיכוונו את לבם למקום, והוא מבואר.

הגה"ה ולכן כלל סדר התפלה נחלק לד', שהן הד' בחי' נר"ן ושק"ש הנשמה. הקרצנות הם נגד בחינת הנפש ועולם הנפש, עשיה, כי הם באים על חטאי בחינת הנפש, כמ"ס (ויקרא ה יז, יח) ונפש כי תחטא כו' והביא כו'. ופסוקי זמרה נגד עולם הרוח, עולם המלאכים המשוררים. וק"ש וזרכותיה נגד היכלין דבריאה כידוע, עולם הנשמות. וזאמירת פרשיות הקרצנות עד ז"ש יכוין להעלות כל בחי' הנפשות לעשיה, שהוא הפנימיות לעשיה, לכללם זרואות דיארה, ויכלול גם נפשו עמהם, לקשרה זרואו. ומז"ש עד זרכות ק"ש יכלול כל הנפשין לעשיה, והרוחין דיארה, וגם בחי' נפשו ורוחו זנשמתין דבריאה. ומזרכות ק"ש עד העמידה יכלול ויעלה כל הנר"ן דבי"ע ונר"ן שלו עמהם, לכוללם יחד זשורש הנשמה, ושורש הכנסיה של כלל נשמות ישראל יחד. וע' קצת מכל זה זפע"ח (פ"א משער התפלה) וזה שרמז שם האריז"ל זמ"ס ועי"כ נכללת השכינה מכולם כו' ע"ס. וז"ש האריז"ל לקבל על עצמו קודם תפלה מות ואהבת לרעך⁷⁶⁶.

מאיר הנפש

⁷⁶⁵ ועתה אנו צריכין לבאר אדני שפתי תפתח, כי הוא הפסק גדול בכאן. וזהו מה שהרגישו רז"ל שהיה ראוי לחבר ולעלות התפלה עם הגאולה בסוד ברוך וכו', ותירצו כי היא כתפלה אריכתא דמיא. ופי' הדבר, כי הלא בתהלות לאל עליון אז התחילו לעלות מהיכל הרצון אל היכל ק"ק וחזרו פב"פ, ועתה באדני שפתי תפתח הוא בהיכל ק"ק עצמו, כי כאן הוא שם אדני, כמ"ס בשער השמות ע"ש. וכנזכר בהקדמת תיקונים, כי אדני הוא בבריאה, דתמן לאו איהו וכינויו חד ע"ש. והנה אנחנו צריכין בהכרח לעלות משם, כדי לעלות אח"כ משם לאצילות. אך ארז"ל כתפילה אריכתא דמיא, זה יובן עם מ"ש בסוד ברוך. כי סוד היכל ק"ק דבריאה בריבויא דברכאן וכו', הענין, כי כבר הודעתך כי בהכלל העולמות זה בזה, אז חוזרים ג"ר דעשיה והם נעשין יצירה ממש. וכן ג"ר דיצירה נעשין בריאה ממש. ועד"ז ג"ר דהיכל ק"ק דבריאה, הם נכללין עם מלכות דאצילות, ונעשין ביחד עצמות א' ממש, ועולין יחד אל אצילות. נמצא, כי היכל ק"ק דבריאה שהוא פסוק אדני שפתי תפתח, הוא כתפלה אריכתא דמיא, כי המלכות דאצילות הנקרא תפלה, נתארכה ונתגדלה יותר, במה שנתחבר עם היכל ק"ק דבריאה, ונעשה הכל בחי' אצילות, וזהו כתפלה אריכתא דמיא.⁷⁶⁶

שהרי כל התכלית לכלול כולם יחד.

נפש החיים

שער ג'

שער ג' פרק א'

ומ"ש כאן למקום, וכן באבות אמרו (אבות פ"ב מ"ג) וכשאתה מתפלל אל תעש תפלתך קבע אלא רחמים ותחנונים לפני המקום ב"ה, רמזו ז"ל בתיבת מקום לענין גדול, והענין צריך באור, להבין עומק כוננתם ז"ל בזה, ולמסבר קראי הרומזים על זה. וכבר אמרו ז"ל באבות (פ"ב מ"י) שכל דבריהם כגחלי אש, שכמו הגחלת שאף שלא נראה בה רק ניצוץ אש, אם תשים כחך בה להפכה ולנפחה, כל שתנפחה יותר תתלהב ותתפשט בה הנצוץ עד שתעשה כולה לוחשת, ותוכל ליהנות ממנה להשתמש לאורה ולהתחמם נגדה. אבל רק נגדה ולא לאוחזה, שכיון שנעשית לוחשת צריך זהירות שלא תכוה בה, כן בדמיון זה נמשלו כל דברי חכמים, שאף שנראים דברים קצרים ופשוטים, אבל הם כפטיש יפוצצו שכל, שהאדם מהפך ומסלסל ומדקדק בהם יאורו עיניו משלהבת אורם הגדול שימצא בתוכם עיניים עמוקים, כאמרם ז"ל (אבות פ"ה מכ"ב) הפוך בה וכו' דכלא בה, אבל צריך להזהר מאד בגחלתן שלא ליכנס להתבונן ולחקור בדברים שאין הרשות נתונה להתבונן בהם יותר מדאי, כאמרם שם (אבות פ"ב מ"י) והוי מתחמם כנגד אורן של חכמים. היינו שלא להתרחק מלהתבונן כלל בדבריהם, כי לא יהנה מאורם כלל. וגם לא יתקרב יותר מדאי שלא יכוה כנ"ל רק מנגד, כמו שסיים אח"ז, והוי זהיר בגחלתן וכו'.

והנה כאן בתיבת 'מקום' ג"כ, הגם שפשוטו מובן, אבל כשנדקדק בו נמצא שכללו ורמזו בזה עוד ענין גדול, כי ענין מה שהוא יתב' נקרא מקום פירשוהו ז"ל בב"ר (פס"ח סי' ט') ע"פ ויפגע במקום, ר"ה בשם ר"א אמר מפני מה מכנין שמו של הקב"ה וקוראין אותו מקום, שהוא מקומו של עולם ואין עולמו מקומו. ובשמות רבה (ס"פ מ"ה סי' ו') ותנהומא (פ' תשא פרק כז) ויאמר ה' הנה מקום אתי, אריב"ה וכו' אתרי מפלה לי ואין אני מפל לאתרי. וכן איתא בשוחר טוב (תהלים מזמור צ'). ולפי פשוטו ר"ל כמו שהמקום הוא סובל ומחזיק איזה דבר והפץ המונח עליו, כן בדמיון זה הבורא אדון כל ית"ש הוא המקום האמיתי הסובל ומקיים העולמות והבריות כלם, שאם ח"ו יסלק כחו מהם אף רגע אחת אפס מקום קיום וחיות כל העולמות, וכמ"ש (נחמיה ט ו) ואתה מחיה את כולם. והוא פנת יסוד אמונת ישראל כמ"ש הרמב"ם ז"ל בריש ספרו (יסודי התורה פ"א ה"א), ולכן קורא בזהר לאדון כל ית"ש נשמתא דכל נשמתין⁷⁶⁷, כמו שהנשמה מחיה ומקיימת הגוף,

מאיר הנפש

⁷⁶⁷ עי' ע"ח שער ג' פרק ג' ז"ל, כלל העולה, כי הא"ס הוא נשמה לנשמה, והאציל ממנו אדם אחד הכולל כל העולמות כולם, ע"כ.

עי' זהר ח"א רמה ע"א: תא חזי, תלת נשמתין אינון, ואינון סלקין בדרגין עלאין ידיען, ועל דאינון תלתא, ארבע אינון, חד נשמתא עלאה דלא אתפס, ולא אתער ביה, גזברא (ס"א גזעא) דקרטיטאה עלאה, כל שכן תתאה. והאי נשמתא דכל נשמתין, והוא סתים ולא אתגליא לעלמין, ולא אתיידע, וכלהו ביה תליין, והאי אתעטף בעטופא דזהרא דכרמלא (נ"א דבדולחא), בגו זהירותא, ונטיף טפין טפין מרגלאן, ואתקשרו כלהו כחד, כקשרין דשייפי דגופא חד, והוא אעיל בגווייהו, ואחזי בהו עבידתיה. הוא ואינון חד הוא, ולית בהו פרישו.

[תרגום: בא וראה, שלש נשמות הן, והן עולות בדרגות עליונות ידועות. ועל שהן שלש, הן ארבע: אחת, נשמה עליונה שאינה נתפסת ולא מתעורר בה הגזבר [הגזע] של האוצר העליון, כל שכן התחתון, וזו נשמה לכל הנשמות, והיא נסתרת ולא נגלית לעולמים ולא נודעת, וכולם בה תלויות. וזו מתעטפת בעטוף של זהר הכרמל [של הבדולח] בתוך הזהר, ונוטף טפות טפות מרגליות, ונקשרים כולם כאחד כמו הקשרים של אברי גוף אחד. והוא נכנס לתוכם, ומראה בהם מעשיו, הוא והם אחד הם, ואין בהם הפרדה].

וכן ע"ש מה ע"א ז"ל, הכא הכרעה (ד"א ל"ג בהכרעה הכא ומוסיף הווי"ן) והשתחואה וקידה ופרישו דכפין, ונפילה דאפין, לאמשכא רעותא דרוחא עלאה, נשמתא דכל נשמתין, דאיהו תליא לעילא עד אין סוף (ד"א ל"ג סוף) דמניה נפקי נהירו וברכאן לאשלמא כלא למעילא כדקא יאות.

[תרגום: כאן הכרעה [בהכרעה כאן ומוסיף הווי"ן] והשתחואה וקידה ופישוט ידים ונפילת אפים (עניינם) להמשיך רצון הרוח העליון נשמת כל הנשמות שתלוי למעלה עד אין סוף (סוף), שממנו יוצאים אורות וברכות להשלים הכל למעלה כראוי].

אמנם לא מבואר שם שזהו מהות "אדון כל" בכלל, ועי' תיקו"ז ד ע"א: דעשר ספירות דאצילות מלכא בהון איהו וגרמיהון חד בהון ואינון וחייוי חד בהון מה דלאו הכי בעשר ספירות דבריא דלאו אינון וחייהון

נפש החיים

וכמ"ש (סנהדרין צא ע"ב) וכי אפשר לחתיכת בשר ג' ימי' וכו', כן הוא ית"ש הוא לבדו חי העולמים כולם, וכידוע במקומות רבות בתקונים ורע"מ. וע' בריש הקדמה שניה של התקונים (יט ע"א) במאמר פתח אליהו וכו', וכן רז"ל דימו קיום כל העולם ע"י כחו יתב' לקיום הגוף ע"י כחות הנשמה, אמרו (ברכות י ע"א) מה הנשמה מלאה וזנה את כל הגוף אף הקב"ה מלא וזן בו, זהו פשטות ענין שהוא יתב' נקרא מקומו של עולם.

שער ג' פרק ב

אמנם פנימיות ענין מקומו של עולם הוא ענין גדול מאד, כי מה שכנוהו ית"ש מקומו של עולם אין ערך כלל לענין מקום הנושא כל חפץ העומד עליו, שעצמות התהוות וקיום הכלי יש לה מציאות בפני עצמה, והמקום רק מצלת אותה שלא תפול ותשבר, וכן ענין חיות וקיום הגוף על ידי הנשמה, הגוף יש לו מציאות בפני עצמו ואינו מתבטל ממציאותו גם בצאת הנשמה ממנו. אבל העולמות כולם כל עיקר התהוות מציאותם כל רגע הוא רק מאתו ית"ש, ואלו היה מסלק רצונו יתברך מלהוות אותם כל רגע, היו לאין ואפס ממש, ורק מחמת שאין בכח שום נברא אף עליון שבעליונים להשיג מהות הענין איך כל העולמות וכל צבאם המה בעצם אין, ורק כל רגע המה מתהווים למציאות ממנו יתברך. לזאת בחרו להמשילהו יתברך ולהסביר לאזן שומעת בקרב חכמים בתיבת מקום*, שאף שכך גזרה חכמתו יתברך ליתן מציאותו לעולמו⁷⁶⁸, באופן שילאה כל שכל להשיג איך הוא המשכת התהוותם ממנו ית"ש כל רגע, ויוכל להדמות בעיני בשר שהעולם הוא מציאות וקיום בפני עצמו ח"ו, האירו חז"ל עיני השכל בהמשילם לענין מקום. שכמו שהכלי העומדת על איזה מקום, הגם שהכלי הרי יש לה באמת מציאות בפני עצמה, עכ"ו אם לא היה להכלי מקום שתעמוד עליו היתה כלא היה. כן אף שהעולם כולו מורגש ונדמה כמציאות בפני עצמו, הוא ית"ש הוא מקומו, שאלמלא היה מקום ברצונו להתהוות העולמות על אחת כמה וכמה שהיו כולם כלא היו**⁷⁶⁹.

*הגה"ה

ודך דרש נוכל להעמיס צפסוקי (איוב כח יב) והחכמה מאין תמצא, שהחכמה הגדולה על כל חכמה המושגת מאתו ית', הוא החכמה הנפלאה שמאין תמצא כל רגע מציאות, ואיזה מקום זינה, היינו שאין מציאות איזה שכל שנוכל לכנות שהשכל ההוא הוא מקום מוכשר שתחול עליו זינה להצין כח הנפלא הזה, וסיים (איוב כח נג) והוא ידע את מקומו.

**הגה"ה

גם המשלוהו יתב' צדחי' מקום, שכמו שהמקום על ידו מתקיים הכלי, אף אם אינו שיה צערך עם הכלי, וגם המקום אף אם על ידו מתקיימים כמה וכמה כלים שונים זה מזה, אין גורמים ע"ז שום שינוי

חד לאו אינון וגרמיהון חד ועלת על כלא הוא נהיר בעשר ספירות דאצילות ובעשר ספירות דבריאה ונהיר בעשר כתות דמלאכיא ובעשר גלגלי דרקיע ולא אשתני בכל אתר, ע"כ. ופי' הגר"א ז"ל, בכל ד' עולמות אבי"ע חייהון אלקות ולא אשתני כלל ואין פגימה שולט, ע"כ. ועי' זהר בהר קט ע"ב: אנת לית עלך נשמתא דתהוי אנת כגופא לגבה דאנת הוא נשמה לנשמות ולית נשמה עלך ולא אלהא עלך אנת לבר מכלא ולגו מכלא ולכל סטרא ולעילא מכלא ולתתא מכלא ולית אלהא אחרא עילא ותתא ומכל סטרא ומלגו דעשר ספירן דמנהון כלא ובהון כלא תליא ואנת בכל ספירה בארכה ורחבה עילא ותתא ובין כל ספירה וספירה ובעובי דידיה, ע"כ. [תרגום: ואתה, אין נשמה מעליך שתהיה אתה כגוף אליה, שכן אתה הוא נשמה לנשמות, ואין נשמה עליך, ולא אלוה עליך. אתה מחוץ לכל ובתוך הכל ולכל צד ולמעלה מהכל ולמטה מהכל, ואין אלוה אחר למעלה ולמטה ומכל צד. ומתוך עשר הספירות, שמהם הכל, ובהם הכל תלוי, ואתה בכל ספירה באורכה ורחבה, למעלה ולמטה, ובין כל ספירה וספירה, ובעובי שלה.] ועי' מש"כ לש"ו הקדו"ש יב ע"ד, שבנקודה זו הוא שנמצא אורו ית' ממש השוכן בתוך פנימיות העולמות, בבחי' נשמה לנשמה. ועוד מבאר (לקמן יז ע"ג) דלכן הוא שבחינת חיה היא אלקות גם בב"ע.

⁷⁶⁸ כלומר לגלות את מציאותו לעולמו.

⁷⁶⁹ שורש ומקום העולם הוא העולם שעליו. ועי' הערה 772, ועי' מבו"ש יג ע"ד שכל עולם הוא בבחינת א"ס לגבי העולם שתחתיו.

נפש החיים

בהמקום, והמקום מקיים וסובל כולם בהשואה אחת. כך הוא ית"ש מקיים כל העולמות, אף שאין ערך כלל בינו ית' וביניהם, לאף כתר עליון ארכמא איהו לגביה לא"ס (ת"ו קנט ע"ב), וגם אם כי נראה לנו שנויים משנויים שונים מלד הבחינה, מדרגות שונות זו מזו, ואף כי נמצאים גם כחות הטומאה, והס"א בכל מדרגות⁷⁷⁰, והקיום של כולם הוא רק ממנו יתצדך לצד, עכ"ז לית בי' שנוי ית"ש, לאיהו לא אשחתי, ומלדו ית' הוא מקיימם בדמיון מקום. ואם כי דבר זה אין צדקם שכל להשיג, איך ומה, והוא פלאי⁷⁷¹, לזה המליון חז"ל הגה מקום אחי, אתראי טפלה לי, פי' שלית מחשבה תפיסא איך הוא צדחי' מקום בלי שינוי, רק הוא יתצדך לצדו המשיג עצמותו משיג איך הוא מקומן לכולהו עלמין בלי שנוי, כענין (איוב כח ג) והוא ידע את מקומה, וזהו אחי דייקא, כענין לצד לפומא לא גליא⁷⁷².

ווי"ש בס"י (פ"א מ"ח⁷⁷³) ע"ם בלימה בלום פיך מלדבר ולבך מלהרהר ואם ריץ לבך שוב למקום, שלכך נאמר רצוא ושוב. אמר 'למקום' דייקא, היינו שאם ירוץ מחשבת לב האדם להשיג המושבל, איך נמשך התהוותם כל רגע ממנו ית"ש, שוב למקום להשיג ערך המושבל מדמיון המורגש בבחי' מקום כנ"ל. וע' פי' רמב"ן ז"ל על משנה זו⁷⁷⁴, וע"ז הכוונה דרכו רז"ל הקדושים להמשיך משלים בענין התחברותו יתב' להעולמות, אף שאין ערך ודמיון כלל בין המשל והנמשל, רק באיזה דבר פרטי. ואף גם זאת רק בדמיון מה, וכמ"ש ברע"מ (פ' פנחס רנו ע"ב, ורנח ע"א) ואית למנדע כו' כגוונא דא ברא נשמתא כו' ומה רבון עלמין לית לי' שם ידיע ולא אתר ידיע אלא בכל סטר שולטנותי' אוף הכי לית לה לנשמתא כו' אלא בכל סטר שולטנותא לית אבר פנוי מנה כו' בכל אינון שמהן וכנויין אתקרי ע"ש כל עלמין כו' לאתחזאה שולטנותיה עליהו אוף הכי נשמתא על שולטנותא דכל אברים דגופא אמתיל לה לגבי' לאו דאדמיא לי' איהי בעצמה דהוא ברא לה וכו' ועוד כו' ובג"ד איהי אדמיא לגבי' בשולטנותא דילה על כל אברי גופא אבל לא במלה אחרא, וע"ש באורך⁷⁷⁵. וכן כל הדברים שמנו רז"ל שם בענין התדמותו יתב' להנשמה בגוף,

מאיר הנפש

⁷⁷⁰ כלומר כנגד כל מדרגה של קדושה יש בחינה של טומאה, כמ"כ את זה לעומת זה עשה האלקים (קהלת ז יד).

⁷⁷¹ כלומר למעלה מההשגה. ועי' טעמי המצות פרשת עקב מש"כ בעניין מנוח.

⁷⁷² עי' קהלת רבה פ"ב סי' ט', וכן ז"ח ח ע"א. ועי' פת"ש קלי' יג, שפי' ליבא לפומא לא גליא' שהגילוי של עולם א' לא מתגלה בעולם שלמטה ממנה, עי' בהגר"א על ספד"צ ו ע"א ד"ה והכלל.

⁷⁷³ עשר ספירות בלימה, בלום פיך מלדבר ולבך מלהרהר, ואם רץ פיך לדבר ולבך להרהר שוב למקום, שלכך נאמר "והחיות רצוא ושוב" (יחזקאל א יד) ועל דבר זה נכרת ברית.

⁷⁷⁴ ז"ל: בלום - פי' כמו עדיו לבלום וכמ"ש אין דורשין וכו' ואף במה שהורשית להתבונן אל תתן את פיך לחטיא את דברך משום שנאמר כבוד אלהים הסתר דבר וכמו שאמרו כל שלא חס על כבוד קונו וכו'. ולבך מלהרהר - שלא לדמות הנסתר לגלוי. ואם רץ לבך - כדי לדמות. שוב למקום - לדבר המושג שאתה רשאי להרהר בו. על דבר זה נכרת ברית - ולכך נגלה הדבר כדי שיהא כח להסתכל לדבר בו ולהרהר ולא במופלא ממנו וכו'. ועי"ש בגר"א שפי' באופן אחר.

⁷⁷⁵ ז"ל בשלימות: ואית למנדע דאיהו אתקרי חכם בכל מיני חכמות ומבין בכל מיני תבונות וחסיד בכל מיני חסדים וגבור בכל מיני גבורות ויועץ בכל מיני עצות וצדיק בכל מיני צדקות ומלך בכל מיני מלכות עד אין סוף עד (ס"א כתר) אין חקר ובכל אליון דרגין בחד אקרי רחמן ובחד אקרי דיין והכי בכמה דרגין עד אין סוף אי הכי שנוי אית בין רחמין לדיין אלא קודם דברא עלמא אתקרי הוא בכל אליון דרגין על שם בריין דהוו עתידין להבראות דאי לאו בריין דעלמא אמאי אתקרי רחום דיין אלא על שם בריין דעתידין ובג"ד כל שמהן אינון כנויין דיליה על שם עובדין דיליה כגוונא דא ברא נשמתא בדיוקנא דיליה דאתקריאת על שם פעולות דילה בכל אבר ואבר דגופא דאתקרי עלמא זעירא כגוונא דמארי עלמא אתנהיג בכל בריין ובכל דרא כפום עובדיו דכל אבר ואבר ההוא אבר דעביד ביה פקודא אתקרי נשמתא לגבי חמלה וחסדא חנא ורחמי ובההוא אבר דעביד ביה עבירה אתקרי נשמתא לגבי דינא וחימה וכעס אבל לבר מן גופא למאן תהא חמלה או אכזריות אוף הכי מארי עלמא קדם דברא עלמא וברא בריין דיליה למאן אתקרי רחום וחנון או דיין אלא כל שמהן דיליה אינון כנויין ולא אתקרי בהון אלא על שם בריין דעלמא ובג"ד כד מארי דרא אינון טבין איהו אתקרי לגבייהו יהו"ה במדת רחמים וכד מארי דרא אינון חייבין אתקרי אלקים במדת הדין לכל דרא ולכל ב"נ כפום מדה דיליה אבל לאו דאית ליה מדה ולא שם ידיע כגוונא דספיראן דכל ספירה אית לה שם ידיע ומדה וגבול ותחום ובאליון שמהן מארי עלמא איהו אתפשט ואמליך בהון ואתקרי בהון ואתקסי בהון ודר בהון כנשמתא לגבי אברים דגופא ומה רבון עלמין לית ליה שם ידיע ולא אתר ידיע אלא בכל סטרא שולטנותיה אוף הכי לית לה לנשמתא שם ידיע ולא אתר ידיע בכל גופא אלא בכל סטר שולטנותה

נפש החיים

ולית אבר פנוי מנה ובג"ד לית לרשמא לה בחד אתר דאי לאו הא חסר שולטנותא בשאר אברים ולא לאתקרי לה בשמא חד או בתרין או בג' למימר דאיהי חכמה מבינה ואית לה דעת ולא יתיר דאי עביד הכי הא חסר לה משאר דרגין כ"ש למארי עלמא דלית לרשמא ליה באתר ידיע או לאתקרי ליה בשמהן או לשנאה ליה בהון או (ס"א לשלשא) לשלטאה ליה כגון דרגא דמרכבתא דאתמר בה קדושה לך ישלשו דכל דרגין דכל מרכבות דיליה אינון משלשים כגון האבות הן הן המרכבה דאינון דמות אריה שור נשר דאינון מרכבה לאדם דאתמר עליה ודמות פניהם פני אדם ומסטרא דנוקבא אינון שלטין על אדם ונוקבא איהי מרכבה לגבייהו ובג"ד אתמר עליה קדושה לך ישלשו

ואוף הכי אתוון דאינון אנפין דחיון משולשין כגוונא דא יד"ו ה"י וה"י ה' רביעאה קדושה לך ישלשו איהי שלמים דכלהו לאשלמא בכלהו שם יהו"ה אבל למאריה דכלא לית לשלשא ביה בשמהן ולא באתוון אלא איהו אתקרי בכל שמהן ולית ליה שם ידיע וכל שם ושם אסהיר עליה דאיהו אדון כל עלמין אסהיד עליה אדנ"י ולית דידיעין דאית ב"נ דירית ג' מאה ועשר עלמין הה"ד להנחיל אוהבי יש כפום דרגא דיליה דאתקרי יש מאין ודא חכמה עלאה ואית ב"נ דלא ירית אלא עלמא חד כפום דרגא דיליה כמה דאוקמוה כל צדיק וצדיק יש לו עולם בפני עצמו והכי ירית עלמין כל ב"נ מישראל כפום דרגא דיליה לעילא אבל למארי עלמא לית לרשמא ליה עלמין בחושבן אלא אדון כל עלמין ואלקים קא סהיד עליה אוף הכי יהו"ה מניה תלייא כל הויין ואיהו וכל הויין דיליה סהדין על מארי עלמא דאיהו הוה קדם כל הויין ואיהו בתוך כל הויה ואיהו לאחר כל הויה ודא רזא דסהדין הויין עליה היה הוה ויהיה

דינא בהפוך אתוון אלקים ובג"ד אמרו רז"ל דינא דמלכותא דינא שם א"ל סהיד על מארי דכלא דלית יכולת לכל שם והויה ודרגא כל שכן לשאר בריין פחות מניה הדא הוא דכתיב כלא חשיבין וכמצבייה עביד בחיל שמיא וגו' אלקים סהיד על אלקות דיליה דאיהו אלקים ואלקי האלקים ואיהו אלוה על כלא ולית אלוה עליה צבאו"ת סהיד עליה כדכתיב וכמצבייה עביד בחיל שמיא שד"י סהיד עליה דכד איהו אמר לעולם די עמד בתחומיה ולא אתפשט יתיר ואוף למיא ורוחא ואשא ואוף הכי כל הויה ושם סהדין עליה דכד הוה איהו יחיד קודם דברא עלמא אמאי הוה איהו צריך לאתקרי בשמהן אלין או בשאר כנויין כגון רחום וחונן ארך אפים וגו' דיין אמיץ חזק וסגיאין בכל אינון שמהן וכנויין אתקרי על שם כל עלמין ובריין דלהון לאחזאה שולטנותיה עלייהו אוף הכי נשמתא על שולטנותא דכל אברים דגופא אמתיל לה לגביה לאו דאיהי אדמיה ל' איהי בעצמה דהוא ברא לה ולית ליה אלוה עליה דברא ליה ועוד נשמתא אית לה כמה שנויים ומקרים וסבות דאתקריאו לה מה דלאו הכי למארי כלא ובג"ד היא אדמיה בשולטנותא דילה על כל אברי גופא אבל לא במלה אחרא.

תרגום: ויש לדעת שהוא נקרא חכם בכל מיני חכמות, ומבין בכל מיני תבונות, וחסיד בכל מיני חסדים, וגבור בכל מיני גבורות, ויועץ בכל מיני עצות, וצדיק בכל מיני צדקות, ומלך בכל מיני מלכות, עד אין סוף עד (כתר) אין חקר. ובכל אלו הדרגות, באחת נקרא רחמן, ובאחת נקרא דיין, וכך בכמה דרגות עד אין סוף. אם כך שנוי יש בין רחמן לדיין, אלא קודם שברא את העולם נקרא הוא בכל אלו הדרגות על שם בריות שהיו עתידות להבראות, שאם לא בריות העולם מדוע נקרא רחום דיין, אלא על שם הבריות העתידות. ומפני זה כל השמות הם כנויים שלו על שם המעשים שלו, כמו כן ברא הנשמה בדמות שלו שנקראת על שם הפעולות שלה בכל אבר ואבר של הגוף הנקרא עולם קטן, כמו שאדון העולם נוהג בכל הבריות ובכל דור כפי מעשיו כך הנשמה כפי מעשיו של כל אבר ואבר אותו אבר שעושה בו מצוה נקראת הנשמה לגביו חמלה וחסד וחן ורחמים, ובאותו אבר שעושה בו עברה נקראת הנשמה לגביו דין וחמה וכעס. אבל לחוץ מן הגוף, למי תהיה חמלה או אכזריות אף כך אדון העולם, קודם שברא את העולם וברא את בריותיו למי נקרא רחום וחונן או דיין, אלא כל השמות שלו הם כנויים ולא נקרא בהם אלא על שם בריות העולם. ומפני זה כאשר בעלי הדור הם טובים, הוא נקרא אצלם יהו"ה במדת הרחמים, וכאשר בעלי הדור הם רשעים, נקרא אדנ"י במדת הדין לכל דור ולכל בן אדם כפי מדתו. אבל לא שיש לו מדה ולא שם ידוע כמו הספירות, שכל ספירה יש לה שם ידוע ומדה וגבול ותחום. ובאלו השמות אדון העולם מתפשט ומולך בהם ונקרא בהם ומתכסה בהם וגר בהם כנשמה אצל אברי הגוף. ומה רבון העולמים אין לו שם ידוע ולא מקום ידוע אלא בכל צד שלטונו, אף כך אין לה לנשמה שם ידוע ולא מקום ידוע בכל הגוף אלא בכל צד שלטונה, ואין אבר פנוי ממנה. ומפני זה אין לצייר אותה במקום אחד, שאם לא הרי חסר השלטון בשאר האברים ולא לקרא לה בשם אחד או בשנים או בשלשה לומר שהיא חכמה מבינה ויש לה דעת ולא יותר שאם עושה כך הרי חסר לה משאר דרגות, כל שכן לאדון העולם שאין לצייר אותו במקום ידוע או לקרא לו בשמות, או לשנות (לו) בהם או (לשלש) להשליט (לו) כמו דרגת המרכבה שנאמר בה "קדושה לך ישלשו" שכל הדרגות של המרכבות שלו הן משלשות כמו האבות הן הן המרכבה שהם דמות אריה שור נשר שהם מרכבה לאדם שנאמר עליו (יחזקאל א) ודמות פניהם פני אדם. ומצד הנקבה הם שולטים על אדם, והנקבה היא מרכבה לגביהם. ומפני זה נאמר עליה קדושה לך ישלשו.

ואף כך האותיות שהן פני החיות משלשות כמו זה: יהו"ה וה"י וה"י ה' רביעית קדושה לך ישלשו היא השלמות של כלם להשלים בכלם שם יהו"ה אבל לאדון הכל אין לשלש בו בשמות ולא באותיות אלא הוא נקרא בכל השמות ואין לו שם ידוע וכל שם ושם מעיד עליו שהוא אדון כל העולמות, מעיד עליו אדנ"י. ואין שיודעים שיש בן אדם שיורש שלש מאות ועשרה עולמות. זהו שכתוב (משלי ח) "להנחיל אהבי יש" כפי הדרגה שלו שנקראת יש מאין וזו חכמה עליונה. ויש בן אדם שלא יורש אלא עולם אחד כפי הדרגה שלו, כמו שפרשוהו כל צדיק וצדיק יש לו עולם בפני עצמו וכך יורש עולמות כל אדם מישראל כפי הדרגה שלו למעלה. אבל לאדון העולם אין לצייר לו עולמות בחשבון אלא אדון כל העולמות, ואדנ"י הוא מעיד

נפש החיים

הכל הוא רק על ענין התפשטותו ית"ש בהעולמות וממלאם ושלימותו עליהם כנ"ל, שרק בדבר זה לבד מתדמין בענינם. וכן רמזו בתקונים (סוף תיקון ל"ח פ"א ע"א) אמרו דאשתמע קל"י ודבוריה מן כרסייא ומלאכייא ושמיא וארעא דישתמודעון ל"י בכל עילא ותתא כנשמתא דשלטנותה בכל גופא אפילו באבר זעירא ולית אבר פנוי מינה דייק באומרו כנשמתא דשלטנותה וכו'⁷⁷⁶, וממילא נשמע שגם בזה הענין עצמו שדימוה ז"ל לא הושוו בה לגמרי, כי אף שאמרו, מה הנשמה מלאה את כל הגוף אף הקב"ה מלא את כל העולם, וכן מ"ש במאמר התקונים הנ"ל כנשמתא כו' ולית אבר פנוי מינה, ושם בתיקון ע' (קמ"א ע"ב) בכל אבר איהו הוי"ה וכו' לית אתר פנוי מינה כנשמתא דאשתכחת בכל אבר ואבר דגופא⁷⁷⁷, אין ענין מלוי הקב"ה את העולם כענין מלוי הנשמה את הגוף, שעכ"ז גם הגוף ישנו לעצמו חוצץ בפניה, רק שמתפשטת בפנימית כל פרטי חלקיו ומקימו, שהרי גם בצאת הנשמה מהגוף אין הגוף מתבטל עי"ז ממציאיות. אבל אדון כל ית"ש הוא מלא את כל העולמות והנבראים ואינם הוצצים חלילה נגדו יתב' כלל באמת, ואין עוד מלבדו ית' ממש, שום דבר כלל בכל העולמות מהעליון שבעליונים עד התהום התחתון שבתהומות הארץ, עד שתוכל לומר שאין כאן שום נברא ועולם כלל רק הכל מלא עצמות אחדותו הפשוט ית"ש. ועי' רוקח בסוף שורש קדושת היחוד ז"ל, הבורא אינו צריך למקום ומכון כי היה קדם כל היות ואין קירות והקורות הוצצין לפניו כי לא היה בורא דבר שהוא מזיק כנגדו.

שער ג' פרק ג

והוא ענין הכתוב (ירמיה כג כד) הלא את השמים ואת הארץ אני מלא, ויותר מפורש במשנה תורה וידעת היום וגו' כי ה' הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד (דברים ד לט), וכן אתה הראית לדעת כי ה' הוא האלהים אין עוד מלבדו (שם לה), והוא ממש כמשמעו שאין עוד מלבדו יתברך כלל בשום בחינה ונקודה פרטית שבכל העולמות עליונים ותחתונים והבריות כולם, רק עצמות אחדותו הפשוט יתברך שמו לבד, והוא פנימיות אמרם ז"ל בדברים רבה (פרשה ב סי' כז) דבר אחר כי ה' הוא האלהים וגו' יתרו נתן ממש וכו' רחב וכו' משה שמהו

עליו אף כך יהו"ה ממנו תלויות כל ההיות והוא וכל ההיות שלו מעידים על אדון העולם שהוא היה קודם כל ההיות, והוא בתוך כל היות והוא לאחר כל היות. וזה הסוד שמעידות ההיות עליו היה הוה ויהיה דינא בהפוך אותיות אדנ"י ומפני זה אמרו רבותינו זכרונם לברכה דין המלכות דין. שם א"ל מעיד על אדון הכל שאין יכולת לכל שם והויה ודרגה כל שכן לשאר בריות הפחותות ממנו. חשיבין וכמצבייה עביד בחיל שמיא [כלא נחשבים וכרצונו עושה בצבא השמים וגו'] אלהים מעיד על אלהות שלו שהוא אלהים ואלהי האלהים והוא אלוה על הכל ואין אלוה עליו צבאות מעיד עליו כמו שכתוב וכמצבייה עביד בחיל שמיא [וכרצונו עושה בצבא השמים] שד"י מעיד עליו שכאשר הוא אמר לעולם די עמד בתחומו ולא התפשט יותר וגם למים ורוח ואש. וכמו כן כאן כל הויה ושם מעידים עליו שכאשר היה הוא יחיד קודם שברא העולם מדוע היה הוא צריך להקרא בשמות אלו או בשאר כנויים כגון רחום וחנון אך אפים וגו' דיין אמיץ חזק ורבים בכל אלו שמות וכנויים נקרא על שם כל עולמות ובריות שלהם להראות שלטונו עליהם. כמו כן כאן הנשמה על שלטון כל אברי הגוף המשיל אותה אצלו לא שהיא דומה לו היא בעצמה שהוא ברא אותה ואין לו אלוה עליו שברא אותו ועוד הנשמה יש לה כמה שנויים ומקרים וסבות שקורים לה מה שאין כך לאדון הכל ומפני זה היא דומה בשלטון שלה על כל אברי הגוף אבל לא בדבר אחר. לאו דאיהי אדמי וכו' – ר"ל לא שהנשמה דומה לעילת כל העילות אלא כמו שהנשמה לגוף כן עילת כל העילות לספירות וז"ש ובג"ד היא וכו' (יהל אור). ובאלין שמהן מארי עלמא – כלומר אחר תיקון המ"ה התייחד המאציל באצילות ונעשה חד עמהם ונקרא בשם (דע"ה ח"א נה ע"ד).

⁷⁷⁶ תרגום: כדי שישמע קולו ודבורו מן הכסא והמלאכים והשמים והארץ, שיכירו בו בכל מעלה ומטה, כנשמה ששלטונה בכל הגוף ואפילו באבר קטן, ואין אבר פנוי ממנה.

⁷⁷⁷ ז"ל בשלימות: בכל אבר ואבר איהו יק"ק ואיהו שעורא דכל אבר ואבר בגבהא בארכא עילא ותתא ולארבע סטרין ואיהו בין כל אבר ואבר לית אתר פנוי מינה כנשמתא דאשתכחת בכל אבר ואבר דגופא. [תרגום: בכל אבר ואבר הוא [נמצא] הו"ה והוא שיעור של כל אבר ואבר בגובה באורך ולמעלה ולמטה ולד' צדדים והוא בין כל אבר ואבר ואין מקום פנוי ממנו כנשמה שנמצא כל אבר ואבר של הגוף.] פי' גר"א ובכל אבר - דרמ"ח אברין הן רמ"ח פקודין וכל מצוה היא הו"ה וכו' [מ"צ י"ה בא"ת ב"ש ולכן מצוה גילוי של שם הו"ה].

נפש החיים

אף בחללו של עולם, שנאמר (שם) כי ה' כו' בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד, מהו אין עוד אפילו בחללו של עולם⁷⁷⁸. וזה גם כן בכלל מאמרם ז"ל (ב"ד פ"ט ט"ו ט') שהוא יתברך מקומו של עולם ואין העולם מקומו, היינו שאף כל המקומות שמורגשים לחוש במציאות אין המקומות מקומות עצמים, אלא הוא יתברך שמו הוא המקום של כל המקומות, שמצדו יתברך נחשבים כלם כאלו אינם במציאות כלל גם עתה כקודם הבריאה⁷⁷⁹.

אמנם כבר הקדמנו בתחלת דברינו שהמשילו דבריהם ז"ל כגחלי אש, שיהא זהיר מאד בגחלתן שלא ליכנס להתבונן ולחקור יותר מדאי בדברים שאין הרשות נתונה להתבונן הרבה ויכוה ח"ו. וכן הוא זה הענין הנורא, אין הדבר אמור אלא לחכם ומבין מדעתו⁷⁸⁰ פנימיות הענין, בשעורא דלבא לבד⁷⁸¹, ברצוא ושוב⁷⁸², להלחיב בזה טוהר לבו לעבודת התפילה⁷⁸³, אבל רב ההתבוננות בזה הוא סכנה עצומה, ועל זה נאמר בספר יצירה (פ"א מ"ח) ואם רץ לבך שוב למקום, כמו שכתבתי לעיל (פרק ב'), וכמו שאכתוב אי"ה להלן (פרק ו').

ובאמת הייתי מונע עצמי מדבר בענין זה כלל, כי הראשונים ז"ל הסתירו הענין מאד כמו שתראה דברי קדוש ה' הרוקח ז"ל, הובא לעיל שלא דבר בזה רק ברמז, כי נאמנה את אל רוחם וכסו דבר, אבל שבת וראיתי שכך היה יפה להם לפי דורותיהם. אבל עתה הן ימים רבים ללא מורה, וכל דבר איש ישר בעיניו להלך אחרי נטית שכלו, וכל יצר מחשבות לב האדם מלא רק לעוף במחשבתו אל כל אשר ימנו שכלו, והעולה על כלם שזה תורת כל האדם, ונעשה משל גם בפי כסילים לאמר הלא בכל מקום וכל דבר הוא אלקות גמור, ועינם ולבם כל הימים להעמיק ולעיין בזה. עד שגם נערים מנוועים ממשכא להו לבייהו לקבוע כל מעשיהם והנהגתם בזה לפי שכלם זה, וכמה זהירות יתרה צריך האדם להזהר בזה ולשמור את נפשו מאד במשמרת למשמרת, שאם ח"ו יקחנו לבנו לקבע לנו מחשבה זו, להתיר לעצמנו להתנהג גם במעשה לפי המחשבה זו, הלא יוכל להולד מזה ח"ו הריסת כמה יסודות התורה הקדושה ר"ל. ובנקל יוכל להלכד ח"ו ברשת היצר, שיראה לו היתרא על פי מחשבה זו דרך משל להרהר בדברי תורה בשאט נפש אף במקומות המטונפים, אחר שיוקבע אצלו תחילה שהכל אלקות גמור, ורו"ל הפליגו בזה מאד, וכרתוהו ברוח קדשם מהיות לו חלק לעולם הבא רחמנא ליצלן, כמ"ש (ברכות כד ע"ב) שבכלל כי דבר ה' בזה (דברים טו לא) הוא גם המהרהר דברי תורה במבואות המטונפים. וממילא נשמע סיפיה דהאי קרא הכרת תכרת וכו', ופירשוהו ז"ל בפרק חלק (צ ע"ב) הכרת בעולם הזה תכרת לעולם הבא, ועוד כמה טעויות שיוכל לצאת ח"ו אם היה נקבע ההנהגה במעשה על פי זה הדרך. וזה שהביאנו להכנס לדבר בזה הענין ולהזהיר ולהרחיק מטעות שיוכל להולד מזה ח"ו, ולהבין על בוריו כל מה שרמזו לנו רז"ל בזה, והנם ככל דרכי ה' הישרים ועת לעשות.

-----מאיר הנפש-----

⁷⁷⁸ ז"ל בשלימות: "כי ה' הוא האלהים": רבנן אמרי, יתרו נתן ממש בעבודת כוכבים שנא' "עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלהים" (שמות יח), נעמן הודה במקצת ממנה שנא' "הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ כי אם בישראל" (מלכים ב ה) רחב שמתהו בשמים ובארץ שנא' "כי ה' אלהיכם הוא אלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת" (יהושע ב). משה שמו אף בחללו של עולם.

⁷⁷⁹ נראה שכוונתו קודם גילוי א"ק ולא עולם הבריאה.

⁷⁸⁰ עי' גמ' (חגיגה י"א ע"ב): לא במרכבה ביחיד אלא אם כן הוא חכם ומבין מדעתו. ועי' ב"ע רכז ע"ב, דהיינו שהוא עומד במעלת המתקלא, ובמעלת עולם התיקון.

⁷⁸¹ בפירוש מטבע לשון זו, עי' זהר בראשית לו ע"א ז"ל [כתוב (בראשית ג ז) "ותפקחנה עיני שניהם" א"ל האי ראייה בשיעורא דאילנא נקטת ליה (נ"א שיעורא דלבא הות) דכתיב (בראשית ג ו) "ותרא האשה" דייקא], ועי' לקמן פרק ח שזהו באובנתא דליבא.

⁷⁸² עי' לעיל פרק ב' משנה בס"י. ופירושו, שרק בהצצה ובריחה, שהרי אי אפשר לתפוס אותו כלל. ועי' ליקוטים בסוף ספד"צ לז ע"ד ז"ל, כל שאנו מדברים בא"ק ואבי"ע הכל בעולמות התחתונים מאד, שבכל עולם יש אבי"ע וכל הבחי', אלא שהן אחורים דאחוריים ואינם מצחצחים לכן מדברים דרך משל, ואינן מבינין כלל ע"כ, ועי' שם שהארכנו להסביר את דבריו.

⁷⁸³ עי' לעיל הערה 4.

שער ג' פרק ד

ולחשב הדבר על מכונו, נבאר מאמר קדישין רז"ל שמבאר בעין חיים (עגו"י פרק ב'), לוקח מהתיקונים בכמה מקומות, שהוא יתברך שמו ממלא כל עלמין בהשואה גמורה (ו ע"א ועוד⁷⁸⁴). והרי מצינו שגם בעולמות העליונים, כל עולם חלוק ומשונה מחברו בבחינות שונים, בענין התחברותו יתברך אליהם, וכמ"ש בהקדמת התיקונים (דף ג ע"ב ד ע"ב) דעשר ספירות דאצילות מלכא בהון איהו וגרמיה חד בהון אינון וחייהון חד בהון מה דלאו הכי בעשר ספירות דבריאה דלאו אינון ואיהו חד וכו'⁷⁸⁵, ועיין בעין חיים (שער השתלשלות הי' ספירות בריש סדר האצילות בקיצור (שער ג' פרק א')) כתב שאין סוף ברוך הוא בבחינת התלבשותו והתפשטותו בכל העולמות אינו נוגע ודבק זולתי בעולם אצילות לבד ולא בבריאה יצירה עשיה, ולכן משם ולמטה ישתנה מהותם. ושם בשער דרושי אבי"ע (פרק ז') בפרוש מאמר התיקונים הנ"ל כתב שהאצילות כולו גם בחינת הכלים נקרא אלקות גמור, מה שאין כן בבי"ע עיין שם⁷⁸⁶. וכן מבואר שם החילוק העצמי שבין האצילות לג' עולמות בי"ע בענין האלקות, עיין שם בריש שער ציור עולמות אבי"ע (בהקדמת הרח"י⁷⁸⁷), ובשער השתלשלות הי' ספירות (פרק ג'⁷⁸⁸), ושער הצלם (פרק א'⁷⁸⁹), ושער

מאיר הנפש

⁷⁸⁴ ז"ל התיקו"ז: ולעילא על כלא עלת על כל העלות לית אלהא עליה ולא תחותיה ולא לד' סטרי עלמא, והוא ממלא כל עלמין ואסחר לון מכל סטרא כו'. ועי' רע"מ רכה ע"א: עלות העלות על כלא דאתקרי יה"ה אתמר ביה "ואל מי תדמינוי ואשוה יאמר קדוש. ואל מי תדמיון אל ומה דמות תערכו לו אני יי' לא שנית". וכו' איהו סובב על כל עלמין ולית סובב לון לכל סטרא עילא ותתא ולארבע סטרין בר מניה ולית מאן דנפיק מרשותיה לבר איהו ממלא כל עלמין ולית (ס"א אלהא כו' לון בר מניה) אחרא ממלא לון.

⁷⁸⁵ תרגום: שעשר ספירות של אצילות המלך בהם הוא ועצמו אחד בהם, הם וחייהם אחד בהם, משא"כ בעשר ספירות של בריאה שאין הם והוא אחד.

⁷⁸⁶ ז"ל בפרק ה': ובזה תבין למה האצילות עצמות וכלים אינון חד כמ"ש בהקדמת תקונים דף ג' וחיהי וגרמוהי חד בהון לפי שגרמוהי שהם כלים דאצילות הם בחי' רוחניות גמור הנקרא נפש רוח נשמה של כל העולמות ואינון נקראים כלים אלא לגבי חיה הנקרא חיהי וזהו חיהי וגרמוהי לרמז אל החיה הנ"ל והבן זה היטב וע"כ (נ"א וע"ס) כל האצילות הוא אלהות גמור כי הכלים ממש אלהות נמצא כי הג' כלים דז"א דאצילות הם בינה ת"ת ומלכות שבו שהם נר"ן שבו ובתוכם מתלבש חכמה דז"א שהוא נשמה לנשמה דז"א אך סדר התלבשותו הוא באופן זה כי קוץ הי' והי"ד הם בפנים מהכל וג' אותיות אחרים מלבושים של נשמה לנשמה לבדה שהי' קומתה גבוה והה' נשארה למעלה בראש הנשמה וו' יותר למטה נגד הרוח ומאירה לרוח בנשמה לנשמה שבו ומתלבש בו ע"י התלבשות הרוח.

⁷⁸⁷ ז"ל, ויש שינוי א' בעולמות העליונות לג' עולמות תחתונים האלו שהם בי"ע כי כל העולמות העליונים הכל הם קדושה אחת ואלהות אחד ואין בהם פירוד ח"ו אך ג' עולמות אלו בחי' הנשמות שבהם הנקרא אלהות אך מרוח ואילך רוח ונפש וגוף ולבוש שבכל ג' עולמות אלו אינון אלהות אלא נקרא שרפים וחיות ואופנים וכסא וכיוצא בין בבריאה בין ביצירה בין בעשיה והבן זה היטב וכו' גם תדע חילוק אחר שבבי"ע זולת אשר נקרא עולם הפירוד כי מבחינת הרוחין שבהן מתחיל הפירוד שאינם אלהות כנ"ל גם יש שינוי אחר שבאצילות אפילו הלבושים נקרא אלהות וקדושה אך בבי"ע יש חילוק בין הכלים ולבושים. כי יש כלים ולבושים מסטרא דקדושה, ויש לבושים מסטרא דמסאבותא המלביש על כולם, ולכן ג' עולמות אלו נקרא עץ הדעת טו"ר, לכן המלכות דאצילות בהתמעטה וירדה להתלבש בתוכם אז נקרא עץ הדעת טו"ר והבן זה, והוא בהיות רגליה יורדות מות (משלי ה ה) אל המקום אשר המות נמצא שם בלבושים והנה לבושי דבריאה דמסאבא מקיפים על כל לבושי דכייא דבריאה וכן לבושי דיצירה ועשיה וההפרש הוא שבבריאה הקליפה מועטת מן הקדושה ונפרדת ואינה נדבקת וביצירה הקלי' והקדושה בשיקול א' ואינון מתערבים ובעשיה הקליפה מרובה על הקדושה ומעורבים טו"ר בבחינת הלבושים ולא בבחינת הכלים והעצמות ח"ו והבן זה היטב, ואל תטעה.

⁷⁸⁸ ז"ל, כלל העולה, כי הא"ס הוא נשמה לנשמה, והאציל ממנו אדם אחד הכולל כל העולמות כולם, שבחי' עצמות שבו שהם בחי' נרנח"י נקרא א"ק, ובחי' הגוף שבו הוא עולם האצילות, ובחי' המלבושים הם ג' עולמות בי"ע, שאינם רק עולם א' לבדו, והוא לבוש האצילות כולו, שבין שלשתם אינם רק י"ס דוגמת י"ס דאצילות הנקרא גוף, וכ"מ בתיקונים דף י"ח (כד ע"ב) אימא בג"ס עילאין מקננא בבריאה.

⁷⁸⁹ ז"ל, אמנם כ"ז באצילות וכן בבי"ע, אך החילוק כמ"ש במ"א, כי באצילות כל האורות וכל הצלמים וכל הכלים נקרא אלהות גמור, אחד יחיד ומיוחד, כנזכר בהקדמת תקונים (ד ע"ב) איהו וחיינו וגרמוי חד בהון, שהם ג' בחי' הנ"ל. אך בבי"ע אינו כן, כי אם עד בחי' הנשמה אלהות, ומן הרוח ואילך משם יפרד,

נפש החיים

השמות (פרק א, 790), ושער סדר אבי"ע (פרק ב, 791) וריש פרק ג (792, 793). וכיוצא כמה חלוקי בחינות וענינים שונים בין העולמות פרטי פרטים המבואר בכל הזהר ודברי האריז"ל, ועיין היטב בסוף ספר ארבע מאות שקל כסף⁷⁹⁴ בענין ידיעתו יתברך שמו מקדם במעשי האדם, שחלק האריז"ל בזה בין העולמות. ויתר על כן שמצינו כמה מקראות כמו א"ל עליון (בראשית יד יט), יושב בשמים (תהילים ב ד), אשר אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאמרם. וכן מנו רז"ל (כלים פ"א מ"ד) עשר קדושות, וג' מהנות מקודשות זו למעלה מזו.

אבל אמיתת הענין הט אונך ולבך תשים ותלך לבטח, כי מבואר בכמה מקומות בזהר, שארון יחיד אין סוף ברוך הוא ממלא כל עלמין⁷⁹⁵, וסובב כל עלמין⁷⁹⁶, והינו שמצידו יתברך

ונקרא נבר"א נוצ"ר נעש"ה, וכל זה בצורות, אך הצלמים וכלים כולם נבראים ונוצרים ונעשים. והנה עד"ז הוא באדם תחתון הכולל כל עולמות אבי"ע, ויש לו ה' צורות וה' צלמים וה' כלים דאצילות, וכנגדן בבריאה, וכנגדן ביצירה, וכנגדן בעשיה. ונתחיל מן העשיה ונאמר כי הנה יש לו ה' צורות מעשיה, וכולם נקרא נפש, אלא שיחידה חיה נשמה הם נאצלים מאצילות ואלהות י"ס שבעשיה, ורוח נפש הם נעשין מהעשייה עצמה, ויש בהם ה' צלמים כולם מעשיה עצמה, וכנגדן כלים מהעשייה עצמה. והנה הכלי שלו טרם שחטא אדה"ר היה מהקדושה ממבחר עשיה, שהוא מעפר ג"ע הארץ ואחר שחטא היה מעפר עולם הזה.

⁷⁹⁰ ז"ל, אמנם צריך שתדע כי בעולם הבריאה אור אותם ה"ס שבה הם נגלין ומאירין להיות יותר עליונים מיצירה ועשיה לכן הג"ר שבה הם מאירין ואין אור הז"ת ניכר ונחשב ולכן אמרו בתקונים (כד ע"ב) ג' ספירות עלאין מקננן בבריאה שהם הנקרא' כורסייא כנודע. וזה שאנו אומרים שג"ר דבריאה מאירין אינו רק על ג"ר דנוקבא דז"א דבריאה כי גם היא כלולה מ"ס כי כל הג' עולמות ב"ע הם דוגמת עולם האצילות כנ"ל. והענין הוא כי כל הג' עולמות ב"ע הם חלקי אצילות כי הם חיילות המלכות, ואע"פ שאנו אומרים שג"ר מקננה בכורסיא ר"ל שהם הג"ר של הנוקבא דז"א של עולם הבריאה עצמה, ובעולם היצירה אין הג"ר של נוקבא דז"א דיצירה מתגלה רק אור ו"ק שלה לבד הם מתגלים ומאירים בה ולא אור ג"ר שלה וכן העשירית שבה אינה מתגלית מחמת רוב אור הו"ק שלה וז"ש בתקונים ו' ספירות מקנן במטטרון. ובעולם עשיה אין ט"ס ראשונות מתגלין כלל רק העשירית של נוקבא דז"א בלבד וז"ס אמא תתאה מקננא באופן ודו"ק והרי נתבאר כללות אבי"ע.

⁷⁹¹ ז"ל, והנה בזה תבין למה ד' עולמות אבי"ע נרמזו בד' אותיות הו"ה י' אצילות ה' בריאה ו' יצירה ה' עשיה כי אצילות האור שלו הוא ע"י חכמה העליונה כנ"ל לכן נקרא י' ובריאה ע"י בינה דאצילות לכן נקרא ה' וכן ו' ביצירה וכן בעשיה ה' תתאה נמצא עתה כלל העולה כי אצילות מקבל אור מהחכמה לבד כי החכמה נעשית מסך סתום בין א"ס ובין אצילות ומבינה דאצילות מקבלת הבריאה אחר שנתלבש אור הא"ס וחכמה עליונה בתוכה ועכ"ז נקרא אור הבינה לפי שנעשית מסך מבדיל גמור וכן היצירה מקבלת מז"א דבריאה עצמה וכן העשיה מקבל מנוקבא דז"א דיצירה עצמה ולולי כל אלה המסכים והלבושים לא היו יכולין לקבל אור עליון רק שכל עולם ועולם פחות במדרגה משל חבירו ע"ד הנ"ל ובזה תבין כי האצילות נקרא מחשבה ורצון והבריאה דיבור ורצון.

⁷⁹² ז"ל, י"ס דאצילות כבר ידעת איך הם מתחלקין כי מן הכתר נעשה א"א ובו נכלל עתיק יומין ומן החו"ב נעשה אר"א ומן החג"ת נה"י נעשה ז"א ומן המל' הנוקבא דז"א ועד"ז הם נחלקין הי"ס לה' פרצופים הנ"ל וענין זה הוא גם בב"ע אך ההפרש הזה אינו במספר הי"ס עצמן כי שוין הם בכל אבי"ע אך החילוק הוא בפרצופים עצמן כי אין פרצופים דבריאה שוין לשל אצילות וכן דיצירה לבריאה וכן דעשיה ליצירה אך מציאות הפרצופים ישנן בכל אבי"ע ונבאר החילוק אשר ביניהן והענין הוא כי א"א של האצילות הוא פרצוף גמור בכל י"ס שבו כנודע אך א"א דבריאה אין בו י"ס שלימות רק ו"ק לבד ואין בו פרצוף שלם כי כיון שיש מסך בין אצילות לבריאה חסר מהבריאה הראש של א"א שבה שלא יכלה להתלבש שם בבריאה והענין כי כבר ידעת שיש בא"א דאצילות י"ג תקונים אשר הם צינורות הנובעין אור משם ועי"ז נתמעט האור ונתרחק משם מאד ולכן לא יכול להוציא כנגדן בבריאה רישא בי"ג ת"ד גם אבא דבריאה אין לו פרצוף שלם רק בחי' ו"ק כמו א"א והטעם כי הלא אף באצילות עצמו בהיות שם זווג הב' דאו"א כבר בארנו שאמא היתה רובצת על האפרוחים בפרצוף שלם של אצילות דתבונה ואמנם אבא הוא מרכין ראשו למטה להזדווג עמה לכן נמצא שאור ג"ר דאבא לא נזדווגו בתבונה אלא ע"י הרכנת הראש של אבא ולכן כאשר אותו האור הגיע אל הבריאה לא ניכר בו הראש של אבא רק ו"ק שלו לבד אבל אמא של בריאה יש לה פרצוף גמור ושלם לטעם הנ"ל רק שהוא בבחי' התבונה שהיא קצרת הקומה כנ"ל גם טעם אחר כי הלא אמא מקננא בברי' כנ"ל וכתר וחכמה דאצילות גנוזין בה לכן אין להם גילוי רק בסוד ו"ק.

⁷⁹³ כוונתו בכל דבריו כאן לברר שגם אם אמנם כן הוא שיש חילוק בין אצילות לב"ע, צ"ל שאי אפשר לומר שכל העולם הגשמי הוא אלקות.

⁷⁹⁴ בענין הסתירה אם הקב"ה יודע עתידות, ומתרץ שיש באצילות ידיעה, אמנם אעפ"כ יש כח באדם לבחור זולתה, והידיעה באצילות היא ידיעה פשוטה ותלויה ברצון האדם.

⁷⁹⁵ עי' לעיל הערה 784.

נפש החיים

נקרא בבחינת ממלא כל עלמין, ומצידנו כפי אשר נצטוינו בתורה"ק בענין הנהגותינו בתורה ומצוות וכפי השגתנו בחוש נקרא ית"ש בבחינת סובב כל עלמין. שבחינת ממלא כל עלמין הוא (משלי כה ב) כבוד אלהים הסתר⁷⁹⁷ דבר מצידנו, והענין כי ודאי האמת שמצדו יתברך גם עתה אחר שברא וחדש העולמות ברצונו הוא ממלא כל העולמות והמקומות והבריות כלם בשיווי גמור ואחדות פשוט ואין עוד מלבדו כמשמעו ממש, וכמו שכתבתי לעיל ממקראות מפורשים, ובשם הרוקח ז"ל, וכמו שתקנו לנו קדמונינו ז"ל לומר קודם התפילה אתה הוא עד שלא נברא העולם אתה הוא משנברא העולם, רוצה לומר אף שכבר נבראו העולמות ברצונו הפשוט יתברך, עם כל זה אין שום שנוי והתחדשות ח"ו, ולא שום חציצה מחמתם בעצמות אחדותו הפשוט, והוא הוא גם עתה כקודם הבריאה שהיה הכל מלא עצמות אין סוף ברוך הוא, גם במקום שעומדים העולמות עתה.

ולבך תשית לדברי קדוש ה' רבנו שמואל אביו של הקדוש רבי יהודה הסייד בשיר היחוד שחבר, ביחוד יום ב' אין קצה כו' ואין תוך מבריל בינותיך כו' עיין שם. וביחוד יום ג' סובב את הכל ומלא את כל ובהיות הכל אתה בכל כו' עיין שם עוד בזה. וזה שאמרו רז"ל בהדברים שדימו התחברותו יתברך להעולמות להתחברות הנשמה להגוף, מה הנפש טהורה בגוף אף הקדוש ברוך הוא טהור בעולמו (ויקרא רבה סוף פרשה ד' ס' ח'), רוצה לומר כענין הנשמה אף שמתפשטת

פי' בחינת "ממלא כל עלמין" הוא אור א"ס ית' (ועוד עי' פת"ש צמצום ו' שזוהי הבחינה דלית אתר פנוי מיניה (תיקוני זהר קה ע"ב)). אמנם עי' מבר"ש א' ע"ב שמבאר שנזכרת בחינה זו שיש י"ס בעיגולים והם שם בהשוואה אחת באופן שאין לספירה א' מעלה על חבירתה מצד קבלתה מאור א"ס, ואומר כאן רבינו שהוא הגילוי של "מצידו ית'" (לאפוקי מהגילוי לתחתונים שהוא "מצידנו"), שכן מצידו ית' הרי שכל הספירות קרובים אל הא"ס בהשוואה א' כך שכתר אינו יותר קרוב מאשר חכמה. והנה עוד משמע מדברי המבר"ש שיסודה של בחינה זו הוא באור המקיף (וכן הוא מפורש בפת"ש צמצום ח'). וקשה, מ"ט שייך דבר זה דווקא לאור המקיף. (ועי' בגר"א תז"ח נ ע"א ד"ה בטהירו, ז"ל, [הטהירו הוא] אור העליון שהוא בסוד הצמצום ששם מאיר אור א"ס ותוקף האור אשר אין למעלה ממנו נמשל לצהרים שהוא תרגום טהירו ושם הוא עיקר שורש האור, ע"כ. דהיינו שבצמצום רואים את הארת הרשימו שהוא מאור א"ס, ועי' פת"ש בתחילת ספרו שקורא לקו הנכנס לצמצום "קו הנכנס ברשימו").

והנה יעויין בלש"ו חלק הביאורים ח"א ח ע"ב, שמביא את דברי מבר"ש ג ע"ב, וכן את שעה"ק דף י ע"ד וז"ל, כי המקום הוא יותר זך וגדול ומעולה מן העולם עצמו, עכ"ל. ומבאר טעם הדבר, שכן המקום נושא וסובל את הכל, והוא מאור הרשימו [עי' ויקהל משה ו ע"ב מש"כ שם בשם יונת אלם]. ועוד עי' כללים ח"א כו ע"ב שגדלות מקומם של האור והרשימו הוא מכיוון שהרשימו והמקום של כל עולם המה מהאור דההתפשטות הראשונה של אותו העולם (אמנם העולם עצמו הרי יוצא מההתפשטות השניה). ועי' שם מא ע"ג, ששורש ההתפשטות הראשונה באור א"ס המתיוחד עם המציאות, דהיינו שהוא נשאר במעלת האין סופיות שלו.

והנראה שמתבאר מכל הנ"ל, שהבחינה שהנפה"ח מכנה "מצידו ית'", הוא מצד אור הא"ס הממלא את החלל קודם הצמצום (ה"ה ההתפשטות הראשונה עי' כללים ח"א יא ע"ב), שלאחר הצמצום זה נהיה אור הא"ס המקיף את החלל ואור הרשימו הנשאר בתוך החלל. והנה שניהם אינם כלולים באור הפנימי של העולמות. שכן האור הפנימי הצטמצם ליכנס בכלי, שכן הוא מההתפשטות השניה והיינו בחינת "מצידנו" [עי' בהגר"א בס"י ח ע"ד וז"ל, אע"פ שהזכיר מדתן היינו לפי המקבלים, אבל בעצם אין מדה ח"ו ואין גוון ולא שם ידיע ולא חד"ר, ע"כ.], אמנם מלשון הקדו"ש ו ע"ד לכאורה נראה דמפרש ענין בחי' מקומו של עולם באופן אחר, שאור א"ס נמצא בכלם בבחי' נשמה לנשמה. ועי' לקמן הערה 803.

⁷⁹⁶ והנראה לפי דברינו בהערה הקודמת שלכאורה זהו א"ס המקיף, כלומר האורות המשתנים ממדרגה אחת לחבירתה בו העולם המקיף הוא עליון יותר מאשר העולם אותו הוא מקיף.

⁷⁹⁷ לכאורה הגר"ח בא לבאר בנקטו בפסוק זה שבבחינה דמצידנו ככל שמסתירים יותר יש יותר כבוד אלקים.

מלשון חז"ל ירושלמי חגיגה י ע"א: א"ר לוי כתיב (משלי כה) כבוד אלהים הסתר דבר וגו' כבוד אלהים הסתר דבר עד שלא נברא העולם, כבוד מלכים חקור דבר משנברא העולם, ע"כ. ועי' זהר אמור קה ע"ב: רבי חייא פתח כבוד אלקים הסתר דבר וכבוד מלכים חקור דבר. כבוד אלקים הסתר דבר דלית רשו לבר נש לגלאה מלין סתימין דלא אתמסרו לאתגלייא מלין דחפא לון עתיק יומין כד"א לאכול לשבעה ולמכסה עתיק. [תרגום: רבי חייא פתח "כבוד אלהים הסתר דבר, וכבוד מלכים חקור דבר". "כבוד אלהים הסתר דבר" שאין רשות לאיש לגלות דברים סתומים שלא נמסרו לגילוי, דברים שכיסה אותם עתיק הימים, כמו שנאמר "לאכול לשבעה ולמכסה עתיק".]

נפש החיים

בכל פרטי אברי האדם הנקיים וגם המלאים לכלוך טנופת וזוהמא, ועם כל זה אינם הוצצים כלל לענין טהרתה ובקדושתה וטהרתה עומדת. כן הענין אם שהוא יתברך ממלא את כל, וכל המקומות מקומות הטהורים והמקודשים ואשר אינם טהורים אף על פי כן אינם הוצצים כלל ולא גורמים שום שינוי חלילה לקדושת טהרת עצמותו ואחדותו הפשוט יתברך, וז"ש (מלאכי ג ו) אני ה' לא שניתי*, וכמ"ש בתקוני זהר חדש (דף פ"ח סוף ע"ד מו ע"ד) וכל ישראל דקבילו מניה אוריתא אנון עבדין ליה אחד בה ובכל אתון ושמהן קדישין דיליה ובכל משריין עלאין ותתאין דאתבריאו בהו ובכל בריין עלאין ותתאין ולעלא מכלהו אחד ולתתא מכלהו ומלגאו דכלהו ומלבר דכלהו איהו אחד כו' הכי איהו מלגאו דכל עלמין כמו מלבר דכל עלמין לא אשתני כו'.⁷⁹⁸

הגה"ה

ולפי מה שיתבאר אי"ה להלן ענין החילוק שבין ה' שמות הוי"ה ואלקים, שהם חלקים פרוקו מורה על הבחי' אשר מלנו, וקם העלם הוי"ה יתב' מורה על הבחי' שמלדו ית', לזאת אמר (מלאכי ג ו) אני ה' לא שניתי, וע' תקונים (תיקון ע' קנב ע"ב) זענין האולגנין אמר וארבע אנון דאינון הוי"ה איהו לא אשתני בכל אחר כו', סינויין אינון במאני דגופא, אכל ציה לית סינויין כלל ה"ה"ד אני ה' לא שניתי.⁷⁹⁹

שער ג פרק ה

אבל עם כל זה, הן הן גבורותיו ונוראותיו יתברך שמו, שאף על פי כן צמצם כביכול כבודו יתברך שיוכל להמצא ענין מציאות עולמות וכוחות ובריות נבראים ומחודשים בבחינות שונים וענינים מחולקים, וחילוקי מקומות שונים, מקומות קדושים וטהורים, ולהיפך טמאים ומטונפים. והוא הבחינה אשר מצדינו, היינו שהשגתנו אינה משגת בחוש רק ענין מציאותם כמו שהם נראים שעל פי זאת הבחי' נבנו כל סדרי חיוב הנהגתנו שנצטוונו מפיו ית' חק ולא יעבור, ומצד זאת הבחי' הוא שדימוהו רז"ל כביכול כענין הנשמה אל הגוף, וכמ"ש בזוהר (ח"א מה ע"א⁸⁰⁰) שהוא ית' הוא נשמתא דכל עלמין, שכמו שבאדם לא נראה בחוש רק הגוף, והנשמה אף שהיא מלאה את כל הגוף היא בבחינת הסתר לעיני בשר, ונגלית לעיני שכל, כן כפי השגתנו הנגלית נראה מציאות העולמות והבריות כולם, ושהוא ית' שמתפשט ומסתתר כביכול בפנימיות כולם להחיותם ולקיימם כענין הנשמה שמתפשטת ומסתתרת בפנימיות כל פרטי חלקי אברי הגוף להחיותו, וכל השמות והכינויים והתוארים והמדות עליו יתב' שמצינו בתוה"ק, כולם מדברים מצד זאת הבחי' כפי שהוא מצדינו, וסדרי חיוב הנהגתנו שהוא מצד התחברותו ית' אל העולמות, שמצדם ועל ידיהם נמשך כל השינויים של פרטי סדרי ההנהגה כולם, כמ"ש"ל בשער ב'.

מאיר הנפש

⁷⁹⁸ תרגום: וכל ישראל שקבלו הימנו את התורה הם עושים אותו אחד בה, ובכל אותיות ושמות הקדש שלו ובכל המחנות העליונים ותחתונים שנבראו בהם ובכל הבריות העליונים והתחתונים ולמעלה מכלם אחד, ולמטה מכלם ובתוך כלם ומבחוץ לכלם הוא אחד וכו', כך הוא מבפנים לכל העולמות כמו מבחוץ לכל העולמות לא נשתנה.

⁷⁹⁹ ז"ל בשלימות: לית תקונא מאלין ארבע (אתון) דלא אתכלילן בה עשר ספירן דאינון יו"ד ה"א וא"ו ה"א וארבע אתון דאינון יקו"ק איהו לא אשתני בכל אתר איהו שמע דשמאלא לישראל ואסתכל בימינא עלייהו ובדרום איהו מרחף עלייהו ה"ה"ד ורוח אלקי"ם מרחפת על פני המים ובמערב איהו ממלל עמהון שנויין אינון במאני דגופא אבל ביה לית שנויא כלל ה"ה"ד (מלאכי ג ו) אני ה' לא שניתי. [תרגום: אין תקון מאלה ד' (אותיות) שאין נכללים בו י' ספירות שהם יו"ד ה"א וא"ו ה"א, וד' אותיות שהם יהו"ה הוא לא משתנה בכל מקום הוא שמע של שמאל לישראל, ומסתכל בימין עליהם, ובדרום הוא מרחף עליהם. ה"ה"ד "רוח אלה"ם מרחפת על פני המים" ובמערב הוא מדבר עמהם, שינויים הם בכלי של הגוף, אבל בו אין שינוי כלל. ה"ה"ד "אני ה' לא שניתי".]

צ"ע מה נוסף כאן מתיקוני הזהר. ועי' בבהג"א שם ד"ה וארבע וז"ל, ור"ל דהוי"ה הוא בכל התיקונין והוא לא אשתני דהשתנות הוא באברי הגוף שזה רואה וזה שומע אבל בנשמתא לית שינויא דהיא רואה ושומע ומריח ומדבר הכל בכח א' וכן הוי"ה דהוא נשמתא וכו'.

⁸⁰⁰ עי' לעיל הערה 767.

נפש החיים

וז"ש בהקדמת התיקונים הנ"ל (ד ע"ב) דע"ם דאצילות מלכא בהון איהו וגרמיהון חד בהון אינון וחייהון חד בהון מה דלאו הכי בע"ם דבריא דלאו אינון ואיהו חד לאו אינון וגרמיהון חד ועלת על כולא⁸⁰¹ הוא נחית בעשר ספירן דאצילות ונהיר בע"ם דבריא ובעשר כתות דמלאכיא ובעשר גלגלי דרקיעא ולא אשתני בכל אתר⁸⁰², רמו לב' הבחי' הנ"ל כמבואר⁸⁰³. ובב"ר (פ"ד סי' ד') אמרו כשהוא רוצה הלא את השמים ואת הארץ אני מלא, וכשהוא רוצה היה מדבר עם משה מבין שני בדי הארון, ארחב"א פעמים שאין העולם ומלואו מחזיקים כבוד אלקותו, פעמים שהוא מדבר עם האדם מבין שערות ראשו כו'. וכ"ה בשמות רבה (פ"ג סי' ו') רמזו ג"כ לאלו ב' בחי' כמבואר למבין.

ולכן נקרא הוא יתברך בכל דברי רז"ל בשם הקדוש ברוך הוא⁸⁰⁴, כי כללו בזה השם הנכבד אלו הב' בחי' יחד, כי קדוש פירושו מובדל ונעלה, והוא כפי אשר מצדו יתב⁸⁰⁵, שהוא באמת מופרש ומובדל ומאד נעלה מכל עניני החילוקים ושנויים חלילה, רק הכל מלא אחדות גמור לבד בהשוואה גמורה, ומרומם מעל כל ברכה ותהלה, ואינו צריך להתברך ח"ו, וע' תיקונים (תיקון ע' דף קל סוף ע"א קנב ע"ב⁸⁰⁶). וגם לא שייך כלל לפי זאת הבחי' שום ענין תוספת ורבו ברכה, כיון שהכל אחדות פשוט לבד כקודם הבריא, וכמ"ש (ישעיה מ יח) ואל מי תדמוני ואשוה יאמר קדוש, שזה הכתוב נאמר על עצמות אחדותו יתב' כידוע ברע"מ ותיקונים. ומצד בחי' השנתנו מציאות הכחות והעולמות הוא נקרא ברוך כביכול, מצד התחברותו יתב' אליהם, כי הם הצריכים לענין התוספת ורבו ברכה ושפע ע"י מעשי האדם הרצוים כמ"ש'ל בשער ב', וזהו הקב"ה, ר"ל שהוא מצדו ית' קדוש, והוא הוא עצמו נקרא ברוך כביכול מצדנו, והכל א'. וע"ז הבחי' שמצדנו הוא שנאמרו המקראות א"ל עליון יושב בשמים והרבה כיוצא.

שער ג פרק ו

והנה כל יסודי תורה הקדושה בכל האזהרות והמצוות כולם עשה ול"ת, כולם הולכים עפ"י זאת הבחי' שמצד השנתנו, שודאי יש חילוק ושינוי מקומות, שבמקומות הטהורים מותרים וגם חייבים אנחנו לדבר או להרהר דברי תורה, ובמקומות המטונפים נאסרנו בהם אף ההרהור דברי תורה, וכן כל עניני וסדרי חיוב הנהגותינו שנוצטוונו מפיו יתברך בתוה"ק, ובלתי זאת הבחי' שמצדנו אין מקום לתורה ומצוות כלל. ואף שבאמת שמצדו ית' המשיג עצמותו הוא מלא את כל

מאיר הנפש

⁸⁰¹ ועי' שם שביאר הגר"א - בכל ד' עולמות אבי"ע חייהון אלקות ולא אשתני כלל ואין פגימה שולט.
⁸⁰² תרגום: שעשר הספירות של האצילות מלך בהם, הוא ועצמותו אחד בהם, הם וחייהם אחד בהם, מה שאין כן ב"ס דבריא שהם והוא אינם אחד, לא הם ועצמותם אחד, והוא עילת הכל הוא יורד ב' ספירות דאצילות ומאיר ב"ס דבריא ובי' כתות המלאכים ובי' גלגלי הרקיעים ולא משתנים בכל מקום.
⁸⁰³ כלומר, החיות שבכל העולמות היינו בחי' האלקות שבו, וזהו חלק הבא "מצידו" ית'. אמנם מצד הגילויים הרי הוא הכלים וכו' זהו חלק הבא "מצידנו". ועי' דברינו לעיל הערה 795.
⁸⁰⁴ עי' זהר נח סד ע"ב: ורזא דא אוליפנא קב"ה סתים וגליא גליא הוא בי דינא דלתתא סתים הוא אתר דכל ברכאן נפקי מתמן.
תרגום: וסוד זה למדנו הקב"ה סתום וגלוי. "גלוי" הוא בית דין של מטה, "סתום" הוא מקום שכל הברכות יוצאים משם.

⁸⁰⁵ עי' מה שהערנו לעיל הערה 803. והנה אמרו כאן שבחינת קדוש הוא בחינת מצידו, קשה להולמו, שכן כאן מיירי בגילוי הכללי שמכונה "הקב"ה", ובחי' "ברוך" שבו הוא לעולם חלק ההנהגה שמגולה אצלנו ו"קדוש" שבו הוא החלק שאינו נגלה. אם כן, בפשטות הוא כינוי ל"ק ומלכות. וממילא לומר ש"הקדוש" הוא בחינת מצידו ית', דהיינו בחי' אור א"ס, ו"ב"ה" הוא בחי' מצידנו שבו, דהיינו כלל כל האור הנגלה לנו, לכאורה הוא אינו עולה בקנה אחד. ובע"כ צ"ל שבכל בחינה ובחינה יש בחי' מצידו ומצידנו, וממילא צ"ל שגילוי ה"ק הוא בחי' של מצידו ית' לגבי המלכות, ואין כוונתו כאן לבחינת מצידו ית' הגמור שהוא כוונת מאמר הזהר ד"ממלא כל עלמין" כקודם הבריא, ואז הנוק' הוא בבחי' מצידנו ביחס ל"ק.
⁸⁰⁶ לית תקונא מאלין ארבע (אתוון) דלא אתכלילן בה עשר ספירן דאינון י"ד ה"א וא"ו ה"א וארבע אתוון דאינון יק"ק איהו לא אשתני בכל אתר.

נפש החיים

בהשוואה גמורה בלא שום הציצה, ולא שום חילוק ושינוי מקומות כלל, רק הכל אחדות פשוט בקודם הבריאה ממש, אבל אין אנחנו יכולים וגם לא הורשינו ליכנס כלל להתבונן בינה בזה הענין הנורא, לידע ולהשיג איך ארון יחיד ב"ה מלא את כל וכל המקומות באחדותו פשוט ושווי גמור חלילה וחלילה, וכמ"ש הרוקח ז"ל בשורש קדושת היחוד ז"ל הק', במופלא ממך אל תחקור כו'. ז"ש בריש ברייתא דס' יצירה (פ"א מ"ד) השב היוצר על מכונו הוא היוצר כל כו', ובברייתא אחרת (פ"א מ"ח) ואם ריץ לבך שוב למקום שלכך נאמר והחיות רצוא ושוב, פי' כשתחשוב בלבך על בורא עולם מה הוא ואיך הנייתו בכל מקום ומעשיו, בלום פיך מלדבר ולבך מלהרהר הסר המחשבה מלבך, ואם ריץ לבך למחשבה זאת חושה ומהר ואל תהרהר ושוב ליחוד מקומו של עולם לעבודתו וליראתו וכו', ועל דבר זה נכרת ברית שלא לחשוב באלקותו שאין כל החכמים יכולין לידע עכ"ל, וע"ש באורך.

וכל צבאות המוני מעלה שואלין איה מקו"ם כבודו, שאין יכולין להשיג מהות ענין בחי' מקומו של עולם הנ"ל, והוא מאמרם ז"ל בפ' אין דורשין (יג ע"ב) דמדאמרי ברוך כבוד ה' ממקומו מכלל המקומו ליכא דידע ליי, ומשרע"ה בקשה נפשו להשיג הענין באמרו הראני נא את כבודך, היינו בחי' מקום כבודו הנ"ל, ולא ניתן לו, ורק הוא לבדו ית' המשיג עצמותו הוא היודע עצמות מהות זה הענין המופלא ומכוסה⁸⁰⁷, והנסתרות לה' א"להינו, ואנחנו אין רשאים להתבונן אלא במה שהורשינו, והנגלות לנו, להשגתנו, והוא בהבחי' שמצדינו שנקרא הוא ית"ש בבחי' סובב כל עלמין, מחמת שעכ"ז צמצם ברצונו הפשוט כבודו ית' שיתראה לעין ההשגה מציאות עולמות וכחות ובריות נבראים מחודשים, ולזאת חייבים אנחנו לידע ולקבוע בלבנו אמונת אומן בל תמוט, שמצדנו ודאי שיש חילוק מקומות וענינים שונים לענין דינא והלכתי רבתי כמש"ל, כי היא פנת יסוד האמונה, ועיקר שורש התורה והמצות כולם. והוא ג"כ א' מהטעמים שאחר יחוד פסוק ראשון דק"ש אומרים בשכמל"ו, והוא כמ"ש להלן בפ' י"א שענין יחוד פ' ראשון בתיבת אחד היינו לכונן שארון יחיד ב"ה הוא אחד בכל העולמות והבריות כולם, אחדות פשוט כמשמעו, וכולם נחשבים לאין, ואין עוד מלבדו יתברך לגמרי. ושלא נבא להתבונן חלילה על מהות הענין איך ומה, לזאת אנחנו אומרים אח"ז ברוך שכמל"ו, שיתבאר שם שהכוונה הוא על הבחי' שמצד השגתנו שמתראה מציאות עולמות ובריות מחודשים ברצונו יתברך הצריכים להתברך מאתו, והוא המולך עליהם, זהו ב"ש כבוד מלכותו וכו' (וזהו הענין שפסוק ראשון נקרא בזוהר (בראשית יב ע"א) יחודא עלאה ופסוק בשכמל"ו נקרא יחודא תתאה, והוא מבואר).

שער ג פרק ז

ואלו הב' בחי' הנ"ל שמצדו יתברך ומצדנו הן הן עצמן ענין הצמצום והקו הנזכר בדברי האריז"ל⁸⁰⁸, ואשר מבואר שם שמצד הצמצום לא יצדק בו שום שינוי וחילוק מקום מעלה ומטה

מאיר הנפש

⁸⁰⁷ לשונות אלו הן ע"פ המבואר בגמ' חגיגה יג ע"א את שכתוב בספר בן סירא: "במופלא ממך אל תדרוש ובמכוסה ממך אל תחקור במה שהורשית התבונן אין לך עסק בנסתרות". והנה עי' ע"ח עג"י פרק ה', ז"ל, ונתרץ קושיא חזקה וגדולה שנתקשו בה חכמים גדולים ולא ירדו לסוף עמקה, כי בהקדמת הזוהר דף א ע"ב אמרו שם על פ' (ישעיה מ כו) שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה כו' כי בכתר ובחכמה לית תמן שאלה כלל ומבינה ואילך קיימא לשאלה אבל איהו בארח סתים ולא אתגלייא כלל, כיון דמטי עד מלכות הנקרא מ"ה מה פשפשת ומה ידעת, הא כולא סתים כדבקדמיתא, ובמקומות אחרים ע"פ (דברים ד לב) כי שאל נא לימים ראשונים, אמר שהם מחסד ואילך, אבל למעלה משם אין שאלה בג"ר, גם אמרו בתיקונים תיקון כ"ב דף ס"ב (עו ע"ב) כתר עליון דא איהו שלימו דנ' שערי בינה ודא איהו דלא אתייהב למשה, דעליה נאמר נתיב לא ידעו עיט, ועליה אמרז"ל במופלא ממך אל תדרוש ובמכוסה ממך אל תחקור אין לך עסק בנסתרות, במה שהורשית התבונן, ובריש האי תיקון כ"ב (עא ע"א) קאמר הנסתרות דא אינון או"א וכו', הרי כי בג"ר אסור לדרוש ולחקור בהם. ועי' תיקון ז' תיקון מב ובדברי הגר"א שם שבחינת "מקומו של עולם" מתחלק באופן זה: "עולם" הוא א"א, ו"מקומו" הוא ז"א.

⁸⁰⁸ כל דבריו של רבינו בזה קשים מאוד להבנה אם לא שנבאר שבאמרו "צמצום" כוונתו לבחי' הרשימו ועי' לעיל הערה 795.

נפש החיים

פנים ואחר, רק השואה גמורה אמתית, וכל עניני השינויים וחילוק המקומות וכל השמות וכנויים כולם נאמרים רק מצד בחי' הקן, וע' בריש ס' אוצרות חיים⁸⁰⁹. ומודעת שכל דברי האריז"ל בנסתרות משל הם⁸¹⁰, ופנימיות ענין הצמצום והקו הכוונה על אלו הב' בחי' הנ"ל, שהן בעצם בחי' א' וענין א' לגמרי. כי באור מלת צמצום כאן אינו לשון סילוק והעתק ממקום למקום להתכנס ולהתחבר עצמו אל עצמו, כביכול להמציא מקום פנוי ח"ו, אלא כענין שאמרו בב"ר (ס"פ מ"ה סי' ו') וצמצמה פניה ולא ראתה המלך, ובאיכה רבתי בריש א"ב דאני הגבר הלכה וצמצמה פניה אחר העמוד, שפירושו שם לשון הסתר וכיסוי (עיין בערוך ערך צמצם). כן כאן מלת צמצום היינו הסתר וכסוי, והכוונה שאחדותו ית"ש בבחי' עצמותו הממלא כל עלמין בהשואה גמורה, מכנים אנחנו בשם צמצום, מחמת שאחדותו ית' הממלא כל עלמין, הוא מצומצם ומוסתר מהשגתנו, וכענין אכן אתה אל מסתתר (ישעיה מה טו). והשגתנו מה שאנחנו משיגים מציאות השתלשלות עולמות זה למעלה מזה בבחי' שונים, מכנים אנחנו בשם קו שהוא כעין קו המשתלשל. וז"ש האריז"ל שמצד הצמצום היינו מצד עצמות אחדותו יתב' שבהעולמות המלא את כל, אשר אף שמאנתנו הוא מצומצם ומוסתר, אבל בבחי' עצמותו לא יצדק ענין מעלה ומטה, רק מצד הקן, היינו מצד השגתנו, שאנחנו מצדנו משיגים סדר העולמות דרך השתלשלות כעין קו יצדק מצדנו מעלה ומטה.

(ואף גם זאת שמצד הצמצום היינו, אף שהוא ית"ש צמצם והסתיר מהשגתנו אור עצמות אחדותו הממלא כל, עכ"ז לא יצדק בו מעלה ומטה אף מצד השגתנו, אם היינו משיגים הסתר שזה בהשואה גמורה בכל המקומות, כענין עיגול המקיף שלא יצדק בו מעלה ומטה וחילוק מקום. אך מצד הקן היינו שמאחר שגזרה רצונו יתב' שגם אחר הצמצום וההסתר, אין ההסתר שזה להשגתנו בכל המקומות בשוה, ואנחנו משיגים השגות שונים בחילוק בחי' פרטים דרך השתלשלות כעין קו אור המאיר השגתנו להשיג התגלות אורו יתב' בעולמות וכחות חלוקים, שכל עולם וכח היותר עליון ההתגלות אור האלקי בו יותר, וגם השגתנו התגלות אורו יתב' בזה העולם, הוא גם כן בבחי' ומדרגות שונים במקומות חלוקים, כמו שמנו רז"ל (כלים פ"א מ"ו) עשר קדושות וג' מחנות מקודשות זו למעלה מזו בערך קדושתם, אז מצד קו אור השגתנו התגלות אורו ית' הוא שיצדק בו מעלה ומטה וכל חילוקי המקומות והבחי' שונים, ופרטיהם המבוארים בדברי האריז"ל. וכן ענין המקראות א"ל עליון, ואלה"ינו בשמים, יושב בשמים, והרבה כיוצא שמצד השגתנו יצדק לומר שבמקום זה ניכר יותר גם אצלנו התגלות אור אלקותו ית"ש מבמקום אחר, שהתגלות אורו ית' הוא בבחי' הסתר מהשגתנו, וכענין שאמר יעקב אבינו ע"ה בעמדו על מקום המקדש, כמו שקבלו רז"ל אין זה כי אם בית אלה"ים (בראשית כח יז), ר"ל שבזה המקום מושג גם להשגת האדם שאין בו רק התגלות אור אלקותו יתברך לבד).

וזהו ענין החלל ומקום פנוי שהזכיר ז"ל, ושכלל ענין עצמותו היתה להתגלות הכלים, היינו שגזרה רצונו מטעם הכמוס אתו יתב' להסתיר אור אחדות עצמותו יתב' בזה המקום, שיעור עמידת העולמות והבריות כולם הסתר עצום להמציא עי"ז ענין נפלא כזה, שיתראה ויושג מציאות עולמות וכחות אין מספר דרך הדרגה והשתלשלות ולהאיר בהם התגלות אורו יתב', אור דק בשיעור ודקדוק עצום ודרך מסכים אין קץ, ועד שיוכלו להמצא דרך השתלשלות ומסכים עצומים, גם מקומות אשר אינם טהורים וכחות הטומאה והרע והקליפות בשפל המדרגות התחתונים,

מאיר הנפש

⁸⁰⁹ לכאורה יש להעיר, הרי אין שום תוספת ביאור בספר אוצרות חיים על המבואר בעץ החיים שער עג"י פרק ב' ואדרבא בע"ח מבואר יותר. וא"כ מ"ט מצ"ן רבינו דווקא לאוצרות חיים. אמנם בסוף פרק ב' יש מ"ת שהוא מהאוצרות חיים, אמנם גם שם לא ראיתי תוספת על דברי הע"ח עצמו, וצ"ע.

⁸¹⁰ וככל משל מגלים דבר עמוק יותר מהמשל עצמו. שכן הנה יש לעיין, הרי הקו והצמצום מדברים על עולמות עליונים בהרבה מאשר העולם שלנו. אם כן, כיצד יתכן שהם משל להנהגות אלה. והנראה שזה דרכו של רבינו להסביר הכל בחיצוניותו, ואז הכל הוא רק בדרך משל לענין אחר כמו כל עניני המדרש, שאין המעשה שמדברים עליו עיקר העניין.

נפש החיים

ונראה ומתדמה כאלו ה"ו הוא חלל פנוי מאור אחדות עצמותו ית"ש, ואין אנהנו משיגים רק רשימה דקה מועטת ואור מועט, כעין קו דרך משל, עד שבהגיעו דרך סדר ההדרגות והמסכים הרבים אל הכחות תחתונים התחתונים כחות הטומאה והרע, אין התגלות אורו יתברך ניכר כלל להשגתנו.

וז"ש שם⁸¹¹ שהקו האור לא הגיע עד קצה התחתון ולא נדבק בתחתיתו, ועי"ז ימצא בחי' מעלה ומטה כו' ע"ש, והוא מבואר למבין, והצמצום והקו הכל א' וענין א', ור"ל עם כי ודאי שגם במקום כל העולמות והברואים הכל מלא גם עתה רק עצמותו ית"ש לבד כקודם הבריאה, אמנם הוא בבחי' צמצום, היינו בבחי' הסתר לבד, מופלא ומכוסה מהשגתנו. כדי שע"י זה הצמצום וההסתר תהא כל השגתנו את העולמות דרך השתלשלות והמשכת התגלות אורו יתב' בהם, בסדר ההדרגה לבד כעין קו דרך משל כנ"ל, וז"ש שם בשער עיגולים ויושר (ענף ב') שהקו חוט האור לא נמשך ונתפשט תיכף עד למטה אלא לאט לאט⁸¹², ר"ל דרך הדרגות רבות מאד בשיעור מדוקדק כפי הצורך להשגתנו ענין העולמות וסדר הדרגתם, והמבין יבין עפ"י מדעתו כל שורש הענין המבואר שם, כי א"א לפרט ולהסביר היטב כל דבריו ז"ל שם.

שער ג פרק ה

ולכן נאסר החקירה והתבוננות במהות ענין הצמצום כמ"ש האריז"ל, כמ"ש"ל שלא הורשינו להתבונן כלל לידע ולהשיג מהות ענין מקומו של עולם, איך שהכל מלא רק אחדותו הפשוט ית' ואין עוד מלבדו כלל לגמרי מצדו יתב'. והאמת שהוא בכלל שאלת וחקירת מה לפנינו שלמדוהו ז"ל (בר"פ אין דורשין חגיגה יא ע"ב) מכתוב כי שאל נא לימים ראשונים למן היום אשר ברא אלהים אדם וכו' ואי אתה שואל וכו'⁸¹³. והאריז"ל אשר הורשה והפליא לגלות סודות עמוקים ורמים, כבר פי' הוא ז"ל (ע"ח עגו"י ה') שפנימיות כוונת הכתוב (דברים ד לב) למן היום אשר ברא אלהים אדם וכו', הוא על עולם אדם קדמאה. וגם בענין א"ק כתב שאין אנהנו רשאים לדבר ולחקור בענין עצמות פנימיותו, רק באורות היוצאים ממנו לבד, וגם זאת רק מאורות דס"ג שבו⁸¹⁴ ואילך ולא באורות ע"ב⁸¹⁵ שבו. כ"ש שלא הורשינו להתבונן חלילה במהות ענין הצמצום כפי אשר הוא מצדו יתב', ורק בענין הקו היינו בהשתלשלות העולמות שכפי השגתנו, בזה הוא שהעמיק הרחיב הדבור⁸¹⁶, אבל בענין הצמצום דבר בו ברצוא ושוב, ולא דיבר במהות ענינו בפרטות⁸¹⁷.

מאיר הנפש

811 באוצרות חיים.

812 כך הוא לשון האוצרות חיים.

813 עי' לעיל הערה 807.

814 הרי הוא אורות האח"ף.

815 דהיינו אורות הקרקפתא.

816 קשה לכאורה, שכן הקו הוא לפני הא"ק, וא"כ מ"ט מתיר לנו רבינו להתבונן בקו. ואולי רמז רבינו כהעולה מפשטות לשון האר"י שהקו והא"ק הם דבר א', וצע"ג.

עי' בבהגר"א על ספד"צ כו' ע"א ד"ה וכן וז"ל, וכן תבין למעלה למעלה כמה עולמות קודם הצמצום, רק שאין רשאים להסתכל ולהבחין קודם הצמצום, שסוד הצמצום הוא כאן מז"א ולמטה, שהוא ו"ק, עולם חסד יבנה, שע"כ אסור לשאול, כמ"ש (דברים ד לב) שאל נא לימים ראשונים שהן ששת ימי בראשית ו"ק, ואי אתה שואל מה למעלה כו', שהוא קודם הצמצום, וכל המסתכל כו' (חגיגה יא ע"ב), עכ"ל. לכאורה אפשר לדייק מדבריו, שניתן לדרוש בכל מקום ומקום בו יש צמצום דהיינו הו"ק דאותה בחינה, אלא דאפשר לעיין רק במקום הצמצום ולא למעלה ממנו, ולכן אפילו בג"ר דמו"ס דא"ק שם יש גם התגלות וגם הסתר, אי אפשר להעמיק כי אם בנגלה שבו.

817 עי' ס"י פ"א מ"ח וז"ל, עשר ספירות בלימה, בלום פיק מלדבר ולבן מלהרהר, ואם רץ פיק לדבר ולבן להרהר שוב למקום, שלכן נאמר רצוא ושוב, ועל דבר זה נכרת ברית ע"כ. ועי' בבהגר"א על ספד"צ כו' ע"ג ד"ה וז"ש כאן, דכל האיסור הוא רק בהסתכלות ולא ברצוא ושוב, ועי' בליקוטים בסוף בהגר"א על ספד"צ

נפש החיים

ועי' בריש ספר אוצרות חיים (דף ב' ריש ע"ג) ולא גילהו רק מציאותו דרך כלל לבד לחכם ומבין מדעתו⁸¹⁸, מטעם שודאי ראוי להאדם הישר חכם לבב הקבוע כל הימים בת"ת ומצות, אשר נאמנה את אל רוחו, לידע מציאות זה הענין הנורא דרך כלל, שאדון יחיד ית"ש מלא את כל ואין עוד מלבדו ית', להלהיב מזה טוהר קדושת מחשבתו לעבודת התפלה, לכוין לבו באימה ויראה ורתת למקום הוא מקומו של עולם (ומקומו של עולם הוא כוונת ענין הצמצום⁸¹⁹ והוא מבואר כנ"ל) כמאמרם ז"ל (ברכות לא ע"א) שהמתפלל צריך שיכוין לבו למקום. וכן אמרו (אבות פ"ב מ"ג) וכשאתה מתפלל אל תעש וכו' אלא רחמים ותחנונים לפני המקום ב"ה. וכענין שאמר ר"א לתלמידיו (ברכות כח ע"ב) דעו לפני מי אתם מתפללים. וכן ביחוד פסוק ראשון דק"ש, בתיבת אחד, ראוי להעבוד אמתי לכוין בקדושת מחשבתו שהוא ית"ש מצידו הוא א' כמשמעו, גם בכל הברואים כולם אחדות פשוט לבד כקודם הבריאה, וכמ"ש אי"ה להלן.

גם להיות ירא וחרד מזה מלעבור ח"ו על אחת ממצותיו יתברך, כי מלא כל הארץ כבודו כמשי"ה (ירמיה כג כד) אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו כו' הלא את השמים ואת הארץ אני מלא, וכעין שאמר דוד המע"ה (תהלים טו ח) שויתי ה' לנגדי תמיד. והוא ענין חילול ה' הנאמר בכ"מ, כעין שפי' בזהר (בראשית ו ע"א) פסוק מחלליה וכו', שהוא לשון חלל ופניית מקום. כן הענין כאן שמראה ח"ו כאלו המקום שעומד בו הוא חלול פנוי ממנו ית', ואינו חושש מלעבור על מצותיו יתב'. וכענין זה מאמרם ז"ל (ספ"ק דקדושין לא ע"א) כל העובר עבירה בסתר כאלו דוחק רגלי השכינה. (ובזה יתישב מאי דקשיא טובא ובעיני כל חכם לב יפלא מאין התיר האריז"ל לעצמו לדבר ולהזכיר כלל ענין הצמצום, כיון שההתבוננות בו אסורה, ולפמ"ש ענין הצמצום באמת הענין נהג בכל מקום וזמן גם בזה העולם לשרידים אשר ה' קורא, לידע מציאות זה הענין הנורא מטעמים הנ"ל. וכן ברע"מ ותקונים וקדוש ה' רבינו שמואל בעל שיר היחוד הנ"ל והרוקח ז"ל, שהזכירו הענין ברמז למבין, הכל מאלו הטעמים הנזכרים וכמבואר למבין ברוקח שם בשורש קדושת היחוד ע"ש).

אמנם הזהר מאד בנפשך, זכור ואל תשכח, אשר נתבאר למעלה שאין הדבר אמור אלא לדעת הענין ידיעת הלב דרך כלל בשיעורא דלבא⁸²⁰ לבד, אבל לא לחקור ולהתבונן ח"ו במהות הענין. וגם להזהר מאד שלא יהא ממשכא לבא לקבוע כל סדר ההנהגה במעשה על פי זה הענין הנורא, כי בקל יוכל להולד מזה להתנהג בכמה דברים גם נגד חוקי ויסודי תורה"ק, ולא יעבור כתיב (דברים כד ה), וכמשי"ה (דברים ד טז) וידעת היום והשבת אל לבבך כי ה' כו' בשמים ממעל וכו' אין עוד. אל לבבך דוקא, היינו רק באובנתא דלבא ושעורא דלבא לבד⁸²¹, וכעין שאמרו בתפלה (ברכות לא ע"א) יכוין לבו למקום.

שער ג' פרק ט

ומ"ש (דברים ד טז) וידעת היום וכו' כי ה' הוא האלקים, ההבדל שבין אלו ב' השמות הוא ששם אלקים נאמר גם על איזה כח פרטי הנמשך ממנו יתב', ושם הוי"ה נאמר על מקור הכחות כולם שנמשכים ממנו ית"ש. וכמו שאמרו ז"ל בב"ר (פ"ג ס"ו ג) שהזכיר אחר גמר כל מעשי בראשית שם מלא (היינו הוי"ה אלקים) על עולם מלא, ששם הוי"ה ב"ה הוא מקורא דכלא ביה⁸²²,

לז ע"ד וז"ל למעלה מזה (מהקו) אינו נגלה לנו ואסור להרהר שם אבל יש בחי' למעלה, ע"כ. ונראה לענ"ד לדייק דכוונתו דהרהור הוא דאסור אמנם ברצוא ושוב, שאינו התבוננות מותר.

⁸¹⁸ עי' גמ' (חגיגה י"א ע"ב) לא במרכבה ביחיד אלא אם כן הוא חכם ומבין מדעתו. ועי' ב"ע רכז ע"ב, שהוא עומד במעלת המתקלא ובמעלת עולם התיקון.

⁸¹⁹ כלומר העולם העליון.

⁸²⁰ עי' לעיל הערה 781.

⁸²¹ עי' לעיל הערה 781.

⁸²² עי' זהר בראשית לג ע"א שזה הלשון מורה על בחי' מידת היסוד.

נפש החיים

ובעת הבריאה נמשך בכל מאמר כח או כחות פרטים ממקורא דכלא להתהו' ולהבראות אותו הדבר וקיומו. לזאת לא נזכר בכל מע"ב רק שם אלקים לבד⁸²³, ואחר שנגמרו המשכת כל הכחות כפי שגזרה רצונו יתב' לצורך העולם, אז נאמר (בראשית ב ד) ביום עשות ה' אלקים שם מלא⁸²⁴. וזהו וידעת היום והשבת אל לבבך כי ה' הוא האלקים וכו', היינו שלא לכונן להשתעבד ולהתדבק בשום עבודה לאיזה כח או כחות פרטים אשר בשמים ממעל ואשר בארץ מתחת, רק לכונן הכל לשם העצם המיוחד הוי"ה ית"ש מקורא וכללא של כלל הכחות כולם שנמשכו ממנו.

וזו היתה כל ענין העכומ"ז של דורות הראשונים מימי דור אנוש, שאז התחילו בעולם ענין העכומ"ז, כמ"ש (בראשית ד נז) אז הוחל לקרא בשם ה', שהיו עובדים לכחות הכוכבים והמזלות, כל א' לכוכב ומזל מיוחד שבירר לעצמו, לא שחשב כל א' שאותו הכוכב הוא אלוה שברא את כל, שהרי מעולם היה שומה בפיהם של העכומ"ז לקרותו ית"ש אלקא דאלהין, כמו שאמרו ז"ל (מנחות ק"ג ע"א). וכן אמר מלאכי הנביא בתוכחתו לישראל (מלאכי א יא) כי ממזרח שמש ועד מבוא גדול שמי בגוים כו' כי גדול שמי בגוים אמר ה' צבאות. אלא שתחלת טעות דור אנוש היה שחשבו בשבש דעתם, כי רם ה' ועל השמים כבודו (תהלים קיג ד), ואין כבודו להשגיה על ברואי זה העולם השפל, ולכן חשבו שהסיר הוא יתברך השגחתו מהם, ומסרם לכחות הגלגלים והמזלות שהמה ינהיגו זה העולם כרצונם, והיה נחשב אצלם חולין ואיסור גמור והוצפה גדולה נגדו יתברך להתפלל לשמו הנכבד והנורא לבקש מאתו צרכיהם השפלים. לזאת השתעבדו עצמם וכיונו כל עניני עבודתם ובקשתם לכחות הכוכבים והמזלות. (ואופן עשייתם העכומ"ז וזיבוחם וקטורם אליה (עי' בתקון ס"ו קיג ע"א)⁸²⁵ והיו יודעים ג"כ להשביע המלאכים הממונים על המזלות לדעת טוב ורע, ושישפיעו להם עי"ז טובות והנאות העי"ז מכחם, שנתמנו עליו מאדון כל ית"ש, ומעטים יחידי סגלה היו שהכירו וידעו באמת שאף שהוא ית"ש מגביהי לשבת, עכ"ז הוא משפילי לראות בשמים ובארץ (תהלים קיג ו). ומהם שהיו עובדים לחיות ועופות (כמ"ש מלכים ב' ס"ו י"ז), ג"כ כוונתם היה להתדבק עצמם עי"ז להכח והמזל העליון של אותה הבריאה, שישפיע עליהם מכחו וממשלתו שנתמנה עליו מהבורא ית'. וז"ש הנשים הארורות לירמיה, ומן אז חדלנו לקטר למלכת השמים והסך לה נסכים חסרנו כל כו' (ירמיה מד יח), ומהם שהיו משתעבדים ומזבחים ומקטרים לאיזה אדם שראו, שכח ממשלת מזלו גדול מאד, בחשבם שע"י השתעבדם ועבודתם אליו יעלה מזלם עם מזלו. ומהם אף שלא היתה כוונת עבודתם להשפעת הנאות עוה"ז, אבל כוונתם היתה להשיג עי"ז איזה השגות שכלים שחמדו להם, כמו חכמת הקסמים וכיוצא איזה השגות, ומהם שהתדבקו לעבודת איזה אנשים, כדי להמשיך השפעת אמונת אמון ועניני עתידות. וזהו הכל עכומ"ז גמורה, ובכלל (שמות כ ג) לא יהיה לך אלהים אחרים, כמ"ש הכל הרמב"ן ז"ל בפירושו על התורה שם⁸²⁶, ועיין לק"ת ס"פ נח בענין דור הפלגה⁸²⁷.

מאיר הנפש

⁸²³ שהרי לא נבראו כי אם פרטים, ואילו המקור לא נתגלה כלל, ושם אלקים מורה על מידת מלכות.

⁸²⁴ שכן בהתגלות כל הפרטים נראה גם המקור.

⁸²⁵ נלענ"ד שהנאמר בסוגריים אלו הוא טעות, שכן לא נאמר שם דבר הנוגע לעניינינו.

⁸²⁶ ואע"פ שהיו העובדים מודים שהכח הגדול והיכולת הגמורה לאל עליון, וכך אמרו רבותינו (מנחות ק"ב ע"ב) דקרו ליה אלה דאלהיא, ובזה אמר הכתוב זובח לאלהים יחרם הזכירם בשם הידיעה וכו' בראותם לאחד מבני האדם ממשלה גדולה ומזלו עולה מאד כנבוכדנצר, היו אנשי ארצו חושבים כי בקבלם עליהם עבודתו וכוונתם אליו יעלה מזלם עם מזלו, והוא ג"כ יחשוב כי בהדבק מחשבתם בו תוסיף לו הצלחה בכח נפשותיהם המכוונות אליו וזה היה דעת פרעה כדברי רבותינו (שמו"ר ט ז), ודעת סנחריב שאמר הכתוב במחשבתו אעלה על במתי עב אדמה לעליון (ישעיה יד יד), וחרם וחביריו שעשו עצמם אלוהות, כי היו רשעים לא שוטים גמורים.

⁸²⁷ ענין דור הפלגה י"ל איך אמר ועתה לא יבצר מהם כי אף שהבחירה ביד האדם היפלא מה' דבר למנוע מחשבותם הרעה אלא ענינם היו שהיו יודעים שמותיו של הקב"ה והיו משתמשין בו מעשיות והיו יודעין כל מלאך ומלאך כפי מדריגתו ולהשביע המלאך השולט עליו כי זהו ענין ההשבעות ושמושי שמות הקדושים שנדע כל שמושם להשביע התחתון בשם העליון המשפיע המושל עליו ואם ישנה דבר זה לא

נפש החיים

ואפילו להשתעבד ולהתדבק באיזה עבודה לבחי' רוח"ק שבאיזה אדם נביא ובעל רוח"ק, גם זה נקרא עכומ"ז ממש, כמו שמצינו בנבוכדנצר שהשתחוה לדניאל ג"כ, לא בעבור שהחזיקו לאלוה בורא כל, אלא שכיון בהשתחיותו להשתעבד ולהתדבק לרוח הקדש שבו, כמ"ש (דניאל ב' טו) באדין מלכא נבוכדנצר נפל על אנפוהי ולדניאל סניד ומנחה ונחחין וכו' מן קשוט די אלהכון הוא אלה אלהין כו' וגלה רזין די יכלת למנלא רוא דנה⁸²⁸, ושם (סי' ד' ה') ועד אחרין על קדמי דניאל כו' ודי רוח אלהין קדישין ביה וכו'⁸²⁹. ורז"ל אמרו (סנהדרין צג ע"א) הטעם שלא היה דניאל בעת ציווי ההשתחוויה לצלם שאמר דניאל איזיל מהכא דלא לקיים בי פסילי אלהיהם תשרפון, ונבוכדנצר אמר ג"כ יזיל דניאל מהכא דלא לימרו קליה לאלהים בנורא⁸³⁰. ועי' ז"ח (רות ס' ע"ב עו ע"ד⁸³¹) ובב"ר (פ' צ"ו ס' ה') ובתנחומא (ר"פ ויחי פרק ג') וכן אתה מוצא בדניאל וכו' מה כתיב באדין מלכא נבוכדנצר וכו' ומנחה ונחחין אמר לנסכא ליה, אבל דניאל לא קיבל, למה, שכשם שנפרעין מעובדי עכומ"ז כך נפרעין מהעכומ"ז עצמה. וכן אמרו שם זה הטעם גם על יעקב אבינו ע"ה שלא רצה ליקבר במצרים. הרי שקראו ז"ל ענין זה עכומ"ז, אף שהכוונה היתה לרוח אלהין קדישין דביה.

וי"ל עפ"י הכתוב (שמות כ ג) לא יהיה לך אלהים אחרים על פני, ר"ל שלא לכונן ח"ו בשום דבר לאיזה בחי' וכח פרטי, אפי' אם יהיה אותו הכח בחי' פְּנִי, היינו אפי' לפרט רוח"ק שבאיזה אדם, או פרט בחי' הקדושה שבאיזה כח עליון שבעליונים. וכענין מאמרם ז"ל (ר"ה כד ע"ב) על לא תעשון אתי אפי' דמות שמישי המשמשין לפני במרום, כגון אופנים ושרפים וחיות הקדש. ועם כי עיקר אזהרת הכתוב על כל העכומ"ז הנ"ל היינו בארבע עבודות דוקא, אמנם עתה שעבודת התפלה בהשתעבדות כוונת הלב הוא במקום עבודת הקרבן, ודאי גם ע"ז שייך האזהרה.

וזה שאמר הכתוב (שמות כב יט) זובח לאלהים יחרם בלתי לה' לבדו. היינו שלא לכונן ח"ו בשום עבודה וענין לאיזה כח פרטי מכחות שקבע הבורא יתב' (כי שם אלקים משותף לכל בעל כח פרטי שיהיה כידוע וכמש"ל) רק לכונן לשם העצם המיוחד לו יתברך לבד, שפירושו מהוה הכל. היינו כלל ומקורא דכל הכחות כולם כנ"ל (וזהו (דברים ו ד) שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד, ר"ל שכל הכחות פרטים שנמשכים מהו"ה ב"ה, המה מאוחדים ונקבצים בכחו ית"ש כלל מקור אחדותו) והוא מצד התחברותו יתב' עם העולמות, ולזאת בכל מקום שצותה התורה על ענין הקרבנות ביארה בפסוק לה' דוקא, וכאמרם ז"ל (סוף מנחות קו ע"א) בא וראה מה כתיב בפ' קרבנות שלא נאמר בהם לא א"ל ולא אלקים אלא לה', שלא ליתן פתחון פה לבעל הדין לחלוק. ועי' ז"ח (בראשית ו' ע"ד וז' ע"א וע"ב⁸³²) הענין יותר מבואר⁸³³.

תעלה בידו כלל שום דבר ואלו היו יודעין כ"ז וז"ש בפ' בראשית אז הוחל כי בימי אנוש הוחל לקראו בשם ה' שהיו יודעין שמוש שמותיו ית' גם פי' המתרגם שפי' שהתחילו לעבוד ע"ז הכוונה הוא כי בידיעה הזאת שהיו משתמשין בשמותיו ית' היו מורידין כח לע"ז והכל א' ב' הפירושים.

⁸²⁸ תרגום: כאשר מלך נבוכדנצר נפל על פניו והשתחוה לדניאל, ומנחה וניחוחין וכו' באמת (של) שאלוקיכם הוא אלקי האלהים, וכו' ומגלה סודו שיכול לגלות סודות אלה.

⁸²⁹ תרגום: ועד אחרים על הראשונים דניאל וכו' וזה רוח אלקות קדושות בו וכו'.

⁸³⁰ תרגום: ילך דניאל מכאן שלא יאמרו שרפו לאלהים באש.

⁸³¹ ולמה לא הוה דניאל בהון. אלא דניאל אמר, אני נקרא בלטשצר, כשם אליל שלו. שנאמר, בלטשצר כשם אלהי כו' וכתוב, באדין מלכא נבוכדנצר נפל על אנפוהי ולדניאל סגיד. והקב"ה אמר, פסילי אלהיהם תשרפון באש, אזל ולא הוה עמהון.

תרגום: ולמה דניאל לא היה בהם, אלא דניאל אמר אני נקרא בלטשצר כשם האליל שלו שנאמר "בלטשצר כשם אלהי וכו'" וכתוב באלה מלך נבוכדנצר נפל על פניו והשתחוה לדניאל והקב"ה אמר "פסילי אלהיהם תשרפון באש" הלך, ולא היה עמהם.

⁸³² ו ע"ד: ואמר ר' אבהו בא וראה כמה חשש הקב"ה על כבוד שמו ית' תדע לך בזמן שבית המקדש היה קיים כל המקריב קרבן וזובחו לשם זה הנקרא אלקים חייב מיתה שנאמר זובח לאלהים יחרם בלתי לה' לבדו מלמד שצריך להזכיר שמו המיוחד בלבד ועל כן צוה בקרבנות כדי שלא יטעה אדם ואמר אדם כי יקריב מכם קרבן לה' וכי תזבחו זבח תודה לה' וכי תזבחו זבח שלמי' לה' וכי תקריב קרבן מנחה לה' הכל

שער ג פרק י

ולפי דרכנו בענין הב' בחי' הנ"ל שמצדו יתב' ומצדנו שנתבאר, יבואר עוד הפרש וחילוק שבין הב' שמות ה' ואלקים, כי שם אלקים פירושו בעל הכחות כולם, וקצת ביאור ענינו עי' בריש שער א', וביותר ביאור ענין בעל הכחות, כי כל כח מהתחתון שבתחתונים עד העליון שבעליונים, המשכת קיומו וחיותו הוא ע"י הכח שלמעלה הימנו שהוא נשמתו המתפשט בפנימיותו, וכידוע בדברי האריז"ל⁸³⁴, שהאור ופנימיות נשמת כל כח ועולם הוא עצמו החיצוניות של הכח והעולם שעליו, וכן הולך ע"ז הסדר גבוה מעל גבוה, בין בכללות הכחות, כי כללי כל הברואים וכחות

לה' ולא נאמר לאלקים מאי טעמא א"ר אבהו שם זה הוא משותף שהמלאכי' נקראו אלהים בני אדם נקרא אלהי' הדייני' נקראו אלהי' ואין אנו יודעין למי מהם זובח לכך צריך להזכיר השם המיוחד לבדו אמר ר' חייא ת"ח מאן דמקלל את השם דכתיב איש כי יקלל אלהיו ונשא חטאו דהא אם קלל שם זה סתם אינו חייב מיתה אין מנדין אותו דיכיל לטעון לחד מן דינא או לגדול הדור קאמר.

ז ע"א: וא"ר אבהו בא וראה כמה חשש הקב"ה על כבוד שמו הגדול שהוא יהו"ה כי הוא שמו ממש אבל שם אלהים משותף הוא על יתר הנבראים המלאכים נקראים אלהים בני אדם נקראו אלהים הדיינים נקראו אלהים ועל כן חשש המקום על כבוד שמו תדע לך כל המקריב קרבנו וזבחו לשם זה הנקרא אלהים חייב מיתה שנאמר זובח לאלהים יחרם בלתי לה' לבדו.

ז ע"ב: כמה דאתמר דקב"ה איקרי בכל הני שמהן ואלין כינויי' אתכלילן ברזא דשמא קדישא דהאי סטר (נ"א שמא) אמצעייתא איקרי ביה ואע"ג דהאי איקרי ברזא דאת ר"ו דא נטיל כל שמהן עילאין ותתאין וכל ד' אתוון דשמא קדישא ביה אחידן בגין דנטיל לכל סטרין עילא ותתא ודא רזא י' דו [נדצ"ל יה"ו] הכא תלייא שמא דא ואיהו יהו"ה נטיל תרי אתוון לעילא ונטיל חד לתתא ואיהו קאים באמצעייתא בין עילא ותתא ומתרין סטרי כדקא אמרן רתיכא דיליה איקרי נורא בכללא כד אתפרש האי רתיכא דאיהו האי רוחא כדקאמרן ואתפרש לתלת גווני' אחרנין דאיקרון נורא אמת נוצר חס"ד הני אינון הני תלת דאינון רתיכא קדישא להאי סטרא דקיימא באמצעייתא הני תלת גווינין דאינון רתיכא קדישא דאת ר"ו להטיין ונהרין לתתא וכל גוון מהני תלתא אתפרש לתרין אחרנין לכל סטרא עד דאתעבידו בחושבנא תלת תלת לכל סטר ואינון ט' והאי שמא קדישא דשליט עלייהו אשלים לעשרה וכל חד וחד מהני סטרין תלתא דקאמרן ימינא ושמאלא ואמצעייתא כל חד ואחד ברזא דרתיכין דיליה איהו עשרה בגין דכלא עילא ותתא באשלמותא חדא אינון עשר ספירן עשר אמירן וכל הני רתיכין בההוא סטרא דשליט עלייהו איקרון עשר ספירן עשר אמירן ובגין כך כל חד וחד מהני סטרין סלקא לעשר רתיכין לכל סטרא עד דסליק כל חד וחד לחושבן סגי ות"ח כל רתיכין אלין כד מתפרשן לסטרייהו כלהו איקרון בההוא שמא דשלים עלייהו וברזא דההוא את ממש לתתא תרין דנפקו מגו נקודה חדא חד איקרי נושא עון וחד איקרי עובר על פשע אין אינון מההוא גוון דאתתקף ביה מייא תרין דנפקי מגו גוון דאתתקף ביה אשא חד איקרי מרום וחד איקרי רם וברזא דאנון שמהן אלין כלילן ברזא דעלמא דאתי והכאי בהאי סטרא בוחן לבות.

תרגום: כמו שנתבאר, שהקדוש ברוך הוא, נקרא בכל השמות הללו. ואלו הכנויים נכללים בסוד השם הקדוש, שהצד (השם) האמצעי הזה נקרא בו. ואף על גב שזה נקרא בסוד האות ר"ו, זה נוטל את כל השמות העליונים והתחתונים וכל ארבע אותיות השם הקדוש אחוזות בו, משום שנוטל את כל הצדדים מעלה ומטה. וזה הסוד של י' ד"ו [נדצ"ל יה"ו], כאן תלוי השם הזה. והוא, יהו"ה, נוטל שתי אותיות למעלה, ונוטל אחת למטה, והוא עומד באמצע בין מעלה ולמטה ומשני הצדדים כמו שאמרנו. המרכבה שלו היא אש בכלל כשנפרדת המרכבה הזו שהיא הרוח הזו כפי שאמרנו, ונפרדת לשלשה גוונים אחרים שנקראים אש אמ"ת נוצ"ר חס"ד. אלו הם אותם שלשה אלה שהן המרכבה הקדושה לצד הזה שעומד באמצעיית שלשת הגוונים הללו שהם המרכבה הקדושה של האות ר"ו, לוחטים ומאירים למטה וכל גוון מהשלושה הללו נפרד לשנים האחרים לכל צד, עד שנעשים בחשבון שלשה שלשה לכל צד והם תשעה. והשם הקדוש הזה ששולט עליהם משלים לעשרה. וכל אחד ואחד מהצדדים הללו שלשה, כפי שאמרנו ימין ושמאל ואמצע, כל אחד ואחד בסוד המרכבות שלו הוא עשרה, משום שהכל מעלה ומטה בשלמות אחת הן עשר הספירות, עשרה מאמרות. וכל המרכבות הללו באותו הצד ששולט עליהם נקראים עשר ספירות, עשרה מאמרות. ומשום כך כל אחד ואחד מן הצדדים הללו עולה לעשר מרכבות לכל צד, עד שעולה כל אחד ואחד לחשבון גדול. ובא ראה: כל המרכבות הללו, כשנפרדות לצדדיהן כלן נקראות באותו השם ששולט עליהן ובסוד של אותה האות ממש למטה. שנים שיצאו מתוך נקודה אחת, אחד נקרא "נושא עון", ואחד נקרא "עובר על פשע". אלו הם מאותו גוון שהתחזקו בו המים. שניים שיצאו מתוך הגוון שהתחזקה בו האש: אחד נקרא "מרום" ואחד נקרא "רם". ובסוד של חנוך, השמות הללו כלולים בסוד של העולם הבא, וכאן בצד הזה בוחן לבות.

עי' דע"ה ח"א דרוש ה' ענף ז' אות ד' שמציין לדברי רבינו כאן, אמנם עיי"ש דכ' שאפשר לעבוד את הגילויים אשר באצילות.⁸³³

כדלעיל שער א' פרק ה'.⁸³⁴

נפש החיים

התחתונים הם מהתמוגות הד' יסודות, ושרש הד' יסודות הם מהד' מלאכים הנקראים ד' מתנות שכינה, שסימנם א' ר' ג' מין⁸³⁵, והד' מלאכים אלו שרשם מד' חיות המרכבה, שהם כללי כל שורשי נפשות כל הברואים התחתונים. שכל האלפי רבוי מיני החיות שרש נפשותם משתלשל מן פני אריה שבמרכבה, ונפשות כל מיני הבהמות משתלשלים מפני שור, ושל כל מיני העופות מפני נשר, וכמ"ש בזוהר (פנחס רמ ע"ב) רזא דקרבינין כו' פני שור אתפשט לבעירי רוחא מניה⁸³⁶ וכו' ע"ש. ולכן בכל א' מולך עליהם אותו המין שצורתו ושמו הוא כצורת ושם הפנים שבמרכבה כמ"ש ז"ל (הגיגה יג ע"א), ובשמות רבה (פכ"ג סי' יג) אריה מלך בחיות וכו' ונפש האדם הוא מפני אדם, לכן האדם מתנאה על כולם, כי כן עיקרם וכללם של כל הד' פני המרכבה הוא פני אדם כמ"ש. ומתוכה דמות ארבע חיות, וזה מראיהן דמות אדם להנה. וע' בזה בזוהר (יתרו פ ע"ב) אדם כליל כלהו וכו'⁸³⁷, ובפ' תזריע (מח סוף ע"א) כתיב ודמות פניהם וכו'⁸³⁸, ובפרשת במדבר (ק"ח

-----מאיר הנפש-----

⁸³⁵ אוריאל רפאל גבריאל מיכאל (נוריאל שהוא נכלל באוריאל עי' תז"ח כז ע"ד: דא נוריא"ל אתקרי אוריאל"ל מסטרא דחסד ונוריא"ל מסטרא דגבורה. ועי"ש בבהגר"א וז"ל, שהוא בדרגא דעמודא דאמצעיתא כלול מחו"ג, כידוע).

⁸³⁶ ז"ל בשלימות: א"ל אלעזר יאות אמרת אבל רזא דקרבינין סתרין סגיאי תמן ולא אתמסרו לגלאה בר לזכאי קשוט דרזא דמאריהון לא אתכסי מנייהו סתרא דקרבינין דא איהו סתרא לאינון מאנין (ס"א חיון) קדישין ד' דיוקנין חקוקין בכסא ודא איהו כורסיי ופרנסא דמלכא קדישא פני שור פני נשר פני אריה פני אדם פני אדם דכליל לכלהו וכל אנפין מסתכלין אלין לאלין ואתכלילן אלין באלין ומנייהו מתפשטן לכמה סטרין ורבוון עילא ותתא דלית לון שיעורא ומניינא וחשבון פני שור אתפשט לבעירי רוחא מניה לארבעה זינין ואתכלילן בחד ואלין אינון פרים וכבשים ועתודים ועזים ואלין קיימין לקרבנא ובגין דמנהון הוו אינון חיילין קדישין דמתפשטי מההוא פני שור מתקרבין ליסודא דלהון ואתהנון מההוא יסודא ולבושא דלהון ואי לא דהוי להו יסודא דהאי עלמא לא מתקרבין תמן כגוונא דהוי נייחא לשכינתא קדישא מרוחיהון דצדיקייא ואתקריבת לקבלא רוחא דההוא זכאה ואתהנאת מניה בגין דמנה הוה ההוא רוח כן אלין אתהנון מסטרא דיסודא דלהון ואתהנון מההוא לבושא דמיתקרי ל' (ס"א דהא) רוח מלבושא (ס"א כן אלין מתהנון מההוא לבושא דמתקרבי מסטרא דיסודא דלהון דהא חלבא ודמא לבושא) דרוחא דלהון הוה. [תרגום: אמר לו, אלעזר, יפה אמרת, אבל סוד הקרבנות, סתרים רבים שם, ולא נמסרו לגילוי חוץ מלצדיקי אמת שהסוד של אדונם לא נכסה מהם. סתרי הקרבנות, זהו סוד לאותם הכלים (חיות) הקדושים, ארבע דמויות חקוקות בכסא, וזהו הכסא והפרנס של המלך הקדוש. פני שור פני נשר פני אריה פני אדם, פני אדם שכולל את כולם וכל הפנים מסתכלים אלו באלו ונכללים אלו באלו, ומהם מתפשטים לכמה צדדים ורבות למעלה ולמטה שאין להם שעור ומנין וחשבון. פני השור מתפשט לבהמות, רוח ממנו לארבעה מינים, ונכללים באחד. ואלו הם: פרים וכבשים ועתודים ועזים, והם עומדים לקרבן. ומשום שמהם היו אלו חילות קדושים שמתפשטים מאותם פני שור, מתקרבים ליסוד שלהם ונהנים מאותו יסוד ומלבוש שלהם. ואם לא שהיו להם יסודות של העולם הזה, לא היו נקרבים שם, כדוגמת שיש נחת לשכינה הקדושה מרוחות הצדיקים, ומתקרבת לקבל רוח של אותו צדיק, ונהנית ממנו, משום שממנה היתה אותה הרוח. כך אלו נהנים מצד היסוד שלהם, ונהנים מאותו הלבוש שמתקרבים אליו, (שהרי) רוח המלבוש (כך) אלו נהנים מאותו הלבוש שמקרבים שמצד היסוד שלהם שהרי חלב ודם מלבוש) של הרוח שלהם היתה, ומשום זה נהנים מהם.]

⁸³⁷ אריה לימינא שור לשמאלא נשר בינייהו ואחיד לון אדם כליל כלהו וכלא אתכלילן ביה דכתיב ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה.

[תרגום: אריה לימין, שור לשמאל, נשר ביניהם. ומאחד אותם אדם, כולל כולם, והכל נכללים בו. שנאמר "ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה".]

⁸³⁸ דהא הוא דכתיב (שם ז) וייצר ה' אלהים את האדם בשם מלא כמה דאוקימנא דאיהו שלימותא דכלא וכללא דכלא תאנא בששי נברא אדם בשעה שנשלם הכסא ונקרא כסא דכתיב (מ"א י ט) שש מעלות לכסא ולפיכך נברא האדם בששי שהוא ראוי לישב על הכסא ותאנא כיון דנברא אדם אתתקן כלא וכל מה דלעילא ותתא וכלא אתכליל באדם תניא אמר רבי יוסי כתיב (יחזקאל א י) ודמות פניהם פני אדם כללא דכלא וכלא כלילן בהאי דיוקנא אמר רבי יהודה והא כתיב (שם) ופני אריה אל הימין לארבעתם ופני שור מהשמאל לארבעתן אמר ליה כלא אנפי אדם הוה ובההוא דיוקנא דאדם אתחזיין כל גוונין וכל דיוקנין כמה דתנינן אנפוי אנפי נשרא לא דהוא נשרא אלא דאתחזי בדיוקנא דאדם משום דכליל כל גוונין וכל דיוקנין. [תרגום: זהו שנאמר (שם) "וייצר ה' אלקים את האדם בשם מלא, כמו שבארנו שהוא שלמות הכל, והכלל של הכל. למדנו: בששי נברא אדם, בשעה שנשלם הכסא, ונקרא כסא שנאמר "שש מעלות לכסא" (מלכים א י), ולפיכך נברא האדם בששי, שהוא ראוי לישב על הכסא. ולמדנו: כיון שנברא אדם, הכל נתקן, וכל מה שלמעלה ולמטה, והכל נכלל באדם. שנינו: אמר רבי יוסי, נאמר "ודמות פניהם פני אדם" (יחזקאל א) הכלל של הכל והכל כלולים בדמות הזאת. אמר רבי יהודה, והרי נאמר "ופני אריה אל הימין לארבעתם,

נפש החיים

ע"ב) ודמות פניהם וכו',⁸³⁹ וע' ז"ח (יתרו במעשה מרכבה לב ע"ג לח ע"ג⁸⁴⁰ ולג ריש ע"א לט ע"א⁸⁴¹) (ושרש שרשו של האדם הוא מאדם שעל הכסא כנ"ל בשער א' פ"ו). ושרשם וחיותם של הד' חיות הוא מהעולם שעליהם, וכן עד לעילא ולעילא.

ופני שור מהשמאול לארבעתן". אמר לו, הכל היו פני אדם, ובאותה דמות של אדם נראים כל הגוונים, וכל הדמויות. כמו ששינונו: "פניו פני נשר" לא שהוא נשר, אלא שנראה בדמות של אדם, משום שכולל את כל הגוונים וכל הדמויות].

כאן רואים שבבריאת האדם נתקן העולם, שכן כולם כלולים בו (כללים ח"ב פ ע"ד). ואז היה עילוי לכל העולמות (כללים ח"א קח ע"א).

⁸³⁹ אילנא עלאה קדישא בהו אחתם בחותמו ואוקמוה דכתיב ודמות פניהם פני אדם ופני אריה אל הימין וגו' דיוקנא דאדם אתכליל בכלהו ואנפין הוו לד' סטרין דעלמא ומתפרשן בדיוקניהון וכלהון כלילן ביה באדם מיכאל מימינא גבריאל משמאלא אוריאל לקדמייהו רפאל לאחורייהו שכינתא עלייהו תרין מכאן ותרין מכאן והיא באמצעיתא כגוונא דא בארעא דלתתא תרי מכאן ותרי מכאן וי"ה בינייהו.

תרגום: העץ העליון הקדוש בו חותם בחותמו ופרשוה שנאמר "ודמות פניהם פני אדם ופני אריה אל הימין וגו'" (יחזקאל א) דמות אדם נכללת בכלם, והפנים היו לארבעת צדדי העולם, ונפרדים בדמויותיהם וכלם כלולים בו באדם מימין גבריאל משמאל אוריאל לפנייהם רפאל לאחוריהם השכינה מעליהם, שנים מכאן ושנים מכאן והיא באמצע, דוגמת זה בארץ שלמטה שנים מכאן ושנים מכאן וי"ה ביניהם.

⁸⁴⁰ בגין דאינון לד' סטרין. ההוא דלסטר מזרח, אתכליל בסטר מערב. וההוא דלסטר מערב, אתכליל בסטר מזרח. וההוא דלסטר צפון, אתכליל בסטר דרום. וההוא דלסטר דרום, אתכליל בסטר צפון. וכיון דאתכלילו כולהו דא בדא, אתעביד מנייהו חד גופא, ואיהו רזא דאקרי אדם. ואע"ג דכל אנפין משתנין בסטרייהו. ומגו אלין דאינון רזא פנימאה, לגבי נקודה דקיימא עלייהו, נפקי כמה משריין לזינייהו. אדם דכר ונוקבא. את דאיהו רזא דכר איהו את נ'. רזא דאדם בשלימו. ואת דא שלטא בנקודה דא דאיהו ד', על ד' חיון. וברזא דא דאיהו רזא פנימאה דכלא, כל אינון משריין אחרנין וכל אינון חילין אקרון בשמא דא, דכתיב, אלפי שנאן. ואע"ג דאוקמוה, אבל רזא דא, בגין דנפקי מגו רזא דמוחא פנימאה, בכללא דכלא, שנא"ן, רזא דמוחא, שור נשר אריה, אדם כליל לון, אתחבר מוחא כלא כחדא, ברזא פנימאה, ואינון רזא שנא"ן, ועל דא אקרון אלפי שנאן. וכד לפום שעתא מסתכלין, כתיב, ודמות פניהם פני אדם. ולבתר מתפרשו דיוקנין, כל חד וחד לסטריה. וכד אתחפיין כלהו, דלא מסתכלין לעילא, לגו רזא דעלייהו, לא אתחזי דיוקנא כלל, בר דיוקנא דאדם, דדא איהו דיוקנא דכליל כל דיוקנין. וכלהו סתימין קמי האי דיוקנא. בג"כ, כל דיוקנין דעלמא כד מסתכלין לדיוקנא דאדם, כלהו דחלי וזעאין מקמי האי דיוקנא. דיוקנא עילאה דנפק מגו רזא עילאה, בגו אתון רשימן, איהו רזא דאדם, וכלא כליל ביה. אדם כללא דכלא, ברזא דמקצה השמים עד קצה השמים, ואיהו אמצעיתא, ותתא, ועילא, כלא בכללא חדא. ם סתימא, לעילא, דכליל כלא לתתא. ד' לתתא, דכליל כמה רתיכין ומשריין כחדא. א רזא דכלא, באמצעיתא, דנטיל לכל סטרין, בגין כך, אדם, רזא דכלא, מסטרא חד לסטרא חד. בר רזא עילאה, דקיימא במחשבה ורעו, עד דסלקא לאין סוף.

[תרגום: בגלל שהם לד' צדדים, אותו של צד מזרח נכלל בצד מערב, ואותו שלצד מערב נכלל בצד מזרח. ואותו שלצד צפון נכלל בצד הדרום, ואותו שלצד דרום נכלל בצד צפון. וכיון שנכללו כולם זה בזה, נעשה מהם גוף א', והוא סוד שנקרא אדם. ואע"ג שכל הפנים משתנים לצידם, ומתוך אלה שהם סוד פנימי לנקודה שעומדת עליהם יוצא כמה מחנות למיניהם. אדם זכר ונקבה, 'אות' שהיא סוד זכר שהיא אות נ' סוד של אדם בשלימות, ואות זו שולטת בנקודה זו שהוא ד' על ד' חיות, ובסוד זה שהוא סוד פנימיות הכל. וכל אלה המחנות האחרות וכל אלו החיילות נקראות בשם זה שנאמר "אלפי שנאן". ואע"ג שבארנו, אבל סוד זה משום שיצאו מתוך סוד המוח הפנימי בכלל הכל, שנא"ן סוד מוח שור נשר אריה, אדם כולל אותם, הכל עליהם נ'. מתחבר המח מכליל כאחד בסוד פנימי, והם סוד שנא"ן. ועל זה נקרא "אלפי שנאן". וכשמתבוננים לפי שעה, נאמר "ודמות פניהם פני אדם" ואחר שנפרדים דמותם כל א' וא' לצדו, וכאשר מכוסים כולם, שלא מסתכלים למעלה תוך סוד שעליהם, לא נראה צורה כלל חוץ מצורת אדם, שזו הדמות הכוללת את כל הדמויות, וכולם נסתרים לפני הדמות הזאת. לכן כל דמויות העולם, כשמתכללים בדמות האדם, כולם פוחדים וזעים מלפני הדמות הזאת. הדמות העליונה היוצאת בתוך הסוד העליון, מתוך אותיות רשומות הוא סוד האדם והכל נכלל בו. אדם כלל הכל, בסוד של "מקצה השמים עד קצה השמים", והוא האמצע ותחתון ועליון והכל בכלל אחד. ם סתומה למעלה שכולל הכל שלמטה. ד' למטה הכוללת כמה מרכבות ומחנות כאחד. א' סוד הכל באמצע, שלוקח לכל הצדדים. ולכן אדם סוד הכל מצד אחד לצד אחד. חוץ מהסוד העליון שעומד במחשבה ורצון עד שעולה לא"ס].

⁸⁴¹ וכד אינון מתתקנן כדקא יאות, לגו כרסייא, כלהו בדיוקנא חדא דאדם. ורזא דא, כד מסתכלין לסטר מזרח, כלהו אינון בדיוקנא חדא דאדם, בגין דמתמן איהו תקיפו דרזא דאדם. וכד מסתכלין לסטר דרום, כל אנפין אינון בדיוקנא חדא, דיוקנא דאריה, דתמן איהו חילא ותוקפא דכלא. וכד מסתכלין לסטר צפון, כל אנפין אינון בדיוקנא חדא, דיוקנא דשור, דתמן איהו נגיחו דדינא תקיפא. וכד מסתכלין לסטר מערב, כל אנפין אינון בדיוקנא חדא, בדיוקנא דנשר. כד"א, דרך הנשר בשמים. בגין דתמן נשר יעיר קנו על גוזליו ירחף. ואורח דנשר, לאתדבקא תדיר בשמים, דתמן איהו תיאובתיה לאסתלקא ולאדתבקא. ובג"כ איהו

נפש החיים

וע' זוהר יתרו (פב ע"ב) תאנא ברזא עלאה ארבע חיוון אית דאינהו לנו וכו' ואינן קדמאי עתיקין דעתיקא קדישא כו' תאנא כנוונא דלעילא אית לתתא מנייהו וכן בכלהו עלמין כלהו אחידן דא בדא ודא בדא⁸⁴² וברע"מ (פנחס רלד ע"ב) ואית חיוון דסחרן לכורסייא דבריאה כו' ואית חיוון דיצירה כו' ואית ד' חיוון דארבע יסודות וכו'⁸⁴³. וע' ע"ה (שער קיצור אבי"ע ספ"ח) ושם בסוף השער בענין כחות נפש האדם ע"ש⁸⁴⁴. ושרש כל השרשים דלהון הוא מד' אותיות שם הוי"ה ב"ה, והן השרשין קדמאין, רזא דמהימנותא, אבהן דכלהו עלמין, הנזכר בוזהר (וארא כ"ג סוף ע"ב⁸⁴⁵), וכן פרטי הכחות והמינים כולם לכל א' יש שורש ושרש למעלה מעלה, כמאמרם ז"ל (בר"ר פ"י סי' ו') אין לך כל עשב ועשב שאין לו מזל ברקיע שמכה אותו ואומר לו גדל שנאמר הידעת

לסטר מערב. ובגין דכל אנפין משתנין, כפום ההוא אתר דההוא סטרא דמסתכלאן ביה, כתיב בכלהו בכל דיוקנא ודיוקנא, לארבעתם. פני אדם ופני אריה לארבעתם פני שור לארבעתן ופני נשר לארבעתן. [תרגום: וכאשר הם מתוקנים כראוי בתוך הכסא, כולם בצורה א' של אדם. וסוד זה, כאשר מסתכלים לצד מזרח, כולם בצורה א' דאדם, משום שמשם הוא החוזק של סוד האדם. וכאשר מסתכלים לצד דרום, כל הפנים הם בצורה אחת שהיא הצורה של אריה, ששם הוא הכח והחוזק של הכל. וכאשר מסתכלים לצד צפון, כל הפנים הם בצורה אחת - צורת השור, שמשם הוא הנגיחות של הדין הקשה. וכאשר מסתכלים לצד מערב, כל הפנים הם בצורה אחת - בצורת נשר, כמש"נ "דרך הנשר בשמים", משום שמשם "נשר יעיר קנו על גוזליו ירחף". דרך הנשר לידבק תמיד בשמים, שכן משם הוא התשוקה להסתלק ולידבק. ולכן הוא לצד מערב, ומשום שכל הפנים משתנים כפי אותו מקום שאותו הצד שמסתכלים בו כתוב בכולם בכל צורה וצורה "לארבעתם". פני אדם ופני אריה לארבעתם, פני שור לארבעתם, ופני נשר לארבעתם.]

⁸⁴² ז"ל בשלימות: תאנא ברזא עלאה ארבע חיוון אית דאינהו לגו בגו היכלא קדישא ואינן קדמאי עתיקין דעתיקא קדישא כללא דשמא עלאה ויחזקאל חמא דמות דרתיכין עלאין דהא הוא חמא מאתר דלא הוה נהיר כל כך תאנא כנוונא דלעילא אית לתתא מינייהו וכן בכלהו עלמין כלהו אחידן דא בדא ודא בדא. [תרגום: שינונו, בסוד העליון ארבע חיות יש, שהן לפני ולפנים ההיכל הקדוש, והן ראשונות, העתיקים מהעתיק הקדוש, כלל השם העליון. ויחזקאל ראה דמות המרכבות העליונות, שהרי הוא ראה ממקום שלא היה מאיר כל כך. שינונו: כמו למעלה, יש למטה מהם, וכן בכל העולמות כולם אחוזים זה בזה וזה בזה.]

⁸⁴³ ז"ל בשלימות: ההוא דאתמר ביה ודמות פניהם פני אדם יהו"ה נחית עלייהו לקבלא דורונא ואית חיוון טבעיות ממנן על גופין דאינן מארבע יסודין ואינן דכיין ולקבלייהו ארבע חיוון דורסין מסאבין (נ"א מלאכין ממנן) על ד' מירדן דאינן מרה חוורא מרה סומקא מרה ירוקא מרה אוכמא ואית חיוון שכליות דסחרין לכרסייא ואית לעילא מנייהו וגבוהים עליהם ואינן חיוון אלהיות מסטרא דקדושה ואית חיוון דסטרא אחרא ואתקריאו אלקים אחרים ואלהיות דקודשא אלקים חיים ואלין אלהיות דקדושה ואתקריאו אלקי האלקיות ועלת על כלא אל אדון על כל המעשים וכל זינא אזיל לזיניה ובגין דאית אלקים אחרים אמר עלייהו זובח לאלקים יחרם בלתי ליהו"ה לבדו בגין דלא יתערב אלקים חיים עם אלקים אחרים (ס"א ובחבורא קדמאה).

[תרגום: זה שנאמר בו "ודמות פניהם פני אדם" (יחזקאל א) יהו"ה יורד עליהם לקבל מתנה ויש חיות טבעיות ממונות על הגופים שהם מארבעת היסודות והן טהורות, ולעומתן יש ארבע חיות דורסות טמאות (מלאכים ממונים) על ארבע מרות שהן מרה לבנה, מרה אדומה, מרה ירוקה, מרה שחורה. ויש חיות שכליות שסובבות את הכסא, ויש למעלה מהן וגבוהים עליהן והן חיות אלהיות מצד הקדושה ויש חיות מהצד האחר, ונקראות "אלהים אחרים", והחיות האלהיות מצד הקדושה נקראות "אלהים חיים" ואלו האלהיות של הקדושה נקראות "אלקי האלקיות" ועילת על הכל "אל אדון על כל המעשים". וכל מין הולך למינו, ומשום שיש אלהים אחרים, אמר עליהם "זובח לאלהים יחרם בלתי לה' לבדו" (שמות כב) כדי שלא יתערב אלקים חיים עם אלהים אחרים (ובחבור קדמון).]

⁸⁴⁴ ונחזור לענין המלאכים כי גם הם חומר וצורה אלא שחומרם זך מאד ונקרא כבוד נברא של המלאך ונקרא אישים אך צורתן נקרא מלאך וזכי הנפש יכולין לראות דרך מראה את המלאך בהיותו מלוכש במלבוש שלו הנ"ל וזה סוד וירא והנה שלשה אנשים ואין זו נבראה רק שהשיג בראיית נפשו המשכלת את נפש המלאך עצמו וכן הרואים את אליהו ושאר נשמות הצדיקים כעין רבינו הקדוש בכל ליל שבת וכיוצא אינו אלא ע"י התלבשות בחלוקא דרבנן שלו. ודע כי יש עשר מדרגות במלאכים ושדים ואע"פ שאין נברא בלתי חומר וצורה, על כל זה לא כל המלאכים נגלמים במלבושים אלא האישים שהם כת העשירית שנקרא נפש כנודע בענין החלום, כי הנה נפש של האדם מצד הד' יסודות אינו נקרא נפש אלא נשמת רוח חיים שהיא הנותנת חיים גופני לגוף וממנה יוצאת הנשימה דרך האף כי עליה נאמר ויפח באפיו נשמת חיים ואמרו במדרש זו האופיא לשון אף ועליה נפש האמיתית מאופני עשיה וז"ש אח"כ ויהי האדם לנפש חיה ותרגומו לרוח ממללא וז"ש בקהלת רבה אמר ר' יודן הגוף אומר לנשמה והוא נפש היסודות והנשמה אומר לנפש שהיא מאופני העשיה והנפש למלאך שהוא רוח דיצירה עולם המלאכים והמלאך להקדוש ברוך הוא שהוא יושב על כסא הכבוד והיא הבריאה ע"י נשמה שנחצבה משם וזהו ענין החלום.

⁸⁴⁵ עי' לעיל הערה 9.

נפש החיים

חקות שמים וכו'. וע' זוהר תרומה (קנא קעא ע"ב⁸⁴⁶) ובפ' קדושים (פו ע"א⁸⁴⁷) הענין באורך קצת, כי אותו הכוכב והמזל הוא פנימיות נפשו וחיותו ושרשו של אותו הצמח שממנו מקבל כח הצמיחה שהיא נפשו כידוע. ושרש נפש אותו הכוכב והמזל הוא המלאך הממונה עליו, שממנו מקבל הכוכב כח הצמיחה להצמיח ולגדל אותו הצמח כמ"ש בזהר תרומה הנ"ל, ועל ההוא כוכבא ממנא חד וכו'.

ושרש נפש המלאך הוא מהכח והעולם שעליו, ולכן משביעין את המלאכים בשמות, כי אותו השם הוא נפשו וחיותו ונהורא דיליה של אותו המלאך בעולם⁸⁴⁸, והכח שעליו שמאירו ומקיימו. וע' זוהר בלק (רח ע"א) כל אלין מלאכין קדישין דלעילא לא קיימין ולא יכלין למיקם בר בנהורא עלאה דנהר לון וקיים לון ואי פסק מנייהו נהורא דלעילא לא יכלין למיקם⁸⁴⁹. וע' ע"ח שער ציור עולמות אבי"ע (בהקדמת הרח"ו ושם סוף פ"א) ובשער השמות (פרק ז') שהמלאכים הם בחי' כלים והשמות הם העצמות שלהם ופנימיות נשמתם, ולכן הוא פועל בו ומנהיגו לכל אשר יטחו כנשמה שמנהגת הגוף. וכן על זה הדרך עד לעילא לעילא.

וכן בענין הנשמות שבכל עולם, כל נשמה שרשה ומקור חיותה הוא מבחי' הנשמה של העולם שעליה, שהיא נעשית ונקראת אצלה נשמה לנשמה, וכן כולם. והוא ית"ש הוא האלקים בעל הכחות כולם, שהוא נשמת וחיות ושרש השרשים של הכחות כולם, כמ"ש (נחמיה ט ו) ואתה מחיה את כולם. כל רגע ממש, ולכן נקרא הוא יתב' (זהר בראשית מה ע"א) נשמתא דכל נשמתין ועקרא ושרשא דכל עלמין (זהר בראשית יא ע"ב).

שער ג פרק יא

והענין כידוע בזהר⁸⁵⁰ שהוא יתב' ודבורו חד, וכל דבור ומאמר של הקב"ה במעשה בראשית שאמר ויהי⁸⁵¹, הוא הנפש וחיות אותו הדבר שנברא בו, וכל רבי רבבות המינים שבו עם המזלות הממונים עליהם, והמלאכים הממונים על אותם המזלות, ושרשם ושרשם למעלה מעלה שבכל עולם. ומאז והלאה עוד כל ימי עולם, דברו יתב' נצב בהם, להאירם ולקיימם כל רגע

מאיר הנפש

⁸⁴⁶ ז"ל: ת"ח כתיב המוציא במספר צבאם וגו' כלהו חיילין ומשריין וכוכביא קודשא בריך הוא אפיק לון בשמא כל חד וחד ולא גרע אפילו חד בכל כוכביא ומזלי דרקיעין כלהו אתמנון נגידין ופקידין לשמשא עלמא כל חד וחד כדקא חזי ליה ולית לך עשבא זעירא בכל עלמא דלא שלטא עליה כוכבא ומזלא ברקיעא ועל ההוא כוכבא ממנא חד דקא משמש קמיה דקודשא בריך הוא כל חד וחד כדקא חזי ליה. [תרגום: בא וראה, נאמר "המוציא במספר צבאם וגו'" (ישעיה מ), כלם חיילות ומחנות וכוכבים, הוציא הקדוש ברוך הוא בשם כל אחד ואחד, ולא גרע אפילו אחד בכל הכוכבים והמזלות של הרקיעים, כולם נתמנו שרים ופקידים לשמש את העולם, כל אחד ואחד כראוי לו, ואין לך עשב קטן בכל העולם שלא שולט עליו כוכב ומזל ברקיע, ועל אותו כוכב ממונה אחד שמשמש לפני הקדוש ברוך הוא, כל אחד ואחד כראוי לו.]

⁸⁴⁷ ז"ל: ת"ח כד ברא קב"ה עלמא אתקין כל מלה ומלה כל חד וחד בסטרוי ומני עלייהו חילין עלאין ולית לך אפי' עשבא זעירא בארעא דלית ליה חילא עלאה לעילא וכל מה דעבדין בכל חד וחד (תרי נוסחי) וכל מה דכל חד וחד עביד כלא הוא בתקיפו דההוא חילא עלאה דממנא עליה לעילא וכלהו נימוסין גזירין מדינא על דינא נטלין ועל דינא קיימין לית מאן דנפיק מן קיומיה לבר. [תרגום: בא וראה, כשברא הקדוש ברוך הוא, את העולם, תקן כל דבר ודבר, כל אחד ואחד בצדו, ומינה עליהם כחות עליונים. ואין לך אפילו עשב קטן בארץ שאין לו כח עליון למעלה, וכל מה שעושים עם כל אחד ואחד (שתי נוסחאות) וכל מה שכל אחד ואחד עושה, הכל הוא בחוזק של אותו הכח העליון שממונה עליו למעלה, וכל ההנהגות גזורות מן הדין. על דין הם נוסעים, ועל הדין הם עומדים, אין מי שיוצא ממקומו החוצה.]

⁸⁴⁸ עי' ליקוטי תורה נח לעיל הערה 827.

⁸⁴⁹ תרגום: כל אלה מלאכים קדושים של מעלה לא עומדים ואינם יכולים לעמוד חוץ מבאור עליון שמאיר להם ומקיים אותם, ואם נפסק מהם האור של מעלה אינם יכולים לעמוד.

⁸⁵⁰ עי' הערה 906.

⁸⁵¹ צ"ע מקורו, עי' זהר בראשית כב ע"ב ש"ה' הוא בסוד אבא וזיה' הוא בסוד אימא.

נפש החיים

בכל פרטי עניניהם ושינוייהם וסידור מצבם. לכן בכל העשר מאמרות לא נזכר רק שם אלקים, שאותו המאמר הוא בעל הכחות של אותו הדבר וכל המינים שבו שנבראו בו, שהוא נפשם המתפשט בפנימיות כל פרטי חלקיהם, רק שעתה טח עינינו מראות בעיני הבשר איך ובאיזה אופן דבורו ית' מתפשט בהם. ולעתיד לבא כתיב (ישעיה מ ה) וראו כל בשר יחדו כי פי ה' דבר⁸⁵². היינו שיזדכך השגתנו עד שנזכה להשיג ולראות גם בעין הבשר ענין התפשטות דבורו יתב' בכל דבר בעולם, כמו שכבר היתה ההשגה מעין זה בעת מתן תורה, דכתיב (שמות כ טו) וכל העם רואים את הקולות*. והוא ג"כ בכלל מאמרם ז"ל ס"פ אלו עוברין (ספ"א) לא כהעולם הזה העולם הבא, העולם הזה נכתב בי"ה ונקרא בא"ד⁸⁵³ אבל העולם הבא נכתב בי"ה ונקרא בי"ה והבן.

הגה"ה

וי"ל עפ"י מאמרם ז"ל ע"ז הכתוב (מכילתא לגי' רס"י בחומש שמות כ טו) שהיו שומעים את הנראה ורואים את הנשמע. ור"ל שכל כך נתצטלו מהם אז כל כחות הגשמיות, ונזדכך השגתם מאד, עד שכל מציאות עניני המוחשים הגשמיים שהיו תחלה רואים אותם ראויה חושית, עתה נתצטלו אללם מראותם בחוש ראותם והתזונן זהם כלל, עד שדרך משל אם היה רואה מי להציג עניני המוחשים הגשמיים היה לריך לספר להם להשמיעם לשמע אזן שישנם במציאות. והענינים הרוחניים שתחלה היה לריך להציג ענינם לשמע אזן, שישנם במציאות עתה ראוים בחוש ראותם ונפלאות השגתם⁸⁵⁴.

והוא ענין הכתוב (ישעיה ל ב) ולא יכנף עוד מוריך והיו עיניך רואות את מוריך. וע' ז"ח (יתרו ל"ד סוף ע"א מ ע"ד⁸⁵⁵) כנפים כסויין לאתכסאה שמהן וכו' ע"ש היטב כל הענין. ולכן פתח ית"ש ראשית עשרת דברים (שמות כ ב) אנכי ה' אלהיך, כי זה כל עיקר יסוד האמונה, שצריך כל איש ישראל לקבוע בלבו שרק הוא ית"ש הוא הבעל כח האמיתי ונשמת וחיות ושורש העיקר שלו ושל כל הברואים והכחות והעולמות כולם⁸⁵⁶. זהו ענין ופי' של שם אלקים בעל הכחות כולם. אבל עכ"ז לפי פירושו וענינו של זה השם משמע שיש במציאות גמור גם עולמות וכחות מחודשים מרצונו הפשוט יתברך, שצמצם כבודו והניח מקום כביכול למציאות כחות ועולמות, אלא שהוא יתברך הוא נשמתם ומקור שרש כח חיותם, שמקבלים מאתו יתב' שמתפשט ומסתתר בתוכם כביכול, כענין התפשטות הנשמה בגוף האדם, שאף שהיא מתפשטת בכל חלק ונקודה פרטית שבו, עכ"ז לא נוכל לומר שהגוף מתבטל נגדה כאילו אינו במציאות כלל. וכן בכל כח ועולם עליון שמתפשט בכל עצמות הכח והעולם שתחתיו, עכ"ז גם הכח והעולם התחתון ישנו במציאות, והוא כפי אשר מצדנו בענין השגתנו כמש"ל⁸⁵⁷.

מאיר הנפש

⁸⁵² הו"ה דווקא, ועד אז הכל הוא בדרך של אלקים, והיינו בחינות דמצידו ומצידינו.

⁸⁵³ והשמות אלקים ואדנ"י שניהם באותו דרגה.

⁸⁵⁴ עי' מש"כ הגר"א בפ' תיקוני זהר פט ע"ד ד"ה את קול כנפיהם - והרבה חילוקים בין ראייה לשמיעה, כי הראייה הוא באור ימינא אספקלריא דנהרא, והשמיעה אף בלילה בחושך. אבל הראייה הוא מרחוק הרבה, שרואין אף בשמים וכמ"ש מרחוק ה' נראה כו', אבל שמיעה בקרוב. והן דרגא דת"ת וצדיק, אספקלריא דנהרא ואספקלריא דלא נהרא וכו', ובראייה א' יכולין לראות מה שא"א לשמוע בזמן גדול, והראייה אינה נשכחת מהרה, כשרואה אדם א' מכירו לאחר זמן הרבה, וכן נקבע האהבה והשנאה בראייה יותר וכו', וכן הראייה מבוררת יותר וצחה להבין מבשמיעה.

⁸⁵⁵ כנפים, כסויין לאתכסאה שמהן בטמירו. ולזמנא דאתי, לא יתכסה רזא דשמא קדישא, דכלהו זכאה קשוט ינדעון באתגלייא, ולא מגו כינויין. ורזא דא כתיב, ולא יכנף עוד מוריך והיו עיניך רואות את מוריך. [תרגום: "כנפיים" - כיסוי לכסות השמות בהסתר. ולעתיד לבא לא יתכסה הסוד של השם הקדוש, שכל צדיקי אמת ידעו בהתגלות ולא מתוך כיסוי. וסוד זה נאמר, "ולא יכנף עוד מוריך והיו עיניך רואות את מוריך".]

⁸⁵⁶ כלומר החיבור של הו"ה אלקים.

⁸⁵⁷ אמנם מצד העולם העליון אין לעולם התחתון שום מציאות כלל וכמי שאינו, עי' לעיל הערה 795.

נפש החיים

אבל שם העצם⁸⁵⁸ הוי"ה ב"ה, מורה על הבחי' והענין כפי אשר הוא מצדו יתברך שנתבאר למעלה. (ואף שגם שם הוי"ה ב"ה נקרא ג"כ מצד התחברותו יתב' ברצונו להעולמות, כי עצמות אדון יחיד א"ס ב"ה בבחי' היותו מופשט מהעולמות, לא אתרמזו בשום שם כלל⁸⁵⁹, אעפ"כ העולמות המה בטלים ומבוטלים במציאות נגדו יתברך מצד זה השם הנכבד, והוא מעין הבחי' כפי אשר מצדו יתב'). ולכן נקרא שם העצם שם המיוחד ב"ה⁸⁶⁰.

וזה"ש (דברים ד טז) כי ה' הוא האלקים כו', ר"ל עם כי מצד השנתנו הוא נקרא בשם אלקים, ומצדו יתב' נקרא בבחי' שם הוי"ה ב"ה, באמת הכל א', וה' הוא האלקים כו'. כמש"ל פ"ו, ענין הצמצום והקו דכלא חדא, וזהו ג"כ בכלל ענין יחוד פסוק ראשון דקריאת שמע, ה' אלקינו ה' אחד*, ר"ל לבוין שהוא יתב' הוא אלקינו בעל הכחות ומקור שורש נשמתנו וחיותנו ושל כל הברואים והעולמות, ואף שברא והמציא מציאות כחות ועולמות ובריות, עכ"ז הוא בבחי' הוי"ה ואחד מצדו יתב', שאין הברואים כולם הוצצים ח"ו כלל נגד אחדותו הפשוט יתברך הממלא כל ונקרא גם עתה הוי"ה ואחד.

הגה"ה

וזוה יובן מאמרס ז"ל (פסחים נו ע"א) צענין השצח צשכמל"ו ציחוד ק"ש שהתקינו שיאמרוהו צחשאי, משל לצת מלך שהריחה ליקי קדרה וכו' התחילו עצדיה להציא לה צחשאי ולכאורה יפלא משלם ז"ל הלך שצח גדול הוא. ועפ"י פשוט י"ל דלפי האמת אינו שצח כלל, כמו האס יחשב לשצח למלך צ"ו לומר שהוא מולך על רבי רצות נמלים ויתוסים, והמה מקבלים עליהם עול מלכותו צלון, כ"ש וק"ו ואין ערך כלל שהוא יתב' אשר אין ערוך לקדושתו ועו"ס אחדותו הפשוט, וכל העולמות כלל חשיצין קמיה, ודאי צאמת אינו שצח כלל שגשגהו יתב' שהוא צרוך ומפואר צכצוד מלכותו על עולמות צבראים, שכולם שפלים ולא חשיצין קמיה כלל.

רק שהוא יתב' במקום גדולתו תמלא ענותנותו, שגזרה ראונו לקבלו מאתנו לשצח, לזאת המשילוהו ז"ל לציקי קדרה והתקינו, שצכ"פ לא נאמרהו אלא צחשאי. ולפי דברינו הג"ל י"ל פנימיות כוונתם ז"ל, היינו שאחר שיחלנוהו צפסוק שמע שהוא רק אחד אחדות פשוט ואין עוד מלצדו כלל, וכל העולמות הם כאלו אינם צמליאות כלל, איך נצבחהו אח"ז שהוא מצודך צכצוד מלכותו על עולמות, שגם העולמות ישנם צמליאות והוא יתב' המולך עליהם ואינו נחשב לשצח נגד עו"ס יחוד פסוק שמע. אלא שגזרה ראונו יתב' שאעפ"כ נצבחהו צוה השצח מחמת שכן הוא הענין מלד השגתנו והנהגתנו, עפ"י יסודות וחקי תוה"ק, שצבנו כולם ע"פ זה הבחי' כמש"ל לזאת נאמרהו צחשאי. (ולכאורה יקשה ממאי דאמר ליה רבי ירמיה לרצב"א צכ"פ היה קורא ברמות יג ע"ב) דהוה מאריך עוצב צתיבת אחד, וא"ל כיון דאמליכתיה למעלה ולמטה ולאצבע רוחות השמים תו לא צריכת, ולפ"ד קשה קצת ליצנא דאמליכתיה על תיבת אחד. אמנם גם הא לא תצרה כידוע ליודעים צדצרי האר"י ז"ל שכל תחלת ראשית מחשבתו ית' צענין הצריאה היתה צסוד מלכות דא"ס⁸⁶¹ והצו).

שער ג' פרק י"ב

מאיר הנפש

⁸⁵⁸ כך הוא נקרא בספר הפרדס שער יט.

⁸⁵⁹ עי' ליקוטי הגר"א לח ע"ב בסוף סד"צ וז"ל, דע כי א"ס ב"ה אין לחשוב בו כלל וכלל, כי אסור לכנות בו אפילו חובת המציאות, כי אפילו ספירה ראשונה קורין אין, ושניה מכנין יש, שידענו שהוא נמצא וזה לבד משיגין ממנה, משא"כ בראשונה, וכ"ש בא"ס ב"ה ית"ש שאסור לחשוב כלל וכלל, ואפילו א"ס אסור לקרותו.

⁸⁶⁰ לעניין מקור לביטוי "שם המיוחד" עי' מדה"נ ט ע"ב (בד"ח).

⁸⁶¹ עי' ע"ח שער עגו"י פרק ב' שהצמצום היה באמצע אורו ממש, וכן שם נזכר בלשון נקודה האמצעית, וע"ש בביאורים שדבר זה מרמז לאור מלכות דא"ס. וכן עי' בליקוטים בסוף בהגר"א על ספד"צ לח ע"ב ד"ה אמר שם. לכן כאן תיבת "אחד", שהוא בסוד מלכות דא"ס הרי הוא שורש לכל העולמות שיבואו לאחר מכן וכן הוא שורש לבחינת הרוחות.

נפש החיים

וזהו הענין שדרשו ז"ל (חולין ז' ע"ב) על פסוק כי ה' הוא האלקים אין עוד מלבדו, אר"ח אפילו כשפים. כי כל עניני פעולות הכשפים נמשך מהכחות הטומאה של המרכבה טמאה, והוא ענין חכמת הכישוף שהיו הסנהדרין צריכין לידע, היינו חכמת שמות הטומאה וידיעת עניני כחות המרכבה טמאה בשמותיהם, שעל ידם יפעלו בעלי הכשופים פעולות וענינים משונים כשמשביעין כחות הטומאה בבחי' הטוב שבו שישפיע בתוכו חיות לעשות נפלאות היפך סדר כחות הטבעיים והמזלות, ועיי' ע"ה (שער קליפת נגה ריש פ"ד⁸⁶²), מחמת שכן קבע הבורא אדון כל ית' עניני כחותיהם למעלה מכחות הטבעיים הנמשכים מהכוכבים והמזלות, שעיי' יהא בכחם לעשות פעולות גם היפוך טבעי כחות הכוכבים ומזלות, שהוקבע בהם בעת הבריאה כידוע, שכל כח ועולם קבע בו הבורא יתברך כח ויכולת להנהיג ולהטות את הכח והעולם שתחתיו לכל אשר יהיה שמה הרוח וכו' (יחזקאל א יב). ומ"ש שם שמכחישין פמליא של מעלה ר"ל, שרק סדור כחות הפמליא של הכוכבים והמזלות קבע הבורא יתב' כח בכחות הטומאה שיהו יכולין להפכם, אבל לא שיהא בכחם לשנות ח"ו מסדר הפעולות הקדושים של כחות המרכבה קדושה, ואדרבה כשמשביעין אותם בשמות של כחות הקדושה, ממילא כרגע מתבטל כל עניני פעולתם לגמרי, וכמ"ש בתיקון י"ח (תיקון סט דף קכו ע"ב) אלין דידעין בקליפין עבדין אומאה בשמהן ובהויות דקב"ה לאלין קליפין ובטלין גזרה. ועיי' ע"ה בפ' הנ"ל, כיון שאין הכח שלהם מעצמם ח"ו, כי אין עוד מלבדו יתב' בעל הכחות כולם, וגם⁸⁶³ שבאמת הלא הכל מלא רק עצמות אחדותו הפשוט ית', ואין עוד מלבדו שום מציאות כח כלל, לא כחות הטומאה ולא שום כח ושום עולם ונברא כלל.

ז"ש אין עוד מלבדו אפילו כשפים, וזהו שמביא שם הש"ס ע"ז עובדא דההיא אתתא דהוות קא מהדרא למשקל עפרא מתותא כרעיה דר' חנינא, אמר לה שקולי לא מסתייעא מילתיך, אין עוד מלבדו כתיב. ופריך והאר"י למה נקרא שמן כשפים שמכחישין פמליא של מעלה, שאני ר"ח דנפיש זכותיה. ודאי שלא היה מחזיק עצמו ר' חנינא דנפיש זכותיה כ"כ מתורתו ומעשיו הטובים המרובים עד שבעבורם היה סמוך לבו שלא ישלוט בו פעולת הכשפים. אבל הענין כמש"ל, כיון שבאמת אין בכחות המרכבה טמאה שום כח מעצמם חלילה, אלא שהוא יתב' קבע כחם למעלה מכחות טבעי הכוכבים ומזלות, כדי שעל ידי זה יהא ביכולתם לעשות פעולות אף גם לשנות סדרי טבעי המזלות, ובלתי יתב' הם אפס ותהו, ולכן גם ר"ח לא שבטח על זכות קדושת תורתו ומעשיו המרובים, רק שידע ושיער בנפשו שזאת האמונה קבועה בלבו לאמיתה, שאין עוד מלבדו יתב' שום כח כלל, והדביק עצמו בקדושת מחשבתו לבעל הכחות כולם אדון יחיד, המלא כל עלמין ואין כאן שום שליטה ומציאות כח אחר כלל. לכן היה נכון לבו בטוח בזה שלא ישלשו עליו פעולות הכשפים הנמשכים מכחות המרכבה טמאה, ז"ש לא מסתייעא מילתיך אין עוד מלבדו כתיב.

מאיר הנפש

⁸⁶² ז"ל: והנה האש המתלקחת שהיא הקלי' הג' כשמתחברת עם נוגה שהיא רביעית, אז נעשית רע, וכשמתלקת מן נגה אז נגה מתחברת עם החשמ"ל ונעשית טוב, כנזכר פ' ויקהל דף רטז, ודע כי כל הני כשפים המכחישין פמליא של מעלה הם שם, יען כי הטוב שבתוכם משפיע בחיצוניות שהוא הרע שם ועושה נפלאות והבן זה, לכן מחויבים סנהדרין לידע כשפים כנזכר בתקונים ס"ה וס"ו, וז"ס שם המפורש שבפה הצלם דנ"נ בסוד (תהלים קג יט) ומלכותו בכל משלה, כי כשהשביע שיקשור הטוב עם הרע, השפיע בו חיות, ואז היה אומר אנכי ה' אלהיך בכישוף גמור שבתוכו כנזכר בתקונים ס"ו, ולפעמים בהיפך שמשביעים את הקליפות בהויות דתמן כנזכר בתקונים דל"ו, ואלו הם סוד המדורין בפ' בראשית ד"מ ודל"ו ע"ב ובתקונים, ע"כ.

⁸⁶³ כלומר שאפשר לבטלם על ידי שמות הקדושה הרי הם השרשים להם, וגם על ידי שרש שרשם הרי הוא הבחי' של מצידו ית'.

נפש החיים

ובאמת הוא ענין גדול וסגולה נפלאה להסיר ולבטל מעליו כל דינין ורצונות אחרים, שלא יוכלו לשלוט בו⁸⁶⁴, ולא יעשו שום רושם כלל. כשהאדם קובע בלבו לאמר הלא ה' הוא האלקים האמתי ואין עוד מלבדו יתברך שום כח בעולם וכל העולמות כלל, והכל מלא רק אחדותו הפשוט ית"ש ומבטל בלבו ביטול גמור, ואינו משגיח כלל על שום כח ורצון בעולם, ומשעבד ומדבק טוהר מחשבתו רק לאדון יחיד ב"ה. כן יספיק הוא יתב' בידו שממילא יתבטלו מעליו כל הכחות והרצונות שבעולם, שלא יוכלו לפעול לו שום דבר כלל*. וזה הענין הוא גם כן בכלל כוונת הזוהר (בהקדמה דף יב סוף ע"א) פקודא רביעאה למנדע דה' הוא האלקי' כד"א וידעת היום וגו' כי ה' הוא האלקים ולא תכללא שמא דאלקים בשמא דהוי"ה וכד ינדע ב"ג דכלא חד ולא ישוי פרודא אפי' ההוא ס"א יסתלק מעל עלמא בו⁸⁶⁵, והבן.

*הגה"ה וזהו ענין מאמרס ז"ל צמסנה ר"ה (כט ע"א) עשה לך סרף וכו' וכי נחש ממית או נחש מחיה אלל צזמן ש'סראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעצדין את לצס לצזיהס שצסמים וכו', ר"ל כשהסתכלו כלפי מעלה להנחש הסרף והתצוננו צכחו הרע, ועכ"ז צטלוהו מצסס וללל הסג'חו על כחו הנוכל, ושעצדו את לצס צצמת רק לצזיהס שצסמים לצד, היו מתרפאין, והוא אמיתת ענין המתקת כחות הדיניס שצססס⁸⁶⁶ והוא מצואר למצין.

וגם יגזור אומר ויקם לו, לפעול ענינים ונסים נפלאים היפוך סדור כחות הטבעים, כיון שמשעבד ומדבק טוהר אמונת לבבו באמת בל תמוט רק לו יתב' לבד, ואצלו יתב' הכל שוה כל רגע לפעול בסידור הטבע שקבע או היפוך סידור הטבע, כמו שמצינו בר' חנינא בן דוסא שהיה גוזר אומר ופועל כפי רצונו כל עת היפוך סידור הטבע, כאמרו (תענית כה ע"א) מי שאמר לשמן וידליק יאמר לחומץ וידליק. ר"ל הלא אצלו יתב' שוה זה כמו זה כנ"ל, וכן הספיק הבורא ב"ה בידו, וכהנה רבות אתו כמובא בש"ס מנפלאות עניניו.

שער ג פרק יג

מאיר הנפש

⁸⁶⁴ דוגמת רבי חנינא בן דוסא, וזה שייך לכל א' וא'. אמנם עי' ברבינו בחיי שמות כב יז, וכן בספר הדעה"ה ח"ב פז ע"ג שמדרגה זו אינה שייכת כי אם לאנשים שהם בדרגה של רבי חנינא בן דוסא ולכאורה ס"ל דלא כרבינו.

⁸⁶⁵ ז"ל בשלימות: פקודא רביעאה למנדע דיהו"ה הוא האלה"ם כמה דאת אמר (דברים ד לט) וידעת היום והשבות אל לבבך כי יהו"ה הוא האלה"ם ולא תכללא שמא דאלה"ם בשמא דיהו"ה למנדע דאינון חד ולית בהו פרודא והיינו רזא דכתיב יהי מארת ברקיע השמים להאיר על הארץ למהוי תרין שמהן חד בלא פרודא כלל לאתכללא מארת חסר בשמא דשמים (נ"א דרשים) דאינון חד ולית בהו פרודא נהורא אוכמא בנהורא חוורא לית בהו פרודא וכלא חד ודא הוא עננא חוורא דיממא ועננא דאשתא בליליא מדת יום ומדת לילה ולא תתקנא דא בדא לאנהרא כמה דאתמר להאיר על הארץ ודא חובא דהוא נחש קדמא חבר לתתא ואתפרש לעילא ובגין כך גרם מה דגרם לעלמא בגין דאצטריך לאפרשא לתתא ולחברא לעילא ונהורא אוכמא אצטריך לאתאחדא לעילא בחבורא חדא ולא תאחדא לבתר באוכלוסהא ביחודהא ולאפרשא לה מסטרא בישא ועם כל דא אצטריך למנדע דאלה"ם יהו"ה כלא חד בלא פרודא יהו"ה הוא האלה"ם וכד ינדע בר נש דכלא חד ולא ישוי פרודא אפילו ההוא סטרא אחרא יסתלק מעל עלמא ולא אתמשך לתתא.

[תרגום: המצוה הרביעית, לדעת שה' הוא האלקים, כמו שנאמר "וידעת היום והשבות אל לבבך, כי ה' הוא האלקים" ושיכלל השם של אלקים בשם של הו"ה, לדעת שהם אחד, ואין בהם פירוד. והיינו סוד מה שנאמר "יהי מארת ברקיע השמים להאיר על הארץ" שיהיו שני השמות אחד בלי פרוד כלל, שיכלל "מארת" חסר בשם של שמים [נ"א שְׁרָשׁוּם] שהם אחד ואין בהם פירוד אור שחור באור לבן, אין בהם פירוד והכל [דבר] אחד. וזה הוא הענין הלבן של היום והענין של האש בלילה, מדת יום ומדת לילה. ויתוקנו זה עם זה להאיר. כמו שנאמר "להאיר על הארץ". וזהו החטא של הנחש הקדמוני: חיבר למטה והפריד למעלה, ומשום כך גרם מה שגרם לעולם, משום שצריך להפריד למטה ולחבר למעלה. ואור שחור צריך להתאחד למעלה בחיבור אחד, ולהתאחד אחר כך באוכלוסיה ביחודה ולהפריד אותה מן הצד הרע, ועם כל זה צריך לדעת שאלקים ה' הכל אחד בלי פירוד, "ה' הוא האלהים". וכשידע האדם שהכל אחד, ולא ישים פירוד, אפילו אותו הצד האחר יסתלק מן העולם ולא ימשך למטה.]

⁸⁶⁶ עי' לעיל הערה 659.

נפש החיים

וזה היה ענין עבודת האבות כל ימיהם⁸⁶⁷, כי המה בנוראות צדקתם וטהרת קדושת לבם היו מדבקים מחשבתם לרצונו יתברך כל ימיהם בלי הפסק רגע, ובטלו ברצונם כל הכחות שבעולם ולאפס ותהו נחשבו אצלם, ולכן זכו גם לנסים נפלאים בשדוד המערכות וצבאיהם כנ"ל. ולכן נתיחד שמו יתברך עליהם, להקרא אלהי אברהם אלהי יצחק וכו', וכאמרו יתב' בעצמו (שמות ג יג) אלקי אבותיכם, ולזה אמרו ז"ל (ב"ד פמ"ז סי' ו) האבות הן הן המרכבה.

אמנם מדרגת משרע"ה היתה עוד יותר גבוהה, כמו שהעידה התורה (דברים לד י) ולא קם נביא וגו', ועצם חילוק מדרגתו ממדרגתם ביאר הוא יתב' בעצמו ואמר (שמות ו ב-ג) אני הוי"ה וארא אל אברהם וכו' בא"ל שד"י ושמי הוי"ה לא נודעתי להם. והענין הוא הוא עצם החילוק שנתבאר למעלה בין השם אלהים לשם הוי"ה ב"ה, כי על הרוב בענין השגת האבות מצינו נאמר השם אלקים (בראשית מז טו) האלקים אשר התהלכו אבותי לפניו האלקים הרועה אותי מעודי. וכן אנתנו קוראים אותו יתב' אלהי אברהם וכו', כמש"ל בענין קדושת מדרגתם, שלא השגיחו על שום כח וענין בעולם כלל. אמנם השגת נבואתם לא היתה בביטול הכחות ממציאותם לגמרי, וזש"ה (שמות ו ג) וארא אל אברהם וכו' בא"ל שד"י, שענינו ג"כ בענין השם אלהים, ור"ל שאני בעל הכחות כולם, וברצותי כל רגע אני משדד מערכת כל הכחות מאשר קבעתי בהם בעת הבריאה, זהו א"ל שד"י. אבל בבחי' ענין שמי הוי"ה (כמו שנתבאר פי' ענינו לעיל פי"א) לא נודעתי להם בהשגת נבואתם, אבל משרע"ה היתה השגת נבואתו בחי' השם העצם המיוחד הוי"ה ב"ה, ולכן לא היה שום כח חוצץ בפני אור השגת נבואתו, וכן ע"י כל נסי ה' שנעשו על ידו ראו כולם ביטול מציאות כל הכחות לגמרי ואין עוד מלבדו יתב' לגמרי כמשמעו, כמש"ה (דברים ד לה) אתה הראת לדעת כי ה' הוא וכו'. והוא ענין ופי' השם המיוחד הוי"ה ב"ה כנ"ל. ז"ש (שמות ו ב) וידבר אלהים אל משה ויאמר אליו אני הוי"ה, הודיעו עצם בחי' השגת נבואתו, שגם השם אלהים אצלו הכל בחי' הוי"ה, כענין הכתוב (דברים ד לה) כי ה' הוא האלהים אין עוד מלבדו, ומאז ואילך לא נזכר אצלו אלא וידבר ה' ויאמר ה'. וזהו (דברים לד י) ולא קם נביא וכו' אשר ידעו הוי"ה פנים אל פנים, וז"ש בתיקון כ"ו (פ ע"א) ולגבי אבהן לא אתחזיא אלא במנעלים כו', אבל לגבי משה בלא כסויא כלל, וז"א דמלא וארא אל אברהם וכו'⁸⁶⁸ עכ"ל.

והוא ג"כ ענין מאמרם ז"ל בס"פ כסוי הדם (חולין פט ע"א) גדול שנא' במשה ואהרן יותר ממה שנאמר באברהם, דאלו באברהם כתיב ואנכי עפר ואפר, ואלו במשה ואהרן כתיב ונחנו מה. כי עפר ואפר עכ"פ מתראה עדיין למציאות עפר*, אבל משרע"ה אמר ונחנו מה, כאלו אין שום מציאות בעולם כלל לגמרי. (ועם כי גם את אהרן כלל אתו בזאת הבחי', וכמאמרם גדול

מאיר הנפש

⁸⁶⁷ עי' מורה נבוכים חלק ג' פרק נא.

⁸⁶⁸ ז"ל, ומשה אתמר ביה של נעלך מעל רגלך דא בהפוכא דאחרנין דלא צריך לאתחזיא קדם שכינתא בקליפה ורזא דמלה כי אין לבא אל שער המלך בלבוש שק ולגבי אבהן לא אתחזיא אלא בנעלים הה"ד מה יפו פעמים בנעלים בת נדיב אבל לגבי משה בלא כסויא כלל ורזא דמלה וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב בא"ל שד"י ושמי ה' לא נודעתי להם ומשה אתמר ביה ואמרו ל"י מ"ה שמ"ו מ"ה אומר אליהם. [תרגום: ובמשה נאמר "של נעלך מעל רגלך". זה בהיפוך של האחרים שלא צריכים להראות לפני השכינה בקלי'. וסוד הדבר "כי אין לבא אל שער המלך בלבוש שק". ולגבי האבות לא נראה אלא בנעלים. זשה"כ "מה יפו" - פעמים "בנעלים בת נדיב". אבל אצל משה היה ללא כיסוי כלל, וסוד הדבר "וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב בא"ל שד"י ושמי ה' לא נודעתי להם" ובמשה נאמר "ואמרו ל"י מ"ה שמ"ו מ"ה אומר אליהם".]

עי' עוד יהל אור ח"א טו ע"ד ז"ל, יש ג' גוונים דמתחזיין ויש ג' גוונים דלא מתחזיין אלא בסתימו דעינא שהן מתחזיין על ידי גוונן דמתחזיין ויש שאינו נראה כלל. והן ג' מדריגות חלוקים מדריגות הנביאים שהן ראו באספקלריא דאינה מאירה והן ג' גוונן דמלכות שהן נה"י כנ"ל, ומדרגת האבות שראו בגוונן דלא מתחזיין על ידי גוונן דמתחזיין והן בחג"ת והוא בדוגא דז"א, ומדריגת משרע"ה והוא דלא מתחזיין כלל והוא בבינה. וכן עי' (זהר ח"ב פב ע"ב) משה חמא מאספקלריא דנהרא, וכלהו נביאי לא חמו אלא מגו אספקלריא דלא נהרא, ע"כ.

ברור שאין הכוונה שמה השיג את הצמצום או את הרשימו אלא הוא השיג בעולם למעלה מעולם הו"ק שהוא שייך לאבות.

נפש החיים

שנאמר במשה ואהרן, לפי שתלונת ישראל היתה על שניהם, השיבם בלשון רבים, אבל העיקר בזאת המדרגה הנוראה היה הוא לבד. וז"ש בשמות רבה (פי"א דברים רבה פי"א סי' ג') יצחק אמר למשה אני גדול ממך שפשמתי צוארי כו' וראיתי את פני השכינה. א"ל משה אני נתעליתי יותר ממך שאתה ראית פני השכינה וכהו עינך כו', אבל אני הייתי מדבר עם השכינה פנים בפנים ולא כהו עיני, ומבואר למבין. וע' מ"ש הרח"ו ז"ל בס' הגלגולים⁸⁶⁹ כפי' מאמרם ז"ל אברהם אברהם יעקב יעקב פסיק טעמא ומשה משה לא פסיק טעמא, שהוא על ענין הפסק וחציצה מועטת מענין הגוף ע"ש.

הגה"ה וענין עפר ואפר הוא כענין כוונת פרה לדומה שיוכלו הפ"ר לינין במקור שרסם צאלף⁸⁷⁰, שהוא כח הפשוט של כל האותיות, וענין החילוק בין עפר לאפר כענין החילוק בין כתנות עור לאור⁸⁷¹.

שער ג' פרק י"ד

ולזאת היה משרע"ה מוכן כל רגע לנבואה, כמ"ש (במדבר ט ז) עמדו ואשמעה וכו', וכמ"ש רז"ל⁸⁷². וכן היה משיג נבואתו בכל המקומות באיזה מקום שיהיה בהשואה גמורה בלא שום חילוק כלל, כמאמרם ז"ל בשמות רבה (פ"ב סי' ה') ובמדבר רבה (פ"ב פ"ב ט"ד) ובחזית (סי' ג'), בפסוק עמודיו עשה כסף, ז"ל למה דיבר הקב"ה עם משה מתוך הסנה וכו' ללמדך שאין מקום פנוי בארץ פנוי מהשכינה, שאפי' בתוך הסנה היה מדבר עמו עכ"ל. והוא כפי בחי' מדרגתו הנוראה, ורק אשר בקשה נפשו (שמות לג יח) הראני נא את כבודך, לעמוד על מהות זה הענין הנורא, ולראות איך הוא ית"ש מלא כל הארץ כבודו ולית אתר פנוי מניה, זה לא ניתן לו, והשיבו הוא יתב' (שמות לג כ) לא תוכל לראות וכו' כי לא יראני וכו'.

הגה"ה

והוא ג"כ אחד מהטעמים מה שיעקב אבינו ע"ה אמר צשכמל"ו ומשרע"ה לא אמרו, כמאמרם ז"ל (פסחים נו ע"א) כי ענין צבח צשכמל"ו משמע שיש ג"כ מליאות כחות ועולמות וכמש"ל פי"א ע"ס, ולכן אמרו יעקב אבינו ע"ה שהוא כפי מדרגתו כנ"ל. אמנם מדרגת והשגת מרע"ה כפי צדיארנו הוא ג"כ עלם ענין היחוד לתיבת אחד דק"ס כפי שנתבאר שם, לכן הוא לא אמר צשכמל"ו ביחודו ית"ש.

והיה הולך וגדול בזאת המדרגה כל עת עד שעלה בידו וזכה אליה קודם סלוקו מן העולם⁸⁷³ בשלימות היותר אפשרי בכח האדם לזכות בעודו בזה העולם, כמו שמצינו במשנה תורה בפ' והיה אם שמוע (דברים יא ג'), שתחלה אמר לאהבה את ה' אלהיכם וכו' ותיכף לו בפסוק שאחריו אמר בלשון מדבר בעדו, ונתתי מטר ארצכם כו', שהוא הנותן והפועל, כי התבטל בעיני עצמו ממציאאות כלל ורק השכינה לבד המדברת, לכן אמר ונתתי, וז"ש ז"ל שכינה מדברת מתוך

מאיר הנפש

⁸⁶⁹ הקדמה לד, ז"ל, ונתזור לענין, כי בסנה נתקן משה גם באותיות הב"ל, ולכן נאמר וירא מלאך ה' אליו בלב"ת אש, לרמוז, כי תחלה אותיות לב"ת, לא נתקנו, ולכן נקראת לב"ת אש, מצד הדין, יען כי לא נתקנו. ועתה בסנה נתקנו. ולהורות על התקון הזה, נאמר בו משה שני פעמים, להורות כי בפעם הזאת היא משה מתוקן, משא"כ במשה הא' שהוא קודם הסנה. ולהורות, כי אף בתחלה לא היה הפגם כ"כ, לכן לא פסיק טעמא בינייהו, כנזכר באדרת נשא, להורות כי לא היה כל כך פגם גדול.

⁸⁷⁰ עי' טעמי המצות חוקת.

⁸⁷¹ עי' זהר בראשית לו ע"ב, ועי' בבהגר"א על ספד"צ יב ע"ג ופת"ש פנימיות וחיצוניות כד ז"ל, החשמ"ל הזה קודם חטא אדה"ר היה בסוד כתנות אור והוא לבוש החיצון דאימא שהוא (דברים לב יא) כנשר יעיר קנו על גוזליו ירחף וכו', וכמו שהיה הנשמה שלו מלובש במלבוש דאימא כמו כן היה לבוש כתנות אור בגופו של אדה"ר שהוא צלם הזה של אלקים, עכ"ל (ועי' פת"ש גדלות דז"א סא שזהו ענין הצפרנים של אדה"ר).

⁸⁷² ספרי בהעלותך י': עמדו ואשמעה - כאדם שאומר אשמע דבר מפי רבי, אשרי ילוד אשה שכך היה מובטח שכל זמן שהיה רוצה היה מדבר עמו.

⁸⁷³ עי' מים אדירים דף ג', שיום המיתה הוא תכלית האדם, והוא בחינת יחידה (מתוך נרנח"י) של שיעור קומת האדם, הרי הוא בחי' מלכות של העולם העליון. ולכן השגתו ביום זה גדולה יותר ממה שיכול היה להשיג בכל ימי חייו. ועי' זהר ח"ב קנו ע"א שמשה רבינו נפטר בשבת בשעת מנחה.

נפש החיים

גרונו של משה, וכמשה"ה (במדבר יב ח) פה אל פה אדבר בו, ולא כתב אליו אלא בו בתוכו ממש. ולזאת המדרגה בשלימות עדיין לא זכה אליה שום אדם זולתו מעת הטא אדה"ר, וגם לא זכה אליה שום אנש על יבשתא עד ביאת הגואל ב"ב, כמו שהעידה התוה"ק (דברים לד י) ולא קם נביא עוד בישראל כמשה כו' (ואף שנאמר בלשון עבר, התורה היא נצחית וקאי גם על זמן דורות הבאים, שאחר עבור כל דור מהעולם נוכל לומר שלא קם בזה הדור נביא כמשה בזאת המדרגה). ולכן אמרו בתד"א (פרק כה) חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי אברהם יצחק ויעקב, ולא אמרו למעשי משה רבינו ע"ה. אמנם עכ"ז ראוי לכל ירא ה' אמיתי שעכ"פ בעת עמדו להתפלל, יבטל בטוהר לבו כפי יכולתו והשגתו כל הכחות שבעולם, וכל כחותיו כאלו אין שום מציאות בעולם כלל, ולהתדבק בלבו רק בו יתב, אדון יחיד ב"ה, ועכ"פ לפרקים. כי באמת לא כל העתים שוות בענין טהרת הלב, ובפרט בדורות הללו כמעט בלתי אפשר להתפלל בתמידות בזאת המדרגה הגבוהה. וכבר אמר ר"א (עירובין סה ע"א) יכולני לפטור כל העולם מדין תפלה. אעפ"כ העובד הטהור הרואה ומסתכל תמיד בטהרת לבו על כל עניניו שיהיו לרצון לפני אדון כל ית"ש, יוכל להגיע שיתפלל עכ"פ לפרקים בזאת המדרגה.

ועתה מבואר⁸⁷⁴ כונתם ז"ל במאמרם (ברכות לא ע"א) שהמתפלל צריך שיכוון את לבו למקום, וכן מאמרם ז"ל באבות (פ"ב מ"ג) וכשאתה מתפלל אל תעש וכו' אלא רחמים ותחנונים לפני המקום ב"ה, שצריך לזוהר בנפשו מאד שלא לכוון לשום מגמת לבו בתפלתו ח"ו לשום ספי, אפי' מהנאצלים. ולא זו בלבד שלא לכוון לשום ספי וכה עליון לבד כי הוא עבודה ללא אלקי אמת, וקיצוץ נטיעות ח"ו, אלא שגם ראוי ונכון שיבטל ברצונו ביטול גמור כל הכחות עליונים ותחתונים וגם כל כחותיו כאלו אינם במציאות. (ולא זו בלבד בענין התפלה אלא שגם העסק בתורה שתתקיים אצלו כראוי ג"כ צריכה שתהיה עפ"י זאת המדרגה, כענין מאמרם ז"ל (סוטה כא ע"ב) אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שמשים עצמו כמי שאינו). ולכוון ולהדביק טהרת לבו בתפלתו רק למקומו של עולם הוא יחידו של עולם א"ס ב"ה הממלא כל העולם והעולמות כולם ולית אתר פנוי מניה. וע' רוקח ז"ל סוף שורש זכירת השם ז"ל, וכשיאמר ברוך אתה ה' אל יחשוב על הכבוד הנראה בלב הנביאים ומראה על הכסא, כי אם על ה' הוא האלקים בשמים ובארץ באויר ובים ובכל העולם שהוא אלהי האבות עכ"ל והבן.

סליק שער ג

נפש החיים

פרק א

אתה הקורא נעים הנה הדרכתך בע"ה בנתיבות האמת להורות לפניך הדרך תלך בה לבטח, ותוכל להנך עצמך לאט לאט בסדר המדרגות הנ"ל לפי טוהר לבבך ולפי השגתך יותר ממה שערוך לפניך כאן⁸⁷⁵. וגם לפי רוב ההרגל ובעיניך תראה שכל אשר תרגיל עצמך יותר בכל מדרגה מאלו הנ"ל, יתוסף בלבך טהרה על טהרתך הן בעסק התורה והן בקיום המצוות ויראתו ואהבתו יתברך.

אמנם השמר והזהר מאד שלא תזוה דעתך עליך ותתנשא לבבך מאשר אתה עובד את בוראך בטהרת המחשבה, ובהשקפה ראשונה לא תרגיש כל כך בהתנשאות לבך מזה, וצריך אתה לפשפש ולמשמש בזה מאד, וכתוב מפורש תועבת ה' כל גבה לב (משלי מז ה), שאף אם לא יתראה ההתנשאות לעיני בני אדם רק במחשבת הלב לבד, בעיני עצמו היא תועבה ממש לפניו יתברך, כידוע שהיא השרש⁸⁷⁶ והשאור שבעיסה לכל המדות רעות. ואמרו (סוטה דף ד ע"ב) שכל המתיהר כאלו בנה במה, ושכינה מיללת עליו, וכאלו דוחק רגליו יתברך שמו, שקובל עליו ואומר אין אני והוא יכולין לדור כאחד (שם ה' ע"א) וקצר המצע מהשתרע. ואוי לו לבן המגרש את אביו בזרוע מבית פלטיץ של אביו. והפליגו בה ז"ל מאד עד שאמרו שם שהוא כאילו עע"ז וכפר בעיקר וכאלו בא על כל העריות.

ואמרו (פסחים ריש פרק אלו דברים טו ע"ב) כל המתיהר אם חכם הוא חכמתו מסתלקת הימנו, וכל אשר יראת ה' נגע בלבו תסמר שערות ראשו ותדמע עינו בהעלותו על לבו ממי למדוהו רז"ל זאת, מהלל הזקן אשר ידוע ומפורסם בדבריהם ז"ל הפלגת ענותנותו ושפלותו הנוראה, עם כל זה כאשר נודמן לידו פעם אחת קצת ענין שהיה נראה בהשקפה כהתנשאות לפי מדרגת גודל נמיכת רוחו, תיכף נענש על זה שנתעלמה הימנו הלכה מה נאמר ונדבר אנחנו איך אנו צריכים לפשפש ולמשמש על זה בכל עת.

פרק ב

גם תוכל לגרום לאדם ההתנשאות בלב, מאשר הוא עובד אותו יתברך בטהרת הלב, שיקל בעיניו ח"ו אם יראה מי ומי שאין עניני עבודתו לו יתברך במחשבה טהורה ומקיים ככל הכתוב בתורת ה' בלא דביקות. וכל שכן כשיראה איזה איש עוסק בתורת ה' ויתבונן עליו שהוא שלא לשמה, יתבזה בעיניו מאד ח"ו, והוא עון פלילי הרחמן יצילנו. כי באמת כל ענין הטהרת הלב בעבודתו יתברך הוא למצוה ולא לעכובא כמו שכתבתי לעיל סוף שער א', ויתבאר עוד להלן אי"ה. וכל המקיים מצות ה' ככל אשר צונו בתורה הקדושה שבכתב ובעל פה אף בלא דבקות, נקרא גם כן עובד אלהים ואהוב לפניו יתברך.

וכן האדם העוסק בתורת ה' אפילו שלא לשמה, אם כי ודאי שערך אינו במדרגה הגבוהה האמיתית, אמנם חלילה וחלילה לבזותו אפילו בלב. ואדרבה כל איש ישראל מחוייב גם לנהוג בו

מאיר הנפש

⁸⁷⁵ כוונת רבינו בזה הוא להראות שעבודת ה' בפנימיות חלוקה במהותה מהעבודה בחיצוניות. שהרי בחיצוניות הנוטל לולב יכול לעשות את אותו המעשה בידיים מיום שהוא בן י"ג ואילך, אבל בפנימיות ההרגש צריך להשתנות ולהתעלות, וכן הוא לעניין הגישה כפי מה שכתוב כאן "ויותר ממה שערוך לפניך כאן". דוגמא לדבר הוא הכתוב במס"י בהק' ז"ל, אמר המחבר: החיבור הזה לא חברתיו ללמד לבני האדם את אשר לא ידעו, אלא להזכירם את הידוע להם כבר ומפורסם אצלם פירסום גדול. כי לא תמצא ברוב דברי, אלא דברים שרוב בני האדם יודעים אותם ולא מסתפקים בהם כלל, אלא שכפי רוב פרסומם וכנגד מה שאמתתם גלויה לכל, כך ההעלם מהם מצוי מאד והשכחה רבה. על כן אין התועלת הנלקט מזה הספר יוצא מן הקריאה בו פעם אחת, כי כבר אפשר שלא ימצא הקורא בשכלו חדושים אחר קריאתו שלא היו בו לפני קריאתו, אלא מעט. אבל התועלת יוצא מן החזרה עליו וההתמדה. כי יזכרו לו הדברים האלה הנשכחים מבני האדם בטבע, וישים אל לבו חובתו אשר הוא מתעלם ממנה, עכ"ל. אבל כאן הספר אכן בא לחדש חידושים גדולים, ועכ"ז מאחר שזה בפנימיות, והפנימיות יש לו גידול עד אין סוף, לכן זה ללא גבול.

⁸⁷⁶ עי' גר"א משלי כא כט.

נפש החיים

כבוד כמו שכתוב (משלי ג טז) בשמאלה עושר וכבוד, ודרשו רז"ל (שבת סג ע"א) למשמאלים בה כו', ובזוהר (וישב קפד ע"ב) תורת ה' תמימה כו' כמה אית לון לבני נשא לאשתדלא באורייתא דכל מאן דאשתדל באורייתא להוי ליה חיים כו' ואפילו מאן דאשתדל באורייתא ולא אשתדל בה לשמה כדקא יאות, זכי לאגר טב בעלמא דין ולא דיינינן ליה בההוא עלמא ותא הזי כתיב אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד כו' בשמאלה עושר וכבוד אגר טב ושלוה אית ליה בהאי עלמא⁸⁷⁷. הרי שאפילו האדם אשר עסקו בתורתו יתברך שלא לשמה כראוי אלא בשביל איזה פניה לגרמיה, רק אם אינו לקנטור ח"ו אשר עליו, אמרו רז"ל (ירושלמי שבת ז ע"ב) נוה לו שתהפך שלייתו על פניו, וכן אמרו (שם פח ע"ב) שנעשית לו סם המות ח"ו, הקדוש ברוך הוא קובע לו שכר טוב, שמגיע לו עושר וכבוד ושלוה בהאי עלמא, וגם לא דיינינן ליה בההוא עלמא על אותה המחשבה והפניה שכיון בה, וכל שכן אם אינו מכויין כלל לשום פניה לגרמיה, הגם שאין כונתו לשמה דוקא, היינו לשם התורה כמו שאכתוב לקמן בפרק ג' משער ד' בשם הרא"ש ז"ל, אלא עיקר עסקו בה בסתמא אשר כלשמה דמי, הרי עסק תורתו יקר מאד בעיניו יתברך יותר מכל המצות לשמה בקדושת וטהרת המחשבה כראוי, כמבואר ומוכח להדיא מגמרא דערכין (סז ע"ב) בעא מיניה ר"י בריה דרשב"פ תוכחה לשמה וענוה שלא לשמה הי מנייהו עדיפא, ואמר ליה מי לא מודית דענוה לשמה עדיפא, דאמר מר ענוה גדולה מכולן, שלא לשמה נמי עדיפא דאמר רב יהודה אמר רב לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה. וממילא נשמע דכוותה נמי בעסק התורה, מי לא מודית דתורה לשמה ודאי דעדיפא ממצות לשמה, שהרי משנה שלימה שנינו (פאה פ"א מ"א) ותלמוד תורה כנגד כולם. וכן חילקו רז"ל (סוטה כא ע"א) ביתרון ערך מעלת התורה על המצות שזכות ואור המצות בין בעדנא דעסיק בה ובין בעדנא דלא עסיק בה היא רק מגינה מן היסורין ואינה מצלת את האדם שלא יבא לידי הטא, אבל אור התורה גם לפי המסקנא שם על כל פנים בעידנא דעסיק בה היא גם מצלת אותו מחטא. ואמרו בירושלמי (פרק א' דפאה) שכל המצות אינן שוין לדבר אחד מן התורה, וכמו שיתבאר להלן אי"ה בשער ד' בזה. אם כן גם עסק התורה שלא לשמה נמי עדיפא ממצות לשמה מזה הטעם עצמו שמתוך שלא לשמה בא לשמה.

פרק ג

וגם כי באמת כמעט בלתי אפשר לבא תיכף בתחילת קביעת לימודו למדרגת לשמה כראוי, כי העסק בתורה שלא לשמה הוא למדרגה שמתוך כך יוכל לבא למדרגת לשמה. ולכן גם הוא אהוב לפניו יתברך, כמו שבלתי אפשר לעלות מהארץ לעליה אם לא דרך מדרגות הסלם, ולזה אמרו (פסחים נ ע"ב) לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפילו שלא לשמה, אמרם לעולם, רוצה לומר בקביעות, היינו שבתחלת לימודו אינו מחוייב רק שילמוד בקביעות תמיד יומם ולילה, ואף אם לפעמים ודאי יפול במחשבתו איזה פניה לגרמיה לשום גיאות וכבוד וכיוצא, עם כל זה אל ישים לב לפרוש או להתרפות ממנה בעבור זה ח"ו, אלא אדרבה יתחזק מאד בעסק התורה ויהא נכון לבו בטוח שודאי יבא מתוך כך למדרגת לשמה. וכן הוא גם כן בענין המצות על דרך זה, ומי שימלאו לבו לבזות ולהשפיל ח"ו את העוסק בתורה ומצות אף שלא לשמה, לא ינקה רע ועתיד ליתן את הדין ח"ו.

ולא עוד אלא שנמנה בדברי רז"ל (בברייתא ראש השנה יז ע"א) בין אותם שאין להם חלק לעולם הבא לגמרי חס ושלוה, וגיהנם כלה והם אינם כלין, והם המינין והמסורות והאפיקורסין. וכן

מאיר הנפש

⁸⁷⁷ תרגום: כמה יש להם לבני אדם לעסוק בתורה, שכל מי שעוסק בתורה יש לו חיים וכו'. ואפילו מי שעוסק בתורה ולא עוסק בה לשמה כראוי, זוכה לשכר טוב בעולם הזה ולא דנים אותו בעולם הבא. ובא וראה כתוב "אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד וכו'", בשמאלה עושר וכבוד שכר טוב ושלוה יש לו בעולם הזה.

נפש החיים

במשנה ריש פרק חלק, מנו את האפיקורס בכלל אותן שאין להם חלק לעולם הבא, ואמרינן בגמרא שם (צט ע"ב) רב ורבי חנינא דאמרי תרווייהו זה המבזה תלמיד חכם. ורבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי אמרי שאפילו המבזה חבירו בפני תלמיד חכם נמי אפיקורס הוי. ואף אם אומר מאי אהני לן רבנן לדידהו קרו לדידהו תנו, הרי זה בכלל אפיקורוס מבזה תלמידי חכמים, וגם מגלה פנים בתורה נמי מקרי ח"ו. וה"ז איבד חלקו בחיי עולם הרחמן יצילנו. וכן הרבינו יונה ז"ל בשער התשובה, שְׁמֵנָה סדר מדרגות חומר העונשים, ומדרגה האחרונה מנה את הכת שאמרו רז"ל עליהם שאין להם חלק לעולם הבא, ומנה גם כן שם המבזה תלמיד חכם בכלל זאת הכת. וכן מנה אותו הרח"ו ז"ל בשער הקדושה בכלל אותה הכת. וכל חומר עונשו הנורא הזה הוא מטעם על שהוא במורדי אור מעלת התורה הקדושה וחיללה ח"ו, כמו שהאריך בזה הרבינו יונה ז"ל שם עיין שם דברי קדוש ה'. (וכתב הוא ז"ל שם שגם עיקר העונש של כל המנויים שם באותה הכת הוא גם כן רק מפני חילול כבוד התורה הקדושה רחמנא ליצילן). כי כיון שהוא משפיל ומבזה את העוסק בתורה שלא לשמה, הרי הוא מרפה את ידיו מעסק התורה, ולא יוכל לבא לעולם למדרגת לשמה להיות תלמיד חכם גמור. והרי ודאי מקרי בזה מבזה תלמיד חכם, ואין לך חילול שמו יתברך ותורתו הקדושה יותר מזה, וכבר השפיל והוריד את יקר תפארתה של התורה הקדושה לארץ, יגיענה עד עפר.

והרס גם את כל העבודה בכללה ח"ו, כי אין עבודתו יתברך מתקיימת כראוי בעדת ישראל בלתי על ידי התלמידי חכמים עוסקי התורה הקדושה יומם ולילה, כי עיני כל ישראל עליהם לדעת מה יעשה בישראל להורות להם הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר יעשון. אם כן האיש אשר יבא לגרום שלא יהיו תלמידי חכמים מצוים בישראל, הרי כבר הרס גם כלל עבודתו יתברך לגמרי, כי ישארו עדת ישראל ח"ו ללא תורה וללא מורה, ולא ידעו במה יכשלו ח"ו. וכעין זה כתב גם כן רבינו יונה ז"ל שם עיין שם. לזאת אתה צריך ליזהר אדרבה לכבוד ולהגביה ככל אשר בכחך את כל העוסק ומחזיק בתורת ה' אפילו שלא לשמה, כדי שיאחו צדוק דרכו בל יתרפה ממנה ח"ו, כדי שיוכל לבא ממנה למדרגת לשמה.

וגם אם נראה שכל ימי חייו מנעוריו ועד זקנה ושיבה היה עסקו בה שלא לשמה, גם כן אתה חייב לנהוג בו כבוד, וכל שכן שלא לבזותו ח"ו, שכיון שעסק בתורת ה' בתמידות, בלתי ספק שהיה כונתו פעמים רבות גם לשמה, כמו שהבטיחו רז"ל (פסחים נ ע"ב) שמתוך שלא לשמה בא לשמה, כי אין הפירוש דוקא שיבא מזה ללשמה, עד שאחר כך יעסוק בה תמיד כל ימיו רק לשמה. אלא היינו שבכל פעם שהוא לומד בקביעות זמן כמה שעות רצופים, אף שדרך כלל היתה כוונתו שלא לשמה, עם כל זה בלתי אפשר כלל שלא יכנס בלבו באמצע הלימוד על כל פנים זמן מועט כונה רצויה לשמה. ומעתה כל מה שלמד עד הנה שלא לשמה נתקדש ונטהר על ידי אותו העת קמן שכיון בו לשמה.

פרק ד

וכמה זהירות יתירה צריך האדם להזהר בענינים כאלו וכיוצא בהם. וכבר אמרו רז"ל (סוכה נב ע"א) כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו, כי היצר מתהפך בתחבולותיו לכל אדם כפי ענינו ומדרגתו בתורה ועבודה. שאם הוא רואה שכפי גובה מדרגתו של האדם אם ישיאחו שיניח מקומו ומדרגתו לעשות בפועל איזה עון וחטא חמור או קל שלא יאבה לו, הוא מתחפש להתדמות אל האדם כיצר טוב, לסמות שכלו להטיל ארס ולהטעותו באותו האופן, והמדרגה עצמה שהאדם דבוק בה שמראה לו בה איזה דרך הנראה להאדם בהשקפה ראשונה שהוא עצת יצרו הטוב להדריכו בדרך יותר גבוהה* כפי שמראה לו בה פנים וסימני טהרה, והאדם נופל ברשתו כמהר צפור אל פח בלי התבוננות רב, ולא ידע כי בנפשו הוא ורגליו יורדות מות ח"ו.

נפש החיים

הגה"ה ואולי גם לזה רמזו רז"ל באמרם (ברכות פ' הרואה סא ע"א) יאה"ר דומה לזבוב ויוקצ בין שני מפתחי הלב. כי ידוע שמשכן הי"ט בחלל הימיני של הלב ומשכן היאה"ר בחלל השמאלי, כמ"ס (קהלת י ב) לז חכם לימינו ולז כסיל לשמאלו, וזה אמרם שהיאה"ר שומר ומכיר את מקומו לימין תמיד שאינו מייעז לאדם לעולם רק לטוב אמיחי לבד, אבל היאה"ר אינו שומר את מקומו המיוחד לו בחלל השמאלי להסית לעון וחטא נגלה, אלא הוא מדלג ממקומו לפעמים גם לחלל הימין, להתדמות להאדם כיצר טוב להנהיגו בתוספת קדושה ואינו מרגיש שתוכה טמון ענין רע ומר ח"ו.

לזאת הזהר בנפשך מאד שאל ישיאך יצרך לאמר שעיקר הכל תראה שתהא אך עסוק כל ימך לטהר מחשבתך כראוי, שתהא דביקות מחשבתך בבוראך בתמידות כל תמוט, ולא תשוב מפני כל להניח טוהר מחשבתך בשום עת כלל, והכל לשם שמים, באמרו לך שכל עיקר תורה ומצות המה דווקא כשהם בכוונה עצומה ובדביקות אמיתי, וכל זמן שאין לב האדם מלא לעשותם בכוונה קדושה ובדביקות וטהרת המחשבה, אינה נחשבת למצוה ועבודה כלל, כאשר כבר לומד המלך זקן וכסיל⁸⁷⁸, לסמות עינים ולהביא ראיותיו ממקרא ומשנה ותלמוד ומדרשים וספר הזוהר, כענין רחמנא לבא בעי וכהנה רבות, עמו הבילות ראיות. אמנם אם תזכה להבחין בעיני שכל על פי התורה, תבין ותמצא שזה כל ענינו להראות להאדם טלפיו בסימני טהרה שדרכו בקודש ורגליו יורדות מות רחמנא ליצלן.

ועתה ראה דרכיו וחכם גם בזה, איך שהוא חכם להרע מעין טוב. היום יאמר לך שכל תורה ומצוה שבלא דביקות איננה כלום, וצריך אתה להכין לב ולהגביה עוף מחשבתך קודם עשיית כל מצוה או תפלה למחשבה טהורה שבטהורות, וכ"כ תהא מחשבתך טרודה בהכנת המצוה טרם עשותה עד שיעבור זמן המצוה או התפלה, ויִרְאָה לך פנים שכל תפלה או מצוה שנעשית בכונה עצומה בקדושה ובטהרה אף שלא בזמנה הרי היא יקרה מקיום המצוה בזמנה ושלא בכונה, וכשירגילך יצרך שיוקבע בלבך שלא לחוש כל כך לשינוי קביעות זמן של איזה מצוה או תפלה מחמת קביעות מחשבתך להטהר ולפנות הלב תחלה בהמשך הזמן, ידריכך לאט לאט בחלק שפתיו ממדרגה למדרגה ולא תרגיש כלל, עד שממילא יהא לך כהיתר להעביר מועד התפלה או המצות, אף גם שתפנה לבך לבטלה בדברים בטלים וידיחך מכל, ולא ישאר לך לא מעשה מצוה בזמנה ולא מחשבה טובה.

וגם הרי הוא הריסת כל התורה בכללה רחמנא ליצלן, אם ח"ו נאבה לו להטות און לחלק שפתיו בדרכו זה, והגע עצמך כגון אם יטריד אדם עצמו לילה הראשונה של פסח בכונת אכילת כזית מצה שתהא האכילה בקדושה וטהרה ודביקות, וימשיך ההכנה כל הלילה עד שיזמשך זמן האכילה עד לאחר שעלה השחר, או לאחר נץ החמה, הרי כל טהרת מחשבתו פיגול הוא לא ירצה. ומי שאכל הכזית מצה בזמנה אף בלא קדושה וטהרה יתירה, הרי קיים מצות עשה הכתובה בתורה, ותבא עליו ברכה. וכהנה רבות אשר אם לא נכוין לבנו לחוש לעשות כל המצות במועדם ובזמנם, וכי מאי נפקותא בין זה למי שהיה תוקע שופר בכוונה עצומה כליל ראשון של פסח במקום מצות אכילת כזית מצה, ואוכל הכזית מצה בראש השנה, ומתענה בערב יום הכפורים וביום הכפורים נוטל לולב במקום מצות עינוי, ואיה מקום לתורה.

ואף גם זאת אם לא יכשילך בהעברת הזמן יטה לבך לפנות ולטהרה עד שיביאך שלא יהא לך פנאי לדקדק שתהא עשיית המצוה באופניה כדין בכל פרטיה, וליזהר מלעבור על דינים מפורשים בתלמוד ורבותינו הגדולים ז"ל. ואל יבטיחך יצרך שלא יוכל להיות שמרוב עסק טהרת המחשבה יוגרם ביטול פרטי המעשה, כי תדע שכל זמן שלבך יהא משוך לדעתו לאמר שכל עיקר תורת האדם הוא שכל מצוה או לימוד שאינה נקיה מכל סיג ופסולת כסלת נקיה, הרי היא בבל

מאיר הנפש

⁸⁷⁸ עי' קהלת ד יג ורש"י שם שזהו כינוי ליצר הרע.

נפש החיים

יראה ובל ימצא, הרי הוא משחדך בזה ומעור עיניך, שלא תוכל להשגיח על כל הפרטי מעשים והלכות ודינים שתעבור עליהם ח"ו ולא תרגיש בהם כלל.

פרק ה

והנה גלוי ומבואר שזאת הדרך אש היא עד אבדון תאכל ח"ו, והורסת כמה יסודות התורה הקדושה ודברי רז"ל. וכבר הזכרנו לעיל סוף שער א', שהעיקר בכל המצות הוא חלק המעשה, וטהרת המחשבה אינה אלא מצטרפת למעשה, ולמצוה ולא לעכובא עיין שם. וכן מבואר לכל משכיל ישר הולך, שהרי קיימא לן בענין הקרבת הקרבנות, דסתמן כלשמן דמי, וכן אמרו להדיא (נזיר כג ע"א) באוכל את הפסח לשם אכילה גסה, נהי דלא קא עביד מצוה מן המוכרח פסח מיהו קעביד. ואם יחשוב האדם בעת חיוב הקרבת הפסח ועת חיוב אכילתו כוונות נוראות של ענין הפסח במחשבה גבוה שבגבוהות וטהורה שבטהורות, וחדל מעשות הפסח ונכרתה הנפש ההיא. וכן הוא בכל המצות.

ולא זו בלבד, שבמצות מעשיות העיקר בהם הוא חלק המעשי, אלא שגם במצות התפלה שנקראת עבודה שבלב, ולמדוהו ז"ל בריש פרק קמא דתענית (ב ע"א) מכתוב ולעבדו בכל לבבכם, עם כל זה העיקר שצריך האדם לחתך בשפתיו דוקא כל תיבה ממתבע התפלה⁸⁷⁹. כשרז"ל בריש פרק אין עומדין (ברכות לא ע"א) מקראי דחנה, דכתיב בה רק שפתיה נעות, מכאן למתפלל צריך שיחתוך בשפתיו. וכן איתא בשוחר טוב (שמואל פרק ב') יכול יהא מהרהר בלב, תלמוד לומר רק שפתיה נעות כו', הא כיצד מרחיש בשפתיו. וברור הוא דלאו לענין לכתחלה ולמצוה בעלמא הוא דאגמרוהו, אלא גם לעכובא דיעבד, שאם הרהר תיבות התפלה בלב לבד לא יצא ידי חובת תפלה כלל. ואם עדיין לא עבר הזמן צריך להתפלל פעם אחרת בחתוך שפתים כל תיבה. ואם עברה זמנה צריך להתפלל שתיים תפלה שאחריה, כדין מי שלא התפלל כל עיקר, כמו שהעיר על זה המגן אברהם (בסי' ק"א ס"ק ב') בראיות נכונות, שהמה כדאי להכריע בצדק, דבהרהור התפלה לבד לא יצא ידי חובה.

וידוע בזה וכתבי האריז"ל שענין התפלה הוא תיקון העולמות והתעלות פנימיותם כל בחינות נר"ן שבהם ממטה למעלה, והוא על ידי התדבקות והתקשרות נפש האדם ברוחו ורוחו בנשמתו כמ"ש בע"ה לעיל סוף שער ב עיין שם, והם נקשרים על ידי עקימת ותנועת שפתיו בחתוך תיבות התפלה, שהוא בחינת המעשה שבדבור, כמו שאמרו רז"ל (סנהדרין סה ע"א) עקימת שפתיו הוי מעשה, ובפ' כל כתבי (שבת קיט ע"ב) אמרו מנין שהדבור כמעשה, שנאמר כו'. והוא בחינת הנפש שבדבור, וההבל והקול שהוא הדבור עצמו הוא בחינת רוח שבה, וכוונת הלב בהתיבות בעת אמירתם הוא בחינת הנשמה שבדבור. לזאת לא יצא ידי חובת ענין התפלה במחשבה והרהור התיבות בלב לבד, כי איך אפשר להגיע להתקשר בבחינת הנשמה אם לא ילך בסדר המדרגות ממטה למעלה, שיתקשר הנפש של הדבור שהוא תנועת השפתים ברוח של הדבור שהוא ההבל והקול, ואחר כך יתקשרו גם שניהם בנשמה שהוא המחשבה והכוונה שבלב. וכשהתפלל רק במחשבה לבד לא הועילה תפלתו, ולא תיקן כלום. אמנם כשהתפלל בקול וחתוך אותיות הדבור לבד, אף על פי שלא צירף המחשבה וכוונת הלב אליה, הגם שודאי אינה במדריגה שלימה וגבוה כראוי, ואינה יכולה לעלות לעולם המחשבה, עולם הנשמה⁸⁸⁰, כיון שחסר ממנה בחינת מחשבת האדם, עם כל זה אינה לריק ח"ו, ויוצא בה ידי חובתו. כי על כל פנים הרי העלה

מאיר הנפש

⁸⁷⁹ עי' שו"ע או"ח סימן קא סעיף ב', ז"ל, לא יתפלל בלבו לבד אלא מחתך הדברים בשפתיו ומשמיע לאזניו בלחש, ע"כ. ועיי"ש בביאור הלכה ז"ל, ובדיעבד אם התפלל בלבו מצדד המ"א דלא יצא וכן כתב בספר נפש החיים פרק ה'.

⁸⁸⁰ עי' תיקוני זהר כו ע"ב: חכמה ובינה אינן נסתרות במוחא ולבא ברחימו ודחילו ואורייתא בלא דחילו ורחימו לא פרכת לעילא. ופי' הגר"א שם ע"ג, לא פרכת לעילא ר"ל לאר"א שהן לעילא וכו'.

נפש החיים

וקישר נפשו ברוחו, ועולם הנפש בעולם הרוח. ועיין בזה (פקודי רסב ע"ב) דאצטריך צלותא מגו מחשבה ורעותא דלבא וקלא ומלה דשפון, למעבד שלימו וקישורא ויחודא לעילא כגוונא דאיהו לעילא כו' לקשרא קשרא כדקא יאות כו' מחשבה ורעותא קלא ומלה, אלין ד' מקשרין קשרין לבתר דקשירו קשרין בלא כחדא, אתעבידו כלהו רתיכא חדא לאשראה עליהו שכינתא כו' קלא דאשתמע סליק לקשרא קשרין מתתא לעילא כו'⁸⁸¹ עיין שם היטב. ובפרשת במדבר (קב ע"ב) אמרו דרך כלל דעקרא דצלותא תליא בעובדא בקדמיתא, ולביתר במילולא דפומא דוקא⁸⁸², עיין שם סדרן. ובאדרא זוטא (רצד ע"ב) כל מה דחשיב בר נש וכל מה דיסתכל בלביה לא עביד מלה עד דאפיק ליה בשפוותיה כו' ובגין כך כל צלותא ובעותא כו' בעי לאפקא מלין בשפוותיה דאי לא אפיק לון לאו צלותיה צלותא ולאו בעותיה בעותא, וכיון דמלין נפקין מתבקעין באוריא וסלקין כו'

מאיר הנפש

⁸⁸¹ ז"ל: ואי אודי על כל חובי בההיא צלותא דקשיר קשרין דיחודא ואתברכאן עלאי ותתאי ומההוא חולקא דסטרא אחרא כל אינון חובין וחטאין דאודי עליהו נטלא לון לחולקיה ורזא דא שעיר דכתיב (ויקרא טז כא) והתודה עליו את כל עונות וגומר וכתוב ונשא השעיר וגומר דא הוא חולקיה ועדיה ואחסנתיה ואי ההוא בר נש תב לסרחני דחובי ווי ליה דכלהו נטיל לון מההוא סטרא בעל כרחיה דההוא סטרא ומגו דנטיל לון מהאי סטרא בעל כרחיה דההוא סטרא כדן אבאיש ליה ואתהפך עליה מקטרגא וקטריג ליה וכד אודי עליהו נטיל לון ההוא סטרא אחרא ואיהו עדביה וחולקיה ורזא דא הכי נמי קרבנא דבעי לאודאה על ההוא קרבנא כל חובי וחטאוי למיהב חולקא למאן דאצטריך קרבנא כלא לסטרא דא חולקא דקודשא ורעותא דקודשא ולסטרא דא ההוא חולקא דאינון חובין וחטאין דאתיהיבו בהודאה על ההוא בשרא דקרנא כמה דכתיב (משלי כה כא) אם רעב שונאך האכילהו לחם וגומר כי גחלים אתה חותה וגומר וסימניך (אסתר ה ח) יבא המלך והמן אל המשתה זכאה איהו מאן דיידע ארחיה למיהך בארח קשוט וכל מאן דלא ידע לסדרא שבחא דמאריה טב ליה דלא אברי בגין דאצטריך צלותא דאיהו שלמא לעילא (בגין דאצטריך צלותא) מגו מחשבה ורעותא דלבא וקלא ומלה דשפון למעבד שלימו וקשורא ויחודא לעילא כגוונא דאיהו לעילא כגוונא דנפקא שלימו מעילא לתתא הכי אצטריך מתתא לעילא לקשרא קשרא כדקא יאות רזא לחברייה דיהכון בארח מישר מחשבה ורעותא וקלא ומלה אלין ארבע מקשרין קשרין לבתר דקשירו קשרין כלהו כחדא אתעבידו כלהו רתיכא חדא לאשראה עליהו שכינתא ואתעבידו כלהו ארבעה סמכין לאתעטרא בהו ושכינתא אסתמך עליהו בכל אינון קשרין עלאין מחשבה אפיק רעותא (רעותא אפיק קלא) רעותא דנפיק מגו מחשבה אפיק קלא דאשתמע וההוא קלא דאשתמע סליק לקשרא קשרין מתתא לעילא היכלין תתאין בעלאין קלא דאיהו קשיר קשרין ומשיך ברכאן מעילא לתתא בלחישו סמך אלין ארבעה סמכין מחשבה ורעותא קלא ומלה סמיכו בסיומא דקשורא אתר דכלא אתקשר ביה כחדא ואתעבידו כלהו חד זכאה איהו בר נש דקשר קשרין דמאריה וסמך סמיכין כדקא יאות ואתכוון בכל הני מילין דקאמרן זכאה איהו בהאי עלמא ובעלמא דאתי עד הכא אשתכללו היכלין בסטרא דקדושה.

תרגום: ואם מודה על כל חטאיו, באותה תפלה שקושר קשרי היחוד והתברכו עליונים ותחתונים, ומאותו החלק של הצד האחר, כל אותם עברות וחטאים שהודה עליהם נוטל אותם לחלקו. וסוד זה השעיר שנאמר "והתודה עליו את כל עונות וגו'" ונאמר "ונשא השעיר וגו'" זהו חלקו וגורלו ונחלתו. ואם אותו אדם שב לסרחון חטאיו, אוי לו, שאת כולם נוטל מאותו הצד האחר בעל כרחו של אותו הצד, ומתוך שנוטל אותם מהצד הזה בעל כרחו של אותו הצד, אז הוא מרע לו והופך אליו למקטרג ומקטרג לו. וכשמודה עליהם נוטל אותם, אותו הצד האחר והוא חלקו וגורלו. והסוד הזה, כך גם הקרבן, שצריך להודות על אותו הקרבן כל עונותיו וחטאיו, לתת חלק למי שצריך כל הקרבן. לזה הצד חלק הקדושה ורצון הקדושה. ולצד הזה, אותו חלק של אותם עונות וחטאים שנתנו בהודאה על אותו בשר הקרבן, כמאמה"כ "אם רעב שונאך האכילהו לחם וגו'" כי גחלים אתה חתה וגו'" (משלי כה) וסימך "יבא המלך והמן אל המשתה" (אסתר ה) אשרי מי שיודע דרכו ללכת בדרך אמת. וכל מי שלא יודע לסדר את שבת רבונו, טוב לו שלא נברא, משום שצריך תפלה שהיא שלימה למעלה (משום שצריך תפלה) מתוך מחשבה ורצון הלב וקול ודברי השפתים, לעשות שלמות וקשר ויחוד למעלה, כמו שהוא למעלה, כמו שיוצאת שלמות מלמעלה למטה כך דרך מלמטה למעלה לקשור קשר כראוי. הסוד לחברים שילכו בדרך ישרה, מחשבה ורצון וקול ודיבור, אלו הארבעה קושרים קשרים ואחר שקשר הקשרים של כולם, כאחד נעשו כולם מרכבה אחת, להשרות עליהם שכינה, ונעשו כולם ארבעה תומכים להתעטר בהם והשכינה נסמכת עליהם בכל אותם הקשרים העליונים. מחשבה מוציאה רצון (רצון מוציא הכל), רצון שיוצא מתוך מחשבה, מוציאה קול שנשמע, ואותו קול שנשמע עולה לקשר קשרים ממטה למעלה, היכלות תחתונים בעליונים, הקול שהוא קושר קשרים ומושך ברכות ממעלה למטה בלחש, תומך את ארבעת התומכים הללו מחשבה ורצון קול ודיבור, סמך בסיום הקשר המקום שהכל נקשר בו כאחד וכולם נעשים אחד. אשרי האיש שקושר קשרי רבונו וסומך סמיכות כראוי ומתכוון בכל הדברים הללו שאמרנו, אשריו בעולם הזה ובעולם הבא, עד כאן נתקנו ההיכלות שבצד הקדושה.

⁸⁸² תרגום: אמרו דרך כלל, שעיקר התפילה תלוי במעשה הקודם, ואחר כך בדיבור פיו דוקא.

נפש החיים

ונטיל לון מאן דנטיל ואחיד לון לכתרא קדישא כו⁸⁸³. ודרך כלל אמרו בזוהר (אמור קה ע"א) מאן דאמר דלא בעיא עובדא בכולא או מלי לאפקא לון ולמעבד קלא בהו תיפח רוחיה רחמנא ליצלן, ולא הצריכו רז"ל ענין הכוונה לעכובא אלא בברכת אבות לבד (ברכות לד ע"ב). ובפרשת ויחי (רמ"ג סוף ע"ב) מאן דלביה טריד ובעי לצלאה צלותיה ואיהו בעקו ולא יכיל לסדרא שבחא דמאריה כדקא יאות, מאי הוא, א"ל אף על גב דלא יכיל לכוונא לבא ורעותא סדורא ושבחא דמאריה אמאי גרע אלא יסדר שבחא דמאריה אף על גב דלא יכיל לכוונא כו⁸⁸⁴.

פרקו

והגם שודאי שמחשבת האדם היא העולה למעלה ראש בשמי רום בעולמות העליונים, ואם יצרף האדם גם טוהר המחשבה והכוונה בעת עשיית המצות יגיעו מעשיו לפעול תקונים יותר גדולים בעולמות היותר עליונים, אמנם לא המחשבה היא העיקר אצלנו, כמו שנתבאר. ועיין בזוהר (יתרו צ"ג ריש ע"ב) ואי אזדמן ליה עובדא ויכוין ביה זכאה איהו, ואף על גב דלא מכוין ביה זכאה איהו, דעביד פקודא דמאריה, אבל לא אתחשב מאן דעביד רעותא לשמה ויכוין ביה ברעותא כו' כמאן דלא ידע כו' דהא ברעותא תליא כו' ואפילו הכי אי לאו תמן רעותא דלבא כו' על דא צלי דוד ואמר ומעשה ידינו כוננה עלינו כו' מאי כוננה עלינו, כוננה ואתקין תקונין לעילא כדקא יאות, עלינו אף על גב דלית אנן ידעין לשואה רעותא אלא עובדא בלהודוי, מעשה ידינו כוננהו למאן להווא דרגא דאצטריך לאתתקנא כו⁸⁸⁵ עיין שם.

מאיר הנפש

⁸⁸³ ז"ל בשלימות: כל מה דחשיב ב"נ וכל מה דיסתכל בלבוי לא עביד מלה עד דאפיק ליה בשפוטתיה והוא לא אתכוון ביה וההיא מלה דאפיק מתבקעא באוירא ואזלא וסלקא וטסא בעלמא ואתעביד מניה קלא וההוא קלא נטלין ליה מארי דגדפין וסלקין ליה למלכא ועייל באודנוי הה"ד (דברים ה) וישמע יי' אל קול דבריכם (במדבר יא) וישמע יי' ויחר אפו ובג"כ כל צלותא ובעותא דבעי ב"נ מקמי קב"ה בעי לאפקא מלין בשפוטתיה דאי לא אפיק לון לאו צלותיה צלותא ולא בעותיה בעותא וכיון דמלין נפקין מתבקעין באוירא וסלקין וטסין ואתעבידו קלא ונטיל לון מאן דנטיל ואחיד לון לאתר' (נ"א לכתרא) קדישא ברישא דמלכא.

תרגום: כל מה שחושב האדם, וכל מה שיתבונן בלבו, אינו עושה בזה דבר, עד שמוציא בשפתיו, והוא לא נתכוון בו. ואותה המלה שהוציא מתבקעת באויר והולכת ועולה ועפה בעולם, ונעשה ממנה קול. ואותו הקול לוקחים אותו בעלי הכנפים ומעלים אותו אל המלך ונכנס באזניו. ז"ש "וישמע ה' את קול דבריכם". וישמע ה' ויחר אפו". ומשום זה, כל תפלה ובקשה שמבקש האדם לפני הקב"ה, צריך להוציא המלים בשפתיו, שכן אם אינו מוציא אותן, אין תפלתו תפלה, ואין בקשתו בקשה. וכיון שהמילים יוצאות, מתבקעות באויר, ועולות ועפות ונעשות קול, ולוקח אותן מי שלוקח, ואוחז אותן למקום (לכתר) קדוש בראש המלך.

⁸⁸⁴ ז"ל: רבי יוסי ורבי חזקיה הוו אזלי למחמי לרבי שמעון בקפוטקיא אמר רבי חזקיה האי דאמרין לעולם יסדר בר נש שבחא דמריה ולבתר יצלי צלותיה האי מאן דלביה טריד ובעי לצלאה צלותיה ואיהו בעקו ולא יכיל לסדרא שבחא דמריה כדקא יאות מאי הוא אמר ליה אף על גב דלא יכיל לכוונא לבא ורעותא סדורא ושבחא דמריה אמאי גרע אלא יסדר שבחיה דמאריה אף על גב דלא יכיל לכוונא ויצלי צלותיה הדא הוא דכתיב (תהלים יז א) תפלה לדוד שמעה יהו"ה צדק הקשיבה רנתי שמעה יהו"ה צדק בקדמתא בגין דאיהו סדורא דשבחא דמריה ולבתר הקשיבה רנתי האזינה תפלתי מאן דיכיל לסדרא שבחא דמריה ולא עביד עליה כתיב (ישעיה א טו) גם כי תרבו תפלה אינני שומע ידיכם וגו'.

[תרגום: רבי יוסי ורבי חזקיה היו הולכים לראות את רבי שמעון בקפוטקיא, אמר רבי חזקיה זה שאמרנו לעולם יסדר אדם שבחו של רבונו ואחר כך יתפלל תפלתו, מי שלבו טרוד ורוצה להתפלל תפלתו והוא בצרה ולא יכול לסדר את שבח רבונו כראוי מה הוא? אמר לו אף על גב שלא יכול לכוון לבו ורצונו, סדור ושבח של רבונו למה יגרע, אלא יסדר את שבח רבונו אף על גב שלא יכול לכוון ויתפלל תפלתו, זהו שנאמר "תפלה לדוד שמעה ה' צדק הקשיבה רנתי". "שמעה ה' צדק" בתחלה משום שהוא סידור של שבח רבונו, ואחר כך "הקשיבה רנתי האזינה תפלתו". מי שיכול לסדר שבח רבונו ולא עושה, עליו נאמר "גם כי תרבו תפלה אינני שומע ידיכם וגו'" (ישעיה א).]

⁸⁸⁵ ז"ל: ואי אזדמן ליה עובדא ויכוון ביה זכאה איהו ואף על גב דלא מכוין ביה זכאה איהו דעביד פקודא דמריה אבל לא אתחשיב כמאן דעביד רעותא לשמה ויכוין ביה ברעותא דאסתכלותא ביקרא דמריה כמאן דלא ידע למסבר סברא דהא ברעותא תליא מלה לשמה ובעובדא דלתתא לשמה אסתלק עובדא לעילא ואתתקן כדקא יאות כגוונא דא בעובדא דגופא אתתקן עובדא דנפשא בההוא רעותא דהא קודשא בריך הוא בעי לבא ורעותא דבר נש ואפילו הכי אי לאו תמן רעותא דלבא דאיהו עקרא דכלא על דא צלי

נפש החיים

וכן בענין שנתבאר למעלה בשער ג' בענין התפלה לכוין אותה למקומו של עולם יתברך שמו, כפי שנתבאר שם ענין מקומו של עולם עיין שם, וכן ענין כוונת אחד דפסוק ראשון דקריאת שמע, שנתבאר שם בפרק י"א עיין שם היטב. הכל הוא רק למצוה ולא לעכובא, שגם מי שלא ידע בזה כלל כי לא הורגל בזה, או שמוחיה לא סביל דא, שלא ירד לעומקו, או שירא לנפשו שלא יסתכן ח"ו בהריסת כמה יסודי התורה שיכול לבא מזה ח"ו למי שאין דעתו יפה בזה כראוי כמ"ש שם עיין שם, אלא שהוא עובד אותו יתברך ומקיים ככל הכתוב בתורת ה' שבכתב ובעל פה ורבותינו הגדולים, ומאמין ומכוין דרך כלל בפסוק ראשון דקריאת שמע, שהוא יתברך הוא אחד, גם שאינו יודע ענין אחדותו יתברך, ומכוון תפלתו דרך כלל לו יתברך בלא חקירה, גם כן נקרא עובד ה' (כענין מ"ש בפרדס שער א' פרק ט' בענין האמונה במציאות הספירות עיין שם) כי אין כל הדברים האלו אמורים אלא למי שדעתו יפה, וכל שכן ליראי ה' וחושבי שמו אשר להם כח לעמוד בזה.

לזאת חלילה וחלילה לנו לדחות שום פרט מפרטי המעשה אף דקדוק אחד מדברי סופרים וכ"ש לשנות זמנה ח"ו בשביל מניעת טהרת המחשבה וכל המרבה לדקדק במעשיו ח"ו משובת.

פרק ז

עוד זאת יוכל יצרו להתחפש באמור לך שכל עיקר העבודה הוא שיהיה רק לשם שמים, וגם עון וחטא למצוה יחשב אם הוא לשם שמים לתיקון איזה ענין, ורחמנא לבא בעי (סנהדרין קו ע"ב), וגדולה עבירה לשמה⁸⁸⁶ (נזיר כג ע"ב), וכהנה רבות ראיות. גם יראה לך פנים לאמר, כי כן צווית לילך בעקבי אבותיך הקדושים, וכל הצדיקים הראשונים שהיו קודם שניתנה התורה שעיקר דרך עבודתם לו ית' היתה שכל מעשיהם, ודבורם ומחשבתם וכל עניניהם בעולם היה הכל בדבקות וטהרת מחשבתם לשם שמים, ופנו למעלה לתיקון והעלאת ויחוד העולמות וכחות

דוד ואמר (תהלים צ יז) ומעשה ידינו כוננה עלינו וגו' דהא לית כל בר נש חכים לשואה רעותא ולבא לתקנא כלא ויעביד עובדא דמצוה ועל דא צלי צלותא דא ומעשה ידינו כוננה עלינו מאי כוננה עלינו כוננה ואתקין תקונך לעילא כדקא יאות עלינו אף על גב דלית אנן ידעין לשואה רעותא אלא עובדא בלחודוי ומעשה ידינו כוננהו למאן להווא דרגא דאצטריך לאתתקנא כוננהו בחבורא חדא באבהן למהוי מתתקנא בהון בהאי עובדא כדקא יאות.

[תרגום: ואם יזדמן לו מעשה, ויכוין בו, צדיק הוא. ואף על גב שלא מכוין בו, צדיק הוא, שעושה מצות אדונו. אבל לא נחשב כמי שעשה רצונו לשמה ויכוין בו ברצון של הסתכלות בכבוד רבונו, כמי שלא יודע לסבור סברא שהרי ברצון תלוי הדבר לשמו, ובמעשה של מטה לשמו מתעלה המעשה למעלה ונתקן כראוי. כעין זה במעשה של הגוף נתקן מעשה הנפש באותו הרצון, שהרי הקדוש ברוך הוא רוצה את הלב והרצון של האדם. ואפילו כך, אם אין שם את הרצון של הלב שהוא עיקר הכל - על זה התפלל דוד ואמר "ומעשה ידינו כוננה עלינו וגו'" (תהלים צא), שהרי אין כל אדם חכם לשים רצון ולב לתקן הכל ויעשה מעשה של מצוה. על זה התפלל תפלה זו "ומעשה ידינו כוננה עלינו". מה זה "כוננה עלינו"? כוננה והתקן תיקונך למעלה כראוי עלינו, אף על גב שאיננו יודעים לשים הרצון אלא המעשה לבדו, "מעשה ידינו כוננהו" למי? לאותה דרגה שצריכה ליתקן "כוננהו" בחבור אחד באבות, להיות נתקן בהם במעשה הזה כראוי.]

⁸⁸⁶ עי' כתר ראש סימן קלב, ז"ל, עבירה לשמה, אמר רבינו שלא הותר מזמן מתן תורה כלולם להידועים אמר שהכל בכלל עבירה לשמה. ואמר א"כ למה כל התרי"ג מצות מה שלשמה יעשה ושלא לשמה לא יעשה אפילו מצוה אבל באמת אחר מ"ת אין לזוז מכל תורה ומצות ודרז"ל ושלא להשען על דעת היצר ומצינו במדרש שחונך היה תופר מנעלים ובכל תפירה כוון יחודים ופעל למעלה ועד"ז היה כל מעשה האבות אף הגשמיות ע"ד בכל דרכיך דעה וכל זה קודם מ"ת או לבן נח גם בזה"ז הרשות נתונה לו לעבוד להבורא ית"ש בכל מה שירצה אך לשמו ית' זולתי ז' מצות אבל לנו בני"ש נתנה התורה גדר וגבול וכל המעשה נכלל בציווי ואזהר בציווי נייחד כוונתנו להבורא ית"ש וגדר החסידות לדקדק בהן עד קצה האחרון ולפרוש מאחד משבעים משער האיסור וליזהר בכל דקדוקי סופרים ואזהרות שאסור לנו מיום מ"ת אשר צוה ה' ולהאזין ואם יעקב לקח ב' אחיות ועמרם נשא דודתו זה היה קודם מ"ת אבל מעת שקיבל משה התורה מסיני לא תתחלף ולא תסור ח"ו אף ששייג כי כן ראוי לו לפי תקון נשמתו באיזו עבודה וקו"ח אנו שהשנתנו הכל ה' והשפקתנו ג"כ הבל ומה שאחז"ל גדולה עבירה לשמה זהו כמו שבארו גבי יעל אשת חבר הקיני כו' נמצא ככ' האריז"ל שהיתה גלגול ועוד שכוונתה היה להציל כלל ישראל וחלילה לדמות לזה שאר דברים כפי סברותינו ואין דומה כו'.

נפש החיים

העליונים, באיזה מעשה שתהיה ובאיזה אופן ובאיזה זמן שיהיה, ולא במעשים ומצות קבועים וסדורים שיהיו חק ולא יעבור. כמו יעקב אבינו ע"ה בענין צאן לבן והמקלות, וכן אמר המגיד להבית יוסף בענין הנוך, שהיה תופר מנעלים ובכל זמנא דמעיל מחטא בסנדלא הוה משבח לקודשא בריך הוא, עיין מגיד משרים פרשת מקץ. ואף שאמרו רז"ל (יומא כז ע"ב) האבות קיימו כל התורה, וכן אמרו בויקרא רבה (פ"ב סי' י') מלמד שלמד נח תורה, לא שהיו מצווים ועושים והיה להם ההלכה והדין כך, אלא כמו שכתבתי לעיל סוף שער א', שהמה קיימו את התורה מחמת שהשיגו בנפלאות השגתם תקוני העולמות וסדרי הכחות העליונים אשר יתקנו בכל מצוה ומצוה. אבל היה גם כן הרשות נתונה להם לעבדו גם במעשים וענינים אחרים לבד המצות, ואף גם לעבור על איזה מצוה שלא כתורה כפי שראו והשיגו שזה הענין והמעשה הפרטית הוא נצרך אז לתיקון העולמות. (ועיין מזה בסוף ספר האמונות לרש"ט וכן הביא שם כן בשם רבינו חושיאל גאון ז"ל, רק שקיצר מאד בענין כדרכם בקודש של כל הראשונים ז"ל שהעלימו והסתירו מאד כל הענינים). ואתה תחזה אם עיני שכל לך שאין כאן לא ראייה ולא סמך כלל, אף לא משענת קנה רצוץ, כי האמת הברור כמו שנתבאר לעיל סוף שער א' שהעבודה על זה הדרך לא היתה נוחת אלא קודם מתן תורה לבד, אבל מעת שבא משה והורידה לארץ, לא בשמים היא, והוכחנו שם בע"ה מענין חזקיהו עם ישעיהו, שאסור לנו לשנות ח"ו משום אחת מהנה ממצות ה', אף אם תהיה הכוונה לשם שמים, ואף אם ישיג האדם שאם יקיים מצותו המוטלת עליו, יוכל למיפק מיניה חורבא באיזה ענין, ואף גם בשב ואל תעשה, עם כל זה אין הדבר מסור ביד האדם להמנע ממנה ח"ו כי טעמי מצות לא נתגלו ועיין שם באורך.

פרק ה

עוד אחת יוכל לפתותך בחבילות ראיות שתכלית עבודת האדם הוא רק להשיג יראת הרוממות, ורק על זה יהיו עיניו ולבו כל הימים, ושיראת העונש ובושה מבני אדם היא מדה גרועה שבגרועות, והראוי לשרש אותה מלבך, ויניח לך יצרך להוסיף יראה על יראה ביראת הרוממות, עד שיקבע בלבך שיראת העונש והבושה מבני אדם היא עבירה, ותהיה בורח ממנה כבורח מן העבירה, עד שיוכל להיות שתלכד ברשתו שלא לאפרושי מאיסורא בזמן שאין לך יראת הרוממות כראוי, ויקל לך כל דבר באשר יראה לך פנים מפנים שונים בזה, ויוכל להולד מזה שאם יוכיחך אדם ויראה לך שאתה עובר על איזה דין, ישיאך לבך שלא לאפרושי מזה כל זמן שיראת המוכיח על פניך, באמריך שרק אין יראת אלהים בזה, רק יראת אדם ויראה חצונית, וכבר הורונו חז"ל בברכת (כז ע"ב) רבי יוחנן בן זכאי לתלמידיו, שתהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם וכו'. ומי לנו גדול וחסיד מרב עמרם חסידא, ועם כל זה כשנודמן לידו פעם אחת דבר עבירה פתאום, רחמנא ליצלן, כמובא שלהי קדושין (פא ע"א). נלחם בתחבולות להנצל מרשת יצרו, אף מחמת הבושה מהבריות, רק שלא לעבור ח"ו על מצות בוראו יתברך שמו. ונראה הגם שהקדוש ברוך הוא חס על כבודן של צדיקים, עם כל זה קבעה להאי עובדא בתלמוד להורות לנו דרכי ה' הישרים.

ועתה הראיתך קצות דרכי היצר המתחפש בכל מיני תחבולות, כמו שאמרו רז"ל (קדושין ל ע"ב) א"ר יצחק יצרו של אדם מתחדש עליו בכל יום שנאמר רק רע כל היום. שלא די לו שמתגבר בתחבולותיו שהתנכל על האדם מתמול שלשום, אלא שעוד מתחדש כל יום בחדשות, וכאילו אינו מסיתו לרע כלל, ואדרבה מראה לאדם שכל מה שלמד תורה או פעל מצות עדן לא היה בהם שום טוב, והוא רק רע כל היום, ובזה הוא מתגבר על האדם, כמו שאמרו רז"ל (סוכה נב ע"ב) על פסוק צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו וכו', והוא היצר הרע הוא המלאך המות מלא עינים, וצופה לראות הנולד במה להכשיל. (כי ענין צפיה הוא על דבר שעתידי להיות אחר כך) עד אשר האדם לא ידע להזהר עוד.

נפש החיים

ואתה הקורא אל תדמה שמלבי הוצאתי הדברים, כי את כל זאת בחנתי ונסיתי כאשר נתתי לבי לדרוש ולתור, ועיני ראו רבים אשר יחפצו קרבת אלקים ונכשלים כמו אלה הדברים הנ"ל, אשר מפיהם אלי נאמרו מלבם, ובעיני ראיתי במקום אחד איזה אנשים שהורגלו בזה זמן כביר, עד שכמעט נשכח מהם זמן תפלת המנחה, שקבעו לנו רז"ל. ואדרבה נקבע בלבם מרוב ההרגל כמו דין והלכה שתפלת המנחה עיקרה אחר צאת הכוכבים. וכשאדם אומר לחברו נתפלל תפלת מנחה הוא משיבו נראה ונעיין אם כבר נראו הכוכבים ברקיע, וה' יסלח להם ויכפר לשונה ופתי.

אבל לבך תשית לדעת חכמים בעלי תורה אשר כבר הורונו חז"ל שהעיקר הוא עשיית המצוה בזמנה בכל פרטיה ודקדוקיה חק ולא יעבור, וטהרת המחשבה טובה תצורף למעשה אז תלך לבטח, וזה וזה יתקיימו בידיך. ומשנה מפורשת שנו (אבות פ"ג מ"ט) כל שמעשיו מרובים מחכמתו אף גם חכמתו מתקיימת בקדושה וטהרה ודביקות. ומי זוטר הוא מה שהמשילו חז"ל, כל שמעשיו מרובים מחכמתו לאילן שענפיו מועטין ושרשיו מרובין שכל הרוחות שבעולם אין מזיזין אותו ממקומו, והשומע ישמע.

נפש החיים

שער ד פרק א

עוד זאת אמרתי לבא במגלת ספר כתוב בגודל החיוב של עסק התורה על כל איש ישראל יום ולילה. ולהרחיב מעט הדבור בלשון מדברת גדולת יקר תפארתה ומעלתה של התורה, והאדם הישר⁸⁸⁷ העוסק והוגה בה בתורת חסד על לשונו⁸⁸⁸, לעשות נחת רוח ליוצרו ובוראו יתברך שמו, ואיש דעת המאמין בה לתומכה ולסעדה ולהחזיק בדקיה. אחרי אשר זה ימים רבים לישראל שהושפל עסק תורה הקדושה בכל דור ודור, והן עתה בדורות הללו בעוונותינו הרבים נפלה מאד מאד נתונה בסתר המדרגה התחתונה רחמנא ליצלן. כאשר עינינו הרואות עתה ברבת בני עמנו מגודל סבל משא עול הפרנסה ה' ירחם.

וגם כמה מאותן אשר קרבת אלקים יחפצון⁸⁸⁹, המה בחרו לעצמם לקבוע כל עיקר לימודם בספרי יראה ומוסר כל הימים בלא קביעות עיקר העסק בתורה⁸⁹⁰ במקראות והלכות מרובות, ועדן לא ראו מאורות מימיהם, ולא נגה עליהם אור התורה, ה' יסלח להם כי כוונתם לשמים. אבל לא זו הדרך ישכון בהם אור התורה. והאמת כי ספרי יראה הנם ככל דרכי ה' הישרים, כי דורות הראשונים היו קבועים כל ימיהם בעסק והגיון תורה⁸⁹¹, תקועים באהלי המדרשות בגופי תורה, ושלחבת אהבת תורה⁸⁹² היה בוער בלבם כאש בוערת באהבת ויראת ה' טהורה, וכל הפצם להגדיל כבודה ולהאדירה והרחיבו גבולם בתלמידים רבים הגונים למען תמלא הארץ דעה. וכאשר ארכו הימים הנה כן דרכו של היצר מעולם להתקנא בעם ה' אלה, כאשר המה דורכים בדרך ה' כראוי להטיל בהם ארס, עד שכמה מהתלמידים שמו כל קביעותם ועסקם רק בפלפול של תורה לבד ולא זולת כלל, ושנינו במשנתנו (אבות פ"ג מ"ז) אם אין יראה אין חכמה, ועוד הרבה מאמרי רז"ל מזה כמו שיובא להלן פרק ד' אי"ה. לזאת התעוררו עצמם כמה מגדוליהם עיני העדה, אשר דרכם בקדש לשקוד על תקנת כלל אחינו בית ישראל ליישר ההדורים, ולגדור פרצותם, להרים המכשול מדרך עם ה', ומלאו את ידם לבוא בתוכחות במוסרים ומדות, וחברו ספרי יראה להישיר לב העם להיותם עוסקים בתורה הקדושה ובעבודה, ביראת ה' טהורה. אמנם כל איש תבונות⁸⁹¹, אשר שכלו ישר הולך⁸⁹², יבין מדעתו⁸⁹³ כי לא כיונו בהם להזניה ח"ו העסק בגופי התורה, ולהיות אך עסוק כל הימים בספרי מוסרם, אלא כוונתם רצויה היתה שכל עיקר קביעת לימוד עם הקדש יהיה רק בתורה הקדושה שבכתב ובעל פה והלכות מרובות הן הן גופי תורה, וגם ביראת ה' טהורה.

והן עתה בדורות הללו בעוה"ר נהפוך הוא, הגבוה השפל, שכמה וכמה שמו כל עיקר קביעת לימודם רוב הימים רק בספרי יראה ומוסר, באמרם כי זה כל האדם בעולמו לעסוק בהם תמיד, כי המה מלהיבים הלבבות אשר אז יכנע לבבו להכניע ולשבר היצר מתאוותיו ולהתיישר

מאיר הנפש

⁸⁸⁷ עי' לעיל הערה 118.

⁸⁸⁸ והוא מיוסד על לשון הפסוק במשלי לא כו, ו עי' סוכה מט ע"ב דמיירי דווקא בתורה לשמה.

⁸⁸⁹ לשון זו מיוסדת על מאמה"כ בישעיה נח ב, והנה ע"ש במש"כ רש"י דהכוונה לחפץ להראות עצמם כאילו רוצים לקיים אך כוונתם לרעה. והוא נפלא מאוד שכן נוקט בלשון זו על המתרשלים בלימוד התורה⁸⁹⁰ ק במעטה של צדקות.

⁸⁹⁰ למימרא, שלימוד מוסר גופא איננו קיום של מצות תלמוד תורה, הרי הוא קריאת תנ"ך והבנת הלכותיה של התורה שבעל פה. אמנם יש בזה מצוה של יראת ה', וחיובו הוא ככל מצוה, שיש לקיימה.

⁸⁹¹ עי' ע"ח שער טו פרק ד שתואר זה הולם את מי שמתעלה לתקן את מעשיו.

⁸⁹² עי' לעיל הערה 118.

⁸⁹³ עי' בגמ': לא במרכבה ביחיד אלא אם כן הוא חכם ומבין מדעתו (חגיגה י"א ע"ב), ועי' מש"כ ב"ע רכז ע"ב לפרש דהיינו שהוא עומד במעלת המתקלא, ובמעלת עולם התיקון.

נפש החיים

במדות טובות⁸⁹⁴, וכתר תורה מונח בקרן זוית. ובעיני ראיתי בפלך אחד שכל כך התפשט אצלם זאת, עד שברוב בתי מדרשם אין בהם רק ספרי מוסר לרוב, ואפי' ש"ס אחד שלם אין בו, ומח עיניהם מראות מהבין והשכיל לבותם אשר לא זו הדרך בחר בו ה' כי לא ירצה, ועוד מעט בהמשך הזמן יוכלו להיות ח"ו ללא כהן מורה ותורה מה תהא עליה.

הן לזאת עצור במלין מי יוכל, מלהודיע בשבטי ישראל נאמנה ליראי ה' וחושבי שמו, את הדרך ילכו בה, לאורה של תורה. אוי לנו מיום הדין אוי לנו מיום התוכחה, על עון ביטולה של תורה, כאשר הוא ית"ש יקנא לה לתבוע עלבונה.

ותחלה אשים דברתי בענין עסק התורה לשמה מהו ענין לשמה, כי גם זה פרי הטאת לכמה המונעים עצמן מעסק התורה הקדושה, בחשבם כי ענין לשמה פירושו בדביקות גדול בלי הפסק, וגם רעה חולה יותר מזה שסוברים בדעתם שעסק התורה בלא דביקות אין כלום, וללא שום תועלת ח"ו⁸⁹⁵. לזאת כשרואין עצמן שאין לבם הולך לזאת המדרגה שיהא לימודם בדביקות תמידי לא יתחילו כלל ללמוד, וע"כ תפוג תורה ח"ו. ומהמשך הענינים יתבאר אי"ה ממילא מעלתה של התורה הקדושה והאדם העוסק בה כראוי. לזאת ההכרח להביא קצת מאמרי רז"ל בש"ס ומדרשים וזוהר אשר במ ידובר נפלאות מעלת התורה הקדושה והעוסק בה, וגודל שכרה ועונשה ר"ל. הגם שכל אלו המאמרים ידועים ומפורסמים עם כל זה קבצתים להלהיב לבות החפצים להתדבק באהבת תורתו יתברך, ולהתלונן בצל העליון נורא.

שער ד פרק ב

ענין עסק התורה לשמה. האמת הברור כי לשמה אין פירושו דביקות כמו שסוברים עתה רוב העולם, שהרי ארז"ל במדרש (תהלים א') שבקש דוד המע"ה מלפניו יתברך שהעוסק בתהלים יחשב אצלו יתברך כאלו היה עוסק בנגעים ואהלות⁸⁹⁶. הרי שהעסק בהלכות הש"ס בעיון ויגיעה הוא ענין יותר נעלה ואהוב לפניו יתברך מאמירת תהלים, ואם נאמר שלשמה פירושו דביקות דוקא, ורק בזה תלוי כל עיקר ענין עסק התורה, הלא אין דביקות יותר נפלא מאמירת תהלים כראוי כל היום. וגם מי יודע אם הסכים הקב"ה ע"י בזה, כי לא מצינו בדבריהם ז"ל מה תשובה השיבו הוא יתברך על שאלתו (כמו שמצינו (ב"ב יז ע"א) ואידך ההוא רחמי' הוא דקא בעי). וגם כי היה די לענין הדביקות במסכת אחת או פרק או משנה אחת שיעסוק בה כל ימיו בדביקות, ולא כן מצינו לרז"ל (סוכה כז ע"א) שאמרו על ריב"ז שלא הניח מקרא משנה הלכות ואגדות כו', והיינו כי מהעלות על לבו תמיד כי עדן לא יצא ידי חובתו עסק התורה לשמה במה שלמד עד עתה, לזאת היה שוקד כל ימיו להוסיף לקח תמיד מיום ליום ומשעה לשעה. ובמשלי רבתא (פרק י) אר"י בא וראה כמה קשה יום הדין שעתידי הקב"ה לדון את כל העולם כולו כו' בא מי שיש בידו מקרא ואין בידו משנה, הקב"ה הופך את פניו ממנו ומצירי גיהנם מתגברין בו כו', והם נוטלין אותו ומשליכין אותו לגיהנם. בא מי שיש בידו שני סדרים או שלשה, הקב"ה א"ל בני כל ההלכות למה לא שנית

מאיר הנפש

⁸⁹⁴ למימרא שכאלו התורה אינה משפיעה דיו ח"ו על המידות וע"כ אומרים כי יש להעדיף לימוד היראה. ועי' בבהגר"א על ספד"צ לט ע"א, ז"ל, עיקר האדם הוא רוחו, ושלמעלה הנשמה, ושלמטה הנפש שיתופא דגופא, עכ"ל. ולכן יש מקום לטעות שזהו עיקר עבודת האדם.

⁸⁹⁵ עי' תיקוני זהר כו ע"ב: חכמה ובינה אינן נסתרות במוחא ולבא ברחימו ודחילו ואורייתא בלא דחילו ורחימו לא פרחת לעילא.

⁸⁹⁶ רז"ל המדרש, ועליהם הוא אומר, (תהלים יט, טו) יהיו לרצון אמרי פי. יעשו לדורות ויכתבו לדורות אמרי פי ויחוקקו לדורות. ולא יהיו קורין בהם כקורין בספרים אלא יהיו קורין בהן ונוטלין שכר עליהם כנגעים ואהלות.

ועי' רש"י חגיגה יד ע"א שנגעים ואהלות הם הלכות עמוקות. אמנם יש להעיר כי מכאן שיש כאן מעלה בהלכות עמוקות ומורכבות יותר מהלכות פשוטות. וכן עי' שבת קטו שאסור לקרוא בספרי כתובים והטעם משום ביטול בית המדרש. אם כן מוכח לכאורה שעצם הלימוד בשטחיות יותר ממה שיכול באמת חשוב ביטול תורה, וכמו שמפרש רבינו לקמן.

נפש החיים

אותם כו'. בא מי שיש בידו הלכות, א"ל בני תורת כהנים למה לא שנית שיש בו כו'. בא מי שיש בידו תורת כהנים, הקב"ה א"ל בני חמשה חומשי תורה למה לא שנית שיש בהם קריאת שמע תפילין ומזוזה. בא מי שיש בידו חמשה חומשי תורה, א"ל הקב"ה למה לא למדת הגדה כו'. בא מי שיש בידו הגדה, הקדוש ברוך הוא א"ל בני תלמוד למה לא למדת כו'. בא מי שיש בידו תלמוד, הקב"ה א"ל בני הואיל ונתעסקת בתלמוד צפית במרכבה כו' כסא כבודי האיך הוא עומד כו' השמל האיך הוא עומד ובכמה פנים הוא מתהפך כו', עיין שם באורך.

ומסתברא נמי הכי, שהרי כמה הלכות מרובות יש בש"ס שבעת אשר האדם עוסק בהם הוא צריך לעיין ולהעמיק מחשבתו ושכלו בעניני הגשמיות שבהם, כגון קניין ופתחי גדה שהן הן גופי הלכות, או המשא ומתן בש"ס וכללי דיני מינו של רמאות שהיה הרמאי יכול למעון, וכמעט בלתי אפשר שיהא אצלו אז גם הדביקות בשלימות כראוי.

שער ד פרק ג

אבל האמת כי ענין לשמה פירוש לשם התורה⁸⁹⁷. והענין כמו שפירש הרא"ש ז"ל על מאמר ר"א בר' צדוק (גדרים דף סב ע"א) עשה דברים לשם פעלן ודבר בהן לשמן ז"ל עשה דברים לשם פעלן, לשמו של הקב"ה שפעל הכל למענהו. ודבר בהן לשמן, כל דבורך ומשאך בדברי תורה יהיה לשם התורה כגון לידע ולהבין ולהוסיף לקח ופולפול ולא לקנטר ולהתנאות עכ"ל. דקדק לבאר שינוי לשונו דר"א ב"צ שבעשיה אמר לשם פעלן ובדבור אמר לשמן, לכן בענין העשיה פירש לשמו של הקב"ה שפעל הכל למענהו, ובענין הלמוד פירש לשם התורה כו' וכוונתו ז"ל מבואר היינו כי עשיית המצוה ודאי שצריכה להיות למצוה מן המובחר בדביקות ומחשבה טהורה שבטהורות כפי שכלו והשגתו כדי שיתקלם עילאה לגרום תיקוני העולמות וכחות וסדרים העליונים, זהו לשם פעלן, כי (משלי טז ד) כל פעל ה' למענהו, וארז"ל (מדרש תהלים יט) לקילוסו. ואם כי ודאי שגם במצות העיקר בהם לעכובא הוא העשיה בפועל, והכוונה היתירה וטוהר המחשבה אינה מעכבת כלל כמו שנתבאר לעיל (סוף שער א) על נכון בעז"ה, עם כל זה מצטרף קדושת וטוהר מחשבתו לעיקר העשיה בפועל לעורר ולפעול תקונים יותר גדולים בהעולמות, משאם היתה המצוה נעשית בלא דביקות וקדושת המחשבה, אבל על הנהגת האדם בשעת עסק התורה בדיני המצות והלכותיהן אמר ודבר בהן, רצה לומר הדבור בעניני המצות והלכותיהן, יהיה לשמן פי' לשם הדברי תורה, היינו לידע ולהבין ולהוסיף לקח ופולפול. (ורש"י ז"ל גי' אחרת היתה לו שם ודבר בהן לשם שמים לכן פירש שתהא כל כונתך לשמים, אמנם ענין ופירוש לשמה שארז"ל בכ"מ ודאי שגם רש"י ז"ל יפרש כפי' הרא"ש ז"ל כאן לפי גרסתו, וגם רש"י ז"ל כאן אין כונתו דביקות אלא דאתי לאפוקי שלא יהא לימודו לשם קינטור וגיאות כמו שכתב הרא"ש ז"ל, כדמוכח מסיום דברי ראב"צ אל תעשם עטרה להתגדל בהם כו'). וזהו שמסיים הש"ס (סוכה כז ע"א) גבי ריב"ז שלא הניח כו' לקיים מה שנאמר להנחיל אוהבי יש כו', שמבואר הענין שם בכל אותה הפרשה שהוא מאמר התורה הקדושה עצמה⁸⁹⁸, אשר בחוץ תרונה שיש לאל ידה להנחיל וליתן שכר טוב לכל ההוגה ועוסק בה מחמת אהבתה עצמה ממש, היינו להוסיף בה לקח ופולפול, וזהו אוהבי.

מאיר הנפש

⁸⁹⁷ עי' בהגר"א על תיקוני זהר ב ע"ד וז"ל, דעסקין באורייתא לשמה, ר"ל בשביל השכינה, לייחד אותה עם התורה, והענין של לשמה, שלומד על מנת לקיים מצותיה של התורה, והמצות הן בשכינה אם כן הוא לשמה. ועי' שם נ ע"ג זכאין אינון אם כו', ר"ל שלומדים לשמה כמש"ל דמשתדלין באורייתא כו' לשמה והנה ב' תורות שבכתב ובע"פ הם חו"ב ימינא ושמאלא והנה לשמה הוא בעד"א כליל שניהם והוא דחילא ורחימא דאו"א דעד"א כוללם והם ד' עטרין דכולל חג"ת כמ"ש בז"ח ש"ה והם יראה ואהבה ותורה שבכתב ובע"פ ד' אותיות הוי"ה.

⁸⁹⁸ כלומר שכאן בפרק זה של משלי התורה עצמה היא המדברת וכמבואר בהדיא בפשטי המקראות שם.

שער ד פרק ד

אמנם ודאי דאי אפשר לומר שאין צריך לענין עסק התורה שום מוהר המחשבה ויראת ה' חלילה, שהרי משנה שלימה שנינו (אבות פ"ג מ"ז) אם אין יראה אין חכמה, ואמרו (יומא עב ע"ב) מאי דכתיב, למה זה מחיר ביד כסיל לקנות חכמה ולב אין, אוי להם לת"ח שעוסקים בתורה ואין בהם יראת שמים כו'. ובשמות רבה (פ"מ ס' א') כל מי שהוא יודע ואין בידו יראת הטא אין בידו כלום שקפלויות⁸⁹⁹ של תורה ביראת הטא. ובהקדמת הזוהר (יא ע"ב) אמר רשב"י שהיראה איהי תרעא לאעלא לגו מהימנותא ועל פקודא דא אתקיים כל עלמא כו' ודא עקרא ויסודא לכל שאר פקודין דאורייתא מאן דנטיר יראה נטיר כולא לא נטיר יראה לא נטיר פקודי אורייתא כו'⁹⁰⁰ ע"ש.

-----מאיר הנפש-----

⁸⁹⁹ פי' כלי השמירה.

⁹⁰⁰ ז"ל בשלימות: פתח רבי שמעון בפקודי אורייתא ואמר פקודי אורייתא דיהב קב"ה לישראל כלהו באורייתא בארץ כלל כתיבי בראשית ברא אלה"ם הדא היא פקודא קדמאה דכלא ואקרי פקודא דא יראת יהו"ה דאקרי ראשית דכתיב (תהלים קיא י) ראשית חכמה יראת יהו"ה (משלי א ז) יראת יהו"ה ראשית דעת בגין דמלה דא ראשית אקרי ודא איהי תרעא לאעלא גו מהימנותא ועל פקודא דא אתקיים כל עלמא יראה אתפרש לתלת סטרין תרין מנייהו לית בהו עיקרא כדקא יאות וחד עיקרא דיראה אית בר נש דדחיל מקב"ה בגין דייחון בנוהי ולא ימותון או דחיל מעונשא דגופיה או דממוניה ועל דא דחיל ליה תדיר אשתכח יראה דאיהו דחיל לקב"ה לא שוי לעיקרא אית בר נש דדחיל מן קב"ה בגין דדחיל מעונשא דההוא עלמא ועונשא דגיהנם תרין אלין לאו עיקרא דיראה אינון ושרשא דיליה יראה דאיהי עיקרא למדחל בר נש למאריה בגין דאיהו רב ושליט עיקרא ושרשא דכל עלמין וכלא קמיה כלא חשיבין כמה דאתמר (דניאל ד לב) וכל דיירי ארעא כלא חשיבין ולשוואה רעותיה בההוא אתר דאקרי (נ"א ב) יראה בכה רבי שמעון ואמר ווי אי אימא ווי אי לא אימא אי אימא ינדעון חייבין היך יפלחון למאריהון אי לא אימא יאבדון חברייא מלה דא באתר דיראה קדישא שרי מלרע אית יראה רעה דלקי ומחי ומקטרג ואיהי רצועה לאלקאה חייביא ומאן דדחיל בגין עונש דמלקיותא וקטרוגא כמה דאתמר לא שריא עליה ההיא יראת יהו"ה דאקרי יראת יהו"ה לחיים אלא מאן שריא עליה ההיא יראה רעה ואשתכח דשריא עליה ההיא רצועה יראה רעה ולא יראת יהו"ה ובגין כך אתר דאקרי יראת יהו"ה ראשית דעת אקרי ועל דא אתכליל הכא פקודא דא ודא עקרא ויסודא לכל שאר פקודין דאורייתא מאן דנטיר יראה נטיר כולא לא נטיר יראה לא נטיר פקודי אורייתא דהא דא תרעא דכלא ובגין כך כתיב בראשית דאיהי יראה ברא אלה"ם את השמים ואת הארץ דמאן דעבר על דא עבר על פקודי אורייתא ועונשא דמאן דעבר על דא האי רצועה רעה אלקי ליה.

[תרגום: פתח רבי שמעון במצוות התורה ואמר, מצוות התורה שנתן הקדוש ברוך הוא לישראל, כולן כתובות בתורה בדרך כלל. "בראשית ברא אלהים", זוהי המצוה הראשונה של הכל, ונקראת מצוה זו יראת ה', שנקראת ראשית, שכתוב "ראשית חכמה יראת ה'", "יראת ה' ראשית דעת". משום שדבר זה נקרא ראשית, וזה השער להכנס לתוך האמונה, ועל המצוה הזו מתקיים כל העולם. היראה נפרדת לשלשה צדדים, שנים מהם אין בהם עיקר כראוי, ואחד עיקר של יראה. יש אדם שירא מהקדוש ברוך הוא כדי שיחיו בניו ולא ימותו, או שירא מעונש של גופו או של ממונו, ועל כן ירא ממנו תמיד. נמצאת היראה שהוא ירא מן הקדוש ברוך הוא לא שם אותה לעיקר. יש אדם שפוחד מן הקדוש ברוך הוא משום שפוחד מעונש אותו העולם ומעונש הגיהנם. שני אלה אינם עיקר ושורש של היראה. היראה שהיא עיקר, שאדם יירא מרבנו משום שהוא גדול ושולט, עיקר ושורש של כל העולמות, והכל לפניו כלא חשובים, כמו שנאמר "וכל דיירי הארץ כלא חשובים, ולשים את רצונו באותו המקום שנקרא (ב) יראה.

בכה רבי שמעון ואמר, אוי אם אומר, ואוי אם לא אומר. אם אומר, ידעו הרשעים איך יעבדו את רבונם, אם לא אומר יאבדו החברים את הדבר הזה. במקום ששורה יראה קדושה, מתחיל מלמטה יראה רעה שמלקה ומכה ומקטרגת, והיא הרצועה להלקות את הרשעים, ומי שפוחד בגלל עונש המלקות והקטרוג כמו שנתבאר, לא שורה עליו אותה יראת ה' שנקראת יראת ה' לחיים, אלא מי שורה עליו, היראה הרעה ההיא, ונמצא ששורה עליו הרצועה ההיא, יראה רעה ולא יראת ה'. ולכן המקום שנקרא יראת ה' נקרא ראשית דעת, ועל כן נכללת כאן המצוה הזו, וזה העיקר והיסוד לכל שאר המצוות של התורה. מי ששומר היראה, שומר הכל. לא שומר יראה, לא שומר את מצוות התורה. שהרי זה השער של הכל. ולכן כתוב "בראשית", שהיא יראה, "ברא אלהים את השמים ואת הארץ", שמי שעובר על זה, עובר על מצוות התורה, ועונשו של מי שעובר על זה, הרצועה הרעה הזו מלקה אותו].

עי' ביהל אור ח"ב יט ע"א שהאריך בעניין זה וז"ל, ענין מהימנותא אמור בכ"מ על ו"ק, והענין כי כל אמונתינו הוא בשם הוי"ה וכו' וזהו מהימנותא ועיקר השם הוא בו"ק כידוע, ששם נתגלה הוייתו, שלכן נקרא ו"ק מהימנותא, ואף אם יקרא לכל ע"ס מהימנותא, לפי שכולם בכללות נכללו בשם הוי"ה כידוע, עכ"ל. אמנם לכאורה הדבר צ"ע, שכן עי' ברע"מ פנחס רלט ע"א ובזהר בראשית טז ע"ב, שם מבואר בפירוש שאמונה ענינה מלכות דאצילות, וכן איתא בבהגר"א על תיקוני זהר ו ע"א ד"ה מסט' דשכינתא,

נפש החיים

ובפ' בהר (קח ע"א) מאי עול מלכות שמים, אלא כהאי תורא כו' הכא נמי אצטריך ליה לבר נש לקבלא עליה עול בקדמייתא ולבתר דיפלא ליה בכל מה דאצטריך ואי לא קביל עליה האי בקדמייתא לא ייכול למפלא הה"ד עבדו את ה' ביראה מהו ביראה כד"א ראשית חכמה יראת ה' כו' וע"ד האי בקדמייתא הוא דכלא כו' בגין דבהאי עייל לשאר קדושה ואי האי לא אישתכח לגביה לא שריא ביה קדושה דלעילא כו'⁹⁰¹. ואמרו עוד (אבות פ"ג מ"ט) כל שיראת הטאו קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת. כי יראת ה' תחלה היא עיקר הקיום של חכמת התורה, וכמשרו"ל (שבת ל ע"א) אמר ר"ל מאי דכתיב והיה אמונת עתיך כו' אמונת זה סדר זרעים כו' השיב שם בזה הפסוק כל הש"ס ומסיים, ואפ"ה יראת ה' היא אוצרו. דמה הכתוב את התורה לרב תבואות והיראה לאוצר המחזיק בו המון תבואות ומשתמרים בתוכו, שיראת ה' היא האוצר לחכמת התורה הקדושה, שעל ידה תתקיים אצל האדם. ואם לא הכין לו האדם תחלה אוצר היראה הרי רב תבואות התורה כמונה על פני השדה למרמס רגל השור והחמור ח"ו שאינה מתקיימת אצלו כלל⁹⁰². וכן אמרו ע"ז הכתוב בשמות רבה (פ"ל ס"י י"ד) אתה מוצא אדם שונה מדרש הלכות ואגדות ואם אין בו יראת הטא אין בידו כלום, משל לאדם כו' יש לי אלף מדות של תבואה א"ל יש לך אפותיקאות ליתן אותם בהם כו' שנאמר והיה אמונת עתיך כו' ע"ש.

שער ד פרק ה

ולפי ערך גודל אוצר היראה אשר הכין לו האדם, כן על זה הערך יוכל ליכנס ולהשתמר ולהתקיים בתוכו תבואות התורה, כפי אשר יחזיק אוצרו. כי האב המחלק תבואה לבניו הוא מחלק ונותן לכל אחד מדת התבואה כפי אשר יחזיק אוצרו של הבן אשר הכין על זה מקודם. שאף אם ירצה האב וידו פתוחה ליתן לו הרבה, אמנם כיון שהבן אינו יכול לקבל יותר מחמת שאין אוצרו גדול כל כך שיוכל להחזיק יותר, גם האב אי אפשר לו ליתן לו עתה יותר. ואם לא הכין לו הבן אף אוצר קטן גם האב לא יתן לו כלל, כיון שאין לו מקום משומר שתתקיים אצלו, כן הוא יתברך שמו ידו פתוחה כביכול להשפיע תמיד לכל איש מעם סגולתו, רב חכמה ובינה יתירה, ושתתקיים אצלם ויקשרם על לוח לבם, להשתעשע אתם בבואם לעולם המנוחה, ותלמודם בידם. אמנם הדבר תלוי לפי אוצר היראה שתקדם אל האדם, שאם הכין לו האדם אוצר גדול של יראת ה' טהורה, כן ה' יתן לו חכמה ותבונה ברוב שפע כפי שתחזיק אוצרו*, הכל לפי גודל אוצרו. ואם לא הכין האדם אף אוצר קטן שאין בו יראתו יתברך כלל ח"ו, גם הוא יתברך לא ישפיע לו שום חכמה כלל, אחר שלא תתקיים אצלו כי תורתו נמאסת ח"ו כמו שאמרו חז"ל⁹⁰³.

שאמונת ישראל עניינה מלכות. והנראה, שבאמת אמונה עניינה הזיווג של ז"א ונוק', שהרי אין לנוק' גילוי מצד עצמה אלא רק מצד מה שמקבלת מז"א. אמנם ההשגה שלנו בו היא לעולם דרך המלכות בלבד.

⁹⁰¹ ז"ל בשלימות: מאי עול מלכות שמים אלא כהאי תורא דיהבין עליה עול בקדמייתא בגין לאפקא מניה טב לעלמא ואי לא קביל עליה ההוא עול לא עביד מידי הכי נמי אצטריך ליה לב"נ לקבלא עליה עול בקדמייתא ולבתר דיפלא ביה בכל מה דאצטריך ואי לא קביל עליה האי בקדמייתא לא ייכול למפלא הה"ד עבדו את ה' ביראה מהו ביראה כד"א ראשית חכמה יראת ה' ודא מלכות שמים ובג"כ עול מלכות שמים וע"ד האי בקדמייתא הוא דכלא מאן אוכח תפלה בקדמייתא של יד בגין דבהאי עייל לשאר קדושה ואי האי לא אישתכח לגביה לא שריא ביה קדושה לעילא.

[תרגום: מה זה עול מלכות שמים, אלא כאותו שור שנותנים עליו עול בהתחלה, כדי להוציא ממנו טוב לעולם. ואם לא מקבל עליו אותו עול, לא עושה דבר. כך גם צריך לאדם לקבל עליו עול בהתחלה, ואחר כך שיעבוד בו בכל מה שצריך, ואם לא יקבל עליו את זה בהתחלה, לא יוכל לעבוד, זהו שכתוב עבדו את ה' ביראה, מה זה ביראה, כמו שנאמר "ראשית חכמה יראת ה'", וזו מלכות שמים, ולכן עול מלכות שמים. ועל כך זוהי הראשית של הכל. מי מוכיח? תפלה, בהתחלה של יד, משום שבזה הוא נכנס לשאר הקדושה, ואם זה לא נמצא אצלו לא שורה עליו קדושה למעלה.]

ע"י זהר פנחס רנו ע"ב ובתיקונים (תיקון י"ט דף טל ע"ב) ובתז"ח (לב ע"ב).

⁹⁰² ע"י יהל אור ח"ג ח ע"ג ששור וחמור מרמזים לעשו וישמעאל, ובאר שם שבחינות אלו מלמדים על היותם שורש המידות הרעות.

⁹⁰³ כוונתו לדייק את הנאמר בגמ' שבת ה"ד לעיל: "מוטב שלא העלית".

נפש החיים

ועל זה אמר הכתוב (תהלים קיא י) ראשית חכמה יראת ה'. וכמבואר בהקדמת הזוהר (דף ז ע"ב) ר"ח פתח ראשית חכמה יראת ה' בו' האי קרא הכי מבעי ליה סוף חכמה בו', אלא אייהי ראשית לאעלא לגו דרגא דחכמתא עלאה בו' תרעא קדמאה לחכמה עלאה יראת ה' אייהי בו'⁹⁰⁴ ע"ש.

הגה"ה

וזוהי יבואר מאמרס ז"ל ריש פרק הרואה (ברכות דף נה ע"א) אין הקב"ה נותן חכמה אלא למי שיש בו חכמה שנאמר ובלבד כל חכם לב נתתי חכמה יהיב חכמתא לחכימין (דניאל ב כא). ולכאורה יפלא דל"כ חכמה הראשונה מאין תמצא אלא האדם, אמנם הענין כי כתוב מפורש שגם היראה נקראת חכמה כמ"ס (איוז כח כח) ויאמר לאדם הן יראת ה' היא חכמה, והוא מטעם הנ"ל שהיא אורכו הטוב של החכמה שתקתמר ותתקיים בה, זה שאמרו שאין הקב"ה נותן ומשפיע חכמה העליונה של התורה שתתקיים אצלו ויהא תלמודו זידו אלא למי שיש בו חכמה, היינו אורח היראה שהיא מוכרחת שתקדם אצל האדם כנ"ל. (ואיש תבונות יבין פנימיות מאמרס ז"ל זה לדרכנו ע"פ סתרי הזוהר וכתבי האריז"ל אשר אמרו שהחכמה העליונה מתגלית רק ע"י מדת מלכותו יתברך, היינו קבלת עול מלכות שמים⁹⁰⁵ כנ"ל). וזוהי יובן גם כן שמאין לרז"ל שאמרו אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד (ברכות ח' ע"א) וצ"ל אין עומדין (לג ע"ב) אמרו אין לו להקב"ה צבית גניזו אלא אורח של יראת שמים בלבד. ולדברינו צאמת הכל אחד ולכן אמרו אורח של יראת שמים ע"כ.

הרי מבואר הגם שהיראה היא מצוה אחת, ואמרו בירושלמי (ריש פאה פ"א מ"א) שכל המצוות אינן שוות לדבר אחד מן התורה, אמנם מצוות קניית היראה ממנו יתברך רבה היא מאד, מצד שהיא מוכרחת לעיקר הקיום ושימור התורה הקדושה, ובלתה גם נמאסת ח"ו בעיני הבריות לכן צריכה שתקדם אצל האדם קודם עסק התורה.

שער ד פרק ו

לזאת האמת שזו היא הדרך האמתית, אשר בזה בחר הוא יתברך שמו שבכל עת שיכין האדם עצמו ללמוד, ראוי לו להתיישב קודם שיתחיל על כל פנים זמן מועט ביראת ה' טהורה בטהרת הלב, להתודות על חטאתו מעומקא דלבא, כדי שתהא תורתו קדושה וטהורה. ויכוין להתדבק בלימודו בו בתורה בו בהקב"ה, היינו להתדבק בכל כחותיו לדבר ה' זו הלכה, ובוהו הוא דבוק בו יתברך ממש כביכול, כי הוא יתברך ורצונו חד כמו שכתוב בזוהר⁹⁰⁶. וכל דין והלכה מתורה הקדושה הוא רצונו יתברך שכן גזרה רצונו, שיהא כך הדין כשר או פסול טמא וטהור אסור ומותר חייב וזכאי, וגם אם הוא עסוק בדברי אגדה שאין בהם נפקותא לשום דין, גם כן הוא

מאיר הנפש

⁹⁰⁴ ז"ל בשלימות: בראשית רבי חייא פתח (תהלים קיא י) ראשית חכמה יראת יהו"ה שכל טוב לכל עושיהם תהלתו עומדת לעד ראשית חכמה האי קרא הכי מבעי ליה סוף חכמה יראת יהו"ה בגין דיראת יהו"ה סוף חכמה אייהי (נ"א אלא אייהי ראשית) לאעלא לגו דרגא דחכמתא עלאה הה"ד (שם קיח יח) פתחו לי שערי צדק זה השער ליהו"ה ודאי דאי לא ייעול בהאי תרעא לא ייעול לעלמין למלכא עלאה דאיהי עלאה וטמיר וגניז ועביד ליה תרעין אלין על אלין ולסוף כל תרעין עבד תרעא חד בכמה מנעולין בכמה פתחין בכמה היכלין אלין על אלין אמר כל מאן דבעי למיעל לגבאי תרעא דא יהא קדמאה לגבאי מאן דיעול בהאי תרעא יעול אוף הכי תרעא קדמאה לחכמה עלאה יראת יהו"ה אייהי ודא אייהי ראשית. תרגום: "בראשית". רבי חייא פתח "ראשית חכמה יראת ה' שכל טוב לכל עושיהם תהלתו עומדת לעד". "ראשית חכמה", פסוק זה כך היה צריך לכתוב, סוף חכמה יראת ה', בגלל שיראת ה' היא סוף חכמה. (אלא היא ראשית) להכנס לתוך הדרגה של חכמה עליונה. זהו שכתוב "פתחו לי שערי צדק", "זה השער לה", ודאי. שאם לא יכנס בשער זה, לא יכנס לעולמות [עליונים]. [משל] למלך עליון שהוא עליון נסתר וגנוז, ועשה לו שערים אלה על אלה, ובסוף כל השערים עשה שער אחד בכמה מנעולים, בכמה פתחים, בכמה היכלות אלה על אלה, ואמר, כל מי שרוצה להכנס אלי, שער זה יהיה ראשון לגבי, מי שיכנס בשער זה, יכנס. גם כן שער ראשון לחכמה עליונה, יראת ה' היא. וזוהי ראשית.

⁹⁰⁵ שכן מלכות נקראת "חכמה תתאה" (זהר בראשית כו ע"ב).

⁹⁰⁶ עי' זהר יתרו צ ע"ב שם איתא "הוא ושמו חד", ועי' שעה"פ עג ע"ב בפרשת יתרו ש'שמו' בגימטריא 'רצון'. ועי' פלח הרימון שער ד פרק ג' ז"ל, והוא ושמה חד הוא ורעותיה חד, וזה שמו שהוא רצונו מיוחד במחשבתו יתברך.

נפש החיים

דבוק בדבורו של הקב"ה, כי התורה כולה בכלליה ופרטיה ודקדוקיה, ואפילו מה שהתלמיד קמץ שואל מרבנו, הכל יצא מפיו יתברך למשה בסיני כמו שאמרו רז"ל (סוף פ"ב דמגילה (כא ע"ב) ובפ"ק דברכות ה' ע"א, ובקהלת רבה ס"א פ"א, ושם בסי' ה' פ"ו, ובירושלמי פ"ב דפאה (ג ע"א) ובויק"ר פכ"ב סי' א') ע"ש, ובשמות רבה (פמ"ג סי' א') כתב לך את הדברים האלה בשעה שנגלה הקב"ה בסיני ליתן תורה לישראל אמר למשה על הסדר מקרא ומשנה הלכות ואגדות שנאמר וידבר אלוקים את כל הדברים האלה אפילו מה שהתלמיד שואל לרב, עד כאן.

ולא עוד, אלא כי גם באותו העת שהאדם עוסק בתורה למטה, כל תיבה שמוציא מפיו, הן הן הדברים יוצאים כביכול גם מפיו יתברך באותו העת ממש. כדאשכחן בפ"ק דגיטין (ו ע"ב) גבי פלגש בגבעה ותזנה עליו פלגשו ר' אביתר אמר זבוב מצא לה ר"י אמר נימא כו' ואשכחיה ר"א לאליהו א"ל מאי קעביד קב"ה, א"ל עסיק בפלגש בגבעה, ומאי קאמר אביתר בני כך הוא אומר יונתן בני כך הוא אומר. והיינו מפני שר"א ור"י עסקו ביניהם בענין פלגש בגבעה אז באותו עת גם הוא יתברך שנה דבריהם ממש.

והוא יתברך שמו ודבורו חד, וכמפורש בתוה"ק במשנה תורה (דברים יט ט) לאהבה את ה' אלקיך כו' ופירושוהו רז"ל בנדרים בברייתא (סב ע"א) דקאי על עסק התורה ע"ש, וסיפיה דקרא, ולדבקה בו⁹⁰⁷. ולכן אמר דוד המע"ה (תהלים קיט עב) טוב לי תורת פיך כו' אמר כי לבי שמח בעמלי בתורה הקדושה ברוב עוז בהעלותי על לבי שהיא תורת פיך, שכל תיבה ממש מהתורה שאני עוסק בה כעת הכל יצא וגם עתה היא יוצאת מפיד יתברך⁹⁰⁸.

ולכן כל התורה קדושתה שוה בלי שום חילוק ושינוי כלל ח"ו, כי הכל דבור פיו יתברך שמו ממש. ואם חסר בספר תורה אות אחת מפסוק אלוף תמנע היא נפסלת כמו אם היה נחסר אות אחת מעשרת הדברות או מפסוק שמע ישראל, וכמ"ש גם הרמב"ם ז"ל⁹⁰⁹ והוא מתנא דבי אליהו (סא"ז פ"ג⁹¹⁰).

שער ד פרק ז

ולואת ראוי להאדם להכין עצמו כל עת קודם שיתחיל ללמוד להתחשב מעט עם קונו יתברך שמו בטהרת הלב ביראת ה', ולהטהר מעונותיו בהרהורי תשובה כדי שיוכל להתקשר ולהתדבק בעת עסקו בתורה הקדושה בדבורו ורצונו יתברך שמו. וגם יקבל על עצמו לעשות ולקיים ככל הכתוב בתורה שבכתב ובעל פה, ואשר יראה ויבין דרכו והנהגתו מתורה הקדושה. וכן כשרוצה לעיין בדבר הלכה ראוי להתפלל שיזכהו יתברך לאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא לכוין לאמיתה של תורה.

וכן באמצע הלימוד הרשות נתונה להאדם להפסיק זמן מועט טרם יכבה מלבו יראתו יתברך שמו שקיבל עליו קודם התחלת הלימוד, להתכוון מחדש עוד מעט ביראת ה' כשרז"ל עוד (שבת לא ע"א) משל לאדם שאמר לשלוחו העלה לי כור של חטים לעליה כו' אמר לו עירבת לי

מאיר הנפש

⁹⁰⁷ צ"ע אם כוונת רבינו לבאר שמכאן שדביקות בתורה היא דבקות בו ית', ולכן אין מקום להרגש של אהבה ויראה.

⁹⁰⁸ עי' שם בליקוטי תורה באריכות.

⁹⁰⁹ והיינו בהקדמת הרמב"ם לפרק חלק, ב"ג העיקרים, ז"ל, והיסוד השמיני תורה מן השמים והוא שצריך להאמין כי כל התורה הזאת המצויה בידינו היום הזה היא התורה שנתנה למשה והיא כולה מפי הגבורה ר"ל שהשיגה כולה מפי הקדוש ברוך הוא בהשגה שנקראת אמירה ע"ד העברת הדבור ואין מי שידע ההשגה ההיא [אלא הוא ע"ה אשר השיג אותו, ושהוא במעלת לבלר] ויכתוב מה שנאמר מדברי הימים וענייני התורה ומצותיה ולכן נקרא ע"ה מחוקק ואין הפרש בין בני חם כוש ומצרים ובין אנכי יי' אלוהיך ושמע ישראל יי' א-להינו הכל מפי הגבורה והכל תורת יי' תמימה טהורה קדושה ואמת.

⁹¹⁰ עי' שם פרק ב': מכאן אמרו, אפילו אם אין בידו של אדם לא מקרא ולא משנה אלא הוא יושב וקורא כל היום הפסוק (שם לו) ואחות לוטן תמנע אפי' הכי שכר תורה בידו.

נפש החיים

בהן קב חומטין, א"ל לא א"ל מוטב שלא העלית, וקאי על אמצע העסק בתבואות חכמת התורה שראוי גם כן לערב בתוכו יראתו יתברך כדי שתתקיים תלמודו בידו. ולכן סמך אצלו הברייתא תני דבי ר"י מערב אדם קב חומטין בכור של תבואה ואינו חושש, והוא דין מדיני גזל ואונאה אשר מקומו בס' נזיקין ומאי שייטי' הכא. אמנם הורונו בזה שכמו במשא ומתן הגם שנראה כגזל ואונאה, אמנם כיון שהקב עפר הוא השימור והקיום של כל הכור תבואה אינו חושש משום גזל, כן רשאי האדם להפסיק ולבטל זמן מועט מהלימוד להתבונן מעט ביראת ה' ואינו חושש בזה משום ביטול תורה, כיון שהוא הגורם שתתקיים אצלו חכמת התורה.

שער ד פרק ח

אמנם דון מינה נמי מענין ב' המשלים שהמשילו ז"ל בענין התורה והיראה, היפך מאשר שגו בזה כמה מרבית בני עמנו, שקובעים כל עסק לימודם בספרי יראה ומוסר לבד. שכמו בענין קדימת האוצר להתבואה שבתוכו, וכי יעלה כלל על לב אדם כיון שכל קיום ושימור התבואה הוא האוצר, יעסוק כל זמנו או רובו בבנין האוצר לבד ולא יכניס בו תבואה מעולם. כן איך יעלה על לב איש לומר שזה תכלית האדם מישראל, שישים כל קביעת לימודו בבנין האוצר של יראת שמים לבד, והוא אוצר ריק, ולא עלתה בידו מכל עמלו רק מצוה אחת של ה' אלקיך תירא (דברים ו יג), וגם אין עליה שם אוצר כלל.

ולא כיוונו רז"ל במאמרם הנ"ל אין לו להקב"ה כו' אלא אוצר של יראת שמים בלבד, אלא על אותה היראה שבתוכה מונחים המון תבואות מקרא משנה והלכות ושאר עניני התורה, שהיראה היא אוצר הטוב ומשמרת שיתקיימו אצלו ערוכים ושנונים בפיו וחרותים על לוח לבו, כמו שמוכח ומוכרח ממה שכתוב עוד, אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד (ברכות ח ע"א). (וכידוע בשרש דבר ענין ב' הבחינות של תורה ויראת ה' במדות העליונים שבחינת היראה לית לה מגרמה כלום⁹¹¹ כי היא נקיה באה, רק שהיא אוצר בית קיבול השפע עליון מבחינת התורה⁹¹², וכמ"ש (חבקוק ב ט) וה' בהיכל קדשו⁹¹³. וע' בתיקונים (תיקונים ב' וג'⁹¹⁴). וז"ש (משלי טו טז) טוב מעט ביראת ה' מאוצר רב ומהומה בו.

מאיר הנפש

⁹¹¹ רמז בזה לבחי' נוק', ועי' זהר וישב קפא ע"א. למימרא שכל הארתה באה מז"א וכמ"ש ו.

⁹¹² כלומר מבחי' ז"א.

⁹¹³ שם הו"ה ב"ה כאן מרמז על ז"א, ו"היכל" הוא כינוי לנוק'. ועי' זהר תרומה קעח ע"א.

⁹¹⁴ ר"ל שבגירסת הגר"א המה תיקון אחד, וז"ל, בראשית תמן ירא"ת, מה אשתאר מאינון אתון ש"ב, ורזא דמלה שב ביראת ה', ואם לית דחילו לית חכמה, כמה דאוקמוהו אם אין יראה אין חכמה, בגין דיראה היא אוצרא לחכמה, איהי גניזו דילה, איהי טמירו דילה, איהי ביתא דמלכא, ודא תקונא תליתאה, כגוונא דא בראשית רא"ש ב"ת, ורזא דמלה (משלי כד ג) בחכמה יבנה בית, ומאן דבעי למחזי למלכא לית ליה רשו למחזייה אלא בביתיה, ורזא דמלה חכמה לא אשתמודעא אלא בביתיה. כגוונא דא עמודא דאמצעייתא דאיהו יקר'ק, לא אשתמודע לנביא וחזזה אלא בהיכליה דאיהו אדנ"י, ורזא דמלה (חבקוק ב ט) וה' בהיכל קדשו, ואיהי (תהלים סג ג) כן בקדש חזיתך, בקוד"ש בגימטריא בית, ואיהי כלילא משבע היכלין, משבע ארעין, ועלייהו אמר דוד (תהלים קטז ט) אתהלך לפני ה' בארצות החיים, ועמודא דאמצעייתא איהו כליל שבע רקיעין, ועלייהו אמר דוד (תהלים קטו טז) השמים שמים לה', ולית ידיעא כלל במלכא ובמלבושיה ובתקוניה לבר נש בעלמא עד דייעול לביתיה ולהיכליה, דאיהי ב', ועלה אתמר (ישעיה נו ז) כי ביתי בית תפלה יקרא לכל העמים.

תרגום: בראשית שם ירא"ת, מה נשאר מאותן אותיות ש"ב, וסוד הדבר, שב ביראת ה' ואם אין יראה אין חכמה כמו שבארוה אם אין יראה אין חכמה משום שיראה היא אוצר לחכמה היא הגניזה שלה היא הטמנה שלה היא בית המלך וזה תקון שלישי כמו זה בראשית רא"ש ב"ת וסוד הדבר, בחכמה יבנה בית ומי שרוצה לראות את המלך אין לו רשות לראותו אלא בביתו וסוד הדבר, החכמה לא נודעת אלא בביתו, כמו זה העמוד האמצעי שהוא יהו"ה לא נודע לנביא וחזזה אלא בהיכלו שהוא אדנ"י, וסוד הדבר, וה' בהיכל קדשו והיא כלולה משבעה היכלות משבע ארצות ועליהם אמר דוד אתהלך לפני יהו"ה בארצות החיים ועמוד האמצעי הוא כולל שבעה רקיעים ועליהם אמר דוד השמים שמים ליהו"ה ואין ידיעה כלל במלך ובמלבושו ובתקונו לבן אדם בעולם עד שיכנס לביתו ולהיכלו שהיא ב' ועליה נאמר כי ביתי בית תפלה יקרא לכל העמים.

נפש החיים

שער ד פרק ט

וכן בענין ההיתר להפסיק באמצע הלימוד להתבונן עוד מעט ביראת ה', שהמשילוהו ז"ל להיתר עירוב הקב הומטין בכור תבואה. מינה נמי שכמו שאם עירב בכור תבואה יותר מקב הומטין, אשר איננו צריך לקיום התבואה, הרי הוא גזל ואונאה. כן בענין היראה אם יאריך בה האדם זמן יתר מכדי מדתה הנצרך לקיום ושימור רב תבואות התורה, הרי הוא גזול אותו הזמן העודף מהתורה שהיה צריך ללמוד באותו העת, כי לא הורשה לעסוק בהתבוננות וקניית היראה אלא כפי אשר ישקול בשכלו לפי טבעו וענינו⁹¹⁵, שזה העת הוא צורך והכרחי לו לעסוק בקניית היראה ומוסר לצורך השימור והקיום של תבואות התורה.

ובאמת כי האדם הקבוע בעסק התורה לשמה כמו שפירשנו בפ"ג ענין לשמה, איננו צריך לרוב עמל ויגיעה ואורך זמן העסק בספרי יראה עד שיוקבע בלבו יראתו יתברך כאותו האדם אשר איננו קבוע בעסק התורה. כי התורה הקדושה מעצמה תלבישהו יראת ה' על פניו, במעט זמן ויגיעה מועטת על זה. כי כך דרכה וסגולתה של התורה הקדושה, כמו ששינונו (אבות פ"ז מ"א) כל העוסק בתורה לשמה כו' ומלבשתו ענוה ויראה. ובמשלי רבתא (פ"א) חכמה ומוסר אוילים בזו אם מוסר למה חכמה ואם חכמה כו' אלא אם למד אדם תורה ויושב ומתעסק בה כדי צרכו הרי בידו חכמה ומוסר ואם לאו כו'. ובתד"א (סדר אליהו רבה פרק י"ח) ועל הנחל יעלה על שפתו מזה ומזה כל עץ מאכל כו' (יחזקאל מז יב) ומהו העץ אשר יעלה בנחל זה, אלו ת"ח שיש בהם תורה מקרא ומשנה הלכות ואגדות ומעשים טובים ושימוש ת"ח כו', משלו משל למה הדבר דומה כו', כך תלמידי חכמים בעולם הזה בדברי תורה כיון שקראו את המקרא ושנו כו' ודברי תורה מתוק עליהם הקב"ה מרחם עליהם, ונותן בהם חכמה ובינה ודעה והשכל לעשות מעשים טובים, ותלמוד תורה והכל מתוקן לפנייהם כו'.

שער ד פרק י

ובשעת העסק והעיון בתורה ודאי שאין צריך אז לענין הדביקות כלל כנ"ל (פרק ג), שבהעסק ועיון לבד הוא דבוק ברצונו ודבורו יתברך, והוא יתברך ורצונו ודבורו חד. והוא ענין מאמרם ז"ל בשמות רבה (פל"ג סי' ו') אדם לוקח הפץ שמא יכול לקנות בעליו, אבל הקב"ה נתן תורה לישראל ואומר להם כביכול לי אתם לוקחים כו'. וזה שכתוב בכמה מקומות בזוהר דקב"ה ואורייתא חד⁹¹⁶, וגדולה מזו בפ' בשלח (ס' ע"א) ואוליפנא דקב"ה תורה איקרי כו', ואין תורה אלא קב"ה. וגם כי שרשה העליון של התורה הקדושה הוא בעליון שבהעולמות הנקראים עולמות האין סוף⁹¹⁷, סוד המלבוש הנעלם⁹¹⁸ הנזכר בסתרי פליאות חכמה מתורת רבינו האריז"ל, שהוא

מאיר הנפש

⁹¹⁵ עי' בר"ח פ"א מ"א ד"ה הם אמרו שלשה דברים, ששיעורו חמש דקות לכל ט"ו שעות.
⁹¹⁶ עי' זהר יתרו צ ע"ב: אורייתא כלא שמא חד הוי שמא קדישא דקב"ה ממש מאן דזכי באורייתא זכא בשמא קדישא ר' יוסי אמר בקב"ה ממש זכי דהא הוא ושמיה חד הוא.
[תרגום: כל התורה הוא שם א', שם קדוש של הקב"ה ממש. מי שזוכה בתורה זוכה בשם הקדוש. ר' יוסי אמר בהקב"ה ממש זוכה, שהרי הוא ושמו אחד הוא.]
ועי' הקדו"ש ו ע"א ז"ל, כי כל התורה כולה שמותיו של הקב"ה כי כל שמותיו הנה הם הגילויים עצמן אשר הוא עצמו ית"ש נתגלה באותן השמות ע"י האצילות.

⁹¹⁷ דהיינו העולמות שלמעלה מעולם האצילות עי' דע"ה ח"א מז ע"א.
⁹¹⁸ דבר זה לא אינו נמצא בכתבי הרח"ו אלא רק בכתבי הרמ"ע מפאנו ששמע מרבו רבי ישראל סרוק שלמד מהאריז"ל לפני בא הרח"ו לפניו. מוכח מכאן שהגר"א לא ביטל מסורה זו אע"ג שאינה מהרח"ו. והנה עי' פת"ש א"א לו, ז"ל, [אנ"י] נעשה בסוד אנכ"י, וסוד נורא מאד יש בזה, ע"פ מה שידוע מענין עולם המלבוש שחצי התחתון נתקפל למעלה בסוד רל"א פנים ואחור"ר (ס"י פ"ב מ"ד) שסוד ההתקפלות ה"ס חורבן העולם ועליית התחתונים למעלה, והוא ברזא דאלב"ם סליק ונחית, והם א' דאנכי ול', ע"כ. ועי' הקדו"ש עח ע"א הסבר הענין שכל התגלות אורות ית' היא דרך המלבוש, וסוד המלבוש העליון הוא אור א"ס, ובזה היה צמצום כדי לגלות מה שנתגלה, ומה שנשאר ממנו הוא הרל"א שערס, ואכ"מ.

נפש החיים

ראשית סוד אותיות התורה הקדושה. וכמו שכתוב (משלי ח כב) ה' קנני ראשית דרכו קדם מפעליו מאז⁹¹⁹. וזהו שאמרו ז"ל שקדמה לעולם היינו גם מכל העולמות כולם, שהרי אמרו (בב"ר פ"א ס"י ד') שקדמה לכסא הכבוד. והאמת שקדמה כביכול גם לעולם האצילות יתברך כנ"ל, אלא שהאצילות נקרא אין, ומסוד הכסא מתחיל סוד השיעור קומה כביכול⁹²⁰, לכן אמרו שקדמה לכסא הכבוד, ולכן בה⁹²¹ נאצלו ונבראו כל העולמות עליונים ותחתונים, כמו שכתוב (משלי ח) ואהיה אצלו אמן, ואמרו ז"ל (מדרש תנחומא בראשית פרק א') אל תיקרי אמן אלא אמן וכו'. ובמשלי רבתא (רפ"ט) חכמות בנתה ביתה זו התורה שבנתה כל העולמות.

והענין כי התורה הקדושה היא דבורו יתברך, ובמאמר פיו יתברך במעשה בראשית נבראו העולמות כולם, שע"י סידור גלגול צרופי האותיות עפ"י סדר הרל"א שערים פנים ואחור⁹²², שבמאמר (בראשית א א) בראשית ברא וכו'⁹²³ נאצלו ונבראו העולמות עליוני עליונים רבי רבון בכל סדר מצבם ופרטי עניניהם, וכל הנכלל בהם וכן בכל מאמר ומאמר שבו על דרך הנ"ל, נבראו כל פרטי המינים והענינים שבאותו הסוג שעליו נאמר אותו המאמר, כמו שכתוב בזוהר (תרומה קסא ע"א) דכד ברא קוב"ה עלמא אסתכל בה באורייתא וברא עלמא ובאורייתא אתברי עלמא כמה דאוקמוה דכתיב ואהיה אצלו אמן כו' אורייתא צווחת ואהיה אצלו אמן כי ברא קוב"ה עלמא דעד לא אתברי עלמא אקדימת אורייתא כו' וכד בעא קוב"ה למברי עלמא הוה מסתכל בה באורייתא בכל מלה ומלה ועביד לקבלה אומנותא דעלמא בגין דכל מלין ועובדין דכל עלמין באורייתא אינון כו' באורייתא כתיב בה בראשית ברא וכו' אסתכל בהאי מלה וברא את השמים כתיב בה ויאמר אלקים יהי אור אסתכל בהאי מלה וברא את האור וכן בכל מלה ומלה דכתיב בה באורייתא אסתכל קוב"ה ועביד ההוא מלה וע"ד כ' ואהיה אצלו אמן כנ"ד כל עלמא אתברי⁹²⁴ ע"כ. ולכן כל התורה בכלל וכל העולמות כלליהם ופרטיהם וסדורם וכל עניניהם

מאיר הנפש

⁹¹⁹ עי' זהר ח" & כד ע"ב שזה מדבר על היות הקב"ה בונה עולמות ומחריבן שזהו בסוד חכמה. והנה פשוט דברי הזהר הם על עולם האצילות, אמנם כאן רבינו מייחס את הדבר למעלה למעלה. ועי' ז"ח ה ע"א: כתיב "ה' קנני ראשית דרכו קדם מפעליו מראש", הפסוק הזה חוזר על כל התורה, שהיא היתה ראשית דרכי אל, שהתורה נבראת אלפים שנה קודם שנברא העולם, ע"כ. ויתכן שזהו מקורו של רבינו.

עי' תיקוני זהר עא ע"ב, דאורייתא בשמא דקודשא בריך הוא אתבריא, וע"ש בביאור הגר"א שמקורו ממש"כ ה' קנני ראשית דרכו".

⁹²⁰ כוונתו שכאן יוצא מכלל "אין" לגילוי.

⁹²¹ בתורה.

⁹²² עי' ס"י פרק ב' משנה ד' וה', וכן עי' זהר בראשית לג ע"ב. והנה הדבר נעשה על ידי רל"א השערים שבכ"ב האותיות, שכן הם כולם בסוד מלכות דאצילות, ומהם נבראו כל העולמות ב"ע (דע"ה סח ע"ג). טעם הדבר, שכן כ"ב האותיות הם שורש התיבות שבהם נברא הכל, ולכן לעולם כל מלכות כוללת כ"ב אותיות.

⁹²³ עי' עמק המלך ג ע"א ז"ל: נבנית גם כן משני רל"א הנזכרים שהם משונים זו מזו, כנזכר בזוהר בראשית [ב ע"ב], שאומר רב המנונא סבא ע"ה, 'תרי אלפי שני' נרמזים בפסוק, ב'ראשית ב'רא אל'הים א'ת דהיינו שני ביתין ושני אלפין, לרמוז אל ה' רל"א הנזכרים.

⁹²⁴ ז"ל בשלימות: זכאין אינון כל אינון דמשתדלי באורייתא בגין דכד ברא קודשא בריך הוא עלמא אסתכל בה באורייתא וברא עלמא ובאורייתא אתברי עלמא כמה דאוקמוה דכתיב (משלי ח ל) ואהיה אצלו אמן אל תקרי אמן אלא אמן וכי אורייתא אומנא הוה אין למלכא דבעי למעבד פלטרין אי לא שוי לגביה אומנא לא יכיל למעבד פלטרין כיון דפלטרין אתעבידו לא סליק שמא אלא דמלכא אלין פלטרין דעבד מלכא מלכא שוי באינון פלטרין מחשבה כך קודשא בריך הוא בעי למברי עלמא אסתכל באומנא ואף על גב דאומנא עבד פלטרין לא סליק שמא אלא דמלכא אלין פלטרין דעבד מלכא ודאי מלכא בנה פלטרין אורייתא צווחת ואהיה אצלו אמן כי ברא קודשא בריך הוא עלמא דעד לא אתברי עלמא אקדימת אורייתא תרין אלפא שנין לעלמא וכד בעא קודשא בריך הוא למברי עלמא הוה מסתכל בה באורייתא בכל מלה ומלה ועבד לקבלה אומנותא דעלמא בגין דכל מלין ועובדין דכל עלמין באורייתא אינון ועל דא קודשא בריך הוא הוה מסתכל בה וברא עלמא לאו דאורייתא ברא עלמא אלא קודשא בריך הוא באסתכלותא דאורייתא ברא עלמא אשתכח דקודשא בריך הוא איהו אומנא ואורייתא לקבליה ולגביה אומנא דכתיב ואהיה אצלו אמן ואהיה אמן לא כתיב אלא אצלו הואיל וקודשא בריך הוא אסתכל בה

נפש החיים

כולם כלולים ורמוזים בעשר המאמרות דמעשה בראשית, וכמו שכתב רבינו הגדול הנאון החסיד מוהר"א זצוק"ל בפ"י על הספד"צ בפ"ה⁹²⁵, ועיין בזה בווהר (בראשית מז ע"א⁹²⁶).

אצלו הוה אומנא ואי תימא מאן יכיל למהוי אומנא לגביה אלא אסתכלותא דקודשא בריך הוא בגוונא דא (ד"א אתעביד כלא בלא עמל ויגיעה דכתיב (תהלים לג ו) בדבר יהו"ה שמים נעשו וגו' בגוונא דא באסתכלותא דיליה היא אומנא) באורייתא כתיב בה (בראשית א א) בראשית ברא אלה"ם את השמים ואת הארץ אסתכל בהאי מלה וברא את השמים באורייתא כתיב בה ויאמר אלה"ם יהי אור אסתכל בהאי מלה וברא את האור וכן בכל מלה ומלה דכתיב בה באורייתא אסתכל קודשא בריך הוא ועבד ההיא מלה ועל דא כתיב ואהיה אצלו אמון כגוונא דא כל עלמא אתברי כיון דאתברי עלמא כל מלה ומלה לא הוה מתקיים עד דסליק ברעותא למברי אדם דיהוי משתדל באורייתא ובגינה אתקיים עלמא השתא כל מאן דאסתכל בה באורייתא ואשתדל בה כביכול הוא מקיים כל עלמא קודשא בריך הוא אסתכל באורייתא וברא עלמא בר נש מסתכל בה באורייתא ומקיים עלמא אשתכח דעובדא וקיומא דכל עלמא אורייתא איהי בגין כך זכאה איהו בר נש דאשתדל באורייתא דהא איהו מקיים עלמא.

[תרגום: אשריהם כל אלו שמשתדלים בתורה. ובגלל שכאשר ברא הקדוש ברוך הוא את העולם התבונן בתורה וברא את העולם, ובתורה נברא העולם כמו שבארוה שנאמר "ואהיה אצלו אמון" (משלי ח) אל תקרי "אמון" אלא "אמן". וכי התורה היתה אמון? כן, - (משל) למלך שרצה לעשות פלטרין, אם לא לוקח לעצמו אמון, לא יכול לעשות הפלטרין. כיון שנעשה הארמון, אינו עולה אלא בשמו של המלך. באותם ארמונות שעשה המלך, שם המלך מחשבה באותם ארמונות. כך הקדוש ברוך הוא רצה לברוא את העולם - הסתכל באמון, ואף על גב שהאמן עשה את הארמון, לא עולה אלא בשמו של המלך, אלו הארמונות שעשה המלך. ודאי המלך בנה הארמונות, התורה צווחת "ואהיה אצלו אמון" - בי ברא הקדוש ברוך הוא את העולם, בטרם שנברא העולם הקדימתו התורה אלפים שנים לעולם. וכשרצה הקדוש ברוך הוא לברוא את העולם, היה מתבונן בתורה בכל דבר ודבר, ועשה כנגדה אומנותו של עולם, משום שכל הדברים והמעשים של כל העולמות הם בתורה, ולכן הקדוש ברוך הוא היה מתבונן בה ובורא את העולם. לא שהתורה בראה את העולם, אלא הקדוש ברוך הוא בהתבוננות של התורה ברא את העולם. נמצא, שהקדוש ברוך הוא הוא האומן, והתורה כנגדו ואליו אומן. שנאמר "ואהיה אצלו אמון" "ואהיה אמון" לא נאמר, אלא אצלו, הואיל והקדוש ברוך הוא התבונן בה, אצלו היתה אומן. ואם תאמר, מי יכול להיות אמון (ביחס) אליו, אלא התבוננות הקדוש ברוך הוא בגוון זה (נעשה הכל בלא עמל ויגיעה שנאמר "בדבר ה' שמים נעשו וגו" בצורה זו בהסתכלות שלו - זו אמנות) בתורה, נאמר בה "בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ" (בראשית א) הסתכל בדבר זה וברא את השמים. בתורה כתוב בה "ויאמר אלהים יהי אור" בדבר הזה התבונן, וברא את האור. וכן בכל דבר ודבר שנאמר בתורה התבונן הקדוש ברוך הוא ועשה אותו הדבר. ולכן נאמר "ואהיה אצלו אמון". כמו כן נברא כל העולם, כיון שנברא העולם, בכל דבר ודבר לא התקיים עד שעלה ברצון לברוא אדם שיהיה משתדל בתורה, ובגללה התקיים העולם. כעת, כל מי שמסתכל בתורה ומשתדל בה, כביכול הוא מקיים את העולם. הקדוש ברוך הוא, הסתכל בתורה וברא את העולם. אדם מתבונן בתורה, ומקיים את העולם. נמצא, שכל מעשה וקיומו של עולם היא התורה. משום כך, אשרי האיש שמשתדל בתורה, שהרי הוא מקיים את העולם.]

⁹²⁵ לד ע"א וז"ל, והכלל כי כל מה שהיה והוה ויהיה עד עולם, הכל כלול בתורה מבראשית עד לעיני כל ישראל, ולא הכללים בלבד אלא אפילו פרטיו של כל מין ומין, ושל כל אדם בפרט, וכל מה שאירע לו מיום הולדו עד סופו, וכל גלגוליו וכל פרטיו ופרטיו פרטיו, וכן של כל מין בהמה וחיה, וכל בעל חי שבעולם, וכל עשב וצומח ודומם וכל פרטיהם ופרטי פרטיהם, בכל מין ומין ואישי המינים עד לעולם, ומה שיאירע להם ושרשם, וכן כל מ"ש באבות ומשה וישראל כלם הן בכל דור ודור, שכלם מתגלגלים ניצוצותיהם בכל דור ודור כידוע וכן כל מעשיהם מאדה"ר עד סוף התורה הוא בכל דור כידוע למבין, וכ"ה בכל אדם ואדם לבד, כמו שהתחיל לבאר במדרש הנעלם ברמז, וכל זה נכלל כלו בפרשת בראשית עד נח כמ"ש כאן בס"ד, וכללו נכלל בפרשה הראשונה עד ברא אלקים לעשות כנ"ל, וכלל כללי הכללים בפסוק ראשון בז' תיבות ז' אלפי שנה. [הגהה, ובמקום אחר כתב שמקור כלל הכללים הוא בתיבת בראשית ו' אותיות ודגש של ה'].

⁹²⁶ ז"ל: ויכלו השמים והארץ וכל צבאם רבי אלעזר פתח (תהלים לא כ) מה רב טובך אשר צפנת ליראיך פעלת לחוסים בך נגד בני אדם תא חזי קב"ה ברא לבר נש בעלמא ואתקין ליה למהוי שלים בפולחניה ולאשתקנא ארחוי בגין דיזכי לנהורא עלאה דגניז קב"ה לצדיקיא כמה דאת אמר (ישעיה סד ד) עין לא ראתה אלה"ם זולתך יעשה למחכה לו ובמה (ס"א זכי ב"ג) יזכי ליה לבר נש לההוא נהורא באורייתא דכל מאן דאשתדל באורייתא בכל יומא יזכי למהוי ליה חולקא בעלמא דאתי ויתחשב ליה כאלו באני עלמין דהא באורייתא אתבני עלמא ואשתכלל הה"ד (משלי ג יט) יהו"ה בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה וכתביב (שם ח ל) ואהיה אצלו אמון ואהיה שעשועים יום יום וכל דאשתדל בה שכליל עלמין וקיים ליה ותא חזי ברוחא עביד קב"ה עלמא וברוחא מתקיימא רוחא דאינון דלעאן באורייתא וכל שכן רוחא דהבל דרביי דבי רב.

[תרגום: "ויכלו השמים והארץ וכל צבאם" רבי אלעזר פתח "מה רב טובך אשר צפנת ליראיך, פעלת לחוסים בך נגד בני אדם" (תהלים לא). בא וראה, הקדוש ברוך הוא ברא אדם בעולם, והתקין אותו להיות שלם בעבודתו ולתקן את דרכיו, כדי שיזכה לאור העליון שגנז הקדוש ברוך הוא לצדיקים. כמו שנאמר "עין

נפש החיים

ולכן אמרו בזהר (ח"ג קטו ע"ב) דאורייתא היא נהירו דכל עלמין וחיותא וקיומא ושרשא דכלהון⁹²⁷, והענין כי העולמות הולכים על סדר ההשתלשלות וההדרגה שכל עולם היותר עליון ונבונה הוא נשמתו וחיותו וקיומו ואורו של העולם שתחתיו לבד. אמנם יתרון עולם האצילות על הג' עולמות ב"ע שהוא מתפשט ומאיר לכל הג' עולמות ב"ע שתחתיו, ע' בעץ חיים (שער פנימיות וחיצונות דרוש ב'⁹²⁸ ושם ריש דרוש ח'⁹²⁹ וריש דרוש י'⁹³⁰ ובשער דרושי אבי"ע פ"ז⁹³¹ ובשער השמות פ"א⁹³² ובשער קליפת נגה פ"א⁹³³) שכולו אלקות גמור, כמ"ש בהקדמת התיקונים (ד ע"ב) דעשר ספירות דאצילות מלכא בהון איהו וגרמיה חד בהון איהו וחיוהי חד בהון, מה דלאו הכי בעשר ספירות דבריאה דלאו אינון ואיהו חד, לאו אינון וגרמיהון חד⁹³⁴, ולכן התורה הקדושה ששורשה העליון הנעלם הוא למעלה מעלה, גם מאצילות קדשו יתברך כנ"ל, וקב"ה ואורייתא כלא חד היא, הנפש והחיות ונהירו ושרשא דעלמין כלהו, שכמו שבעת הבריאה בה נאצלו ונבראו כולם כן מאז היא נשמתם וחיותם וקיומם על סדר מצבם, ובלתי שפעת אורה בהם כל רגע ממש להאירם להחיותם ולקיימם היו חוזרים כולם לתהו ובהו ממש.

שער ד פרק יא

לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לך (ישעיה סד) ובמה יזכה (זה) האדם לאותו האור בתורה? שכל מי שעוסק בתורה, בכל יום יזכה להיות לו חלק בעולם הבא, ויחשב לו כאלו בנה עולמות, שהרי בתורה נבנה העולם ונתקן. זה שנאמר "ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה" (משלי ג), ונאמר "ואהיה אצלו אמון ואהיה שעשועים יום יום" (שם ח), שכל מי שעוסק בה מתקן עולמות ומקיים אותם. ובא וראה, ברוח עשה הקדוש ברוך הוא את העולם, וברוח הוא מתקיים. רוח של אלו שעוסקים בתורה, וכל שכן רוח של הבל תינוקות של בית רבן.]

תרגום: שהתורה היא האור של כל העולמות, והחיות והקיום והשורש של כולם.

ז"ל: גם דע כי ג' כלים דחיצוניות הם כנגד ב"ע שבז"א, ולכן כנגדן ג' כלים, ובתוכם נר"ן שהם מלכות ות"ת ובינה, שהם ב"ע, שהם כנגד רוחניות ג' עולמות ב"ע.

ז"ל: המוחין התחתונים נעשין כלים אל העליונים וכן מראש אצילות עד סוף העשיה כלים העליונים הם מוחין לתחתונים יען היות הכל בחי' כלי ואין הפרש רק שזה פנימיות וזה חיצוניות. וכן עד"ז באורות, מה שהוא רוח לזה הוא נשמה לתחתון, ומה שהוא נפש לעליון נעשה רוח לתחתון, וכיוצא בזה. אמנם מאורות לא נעשה כלים, וכן מכלים לא נעשה אורות. אך אמנם זה שאמרנו אינו רק באצילות לבד, כי משם ולמטה כלים דאצילות נעשה נשמה לבי"ע והבן זה הסוד הגדול, שלכך אין ב"ע נקרא אלהות גמור, יען אפי' נשמתם הם כלים לבד דאצילות ולא אורות, אך להיותן מן אצילות נק' אלהות אשר שם. וזה ג"כ טעם גדול כמה נבדלות ב"ע מן האצילות, והוא כי אור העצמות הנמשך מלמעלה נשלם ומסתיים באצילות לבד.

שם מתחיל לדבר על היות שורש נשמת הצדיקים פנימי יותר מאשר נשמת המלאכים. ואח"כ ממשיך בזה"ל: מן הניצוצין שיוצאין מהכלים החצונים של עולם ההוא נעשין ממנו נשמות המלאכים עצמן כעד"ז הכלים החצונים בעצמן של האצילות כאשר יורדין אל ג' עולמות תחתונים דבי"ע נעשים ממש בחי' נשמה של עצמות אורות ההם של העולמות עצמן ורוחם ונפשם של עולמות ההם הם לבושים אל הנשמה הנ"ל (אלא שצ"ע אם יורדין ב' בחי' הכלים החצונים והפנימים נמצא כי החיצונים נעשה נשמה אל הכלי החיצון של ג' עולמות והפנימי נעשה נשמה לכלי הפנימי של הג' עולמות או אם נאמר שאינם יורדין רק הכלים החיצונים לבדם ולזה הפירוש הב' הדעת נוטה כי העצמות אינו אלא אחד אבל אם גם כלים הפנימים יורדין א"כ יהיה למטה ב' מיני עצמות והדבר צ"ע).

אין אצלנו פרק ז', שכן מדלג שם מפרק ה' לפרק י"ג, ולכן נראה שכוונתו לפרק י"ג, ושם אכן מחלק שבאצילות מקבל את אור א"ס ממש המתגלה ללא מסך, אבל בריאה מקבלת את האור רק דרך מסך. ונודע כי אור העובר דרך מסך אינו עצמות האור הראשון אלא תולדתו בלבד, וע"כ משם ואילך הוא נקרא בשם "בריאה" ע"ש שהוא באמת בריאה חדשה שכביכול אינה מכלל עולם האצילות כלל.

שם איתא שכל עולם עליון ותחתון עומדים כצורת חותם ונחתם.

ז"ל: העולמות ב"ע הם לבושים אל האצילות כנודע, והוא באופן זה: כי ברדת המל', להיותה ראש לשועלים, מתלבשים הגופים העליונים למטה, כי כלי הפנימי של המוח לנשמה יורד בבריאה ונעשה שם נשמה, אף שהיא בחי' כלי מ"מ נעשה שם נשמה לעולם שתחתיו, אבל בעולם עצמו לא נעשה לעולם מבחי' כלי נשמה.

תרגום: שעשרה ספירות של האצילות הוא מלך בהם והוא ועצמותו וחיותו אחד בו, מה שאין כן בעשר הספירות של הבריאה שאין הוא והם אחד אין הם ועצמותו אחד.

נפש החיים

ולואת עיקר חיותם ואורם וקיומם של העולמות כולם על נכון הוא רק כשאנחנו עוסקים בה כראוי, כי קב"ה ואורייתא וישראל כולא חד⁹³⁵, שכל אחד מישראל שרש נשמתו העליונה מדובק ונאחו באות אחת מהתורה והיו לאחדים ממש⁹³⁶. ולכן אמרו בב"ר (פ"א סי' ד') שמחשבתן של ישראל קדמה לכל דבר, ולא בא לחלוק על מה שכתוב שהתורה קדמה לכל דבר, כי הכל אחד בשרשן, והיא היא. וז"ש מחשבתן של ישראל וכמו שאמרו ישראל עלה במחשבה, רצה לומר ראשית המחשבה, סוד הרעותא עלאה. כמ"ש בזהר (וירא דף קיח ע"ב) דהא ישראל סליק ברעותא דקוב"ה עד לא יברא עלמא⁹³⁷, והרעותא היא ראשית הכל, אלקות גמור כביכול מעולמות אין סוף, כנזכר שם בפ' נח (ס"ה ע"א) ופקודי (רס"ח ע"ב) אר"ש ארימית כו' דכד רעותא עלאה כו' וכל אינון נהורין מרזא דמחשבה עלאה ולתתא כלהו אקרונ א"ס⁹³⁸ ע"ש היטב, ובהנהגת

מאיר הנפש

⁹³⁵ אין בנמצא לשון כזו בשום מקום בחז"ל, אמנם עי' זהר אחרי מות עג ע"א: ישראל בתרין דרגין אינון סתים וגליא, דתנינן ג' דרגין אינון מתקשרן דא בדא, קוב"ה אורייתא וישראל, ע"כ. ואפשר לומר שהמה "חד" שהרי למעשה כולם מגלים מציאות א'.
⁹³⁶ לענין מקור לדברים, עי' לקמן הערה 1099.

⁹³⁷ תרגום: שהרי ישראל עלה ברצון דהקב"ה עד שלא נברא העולם.

⁹³⁸ ז"ל בשלימות: אמר רבי שמעון ארימת ידי בצלותין לעילא דכד רעותא עלאה לעילא לעילא קיימא על ההוא רעותא דלא אתידע ולא אתפס לעלמין רישא דסתים יתיר לעילא וההוא רישא אפיק מה דאפיק ולא ידע ונהיר מה דנהיר כלא בסתימו רעו דמחשבה עלאה למרדף אבתריה ולאנתנהרא מניה חד פריסו אתפרס ומגו ההוא פריסא ברדיפו דההיא מחשבה עלאה מטי ולא מטי עד ההיא פריסא נהיר מה דנהיר וכדין ההוא מחשבה עלאה נהיר בנהירו סתים דלא ידע והאי מחשבה לא ידע כדין בטש האי נהירו דמחשבה דלא אתידע בנהירו (נ"א דפרסא) דפרישא דקיימא דנהיר ממה דלא ידע ולא אתידע ולא אתגליא וכדין (נ"א האי) דא נהירו דמחשבה דלא אתידע בטש בנהירו דפריסא ונהרין כחדא ואתעבידו תשעה היכלין והיכלין לאו אינון נהורין ולא אינון רוחין ולא אינון נשמתין ולא אית מאן דקיימא בהו רעותא דכל תשע נהורין קיימי כלהו במחשבה דאיהו חד מנייהו בחושבנא כלהו למרדף אבתריהו בשעתא דקיימי במחשבה ולא מתדבקן ולא אתיידעו ואלין לא קיימי לאו ברעותא ולא במחשבה עלאה תפסין בה ולא תפסין באלין קיימין כל רזין דמהימנותא וכל אינון נהורין מרזא דמחשבה עלאה ולתתא כלהו אקרונ אין סוף.

[תרגום: אמר רבי שמעון הרימותי ידי בתפילות למעלה, שכשהרצון העליון למעלה למעלה עומד על אותו רצון שלא נודע ולא נתפס לעולמים, הראש הנסתר יותר למעלה, ואותו ראש מוציא מה שמוציא ולא ידוע, ומאיר מה שמאיר, הכל בסתר רצון המחשבה העליונה, לרדוף אחריו ולהיות מואר ממנו. מסך אחד נפרס, ומתוך אותו מסך ברדיפת אותה המחשבה העליונה, מגיע ולא מגיע עד לאותו המסך, מאיר מה שמאיר, ואז אותה מחשבה עליונה מאירה באור נסתר שאינו ידוע, והמחשבה הזו לא יודעת, אז מכה אור המחשבה הזו שלא נודע בהארט (המסך) הפריסה שעומד, שמאיר ממה שלא ידוע ולא נודע ולא התגלה. ואז הארת המחשבה הזו שלא נודעת, מכה בהארט המסך ומאירים כאחד, ונעשים תשעה היכלות. וההיכלות אינם אורות ואינם רוחות ואינם נשמות, ואין מי שיעמוד בהם, רצונם של כל תשעת האורות כלם עומדים במחשבה שהיא אחת מהן, בחשבון כלם לרדוף אחריהם בשעה שעומדים במחשבה, ולא משיגים ולא נודעים. ואלו לא עומדים לא ברצון ולא במחשבה העליונה, תופסים בה ולא תופסים בה, באלו עומדים כל סודות האמונה. וכל אותם אורות, מסוד המחשבה העליונה ומטה, כלם נקראים אין סוף.]
@ (הרב בוקשפן: נא להדגיש כל הד"ה) בפירושו מאמר זה של הזהר, עיי"ש בגליונות הלש"ו ובספר הכללים כלל טו ענף ח' באריכות. וז"ל הגליונות: להלן הרבה פירושים מגליונות הלש"ו. אמר רבי שמעון ארימת ידאי בצלותין לעילא דכד רעותא עלאה - הוא הקו דא"ס [גלגלתא דא"ס (כללים ח"א כו ע"ב)], לעילא לעילא קיימא על ההוא רעותא דלא אתידע - הוא בחי' רדל"א שבא"ק, ולא אתפס כלל לעלמין רישא דסתים יתיר לעילא - הוא רישא תניינא אין שבא"ק, וההוא רישא אפיק מאי דאפיק - שהוציא את הרישא תליתאה מ"ס שבא"ק הכלולה מד' שמות עסמ"ב, ולא ידע ונהיר מאי דנהיר כלא בסתימו רעו דמחשבה עלאה - הוא הע"ב דהמ"ס אשר הוא למעלה מהאזניים, למרדף אבתריה ולאנתנהרא מניה - מהרישא תניינא שהוא אוריא דלא אתפס, חד פריסו אתפרס ומגו ההוא פריסא ברדיפו דההיא מחשבה עלאה מטי ולא מטי עד ההוא פריסא - הוא קד"א והוא אשר נתפס בשם הע"ב הכללי שבקרקפתא כי ע"י הקרום אתפס מעתה להקרא בשם, נהיר מאי דנהיר - שדרך הקרום נהיר האוריא, וכדין (ס"א ההוא) איהו מחשבה עלאה - רישא תליתאה, נהיר בנהירו (בסתימו) סתים דלא ידע וההוא מחשבה לא ידע - כי מקבלת אור האוריא רק דרך הקרום, כדין בטש האי נהירו דמחשבה דלא אתידע - הע"ב דהמ"ס, בנהירו דפרסא דקיימא - שהוא עומד תמיד להפסיק בין האוריא להמ"ס והבטישא הוא מהע"ב דהמ"ס עם הנהירו דקד"א, דנהיר ממה דלא ידע - מהקו דא"ס, ולא אתידע - מרדל"א שבא"ק, ולא אתגליא - שאותו האוריא עצמו לא אתגליא כלל שהרי נקרא אוריא דלא אתפס, וכדין (נ"א האי) דא נהירו דמחשבה דלא אתידע - הוא הע"ב דהמ"ס, בטש בנהירו דפריסא ונהרין כחדא - שמבטישת הע"ב דהמ"ס עם הנהירו

נפש החיים

הרח"ו ז"ל שם⁹³⁹, ובעין חיים שער עיגולים ויושר (ריש ענף ד'⁹⁴⁰), ובשער השתלשלות הי"ם (ריש ענף ב'⁹⁴¹). ולכן אמרו (רש"י בראשית א א) בראשית בשביל התורה שנקראת ראשית ובשביל ישראל שנקראו ראשית (ולכן אמרו ז"ל (מו"ק כה ע"א) העומד על המת בשעת יציאת נשמה חייב לקרוע, הא למה הדבר דומה לרואה ס"ת שנשרף שקדושת נשמת כל א' מישראל, היא היא קדושת ס"ת ממש).

ולכן מעת הבריאה שהיתה התורה גנוזה עדיין במקור שרשה הנעלם מכל העולמות עליונים, ומרחוק לבד האירה לכל העולמות להחיותם ולקיימם, ולא נשתלשלה עצמותה ממש למטה לזה העולם שיעסקו בה קבוצי מטה, עדיין היו העולמות רופפים ורותתים ולא היו על מכונם האמתי⁹⁴², וקראום רז"ל (ע"ז ט ע"א) שני אלפים תהו⁹⁴³, והיו תלויים ועומדים עד עת מתן תורה כידוע מאמרם ז"ל (שבת פח ע"א) שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית אם מקבלין ישראל וכו' ואם לאו וכו', וכן הוא בשמות רבה (פמ"ז סי' ד') ודברים רבה (ספ"ח סי' ה') ובריש התנחומא (פרשת נח פרק ג) וברבה שיר השירים (פ"א סי' נא) דמיתוך רעיתי רבנן אמרי רעיתי דעולמי שקבלו תורתני, שאלו לא קבלו הייתי מחזיר את עולמי לתהו ובהו. דאמר ר"ח בשם ר"א כתיב נמוגים ארץ כו' אנכי תכנתי עמודיה סלה אלולי ישראל שעמדו על הר סיני כו' ומי בסס העולם, אנכי כו' בזכות אנכי ה' אלקיך תכנתי עמודיה סלה.

ומאז שנשתלשלה וירדה כביכול ממקור שרשה הנעלם לזה העולם, כמאמרם ז"ל (שיה"ש רב פ"ה סי' א') בא משה והורידה לארץ, כל חיותם וקיומם של כל העולמות הוא רק ע"י הבל פיננו והגיונינו בה⁹⁴⁴. והאמת בלתי שום ספק כלל⁹⁴⁵ שאם היה העולם כולו מקצה עד קצהו פנוי ח"ו אף רגע אחת ממש מהעסק והתבוננות שלנו בתורה כרגע, היו נחרבים כל העולמות עליונים ותחתונים והיו לאפס ותהו חס ושלום, וכן שפעת אורם או מיעוטו ח"ו הכל רק כפי ענין ורוב עסקנו

דקד"א יצאו משניהם אור אחד שהוא הס"ג הכללי והוא הבינה דהמ"ס ומקומה הוא בבחי' האזניים, ואתעבידו תשע היכלין – הוא הט"ס דעולם העקודים כי הכתר נשאר למעלה כנודע, והיכלין לאו אינון נהורין ולא אינון רוחין ולא אינון נשמתין ולא אית (איהו) מאן דקיימא בהו רעותא דכל תשע נהורין דקיימי כלהו במחשבה דאיהו חד מנייהו בחושבנא – כי הכתר אשר נשאר למעלה נחשב ג"כ מכלל העקודים כי בעקודים נחשב השורש עם הענפים לחד, כלהו למרדף בתרייהו בשעתא דקיימי במחשבה ולא מתדבקן ולא אתיידעו ואלין לא קיימי לא ברעותא ולא במחשבה עלאה (נ"א עלאין) תפסין בה ולא תפסין באלין קיימי כל רזי דמהימנותא וכל אינון נהורין מרזא דמחשבה עלאה (דלתתא ד"א ולתתא) – ר"ל על כל הט"ס דעולם העקודים שהם נמשכו מהמ"ס דהא"ק ויוצאים מהאח"ף שבו וזהו שאמר ולתתא כי הם נמשכים ויוצאים מהמ"ס ומתפשטים לתתא שהוא עד הטבור ומשום שהם מהמ"ס דא"ק וגם הם עומדים כולם למעלה מהפרסא ולכן נקראו כולם א"ס.

כלומר, שכל מה שהוא למעלה מאצילות הוא בתורת א"ס (עי' דע"ה ח"א מז ע"א).

⁹³⁹ אינו מצוי בדפוסים שבידינו וה"ע.

⁹⁴⁰ אל יעלה בדעתך כי ה"ס הנקראים אצלינו בספר הזהר י"ס דאצילות אל תטעה לחשוב שהם יותר ראשונים וגבוהים מכל מה שנאצלו, כי כמה עולמות קדמו עליהם ולרוב העלם לא שלחו בהם יד להזכירם בספר הזהר, אלא ברמז נפלא כאשר עיניך לנוכח יביטו ג' מאמרים מס' התיקונים בענין א"ק לכל הקדומים, ע"כ. וע"ש שמביא הזהר נח ופקודי. אם כן, צ"ל שעיקר תכלית דבריו כאן הוא להראות ששורש התורה וכלל ישראל הוא למעלה מאצילות.

⁹⁴¹ שם מביא מזהר נח.

⁹⁴² כלומר, שלא היו עומדים בזכות אלא בחסד, ואפילו אם הצדיקים תקנו דברים במצוותיהם, שכן תמיד היו צדיקים כגון נח ומתושלח ושם ועבר. אמנם כל זמן שלא בא אברהם אבינו עדיין נחשב היה העולם בבחי' תהו, והיה קיים רק בחסדו ית', ולא בזכות עצמו, ותיקוני המע"ט של הצדיקים לא תיקנו את שורש העולם.

⁹⁴³ לכאורה יש להקשות, שהרי ב' אלפים תהו נפסקו בזמן אברהם אבינו, ואילו עת מתן תורה היה ו' דורות לאחר מכן. אמנם יש ליישב ע"פ מש"כ בזהר וירא הנ"ל שאברהם אבינו הוא תחילת קבלת התורה.

⁹⁴⁴ עי' לעיל הערה 273 שם הבאנו את לשון המדרש. אם כי יש להעיר שהמדרש מתייחס לשכינה ול"ד לתורה, אמנם צ"ל דהיינו הך מאחר שקב"ה ואורייתא חד הוא.

⁹⁴⁵ עי' בפיסקה הבאה שם מביא רבינו מקורות לאמת מוחלטת זו.

נפש החיים

בה. לכן אנו מברכים עליה (ברכת קריאת התורה) וחיי עולם⁹⁴⁶ נטע בתוכנו, כענין הנטיעה שנטיעתה כדי לעשות פרי להרבות טובה, כן אם אנו מחזיקים בתורה"ק בכל כחנו כראוי, אנו מנחילין חיי עד וממשיכים משרשה הנעלם למעלה מכל העולמות תוספות קדושה וברכה ואור גדול בכל העולמות, זה שכתוב במשלי רבתא (פ"ב) מכל משמר נצור לבך, שלא תברח מדברי תורה. למה כי ממנו תוצאות חיים, ללמדך שמדברי תורה יוצאין חיים לעולם, וגם לבנות הנהרסות בתיקונים גדולים, לקשר וליחד ולהשלים העליונים עם התחתונים, וכל העלמין שקולין⁹⁴⁷ ונהירין כחדא. כמאמרם ז"ל בפ' חלק (דף צט ע"ב) אר"א כל העוסק בתורה לשמה כאלו עושה שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה, שנאמר או יחזק במעוזי יעשה שלום לי כו', רב אמר כאלו בנה פלטרין של מעלה ופלטרין של מטה, שנאמר ואשים דברי בפיך וכו' לנטוע שמים וליסוד ארץ. ובחזית שוקיו עמודי שש, אלו ת"ח למה נמשלו לעמודים, שהם עמודי עולם שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה כו'. ובמשלי רבתא (פרשה ט') חכמות בנתה ביתה כו' אמר הקב"ה אם זכה אדם ולמד תורה וחכמה חשוב לפני כמו שברא שמים וכאלו העמיד כל העולם כולו. ושם בפ' אשת חיל אמרו (פרשה לא), אמר הקב"ה לישראל, בני היו מתעסקין בתורה ביום ובלילה ומעלה אני עליכם כאלו אתם מעמידים את כל העולם.

ובזוהר בראשית (דף מז ע"א) כל מאן דאשתדל באורייתא בכל יומא יזכי למהוי ליה חולקא בעלמא דאתי ויתחשיב ליה כאלו באני עלמין דהא באורייתא אתבני עלמין ואשתכלל, הה"ד ה' בחכמה יסד ארץ וגו' וכתוב ואהיה אצלו אמון כו' וכל דאשתדל בה שכלל עלמין וקיים ליה ותא חזי ברוחא עביד קב"ה עלמא וברוחא מתקיימא דא רוחא דאינון דלעאן באורייתא כו'⁹⁴⁸. ושם בפ' וישב (קפה ע"א) אחר שהאריך תחלה במעלתו הנוראה של האדם העוסק בתורה בעולם הזה ובעולם הבא ועונשו הגדול בשני העולמים כשמתרפה ממנה ח"ו, סיים ואמר, בגין כך כלא קיימא על קיומא דאורייתא ועלמא לא אתקיים בקיומיה אלא באורייתא דאיהו קיומא דעלמין עילא ותתא דכתיב אם לא בריתי יומם ולילה כו'⁹⁴⁹. ובפ' תרומה (דף קסא ע"א) אחר שהאריך בענין לבאר איך שבהתורה נבראו כל העולמות, אמר אחרי זה כיון דאתברי עלמא כל מלה ומלה לא הוה מתקיים עד דסליק ברעותא למברי אדם דיהוי משתדל באורייתא ובגיניה אתקיים עלמא השתא כל מאן דאסתכל בה באורייתא ואשתדל בה כביכול הוא מקיים כל עלמא קב"ה אסתכל באורייתא וברא עלמא ב"נ אסתכל בה באורייתא ומקיים עלמא אשתכח דעובדא וקיומא דכל עלמא אורייתא איהי בג"כ זכאה איהו ב"נ דאשתדל באורייתא דהאי איהו מקיים עלמא⁹⁵⁰, ובפ' ויקרא (י"א סוף ע"ב) בגין דעלמא לא אתברי אלא בגין אורייתא וכל זמנא דישראל מתעסקי באורייתא עלמא מתקיימא וכל זמנא דישראל מתבטלים מאורייתא, מה כתיב אם לא

מאיר הנפש

⁹⁴⁶ כלומר שהוא חיות כל העולמות.

⁹⁴⁷ אם פי' תיבה "שקולין" שהם שוים קשה טובא, שכן לא יתכן לומר שהעליונים שקולין כתחתונים. ואולי אפשר לומר שכאשר הכל בתיקון אזי באמת כולם שקולים ואין זה יותר מזה, או שמא צ"ל שכוונת תיבה זו למתקלא ומשקולת, הרי הוא הכינוי לתיקון בספד"צ, וצ"ע.

⁹⁴⁸ ע' לעיל הערה 926.

⁹⁴⁹ תרגום: משום כך, הכל עומד על קיום התורה, והעולם לא מתקיים בקיומו אלא בתורה שהיא קיום העולמות, מעלה ומטה שכתוב "אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמת".

⁹⁵⁰ תרגום: וכן בכל דבר ודבר שכתוב בתורה התבונן הקדוש ברוך הוא ועשה אותו הדבר, ולכן כתוב "ואהיה אצלו אמון" כמו כן נברא כל העולם, כיון שנברא העולם בכל דבר ודבר לא התקיים עד שעלה ברצון לברא אדם, שיהיה משתדל בתורה, ובגללה התקיים העולם. כעת כל מי שמתבונן בתורה ועוסק בה כביכול הוא מקיים את העולם. הקדוש ברוך הוא התבונן בתורה וברא את העולם, אדם מתבונן בתורה ומקיים את העולם. נמצא שכל מעשה וקיומו של עולם היא התורה, משום כך אשרי האיש שעוסק בתורה שהרי הוא מקיים את העולם.

נפש החיים

בריתי יומם ולילה כו'.⁹⁵¹ ולכן אמרו בפ' מעלות התורה (אבות פרק ו' מ"א) שכל העוסק בתורה לשמה נקרא ריע כי כביכול נעשה שותף ליוצר בראשית יתברך שמו, כיון שהוא המקיים עתה את כל העולמות בעסק תורתו ובלתי זה היו חוזרים כלם לתוהו ובוהו, וכמו שכתוב במדרש הנ"ל דמיתך רעיתי רעיתי דעולמי שקבלו תורתך כו'.

שער ד פרק יב

וכ"ש חידושי אמתים דאורייתא המתחדשין ע"י האדם, אין ערוך לגודל נוראות נפלאות ענינם ופעולתם למעלה, שכל מלה ומלה פרטית המתחדשת מפי האדם, קב"ה נשיק לה ומעטר לה ונבנה ממנה עולם חדש בפני עצמו, והן הן השמים החדשים והארץ החדשה שאמר הכתוב (ישעיה סו נב), כמו שכתוב בהקדמת הזוהר (ד ע"ב) ר"ש פתח ואשים דברי בפיך כמה אית ליה לבר נש לאשתדל באורייתא ימא וליליא, בגין דקב"ה ציית לקליהון דאינון דמתעסקי באורייתא ובכל מלה דאתחדש באורייתא על ידא דההוא דאשתדל באורייתא עביד רקיעא חדא. תנן בההוא שעתא דמלה דאורייתא אתחדש מפומיה דבר נש ההיא מלה סלקא ואתעתדת קמיה דקב"ה וקב"ה נטיל לההוא מלה ונשיק לה ועטר לה בשבעין עטרין גליפין ומחקקן ומלה דחכמתא דאתחדש סלקא ויתבא על רישא כו'.⁹⁵² וטסא מתמן ושטאת בשבעין אלף עלמין וסליקת לגבי עתיק יומין כו'.⁹⁵³ וההיא מלה סתימא דאתחדשת הכא כד סלקא אתחברת באינון מלין דעתיק יומין וסלקא ונחתא בהדיהו ועאלת בתמניסר עלמין גניזין דעין לא ראתה כו'.⁹⁵⁴ נפקין מתמן שאטן ואתיין מליאן ושלימן ואתעתדו קמיה ע"י בההיא שעתא ארח עתיק יומין בההיא מלה וניחא קמיה מכלא נטיל לההיא מלה ואעטר לה בש"ע אלף עטרין ההיא מלה טסת וסלקא ונחתא ואתעבידת רקיעא חדא וכן כל מלה ומלה דחכמתא אתעבדין רקיעין קיימין בקיומא שלים קמי ע"י והוא קרי לון שמים חדשים כו'.⁹⁵⁵ סתימין דרוזין דחכמתא עלאה וכל אלין שאר מלין דאורייתא דמתחדשין קיימין קמי קב"ה וסלקין ואתעבידו ארצות החיים ונחתין ומתעטרין כו'.⁹⁵⁶ ואתחדש ואתעביד כלא ארץ חדשה מההיא מלה דאתחדש באורייתא וע"ד כתיב כי כאשר השמים החדשים כו'.⁹⁵⁷ אשר אני עושה כו' עשיתי לא כתיב אלא עושה דעביד תדיר ואינון חידושין ורוזין דאורייתא.⁹⁵⁸ וע"ד כתיב ואשים דברי בפיך כו' לנטוע שמים וליסוד ארץ כו' אר"א מהו ובצל ידי כסיתך א"ל כו'.⁹⁵⁹ והשתא דהאי מלה סלקא ואתעטרא וקיימא קמי קב"ה איהו חפי על ההיא מלה וכסי על ההוא בר נש כו'.⁹⁶⁰ עד דאתעביד מההיא מלה שמים חדשים וארץ חדשה

מאיר הנפש

⁹⁵¹ תרגום: משום שהעולם לא נברא אלא בשביל התורה. וכל זמן שישראל עוסקים בתורה העולם מתקיים, וכל זמן שישראל מתבטלים מהתורה, מה כתוב "אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמת".

⁹⁵² דצדיק חי עלמין.

⁹⁵³ וכל מלין דעתיק יומין מלין דחכמתא אינון ברזין סתימין עלאין.

⁹⁵⁴ אלהים זולתך.

⁹⁵⁵ שמים מחודשים.

⁹⁵⁶ לגבי ארץ חד.

⁹⁵⁷ והארץ החדשה.

⁹⁵⁸ עי' כתר ראש אות נו, ז"ל, חידושי תורה נק' כל מה שלומד יותר ומתבררים הדברים מחוורים אצלו כ"ז שאתה ממשמש בהם כו' אתה מוצא בה טעם וכשמרבה לחזור נתבאר בזה טעמים ופירושים שנתחדשו וזה נק' חידושי תורה בין שהוא מחדש או אחר רק שיצא הדבר לאור.

⁹⁵⁹ אמר ליה בשעתא דאתמסר אורייתא למשה אתו כמה רבוא דמלאכי עלאין לאוקדא ליה בשלהובא דפומהון עד דחפא עליה קב"ה.

⁹⁶⁰ דלא ישתמודע לגביהו אלא קב"ה ולא יקנאון לגביה.

נפש החיים

כו' ⁹⁶¹ ולאמר לציון עמי אתה כו' ⁹⁶² אל תקרא עמי אלא עמי למהוי שותפא עמי מה אנא במלולא דילי עבדית שמים וארץ כו' אופ הכי את זכאין אינון דמשתדלין באורייתא ⁹⁶³.
ובפ' ויחי (רמ"ג ריש ע"א) כתיב הדודאים נתנו ריח כו' אלין אינון דאשכח ראובן כו' ועל פתחינו כל מגדים אינון גרמו למהוי על פתחי בתי כנסיות ובתי מדרשות כל מגדים חדשים גם ישנים, כמה מלי חדתאן ועתיקין דאורייתא דאתגלייא על ידיהו כו' דודי צפנתי לך, מהכא אוליפנא כל מאן דאשתדל באורייתא כדקא יאות וידע למחדי מלין ולחדתותי מלין כדקא יאות אינון מלין סלקין עד כרסייא דמלכא וכ"י פתח לון תרעין וגניו לון ובשעתא דעאל קב"ה לאשתעשע עם צדיקייא בגנתא דערן אפיקת לון קמיה ומסתכל בהו וחדי כרין קב"ה מתעטר בעטרין עלאין וחדי כו' ומההיא שעתא מלוי כתיבין בספרא כו' זכאה חולקיה מאן דאשתדל באורייתא כדקא יאות זכאה הוא בהאי עלמא זכאה הוא בעלמא דאת ⁹⁶⁴. ובתד"א (סא"ר פי"ח)

-----מאיר הנפש-----

⁹⁶¹ הה"ד ובצל ידי כסיתך לנטוע שמים וליסוד ארץ מכאן דכל מלה דסתים מעינא סלקא לתועלתא עלאה הה"ד ובצל ידי כסיתך ואמאי אתחפי ואתכסי מעינא בגין לתועלתא עלאה הה"ד לנטוע שמים וליסוד ארץ כמה דאתמר.

⁹⁶² ולאמר לאינון תרעין ומלין דמצויינין אלין על אלין עמי אתה.

⁹⁶³ תרגום: בראשית רבי שמעון פתח (ישעיה נא) ואשים דברי בפיך. כמה יש לאדם להשתדל בתורה יומם ולילה, משום שהקדוש ברוך הוא מקשיב לקולות אותם שמתעסקים בתורה, ובכל דבר שמתחדש בתורה על ידי אותו שמתדל בתורה, עושה רקיע אחד. שנינו, באותה השעה שדבר תורה מתחדש מפי אדם, הדבר ההוא עולה ומזדמן לפני הקדוש ברוך הוא, והקדוש ברוך הוא, נוטל את אותו הדבר ומנשק אותו ומעטר אותו בשבעים עטרות גלופות ומחוקקות. ודבר חכמה שהתחדש עולה ויושב על ראש הצדיק חי העולמים, וטס משם ומשוטט בשבעים אלף עולמות ועולה אל עתיק הימים. וכל הדברים של עתיק הימים דברי חכמה הם, בסודות סתומים עליונים. ואותו הדבר הסתום של חכמה שהתחדש כאן, כשהוא עולה מתחבר עם אותם הדברים של עתיק הימים ועולה ויורד עמהם, ונכנס בשמונה עשר עולמות גנוזים שעין לא ראתה אלהים זולתך (שם סד) יוצאים משם ומשוטטים והולכים מלאים ושלמים ומזדמנים לפני עתיק הימים. באותה השעה מריח עתיק הימים את הדבר הזה, וזה נוח לפניו מן הכל נוטל את אותו הדבר ומעטר אותו בשלש מאות ושבעים אלף עטרות. אותו הדבר טס ועולה ויורד ונעשה רקיע אחד. וכן כל דבר ודבר של חכמה (ס"א נעשים) (ס"א רקיעים) עומד בקיום שלם לפני עתיק הימים, והוא קורא להם שמים חדשים שמים מחודשים סתומים של סודות החכמה העליונה. וכל יתר אותם דברי התורה שמתחדשים עומדים לפני הקדוש ברוך הוא, ועולים ונעשים ארצות החיים, ויורדים ומתעטרים לארץ אחת ומתחדש ונעשה הכל ארץ חדשה מאותו הדבר שהתחדש בתורה. ועל זה כתוב (ישעיה סו) כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה עומדים לפני וגו'. עשיתי לא כתוב אלא עושה, שעושה תמיד מאותם החדשים והסודות של התורה. ועל זה כתוב (שם נא) ואשים דברי בפיך ובצל ידי כסיתך לנטוע שמים וליסוד ארץ, לא כתוב השמים אלא שמים. אמר רבי אלעזר, מה זה ובצל ידי כסיתך. אמר לו בשעה שנמסרה התורה למשה באו כמה רבואות של מלאכים עליונים לשרוף אותו בשלהבת פיהם, עד שכסה עליו הקדוש ברוך הוא, וכעת שהדבר הזה עולה ומתעטר ועומד לפני הקדוש ברוך הוא, הוא מכסה על אותו הדבר ומכסה על אותו האדם שלא יוכר אליהם אלא הקדוש ברוך הוא, ולא יקנאו לו עד שנעשה מהדבר ההוא שמים חדשים וארץ חדשה, זהו שכתוב ובצל ידי כסיתך לנטוע שמים וליסוד ארץ. מכאן שכל דבר שסתום מן העין עולה לתועלת עליונה, זהו שכתוב ובצל ידי כסיתך. ולמה מתכסה ונעלם מן העין בשביל תועלת עליונה, זהו שכתוב לנטוע שמים וליסוד ארץ כמו שאמרנו. ולאמר לציון עמי אתה, ולאמר לאותם השערים והדברים המצוינים אלו על אלו, עמי אתה, אל תקרי עמי אלא עמי אתה, להיות שותף עמי. מה אני בדיבור שלי עשיתי שמים וארץ, כמו שנאמר (תהלים לג) בדבר ה' שמים נעשו, כך גם אתה. אשרי אותם שעוסקים בתורה.

והנה צ"ע בדבר, עי' בהגר"א בתיק"ז סז ע"ד ז"ל, כל הזיווגים עד שיכלו כל הנשמות שבגוף ואז יתחדשו הנשמות וכ"ה בתורה שאין דבר חדש עתה אלא להבין הישנות וכו' ולע"ל תורה חדשה מאתו תצא יין המשומר בענביו וכו', ע"כ. וכן עי' בהגר"א בריש האד"ר שכותב שאחר החרבן אין תורה ואפילו רשב"י לא תיקן כי אם את דורו בלבד. אם כן צ"ע גדול על איזה חידושים מדבר רבינו שביכלתינו לחדש. אלא בע"כ צ"ל שבלימוד התורה אפשר להוריד בחי' של נשמות חדשות, מעין מה שיהיה לעתיד לבא (עי' בהגר"א תיק"ז בסוף מב ע"ב ומג ע"א, שכל מה שיהיה לעתיד לבא מצינו דוגמתו בעולמינו).

⁹⁶⁴ ז"ל בשלימות: הדודאים נתנו ריח (הדודאים) אלין אינון דאשכח ראובן כמה דאת אמר (בראשית ל יד) וימצא דודאים בשדה ולא אתחדשן מילי דאורייתא אלא על ידי בישראל כמה דאת אמר (דה"א יב לג) ומבני יששכר יודעי בינה לעתים וגו' ועל פתחינו כל מגדים אינון גרמו למהוי על פתחינו על פתחי בתי כנסיות ובתי מדרשות כל מגדים חדשים גם ישנים כמה מלי חדתאן ועתיקין דאורייתא דאתגליין על ידיהו לקרבא לישראל לאבוהון דלעילא הדא הוא דכתיב (שם) לדעת מה יעשה ישראל דודי צפנתי לך (שיר ז יד)

נפש החיים

ועל הנחל יעלה על שפתו מזה ומזה כל עץ מאכל, ופי' שם כל זה הכתוב על דברי תורה ואומר שם מהו לחדשיו יבבר, למחדשי תורה שמחדשין את התורה בכל יום תמיד לבן שהוא בכור כו' שמחדש דברי תורה שהכל שמחין בו כו', שמחה מתחדש לו לאביו בכל יום כו'⁹⁶⁵, ובכל מקום שמחדשין תורה שבישיבת בית הכנסת ובישיבת בית המדרש שמחה מתחדש להקב"ה בכל יום תמיד כו' ע"ש.

שער ד פרק יג

ועל ידי עסק התורה הקדושה נשלם כוונתו יתברך בבריאה שהיה רק בשביל התורה שיעסקו בה ישראל, כמאמרם ז"ל (ב"ד פ"א ט"ד) בראשית בשביל התורה כו' ובשביל ישראל כו' ובשביל משה כו' שהוא הסרסור בקבלת התורה. וכביכול הוא יתברך שמה במעשיו בעולמו ובריותיו שמעלים חן לפניו יתברך כשעה ראשונה בעת הבריאה, כמו שקיחה הוא יתברך בעצמו כביכול, כמ"ש ברבה (בראשית פרשה ט פיסקא ד') למלך שבנה פלטרין ראה אותה וערבה לו אמר פלטרין פלטרין הלואי תהא מעלה חן כו', כך אמר הקב"ה לעולמו עולמי הלואי תהא מעלת חן לפני בכל עת כשם שהעלית חן לפני בשעה זו⁹⁶⁶. וכן נאמר בשבח התורה (משלי ה יט) אילת אהבים ויעלת חן. ובווהר (צו ל"ה ע"א) פתח ר"א ואמר ואשים דברי בפוך כו' תנינן כל בר נש דאשתדל במלי דאורייתא ושפוטתיה מרחשן אורייתא כו' ולא עוד אלא שהוא מקיים עלמא וקב"ה חדי עמיה כאלו הוא יומא נטע שמיא וארעא הה"ד לנטוע שמים וליסוד ארץ⁹⁶⁷. ובפ' תרומה (קנ"ה ע"ב) פתח ר"א ואמר עת לעשות לה' הפרו תורתך כו' בכל זמנא דאורייתא מתקיימא בעלמא ובני נשא משתדלין בה כביכול קב"ה חדי בעובדיו ידוי וחדוי בעלמין כולוהו

מהכא אוליפנא כל מאן דאשתדל באורייתא כדקא יאות וידע למחדי מלין ולחדותי מלין כדקא יאות אינון מלין סלקין עד כורסייא דמלכא וכנסת ישראל פתח לון תרעין וגניז לון ובשעתא דעאל קב"ה לאשתעשעא עם צדיקייא בגנתא דעדן אפיקת לון קמיה וקב"ה מסתכל בהו וחדוי כדן קב"ה מתעטר בעטרין עלאין וחדוי במטרוניתא הדא הוא דכתיב חדשים גם ישנים דודי צפנתי לך ומההיא שעתא מלוי כתיבין בספרא הדא הוא דכתיב (מלאכי ג יז) ויכתב ספר זכרון לפניו זכאה חולקיה מאן דאשתדל באורייתא כדקא יאות זכאה הוא בהאי עלמא וזכאה הוא בעלמא דאתי.

[תרגום: "הדודאים נתנו ריח" [הדודאים] אלו אותם שמצא ראובן. כמו שנאמר "וימצא דודאים בשדה" (בראשית ל) ולא התחדשו דברי תורה אלא על ידי בישראל, כמו שנאמר "ומבני יששכר יודעי בינה לעתים וגו'" "ועל פתחינו כל מגדים" הם גרמו להיות "על פתחינו" - על פתחי בתי כנסיות ובתי מדרשות - "כל מגדים" "חדשים גם ישנים" - כמה דברים חדשים ועתיקים של התורה שהתגלו על ידיהם, לקרב את ישראל לאביהם שלמעלה. זהו שנאמר "לדעת מה יעשה ישראל". "דודי צפנתי לך" (שיר ז) מכאן למדנו, שכל מי שמשתדל בתורה כראוי ויודע לחדש דברים ולחדד דברים כראוי, אותם הדברים עולים עד כסא המלך, וכנסת ישראל פותחת להם שערים וגונזת אותם. ובשעה שנכנס הקדוש ברוך הוא להשתעשע עם הצדיקים בגן עדן, מוציאה אותם לפניו, והקדוש ברוך הוא מסתכל בהם ושמח. אז הקדוש ברוך הוא מתעטר בעטרות עליונות ושמח בגבירה, זהו שנאמר "חדשים גם ישנים דודי צפנתי לך". ומאותה שעה דבריו כתובים בספר. זהו שנאמר "ויכתב ספר זכרון לפניו" (מלאכי ג) אשרי חלקו של מי שמשתדל בתורה כראוי, אשריו בעולם הזה ואשריו בעולם הבא.]

⁹⁶⁵ זהו המקור לחדש חידושים ביא"ר צי"ט, שכן דבר זה גורם לשמחה מיוחדת שכן אז האב נידון וע"י כך עובר האב את הדין בשלום.

⁹⁶⁶ ע"י דע"ה ח"ב דרוש ד ענף ט סימן ה, שזהו גילוי של הו"ה אלקים, שהשם אלקים היא הבריאה ואילו הו"ה הוא גילוי של הבורא עצמו ית"ש.

⁹⁶⁷ ז"ל בשלימות: (ישעיה נא טז) ואשים דברי בפוך ובצל ידי כסיתך וגו' תנינן כל בר נש דאשתדל במלי דאורייתא ושפוטתיה מרחשן אורייתא קודשא בריך הוא חפי עליה ושכינתא פרשא עליה גדפהא הדא הוא דכתיב ואשים דברי בפוך ובצל ידי כסיתך ולא עוד אלא שהוא מקיים עלמא וקודשא בריך הוא חדי עמיה כאלו הוא יומא נטע שמיא וארעא הדא הוא דכתיב (שם) לנטוע שמים וליסוד ארץ.

[תרגום: ואמר "ואשם דברי בפוך ובצל ידי כסיתך וגו'", שנינו כל אדם שעוסק בדברי תורה ושפתותיו מרחשות תורה, הקדוש ברוך הוא מכסה עליו ושכינה פורשת כנפיה עליו, זהו שכתוב "ואשם דברי בפוך ובצל ידי כסיתך". ולא עוד אלא שהוא מקיים את העולם והקדוש ברוך הוא שמח עמו כאילו אותו יום נטע שמים וארץ, זהו שכתוב "לנטע שמים וליסוד ארץ".] גם כאן מתבאר שאז חוזר השי"ת לאותה השמחה של עת בריאת העולם.

נפש החיים

ושמיה וארעה קיימי בקיומיהו ולא עוד אלא קב"ה כניש כל פמליא דיליה ואמר לון חמו עמא קדישא דאית לי בארעה דאורייתא מתעטרה בגנייהון כו' ואינון כד חמו חדוה דמאריהון בעמיה מיד פתחי ואמרי ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ⁹⁶⁸, ובר"פ שמיני (לה ע"ב) זכאין אינון ישראל דקוב"ה יהב לון אורייתא קדישא חדוותא דכלא חדוותא דקוב"ה ואטיילותא דיליה דכתיב ואהי שעשועים יום יום כו'⁹⁶⁹.

שער ד פרק יד

וגם העולמות והבריות כולם הם אז בחדוותא יתירתא, ונהירין מזוי האור העליון השופע עליהם ממקום שורש עליון של התורה, כמ"ש בפ' מעלות התורה (אבות פ"ד מ"א) משמח את המקום משמח את הבריות. וכן אמרה התורה⁹⁷⁰ (משלי ח ל) ואהיה שעשועים יום יום⁹⁷¹. ובזהר (ויקהל ריו ע"א) פתח ואמר אז נדברו יראי ה' כו' אז דברו מבעי ליה מאי נדברו, אלא נדברו לעילא מכל אינון רתיכין קדישין וכל אינון חיילין קדישין בגין דאינון מלין קדישין סלקין לעילא וכמה אינון דמקדמי ונטלי לון קמי מלכא קדישא ומתעטרין בכמה עטרין באינון נהורין עלאין וכולהו נדברו מקמי מלכא עלאה מאן חמי חדוון מאן חמי תושבחן דסלקין בכל אינון רקיעין קמי מלכא קדישא ומלכא קדישא מסתכל בהו ואתעטר בהו ואינון סלקין על רישיה והוו עטרא ונחתין ויתבין על חיקיה לגו בתוקפיה ומתמן סלקין על רישיה וע"ד אמרה אורייתא ואהיה שעשועים יום יום והייתי לא כתיב אלא ואהיה בכל זמן ובכל עידן דמלין עלאין סלקין קמיה⁹⁷² ע"ב.

מאיר הנפש

⁹⁶⁸ ז"ל בשלימות: פתח רבי חייא ואמר (שם קיט ככו) עת לעשות ליהו"ה הפרו תורתך האי קרא אתמר ואוקמה חברייא אבל עת לעשות ליהו"ה בכל זמנא דאורייתא מתקיימא בעלמא ובני נשא משתדלן בה כביכול קודשא בריך הוא חדי בעובדי ידוי וחדי בעלמין כלהו ושמיה וארעה קיימי בקיומיהו ולא עוד אלא קודשא בריך הוא כניש כל פמליא דיליה ואמר לון חמו עמא קדישא דאית לי בארעה דאורייתא מתעטרא בגנייהון חמו עובדי ידי דאתון אמרתון (שם ח ה) מה אנוש כי תזכרנו ואינון כד חמאן חדוה דמאריהון בעמיה מיד פתחי ואמרי (ש"ב ז כג) ומי כעמך כישראל גוי אחד בארץ.

[תרגום: פתח רבי חייא ואמר "עת לעשות לה' הפרו תורתך", פסוק זה נתבאר ופרשוהו החברים, אבל עת לעשות לה', בכל זמן שהתורה מתקיימת בעולם ובני אדם עוסקים בה, כביכול הקדוש ברוך הוא שמח במעשי ידוי ושמח בכל העולמות, ושמים וארץ עומדים בקיומם. ולא עוד אלא הקדוש ברוך הוא מקבץ את כל הפמליה שלו ואומר להם, ראו את העם הקדוש שיש לי בארץ שתורתו מתעטרת בשבילם, ראו מעשי ידי שאתם אמרתם "מה אנוש כי תזכרנו", וכשהם רואים את שמחת רבונם בעמו, מיד פותחים ואומרים "ומי כעמך כישראל גוי אחד בארץ".]

כאן מתבארת מעלת ישראל על המלאכים.

⁹⁶⁹ ז"ל: ואורייתא כלא חד שמא קדישא איהי דקודשא בריך הוא.

תרגום: אשריהם ישראל שהקדוש ברוך הוא נתן להם תורה קדושה שמחת הכל, שמחתו של הקדוש ברוך הוא והשעשוע שלו, שכתוב "ואהיה שעשועים יום יום". וכל התורה היא שם אחד קדוש של הקדוש ברוך הוא.

⁹⁷⁰ עי' לעיל הערה 898.

⁹⁷¹ עי' זהר ויקרא לה ע"ב: ובאורייתא אתברי עלמא דכתיב (שם) ואהיה אצלו אמון אל תקרי אמון אלא אומן, ע"כ. עי' ויקהל משה ה ע"א, וז"ל, נעשו הגליפו כמו מלבוש כי הוא היה מלביש את א"ס המקיף והוא סוד התורה והוא סוד "ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום" אותיות מלבוש, והמלבוש הזה נעשה מיניה וביה מאורו של א"ס בעצמו כהדין קמצא דלבושיה מיניה וביה, וז"ש התורה "ואהיה אצלו ממש" "ויתיצבו כמו לבוש" ממשית וכו' (וכן עי' עמק המלך א ע"א שכהדין קמצא מדבר על הצמצום, וכן יונת אלם פרק א'), ע"כ, והוא מובא בפתיחת שער הפונה קדים מתוך חלק הקדו"ש של ספר לש"ו, עיי"ש.

⁹⁷² ז"ל בשלימות: פתח ואמר (מלאכי ג טז) אז נדברו יראי יהו"ה איש אל רעהו ויקשב יהו"ה וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי יהו"ה ולחשבי שמו האי קרא אית לאסתכלא ביה אז נדברו אז דברו מבעי ליה מאי נדברו אלא נדברו לעילא מכל אינון רתיכין קדישין וכל אינון חיילין קדישין בגין דאינון מלין קדישין סלקין לעילא וכמה אינון דמקדמי ונטלין לון קמי מלכא קדישא ומתעטרין בכמה עטרין באינון נהורין עלאין וכולהו נדברו מקמי מלכא עלאה מאן חמי חדוון מאן חמי תושבחן דסלקין בכל אינון רקיעין כד סלקין מלין אלין (קמי מלכא קדישא) ומלכא קדישא מסתכל בהו ואתעטר בהו ואינון סלקין (נ"א על רישיה והוו עטרה ונחתין ויתבין וכו') ויתבין על חיקיה ומשתעשע בהו ומתמן סלקין על רישיה והוו עטרה ועל דא אמרה אורייתא (משלי ח ל) ואהיה שעשועים יום יום והייתי לא כתיב אלא ואהיה בכל זמן ובכל

נפש החיים

ובכל עת שהאדם עוסק ומתדבק בה כראוי הדברים שמחים כנתינתן מסיני, כמ"ש בזהר (ר"פ חקת דף קעט ע"ב) ר"י פתח זאת התורה כו' תא חזי מלין דאורייתא קדישין אינון עלאין אינון (סתימין)⁹⁷³ [מתיקין] אינון כמה דכתיב הנחמדים מזהב כו' מאן דאשתדל באורייתא כאלו קאים כל יומא על מורא דסיני לקבל אורייתא הה"ד היום הזה נהיית לעם⁹⁷⁴. ובפ' אחרי מות (דף סט ע"א) דתאנא כל מאן דאצית למלוי דאורייתא זכאה הוא בהאי עלמא וכאלו קביל תורה מסיני ואפילו מכל ב"נ נמי בעי למשמע מלוי דאורייתא ומאן דארכין אודניה לקבל' יהיב יקרא למלכא קדישא ויהיב יקרא לאורייתא עליה כתיב היום הזה נהיית לעם כו'⁹⁷⁵. והטעם שכמו שבעת המעמד המקודש נדבבקו כביכול בדבורו יתברך, כן גם עתה בכל עת ממש שהאדם עוסק והוגה בה הוא דבוק על ידה בדבורו יתברך ממש, מחמת שהכל מאמר פיו יתברך למשה בסיני, ואפילו מה שתלמיד קטן שואל מרבו כנ"ל (פרק ו). וגם עתה בעת שהאדם עוסק בה בכל תיבה אותה התיבה ממש נחצבת אז להבת אש מפיו יתברך כביכול כמ"ש. ונחשב כאלו עתה מקבלה בסיני מפיו ית"ש לכן ארז"ל כמה פעמים והיו הדברים שמחים כנתינתן מסיני.

עידן דמלין עלאין סלקין קמיה תרי זמני כתיב יראי יהו"ה יראי יהו"ה אלא יראי יהו"ה לעילא יראי יהו"ה לתתא יראי יהו"ה קיימין לתתא ואינון מלין קיימין בדיוקניהון לעילא ורזא דא אשכחנא בספרא דחנוך דכל מלין דצדיקיא די בארעא אינון מתעטרין וקיימין קמי מלכא ומשתעשע בהו קודשא בריך הוא ולבתר אינון נחתי וקיימין קמיה בדיוקנא דההוא צדיק דקאמר לון ואשתעשע קודשא בריך הוא בההוא דיוקנא ולבתר אכתיבו בספר זכרון לפניו לקיימא קמיה בקיימא תדיר.

תרגום: פתח ואמר "אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו". בפסוק זה יש להתבונן, [נאמר] "אז נדברו", היה צריך להיות אז דברו, מהו "נדברו". אלא נדברו למעלה מכל אותן מרכבות קדושות וכל אותם חיילות קדושים, משום שאותם דברים קדושים עולים למעלה וכמה הם שמקדימים ונוטלים אותם לפני המלך הקדוש ומתעטרים בכמה עטרות, באותם אורות עליונים. וכולם נדברו לפני המלך העליון. מי ראה את השמחות מי ראה את התשבחות שעולים בכל אותם רקיעים כשהדברים הללו עולים (לפני המלך הקדוש), והמלך הקדוש מסתכל בהם ומתעטר בהם, והם עולים (על ראשו והיו עטרה ויורדים ויושבים) ויושבים בחיקו ומשתעשע בהם, ומשם עולים על ראשו ונהיים עטרה, ועל זה אמרה תורה "ואהיה שעשועים יום יום". לא כתוב "והיית", אלא "ואהיה", בכל זמן ובכל עת שדברים עליונים עולים לפניו. פעמיים כתוב יראי ה' יראי ה', אלא יראי ה' למעלה, יראי ה' למטה. יראי ה' עומדים למטה, ואותם דברים עומדים בדיוקניהם למעלה. וסוד זה מצאנו בספרו של חנוך, שכל דברי הצדיקים שבארץ הם מתעטרים ועומדים לפני המלך והקדוש ברוך הוא משתעשע בהם, ואחר כך הם יורדים ועומדים לפניו בדיוקן אותו הצדיק שאמר אותם והקדוש ברוך הוא משתעשע באותו דיוקן, ואחר כך נכתבים בספר זכרון לפניו לעמוד לפניו בקיום תמיד.

⁹⁷³ תיבה זו לא מצאתיה בדפוס הזוהר המצויים בידינו.

⁹⁷⁴ [תרגום: רבי יוסי פתח "וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל". בא וראה, דברי התורה קדושים הם עליונים הם מתוקים הם, כמו שכתוב "הנחמדים מזהב ומפז רב ומתוקים מדבש וגו'". מי שעוסק בתורה כאלו עומד כל יום על הר סיני לקבל את התורה, זהו שכתוב "היום הזה נהיית לעם".] עיי"ש בהגהות מהרח"ו שהם "קדישין" בעולם הבריאה, ו"עילאין" בעולם היצירה ו"מתיקין" בעולם העשיה (שם מקום הדינים המכונים "דבש מתוק", א"נ הואיל והפשט שבעשיה הוא מתוק לחיך כי הכל רוצים בפשט).

⁹⁷⁵ [תרגום: שלמדנו כל מי שמקשיב לדברי התורה אשרו בעולם הזה וכאלו קבל תורה מסיני ואפילו מכל אדם גם כן צריך לשמוע דברי תורה, ומי שמרכין אזניו כנגדו נותן כבוד למלך הקדוש ונותן כבוד לתורה עליו נאמר "היום הזה נהיית לעם לה' אלהיך".]

יש ליתן לב לכך שהזהר מבאר מהפסוק "היום הזה נהיית לעם" שיש הכרח בדברי תורה לשמוע מאחר. ועיי' אד"ר קל ע"ב: קום רבי יוסי בקיומן, קם ר' יוסי ואמר, ביומוי דמלכא משיחא לא יימרון חד לחד אליף לי חכמתא, דכתיב "ולא ילמדו עוד איש את רעהו וגו'" (ירמיה לא).

וכן עיי' אפיקי ים סנהדרין צא ע"ב, ז"ל, ידוע שכל אדם מישראל קיבל חלקו בתורה בהר סיני כמ"ש (דברים כט יד) את אשר ישנו פה וכו', שכל הנשמות היו שם כמ"ש (ישעיה מח טז) מעת היותה שם אני וכו', וכל א' לפי שורשו הוא חלקו בתורה שהם אתון דאורייתא ע"א והוא התורה שמלמדים עם האדם כשהוא בבטן אמו ואח"כ משתכח ממנו וצריך ללמוד מאחרים, שהרב הלומד תורה לתלמידים הוא אור המעורר להדליק ניצוץ נר נשמתו כתר תורה הגנוזה בו משורש אבותיו כפי ערך מעלת הנשמה שהכניסו בו ולפי שרשם, ואם אינו מלמדו תורה נשאר כח ההוא גנוז בנשמתו ואינו יוצא מן הכח אל הפועל, עכ"ל. מבאר כאן, שחלק בלתי נפרד מקבלת התורה היא האיחוד של כלל ישראל להיות לעם א'.

נפש החיים

ואז⁹⁷⁶ משתלשל ונמשך שפעת אור וברכה ממקור שרשה העליון על כל העולמות, וגם הארץ האירה מכבודה ומתברכת ומביא הרבה טובה ושפעת ברכה לעולם. ובתד"א (סדר אליהו רבה פרק י"ח) אמר כיון שלומד את התורה הרי זה מביא טובה לעולם, ויכול הוא לבקש רחמים ולהתפלל לפני הקב"ה ויפקפק את הרקיע ויביא מטר לעולם כו'. ואמר שם עוד כל זמן שישראל עוסקין בתורה ועושין רצון אביהם שבשמים הקב"ה בעצמו נפנה אליהם לברכה שנאמר אמת מארץ תצמח וצדק משמים נשקף, ואין השקפה אלא לברכה שנאמר השקיפה כו' וברך את עמך כו'.

שער ד פרק טו

והנה המברך מתברך ומברכתם של העולמות יבורך גם האדם העוסק בה כראוי לאמיתה הגורם לכל זה, וכבוד ה' הופף עליו כל היום⁹⁷⁷, ומשיג לנשמה אצולה ממקום קדוש לפי ערך גודל עסקו ודיבוקו בה, כמו שכתוב (יומא לט ע"א) אדם מקדש עצמו מלמטה מקדשין אותו מלמעלה מעט מקדשין אותו הרבה. ובהקדמת הזוהר (יב ע"ב) פקודא חמישאה כו' בהאי קרא אית תלת פקודין וכו' וחד למלעי באורייתא לאשתדלא בה ולאפשא לה בכל יומא לתקנא נפשי ורוחי דכיון דב"נ אתעסק באורייתא אתתקן בנשמתא אחרא קדישא דכתיב שרץ נפש חיה נפש דהיא חיה קדישא כו' וכד אשתדל באורייתא בההיא רחישו דרחיש בה זכי לההיא נפש חיה ולמהדר כמלאכין קדישין כו' דא אורייתא דאקרי מים ישרצון ויפקון רחישא דנפש חיה מאתר דההיא חיה ומשכון לה לתתא כמה דאתמר ועל דא אמר דוד לב טהור ברא לי אלקים, למלעי באורייתא וכדין ורוח נכון חדש בקרבי⁹⁷⁸.

מאיר הנפש

⁹⁷⁶ קודם לכן דיבר על אופן השפעת התורה ואילו עתה בא לבאר את אופן קבלתה ע"י התחתונים, ובבחינת מה שהיה בסיני שנתרפאו כל ישראל (במדבר רבה פ"ז פסקא א).

⁹⁷⁷ רמז בנקטו בלשון זו למאמה"כ בדברים לג יב, ועיי"ש שעיקר עניינו עוסק בבית המקדש.

⁹⁷⁸ ז"ל בשלימות: פקודא חמישאה כתיב ישרצו המים שרץ נפש חיה בהאי קרא אית תלת פקודין חד למלעי באורייתא וחד לאתעסקא בפריה ורביה וחד למגזר לתמנייא יומין ולאעברא מתמן ערלתא למלעי באורייתא ולאשתדלא בה ולאפשא לה בכל יומא לתקנא נפשיה ורוחיה דכיון דבר נש אתעסק באורייתא אתתקן בנשמתא אחרא קדישא דכתיב שרץ נפש חיה נפש דההיא חיה קדישא דכד בר נש לא אתעסק באורייתא לית ליה נפשא קדישא קדושה דלעילא לא שריא עלוי וכד אשתדל באורייתא בההוא רחישו דרחיש בה זכי לההיא נפש חיה ולמהדר כמלאכין קדישין דכתיב (תהלים קג כ) ברכו יהו"ה מלאכיו אלן אינון דמתעסקין באורייתא דאקרון מלאכיו בארעא ודא הוא דכתיב ועוף יעופף על הארץ האי בהאי עלמא בההוא עלמא תנינן דזמין קב"ה למעבד לון גדפין כנשרין ולאשטא בכל עלמא דכתיב (ישעיה מ לא) וקוי יהו"ה יחליפו כח יעלו אבר כנשרים והיינו דכתיב ועוף יעופף על הארץ דא אורייתא דאקרי מים ישרצון ויפקון רחשא דנפש חיה ומאתר דההיא חיה ימשכון לה לתתא כמה דאתמר ועל דא אמר דוד (תהלים נא יב) לב טהור ברא לי אלהים למלעי באורייתא וכדין ורוח נכון חדש בקרבי.

[תרגום: מצוה חמישית, נאמר "ישרצו המים שרץ נפש חיה" בפסוק הזה יש שלש מצוות. אחת, לעסוק בתורה, ואחת, להתעסק בפריה ורביה, ואחת, למול לשמונה ימים ולהעביר משם הערלה. לעמול בתורה ולעסוק בה ולהגדילה בכל יום - לתקן את נפשו ורוחו, שכיון שאדם עוסק בתורה, הוא נתקן בנשמה אחרת קדושה, שנאמר "שרץ נפש חיה" הנפש של החיה הקדושה היא. שכאשר אין אדם מתעסק בתורה, אין לו נפש קדושה, והקדושה של מעלה אינה שורה עליו. וכאשר עוסק בתורה, באותו הדיבור שהוא מדבר, בה הוא זוכה לנפש החיה והיא ולחזור להיות כמו מלאכים קדושים. שנאמר "ברכו ה' מלאכיו" (תהלים קג) אלו הם שעוסקים בתורה שנקראים מלאכיו בארץ. וזהו שנאמר "ועוף יעופף על הארץ" זה בעולם הזה, ובאותו העולם למדנו שעתיד הקדוש ברוך הוא לעשות להם כנפים כנשרים ושישוטו בכל העולם. שנאמר "וקוי ה' יחליפו כח יעלו אבר כנשרים" (ישעיה מ), והיינו מה שנאמר "ועוף יעופף על הארץ" זו התורה שנקראת מים, "ישרצו ויוציאו שרץ של נפש חיה" מהמקום של החיה היא ימשכו אותה למטה, כמו שנתבאר. ועל זה אמר דוד "לב טהור ברא לי אלהים" (תהלים נא) - לעסוק בתורה, ואז "ורוח נכון חדש בקרבי".]

וג' מצוות אלו מוסיפים לעולם נשמות חדשות.

נפש החיים

והוא הרודה ומושל בכל, וכל הדינין בישין מסתלקין מעליו, ואין להם עליו שום שליטה ח"ו⁹⁷⁹, בין בעודו בזה העולם, כמ"ש בפ"ק דברכות (דף ה ע"א) ארשב"ל כל העוסק בתורה יסורין בדלין הימנו, ובפ' כיצד מעברין (עירובין דף נד ע"א) חש בראשו יעסוק בתורה שנא' כו' חש בגרונו יעסוק בתורה שנאמר כו' חש במעיו כו' חש בכל גופו יעסוק בתורה, שנאמר ולכל בשרו מרפא⁹⁸⁰. וכעין סגנון זה אמרו בויתקרא רבה (פי"ב) ובתנחומא (פ' יתרו) ובמדרש תהלים (מזמור ק"ט) ע"ש ובתד"א (סא"ר פ"ה) מקימי מעפר דל כו' אדם שעבר עבירות הרבה וקנסו עליו מיתה כו' וחזר ועשה תשובה וקורא תורה נביאים וכתובים ושנה משנה מדרש הלכות והגדות ושימש חכמים, אפילו נגזרו עליו מאה גזירות הקב"ה מעברין ממנו כו'⁹⁸¹. ושם (רפ"ו) הביאני המלך חדריו, כשם שיש להקב"ה חדרים בתורתו, כך יש להם לת"ח לכל אחד ואחד חדרים חדרים בתורתו, ואם ראית שהיסורין ממשמשיך ובאין עליך רוי' לחדרי תורה⁹⁸², ומיד היסורין בורחין ממך שנאמר (ישעיה כו כ) לך עמי בא בהדריך וגו', לכך נאמר (שיר השירים ד א) הביאני המלך חדריו נגילה ונשמחה בך, במה שגדלתנו ורוממתנו וקשרת לנו כתר גדול בדברי תורה מסוף העולם ועד סופו. ושם (בפ"ה) ויהי המה הולכים הלך ודבר, ואין דבר אלא דברי תורה כו' וכשנשתלח מלאך כו' ובא ומצאן שהיו עוסקין בדברי תורה ולא היה יכול לשלוט בהם כו', מכאן אמרו שני בני אדם שהולכין בדרך ועוסקין בתורה אין דבר רע יכול לשלוט בהן כו' ע"ש.

ובוהר (ויחי רמ"ב סוף ע"א) יששכר חמור גרם כו' פתח ואמר לדוד ה' אורי כו' כמה חביבין אינון מלין דאורייתא כמה חביבין אינון דמשתדלי באורייתא קמי קב"ה דכל מאן דאשתדל באורייתא לא דחיל מפגעי עלמא נטיר הוא לעילא נטיר הוא לתתא ולא עוד אלא דכפיית לכל פגעי דעלמא ואחית לון לעומקא דתהום רבה ת"ח בשעתא דעאל ליליא כו' כד אתער רוח צפון ואתפליג ליליא אתערותא קדישא אתער בעלמא כו' זכאה חולקי דההוא בר נש דאיהו קאים בההיא שעתא ואשתדל באורייתא כיון דאיהו פתח באורייתא כל אינון זינין בישין אעיל לון בנוקבא דתהום רבה כו' בנ"כ יששכר דאשתדלותי באורייתא כפית לי' לחמור ונחית לי' כו' דאיהו סליק לנזקא עלמא ושוי מדורי' בין המשפתים כו'⁹⁸³.

מאיר הנפש

⁹⁷⁹ שכן מושפע עליו רוב טובה כנ"ל, ממילא אין שום מקום לרע.

⁹⁸⁰ בגמ' בדף ה' מדובר לפני שבאים עליו הייסורים, ואילו הגמ' כאן מיירי אחרי שכבר באו עליו.

⁹⁸¹ כאן מיירי בגזירות שטרם באו עליו, אלא שנגזרו עליו בב"ד של מעלה.

⁹⁸² צ"ע אם כוונתו שיש לרוץ דווקא לחלק העמוק ביותר של התורה ואם כוונתו בזה לחלק הנסתר.

⁹⁸³ ז"ל בשלימות: יששכר חמור גרם רובץ בין המשפתים וכו' פתח ואמר (תהלים כז א) לדוד יהו"ה אורי וישעי ממי אירא יהו"ה מעוז חיי ממי אפחד כמה חביבין אינון מלין דאורייתא כמה חביבין אינון דמשתדלי באורייתא קמי קב"ה דכל מאן דאשתדל באורייתא לא דחיל מפגעי עלמא נטיר הוא לעילא נטיר הוא לתתא ולא עוד אלא דכפיית לכל פגעי דעלמא ואחית לון לעומקא דתהום רבא תא חזי בשעתא דעאל ליליא פתחין סתימין וכלבי וחמרי שריין ושאטן בעלמא ואתייהבת רשו לחבלא וכל בני עלמא נימי בערסייהו ונשמתהון דצדיקיא סלקין לאתענגא לעילא כד אתער רוח צפון ואתפליג ליליא אתערותא קדישא אתער בעלמא ואתמר בכמה דוכתי זכאה חולקיה דההוא בר נש דאיהו קאים בההיא שעתא ואשתדל באורייתא כיון דאיהו פתח באורייתא כל אינון זינין בישין אעיל לון בנוקבי דתהום רבה וכפית ליה לחמור ונחית ליה בטפסרי דתחות עפרא דזוהמי קסרא בגיני כך יששכר דאשתדלותיה באורייתא כפית ליה לחמור ונחית ליה מההוא גרם המעלות דאיהו סליק לנזקא עלמא ושוי מדוריה בין המשפתים בין זוהמי דטפסרי דעפרא.

[תרגום: "יששכר חמור גרם רובץ בין המשפתים וגו'" פתח ואמר (תהלים כז) "לדוד ה' אורי וישעי ממי אירע ה' מעוז חיי ממי אפחד". כמה חביבים הם דברי התורה, כמה חביבים אותם שמשתדלים בתורה לפני הקדוש ברוך הוא, שכל מי שמשתדל בתורה אינו פוחד מפגעי העולם, שמור הוא למעלה, שמור הוא למטה. ולא עוד, אלא שכופה את כל פגעי העולם ומוריד אותם לעומק תהום רבה, בא וראה, בשעה שנכנס הלילה, הפתחים נסתמים, וכלבים וחמורים שורים ומשוטטים בעולם, וניתנת הרשות להשחית, וכל בני העולם ישנים במטותיהם, ונשמות הצדיקים עולות להתענג למעלה כשמתעוררת רוח צפון, ונחלק הלילה, התעוררות קדושה מתעוררת בעולם. וזה שנאמר בכמה מקומות אשרי חלקו של אותו אדם שעומד באותה שעה והשתדל בתורה. כיון שהוא פותח בתורה, את כל אותם מינים רעים הוא מכניס לנקבים של התהום הגדול וכופת את החמור ומורידו בשרים שתחת העפר של זוהמת המושל, לכן יששכר שעסקו

נפש החיים

וכן אמרו ז"ל בפ"ג דסוטה (כא ע"א) דהתורה אנוני מגני מן היסורין בין בעדנא דעסיק בה בין בעדנא דלא עסיק בה ע"ש, כי היא גמלתהו רק טוב ולא רע כל ימי חייה, היינו אפילו בעדנא דלא עסיק בה כ"ז שהוא דבוק ולא פירש ח"ו מחיי עולם שלה ודעתו עליה תמיד ולהגות בה*.
הגה"ה ומ"ש (משלי לא יב) גמלתהו וכו', כי גמול פירוש תקלום גמול למי שהטיב אהו מקודם, ז"ש שהתורה משלמת גמול טוב להאדם שעושה טובה עמה, היינו כשעוסק בה לשמה, וגם אם עסקו בה שלא לשמה לגרמיה ולא להטיב אהה שמהראוי היה שהתורה תגמלנו רעה ח"ו, עכ"ז אינה גומלת לו רעה ח"ו, ולארכה גם בשמאלה היינו למשמאילים בה, שלא לשמה, היא נותנת לו עושר וכבוד בעולם הזה⁹⁸⁴ ע"כ.

שער ד פרק טז

וגם מעבירין ומסלקין מעליו כל המרדות והענינים מעול דרך ארץ וכו', וכל שאר עניני זה העולם המונעות תמידות העסק בתורה"ק, כמ"ש (אבות פ"ג מ"ה) כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ. ואמרו (בבבבב רבה פ"ט ס"ו נו ובתנחומא פ' חקת פרק כא) שמזה הטעם ניתנה התורה במדבר, כשם שמדבר אינו נזרע ואינו נעבד, כך המקבל עליו עול תורה פורקין ממנו עול כו', וכשם שמדבר אינו מעלה ארנון (ר"ל מס), כך בני תורה בני חורין כו'. ובזוהר (ויחי רמב ע"ב) דכל מאן דידע לאשתדלא באורייתא ולא אשתדל אתחייב בנפשיה, ולא עוד אלא דיהבין עליה עולא דארעא ושעבודא בישא, דכתיב ביששכר ויט שכמו לסבול כו', מאן דסטא ארחיה וגרמיה דלא למסבל עולא דאורייתא מיד ויהי למס עובד⁹⁸⁵, וכן להיפך כו'⁹⁸⁶.
וכך הדין הלכה פסוקה בש"ס שת"ח פטורין ממסים כמ"ש (גדרים כב ע"ב, ובפ"ק דבתרא ח ע"א) שארי ליה לצורבא מרבנן למימר לא יהיבנא כרגא דכתיב מנדה בלו והלך לא שליט למרמא עליהום. ושם, רב נחמן בר רב חסדא שדא כרגא ארבנן א"ל רנב"י עברת אדאורייתא אדנביאים אדכתובים דכתיב כו' כמו שכתב שם דרבנן לא צריכי נטירותא. ובתד"א (סדר אליהו רבה פ"ד) כל ת"ח שעוסק בתורה בכל יום תמיד בשביל להרבות כבוד שמים, אינו צריך לא הרב ולא חנית ולא כל דבר שיהיה לו שומר, אלא הקב"ה משמרו בעצמו כו'. ושם (בפ"ח) אם יש בו באדם דרך ארץ ומקרא לבד, מוסרין לו מלאך א' לשומרו שנאמר כו'. קרא אדם תורה נביאים וכתובים, מוסרים לו שני מלאכים שנאמר כי מלאכיו יצוה לך לשמרך כו' אבל קרא אדם תורה נביאים וכתובים ושנה משנה ומדרש הלכות ואגדות ושמש ת"ח, הקדוש ב"ה משמרו בעצמו כו' שנאמר (תהלים קבא ה) ה' שומרך כו'. וכפי ערך הקיבול אשר יקבל עליו עול תורה באמת ובכל כחו, כן לפי זה הערך יסירו ויעבירו ממנו מרדות עניני זה העולם, והשמירה עליונה חופפת עליו⁹⁸⁷.

בתורה כופת את החמור ומוריד אותו מאותו פגם המעלות, שהוא עולה להזיק לעולם, ושם מדורו בין המשפטים, בין זוהמת השרים שבעפר.]

⁹⁸⁴ ע"ש ברש"י וכן הוא בזהר וישב קפד ע"ב.

⁹⁸⁵ ז"ל בשלימות: רבי שמעון ורבי יוסי ורבי חייא הוו קא אזלי מגלילא עלאה לטבריה אמר רבי שמעון ניהך ונשתדל באורייתא דכל מאן דידע לאשתדלא באורייתא ולא אשתדל אתחייב בנפשיה ולא עוד אלא דיהבין ליה עולא דארעא ושעבודא בישא דכתיב ביששכר ויט שכמו לסבול מהו ויט סטא כמה דאת אמר (ש"א ח ג) ויטו אחרי הבצע מאן דסטא ארחיה וגרמיה דלא למסבל עולא דאורייתא מיד ויהי למס עובד.
[תרגום: רבי שמעון ורבי יוסי ורבי חייא היו הולכים מהגליל העליון לטבריה. אמר רבי שמעון, נלך ונשתדל בתורה, שכל מי שיודע להשתדל בתורה ולא משתדל, מתחייב בנפשו, ולא עוד, אלא נותנים עליו עול הארץ ושעבוד רע, שנאמר ביששכר ויט שכמו לסבול" מהו "ויט" - סטה, כמו שנאמר "ויטו אחרי הבצע" (שמואל א ח) מי שסוטה דרכו ועצמו שלא לסבול את עול התורה מיד "ויהי למס עבד"].
יש מקום לדייק ב' דיוקים בדברי הזהר כאן: א' שחיוב מיתה בא יחד עם חיוב עול דרך ארץ, ב' שענין עול תורה מתקיים ע"י מצות 'בלכתך בדרך'.

⁹⁸⁶ צ"ע למה מתכוין ה"וכו" כאן. ונלע"ד בדרך אפשר, שכוונתו להמשך הזהר שכל העוסק בתורה זוכה לירש עולם הבא, וצ"ע. וכדלקמן בב' קטעים הבאים, הוא נחלק לב' א' שמירה וא' עשיית רצון האדם.

⁹⁸⁷ עי' לעיל שער א' פרק טז.

נפש החיים

והוא כבן המתחמא על אביו, ואביו עושה לו רצונו ומשלים לו כל הפצו, כמ"ש רז"ל (ע"ז יט ע"א) כל העוסק בתורה הקב"ה עושה לו הפצו. וכן איתא במדרש תהלים (מזמור א) ואמרו עוד שם שכתוב בתורה ושנוי בנביאים ומשולש בכתובים, שכל העוסק בתורה נכסיו מצליחין, ובמשלי רבתא (ספ"ח) ויפק רצון מה', כל מי שהוא מפיך בדברי תורה ומלמדו ברבים אף אני בעת רצון מפיך לו רצון כו' ומזונותיו מוכנים לו תמיד בלא שום עמל ויגיעה מועמת עליהם. כמ"ש שם (בפ' אשת חיל) כל זמן שת"ה יושב ועוסק בתורה כו' ולא עוד אלא שהקב"ה ממציא לו מזונותיו בכל יום ויום שנאמר ותתן טרף לביתה. ובתד"א (סא"ר פי"ח) ברוך המקום ברוך הוא שבחר בחכמים ובתלמידיהם כו' כשם שהם יושבין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ובכל מקום שהוא פנוי להם וקורין ושונין לשם שמים ויראה בלבבם ומחזיקים דברי תורה בפיהם ומקיימין עליהם הפסוק טוב לגבר כי ישא עול בנעוריו, כך כביכול אפילו הם ישאלו את כל העולם כולו בשעה אחת הוא נותן להם מיד כו'.

ויתר על כן אלא הגם שהוא עצמו ודאי בורח מהכבוד וגדולה, כי בלא זה בלתי אפשר בעולם כלל להיות עוסק בתורה לשמה⁹⁸⁸, ולא תתקיים אצלו כלל כמאז"ל (אבות פ"ו מ"ה) אל תבקש גדולה לעצמך ואל תחמוד כבוד כי האדם אסור לו לפנות דעתו לזה כלל. אמנם גדול העצה ית"ש נותן לו שמחה וגדולה בעל כרחו, כמ"ש (בתד"א שם) ברוך המקום ברוך הוא שבחר בחכמים ובתלמידיהם כו' כמו שהם יושבין בב"ב ובבמ"ד בכל יום וקורין ושונין לשם שמים ויראת שמים בלבבם ומחזיקים דברי תורה על פיהם ומקבלין עליהם בשמחה עול מ"ש, כך כביכול הקב"ה נותן להם שמחה לצדיקים בעל כרחם שלא בטובתם כו' ע"כ. וכמאמר הכתוב (תהלים כג ו) אך טוב וחסד ירדפוני כל ימי חיי, רצה לומר הגם שאני בורח מהם המה רודפים אחרי בעל כרחי.

שער ד פרק יז

בין אחר פטירתו מזה העולם, ארו"ל (חגיגה דף כז ע"א) ת"ה אין אור של גיהנם שולט בהם כו', וכן אמרו שם (דף טו ע"ב) ת"ה שסרה אין תורתו נמאסת⁹⁸⁹. ובמשלי רבתא (פרק א' ד"ה ישמע חכם ויוסף לקח) בפסוק להבין משל ומליצה כו' ומליצה זו התורה עצמה ולמה נקראת שמה מליצה שהיא מצלת עוסקיה מדינה של גיהנם⁹⁹⁰. ושם (רפ"ב) בני אם תקח אמרי כו' אמר הקב"ה לישראל על הר סיני, אם זכיתם להצפין ולקבל תורתו ולעשותה אני מציל אתכם משלש פורעניות, ממלחמת גוג ומנוג, מחבלו של משיח, מדינה של גיהנם, ומצותי תצפן אתך אם זכיתם להצפין תורתי אני משיב אתכם משוב הצפון לעתיד לבא שנאמר מה רב טובך אשר צפנת כו'. ושם (בפ"י ד"ה דבר אחר לא ירעיב) אמר ר' חנינא בן דוסא אין לך צדקה שמצלת את האדם מדינה של גיהנם אלא תורה בלבד כו' שיש בה כח להציל אותו מיום הדין, ואפילו נתחייב אדם

מאיר הנפש

⁹⁸⁸ כמאמר רבותינו ז"ל (עירובין דף נד ע"א): אמר רב מתנה מאי דכתיב "וממדבר מתנה" אם משיח אדם עצמו כמדבר זה שהכל דשין בו תלמודו מתקיים בידו ואם לאו אין תלמודו מתקיים בידו.
⁹⁸⁹ עי"ש שד"ז נאמר על אלישע אחר.

ועי' מש"כ הגרמ"מ בספר משנת חסידים דף רכב וז"ל, אבל כשמלכה ושריה בגוים אין תורה (איכה ב), וחלל ממלכה ושריה (שם), ואף גם שם בהיותם בארץ כו' לכלתם (ויקרא כו) חסר כתיב, והיא טמונה בחול וכו' [כלומר חלק מהגלות היא שהתורה תחת שליטת הסט"א], כמו שהת"ח שסרח כו' (חגיגה טו). וכן שם דף רסז וז"ל, מתפשט מסוד אימא סוד גרון, להגן בסוד ת"ח שסרח, להפריד הרע מן הטוב, ולגדור פרצות בסוד ריא"ה דנשיב על ליבא [כלומר שתורה היא במעלת הבינה, ומקום מעלה זו הוא בגרון (ע"ח שער א"א פרק ח'), ולכן היא מגינה על הת"ח שסרח, שכן ת"ח הוא בגדר גוף והתורה מעליו כגרון, ולכן אי אפשר לפגום בבחינה זו].

⁹⁹⁰ משמע שיש ללומדי התורה דין בגיהנם בגלל עבירות שבידם, ועכ"ז הוא ניצול מכך בזכות התורה שלמד.

נפש החיים

בדבר עבירה יכולה להציל אותו מיום הדין כו'⁹⁹¹, הרי מכאן לת"ח שעבר בדבר עבירה שהיא מצלת אותו. ובמדרש תהלים (מזמור י"ט ד"ה מקצה השמים) ותקופתו כו' ואין נסתר מהמתו כו' ר"י ורשב"ל אמרי תרוייהו אין גיהנם לעתיד לבא אלא השמש הזו היא מלהטת את הרשעים שנאמר הנה היום בא בוער כתנור והיו כל זדים כו' ולהט אותם כו' אבל לעתיד לבא מי נסתר מחמתו מי שהוא עוסק בתורה, מה כתיב אחריו תורת ה' תמימה כו', וכן הוא אומר אין חשך ואין צלמות להסתר שם פועלי און, ומי נסתר מי שהוא עוסק בתורה כו' ע"ש.

וק"ו מאלישע, אחר, שאמרו (חגיגה טו ע"ב) לא מידן לדייניה משום דגמיר אורייתא. וכן אמרו בירושלמי שם (חגיגה ט ע"ב) ובקהלת רבה (סימן ז טו א) בפסוק טוב אחרית דבר כו', ולא בן תנינן מצילין תיק הספר עם הספר כו' מצילין לאלישע בזכות תורתו.

ובזוהר (יתרו פג ע"ב) אר"י אמאי אתייהב אורייתא באשא וחשוכא כו' דכל מאן דישתדל באורייתא אשתזיב מאשא אחרא בגיהנם ומחשוכא דמחשכין כל שאר עמין לישראל כו'⁹⁹² ע"ש, וברע"מ (תרומה קלד ע"ב) פקודא ללמוד תורה בכל יומא דאיהו רזא דמהימנותא עלאה למנדע ארחי דקב"ה דכל מאן דאשתדל באורייתא זכי בהאי עלמא זכי בעלמא דאתי ואשתזיב מכל קטרוגין בישין בגין דאורייתא רזא דמהימנותא איהי דמאן דיתעסק בה אתעסק במהימנותא עלאה אשרי שכינתא בגוי' דלא תעדי מיני' כו'⁹⁹³ ע"ש.

וכמאמרם ז"ל (שבת דף סג ע"א) על הפסוק ארך ימים בימינה כו' למימינים בה, ארך ימים וכל שכן עושר וכבוד, והוא בשני העולמים, עושר וכבוד בעולם הזה, וארך ימים לעולם הבא, שעיקר האורך ימים הכוונה לעולם שכולו ארוך, כמו שאמרו רז"ל בכמה דוכתי. ובזוהר וישב (ק"צ ריש ע"א⁹⁹⁴) ע"ש, ושם בפרשת חיי שרה (קלא ע"ב) ר"א פתח גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך כמה אינון ב"ג טפשיין דלא ידעין ולא מסתכלין לאשתדלא באורייתא בגין דאורייתא כל היין וכל חירו וכל טוב בעלמא דין ובעלמא דאתי איהו חירו דעלמא דין ודעלמא דאתי איהי היין אינון בעלמא דין דיזכוון ליומין שלימין בהאי עלמא כד"א כו' וליומין אריכין בעלמא דאתי בגין דאינון היין שלימין אינון היין דחירו היין בלא עציבו היין דאינון היין חירו בעלמא דין חירו דכלא דכל מאן דאשתדל באורייתא לא יכלין לשלמא עלוי כל עמין דעלמא כו' וע"ד כל מאן דישתדל

מאיר הנפש

⁹⁹¹ וז"ל, שנאמר "צדיק מצרה נחלץ ויבא רשע תחתיו".

⁹⁹² ז"ל בשלימות: אמר רבי יצחק אמאי אתייהב אורייתא באשא וחשוכא דכתיב (דברים ד יא) וההר בוער באש עד לב השמים חשך ענן וערפל דכל מאן דישתדל באורייתא אשתזיב מאשא אחרא דגיהנם ומחשוכא דמחשכין כל שאר עמין לישראל.

[תרגום: אמר רבי יצחק למה נתנה תורה באש וחשכה, שכתוב "וההר בער באש עד לב השמים חשך ענן וערפל", שכל מי שיעסוק בתורה ינצל מאש אחרת של הגיהנם, ומהחשך שמחשיכים כל שאר העמים לישראל.]

⁹⁹³ תרגום: מצוה ללמוד תורה בכל יום שהוא סוד האמונה העליונה לדעת דרכי הקדוש ברוך הוא שכל מי שמשתדל בתורה זוכה בעולם הזה וזוכה בעולם הבא, ונצול מכל המקטרגים הרעים משום שהתורה היא סוד האמונה, שמי שמתעסק בה מתעסק באמונה העליונה, והקדוש ברוך הוא משרה שכינתו בתוכו שלא תזוז ממנו.

וצ"ע, אם כוונת רבינו לדייק שמכיוון שעסק התורה משרה שכינה וממילא אין מקום להידבקות של רע בעוסק בו.

⁹⁹⁴ ז"ל: תא חזי מה כתיב (משלי ג טז) ארך ימים בימינה בשמאלה עשר וכבוד ארך ימים בימינה מאן דאזיל לימינא דאורייתא ארכא דחיין איהו לעלמא דאתי דזכי תמן ליקרא דאורייתא דאיהו יקרא וכתרא לאתעטרא על כלא דכתרא דאורייתא בהווא עלמא איהו בשמאלה עשר וכבוד בהאי עלמא דאף על גב דלא אתעסק בה לשמה זכי בהאי עלמא בעותרא ויקרא.

תרגום: בא וראה מה כתוב (משלי ג) אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד. אורך ימים בימינה, מי שהולך לימין התורה, אורך של חיים הוא לעולם הבא, שזוכה שם לכבוד התורה שהוא כבוד וכתר להתעטר על הכל, שכתר התורה הוא בעולם ההוא. בשמאלה עושר וכבוד, בעולם הזה, שאף על גב שאינו עוסק בה לשמה זוכה בעולם הזה לעושר וכבוד.

נפש החיים

באורייתא חירו אית ליה מכלא בעלמא דין, משעבוד' דשאר עמין חירו בעלמ' דאתי, בגין דלא יתבעון מיני' דינא בההוא עלמא כלל כו' ע"ש⁹⁹⁵.

ובתד"א (סא"ר פי"ח) בפסוק ועל הנחל יעלה על שפתו מזה ומזה כל עץ מאכל כו' מאי ולא יראה כי יבא הם, לומר לך כל העוסק בתורה אינו רואה מדת פורעניות בין בעוה"ז בין לימות בן דוד ובין לעולם הבא, וכמו שפי' ז"ל בהתהלכך תנחה אותך בעוה"ז, בשכבך תשמור עליך בקבר, והקיצות היא תשיחך לעוה"ב. ובזוהר (פ' וישב קפד ע"ב וקפה ע"א) ר"י פתח ואמר תורת ה' תמימה כו' כמה אית לון לב"נ לאשתדלא באורייתא דכל מאן דאשתדל באורייתא להוי לי' חיים בעלמא דין ובעלמא דאתי וזכי בתרין עלמין ואפי' מאן דאשתדל באורייתא ולא אשתדל בה לשמה כדקא יאות זכי לאגר טב בעלמא דין ולא דייגין לי' בההוא עלמא ות"ח כתיב אורך ימים בימינה כו' אורך ימים בההוא דאשתדל באורייתא לשמה דאית לי' אורך ימים בההוא עלמא דבי' אורכא דיומין כו' בשמאלה עושר וכבוד אגר טב ושלוחה אית לי' בהאי עלמא, וכל מאן דישתדל באורייתא לשמה כד נפיק מהאי עלמא אורייתא אזלא קמי' ואכרות ואנינת עלי' דלא יקרבו בהדי' מאריהון דדינא כד שכיב גופא בקברא היא נטרת לי' כד נשמתא אזלת לאסתלקא למיתב לאתרה איהי אזלת קמא דההיא נשמתא וכמה תרעין אתברו מקמא דאורייתא עד דעאלת לדוכתא וקיימא עלי' דב"נ עד דיתער בזמנא דיקומון מתייא דעלמא ואיהי סניגורא עלי' הה"ד בהתהלכך תנחה אותך בשכבך תשמור עליך כו' בהתהלכך תנחה אותך כמה דאתמר בשכבך

-----מאיר הנפש-----

⁹⁹⁵ ז"ל בשלימות: רבי אלעזר פתח ואמר (תהלים קיט יח) גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך כמה אינון בני נשא טפשיין דלא ידעין ולא מסתכלין לאשתדלא באורייתא בגין דאורייתא כל חיין וכל חירו וכל טוב בעלמא דין ובעלמא דאתי (ההוא חירו דעלמא דין ודעלמא דאתי איהו) (נ"א ההוא חירו דעלמא דאתי איהו חיין בעלמא דין) חיין אינון בעלמא דין דיזכון ליומין שלמין בהאי עלמא כמה דאת אמר (שמות כג כו) את מספר ימך אמלא וליומין אריכין בעלמא דאתי בגין דאינון חיין שלימין אינון חיין דחירו חיי בלא עציבו חיין דאינון חיין חירו בעלמא דין חירו דכלא דכל מאן דאשתדל באורייתא לא יכלין לשלטאה עלוי כל עמין דעלמא ואי תימא אינון בני שמד גזרה היא מלעילא כגון רבי עקיבא וחברוי וכך סליק במחשבה חירו דמלאך המות דלא יכיל לשלטאה עלוי והכי הוא ודאי דאי אדם הוה אתדבק באילנא דחיי דאיהו אורייתא לא גרים מותא ליה ולכל עלמא ובגין כך כד יב קב"ה אורייתא לישראל מה כתיב בה (שמות לב טז) חרות על הלוחות והא אוקמוה ואלמלא אינון לא חטו ושבקו אילנא דחיי לא גרמו מותא לעלמא כמלקדמין וקב"ה אמר (תהלים פב ו) אני אמרתי אלהים אתם ובני עליון כלכם חבלתון גרמיכון אכן כאדם תמותון וגו' ועל דא כל מאן דאשתדל באורייתא לא יכיל לשלטאה עלוי ההוא חויה בישא דאחשיך עלמא אמר רבי ייסא אי הכי משה אמאי מית דאי הכי כיון דלא חב לא ימות (ואמאי ימות) א"ל ודאי מית אבל לא שלטא ביה קאמריןן אלא לא מית על ידוי ולא אסתאב ביה ולא מית ודאי אלא אתדבק בשכינתא ואזיל לחיי עלמא והאי חי אקרי כמה דאוקימנא דכתיב (ש"ב כג כ) ובניהו בן יהוידע בן איש חי וגו' ועל דא כל מאן דאשתדל באורייתא חירו אית ליה מכלא בעלמא דין משעבודא דשאר עמין עעכו"ם חירו בעלמא דאתי בגין דלא יתבעון מיני' דינא בההוא עלמא כלל.

תרגום: רבי אלעזר פתח ואמר, גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך". כמה טפשיים האנשים שלא יודעים ולא מסתכלים לעסוק בתורה, משום שהתורה כל החיים וכל החירות וכל הטוב בעולם הזה ובעולם הבא. (החרות היא של העולם הזה ושל העולם הבא היא נ"א החרות היא של העולם הבא היא החיים בעולם הזה). החיים הם בעולם הזה, שיזכו לימים שלמים בעולם הזה, כמו שנאמר "את מספר ימך אמלא", ולימים ארוכים בעולם הבא, משום שהם חיים שלמים, הם חיים של שמחה, חיים בלי עצבות, חיים שהם חיי חירות בעולם הזה, חרות של הכל. שכל מי שעוסק בתורה, אין יכולים לשלוט עליו כל העמים של העולם. ואם תאמר, אותם בני השמד. גזרה היא מלמעלה, כמו רבי עקיבא וחבריו, וכך עלתה במחשבה. חירות של מלאך המות שלא יכול לשלוט עליו, וכך זה ודאי. שאם אדם היה נדבק בעץ החיים שהיא התורה, לא היה גורם מות לו ולכל העולם. ולכן כשנתן הקדוש ברוך הוא תורה לישראל, מה כתוב בה, "חרות על הלחת", והרי פרשוה. ואלמלא הם לא חטאו ועזבו את עץ החיים, לא היו גורמים מות לעולם כבתחלה. והקדוש ברוך הוא אמר, "אני אמרתי אלהים אתם ובני עליון כלכם". חבלתם את עצמכם, "אכן כאדם תמותון" וגו'. ועל כן, כל מי שעוסק בתורה, אין יכול לשלוט עליו הנחש הרע ההוא שהחשיך את העולם. אמר רבי ייסא, אם כך, למה משה מת, שאם כך, כיון שלא חטא, לא ימות. (ולמה ימות). אמר לו, ודאי מת, אבל אמרנו שלא שלט בו, אלא לא מת על ידו ולא נטמא בו, ולא מת ודאי. אלא נדבק בשכינה והלך לחיי עולם. וזה נקרא חי, כמו שבארנו שכתוב "ובניהו בן יהוידע בן איש חי" וגו'. ועל כן, כל מי שעוסק בתורה, יש לו חרות מן הכל בעולם הזה משעבוד של שאר העמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות. חרות בעולם הבא, משום שלא יתבעו ממנו דין בעולם ההוא כלל.

נפש החיים

תשמור עליך בשעתא דשכיב גופא בקברא דהא כדין בההוא זמנא אתדן גופא בקברא וכדין אורייתא אנינת עלי' והקיצות היא תשיחך כמה דאתמר בזמנא דיתערון מתי עלמא מן עפרא היא תשיחך למהוי סניגורא עלך כו'⁹⁹⁶.

וכן ארו"ל (בפ' חלק צט ע"ב) בפסוק נפש עמל עמלה לו כו' הוא עמל במקום זה והתורה עומלת לו במקום אחר⁹⁹⁷, ובמשלי רבתא (פי"ד) חכמות נשים בנתה ביתה כל מי שקנה לו חכמה בעוה"ז יהא מובטח שהיא בנתה לו בית לעוה"ב ואולת בידיה תהרסנו, כל מי שלא קנה לו חכמה יהא מובטח שקנה לו גיהנם לעתיד לבא. ובס"ת (לך לך פח ע"א) אחר הדברים האלה דא פתגמי אורייתא כו' הה"ד אל תירא אברם אנכי מגן לך, מכל זייני בישין דגיהנם שכרך הרבה מאד, בגין דכל מאן דאשתדל באוריית' בהאי עלמא זכי ואחסין ירותת אחסנת' לעלמא דאתי כו'⁹⁹⁸ ע"ש.

מאיר הנפש

⁹⁹⁶ ז"ל בשלימות: ויקחהו וישליכו אותו הבורה והבור רק אין בו מים רבי יהודה פתח ואמר (תהלים יט ח) תורת יהו"ה תמימה משיבת נפש (מאן דבטיל מילי דאורייתא כאלו חריב עלמא שלים) כמה אית לון לבני נשא לאשתדלא באורייתא דכל מאן דאשתדל באורייתא להוי ליה חיים בעלמא דין ובעלמא דאתי וזכי בתרין עלמין ואפילו מאן דאשתדל באורייתא ולא ישתדל בה לשמה כדקא יאות זכי לאגר טב בעלמא דין ולא דיינין ליה בההוא עלמא ותא חזי כתיב (משלי ג טז) אך ימים בימינה בשמאלה עשר וכבוד אך ימים בההוא דאשתדל באורייתא לשמה דאית ליה אך ימים בההוא עלמא דביה אורכא דיומין ואינון יומין אינון יומין ודאי תמן איהו רחצנו דקדושה דלעילא דאתרחיץ בר נש בהאי עלמא לאשתדלא באורייתא לאתקפא בההוא עלמא בשמאלה עושר וכבוד אגר טב ושלוח אית ליה בהאי עלמא וכל מאן דישתדל באורייתא לשמה כד נפיק מהאי עלמא אורייתא אזלא קמיה ואכרזת קמיה ואגינת עליה דלא יקרבו בהדיה מאריהו דדינא כד שכיב גופא בקברא היא נטרת ליה כד נשמתא אזלא לאסתלקא למיתב לאתרה איהי אזלא קמה דההיא נשמתא וכמה תרעין אתברו מקמה דאורייתא עד דעאלת לדוכתה וקיימא עליה דבר נש עד דיתער בזמנא דיקומון מתייא דעלמא ואיהי מלפא סניגורא עליה הה"ד (משלי ו כב) בהתהלך תנחה אותך בשכבך תשמור עליך והקיצות היא תשיחך בהתהלך תנחה אותך כמה דאתמר בשכבך תשמור עליך בשעתא דשכיב גופא בקברא דהא כדין בההוא זמנא אתדן גופא בקברא וכדין אורייתא אגינת עליה והקיצות היא תשיחך כמה דאתמר בזמנא דיתערון מתי עלמא מן עפרא היא תשיחך למהוי סניגוריא עלך.

תרגום: ויקחהו וישלכו אותו הבורה, והבור ריק אין בו מים. רבי יהודה פתח ואמר (תהלים יט) תורת ה' תמימה משיבת נפש, [מי שמבטל דברי תורה כאלו חריב עולם שלם], כמה יש לבני אדם לעסוק בתורה שכל מי שעוסק בתורה יהיו לו חיים בעולם הזה ובעולם הבא, וזוכה בשני עולמות. ואפילו מי שעוסק בתורה ולא עוסק בה לשמה כראוי זוכה לשכר טוב בעולם הזה, ואין דנים אותו בעולם ההוא. ובא וראה כתוב (משלי ג) אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד, אורך ימים באותו שעוסק בתורה לשמה שיש לו אורך ימים בעולם ההוא, שבו אריכות הימים, ואותם הימים הם ודאי ימים, שם הוא הבטחה הקדושה שלמעלה, שבוטח אדם בעולם הזה לעסוק בתורה, להתחזק בעולם ההוא. בשמאלה עושר וכבוד, יש לו שכר טוב ושלוח בעולם הזה. וכל מי שעוסק בתורה לשמה, כשיצא מן העולם הזה, התורה הולכת לפניו ומכריזה לפניו, ומגינה עליו שלא יקרבו אליו בעלי הדין, כששוכב הגוף בקבר היא שומרת אותו, כשהנשמה הולכת להסתלק לשוב למקומה היא הולכת לפני הנשמה ההיא, וכמה שערים נשברים מלפני התורה עד שנכנסת למקומה, ועומדת על האדם עד שיתעורר בזמן שיקומו המתים של העולם, והיא מלמדת עליו סניגוריה. זהו שכתוב (משלי ו) בהתהלך תנחה אותך בשכבך תשמור עליך והקיצות היא תשיחך. בהתהלך תנחה אותך, כמו שנתבאר, בשכבך תשמור עליך, בשעה ששוכב הגוף בקבר, שהרי אז בזמן ההוא נדון הגוף בקבר, ואז התורה מגינה עליו. והקיצות היא תשיחך, כמו שנתבאר, בזמן שיתעוררו המתים של העולם מן העפר היא תשיחך להיות עליך סניגור.

⁹⁹⁷ עי' רש"י שם ד"ה תורה עומלת לו - שמחזרת עליו, ומבקשת מאת קונה למסור לו טעמי תורה וסדריה, ע"כ. אמנם לרבינו עיקר עניינו של "מקום אחר" הוא העולם הבא.

⁹⁹⁸ ז"ל בשלימות: אחר הדברים האלה וגו' אלן פתגמי אורייתא דכתיב (דברים ה יט) את הדברים האלה דבר יהו"ה אל כל קהלכם מה להלן פתגמי אורייתא אופ הכא פתגמי אורייתא בתר דאשתדל בר נש בהאי עלמא בדברים האלה קודשא בריך הוא מבשר ליה ואקדים לה לנשמתא שלם (בשורות טובות) הה"ד אל תירא אברם אנכי מגן לך מכל זיינין בישין דגיהנם שכרך הרבה מאד בגין דכל מאן דאשתדל באורייתא בהאי עלמא זכי ואחסין ירותת אחסנתא בעלמא דאתי.

תרגום: "אחר הדברים האלה וגו'", אלו דברי תורה, שכתוב "את הדברים האלה דבר ה' אל כל קהלכם", מה להלן דברי תורה אף כאן דברי תורה. אחר שעסק אדם בעולם הזה בדברים האלה הקדוש ברוך הוא מבשר לו ומקדים לנשמה שלום [בשורות טובות], זהו שכתוב "אל תירא אברם אנכי מגן לך", מכל המינים הרעים של הגיהנם, "שכרך הרבה מאד", משום שכל מי שמעוסק בתורה בעולם הזה זוכה ונוחל ירושת נחלה בעולם הבא.

נפש החיים

ובוזהר ויקהל (דף ר ע"א) בגין דכד ב"נ עסיק באורייתא קב"ה קאים תמן כו' ואשתזיב ב"נ מתלת דינין מדינא דהאי עלמא ומדינא דמלאך המות דלא יכיל לשלטאה עלי' ומדינא דגיהנם⁹⁹⁹. וכמו שאמרו חז"ל (בפ' מעלת התורה (אבות פ"ו מ"ב) ובבמדבר רבה פט"ז ובהזית) בפסוק מי זאת עולה כו', ובתנחומא (פ' עקב) אל תיקרי חרות אלא חירות, שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה. ופי' ז"ל חירות ממלאך המות, וכן אמרו (בפ"ב דמכות י' ע"א) שדברי תורה קולטין ממלאך המות, ובוזהר (פ' חי בדף הנ"ל) חירו בעלמא דין חירו דכלא כו' חירו דמה"מ דלא יכול לשלטאה עלוי והכי הוא ודאי דאי אדם הוה אתדביק באילנא דחיי דאיהו אוריית' לא גרים מותא לוי ולכל עלמא ובג"כ כד יהיב קב"ה אורייתא לישראל מה כתיב בה חרות על הלוחות כו' וקב"ה אמר אני אמרתי אלקים אתם כו' וע"ד כל מאן דאשתדל באורייתא לא יכיל לשלטאה עלוי ההוא הויא בישא דאחשיך עלמא¹⁰⁰⁰.

שער ד פרק יח

ולזאת האדם המקבל על עצמו עול התורה הקדושה לשמה לאמיתה, כמו שהתבאר לעיל (פרק ג') פירוש לשמה, הוא נעלה מעל כל עניני זה העולם, ומושגה מאתו יתברך השגחה פרטית למעלה מהוראת כחות הטבעיים והמזלות כולם, כיון שהוא דבוק בתורה ובהקב"ה ממש כביכול, ומתקדש בקדושה העליונה של התוה"ק, שהיא למעלה לאין ערוך מכל העולמות, והיא הנותנת החיות והקיום לכולם ולכל הכחות הטבעיים. הרי האדם העוסק בה מחיה ומקיים את כולם ולמעלה מכולם, ואיך אפשר שתהא הנהגתו מאתו יתברך ע"י הכחות הטבעיים.

וזה שאמרו רז"ל (פסחים נ' ע"ב) כתיב עד שמים חסדך וכתיב מעל שמים חסדך, לא קשיא כאן בעוסקים לשמה כאן בעוסקים שלא לשמה. היינו שהעוסק בתורה שלא לשמה אם כי ודאי שגם הוא מרוצה לפניו יתברך, אף אם כוונתו לשם איזה פניה שתהיה, רק אם אינו לקנטור ח"ו, וכ"ש אם אינו מכוין לשום פניה, רק לפי שהורגל בכך, כי מתוכה יבא למדרגה לשמה, כידוע ממאמרם ז"ל, עם כל זה עדין לא נתקדש ונתעלה שיהיה הנהגתו יתברך אתו בכל עניניו למעלה מכחות הטבעיים, לכן כתיב ביה רק עד שמים, היינו עד הכחות הטבעיים הקבועים בשמים ולא למעלה מהם, אבל על העוסק בה לשמה אמר מעל שמים, רצה לומר שכל הנהגותיו יתברך עמו רק למעלה מהוראת כחות הטבעיים, וזה שכתב (ברע"מ פנחס רי"ו ע"ב) ת"ח כל בריין דעלמא קודם דאתיהיבת אורייתא לישראל הוה תליין במזלא כו' אבל בתר דאתיהיבת אורייתא לישראל אפיק לון מחיובא דככבי ומזלי כו' ובג"ד כל המשתדל באורייתא בטיל מיני' חיובא דככביא ומזלי אי אוליה לה כדי לקיימא פקודהא ואי לאו כאלו לא אשתדל בה ולא בטיל מיני' חיובא דככביא ומזלי¹⁰⁰¹.

מאיר הנפש

⁹⁹⁹ ז"ל בשלימות: וכד בר נש עסיק באורייתא קודשא בריך הוא קאים תמן ואצית לקליה כמה דכתיב (מלאכי ג טז) ויקשב יהו"ה וישמע וגו' ואשתזיב בר נש מתלת דינין מדינא דהאי עלמא ומדינא דמלאך המות דלא יכיל לשלטאה עליה ומדינא דגיהנם.

תרגום: כשאדם עוסק בתורה הקדוש ברוך הוא עומד שם ומקשיב לקולו, ככתוב "ויקשב ה' וישמע וגו'", ונצול האדם משלשה דינים: מדין העולם הזה, ומדין מלאך המות שלא יכול לשלט עליו, ומדין הגיהנם.

¹⁰⁰⁰ עי' לעיל הערה 995.

¹⁰⁰¹ ז"ל בשלימות: ת"ח כל בריין דעלמא קודם דאתיהיבת אורייתא לישראל הוה תליין במזלא ואפילו בני חיי ומזוני אבל בתר דאתיהיבת אורייתא לישראל אפיק לון מחיובא דככביא ומזלי דא אוליפנא מאברהם בגין דהוה עתידין בנוי לקבלא ה' מאברהם דאיהי חמשה חומשי תורה דאתמר בה אלה תולדות השמים והארץ בהבראם בה' בראם אמר לאברהם בגין האי ה' דאתוסף בשמך השמים והארץ בהבראם בה' בראם אמר לאברהם בגין האי ה' דאתוסף בשמך השמים תחתך וכל ככביא ומזלי דנהירין בה' ולא עוד אלא דאתמר בה ה"א לכם זרע וזרעתם בה"א כי ביצחק יקרא לך זרע ובג"ד כל המשתדל באורייתא בטיל מניה חיובא דככביא ומזלי אי אוליה לה כדי לקיימא פקודהא ואם לאו כאלו לא אשתדל בה ולא בטיל מניה

נפש החיים

ואדרבה הכחות הטבעיים מסורים אליו כאשר יגזור אומר עליהם, ולכל אשר יחפוץ יטם, ואימתו מוטלת על כולם, כמ"ש בפ' התורה (אבות פ"ד מ"א) ונותנת לו מלכות וממשלה, כי נזר אלקיו¹⁰⁰² אור התורה מאירה ומבהקת על ראשו, וחוסה כביכול בצל כנפי השכינה, כמו שכתוב (בזוהר צו לה ע"א) פתח ר"א ואמר ואשים דברי בפוך ובצל ידי כסיתך כו' תנינן כל ב"נ דאשתדל במלי דאורייתא ושפוטתיה מרחשן אורייתא קב"ה חפי עליה ושכינתא פרשא עליה גדפחא הה"ד ואשים דברי בפוך ובצל ידי כסיתך כו'¹⁰⁰³. ובהקדמת הזוהר (יא ע"א), וכ"ה באותו הלשון בפ' ואתחנן (רס ע"א) תא הזי כמה הוא חילא תקיפא דאורייתא וכמה הוא עלאה על כולא דכל מאן דאשתדל באורייתא לא דחיל מעלאי ותתאי ולא דחיל מערעורין בישין דעלמא בגין דאיהו אחיד באילנא דחיי¹⁰⁰⁴ ואכיל מיני בכל יומא דהא אורייתא אוליף לי¹⁰⁰⁵ לב"נ בארץ קשוט אוליף לי עיטא כו'¹⁰⁰⁶. ובפ' בשלח (מו ע"א) ר"י פתח כו' כמה חביבא אורייתא קמיה דקב"ה דכל מאן דישתדל באורייתא רחים הוא לעילא רחים הוא לתתא קב"ה אצית ליה למלולי לא שביק ליה בהאי עלמא ולא שביק ליה בעלמא דאתי כו' ע"ש¹⁰⁰⁷, ובפ' מצורע (נב ע"ב) וכד איהו אשתדל בפולחנא דמארי ולעי באורייתא כמה נטורין זמינין לקבלי לנטרא לי ושכינתא שריא עלי וכלא מכרוזי קמי ואמרי הבו יקרא לדיוקנא דמלכא אתנטיר הוא בעלמא דין ובעלמא דאתי זכאה חולקיה¹⁰⁰⁸.

שער ד פרק יט

חיובא דכביא ומזלי כ"ש עמי הארץ דאינון אתמתלן לבעירן דאוקמוה ארור שוכב עם כל בהמה דלא אתבטלון מנהון חיובא דכבבי ומזלי.

[תרגום: בא וראה כל בריות העולם קודם שנתנה התורה לישראל היו תלויים במזל, ואפילו בני חיים ומזונות. אבל אחר שנתנה תורה לישראל, הוציא אותם מחיוב כוכבים ומזלות, וזה למדנו מאברהם, משום שהיו בניו עתידים לקבל ה' מאברהם, שהיא חמשה חמשי תורה, שנאמר בה "אלה תולדות השמים והארץ בהבראם" בה' בראם, אמר לאברהם, בגלל הה' הזו שנוספה לשמך השמים תחתך, וכל הכוכבים והמזלות שמאירים בה'. ולא עוד אלא שנאמר בה "ה"א לכם זרע וזרעתם", בה"א "כי ביצחק יקרא לך זרע". ומשום זה כל העוסק בתורה בטל ממנו חיוב כוכבים ומזלות, אם לומד אותה כדי לקיים מצוותיה, ואם לא כאילו לא עסק בה, ולא בטל ממנו חיוב כוכבים ומזלות. כל שכן עמי הארץ שנמשלו לבהמות, שבארו עליהם "ארור שוכב עם כל בהמה" שלא התבטלו מהם חיוב של כוכבים ומזלות.]

עי' ביאורים ח"ב עה ע"ב שמש"כ "ה"א לכם זרע" פירושו ש"ה"א" היא סוד מזל הבנים. ועי' בבהגר"א על ספד"צ ל ע"ב שהוא בסוד האות ה' אחרונה של השם (ועי' גליונות הלש"ו על הזהר שמביא את דברי הגר"א בביאור דברי הזהר הללו).

¹⁰⁰² עי' לעיל שער א פרק כ בהגה"ה.

¹⁰⁰³ תרגום: פתח ר"א ואמר "ואשים דברי בפוך ובצל ידי כסיתך כו'", שנינו כל אדם שעוסק בדברי תורה ושפתותיו מרחשים תורה, הקב"ה חופה עליו והשכינה פורש עליו כנפיו וזהו מאמה"כ "ואשים דברי בפוך ובצל ידי כסיתך".

¹⁰⁰⁴ בעל תורה ת"ת הנקרא עץ החיים (הגה"ת מהרח"ו שם).

¹⁰⁰⁵ כי הוא מחדש לו מוחין הנקרא חיי המלך [עי' לעיל שער א' סוף פר' קטז] (מהרח"ו).

¹⁰⁰⁶ תרגום: בא וראה כמה הוא הכח החזק של התורה, וכמה הוא עליון על הכל. שכל מי שעוסק בתורה לא פוחד מעליונים ותחתונים, ולא פוחד מחלאים רעים של העולם, משום שהוא אחוז בעץ החיים, ולומד ממנו בכל יום, שהרי התורה מלמדת אדם ללכת בדרך אמת, מלמדת אותו עצה איך ישוב לפני רבונו לבטל את אותה הגזרה.

¹⁰⁰⁷ תרגום: כמה חביבה התורה לפני הקדוש ברוך הוא, שכל מי שעוסק בתורה אהוב הוא למעלה ואהוב הוא למטה, הקדוש ברוך הוא מקשיב לדבריו ולא עוזב אותו בעולם הזה, ולא עוזב אותו לעולם הבא.

¹⁰⁰⁸ תרגום: וכשהוא משתדל בעבודת רבונו ולומד תורה כמה שומרים מזמנים כנגדו לשמור אותו ושכינה שורה עליו וכלם מכריזים לפניו ואומרים: תנו כבוד לדיוקן המלך, שמור הוא בעולם הזה ובעולם הבא אשרי חלקו.

נפש החיים

ושם ה' נקרא עליו, כי התורה כולה שמותיו של הקדוש ברוך הוא¹⁰⁰⁹, כמאמרם ז"ל (ברכות כא ע"א) מנין לברכת התורה לפנייה מן התורה שנאמר כי שם ה' אקרא וגו'. וכן למדו (שם ו ע"א) שהעוסק בתורה שכינה שרויה עמו דכתיב בכל המקום אשר אזכיר את שמי כו'¹⁰¹⁰. ובזהר (במדבר קיה ע"א) כמה חביבא אורייתא קמיה קב"ה דהא בכל אתר דמלי דאורייתא אשתמעו קב"ה וכל חיילין דיליה כלהו צייתין למלולי' וקב"ה אתי לדיירא עמי' הה"ד בכל המקום אשר אזכיר את שמי וגו'¹⁰¹¹, ובפ' משפטים (קכד ע"א) דכל מאן דינטר ארחי דאורייתא ואשתדל בה כמאן דאשתדל בשמא קדישא דתנינן אורייתא כלא שמא דקב"ה ומאן דמשתדל בה כמאן דמשתדל בשמא קדישא בנין דאורייתא כלא שמא חד קדישא איהו שמא עלאה שמא דכליל כל שמיהן ומאן דגרע את חד מינה כאלו עביד פנימותא בשמא קדישא¹⁰¹², ובפ' ויקרא (דף יג ע"ב) ר"א פתח כל זאת באתנו ולא שכחנו כו' ולא אנשנין מלולי אורייתך מכאן אוליפנא כל מאן דאנשי מלולי אורייתא ולא בעי למלעי בה כאלו אנשי לקב"ה דהא אורייתא כלא שמא דקב"ה הוי¹⁰¹³, ושם (דף יט סוף ע"א) דהא אורייתא מאן דישתדל בה מתעטר בעטרוי דשמא קדישא דהא

מאיר הנפש

¹⁰⁰⁹ איכא למידק שנקט כאן בלשון רבים "שמותיו", ומקורו ברמב"ן בהקדמתו לבראשית. ועי' בזה"ק יתרו צ"ב ומשפטים קכד ע"א, שם נקט לה בלשון יחיד, וצ"ע החילוק. אמנם עי' יונת אלם פרק א', ז"ל, כאן כל התורה כלה שם א' בסוד אצילות נעלם אין עסק בה לזולתו ית', ע"כ. משמע שבחינה זו האחרונה שכל התורה היא שם אחד היא בסוד עולם האצילות דווקא, שכן שם הכל נכלל בגילוי א'. ואולי אפשר לומר שמש"כ הרמב"ן שכל התורה היא גילוי של כלל השמות שכן זהו מה שנתגלה לנו. אמנם עי' זהר משפטים קכד שכל התורה היא שם הכולל את כל השמות, וצ"ע.

¹⁰¹⁰ עי' תיקו"ז לג ע"ב שם משמע ש"כל מקום אשר אזכיר את שמי" הוא כינוי לעליית השכינה, ו"אבא אליך" הוא כינוי לגילוי קב"ה (דהיינו הר"ק). אם כן יוצא כי העסק בתורה גורם לזיווג. ויתכן לומר דזהו טעם רבינו שמביא כאן את דרשת ב' הפסוקים "כי שם הוי"ה אקרא", ו"בכל המקום אשר אזכיר את שמי", שהראשון הוא בסוד שם הוי"ה ב"ה דהיינו ז"א ואילו הפסוק השני הוא בסוד נוק' וכדאמרן.

¹⁰¹¹ תרגום: כמה חביבה התורה לפני הקדוש ברוך הוא, שהרי בכל מקום שדברי תורה נשמעים הקדוש ברוך הוא וכל חיילותיו כולם מקשיבים לדבריו, והקדוש ברוך הוא בא לדור עמו, זהו שכתוב "בכל המקום אשר אזכיר את שמי וגו'".

צ"ע מהו ד"ז שנקט כאן בלשון כל חיילין דיליה. ועי' ריש תיקו"ז כתיב (דניאל יב ג) והמשכילים יזהירו כזהר הרקיע וגו' והמשכילים אלין רבי שמעון וחבריה יזהירו כד אתכנשו למעבד האי חבורא רשותא אתיהיב לון ולאליהו עמהון ולכל נשמתין דמתניבתאן לנחתא בינייהו ולכל מלאכיא באתכסיא ובארח שכל ועלת על כלא יהיב רשו לכל שמיהן קדישין ולכל הויין ולכל כנויין לגלאה לון רזין טמירין כל שם בדרגא דיליה ורשותא יהיב לעשר ספירן לגלאה לון רזין טמירין דלא אתיהיב רשו לגלאה עד דייתי דרא דמלאכא משיחא.

תרגום: כתוב והמשכילים יזהרו כזהר הרקיע וגו', והמשכילים אלו רבי שמעון והחברים, יזהירו כשהתכנסו לעשות את החבור הזה רשות נתנה להם, ולאליהו עמם, ולכל הנשמות של הישיבות לרדת ביניהם, ולכל המלאכים בנסתר ובדרך שכל. ועילת על הכל נתן רשות לכל השמות הקדושים, ולכל ההיות, ולכל הכנויים, לגלות להם סודות טמירים, כל שם בדרגתו. ורשות נתנה לעשרת הספירות לגלות להם סודות טמירים, שלא נתנה רשות לגלות עד שיבא דורו של מלך המשיח.

¹⁰¹² תרגום: כל מי שישמור את מצוות התורה ועוסק בה, כמי שעוסק בשם הקדוש, ששנינו כל התורה היא שמו של הקדוש ברוך הוא. ומי שעוסק בה כמי שעוסק בשם הקדוש, משום שכל התורה היא שם קדוש אחד, שם עליון שם שכולל את כל השמות. ומי שגורע ממנה אות אחת כאלו עשה פגם בשם הקדוש. דרכי תורה הם "ג מידות שהתורה נדרשת בהם (יהל אור ח"ג יח ע"א).

עי' לש"ו דע"ה ח"ב לט ע"ג שמפרש דבר זה לענין לימוד התורה שבג"ע אצל אדה"ר שם אין כי אם את שמותיו ית' ולא איסור והתר.

¹⁰¹³ ז"ל בשלימות: נפש כי תחטא רבי אבא פתח (תהלים מד יח) כל זאת באתנו ולא שכחנו ולא שקרנו בבריתך כל זאת באתנו כל אלו באו עלינו מבעי ליה אלא כל דינין דלעילא אתו עלנא ולא שכחנו ולא אנשינא מילולי אורייתך מכאן אוליפנא כל מאן דאנשי מילולי אורייתא ולא בעי למלעי בה כאלו אנשי לקודשא בריך הוא דהא אורייתא כולה שמא דקודשא בריך הוא.

תרגום: "נפש כי תחטא". רבי אבא פתח, "כל זאת באתנו ולא שכחנו ולא שקרנו בבריתך", "כל זאת באתנו" היה צריך להיות "כל אלו באו עלינו", אלא כל הדינים שלמעלה באו עלינו ולא שכחנו ולא שקרנו דברי תורתך. מכאן למדנו, כל מי ששוכח דברי תורה ולא רוצה לעסוק בה, כאלו שכח את הקדוש ברוך הוא, הוא, שהרי כל התורה היא שמו של הקדוש ברוך הוא.

כאן מתבאר שיש בחי' של שמו ית' בתורה אפילו בגלות ובתוך צער.

נפש החיים

אורייתא שמא קדישא הוא ומאן דישתדל בה אתרשים ואתערט בשמא קדישא וכדין ידע ארחין סתימין ורזין עמיקין כו¹⁰¹⁴ וכן איתא בר"פ שמיני (לה ע"ב) ובפ' אחרי (עא ע"ב ועב סוף ע"א ועג ע"א ועה ע"א) ובפ' אמור (פט ע"ב) ובר"פ קרח (קעו ע"א) ע"ש¹⁰¹⁵.

ולכן גם מזה הטעם אמרו דקב"ה ואורייתא חד, כי הוא ושמי' חד הוא, כמ"ש בזוהר (יתרו צ ע"ב) ואורייתא כלא שמא חד הוי שמא קדישא דקב"ה ממש זכאה חולקיה דמאן דזכי בה מאן דזכי באורייתא זכי בשמא קדישא דקב"ה ממש ר"י אומר בקב"ה ממש זכי דהא הוא ושמי' חד הוא¹⁰¹⁶. ולכן אמר בתד"א (רבה פרק יח) שכל מי שעושה מריבה על ת"ח כאלו עושה מריבה על מי שאמר והיה העולם, שנאמר הוא דתן ואבירם כו' בהצותם על ה'. לכן כאשר האדם בא בשם ה' הכל יראים ומזדעזעים ממנו, כמ"ש (דברים נח י) וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך. וכמ"ש (תהלים צא יד) כי בי חשק ואפלטמהו אשגבהו כי ידע שמי, כי בי חשק בו יתברך ממש כביכול כנ"ל. ובפ' בלק (דף רב ע"א) תא הוי כמה חביבין אינון דמשתדלי באורייתא קמי' קב"ה דאפי' בזמנא דדינא תלי' בעלמא ואתיהיב רשו למחבלא לחבלא קב"ה פקיד לוי עלווייהו על אינון דקא משתדלי באורייתא והכי א"ל קב"ה כי תצור אל עיר בגין חוביהון סגיאיין כו' תא ואפקיד לך על בני ביתי לא תשחית את עצה, דא ת"ח דאיהו במתא דאיהו אלנא דחיי אילנא דיהיב איבין את עצה, ההוא דיהיב עיטא למתא כו' ואוליף לון אורחא דיהכון בה וע"ד לא תשחית את עצה לנדות עליו גרזן לנדהא עלי' דינא ולא לאושטא עלי' הרבא מלהטא כו' כי האדם עץ השדה דא אקרי אדם דאשתמודע עילא ותתא כו' וכל דא פקיד קב"ה על אינון דמשתדלי באורייתא כו'¹⁰¹⁷ ע"ש באורך.

מאיר הנפש

¹⁰¹⁴ תרגום: שהרי מי שעוסק בתורה מתערט בעטרות של השם הקדוש, שהרי התורה היא שם קדוש. ומי שעוסק בה נרשם ומתערט בשם הקדוש, ואז יודע דרכים נסתרות וסודות עמוקים. כאן מתבאר שהאדם זוכה לתוספת מוחין ולתוספת נשמה על ידי לימוד תורה, והיינו הבחינה הנקראת ש"שמו ית' נקרא עלי'.

¹⁰¹⁵ בכל המקומות הללו מבואר שתורה היא שמו ית', ובעניי לא מצאתי שם תוספת הבנה בענין הנוגע לכאן.

¹⁰¹⁶ תרגום: כל התורה היא שם אחד, שמו של הקדוש ברוך הוא ממש. אשרי חלקו של מי שזוכה בה. מי שזוכה בתורה זוכה בשם הקדוש (של הקדוש ברוך הוא). רבי יוסי אומר זוכה בקדוש ברוך הוא ממש (וכנסת ישראל), שהרי הוא ושמו אחד, ברוך שמו לעולם ולעולמי עולמים אמן. ועי' מקדש מלך ש"שמי"ה הוא כינוי למלכות ו"קוב"ה ממש" הוא כינוי לר"ק.

¹⁰¹⁷ ז"ל בשלימות: ת"ח כמה חביבין אינון דמשתדלי באורייתא קמי קב"ה דאפי' בזמנא דדינא תליא בעלמא ואתיהיב רשו למחבלא לחבלא קב"ה פקיד ליה עלווייהו על אינון דקא משתדלי באורייתא והכי א"ל קב"ה כי תצור אל עיר בגין חוביהון סגיאיין דחטאין לקמאי ואתחייבו בדינא ימים רבים מאי רבים (תלתא יומא דא בתר דא אקרי ימים רבים אוף הכא כי תצור אל עיר ימים רבים) תלתא יומין דא בתר דא דאשתמודעא דבר במתא מנלן דימים רבים תלתא יומין אינון דכתיב ואשה כי יזוב זוב דמה ימים רבים וכי ימים רבים אינון אלא תלתא יומין דא בתר דא אקרי ימים רבים אוף הכי כי תצור אל עיר ימים רבים תלתא יומין דא בתר דא דאשתמודעא דבר במתא תא ואפקיד לך על (כל) בני ביתי לא תשחית את עצה דא ת"ח דדא איהו במתא דאיהו אילנא דחיי אילנא דיהיב איבין

ד"א את עצה ההוא דיהיב עיטא למתא לאשתזבא מן דינא ואוליף לון ארחא דיהכון בה וע"ד לא תשחית את עצה לנדות עליו גרזן לנדהא עליה דינא ולא לאושטא עליה חרבא מלהטא חרבא משננא ההיא דקטלא לשאר אינשי דעלמא כי ממנו תאכל וכי ההוא מחבלא אכיל מניה לא אלא כי ממנו תאכל ההיא טנרא תקיפא ההיא דכל רוחין תקיפין וקדישין נפקין מנה דלית הנאה ותיאובתא לרוח קודשא בהאי עלמא אלא אורייתא דההוא זכאה כביכול איהו מפרנס לה ויהיב לה מזונא בהאי עלמא יתיר מכל קרבנין דעלמא בקרבן מה כתיב אכלתי יערי עם דבשי אכלו רעים ומיומא דאתחרב בי מקדשא ובטלו קרבנין לית ליה לקב"ה אלא אינון מלין דאורייתא ואורייתא דאתחדשא בפומיה בג"כ כי ממנו תאכל ולית לה מזונא בהאי עלמא אלא ממנו ומאינון דכוותיה וכיון דממנו תאכל ואיהו זן לה אותו לא תכרות הוי (טמיר) זהיר ביה דלא תקרב ביה

כי האדם עץ השדה דא אקרי אדם דאשתמודע עילא ותתא עץ השדה אילנא רברבא ותקיף דההוא שדה אשר ברכו יי' (דא) סמך עליה אילן דאשתמודע לההוא שדה תדיר לבא בפניך במצור מלה דא אהדר לרישא דקרא דכתיב לא תשחית את עצה ההוא דיהיב לון עיטא ואתקין למתא לבא מפניך במצור איהו יהיב לון עיטא לאתקנא ולאהדרא בתיובתא ואתקין ליה מאני זיינין בוקינס ושופרין לבא מפניך מאי לבא מפניך

שער ד פרק כ

והוא הבן יקיר מבני פלטרין דמלכא מבני היכלא דמלכא, אשר לו לבדו הרשות נתונה בכל עת להפש בגנזי דמלכא קדישא, וכל השערים עליונים פתוחים לפניו כמאמרם ז"ל (סוטה מט ע"א) כל העוסק בתורה מתוך דוחק¹⁰¹⁸ כו' ר' אחא ב"ח אומר אף אין הפרגוד ננעל בפניו, שנאמר ולא יכנף עוד מוריך (ישעיה ל כ)¹⁰¹⁹. ונכנס בשערי התוה"ק להשיג ולהסתכל באור הפנימי בעמקי רוזן עלאין דילה, כמ"ש בפ' התורה (אבות פ"ד מ"א) ומגלין לו רזי תורה. וכן אמרו (ע"ז לה ע"ב) ולא עוד אלא שדברים המכוסין מבני אדם מתגלין לו¹⁰²⁰, ובמדרש תהלים (מוזמור יט) אמרו על שמואל שאמר מכיר אני חוצות הרקיע כו' (ובש"ס הגרסא נהירין לי שבילי דרקיעא כו') וכי שמואל עלה לרקיע, אלא ע"י שיגע בחכמתה של תורה למד מתוכה מה שיש בשחקים. ובמשלי רבתא (פ"ח) ומפתת שפתי מישרים, דברים שהם פותחין לכם חדרי חדרים שבמרום. ובתד"א (סדר אליהו רבה פכ"ז) ברוך המקום שבחר בדברי חכמים ובתלמידיהם כו' כשם שהם יושבים

לבא לקמאי ולאעלא מפניך מקמי דחילו דילך במצור באתר דעלאין ותתאין לא יכלין לאעלא תמן ומאן איהו דרגא דבעלי תשובה עאלין תמן ומאן איהו תשובה דא איהו מצור אתר תקיף וטנרא תקיפא וכיון דעיטא דא נטלין אנא מכפר לחוביהו ואתקבלן ברעוא לקמאי וכל דא פקיד קב"ה על אינון דמשתדלי באורייתא.

[תרגום: בא וראה, כמה חביבים אותם שעוסקים בתורה לפני הקדוש ברוך הוא, שאפילו בזמן שהדין תלוי בעולם ונתנה רשות למשחית להשחית, הקדוש ברוך הוא מצוהו עליהם, על אותם העוסקים בתורה, וכך אומר להם הקדוש ברוך הוא "כי תצור אל עיר", בגלל החטאים הרבים שחטאו לפני והתחייבו בדין, "ימים רבים" מה זה רבים (שלשה ימים זה אחר זה נקראו "ימים רבים", כמו כן כאן "כי תצור אל עיר ימים רבים") שלשה ימים זה אחר זה, שנודע דבר בעיר. מנין לנו שימים רבים הם שלשה ימים, שכתוב "ואשה כי יזוב זוב דמה ימים רבים", וכי ימים רבים הם, אלא שלשה ימים זה אחר זה נקראים ימים רבים, גם כך "כי תצור אל עיר ימים רבים" שלשה ימים זה אחר זה, שנודע דבר בעיר, בא ואצוך על (כל) בני ביתי, "לא תשחית את עצה" זה תלמיד חכם שהוא בעיר, שהוא עץ החיים, אילן שנותן פירות.

דבר אחר "את עצה", אותו שנותן עצה לעיר להנצל מן הדין, ומלמד אותם דרך שילכו בה, ועל זה "לא תשחית את עצה לנדוח עליו גרזן", "לנדוח עליו דין" ולא להושיט עליו חרב ליהטת, חרב שנונה, אותה שהורגת שאר אנשי העולם. "כי ממנו תאכל", וכי אותו מחבל אוכל ממנו, לא, אלא כי ממנו תאכל, אותו סלע קשה, אותה שכל רוחות חזקות וקדושות יוצאות ממנה, שאין הנאה ותאוה לרוח הקודש בעולם הזה אלא תורה של אותו צדיק, כביכול הוא מפרנס אותה, ונותן לה מזון בעולם הזה יותר מכל קרבנות העולם. בקרבן מה כתוב "אכלתי יערי עם דבשי", "אכלו רעים", ומיום שנחרב בית המקדש ובטלו הקרבנות, אין לו לקדוש ברוך הוא אלא אותם דברי תורה, והתורה שמתחדשת בפיו, בשביל כך "כי ממנו תאכל", ואין לה מזון בעולם הזה אלא ממנו, ומאותם שכמותו, וכיון ש"ממנו תאכל" והוא זן אותה, "אותו לא תכרת" תהיה (טמיר) זהיר בו שלא תתקרב אליו.

"כי האדם עץ השדה", זה נקרא אדם שנודע למעלה ולמטה. עץ השדה, עץ גדול ותקיף, שאותו "שדה אשר ברכו ה'" (זה) סמוך עליו, אילן שנודע לאותו שדה תמיד. "לבא מפניך במצור" דבר זה חוזר לראש הפסוק, שכתוב "לא תשחית את עצה", אותו שנותן להם עצה, ומתקין את העיר לבא מפניך במצור, הוא נותן להם עצה להתתקן ולחזור בתשובה, ומתקין לו כלי זין חצוצרות ושופרות. "לבא מפניך" מה זה "לבא מפניך", לבא לפני, ולעלות מפניך, מפני הפחד שלך. במצור, במקום שעליונים ותחתונים לא יכולים לעלות לשם, ומיהו, דרגה שבעלי תשובה נכנסים לשם, ומי היא, תשובה, זהו מצור, מקום חזק וסלע חזק. וכיון שעצה זו לוקחים, אני מכפר לחטאיכם ומתקבלים ברצון לפני, וכל זה מצוה הקדוש ברוך הוא על אותם העוסקים בתורה.]

והנה צ"ע מה מוכיח רבינו מכאן הרי לא מבואר כאן בזהר דבר מעניין היות הת"ח אדם המעלה ששם ה' נקרא עליו ולכן יראים ממנו. ולכאורה כוונתו להוכיח הדבר מהך שהאדם הלומד הוא המפרנס של השכינה, והיועץ של כלל ישראל. דאם כן בע"כ שהוא שורש השפע של העולם.

¹⁰¹⁸ צ"ע שכן לכאורה הגמ' מיירי בלימוד מתוך הדחק דווקא ואילו רבינו לומד זאת לעניין לימוד תורה לשמה בסתמא. ואולי כוונתו לדייק שתורה לשמה הוא דווקא כאשר לומד למרות כל המפריעים.

¹⁰¹⁹ עיי"ש דמיירי לע"ל, וכוונתו לכאורה ללמדינו שאז לומדי התורה יפרצו את הגבולות הגופניים. ועי' לקמן פרק כח שלימוד חכמת הנסתר שייכת בעיקר לעתיד לבא.

והנה ע"ש שהגמ' מביא קודם לכן עוד ב' דברים על לומד תורה: הראשון שתפילתו נשמעת, השני היא שהוא נהנה מזיו השכינה (ועי' בפרק הבא דמיירי לאחר מיתתו) ומבאר רבינו דכ"ז מיירי לעניין לימודו שבעולם הזה.

¹⁰²⁰ עי' שם בגמ' דעסקינן במרביץ תורה דווקא, וכנראה שכלול בלשמה שהוא גם מלמד.

נפש החיים

בבהכ"נ ובבהמ"ד ובכל מקום שפנוי להם וקורין ושונין לשם שמים ויראה בלבבם, ומחזיקין דברי תורה על פיהם, כמו כן הקב"ה יושב כנגדם ומגלה להם סודות התורה בפיהם ובלבבם כו'. ורוח קדשו יתברך ישכון לבטח עליו תמיד, כמ"ש בזוהר (שמות ו ע"ב) הכימי עדיפי מנביאי בכלא דהא לנביאי לזמנין שרת עליהון רוח קודשא ולזמנין לא, והכימין לא אעדי מנהון רוח קודשא אפי' רגעא דהא זעירא, דידעין מה די לעילא ותתא, ולא בעו לגלאה¹⁰²¹, ובתד"א (ס"ז פ"א) וכיון שקרא אדם תורה נביאים וכתובים ושנה משנה מדרש הלכות והגדת ושנה הגמרא ושנה הפלפול לשמה, מיד רוח הקודש רוח עליו שנאמר רוח ה' דבר בי כו', ודרך כלל אמרו בפ' התורה (אבות פ"ו מ"ב) שכל העוסק בת"ת ה"ז מתעלה כו', וכן איתא (בס"פ הרואה ברכות סג ע"ב) אם נבלת בהתנשא כל המנבל עצמו על דברי תורה מתנשא¹⁰²², עד שאמרו ז"ל שמדרגתם למעלה ממדרגת הנביאים, כמ"ש (ב"ב יב ע"א) חכם עדיף מנביא, וכמ"ש בזוהר שמות הנ"ל, ויותר מבואר הענין (בפ' צו לה ע"א) תא חזי מה בין אינון דמשתדלי באורייתא לנביאי מהימני דאינון דמשתדלי באורייתא עדיפי מנביאי בכל זמנא מ"ש דאינון קיימי בדרגא עלאה יתיר מנביאי אינון דמשתדלי באורייתא קיימי לעילא באתרא דאקרי תורה דהוא קיומא דכל מהימנותא ונביאי קיימי לתתא באתר דאקרי נו"ה ע"ד אינון דמשתדלי באורייתא עדיפי מנביאי ועלאין מנהון יתיר דאלין קיימין לעילא ואלין קיימין לתתא כו' וע"ד זכאין אינון דמשתדלי באורייתא דאינון בדרגא עלאה יתיר על כולא כו'¹⁰²³.

שער ד פרק כא

ואם כ"כ נפלאה מדרגתם של עומלי תורה גם בעודם בזה העולם החשוך להשיג ולהסתכל ברוח קדשם באור העליון, גדולים צדיקים במיתתן יותר מבחיהם (חולין דף ז ע"ב) לאין ערוך, אחר אשר נשמתו הטהורה רבת שבעה לה תורה ומצות והיא שבה אל בית אביה מקודשה ומטהרה כאשר נתנה וביתרון אור התוה"ק, תלמודו בידו, כל השערים נפתחים לפניו וסליק ובקע רקיעין כו'¹⁰²⁴, וצורר בצרור החיים את ה' אלקיו ית"ש. ובתד"א (ס"א ר"ד) אמר ושמא תאמר הואיל ונכנס משה לבית עולמו שמא בטל ממנו אותו הכתר של מאור פנים ת"ל ולא קם נביא כו' פנים אל פנים מה אור פנים שלמעלה קיים לעולם ולעולמי עולמים, כך מאור פניו של משה נכנס

מאיר הנפש

¹⁰²¹ תרגום: ועדיפים חכמים מנביאים בכל זמן, שהרי על הנביאים לפעמים שורה רוח הקדש ולפעמים לא, ומהחכמים לא זזה רוח הקודש אפילו רגע אחד [קטן], שיודעים מה שלמעלה ולמטה ולא רצו לגלות.

¹⁰²² כנראה שזה המשך הענין שחכם עדיף מנביא.

¹⁰²³ ז"ל בשלימות: תא חזי מה בין אינון דמשתדלי באורייתא לנביאי מהימני אינון דמשתדלי באורייתא עדיפי מנביאי בכל זמנא מאי טעמא דאינון קיימי בדרגא עלאה יתיר מנביאי אינון דמשתדלי באורייתא קיימי לעילא באתרא דאקרי תורה (נ"א ת"ת) דהוא קיומא דכל מהימנותא ונביאי קיימי לתתא באתר דאקרון נצח והוד ועל דא (אקרון) אינון דמשתדלי באורייתא עדיפי מנביאי ועלאין מנהון יתיר דאלין קיימין לעילא ואלין קיימין לתתא אינון דאמרי מלין ברוח הקדש קיימי לתתא מכלהו (ועל דא) זכאין אינון דמשתדלי באורייתא דאינון בדרגא עלאה יתיר על כלא.

[תרגום: בא וראה מה בין אותם שעוסקים בתורה לנביאים נאמנים, אותם שעוסקים בתורה עדיפים מנביאים בכל פעם. למה, שהם עומדים בדרגה עליונה יותר מנביאים, אלו שעוסקים בתורה עומדים למעלה במקום שנקרא תורה (תפארת), שהוא קיומה של כל האמונה, ונביאים עומדים למטה במקום שנקראו נצח והוד. ועל כן (נקראו) אותם שעוסקים בתורה עדיפים מנביאים, ועליונים יותר מהם. שאלו עומדים למעלה, ואלו עומדים למטה. ואתם שאומרים דברים ברוח הקודש, עומדים למטה מכולם. אשרי אותם שעוסקים בתורה, שהם בדרגה יותר עליונה על הכל].

¹⁰²⁴ צ"ע אם כוונתו לרמז לדברי הזוה"ק ח"ג לא ע"ב: תנינן ההיא מלה סלקא ובקע רקיעין עד דסלקא (ס"א דאטישבא) בדוכתיה ואתער מה דאתער אי טב אי ביש ביש, ע"כ, או שמא לקכא ע"ב: מפומיה איהי כדקא יאות מלה קדישא דאורייתא וצלותא ההיא מלה סלקא ובקע רקיעין וקיימא באתר דקיימא עד דעאל ליליא ונשמטא סלקא ואחיד לההיא מלה ועאל לה קמי מלכא וכו'. הו"ד לעיל שער א' פרק יג. ואפילו לולא דברי הזהר, הרי כל עליה היא כדי להוריד מ"ד, אם כן סילוק נשמתו במיתתו אף היא מורידה מ"ד.

נפש החיים

עמו לבית עולמו כו'. ולא משה בלבד אלא כל תלמיד חכם שעוסק בתורה מקטנותו ועד זקנותו ומת באמת לא מת אלא הוא עדיין בחיים לעולם ולעולמי עולמים, שנאמר (שמואל א' כה כט) והיתה נפש אדני צרורה בצרור החיים את ה' אלקיך, מקיש הת"ח הצדיק אל אלקים, מה אלקים יהא שמו הגדול מבורך חי וקיים כו', כך ת"ח שעסק בתורה כל ימיו ומת הרי הוא בחיים ועדיין לא מת והוא חי לעולם כו'. והיכן הוא נשמתו תחת כסא הכבוד ע"כ¹⁰²⁵.

ונפשו תשבע בצחצחות האור עליון הגנוז כמאמרם ז"ל (סוטה דף מט ע"א) כל ת"ח העוסק בתורה מתוך הדחק¹⁰²⁶ כו', ר' אבהו אומר אף משביעין אותו מזיו שכינה, שנאמר והיו עיניך רואות את מוריך. ובפ"ק דב"ב (דף י ע"א) מאי אשבעה בהקיץ תמונתך, אלו ת"ח שמנרדין שינה מעיניהם בעה"ז הקב"ה משביעין מזיו השכינה לעולם הבא. ובפ' חלק (דף ק ע"א) דרש ר' יהודה ברבי סימון כל המשחיר פניו על דברי תורה בעוה"ז הקב"ה מבהיק זיוו לעולם הבא.

והכל לפי ערך רוב עסקו ונפלאות דביקותו בתוה"ק, כמ"ש בתד"א (סא"ז פי"ב) אצל הצדיקים מה נאמר בהם ואוהביו כצאת השמש בגבורתו, משא"כ במלאכי השרת. מה יפה כחו של בעל הבית שהוא מיפה כתר עבדיו כמו כתר. וא"ת מי שקרא הרבה ושנה הרבה ומי שקרא ושנה קימעה יהיה מאור פניהם שוין כאחד במאור פנים לעולם הבא, אינו כן ברוך המקום ברוך הוא שאין לפניו משא פנים כו', נאמר במקום אחר (משלי יב כו) יתר מרעהו צדיק כו' אלא כל א' וא' לפי דרכו כו'.

והוא הוא¹⁰²⁷ סוד האור שנברא ביום ראשון שגנוז הקב"ה לצדיקים. וכן איתא בזוהר בראשית (דף מז ע"א) ר"א פתח מה רב טובך אשר צפנת כו' תא חזי קוב"ה ברא לב"נ בעלמא ואתקין ליה למהוי שלים בפולחנא ולא תקנא ארחוי בגין דיזכי לנהורא עלאה דגניו קוב"ה לצדיקייא כד"א עין לא ראתה כו' יעשה למחכה לו ובמה זכה בר נש לההוא נהורא באורייתא כו'¹⁰²⁸. וארז"ל (חגיגה דף יד ע"א) אשר קמטו ולא עת נהר יוצק יסודם אלו ת"ח שמקמטין שינה מעיניהם בעוה"ז הקב"ה מגלה להם סוד לעולם הבא, שנאמר נהר יוצק יסודם, והם טעמי תורה הגנוזים שהם האור העליון הגנוז.

ולכן אמר בפ' התורה (אבות פ"ו מ"א) כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה, סתם ולא פירש מה הם אותן הדברים, וא"א לומר שהם הדברים שפרט שם אחרי זה, שהרי אמר אח"ז ולא עוד כו', משמע שהוא מלתא באפי נפשא. אמנם רמז להעדון וצחצוח הנפש באור הגנוז אשר גם כל מלאכי מעלה וחיות ושרפי קודש ושום נביא וחווה לא השיגוהו כלל עצם ענינו. וכמאמרם

מאיר הנפש

¹⁰²⁵ יוצא אם כן, שהחיות שלו ממשיכה לעולמים (ולפי זה יתבאר דברי הגמ' בחולין הנ"ל שכן איתא שם שאלישע החיה מת אפילו לאחר מיתתו). אמנם מזה שדברים אלו הינם המשך של תחילת הפרק שמעלת הצדיק היא ע"פ השגתו בתורה, אם כן הן הדברים, שהשגתו בתורה תלויה בנשמתו, שכן התורה היא עצם חיותו, והיינו "כתר מאור הפנים" דאייתי כאן מתדא"ר, הרי הוא מעלת נשמתו. והנה לענין טעם היות דבר זה נקרא כתר, עי' בבהגר"א על ספד"צ ג ע"א הגה"ה ד"ה וכמ"ש וינצלו, שהדעת (הרי הוא בחי' המוחין) היא הכתר שזכו בו בהר סיני.

¹⁰²⁶ עי' לעיל הערה 1018.

¹⁰²⁷ דהיינו זיו אורו ית', וכן זיו אורו של האדם הרי הוא צחצחות האור העליון.

¹⁰²⁸ ז"ל בשלימות: רבי אלעזר פתח "מה רב טובך אשר צפנת ליראיך פעלת לחוסים בך נגד בני אדם" תא חזי, קב"ה ברא לבר נש בעלמא ואתקין ליה למהוי שלים בפולחניה ולא תקנא ארחוי בגין דיזכי לנהורא עלאה דגניו קב"ה לצדיקייא כמה דאת אמר (ישעיה סד ד) עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו ובמה (ס"א זכי ב"נ) יזכי ליה לבר נש לההוא נהורא באורייתא דכל מאן דאשתדל באורייתא בכל יומא יזכי למהוי ליה חולקא בעלמא דאתי ויתחשב ליה כאלו באני עלמין.

[תרגום: רבי אלעזר פתח, "מה רב טובך אשר צפנת ליראיך פעלת לחוסים בך נגד בני אדם". בא וראה, הקדוש ברוך הוא ברא אדם בעולם והתקין אותו להיות שלם בעבודתו ולתקן את דרכיו כדי שיזכה לאור העליון שגנז הקדוש ברוך הוא לצדיקים, כמו שנאמר "עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו". ובמה יזכה האדם לאותו האור, בתורה. שכל מי שעוסק בתורה בכל יום, יזכה להיות לו חלק בעולם הבא, ויחשב לו כאלו בנה עולמות.]

נפש החיים

ז"ל (ס"פ אין עומדין ברכות לד ע"ב) כל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא כו', אבל ת"ח עצמן עין לא ראתה כו'. והוא העדן והיין המשומר בענביו שאמרו שם, מאי עין לא ראתה וכו'. והכל א', סוד הטעמי תורה הגנוזים שלא נתגלו עדיין. לכן אמר סתם לדברים הרבה, שאינו דבר המושג לאומרו ולבארו. ובתד"א (סא"ר פכ"ז) אמר אשרי אדם שיש בו דברי תורה והוא יושב וקורא ושונה במקום צנוע וסתר, אצל מי מלינין אותו הוא אומר אצל הקב"ה, שנאמר יושב בסתר עליון בצל שד"י יתלונן, כשם שהם משימין עצמן יחידים בעולם הזה, ואין עמהם זר, כמו כן הם בעולם הבא הם יושבין אצל הקב"ה לבדו כו'.

שער ד פרק כב

ואם חס ושלום אנחנו עוסקים בה ברפיון, כביכול מתמעט שפע האור עליון בכל העולמות כל אחד לפי ערכו. ובמסתרים תבכה נפשו יתברך כביכול, כמשרז"ל (חגיגה ה ע"ב) ג' הקב"ה בוכה עליהם, וחשיב חד מנהון על מי שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק. וכן אמרו שם ג' דמעות הללו למה כו' ואיכא דאמרי אחת על ביטול תורה. ואוי לו לבן המוריד דמעות אביו בכל יום. וענין זאת הבכיה הוא התגברות הדין בהתמעטות האור עליון שהם הרחמים הגדולים בעולמות הנסתרים¹⁰²⁹.

והאדם אשר עדן לא ראה אור התורה מימיו, ולא עסק בה מעולם, אינו זוכה כלל שתשרה עליו קדושה העליונה, ואינו זוכה לנפש טהורה, כמ"ש בהקדמת הזוהר (יב ע"ב) פקודא חמישאה כו' בהאי קרא אית ביה תלת פקידין חד למלעי באורייתא כו' דכד ב"נ לא אתעסק באורייתא לית ליה נפשא קדישא קדושה דלעילא לא שריא עלוי כו'¹⁰³⁰. וגם הוא משולח ונעזב ח"ו לכחות הדין של הס"א¹⁰³¹ שיהיו יכולין לשלוט עליו, כמשרז"ל (בפ"ק דברכות ה ע"א) שכל מי שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק¹⁰³² הקדוש ב"ה מביא עליו יסורין מכוערין ועוכרין אותו שנאמר החשיתי מטוב וכאבי נעכר. ומאבד טובה הרבה ממנו ומכל העולם, כי הכריע ח"ו את עצמו ואת כל העולם לכף חוב, כמאמרם ז"ל (בדברים רבה רפ"ד סי' ב') שמעו ואל תגבהו שמעו לדברי תורה כו' ואל תגבהו אל תגביהו את הטובה מלבא לעולם. וכן אמרו בפ"ק דב"ב (דף ח ע"א) שאין פורענות באה לעולם אלא בשביל עמי הארץ. ואם ח"ו יבא פורענות על איזה אדם או מדינה אפילו בקצה העולם דין גרמא דיליה ח"ו הרחמן יתברך שמו יצילנו.

מאיר הנפש

¹⁰²⁹ עי' אד"ר קלז ע"ב וכן זהר שמות יט ע"א שם משמע שיש דמעות שתכליתם להטבה, אמנם עי' פרע"ח שער הזמירות פרק ה' שמכאן יורדים דינים לעולם.

¹⁰³⁰ ז"ל בשלימות: פקודא חמישאה כתיב ישרצו המים שרץ נפש חיה בהאי קרא אית תלת פקודין חד למלעי באורייתא וחד לאתעסקא בפריה ורביה וחד למגזר לתמנייא יומין ולאעברא מתמן ערלתא למלעי באורייתא ולאשתדלא בה ולאפשא לה בכל יומא לתקנא נפשיה ורוחיה דכיון דבר נש אתעסק באורייתא אתתקן בנשמתא אחרא קדישא דכתיב שרץ נפש חיה נפש דהיא חיה קדישא דכד בר נש לא אתעסק באורייתא לית ליה נפשא קדישא קדושה דלעילא לא שריא עלוי וכד אשתדל באורייתא בהווא רחישו דרחיש בה זכי להיא נפש חיה ולמהדר כמלאכין קדישין.

תרגום: מצוה חמישית: כתוב "ישרצו המים שרץ נפש חיה", בפסוק הזה יש שלש מצוות, אחת לעסוק בתורה, ואחת לעסוק בפריה ורביה, ואחת למול לשמונה ימים ולהעביר משם הערלה. לעמול בתורה ולעסוק בה ולהגדילה בכל יום לתקן את נפשו ורוחו. שכיון שאדם עוסק בתורה, הוא נתקן בנשמה אחרת קדושה, שכתוב "שרץ נפש חיה", הנפש של החיה הקדושה היא. שכאשר אין אדם עוסק בתורה, אין לו נפש קדושה, והקדושה שלמעלה אינה שורה עליו, וכאשר עוסק בתורה, באותו הדיבור שהוא מדבר בה, הוא זוכה לנפש החיה ההיא, וחוזר להיות כמו מלאכים קדושים.

¹⁰³¹ כלומר, העולמינו הגשמי טבעו מנוגד לרצונו של עובד ה', ותיקון ד"ז אינו יכול ליעשות כי אם על ידי השראת השכינה, ובתוך עולמינו אין ד"ז מצוי כי אם אצל הת"ח. ועי' בגר"א מגילת אסתר א על דרך הרמז שכותב שראויים היו ישראל שלא יהיה להם כלום בעוה"ז, רק שקדם ולקח ממנו הבכורה (ויש המגיהים שם דמיירי על שלקח ממנו את הברכות).

¹⁰³² הפירוש הפשוט של מימרא זו מיירי במי שיכול ללמוד בלי טרדות הפרנסה ובכ"ז אינו לומד וכאן הגר"ח מחדש דקאי על כל מי שאינו לומד מעיקרא.

נפש החיים

ואם כבר עסק בה ופירש הימנה ח"ו, הוא מתיש ח"ו כח פמליא של מעלה, ומתקלקלים ומתבלבלים סדרי העולמות והמרכבה הקדושה, וגברה יד הס"א ר"ל, וכביכול מחליש ומחשיך כח הקדושה העליונה שכינת עוזנו אמונת ישראל¹⁰³³, השוכנת בתוכנו תמיד על ידי עסק התורה כראוי. כמ"ש (בזוהר תרומה קנה ע"ב) פתח ר"ח ואמר עת לעשות לה' הפרו תורתך בכל זמנא דאורייתא מתקיימת בעלמא וב"ג משתדלין בה כביכול קב"ה חדי בעובדי ידוי וחדי בעלמין כולוהו ושמיא וארעא קיימי בקיומיהו כו' ובשעתא דישאל מתבטלין מאורייתא כביכול תשש חיליה וכדין עת לעשות לה' אינון בני עלמא צדיקיא דאשתארין אית לון לחגרא חרצין ולמעבד עובדין דכשראן בגין דקב"ה¹⁰³⁴ יתקף בהו בצדיקיא כו' מ"ש בגין דהפרו תורתך ולא משתדלי בה בני עלמא כדקא יאות כו', והכי בזמנא דישאל משתדלו באורייתא ההוא עת מהימנותא מתתקנא בתקונהא ומתקשטא בשלימותא כדקא יאות¹⁰³⁵, ובזמנא דישאל מתבטלי מאורייתא ההוא עת לאו איהי בתקונהא ולא אשתכחת בשלימו ולא בנהורא הה"ד עת לעשות לה' מאי לעשות כו' אוף הכי עת לעשות אשתאר בלא תקונא ובלא שלימו מ"ש משום דהפרו תורתך בגין דאתבטלו ישראל לתתא מפתגמי אורייתא בגין דההוא עת הכי קיימא או סלקא או נחתא בגינהון דישאל¹⁰³⁶.

מאיר הנפש

¹⁰³³ הבחינה המכונה "אמונת ישראל" היינו השכינה. עי' בהבהגרא על ספד"צ ריש פרק ב', ועי' דברינו שם שכינוי זה מכוון על הזיווג שבין השכינה לקב"ה, ומש"כ שגברה יד הס"א דהיינו שיש זיווג ותיקון לסט"א בכל מקום שיש השראת השכינה.

¹⁰³⁴ פי' ז"א.

¹⁰³⁵ הכוונה כאן היא לנוק'.

¹⁰³⁶ ז"ל בשלימות: פתח רבי חייא ואמר (שם קיט ככו) עת לעשות ליהו"ה הפרו תורתך האי קרא אתמר ואוקמוה חברייא אבל עת לעשות ליהו"ה בכל זמנא דאורייתא מתקיימא בעלמא ובני נשא משתדלן בה כביכול קודשא בריך הוא חדי בעובדי ידוי וחדי בעלמין כולוהו ושמיא וארעא קיימי בקיומיהו ולא עוד אלא קודשא בריך הוא כניש כל פמליא דיליה ואמר לון חמו עמא קדישא דאית לי בארעא דאורייתא מתעטרא בגינהון חמו עובדי ידי דאתון אמרתון (שם ח ה) מה אנוש כי תזכרנו ואינון כד חמאן חדוה דמאריהון בעמיה מיד פתחי ואמרי (ש"ב ז כג) ומי כעמך כישראל גוי אחד בארץ ובשעתא דישאל מתבטלי מאורייתא כביכול תשש חיליה דכתיב (דברים לב יח) צור ילדך תשי וכדין כתיב (דה"ב יח יח) וכל צבא השמים עומדים עליו ועל דא עת לעשות ליהו"ה אינון (בני עלמא) צדיקיא דאשתארין אית לון לחגרא חרצין ולמעבד עובדין דכשראן בגין דקודשא בריך הוא יתקף בהו בצדיקיא ומשרין ואוכלסין דיליה מאי טעמא בגין דהפרו תורתך ולא משתדלי בה בני עלמא כדקא יאות ההוא טייעא דהוה טעין אבתרייהו אמר לון במטו מנייכו שאלתא חדא בעינא למנדע אמר רבי יוסי ודאי ארחא מתתקנא קמן שאיל שאלתך אמר האי קרא אי כתיב יש לעשות או נעשה הוה אמינא הכי מאי עת ותו לעשות ליהו"ה לפני יהו"ה אצטריך מאי לעשות ליהו"ה אמר רבי יוסי בכמה גוונין ארחא מתתקנא קמן חד דהוינן תרין והשתא הא אנן תלתא ושכינתא אתכלילת בהדן וחד דחשיבנא דלא הוית אלא כאילנא יבשתא ואנת רעננא כזיתא וחד דיאות שאלת והואיל ושרית מלה אימא פתח ואמר עת לעשות ליהו"ה הפרו תורתך עת לעשות ליהו"ה אית עת ואית עת (קהלת ג ח) עת לאהב ועת לשנא עת איהו לעילא דההוא עת רזא דמהימנותא איהו ודא אקרי עת רצון והאי איהו דאתחייב בר נש למרחם ליהו"ה תדיר כמה דאת אמר (דברים ו ה) ואהבת את יהו"ה אלהיך ועל דא עת לאהב דא איהו עת דאתחייב בר נש לאהב ואית עת אחרא דאיהי רזא דאלהי"ם אחרים ואתחייב בר נש למשנא ליה ולא יתמשך לביה אבתריה ועל דא עת לשנא ובגין כך כתיב (ויקרא טו ב) דבר אל אהרן אחיך ואל יבא בכל עת אל הקדש (והכא) בזמנא דישאל משתדלי באורייתא ופקודי אורייתא ההוא עת רזא דמהימנותא קדישא מתתקנא בתקונהא ומתקשטא בשלימותא כדקא יאות ובזמנא דישאל מתבטלי מאורייתא כביכול ההוא עת לאו איהו בתקונהא ולא אשתכחת בשלימו ולא בנהורא וכדין עת לעשות ליהו"ה מאי לעשות כמה דאת אמר (בראשית ב ג) אשר ברא אלהי"ם לעשות מאי לעשות דאשתארו גופי דשידי דאתקדש יומא ולא אתעבידו ואשתארו לעשות רוחין בלא גופי אוף הכא עת לעשות אשתאר בלא תקונא ובלא שלימו מאי טעמא משום דהפרו תורתך בגין דאתבטלו ישראל לתתא מפתגמי אורייתא בגין דההוא עת הכי קיימא או סלקא או נחתא בגינהון דישאל.

[תרגום: פתח רבי חייא ואמר "ת לעשות לה' הפרו תורתך". פסוק זה נתבאר ופרשוהו החברים, אבל עת לעשות לה', בכל זמן שהתורה מתקיימת בעולם ובני אדם עוסקים בה כביכול הקדוש ברוך הוא שמח במעשי ידיו ושמח בכל העולמות, ושמים וארץ עומדים בקיומם. ולא עוד אלא הקדוש ברוך הוא מקבץ את כל הפמליה שלו ואומר להם, ראו את העם הקדוש שיש לי בארץ שתורתו מתעטרת בשבילם, ראו מעשי ידי שאתם אמרתם "מה אנוש כי תזכרנו", וכשהם רואים את שמחת רבונם בעמו מיד פותחים ואומרים "ומי כעמך כישראל גוי אחד בארץ". ובשעה שישאל מתבטלים מהתורה כביכול תשש כחו, שכתוב "צור

נפש החיים

וכביכול הוא מתרחק ממנו יתברך, כמ"ש בזוהר (ויקרא כא ע"א) כד בר נש אתרחק מאורייתא רחיק הוא מקב"ה, כי קוב"ה ואורייתא חד כנ"ל (פרק יט), והשמירה העליונה של הקדושה סר מעליו, ואשתמודע וניכר לכחות הדין אשר הגביר בעצמו שיוכלו לשלוט עליו, בין בחייו כמשרז"ל (בפ"ק דברכות ה ע"א) המובא לעיל, וכן איתא (שם סג ע"א, ובמשלי רבתא ר"פ כ"ד) א"ר טוביה אמר שמואל כל המרפה עצמו מדברי תורה אינו יכול לעמוד ביום צרה שנאמר התרפית ביום צרה צר כחכה, ובפ' שתי הלחם (מנחות צט ע"ב) כל המשמר את התורה נשמרתו משתמרת וכל שאינו משמר את התורה כו'. ואמרו במדרש תהלים (מזמור נ"ז) אמר הקב"ה לישראל אם שמרת את התורה אני אשמור אותך, שנאמר אם שמור תשמרון כו'.

וכידוע ג"כ מאמרם ז"ל (בב"ר פס"ה סי' כ') בזמן שהקול קול יעקב בבתי כנסיות ובבתי מדרשות אין ידי עשו שולטות, הקל¹⁰³⁷ קול יעקב אז ידיו שולטות ר"ל. ואמרו בויקרא רבה (פל"ה סי' ו') ודברים רבה (פ"ד סי' ב') הסיף והספר ניתנו מכורכין כו', אמר הקב"ה אם שמרתם מה שכתוב בספר אתם ניצולים מן הסיף, ואם לאו כו'.¹⁰³⁸ ובפתיחתא איכה (פסקה ב') ובתנא דבי אליהו (סדר אליהו רבא פרק י"ח), אימתי המלכות גוזרת גזירה וגזרתה מצלחת בשעה שישראל משליכין דברי תורה לארץ, הה"ד וצבא תנתן על התמיד בפשע, אין צבא אלא מלכיות כו', בפשע, בפשעה של תורה. כל זמן שישראל משליכין דברי תורה לארץ המלכות היא גוזרת ומצלחת, שנאמר (שם) ותשלך אמת ארצה וגו', אין אמת אלא תורה כו'. אם השלכת דברי תורה לארץ מיד הצליחה המלכות, הה"ד (שם) ועשתה והצליחה. ואמרו שם¹⁰³⁹ עוד מצינו שויתר הקב"ה על עבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים ולא ויתר על מאסה של תורה, שנאמר על מה אבדה הארץ על עבודה זרה וגו' וש"ד אין כתיב כאן, אלא ויאמר ה' על עזבם את תורתני. ובתד"א שם בא וראה כמה גדול כח פשעה של תורה, שלא הרבה ירושלים ולא הרב בית המקדש אלא בפשעה של תורה, שנאמר כו'. ובתנחומא בשלח (פרק נח), כשם שא"א כו' כך א"א לישראל לחיות אלא א"כ מתעסקין בדברי תורה, ולפי שפירשו ישראל מדברי תורה, לפיכך השונא בא עליהם כו', וכן את מוצא שאין השונא בא אלא ע"י רפיון ידיים מן התורה כו' ע"ש.

שער ד פרק כג

ילך תשי", ואז כתוב וכל צבא השמים עומדים עליו, ועל זה "עת לעשות לה" אותם (בני העולם) הצדיקים שנשארו יש להם לחגור מתנים ולעשות מעשים כשרים כדי שהקדוש ברוך הוא יתחזק בהם בצדיקים, ובמחנות ובהמונים שלו. למה, משום שהפרו תורתך, ולא עוסקים בה בני העולם כראוי. אותו סוחר שהיה מחמר אחריהם, אמר להם בבקשה מכם שאלה אחת ברצוני לדעת. אמר רבי יוסי ודאי שהדרך מתוקנת לפנינו שאל את שאלתך. אמר, הפסוק הזה, אם כתוב "יש לעשות" או "נעשה", הייתי אומר כך. מה זה "עת", ועוד "לעשות לה", היה צריך להיות "לפני ה'", מה זה "לעשות לה". אמר רבי יוסי בכמה גוונים הדרך מתקנת לפנינו: אחד שהיינו שנים ועכשיו הרי אנו שלשה, והשכינה כלולה עמנו, ואחד שחשבתי שלא הייתי אלא כמו עץ יבש ואתה רענן כמו זית, ואחד שיפה שאלת. והואיל והתחלת את הדבר אמור, פתח ואמר "עת לעשות לה" הפרו תורתך", עת לעשות לה', יש עת ויש עת, "עת לאהוב ועת לשנא". עת היא למעלה, שאותה עת היא סוד האמונה, וזו נקראת עת רצון, וזהו שהתחייב אדם לאהוב לה' תמיד, כמו שנאמר "ואהבת את ה' אלהיך", ולכן עת לאהוב, זהו עת שמחייב האדם לאהוב. ויש עת אחרת שהיא סוד של אלהים אחרים, ומחייב האדם לשנוא אותה, ולא ימשך לבו אחריה, ועל זה עת לשנוא, ולכן כתוב "דבר אל אהרן אחיך ואל יבא בכל עת אל הקדש", (וכאן) בזמן שישראל עוסקים בתורה ובמצוות, התורה אותה עת סוד האמונה הקדושה מתקנת בתקוניה ומתקשטת בשלמות כראוי. ובזמן שישראל מתבטלים מהתורה, כביכול אותה עת אינה בתקוניה ולא נמצאת בשלמות ולא באור, ואז עת לעשות לה'. מה זה "לעשות", כמו שנאמר "אשר ברא אלהים לעשות". מה זה "לעשות", שנשארו גופות השדים כשהתקדש היום, ולא נעשו, ונשארו לעשות רוחות ללא גופים, אף כאן עת לעשות, נשאר בלי תקון ובלו שלמות. למה, משום שהפרו תורתך, משום שהתבטלו ישראל למטה מדברי התורה, משום שאותה עת כך עומדת או עולה או יורדת בגלל ישראל.].

¹⁰³⁷ פי' נעשה קל ומועט.

¹⁰³⁸ מכאן עד סוף הפרק אינו במהדורות תקצ"ז ותש"ל.

¹⁰³⁹ בפתיחתא לאיכה רבה.

נפש החיים

וכן אחר פטירתו מזה העולם, אמרו (ב"ב ע"א) כל המרפה עצמו מדברי תורה נופל בגיהנם כו', ואמרו שם עוד כל הפורש עצמו מדברי תורה ועוסק בדברי שיחה אש אוכלתו כו', ובמשלי רבתי (פ"י) ועוזב תוכחת מתעה אר"א כל ת"ח שהוא עוזב דברי תורה כאלו מתעתע¹⁰⁴⁰ במי שאמר והיה העולם. ולא עוד אלא כיון שעוזב דברי תורה בעולם הזה הקב"ה עוזבו לעולם הבא כו'. ובזוהר (ויקרא כה ע"ב) אר"ש זכאין אינון מארי דנשמתא מארי דאורייתא בני פולחנא דמלכא קדישא ווי לאינון חייבין דלא זכאין לאתדבקא במאריהון ולא זכאין באורייתא דכל מאן דלא זכי באורייתא לא זכי לא ברוח ולא בנשמה ואתדבקותא דלהון בההוא סטרא דזינין בישין והאי לית ליה חולקא דקדושה ווי ליה כד יפוק מהאי עלמא דהא אשתמודע הוא לגבי אינון זינין בישין מארי הציפותא תקיפי ככלבי שלוחי דנורא דגיהנם דלא מרחמא עליהו כו'¹⁰⁴¹. ובפ' וישב (קפה ע"א) אחר שהאריך שם בגודל שבחו ומדרגתו של העוסק בתורה בעולם הזה ועולם הבא אמר אח"י, תא חזי ההוא ב"נ דלא זכי לאשתדלל בהאי עלמא באורייתא ואיהו אזיל בחשוכא כד נפק מהאי עלמא נטלין ליה ואעלין ליה לגיהנם אתר תתאה דלא יהא מרחם עליה דאקרי בור שאון¹⁰⁴² טיט היון כד"א ויעלני מבור שאון מטיט היון כו' ובג"כ ההוא דלא אשתדל באורייתא בהאי עלמא ואתטנף בטנופי עלמא מה כתיב ויקחוהו וישליכו אותו הבורה דא הוא גיהנם אתר דדינין להו לאינון דלא אשתדלו באורייתא והבור ריק כמה דאיהו הוה ריק מ"ט בנין דלא הוה בי' מים ותא חזי כמה הוא עונשא דאורייתא דהא לא אתגלו ישראל מארעא קדישא אלא בנין דאסתלקו מאורייתא ואשתבקו מינה הה"ד מי האיש החכם ויבן כו' על מה אבדה הארץ ויאמר ה' על עזבם את תורתו כו'¹⁰⁴³. ולא עוד אלא שתחילת דינו של אדם בבאו למשפט לפניו יתברך הוא על דברי תורה כמ"ש (בספ"ק דקדושין דף מ ע"ב, ובפ"ק דסנהדרין ז ע"א) א"ר המנונא אין תחלת דינו של אדם אלא על דברי תורה שנאמר פוטר מים ראשית מדון כו'.

ואמרו (אבות פ"ד מ"ב) בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב ומכרזת כו' שכל מי שאינו עוסק בתורה נקרא נוזף כו'. כי בן משפטו מפרי מעלליו ישביעוהו, כיון שלא רצה לבחור בחיים ובטוב האמיתי לו ולכל הבריות והעולמות כולם, ולהתדבק עצמו בו יתברך והמעייט שפעת אור של העולמות וקלקל ובלבל סדרי המרכבה הקדושה והחשיכם, וגרם רעה לעצמו שפשט בגדי הקדש ולבש תחתם בגדים צואים ומטונפים הנעשים מעסקי תאות זה העולם ותענוגות עניניו,

מאיר הנפש

¹⁰⁴⁰ פי' מזלזל.

¹⁰⁴¹ תרגום: אמר רבי שמעון אשריהם בעלי הנשמה בעלי התורה בני עבודתו של המלך הקדוש, אוי לאותם הרשעים שאין זוכים להדבק ברבונם ולא זוכים בתורה, שכל מי שלא זוכה בתורה לא זוכה לא ברוח ולא בנשמה, וההדבקות שלהם באותו הצד של המינים הרעים, ולזה אין חלק במלך הקדוש, אין לו חלק של קדושה, אוי לו כשיצא מן העולם הזה, שהוא מוכר לאותם המינים הרעים בעלי החוצפה עזים, כמו כלב, שליחי אש הגיהנם שאין מרחמים עליהם.

באותה המידה שהאדם מתחבר לתורה כך מתחבר לקב"ה, וכמו כן באותה המידה שהוא לא מתחבר לתורה כך הוא מתחבר למינים רעים ונדבק בהם.

¹⁰⁴² עי' פת"ש שער א"א פרק יג שזה גימ' מח"א סתימא"ה הרי הם זה הפך זה.

¹⁰⁴³ תרגום: בא וראה אותו האיש שלא זוכה להשתדל בעולם הזה בתורה והוא הולך בחשכה כשיוצא מן העולם הזה נוטלים אותו ומכניסים אותו לגיהנם למקום התחתון שלא יהיה מרחם עליו שנקרא בור שאון טיט היון כמו שנאמר (תהלים מ) ויעלני מבור שאון מטיט היון ויקם על סלע רגלי כונן אשורי ומשום כך אותו שלא משתדל בתורה בעולם הזה ומתטנף בטנופות של העולם מה כתוב "ויקחוהו וישליכו אותו הבורה". זהו הגיהנם המקום שדנים את אותם שלא השתדלו בתורה "והבור ריק" כמו שהוא היה ריק. מה הטעם? משום שלא היה בו מים. ובא וראה כמה הוא העונש של התורה, שהרי לא גלו ישראל מהארץ הקדושה אלא משום שהסתלקו מן התורה ונעזבו ממנה. זהו שנאמר (ירמיה ט) "מי האיש החכם ויבן את זאת וגו' על מה אבדה הארץ וגו' ויאמר ה' על עזבם את תורתו וגו'" רבי יוסי אמר מכאן (ישעיה ה) "לכן גלה עמי מבלי דעת".

יש כאן ב' דברים שצריכים לדייק, א' שהכניסה ל"בור שאון וטיט היון" הוא כעין יציאתינו לגלות, ב' פי' "על מה אבדה הארץ" שכן "הארץ" הוא מלכות דאצילות, ואבדנה הוא כינוי לחסרון הקשר שלו למלכות דאצילות.

נפש החיים

והוא מטומא ומטונף מהם ודאי שלא יניחוהו ולא יוכל ליכנס, וכל החיילין קדישין השומרים אותו, מתרחקים מאתו בלא יוכלו יגעו בלבושיו המטונפים, ואזיל ומשוטט בעולם וטמא טמא יקרא, שמתדבק במינו בחיילין טמאים של כחות הטומאה אשר הגבירם על עצמו, כמ"ש בזוהר (ר"פ מצורע דף נב ע"ב) ר"א פתח כו' כמה אית לון לב"נ לאסתמרא ארחייהו ולדחלא מקמי קב"ה דלא יסטי מארחא דכשרא ולא יעבור על פתגמי אורייתא ולא יתנשי מינה דכל מאן דלא לעי באורייתא ולא ישתדל בה נזיפא איהו מקב"ה רחיקא הוא מניה לא שריי שכינתא עמי ואינון נטורין דאזלין עמי אסתלקו מניה ולא עוד אלא דמכרוי קמיה ואמרי אסתלקו מסוחרניה דפלניא דלא חש על יקרא דמארי ווי לי' דהא שבקוהו עלאין ותתאין לית לי' חולקא בארחא דחיי וכד איהו אשתדל כו' ולעי באורייתא כמה נטורין זמינין לקבלי' לנטרא לי' ושכינתא שריא עליא וכולהו מכרוי קמיה ואמרי הבו יקרא לדיוקנ' דמלכא הבו יקרא לברי' דמלכא אתנטיר הוא בעלמא דיין ובעלמא דאתי זכאה חולקי¹⁰⁴⁴.

ואמרו במשנה (פ"ק דהגינה ט ע"א) מעוות לא יוכל לתקון רשב"י אומר אין קורין מעוות אלא למי שהיה מתוקן בתחלה ונתעוות ואי זה, זה ת"ח הפורש מן התורה, ואוי להם לבריות שראות ואינון יודעות מה רואות, אוי לנו מעלבונה של תורה, וכמה צריך האדם להתבונן ע"ז תמיד, ולשית דעתו וכליותיו ישתונן בל ילך חשך ח"ו כל ימי הבלו, מספר ימיו אשר נקצבו לו ברחמיו וחסדיו ית"ש, באות נפשו משולח הפשי מן התורה, כי בנפשו הוא, כי יגיע עת פקודתו וישוב העפר על הארץ והרוח לא תשוב אל האלקים להצטרר בצרור החיים העליונים, כי תקולל חלקתו להתקלע ולא תרגיע כי נדחה קראו לה נזיף לעילא נזיף לתתא, אוי לה לאותה בושה כו' הרחמן ית"ש יצילנו.

שער ד פרק כד

וכ"כ הפליגו רז"ל בחומר עונשו של האדם שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק, או שנה ופירש ח"ו עד שכרתוהו ברוח קדשם מעולם הבא לגמרי ר"ל, כמ"ש בפ' חלק (צט ע"א) כי דבר ה' בזה כו', ר' נתן אומר כל שאינו משגיח על המשנה, ר' נהוראי אמר כל שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק, וסיפיה דהאי קרא הכרת תכרת הנפש ההיא, ופירשו ז"ל שם לעיל מינה הכרת בעולם הזה, תכרת לעולם הבא. השמיענו הכתוב חומר זה הכרת שאינו כשאר הכריתות האמורות בתורה על שאר עונות, אשר אף אם דינו הרוץ שהוא נכרת ח"ו, עכ"ז לא איבד חלקו בחיי עולם

מאיר הנפש

¹⁰⁴⁴ תרגום: וידבר ה' אל משה לאמר, זאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו וגו'. רבי אבא פתח גורו לכם מפני חרב כי חמה עוונות חרב למען תדעון שדון. שדון, כתוב שדין, כמה יש לבני אדם לשמור את דרכיהם ולפחד מלפני הקדוש ברוך הוא, שלא יסטו מדרך כשרה ולא לעבור על דברי תורה, ולא תשכח ממנו, שכל מי שלא לומד תורה ולא עוסק בה, הוא נזוף מהקדוש ברוך הוא, רחוק הוא ממנו, ולא שורה עמו שכינה. ואותם השומרים שהולכים עמו, מסתלקים ממנו, ולא עוד אלא שמכריזים לפניו ואומרים, הסתלקו מסביב לפלוני שלא חושש על כבוד רבונו, אוי לו שהרי עזבו אותו עליונים ותחתונים, אין לו חלק בדרך החיים. וכשהוא עוסק בעבודת רבונו ולומד תורה, כמה שומרים מזומנים כנגדו לשמור אותו, ושכינה שורה עליו, וכולם מכריזים לפניו ואומרים, תנו כבוד לדמות המלך, תנו כבוד לבן המלך, שמור הוא בעולם הזה ובעולם הבא, אשרי חלקו.

בא וראה בלשון הרע שאמר הנחש לאשה, גרם לאשה ולאדם לגזור עליהם מיתה ועל כל העולם. בלשון הרע כתוב ולשונם חרב חדה, לכן גורו לכם מפני חרב, מפני לשון הרע. כי חמה עוונות חרב, מהו כי חמה עוונות חרב, זו חרב לה', ששינוי יש לקדוש ברוך הוא חרב, שבה הוא דן את הרשעים, זהו שכתוב חרב לה' מלאה דם, וחרבי תאכל בשר, ולכן גורו לכם מפני חרב, כי חמה עוונות חרב, למען תדעון. שדון, כתוב שדין, כדי שתדעו שכך נדון מי שיש לו חרב בלשונו, מזדמנת לו חרב (נידון באותה חרב) שמשמידה הכל, זהו שכתוב זאת תהיה תורת המצורע.

כאן מתבאר שהלומד תורה הוא בדיוקנא דמלכא הרי הוא דמות המלך הרי הוא צלם אלקים דהיינו המכונה "בן המלך".

נפש החיים

הבא, שרק אותו הניצוץ הקטן של הנפש שעשה בו את העון הוא הנכרת מקישור ודיבוק החבל הנמרץ שהיה מקושר ודבוק עד עתה עד שורש נשמתו בקב"ה כמש"ל (בשער א) באורך.

אמנם כאן אמר הכרת תכרת, היינו שכל חלק בחי' נפשו איבדה חלקה בחיי עולם לגמרי ח"ו, ואין לה חלק לעולם הבא כלל. וכן פסק הרמב"ם ז"ל להלכה (בהלכות ת"ת פ"ג הלכה י"ג) וקבע כן הב"י בש"ע (שם יו"ד סי' רמ"ו סעיף כ"ה) להלכה, וכן ה"ר יונה ז"ל בשער התשובה מנה עשר מדרגות בחומר עונשי העונות, והמדרגה האחרונה מונה אותם הכת שארז"ל עליהם שאין להם חלק לעולם הבא, ומנה שם בכלל זה גם מי שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק, וכן הרח"ו ז"ל בשערי קדושה (ש"ח ח"ב) מנה אותו ג"כ בכלל אותם שאין להם חלק לעולם הבא, ובחדא מחתא מחתינהו שם שדינו שוה עם אותן שאמרו ז"ל עליהם (בפ"ק דר"ה יז ע"א) שגיהנם כלה והם אינם כלים ר"ל. וכתב הרמב"ם ז"ל והב"י ז"ל שם, שמי שקרא ושנה ופירש להבלי עולם והניח תלמודו וזנחו ג"כ דינו אחד עם מי שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק¹⁰⁴⁵.

וכן בדין, מעשיו אשר לא טובים המה ירחקוהו, והטאתו מנעו הטוב מאתו, אחר שהיה אפשר לו וסיפק בידו לעסוק בתורה, ובזודון לב ושאת נפש בחר ולקח מקח רע לעצמו ולאחרים והעולמות כולם, ומאם בחיי עולם של התודה"ק חיותא ונהירו דכל עלמין, אשר על ידה היה מתדבק כביכול בקב"ה ית"ש המחיה את כולם, ושלה ידו להרום פלטינ של מלך, והמעיש והחשיך וכבה שפעת אורם של העולמות, וגם של נפשו, למה לו חיים אמיתים, כי הלא תחשכנה עיניו מראות והבט באור החיים הנצחים ולא יוכל לסבול גודל עוצם האור עליון, כי לא ניסה בזה מעודו בזה העולם¹⁰⁴⁶, והוא מגורש ונכרת מאליו מעדן גן אלקים ית"ש, מלהצרר בצרור החיים את ה' אלקיו ית"ש, ומרעה אל רעה הוא יוצא ח"ו אוי לאותה בושח כו'.

וכן פסקו וחתכו ז"ל דינו שננזרה אבדה תקותו לדור דורים ח"ו, שגם עד נצח לא יראה אור בל יחי עוד לנצח, בעת קץ הימין, אשר ישני אדמת עפר יקיצו לחיי עולם, כמאמרם ז"ל (בסוף כתובות דף ק"א ע"ב) כי טל אורות טלך כו', כל המשתמש באור תורה אור תורה מחייהו, וכל שאין משתמש באור תורה אין אור תורה מחייהו. ולא מצאו שם רז"ל תקנה לעמי הארץ שיקומו לעת התחיה אלא בהחזיקם ותומכים עכ"פ בעץ החיים, תמכי דאורייתא, להנות ת"ח מנכסיהם, כמו שכתוב שם, א"ל רבי מצאתי להם תרופה מן התורה ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כלכם היום, וכי אפשר לדבוקי בשכינה כו', אלא כל המשיא בתו לת"ח והעושה פרקמטיא לת"ח, והמהנה ת"ח מנכסיו מעלה עליו הכתוב כאלו מדבק בשכינה, ובתד"א (סא"ר פ"ה) הקיצו ורננו שוכני עפר, מכאן אמר דוד המע"ה יהא חלקי עם אלו שהם ממיתין את עצמן על דברי תורה כו'. הקיצו ורננו שוכני עפר, מכאן אמרו כל הנעשה שכן לעפר בחייו עפרו ננער לתחיית המתים, וכל שאין נעשה שכן לעפר בחייו אין עפרו ננער לתה"מ כו', אלו בני אדם שמשכינים עצמם על העפר ללמוד תורה הקב"ה מביא עליהם טל אורות של תורה כו', ומביאן לחיי עולם הבא, שנאמר כי טל אורות טלך, ולזאת קראו ז"ל המקרא מעוות לא יוכל לתקן, על ת"ח הפורש מן התורה (משנה חגיגה ט ע"א) שח"ו אין לו תקנה עולמית הרחמן ית"ש יצילנו מזה וכל כיוצא בו¹⁰⁴⁷.

שער ד פרק כה

-----מאיר הנפש-----

¹⁰⁴⁵ עי' לעיל הערה 1032. בפשטות אין הפי' כן ושנה ופירש הוא גרוע מ"מי שאפשר לו לעסוק ואינו עוסק", שכן אף צדיק המתרשל בלימודו הוא בכלל זה.

¹⁰⁴⁶ למימרא שעצם העולם הבא הוא תורה.

¹⁰⁴⁷ לכאורה דבריו צ"ע, שהרי ה"שכן לעפר" הוא אדם המתאמץ בלימודו כל כך עד שישן על העפר כדי ללמוד, והוא משווה ד"ז לפורש מן התורה. משמע, שמי שהולך לישון במיטה כדי לנוח יותר אף הוא בכלל הפורש מן התורה.

נפש החיים

וכל זה כשעדיין יש אנשים מישראל שדבקים בו יתברך ובתורתו בעיון ושקידה ויגיעה גדולה לשמה, ורק בתורת ה' הפצם כל הימים, ואז האנשים שבטלים לגמרי מעסק התורה מרוע בחירתם, המה ירדו שאול חיים ומגורשים מהסתפה בנחלת עבדי ה', הדבוקים בו יתברך ובתורתו ומארץ חיים יכרתו ח"ו. ועכ"פ העולם גם כל העולמות הגם כי נתמעטו וירדו מקדושתם ואורם בסבת החטאים האלה בנפשותם, וכמעט שנמיו רגלם ליחרב ח"ו, כמ"ש בתד"א (סא"ר פ"ב) אמרו חכמים כל זמן שבני אדם מבטלין מן התורה מבקש הקב"ה להחריב את העולם כו', ושם בסא"ז (פ"ה) כי לה' מצוקי ארץ וישת עליהם תבל ואין מצוקין אלא ת"ח כו' בכל יום יוצאים מלאכי חבלה מלפני הקב"ה לחבל את כל העולם כולו, ואלמלא בתי כנסיות ובתי מדרשות שת"ח יושבין בהם ועוסקים בדברי תורה היו מחבלין את כל העולם כולו, מיד כו'¹⁰⁴⁸ ע"ש. עכ"ז עדיין יוכלו להתקיים ע"י השרידים אשר ה' קורא העוסקים בתוה"ק יומם ולילה, שלא יתבטלו לגמרי לחזור לתהו ובהו ח"ו, אבל אם היה ח"ו העולם פנוי לגמרי אפילו רגע אחת ממש מעסק והתבוננות עם סגולה בתוה"ק, תיכף כרגע היו כל העולמות נחרבים ונבטלים ממציאיות לגמרי ח"ו¹⁰⁴⁹. ואף גם איש א' מישראל לבד רב כחו שבידו להעמיד ולקיים את כל העולמות והבריאה בכללה ע"י עסקן והתבוננותו בתוה"ק לשמה, כמ"ש בחלק (צט ע"ב) כל העוסק בתורה לשמה כו' רי"א אף מגין על כל העולם כולו, וכן איתא בפ' התורה (אבות פ"ו מ"א) כל העוסק בתורה לשמה כו' ולא עוד אלא שכל העולם כולו כדאי הוא לו.

ואיך לא יתלהב לב האדם בהעלותו על לבו ומתבונן בזה הענין הנורא, ותפול עליו אימתה ופחד לבל יתרפה ח"ו מעסק התוה"ק תמיד, כאשר יחשוב בלבבו אולי ח"ו לעת כזאת העולם כולו מקצה ועד קצהו פנוי לגמרי מעסק התוה"ק, ובלתי עסקו והגיון לבו עתה בזה העת בתורה היו נחרבים כל העולמות וכרגע ספו תמו ח"ו. זו תורה וזו שכרה מרובה מאד, אין להעריך שהוא הנוטל שכר כולם אחר שהוא אשר קיים והעמיד ברב כחו את כל העולמות עתה, ועל כגון זה ארז"ל במשנה (סנהדרין לו ע"א) שכל א' מישראל חייב לומר בשבילי נברא העולם, ואף שבשאר עונות יש אלפי רבואות עולמות קדושים עליונים שאין שום חטא ועון התחתונים מגיע עדיהם כלל לפוגמם ח"ו, ותמיד עז והדוה במקום כבודם, ועליהם נאמר (תהלים ה ה) לא יגורך רע¹⁰⁵⁰. אמנם עון ביטול תורה היא העולה על כולם שהוא נוגע לקיום כל העולמות.

שער ד פרק כו

ומעמו של דבר כמו שכתבנו לעיל (פרק י') שמקור שורשה העליון הנעלם של התוה"ק מאד נעלה מעל כל העולמות, ראשית ושרש אצילות קדשו יתברך, סוד המלבוש העליון¹⁰⁵¹ כמ"ש¹⁰⁵² רבינו איש האלקים נורא הארז"ל, רק שנשתלשלה וירדה כביכול עד לארץ אשר האירה מכבודה, ומסרה ונטעה הוא יתברך בתוכנו, שנהיה אנחנו המחזיקים ותומכים בעץ החיים. לזאת מאז¹⁰⁵³, כל חיותם וקיומם של העולמות כולם תלוי ועומד רק כפי ענין ורוב עסקנו והגיונינו בה. שאם אנחנו עוסקים בה ומחזיקים ותומכים אותה כראוי בלי רפיון כלל, אנו מעוררים מקור שרשה העליון מקור הקדושות והברכות, להמשיך ולהריק תוספת ברכה וחיי עולם וקדושה נוראה על כל העולמות, כל עולם לפי ערך קדושתו שיוכל לקבל ולסבול.

-----מאיר הנפש-----

¹⁰⁴⁸ מידת הדין תובעת את שלה.

¹⁰⁴⁹ ע"י הערה 945.

¹⁰⁵⁰ ע"י בבהגר"א על ספד"צ כו ע"א ד"ה וענין הפרסה, שד"ז הוא בסוד עולם האצילות, ומביא שהדבר מבואר כמה וכמה פעמים בתיקו"ז ותז"ח, ויתכן שכונתו לתיקו"ז דף י ע"א, אמנם לע"ע לא מצאתי לזה מקור.

¹⁰⁵¹ ע"י לעיל הערה 918.

¹⁰⁵² האי דנקט הכא בלשון "כמ"ש" יש להסתפק אם כוונתו שמאמר אדם דאצילות הוא מהארז"ל.

¹⁰⁵³ כלומר מאז מתן תורה, שאז אכן האירה הארץ מכבודו, וחיי עולם אכן נטע בתוכנו.

נפש החיים

ואם ח"ו עסקנו בה ברפיון, מתקמט ומתמעט הקדושה ואור העליון של התורה מכל העולמות, כל אחד לפי ערכו, הולך וחסר רותתים ורפויים ח"ו. ואם ח"ו היינו כולנו מניחים ומוזניחים אותה מלהתעסק בה מכל וכל, גם העולמות כולם כרגע היו מתבטלים מכל וכל ח"ו. משא"כ בכל המצות ואפילו מצות התפלה¹⁰⁵⁴, שגם אם היו ח"ו כל ישראל מניחים ועוזבים מלהתפלל לו יתברך, לא היו חוזרים העולמות עבור זה לתהו ובהו, ולכן התפלה נקראת בדברי רז"ל חיי שעה והתורה נקראת חיי עולם כמאמרם ז"ל בפ"ק דשבת (דף י ע"א) רבא חזייה לר"ה דקא מאריך בצלותא אמר מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה, שענין התפלה הוא הוספת תיקון בהעולמות בתוספת קדושה וברכה באותו עת הקבוע להם, ולכן אם עברה השעה שוב לא תועיל כלל להוסיף תת בהעולמות התוספת קדושה וברכה¹⁰⁵⁵. אמנם ענין העסק בתורה הוא נוגע לעצם החיות וקיום עמידת העולמות כל יחרסו לגמרי, לכן האדם חייב לעסוק ולהגות בה בכל עת תמיד כדי להעמיד ולקיים כל העולמות כל רגע.

ולא עוד אלא שגם כל עיקר ענין התפלה אינה תלויה רק בעסק התורה"ק, ובלתה אינה נשמעת ח"ו, כמש"ה (משלי כח ט) מסיר אזנו משמוע תורה גם תפלתו תועבה, וכמשרז"ל (בשבת שם ובמשלי רבתא פכ"ח). ואמרו בסוף סוטה¹⁰⁵⁶ (דף מט ע"א) כל העוסק בתורה מתוך דוחק תפלתו נשמעת ואין הפרגוד ננעל בפניו. ובזהר (מקץ דף רב ע"ב) ועץ חיים תאווה באה תנינן מאן דבעי דקב"ה יקבל צלותיה ישתדל באורייתא דאיהי עץ חיים כו'¹⁰⁵⁷, לכן הדין פסוק בש"ס (מגילה כז ע"א) בית הכנסת מותר לעשותו בית המדרש משום דעלויי קא מעלי ליה לקדושה יותר חמורה, שרק היא הנותנת השפע חיות וקדושה ואור לכל העולמות מטעם שהיא למעלה מכולם.

שער ד פרק כז

מאיר הנפש

¹⁰⁵⁴ ע"י אמרי נעם על ברכות דף כח ע"ב ז"ל, ר"א אומר העושה תפלתו קבע אין תפלתו תחנונים כי בענין התפלה נמצא ב' דברים הא' שהוא מצוה דאורייתא כמש' ולעבדו בכל לבבכם זו תפלה והשני שע"י התפלה יוכל להשיג כל חצפי האדם מה שמבקש בה לכך התפלה נקראת כלה לפי שבה נכללו כל הענינים שיש בכל המצות בכלל יש בתפלה לבדו כי בכל מצוה ומצוה העושה תיקון לאבר א' השייך לאותו מצוה והבכל הרמ"ח מצות עשה מתקן כל הרמ"ח אברים ואם חסר מצוה אחת אז פוגם אבר אחד ובתפלה נכלל בה כל התיקונים השייך לכל האברים וכן תורה כוללת כל המצות והנה יש לדקדק מ"ש (תענית ב ע"א) ולעבדו בכל לבבכם זו תפלה משמע שבמקום אחד מפורש תפלה דהשתא אמר זו תפלה שצריכה להיות בכל הלב (כונתו שבכל מקום שכתוב לעבדו פי' לעבוד אותו בהמצות שכבר ציוה ביתר התורה וכאן ולעבדו פי' שהמצוה שציויתי במקום אחר בתורה אני אורמ כאן שתהיה המצוה בכל לבבכם ואיזה עבודה ששייך לצוות עליה שתהיה בכל לבבכם זו תפלה אם כן משמע שמפורש במקום אחר מצות חיוב התפילה וא"כ יש לדקדק איפוא כתוב וע"ז מתרץ שבקרא הוא תהלתך כו' ו"ל ע"פ מ"ש בהבה"ג על מ"ש (פ' עקב) הוא תהלתך והוא אלהיך זו מצות עשה ולהבין ענין הכפל לשון הוא ע"ד מ"ש (תהלים) ואני בחסדך בטחתי יגל לבי בישועתך אשירה לה' וגו' ל קודם הישועה אני בוטח בך שתושיעני (וע"כ כתיב יגל לבי בישועתך בלשון עתיד שאני בטוח שבודאי יגל לבי בישועתך) ואחר שכבר נעשה הישועה אז אשירה לה' וגו'.

¹⁰⁵⁵ עצם דבר זה שתפילה מוגבלת לזמנים מסויימים היא גופא מורה על כי דרגתה היא למטה ממעלת לימוד התורה.

¹⁰⁵⁶ ע"י לעיל פרקים כ' וכ"א.

¹⁰⁵⁷ ז"ל בשלימות: ועץ חיים תאווה באה תנינן מאן דבעי דקב"ה יקבל צלותיה ישתדל באורייתא דאיהי עץ חיים וכדין תאווה באה מאן תאווה דא הוא דרגא דכל צלותין דעלמא בידיה ועאיל לון קמי מלכא עלאה כתיב הכא באה וכתוב התם (אסתר ב יד) בערב היא באה ודא הוא תאווה באה באה קמי מלכא עלאה לאשלמא רעותא דהוא בר נש.

תרגום: ועץ חיים תאווה באה, שנינו מי שרוצה שהקדוש ברוך הוא יקבל את תפילתו יעסוק בתורה שהיא עץ חיים, ואז תאווה באה, מי התאווה, זהו הדרגה שכל תפלות העולם בידיה ומכניסה אותם לפני המלך העליון. כתוב כאן באה, וכתוב שם (אסתר ב) בערב היא באה, וזוהי תאווה באה, באה לפני המלך העליון להשלים את רצון אותו האיש.

וע"ש בזהר בהערת הניצוצי אורות, וז"ל: פירוש דע"י עץ חיים לימוד התורה גורם זיווג זהו תאווה גימטריא בית באה לז"א פב"פ וגם באה גימטריא ה' שהיא מדה שמינית מבינה כידוע ומשם נענה בשאלתו ודר"ק.

נפש החיים

ועוד זאת יתירה ערך ויתרון קדושתה הנוראה מהעולמות, כי העליונים אף שקדושתם רבה מאד, אמנם כאשר נשתלשלו וירדו דרך השתלשלות והדרגות עצומות, הגם שבכל עולם נצטייר ונחתם בו כל סדרי העולם שמעליו בדמותו כצלמו ממש כידוע, וכמ"ש בזה"ל (יתרו פב ע"ב) תאנא כנוונא דלעילא אית לתתא מנייהו וכן בכלהו עלמין כלהו אחידן דא בדא ודא בדא¹⁰⁵⁸, וכמ"ש בע"ה בענין הדי' עולמות אבי"ע ע"ש (בשער דרושי אבי"ע פ"א ובפ"ד שם ובשער השמות רפ"א), עם כל זה אינו שווה ודומה כלל ערך קדושתו ואורו להעולם שמעליו, עד שכ"כ נתעבו ונתמעטו מקדושתם ואורם דרך השתלשלות והדרגות עצומות, עד שבזה העולם נעשו חולין שאנו נוהגין בהן מנהג חול. אמנם התורה הקדושה אף שגם היא נשתלשלה וירדה ממקור שורשה העליון בקדש מדרגות אין שיעור, מעולם לעולם ומדרגה למדרגה, עכ"ז קדושתה הראשונה כמו שהוא במקור שרשה ראשית דרכה בקדש כדקאי קאי גם בזה העולם, שכולה קודש, ואסור לנהוג בה מנהג חול ח"ו, שגם ההרהור בדברי תורה אסור במקומות המטונפים, ולזאת החמירו והפליגו רז"ל בעונשו ואמרו (סנהדרין בפ' חלק צט ע"א) שגם הוא בכלל כי דבר ה' בזה וסיפיה דהאי קרא הכרת תכרת, ופ"י רז"ל הכרת בעולם הזה תכרת לעולם הבא. ואמרו (שבת יד ע"א) האוחז ס"ת ערום נקבר ערום מאותה מצוה¹⁰⁵⁹, גם אסרו למלטלה ממקום למקום, ואף מבי כנישתא לבי כנישתא אסרו בזה"ל (פ' אחרי עג ע"ב¹⁰⁶⁰) למלטלה ע"ש, מטעם שהיא לעולם בקדושתה הראשונה עומדת. (וכן אפי' האדם ששורש נשמתו היא מעולם עליון וגבוה מאד מהעולמות העליונים, ויקח לו בשכלו מחשבה נכונה להתדבק לטהרת איזה מדה נכונה, הוא רשאי לילך בזאת המחשבה גם במקומות המטונפים, ואלו ההרהור דברי תורה דיני נגעים ואהלות או שאר דינים ואיזה דברי תורה שתהיה אסור במקומות המטונפים).

והוא ג"כ ענין מאמרם ז"ל בזה"ל דקב"ה ואורייתא חד¹⁰⁶¹, והוא שאעפ"י שהעולמות הולכים כולם דרך הדרגה והשתלשלות ושינויים רבים בערך קדושתם, כ"ז הוא רק מצדינו, אבל מצדו יתברך אין שום חילוק ושינוי מקומות כלל ח"ו, וכמ"ש (מלאכי ג' ו) אני ה' לא שניתי, ולא נשתנה הקדושה כמ"ש באורך למעלה בשער ג' ע"ש. כן התוה"ק אף כי ירדה ונשתלשלה דרך הדרגות רבות עצומות, עכ"ז היא לא נשתנתה מקדושתה כלל ובקדושתה הראשונה עומדת גם בזה העולם התחתון, כאשר היתה באמנה אתו יתברך במקור שרשה, בלא שום חילוק ושינוי מקום כלל. אמנם אעפ"י שמצדו יתברך כל המקומות שוים בלי שום שינוי כלל, שאין מקומות המטונפים חוצצים לאחדותו ועוצם קדושתו יתברך. וכן הוא בענין עוצם קדושת התוה"ק, עכ"ז אנחנו נאסרנו לדבר גם להרהר בה במבואות המטונפות, כי מצדינו ודאי יש חילוק ושינוי מקומות כמו שנתבאר שם באורך. אבל התוה"ק בעצמותה לא נשתנתה בסבת ירידתה מקדושתה ואורה העליון, רק שטח עינינו מראות בעוצם קדושתה ואורה הפנימי, ולכן אמר דוד המע"ה (תהלים קיט

מאיר הנפש

¹⁰⁵⁸ תרגום: למדנו כדוגמא שיש למעלה יש למטה וכן בכל העולמות כולם אחוזים זה בזה זה בזה.

עיי"ש, שמחלק בין נבואת יחזקאל לנבואת משה רבינו.

¹⁰⁵⁹ כלומר כמו שיש חומרא על לימוד תורה כמו כן יש לס"ת.

¹⁰⁶⁰ עא ע"ב: תאנא כתיב והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים והיתה נפש אדוני נשמת אדוני מבעי ליה אלא כמה דאמרן דזכאה חולקהון דצדיקייא דכלא אתקשר דא בדא נפש ברוח ורוח בנשמה ונשמה בקב"ה אשתכח דנפש צרורה בצרור החיים אמר רבי אלעזר האי דאמר חברייא גלותא דס"ת אפילו מבי כנישתא לבי כנישתא אחרא אסיר וכ"ש לבי רחוב אמאי לבי רחוב אמר רבי יהודה כמה דאמרן בגין דיתערון עליה ויתבעון רחמי על עלמא אמר ר' אבא שכנתא כד אתגלייא הכי נמי מאתר לאתר עד דאמרה מי יתנני במדבר מלון אורחים וגו' אוף הכא בקדמיתא מבי כנישתא לגבי כנישתא לבתר לבי רחוב לבתר מדבר מלון אורחים א"ר יהודה בני בבל מסתפו ולא קא עבדי אפילו מבי כנישתא לבי כנישתא כ"ש האי תניא אמר להו ר"ש לחברייא ביומאי לא יצטרכון בני עלמא להאי א"ל רבי יוסי צדיקייא מגינין על עלמא בחייהון ובמיתתהון יותר מחייהון הה"ד וגנותי על העיר הזאת להושיעה למעני ולמען דוד עבדיואילו בחייהו לא כתיב א"ר יהודה מאי שנא הכא דכתיב למעני ולמען דוד עבדי דשקיל האי לגבי האי אלא בגין דדוד זכה לאתקשרא ברותיכא קדישא דאבהתא ובג"כ כלא חד בריך הוא לעלם ולעלמי עלמייא.

¹⁰⁶¹ עיי' לעיל פרק יט.

נפש החיים

יח) גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך, כי באמת קדושת ואור התוה"ק הם פנימיות סתריה המה מפורשים ונגלים ומאירים בקדושת אורם העליון, כאשר הוא רק שענינו אין יכולות לסבול עוצם קדושתה ואורה כאשר הוא.

שער ד פרק כח

ולזאת אף היא דרך ירידתה והשתלשלותה ממדרגה למדרגה ומעולם לעולם¹⁰⁶², צמצמה עצמה להתלבש בכל עולם, לדבר מעניני אותו העולם כפי ענין וערך אותו העולם, כדי שיוכל לסבול קדושתה ואורה. עד שברדתה לבא לזה העולם, נתלבשה ג"כ לדבר בערכי ועניני זה העולם, וספורין דהאי עלמא, כדי שיוכל זה העולם לסבול קדושת אורה. אמנם אם שהיא מדברת בתחתונים רומזת היא בהם גופי תורה, וענינים פנימים ופנימים לפנימים גבוה מעל גבוה עד אין תכלית. ועיין בזה (בהעלתך קנב ע"א) רש"א כו¹⁰⁶³, ובפ' תולדות (קמה ע"ב) אר"י ודאי כל מה דעביד קב"ה בארעא כלא הוה ברזא דחכמתא כו¹⁰⁶⁴, ובפ' בלק (רב ע"א) תו פתח ואמר כו' כמה טבין אינון ארחין ושבילין דאורייתא כו¹⁰⁶⁵, ובפ' בשלח (נה סוף ע"ב) ר"א פתח כו' כמה אית לן לאסתכלא בפתגמי אורייתא כו¹⁰⁶⁶, ובפ' תולדות (קלד סוף ע"ב) באורייתא אינון כל רזין עלאין חתימין כו¹⁰⁶⁷, והם פרטות עניני כל הרבי רבואות העולמות והמדרגות שנתלבשה בהם דרך ירידתה, ולכן שגורה בפי הזוהר דאורייתא כולה איהי סתים וגליא, שהוא מבואר לכל מבין שפירושו הוא שהוא הדרך הנסתר מהתורה הק', שאינו כתוב מפורש ומבואר בה, אלא שנסתר ונטמן הענינים אלו ברמז בדבריה, ודרך הנגלה שבה הוא הפשוטו של מקרא שהוא כתוב מפורש

מאיר הנפש

¹⁰⁶² בכל עולם ועולם יש בחינה שונה שדרכה מתגלה התורה לאדם, ועי' הערה 282 שיש תורה דאצילות ותורה דבריאה.

¹⁰⁶³ הו"ד לעיל שער א' פרק טז.

¹⁰⁶⁴ ז"ל בשלימות: א"ר יוסי ודאי כל מה דעביד קב"ה בארעא כלא הוה ברזא דחכמתא וכלא בגין לאחזאה חכמתא עלאה להו לבני נשא בגין דילפון מההוא עובדא רזין דחכמתא וכלא אינון כדקא יאות ועובדוי כלהו אורחוי דאורייתא בגין דאורחי דאורייתא אינון ארחי דקב"ה ולית מלה זעירא דלית בה כמה אורחין ושבילין ורזין דחכמתא עלאה.

[תרגום: אמר רבי יוסי ודאי כל מה שעושה הקדוש ברוך הוא בארץ הכל היה בסוד החכמה, והכל כדי להראות את החכמה העליונה לבני האדם, כדי שילמדו מהמעשה ההוא את סודות החכמה, והכל הם כראוי, וכל מעשיו דרכי התורה, משום שדרכי התורה הם דרכי הקדוש ברוך הוא, ואין דבר קטן שאין בו כמה דרכים ושבילים וסודות של חכמה עליונה.]
כאן הפשטות היא שהזהר מדבר על מצוות שהם אורחוי דאורייתא.

¹⁰⁶⁵ ז"ל בשלימות: כמה טבין אינון ארחין ושבילין דאורייתא דהא בכל מלה ומלה אית כמה עיטין כמה טבין לבני נשא כמה מרגלאן דקא מנהרן לכל סטר ולית לך מלה באורייתא דלית בה כמה בוצינין מנהרן לכל סטר.

[תרגום: כמה טובים הם דרכי ושבילי התורה, שהרי בכל דבר ודבר יש כמה עצות, כמה טובות לבני אדם, כמה מרגליות שמאירות לכל צד, ואין לך דבר בתורה שאין בו כמה נרות מאירים לכל צד.]

¹⁰⁶⁶ ז"ל בשלימות: כמה אית לן לאסתכלא בפתגמי אורייתא כמה אית לן לעיינא בכל מלהא דלית לך מלה באורייתא דלא אתרמיזא בשמא קדישא עלאה ולית לך מלה באורייתא דלית בה כמה רזין כמה טעמין כמה שרשין כמה ענפין.

[תרגום: כמה יש לנו להסתכל בדברי התורה כמה יש לנו לעין בכל דבריה שאין לך דבר בתורה שלא נרמז בשם הקדוש העליון ואין לך דבר בתורה שאין בו כמה סודות כמה טעמים כמה שרשים כמה ענפים.]
כאן עיקר הענין הוא התורה עצמה.

¹⁰⁶⁷ באורייתא אינון כל רזין עלאין סתימין דלא יכלין לאתדבקא באורייתא כל אינון מלין עלאין דאתגליין ולא אתגליין באורייתא אינון כל מלין דלעילא ולתתא כל מלין דעלמא דין וכל מלין דעלמא דאתי באורייתא אינון.

[תרגום: בתורה כל הסודות עליונים חתומים, שלא יכולים להידבק, בתורה כל אותם דברים עליונים שהתגלו ולא התגלו, בתורה הם כל הדברים שלמעלה ולמטה, כל הדברים של העולם הזה וכל הדברים של העולם הבא הם בתורה.]

אמר ד' ענינים באורייתא כנגד ד' עולמות אבי"ע דבכל עולם התורה נדרשת כפי העולם שהוא. א"מ (ניצוצי אורות שם).

נפש החיים

ומבואר בה. (ולא כמו שראיתי בספר כתוב מאחד שחקר על הענין מפני מה קוראים לחכמת הקבלה בשם נסתר, הלא מי שמבין בהם אצלו הם נגלים ולאנשים שאינם יודעים ומבינים הלא יש שגם פשוטו של מקרא אינם יודעים לפרש, ואצלם גם הפשוטו של מקרא דרכו נסתרה מהם ותירץ שם מה שתירץ¹⁰⁶⁸.)

ועיין זוהר בהעלותך (קמט ע"א וע"ב) כמה חביבין מילי דאורייתא דבכל מלה ומלה אית רזין עלאין¹⁰⁶⁹ כו' ע"ש. וכל א' מסתכל בסתרי עומק פנימיותה כפי רוב חכמתו, וזך שכלו, וקדושת טהרת לבבו, ורוב עסקו והגיונו בה. אמנם עיקר¹⁰⁷⁰ הטעמי תורה סוד נשמתא לנשמתא דילה, סתרי סתריה, המה דברים שכיסה עתיק יומין¹⁰⁷¹ והעתיק¹⁰⁷² מבריותיו, ואיש לא ידעם עדיין רק אבינו הראשון, הוא אשר השיג בחינת נשמתא לנשמתא דליה, שבה היה מסתכל בזיהרא עלאה נשמתא לנשמתא של התוה"ק, והחכמות העליונות היו גלויות לפניו בשורש שרשם העליון¹⁰⁷³. ומעת אשר הטא ואסתלק מניה הזיהרא עלאה, ונתבלבלו ונתערבבו הסדרים העליונים, נסתמו גם הנתיבות ושבילין עליונים דחכמתא דאורייתא, סוד הנשמתא לנשמתא דילה¹⁰⁷⁴.

וגם במעמד הקדוש בעת קבלת התוה"ק אף דאתבסם עלמא¹⁰⁷⁵, עד שאמרו ז"ל (שבת קמו ע"א) ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן, עכ"ז לא זכו להשיג רק עומק פנימיות הנשמתא דאורייתא, אבל לא בחינת הנשמתא לנשמתא, עד אשר יערה רוח ממרום (ישעיה לב טו), וישפוך הוא יתברך את רוחו על כל בשר, אז יתגלו מבויעין דחכמתא נתיבות פליאות החכמה העליונה נשמתא לנשמתא דילה, כמ"ש בזוהר (בהעלותך קנב ע"א) אורייתא אית לה גופא כו' טפשין דעלמא לא מסתכלי אלא בההוא לבושא כו' אינון דידעין יתיר לא מסתכלין בלבושא אלא בגופא דאיהו תחות ההוא לבושא הכימין עבדי דמלכא עלאה אינון דקיימו בטורא דסיני לא מסתכלי אלא בנשמתא דאיהי עקרא דכלא אורייתא ממש ולעלמא דאתי זמינין לאסתכלא בנשמתא דנשמתא דאורייתא¹⁰⁷⁶, וכמ"ש (ישעיה ל כ) והיו עיניך רואות את מוריד ולא יכנף עוד מוריד. והוא

מאיר הנפש

¹⁰⁶⁸ בעצם זה נסתר שזה בעולם שאי אפשר להשיג, עי' ליקוטים בסוף סד"צ כנ"ל הערה 10, וכן בגלל שזה לא נלמד ב"ג מידות אלא איש מפי איש.

¹⁰⁶⁹ ז"ל בשלימות: כמה חביבין מלי דאורייתא דבכל מלה ומלה אית רזין עלאין ואורייתא כלא עלאה איקרי ותנינן בתליסר מכילן דאורייתא כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כלו יצא דהא אורייתא דאיהי כללא עלאה אע"ג דנפק מנה חד ספור בעלמא ודאי לא אתי לאחזאה על ההוא ספור אלא לאחזאה מלין עלאין ורזין עלאין ולא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כלו יצא בגין דההוא ספור דאורייתא או ההוא עובדא אע"ג דהוא נפקא מכללא דאורייתא לאו לאחזאה על גרמיה נפק בלבד אלא לאחזאה על ההוא כללא עלאה דאורייתא כלא נפק.

תרגום: כמה חביבים דברי התורה, שבכל דבר ודבר יש סודות עליונים, והתורה כולה נקראת עליונה. ושנינו, בשלש עשרה מדות של התורה, כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא, שהרי התורה שהיא כלל עליון, אף על גב שיוצא ממנה ספור אחד בעולם, ודאי לא באה להראות את אותו ספור, אלא להראות דברים עליונים וסודות עליונים. ולא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא, משום שאותו ספור של התורה, או אותו מעשה, אף על גב שהוא יוצא מכלל התורה, לא להראות על עצמו יצא בלבד, אלא להראות על אותו כלל עליון של התורה כולה יצא.

¹⁰⁷⁰ יש לדייק כי לכאורה לשון "עיקר" מורה על שלמות שיש גילויים של נסתר לכאן, אין זה הגילוי העיקרי שכן זמנו הוא רק לעתיד, ועי' לעיל הערה 365.

¹⁰⁷¹ עי' גמ' פסחים דף קיט ע"א: מאי למכסה עתיק (יומין) זה המכסה דברים שכיסה עתיק יומין ומאי נינהו, סתרי תורה.

¹⁰⁷² פי' סילק. והלשון "שכיסה עתיק יומין" לכאורה מרמז לדברי התיקו"ז (צ ע"ב) "מופלא ומכוסה" שהוא כינוי למידת הכתר.

¹⁰⁷³ עי' הקדו"ש ו ע"ד הובא לעיל הערה 795.

¹⁰⁷⁴ עי' שער א פרק כב.

¹⁰⁷⁵ בזהר זהו כינוי לתיקון העולם.

¹⁰⁷⁶ לשונו השלם של זה המאמר בזהר הובא לעיל הערה 365.

נפש החיים

ענין האור של יום ראשון שנגנז לצדיקים לע"ל. וזשרז"ל לע"ל הקב"ה מוציא חמה מנרתיקה כו' (גדרים ח' ע"ב), והוא סוד העדן כידוע, שהוא הבחינת נשמתא דנשמתא.

ואדם הראשון קודם הטאו היה דר בגן, ומתוכו היה מסתכל בעדן הנ"ל. ובחטאו אשר מאז נסתלקה ממנו זאת הבחינה העליונה, לכן גורש אז מגן עדן, והוא סוד הצרופי אותיות דילה כאשר היא כתובה במרום, כמש"ל (סוף שער ב). וע"ז אמרו במדרש תהלים (ריש מזמור ג) לא ידע אנוש ערכה כו' לא ניתנו פרשיותיה של תורה על הסדר, שאלמלא ניתנו על הסדר, כל מי שהוא קורא בהן מיד היה יכול לבראות עולם ולהחיות מתים כו'. ונשוב לבאר קצת ענין ההפרש ויתרון אור קדושת התורה הקדושה על המצות.

שער ד פרק כט

הנה רז"ל אמרו (סוטה כא ע"א) דרש רבי מנחם בר יוסי כי נר מצוה ותורה אור, תלה הכתוב את המצוה בנר ואת התורה באור, לומר לך מה נר אינו מאיר אלא לפי שעה, אף מצוה אינה מנינה אלא לפי שעה, ומה אור מאיר לעולם אף תורה מנינה לעולם. ומסיק דתורה בעידנא דעסיק בה מנינה ומצלה בעידנא דלא עסיק בה אגוני מגני אצולי לא מצלה. מצוה בין בעידנא דעסיק בה בין בעידנא דלא עסיק בה אגוני מגני אצולי לא מצלה. וכן אמרו שם עבירה מכבה מצוה ואין עבירה מכבה תורה.

וכן ידוע בזוהר (ח"א קע ע"ב) שהתרי"ג מצות הם מכוונים נגד התרי"ג איברים וגידיים שבאדם. ובעשות האדם אחת ממצות ה' כראוי מתקדש על ידה אותו האבר המכוון נגדה ומחיה אותו, או אם בא ונודמן לידו אחת ממצות ה' אשר לא תעשנה ונמנע ופירש ולא עשה אשר עליו ארז"ל (בירושלמי פ"ק דקדושין כב ע"ב) ישב אדם ולא עבר עבירה נותנין לו שכר כעושה מצוה נטהר ונתקדש ג"כ אותו הגיד הפרטי המכוון נגדה ומחיה אותו¹⁰⁷⁷, כמש"ה (ויקרא יח ה) אלה המצות אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, שאז הוא נקרא איש חי.

אמנם כשהאדם עוסק בתורה כתיב בה (משלי ד כב) ולכל בשרו מרפא, וכמ"ש (ערובין נד ע"א) חש בראשו יעסוק בתורה שנא' כי לוית חן הם לראשך, חש בגרונו יעסוק בתורה שנא' כו', חש בבני מעיו יעסוק בתורה כו', חש בכל גופו יעסוק בתורה שנא' ולכל בשרו מרפא. וכ"ה בויקרא רבה (פי"ב סי' ג'), ובתנחומא (יתרו פרק ח') ובמדרש תהלים (מזמור י"ט) שעי' עסק התורה מתקדשים ומזדככים כל אבריו וגידיה וכוותיו כולם. ולכן אמרו (פאה פ"א מ"א) ות"ת כנגד כולם.

וכן להיפוך ח"ו עון ביטול תורה הוא ג"כ כנגד כולם, כי בעברו על אחת ממצות ה' נפגם רק אותו האבר או הגיד לבד המכוון נגדה, שהחיות של הקדושה ואור העליון סוד שם הוי"ה יתברך השורה על כל אבר מסתלקת¹⁰⁷⁸ הימנו ח"ו, ומותא דס"א שריה ביה ר"ל, ונעשה בעל מום חסר מאותו אבר. אבל בעון ביטול תורה ח"ו הוא פוגם את כל אבריו וגידיה וכל כחותיו כולם, וחיות הקדושה של כל גופו מסתלקת, והוא נעשה תיכף כמת ממש שאין לו שום חיות ח"ו, כמ"ש (דברים ל כ) כי הוא חיך וכו'. וכשארז"ל (ע"ז ג' ע"ב) מאי דכתיב ותעשה אדם כדגי הים, למה נמשלו בני אדם לדגי הים, לומר לך מה דגים שבים כיון שפורשין מן המים מיד מתים, כך בני אדם כיון שפורשין מן התורה מיד מתים. (כך היא גרסת הילקוט חבקוק רמז תקס"ב על פסוק הנ"ל). וברע"מ (ס"פ שמיני מב ע"א) מה נוני ימא חיותן במיא, אופ ת"ה מארי מתני' חיותיהו באורייתא ואי אתפרשו מנה מיד מתים¹⁰⁷⁹. וזשרז"ל (ברכות ה' ע"א) אם רואה אדם שיסורים באים עליו יפשפש במעשיו, פשפש ולא מצא יתלה בביטול תורה. ולכאורה יפלא כיון שיש בידו

מאיר הנפש

¹⁰⁷⁷ ע"י מקורו בשערי קדושה חלק א' שער א'.

¹⁰⁷⁸ מסתלקת דייקא (לא נפגמת או נתקלקלת) וע"י שער א פרק כ.

¹⁰⁷⁹ תרגום: מה דגי הים חיותם במים, אף תלמידי חכמים בעלי המשנה חיותם בתורה ואם פורשים ממנה מיד מתים.

נפש החיים

עון ביטול תורה ח"ו הלא אין לך מצא יותר מזה, ואיך אמר ולא מצא. אמנם כבר נזכר רש"י ז"ל מזה במה שפירש שם, שלא מצא עון שיהיו ראויים היסורין הללו לבא עליו. והוא כי מדתו יתברך שפועל אדם ישלם מדה כנגד מדה, שאותו האבר שקלקל ופגם בחטאו על אותו האבר עצמו מביא עליו יסורין. ותכלית כוונתו יתברך בזה כדי שמתוך היסורין יבין האדם וידע על איזה חטא באו וישיב אל לבו להיות מודה ועוזב ושב ורפא לו, ז"ש שאם רואה אדם שיסורין באים עליו יפשפש במעשיו ויבין דרכו מתוך היסורין, ואם פשפש ולא מצא בידו עון אשר חטא באותו אבר ובאותו אופן שיהיו ראויים היסורין הללו דוקא לבא עליו מדה כנגד מדה, יתלה בביטול תורה. כי בעון ביטול תורה לא שייך מדה כנגד מדה, כי ביטולה ח"ו הוא נוגע לכל גופו איזה מקום ואיזה אבר שיהיה כנ"ל.

וטעמו של דבר הוא כמו ש"ל (בשער א' פ"ו) שמקור שרשם העליון של המצות תלויות וקשורות בסוד השיעור קומה ופרקי המרכבה סוד האדם העליון כביכול, שכל מצוה פרטית שורשה העליון קשור ונאחז בעולם וכה א' מהשיעור קומה, וכן זה כל האדם שהוא ג"כ מתוקן ומסודר בכל אבריו וגידי ופרקיו וכל פרטי כחתינו בתבנית דמות המרכבה ושיעור קומה. ולזאת כל מצוה מכוונת נגד אבר או גיד א' פרטי שבאדם. אמנם התורה"ק היא כוללת העולמות כולן כנ"ל לכן היא שקולה נגד כל המצות ולכן היא ג"כ לכל בשרו מרפא.

שער ד פרק ל

ועוד זאת יתירה התורה"ק ביתרון אור ותוספות קדושה גם על כל המצות כולן ביחד. שגם אם קיים האדם כל התרי"ג מצות כולן בשלימות האמיתי כראוי בכל פרטיהם ודקדוקיהם ובכוונה וטהרה וקדושה, אשר אז נעשה האדם כולו בכל אבריו ופרקיו וכל כחותיו מרכבה גמורה שתשרה עליהם הקדושה עליונה של המצות כולן. עם כל זה אין ערוך ודמיון כלל קדושת ואור המצות, לגודל עוצם קדושת ואור התורה"ק אשר תופיע נהרה על האדם העוסק והונה בה כראוי, כי ראשית דרכה בקדש הוא הגבה למעלה מעלה משורש הקדושה ואור העליון של המצות כולן יחד כנ"ל. וז"ש בפ' התורה (אבות פ"ו מ"א) ומגדלתו ומרוממתו על כל המעשים, היינו על כל מעשי המצות כולן. וכן אמרו בירושלמי (פ"א דפאה דף ד ע"א) שכל המצות כולן אינן שוות לדבר א' מן התורה. וגם כי קדושת ואור המצוה אשר תשכין אורה על אותו הדבר והחפץ אשר בו, ועל ידו תעשה המצוה, אינו שורה עליהם רק לפי שעתו בעת שהמצוה נעשית בהם. אבל אחר שנעשה בהן מצותן, הקדושה והאור מתעלה ומסתלק מהם תיכף ונשאר כבראשונה¹⁰⁸⁰. אבל התורה"ק כל מקום שתזריח ותופיע אורה וקדושתה פעם א' קדושת עולם תהיה לו, ונשאר תמיד בקדושתו, כמו ששינינו כברייתא (מגילה כו ע"ב) שתשמישי מצוה נזרקין לאחר שנעשה מצותן, ותשמישי קדושה נגנזין¹⁰⁸¹, ולכן מנו שם תשמישי תפילין ומוזוות בכלל תשמישי קדושה מחמת פרשיות התורה שהיו מונחים בתוכם פעם א'. ולית לך מידי בדבריהם ז"ל דלא רמיזא בקרא, ויש לכונן הכתוב (משלי ו כג) כי נר מצוה ותורה אור, גם ע"ז הענין הנזכר (פרק כט) עפ"י פירושים ז"ל הנ"ל בסוטה שם, מה נר אינו מאיר אלא לפי שעה ומה אור מאיר לעולם. והם ז"ל עשו ההפרש ביניהם לענין ההגנה וההצלה להאדם, ואפשר לפרשו ג"כ שירמוז הכתוב גם לענין ההפרש וההבדל בין התורה"ק והמצות המבואר כברייתא דמגילה הנ"ל.

מאיר הנפש

¹⁰⁸⁰ מאחר שמצוה היא במדרגה ששייכים בו מושגי זמן וטבע, וממילא המצוה אינה יכולה לשנות את מהות החפץ, ודלא כתורה שהיא מעל מושגי הזמן והטבע, וממילא היא הופכת את החפץ שעליו חל התורה להיות בבחי' תורה בעצמה.

¹⁰⁸¹ עצם הדבר שתורה ניתנה כתובה, כלומר, שהיא ניתנה בחיבור לדבר גשמי, לכן גם הוא נהפך להיות דבר גשמי, עי' לעיל פרק כז לגבי איסור לטלטל ספר תורה.

נפש החיים

ולא עוד אלא שגם אותה הקדושה וחיותן ואורן של המצות שמקדשים ומחיים להאדם המקיימם, הוא נלקח ונשפע רק מקדושתה ואורה של התורה, כי המצוה לית לה מגרמה שום חיות וקדושה ואור כלל¹⁰⁸², רק מצד קדושת אותיות התורה הכתובות בענין אותה המצוה. ויש לכיון גם זה הענין בכתוב (משלי ו נג) כי נר מצוה ותורה אור, כענין הנר שאין לה בעצמה שום אור כלל רק מהאור המאיר בה.

ודאי שגם העסק בתורה לבד בלי קיום המצות כלל ח"ו ג"כ אין כלום, כמש"ל (יבמות קט ע"ב) כל האומר אין לו אלא תורה אף תורה אין לו, ובפ"ב דברכות (ז ע"א) מרגלא בפומיה דרבא תכלית חכמה תשובה ומע"ט, שלא יהא אדם קורא ושונה ובוטט באביו וברבו כו', ללומדיהם לא נאמר אלא לעושיהם. ובשמות רבה (פ"מ ס"א) כל מי שהוא יודע תורה ואינו עושה מוטב לו שלא יצא לעולם, אלא נהפכה השליא על פניו¹⁰⁸³. וכ"ה בויקרא רבה (פל"ה ס"ז) ובתנחומא (פ' עקב פרק ו'), ובזוהר (שמות ה' ריש ע"ב) דאר"י כל מאן דאשתדל באורייתא בהאי עלמא ומסגל עובדין טבין¹⁰⁸⁴ ירית עלמא שלימא וכל מאן¹⁰⁸⁵ דאשתדל באורייתא בהאי עלמא ולא עבדין עובדין טבין לא ירית לא האי ולא האי כו' אר"י לא תנן אלא מאן דלית ליה עובדין טבין כלל¹⁰⁸⁶. עד שאמרו בפ"ק דע"ז (ז ע"ב) כל העוסק בתורה לבד דומה כמי שאין לו אלוה, כי בלתי קיום המצות ח"ו אין דבר במה להתאהז ולהתקשר בו אור התורה לשרות עליו ולהתקיים בו, כדמיון האור בלא פתילה.

אמנם עצמות האור מקבלת המצוה מאותיות התורה הכתובות בענינה, וז"ש בפ' התורה (אבות פ"ו מ"ז) גדולה תורה שהיא נותנת חיים לעושיה, ולא אמר ללומדיה או לעוסקיה אלא לעושיה, ור"ל שהתורה היא הנותנת חיי עד וקדושה גם לעושי המצות הכתובות בתוכה. ולכן אמרו בתנחומא (בחקתי פרק ה') שאף אם הוא צדיק ואינו עוסק בתורה אין בידו כלום ח"ו. והטעם בזה ג"כ כמש"ל, שהמצות במקור שרשן קשורות ותלויות בסידור פרקי המרכבה העולמות וכחות העליונים, ומקור שרש העליון של התורה"ק היא מאד נעלה מעל כל העולמות והכחות כולם, והיא המתפשטת בפנימיות כולם ומקבלים ממנה עצם חיותם ושפעת קדושתם, לכן היא הנותנת ומשפעת החיות והקדושה והאור להמצות כולן.

שער ד פרק לא

ומזה הטעם ג"כ עסק התורה היא מכפרת על כל העונות של הנפש החוטאת, כמאמרם ז"ל (סוף מנחות ק"ז ע"א) מאי דכתיב זאת התורה לעולה למנחה ולחטאת כו', ומסיק שכל העוסק בתורה אינו צריך לא עולה ולא מנחה ולא חטאת ולא אשם. וכ"ה בתנחומא (פ' צו פרק ו') ובשמות רבה (פל"ה ס"ד) קחו עמכם דברים ושובו אל ה', לפי שישראל אומרים כו' עניים אנו

מאיר הנפש

¹⁰⁸² ע"י זהר וישב קפא ע"א שהלשון "לית לה מגרמה כלום" מרמז לבחי' נוק', וכוונת רבינו כאן לרמז שמצוות הם בסוד נוק' וכמש"כ פת"ש נתיב ז"א פרק כד וז"ל, ודרך כלל העבודה נחלקת לג', והם תורה ומצות ומדות, והם בסוד שמים וארץ ואויר שהם ג' כלים של הפרצוף, נה"י, סוד הארץ, הבטן ששם דרגא דנוקבא, והם המצות שעיקרם בארץ בדברים גשמיים, ותורה באויר בדיבור בהבל פיו, והם סוד חג"ת דכורא שהוא גויה, ומדות הם בשמים בראש סוד חב"ד, עכ"ל.

וע"י פע"ח ציצית פרק ג' וז"ל, תשמישי מצוה נזרקים, תשמישי קדושה נגזים. והענין, כי הציצית נקראין תשמישי מצוה, שמאירין אל הנוקבא הנקראת מצוה, אך תשמישי קדושה הם התפילין שמאירין לז"א, בסוד מוחין דליה הנקראים קדושה, לכן שיורי קדושה דהיינו רצועות או תפילין, נגזים.

¹⁰⁸³ שכן כאשר היה עובר היה לו תורה בלי מעשה (קול ברמה להגר"א).

¹⁰⁸⁴ ע"י הגהות מהרח"ו ש"דאשתדל" מרמז למידת הת"ת ו"עובדין טבין" מרמז למידת המלכות.

¹⁰⁸⁵ גרסת מהדורות ווילנא ומנטובא "דלא אשתדל".

¹⁰⁸⁶ תרגום: כל מי שעוסק בתורה בעולם הזה וקונה מעשים טובים יורש עולם שלם, וכל מי שעוסק בתורה בזה העולם ולא עושה מעשים טובים לא יורש לא זה ולא זה כו'. אר"י לא תנן אלא מי שאין לו מעשים טובים כלל.

נפש החיים

ואין לנו להביא קרבנות, א"ל הקב"ה דברים אני מבקש כו' ואני מוחל לכם על כל עונותיכם, ואין דברים אלא דברי תורה כו'. ובתנחומא (ויקהל פרק ז) בענין הארון אמרו שהוא נושא עונותיהם של ישראל, שהתורה שבו נושא עונותיהם של ישראל¹⁰⁸⁷. ובתד"א (סא"ר פ"ה) אדם שעבר עבירות הרבה וקנסו עליו מיתה כו' וחזר ועשה תשובה וקרא תורה נביאים וכתובים ושנה משנה מדרש הלכות והגדות ושימש חכמים, אפי' נגזרו עליו מאה גזירות הקב"ה מעבירן ממנו כו'. ובזוהר (שלח קנט ע"א) ר"י פתח כו' כמה אית להו לבני נשא לאסתכלא בפולחנא דקב"ה כמה אית להו לאסתכלא במלי דאורייתא דכל מאן דאשתדל באורייתא כאלו מקריב כל קרבנין דעלמא לקמי' קב"ה ולא עוד אלא דקב"ה מכפר לי' על כל חובוי ומתקנין לי' כמה כורסיין לעלמא דאתי¹⁰⁸⁸.

וגם על אותן העונות חמורים שאין הקרבנות מכפרים עסק התורה מכפרת, כמשרז"ל בבני עלי (ר"ה יח ע"א) זבח ובמנחה הוא דאינו מתכפר אבל מתכפר הוא בדברי תורה. וכן אמרו (מגילה ג ע"ב) גדול ת"ת יותר מהקרבת תמידין. ובזוהר (צו לה ע"א) ת"ח כו' וע"ד מאן דלעי באורייתא לא אצטריך לא לקרבנין ולא לעלוון דהא אורייתא עדיף מכלא וקשורא דמהימנותא דכלא, וע"ד כתיב דרכיה דרכי נועם וכו' וכתיב שלום רב לאוהבי תורתך ואין למו מכשול¹⁰⁸⁹. ובפ' קדושים (פ' ע"ב) בזבח ובמנחה כו' אבל מתכפר הוא בדברי תורה אמאי בגין דדברי תורה סלקין על כל קרבנין דעלמא כמה דאוקמוה, דכתיב זאת התורה לעולה למנחה ולחטאת כו' שקיל אורייתא לקביל כל קרבנין דעלמא א"ל הכי הוא ודאי דכל מאן דאשתדל באורייתא אע"ג דאתגזר עלי' עונשא מלעילא ניחא לי' מכל קרבנין ועלוון וההוא עונשא אתקרע ות"ח לא אתדכי ב"נ לעלמין אלא במלין דאורייתא כו' ואורייתא קדושה אתקרי דכתיב כי קדוש אני ה' ודא אורייתא דהיא שמא קדישא עלאה וע"ד מאן דאשתדל בה אתדכי ולבתר אתקדש כו' תאנא קדושה דאורייתא קדושה דסליקת על כל קדושין כו'¹⁰⁹⁰, ע"ש. ובמדה"נ (וירא ק' ע"א) אמרו בטלו

מאיר הנפש

¹⁰⁸⁷ עי' פת"ש א"א מד מש"כ בביאור ענין נושא עוון, שהוא מלשון נשיאות והגבהה, שכן כאן מתגלה גילוי הקדושה של השטן, שכן כל שרשו הוא טוב, ולכן שרשו הוא בקדושה אפילו בהיותו בחטא, ומידה זו הופכתו לצד הטוב.

¹⁰⁸⁸ תרגום: כמה יש להם לבני אדם להתבונן בעבודת הקדוש ברוך הוא, כמה יש להם להתבונן בדברי תורה, שכל מי שעוסק בתורה כאלו מקריב כל קרבנות העולם לפני הקדוש ברוך הוא, ולא עוד אלא שהקדוש ברוך הוא מכפר לו על כל חטאיו, ומתקנים לו כמה כסאות לעולם הבא.

¹⁰⁸⁹ ז"ל בשלימות: תא חזי מה בין אינון דמשתדלי באורייתא לבניאי מהימני אינון דמשתדלי באורייתא עדיפי מנביאי בכל זמנא מאי טעמא דאינון קיימי בדרגא עלאה יתיר מנביאי אינון דמשתדלי באורייתא קיימי לעילא באתרא דאקרי תורה (נ"א ת"ת) דהוא קיומא דכל מהימנותא ונביאי קיימי לתתא באתר דאקרון נצח והוד ועל דא (אקרון) אינון דמשתדלי באורייתא עדיפי מנביאי ועלאין מנהון יתיר דאלין קיימין לעילא ואלין קיימין לתתא אינון דאמרי מלין ברוח הקדש קיימי לתתא מכלהו (ועל דא) זכאין אינון דמשתדלי באורייתא דאינון בדרגא עלאה יתיר על כלא (ועל דא) מאן דלעי באורייתא לא אצטריך לא לקרבנין ולא לעלוון דהא אורייתא עדיף מכלא וקשורא דמהימנותא דכלא ועל דא כתיב (משלי ג יז) דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום וכתיב (תהלים קיט קסה) שלום רב לאוהבי תורתך ואין למו מכשול.

תרגום: בא וראה מה בין אותם שעוסקים בתורה לנביאים נאמנים. אותם שעוסקים בתורה עדיפים מנביאים בכל פעם, למה, שהם עומדים בדרגה עליונה יותר מנביאים. אלו שעוסקים בתורה עומדים למעלה במקום שנקרא תורה (תפארת) שהוא קיומה של כל האמונה, ונביאים עומדים למטה במקום שנקראו נצח והוד, ועל כן (נקראו) אותם שעוסקים בתורה עדיפים מנביאים ועליונים יותר מהם, שאלו עומדים למעלה ואלו עומדים למטה. ואותם שאומרים דברים ברוח הקודש עומדים למטה מכולם, אשרי אותם שעוסקים בתורה שהם בדרגה יותר עליונה על הכל. מי שעוסק בתורה לא צריך לא לקרבנות ולא לעולות שהרי התורה עדיפה מהכל, וקשר של האמונה של הכל, ועל זה כתוב "דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום", וכתוב "שלום רב לאוהבי תורתך ואין למו מכשול".

¹⁰⁹⁰ ז"ל בשלימות: כתיב בעלי ולכן נשבעתי לבית עלי אם יתכפר עון בית עלי בזבח ומנחה עד עולם בזבח ומנחה אינו מתכפר אבל מתכפר הוא בדברי תורה אמאי בגין דדברי תורה סלקין על כל קרבנין דעלמא כמה דאוקמוה דכתיב זאת התורה לעולה ולמנחה ולחטאת ולאשם ולמלואים שקיל אורייתא לקביל כל קרבנין דעלמא א"ל הכי הוא ודאי דכל מאן דאשתדל באורייתא אע"ג דאתגזר עליה עונשא מלעילא ניחא ליה מכל קרבנין ועלוון וההוא עונשא אתקרע (ובגין דילעי בה לשמה קב"ה אתפייס בהדיה)

נפש החיים

הקרבתנות לא בטלה התורה האי דלא איעסק בקרבנות ליעסק בתורה ויתהני לי' יתיר, דאר"י כו' א"ל יעסקו בתורה ואני מוחל להם בשבילה יותר מכל הקרבנות שבעולם שנאמר זאת התורה לעולה למנחה כו' זאת התורה בשביל עולה בשביל מנחה כו' א"ר כרוספדאי האי מאן דמדכר בפומי' בבתי כנסיות ובתי מדרשות עניינא דקרבניי' כו' ברית כרותה הוא דאינון מלאכי'א המדכרין חובי' לאבאשא לי' דלא יכלין למעבד לי' אלא מיבו¹⁰⁹¹.

ואמרו עוד בפ"ב דברכות (דף טז ע"א) ובתד"א (סא"ר פכ"ה) למה נסמכו אהלים לנחלים דכתיב כנחלים נטיו וכו' כאהלים נטע ה' כו' לומר לך מה נחלים מעלין את האדם מטומאה לטהרה, אף אהלים מעלים את האדם מכף חובה לכף זכות. ובפ"ה שם שפכי כמים לבך כו' מה מים הללו מקוה טהרה הן לישראל ולכל אשר נברא בעולם כו', כך דברי תורה מקוה טהרה הן לישראל בכל מקומות מושבותיהם. בא וראה כמה גדולה כחה של התורה שמטהרת את פושעי ישראל בזמן שעושיין תשובה אפי' מעבודה זרה שבידם, שנאמר וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם כו' ע"ש.

כי עיקר התשובה שלימה האמתית, שהיא מאהבה, הוא רק ע"י עסק התורה כראוי, כמ"ש במעלות התורה (אבות פ"ד מ"א) אוהב את המקום וכמ"ש (תפילת י"ח) השיבנו אבינו לתורתך כו'

ות"ח לא אתדכי בר נש לעלמין אלא במילין דאורייתא בגיני כך מלין דאורייתא לא מקבלין טומאה בגין דאיהי קיימא לדכאה לאלין מסאבי ואסוותא באורייתא אשתכח דכתיב רפאות תהי לשרך ושקוי לעצמותיך ודכוותא אשתכח באורייתא דכתיב יראת יי' טהורה עומדת לעד מאי עומדת לעד דקיימא תדירא בההוא דכיותא ולא אתעדי מניה לעלמין א"ל יראת יי' כתיב ולא תורה א"ל הכי הוא ודאי דהא אורייתא מסטרא דגבורה קא אתייתא א"ל ומהתם נפקא מהכא נפקא דכתיב ראשית חכמה יראת יי' וכתוב יראת יי' טהורה ואורייתא קדושה אתקרי דכתיב כי קדוש אני יי' ודא אורייתא שמא קדישא עלאה וע"ד מאן דאשתדל בה אתדכי ולבתר אתקדש דכתיב קדושים תהיו קדושים היו לא כתיב אלא תהיו תהיו ודאי א"ל הכי הוא ומקרא כתיב ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש וכתוב אלה הדברים וגו' תאנא קדושה דאורייתא קדושה דסליקת על כל קדושיין.

תרגום: "אם יתכפר עון בית עלי בזבח ובמנחה עד עולם". בזבח ומנחה אינו מתכפר, אבל מתכפר הוא בדברי תורה. למה, משום שדברי תורה עולים על כל הקרבנות שבעולם כמו שבארוה, שכתוב "זאת התורה לעולה למנחה ולחטאת ולאשם ולמלואים", שקולה התורה כנגד כל הקרבנות של העולם. אמר לו כך זה ודאי, שכל מי שעוסק בתורה אף על גב שנגזר עליו עונש מלמעלה, נוח לו מכל הקרבנות והעולות, ואותו העונש נקרע, (ומשום שעוסק בה לשמה הקדוש ברוך הוא מתפייס עמו). ובא ראה, האדם לא נטהר לעולמים אלא בדברי תורה, לכן דברי תורה אינם מקבלים טומאה, משום שהיא עומדת לטהר את אלו הטמאים. והרפואה נמצאת בתורה, שכתוב "רפאות תהי לשרך ושקוי לעצמותיך", והטהרה נמצאת בתורה שכתוב "יראת ה' טהורה עומדת לעד". מה זה "עומדת לעד", שעומדת תמיד באותה טהרה ולא זזה ממנה לעולמים. אמר לו כתוב "יראת ה'" ולא תורה. אמר לו, כך הוא ודאי, שהרי התורה באה מצד הגבורה. אמר לו ומשם יצאה, מכאן יצאה, שכתוב "ראשית חכמה יראת ה'", וכתוב "יראת ה' טהורה". ותורה נקראת קדושה, שכתוב "כי קדוש אני ה'", וזו התורה שהיא השם הקדוש העליון, ועל כן מי שעוסק בה נטהר, ואחר כך מתקדש, שכתוב "קדשים תהיו", לא כתוב "קדשים היר", אלא "תהיו", תהיו ודאי. אמר לו כך הוא, ומקרא כתוב "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש", וכתוב "אלה הדברים וגו'", למדנו קדושת התורה קדושה שעולה על כל הקדושות.

¹⁰⁹¹ ז"ל בשלימות: בטלו הקרבנות לא בטלה התורה האי דלא אעסק בקרבנות ליעסק בתורה ויתהני ליה יתיר דאמר רבי יוחנן כשפירש הקדוש ברוך הוא הקרבנות אמר משה רבונו של עולם תינח בזמן שיהיו ישראל על אדמתם כיון שיגלו מעל אדמתם מה יעשו אמר לו משה יעסקו בתורה ואני מוחל להם בשבילה יותר מכל הקרבנות שבעולם שנאמר (ויקרא ז' ז') זאת התורה לעולה ולמנחה וגו' כלומר זאת התורה בשביל עולה בשביל מנחה בשביל חטאת בשביל אשם אמר רבי כרוספדאי האי מאן דמדכר בפומיה בבתי כנסיות ובתי מדרשות עניינא דקרבניא ותקרבתיא ויכוון בהו ברית כרותה הוא דאינון מלאכי'א דמדכרין חובי'א לאבאשא ליה דלא יכלין למעבד ליה אלמלא טיבו.

תרגום: הקרבנות נתבטלו אבל התורה לא נתבטלה. זה שלא עוסק בקרבנות שיעסוק בתורה, ויועיל לו יותר. שאמר רבי יוחנן, כשפרש הקב"ה הקרבנות, אמר משה, רבונו של עולם, תינח בזמן שיהיו ישראל על אדמתם, כיון שיגלו מעל אדמתם מה יעשו. אמר לו משה, יעסקו בתורה, ואני מוחל להם בשבילה יותר מכל הקרבנות שבעולם, שנאמר "זאת התורה לעולה למנחה וגו'". כלומר, זאת התורה בשביל עולה, בשביל מנחה, בשביל חטאת, בשביל אשם. אמר רבי כרוספדאי, מי שמזכיר בפיו בבתי כנסיות ובתי מדרשות ענין הקרבנות והקרבתם ויכוון בהם, ברית כרותה היא שאותם המלאכים המזכירים חטאו כדי להרע לו, לא יכולים לעשות לו אלא רק טוב.

נפש החיים

והחזירנו בתשובה שלימה לפניך. ובזוהר (ויקרא כא ע"א) כד ב"נ אתרחיק מאורייתא רחיק הוא מקב"ה ומאן דקריב לאורייתא קריב ליי קב"ה בהדי¹⁰⁹². כי על כל פשעים תכסה אהבת התורה, כמ"ש בתד"א (סא"ר פ"ג) ע"ז הפסוק (משלי י יב)¹⁰⁹³. וכן אמרו (פתיח' איכה פסוקא ב') המאור שבה מחזירו למוטב¹⁰⁹⁴. ובפ' החליל (סוכה נב ע"ב) אם פגע בך מנוול זה משכחו לבהמ"ד, אם אבן הוא נימות וכו'. וכעין זה אמרו בתנחומא (פ' האזינו פרק ג') ע"ש, ובב"ר (פכ"ב סי' ו') אם בא יצרך להשחיקך שמחהו בדברי תורה. ובמדרש תהלים (סוף מזמור ל"ד) אם עמד עליך יצה"ר האכילהו לחמה של תורה כו'. ובזוהר (וישב קצ ע"א) אר"י כד חמי ב"נ דהרהורין בישין אתיין לגביה יתעסק באורייתא וכדין יתעברון מני' אר"א כד ההוא סטרא בישא אתי למפתי ליה לב"נ יהא משיך ליה לגבי אורייתא ויתפרש מניה¹⁰⁹⁵.

ו"ש בפ' התורה (אבות פ"ו מ"א) ונעשה כמעין המתגבר והולך. ויש מקום לפרשו גם ע"ז הענין הנ"ל, שכמו המעין הנובע אף שלפעמים נרפש ונשחת בהרבה רפש וטיט, עכ"ז הוא נובע ובוקע ומתגבר והולך מעט מעט, עד שברבות הימים יתגבר ויתגלה לגמרי ויתפשט כמאז. כן העוסק בתורה לשמה, אף אם נתלכלך תחלה בעוונות וחטאים עצומים ונטבע מאד ברפש וטיט מצולות הרע ח"ו, עכ"ז ע"י עסק התורה יהא נכון לבו בטוח שודאי המאור שבה יחזירו למוטב, והטוב מתגבר והולך על הרע שבו מעט מעט, עד שלסוף בהכרח יתגבר הטוב, ויתפשט בכלול לגמרי, והוא מתקדש מטומאתו ופרחה טהרה בכלולו. וכן אמר שם (אבות פ"ו מ"א) ומכשרתו להיות צדיק חסיד כו', לשון הכשר והגעלה וליבון מפיגול גיעולי הרע שהיה בו תחלה, וכמ"ש (ירמיה כג ידמיה כג כט) הלא כה דברי כאש כו' שהיא מלבנתו ומכשרתו כו', וכ"א בתנחומא (ויקהל פרק ח) שהתורה מטהרת לבן וכליותן של ת"ח.

שער ד פרק לב

והכל מטעם הנ"ל, ששורשה העליון של התוה"ק היא מעל כל העולמות כולם. והענין הוא כמ"ש"ל (בשער א' פ"ב) טעם מאמרם ז"ל (שבת דף קיט ע"ב) שכל העונה אמן יש"ר בכל כחו מוחלין לו על כל עונותיו ע"ש, כן הענין שע"י עסק התורה כראוי, הוא מעורר שרשה העליון להאציל ולהשפיע שפעת אור עליון וקדושה על העולמות כולם, ורשפיה רשפי אש שלהבת נורא¹⁰⁹⁶ לגרש

מאיר הנפש

¹⁰⁹² תרגום: כשאדם מתרחק מהתורה, רחוק הוא מהקדוש ברוך הוא, ומי שקרוב לתורה, הקב"ה מקרב אותו אליו.

¹⁰⁹³ ז"ל, ועל כל פשעים תכסה אהבה (משלי י) ואין אהבה אלא תורה שנאמר טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף (תהלים קיט) ואומר (שם) מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי, ע"כ. וקשה, שכן ממדרש זה משמע שהתורה היא עצמות של אהבה ואילו רבינו מחדש כאן שאהבת חכמת התורה ותלמודה היא המכסה על הפשעים. ויתכן ששניהם מכוונים לדבר א' והוא ללימוד תורה לשמה, וצ"ע.

¹⁰⁹⁴ ז"ל: כתיב (ירמיה ט"ז) ואותי עזבו ואת תורתי לא שמרו הלואי אותי עזבו ותורתי שמרו מתוך שהיו מתעסקין בה המאור שבה היה מחזירן למוטב רב הונא אמר למוד תורה אע"פ שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה.

¹⁰⁹⁵ תרגום: אמר רבי יוסי כשאדם רואה שבאים אליו הרהורים רעים, שיתעסק בתורה ואז יעברו ממנו. אמר רבי אלעזר, כשאותו הצד הרע בא לפתות את האדם ימשוך אותו לתורה ויפרד ממנו.

¹⁰⁹⁶ לשון זה נאמר בדרך כלל על היות כל הצד הגבורה כאשר היא נתקנת היא עצמה הופכת להיות טוב, עי' זהר משפטים קיד ע"א: עזה כמות אהבה תקיפה כמות אהבה בתוקפא תקיף כהוא אתר דשריא ביה מותא אהבה ההוא אתר דאקרי אהבת עולם קשה כשאל קנאה אוף הכי דהא אלין שמהן מההוא סטרא אינון רשפיה רשפי אש מאן אינון רשפין אלין אינון אבנין ומרגלן טבאן דאתילידו מההוא אש שלהבת יה מההוא שלהובא דנפקא מעלמא עלאה ואתאחדא בכנסת ישראל למהוי כלא חד יחודא. [תרגום: עזה כמות, אהבה חזקה כמות, אהבה בחזק חזק כמו אותו מקום ששורה בו המות. אהבה אותו מקום שנקרא אהבת עולם. "קשה כשאל קנאה" כמו כן כאן, שהרי אלו השמות הם מאותו צד. "רשפיה רשפי אש", מה הם רשפי אש הללו, אותם אבנים ומרגליות טובות שנולדו מאותה אש שלהבת יה, מאותה שלהבת שיוצאת מן העולם העליון ונאחזת בכנסת ישראל להיות הכל יחוד אחד.] וכן עי' בשער הפסוקים וירא.

נפש החיים

ולכלות כל הטומאות והזוהמות שגרים במעשיו בכל העולמות, להתקדש ולהאיר עוד בקדושה העליונה להתקשר יחד א' בחבירו, וכל הפגמים מתמלאים וכל הקלקולים נתקנים וכל ההריסות מתבנים¹⁰⁹⁷, והשמחה וחדותא יתירתא ואור העליון מתרבה בכל העולמות.

וגם כי ידוע שכל דבר אינו נתקן אלא בשרשו העליון¹⁰⁹⁸. וכל א' מישראל שורש העליון של נשמתו הוא מאות א' מהתורה הקדושה¹⁰⁹⁹, לכן כל פגמי הנפש החוטאת נתקנים ונמתקים בשרשם בתוה"ק ע"י העסק בה כראוי. וכמ"ש (תהלים יט ח) תורת ה' תמימה משיבת נפש, שאף אם כבר נכרתה הנפש משורשה ח"ו ותרד פלאים בעמקי מצולות הרע ח"ו, התוה"ק שעוסק בה היא מקימה ומוציאה ממסגרים ומשיבה אותה להתקשר כבתחילה, וביתרון אור התוה"ק. וז"ש בפ"ק דתענית (ז' ע"א) תניא ר' בנאה אומר כל העוסק בתורה לשמה תורתו נעשית לו סם חיים, שנאמר ע"ן חיים היא כו' ואומר כי מוצאי מצא חיים כו'. ואמרו במכילתא (ויסע פרשה א') מה ת"ל כי אני ה' רופאך א"ל הקב"ה למשה, אמור להם לישראל תורה שנתתי לכם רפואה היא לכם, חיים היא לכם, שנאמר כי חיים הם למוצאייהם. ולכן תקנו הראשונים ז"ל נוסח הוידוי עפ"י סדר הכ"ב אותיות כדי לעורר שרש העליון של נפשו אשר היא מקושרת ונאחזת בתוה"ק לטהרה ולקדושה.

וכל עוד שהאדם קשור ודבוק בתורתו יתברך ובאהבתה ישגה תמיד, אף היא תאיר אליו ומשמרתו בכל דרכיו ועניניו שלא יפול ברשת היצר ח"ו. כמ"ש בשמות רבה (פרק ל"ו סי' ג'¹¹⁰⁰) ע"ש, ובמדרש תהלים (במזמור תמניא אפי) בלבי צפנתי אמרתך למען לא אחטא לך, אין יצה"ר שולט על התורה, ומי שהתורה בלבו אין יצר הרע שולט בו ולא נוגע בו. ובתד"א (סא"ז רפ"ט) ובאבות דר"נ (פרק כ') אמר רשב"י כל הנותן דברי תורה על לבו, מעבירין ממנו עשרה דברים קשים, הרהורי עבירה הרהורי חרב, הרהורי שמות, הרהורי יצר הרע, הרהורי זנות, הרהורי אשה רעה, הרהורי עבודה זרה, הרהורי עול בשר ודם, הרהורי דברים בטלים, ומלבשתו עונה ויראת ה' על פניו וכל מדה נכונה.

ואינו מתיירא מפתויי יצרו בעניני הנאות העולם ותענוגותיו, כי יצרו מסור בידו לכל אשר יחפוץ יטנו, ובעצתה תנחהו ותעמידהו בקרן אורה, ועל כל דרכיו נגה אור התורה, עד שגם כל עניני זה העולם הם אצלו בענין טוב במדה ובמשקל כראוי. כמאמרם ז"ל (קדושין ל"ו ע"ב) ושמתם, סם תם, נמשלה תורה כסם חיים, משל לאדם שהכה את בנו מכה גדולה והניח לו רטיה על מכתו, ואמר לו בני כל זמן שרטיה זו על מכתך אכול מה שהנאך ושתה מה שהנאך ואין אתה מתיירא, ואם אתה מעבירה ה"ה מעלה נימא. כך אמר הקב"ה בני בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין*, אם אתם עוסקים בתורה אין אתם נמסרים בידו, שנאמר הלא אם תטיב שאת, ואם אין אתם עוסקין בתורה אתם נמסרים בידו, שנאמר לפתח חטאת רובץ. וכמו שפירשו ז"ל (סוטה כא ע"א) בהתהלכך תנחה אותך בעוה"ז, ובמשלי רבתא (פרשה ו') אשרי אדם שקנה לו תורה, למה, שהיא משמרה אותו מדרך רעה, דכתיב בהתהלכך כו'. וכ"ה בויקרא רבה (פל"ה ס"ה) כי היא מיישרת

מאיר הנפש

¹⁰⁹⁷ נזכרים כאן ג' מדריגות: פגם, קלקול והריסה (ע"י לעיל שער א פרק יח).

¹⁰⁹⁸ ע"י לעיל שער א פרקים יז ויח, שאופן התיקון הוא שמהשורש העליון נשפעת מציאות חדשה במקום המדרגה שנתקלקלה.

¹⁰⁹⁹ ע"י בבהגר"א על תז"ח לד ע"ב ד"ה עומר ז"ל, כ"א יש לו שורש בה כמ"ש ששים רבוא אותיות לתורה ולישראל וכ"א יש לו שורש או באות או בקוץ או בנקודה ותג כפי גודל נשמתו כידוע.

¹¹⁰⁰ ז"ל: ראה היאך דברי תורה מאירין לאדם בשעה שעוסק בהן וכל מי שאינו עוסק ואינו יודע הוא נכשל משל למי שעומד באפילה בא להלך מצא אבן ונכשל בה מצא ביב נופל בו הקיש פניו בקרקע למה שלא היה בידו נר כך הדיוט שאין בידו דברי תורה מצא עבירה ונכשל בה ומת שכן רוח הקודש צווחת (משלי ה) הוא ימות באין מוסר ואין מוסר אלא ד"ת שנאמר (שם ד) החזק במוסר אל תרף למה הוא מת לפי שאינו יודע בתורה והולך וחוטא שנא' (שם) דרך רשעים באפילה לא ידעו במה יכשלו אבל אותם שעוסקים בתורה הם מאירים בכל מקום משל למי שעומד באפלה ונר בידו וראה אבן ולא נכשל ראה ביב ולא נפל למה על שהיה בידו נר שנאמר (תהלים קיט) נר לרגלי דבריך ואור לנתיבתי.

נפש החיים

ומכוונת את לבו, עד אשר יהא לבבו שלם עם אלקיו ונאמנה את אל רוחו לעבדו יתברך בכל לבבו בשני יצריו¹¹⁰¹. כמ"ש בפ"ק דחגיגה (ג' ע"ב) דברי חכמים כדרבונות, למה נמשלו דברי תורה לדרבן, מה דרבן זה מכיון את הפרה לתלמיה להביא חיים לעולם, אף דברי תורה מכוונין לב לומדיהן מדרכי מיתה לדרכי חיים, וכן אמרו בבמדבר רבה (פי"ד ט"ו ד' ובתנחומא פ' בהעלותך פרק טו ובר"פ וילך שם פרק א') כי אין תרופה ותקנה אחרת בעולם כלל להנצל מרשת יצרו אשר פורש להגליו תמיד ללכדו ולהפילו עד שאול תחתית להמיתו מיתת עולם ח"ו אלא ע"י העסק בתורה"ק. אשר אז נקרא איש חי¹¹⁰², שהוא דבוק על ידה בחלקו בחיי עולם האמת¹¹⁰³, כמ"ש (דברים ל כ) כי היא חייד כו'. וארו"ל (ע"ז ג' ע"ב) מאי דכתיב ותעשה אדם כדגי הים כו', מה דגים שבים כיון שפורשים מן המים מיד מתים אף בני אדם כיון שפורשים מן התורה מיד מתים. וכן השיבו ר"ע לפפוס ומה במקום חיותינו כך כו' (ברכות סא ע"ב), וברע"מ (ס"פ שמיני מב ע"א) מה נוני ימא חיותן במיא אוף ת"ח מארי מתני' חיותיהו באוריית' ואי אתפרשן מנה מיד מתים¹¹⁰⁴. ובתנחומא (פ' עקב פרק ה') כי חיים הם למוצאיהם, כל מי שמוצא דברי תורה חיים הוא מוצא כו', לכן נאמר כי חיים הם למוצאיהם. ובזוהר (לך לך נב צב ע"א) זכאה חולקיהון דישראל דאורייתא אוליקף להו אורחוי דקב"ה כו' ודאי כתיב תורת ה' תמימה וגו' זכאה חולקיה, מאן דאשתדל באורייתא ולא יתפרש מנה דכל מאן דיתפרש מאורייתא אפילו שעתא חדא כמה דאתפרש מחיי דעלמא דכתיב כי היא חייד וגו' וכתיב אורך ימים ושנות חיים ושלום יוסיפו לך¹¹⁰⁵, ובר"פ בהעלותך (קמח ע"ב) זכאה חולקיהון דישראל דקב"ה אתרעי בהון ויהב להון אורייתא דקשוט אילנא דחיי דביה אחיד בר נש וירית חיין להאי עלמא וחיין לעלמא דאתי דכל מאן דאשתדל באורייתא ואחיד בה אית ליה חיין ואחיד בחיין וכל מאן דשביק מלי דאורייתא ואתפרש מאורייתא כאלו מתפרש מחיין בגין דהיא חיין וכל מלוי חיין הה"ד כי חיים הם וגו' וכתיב רפאות תהי לשרך וגו'¹¹⁰⁶.

מאיר הנפש

¹¹⁰¹ ע"י גמ' ברכות נד ע"א ז"ל: ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך וגו' בכל לבבך בשני יצריך ביצר טוב וביצר הרע.

¹¹⁰² ע"י גמ' ברכות דף יח ע"א: צדיקים שבמיתתן נקראו חיים שנאמר ובניהו בן יהוידע בן איש חי. ועי"ש שעיקר מעלתו היתה בעסק התורה הק'.

¹¹⁰³ ע"י לעיל הערה 1099.

¹¹⁰⁴ תרגום: כמו שדגי הים חיותם במים גם ת"ח בעלי משנה חיותם בתורה ואם פורשים ממנה מיד מתים. ועי' בהגר"א על ת"ז מב ע"ב וכן מא ע"ד, ש'מארי מתניתין' פירושו בעלי קבלה. והנה יש לעיין מאי נפק"מ בין דברי הש"ס שמדבר על המוות שקורה כתוצאה מפרישה 'מדברי תורה והמצות', לבין הזוה"ק שבו אין מדבר אלא מפרישה מתורה בלבד. והנראה לפי דברי רבינו הנ"ל בתיקונים שמארי מתניתין שאסור להם לפרוש הכוונה ליודעי ח"ן, ואם כך הנפק"מ לכאורה היא בין חכמי קבלה לחכמים בתורת הנגלה בלבד. שכן מקובל המפסיק ללמוד ח"ן ואפילו שלומד נגלה הרי שמיד הוא מת וכדברי הזוה"ק, [ע"י אד"ר קלה ע"ב כל מאן דנחית מדרגא קדמאה דהוה ביה קארי ביה מיתה] אמנם ת"ח שלומדים נגלה בלבד הרי שכל זמן שעדיין עושים מצוות, אפילו פרשו מן התורה, עדיין אינם בגדר מתים ורק ביטולם מן המצוות הוא שממיתם וכדברי הש"ס.

¹¹⁰⁵ אמר רבי יהודה (השתא) האי הוא ודאי דקשין זווגין קמי קב"ה זכאה חולקיהון דישראל דאורייתא אוליקף להו אורחוי דקב"ה וכל טמירין וגנזיאי דגניזין קמיה ודאי כתיב (תהלים י"ט) תורת יהו"ה תמימה וגו' זכאה חולקיה מאן דאשתדל באורייתא ולא יתפרש מינה דכל מאן דיתפרש מאורייתא אפילו שעתא חדא כמה דאתפרש מחיי דעלמא דכתיב (דברים ל כ) כי הוא חייד ואורך ימך וכתיב (משלי ג ב) אורך ימים ושנות חיים ושלום יוסיפו לך.

תרגום: אמר רבי יהודה, (כעת) זה הוא ודאי שקשים הזווגים לפני הקדוש ברוך הוא. אשרי חלקם של ישראל שהתורה מלמדת אותם את דרכי הקדוש ברוך הוא, וכל הנסותרות והגנוזים שגנוזים לפניו ודאי. כתוב "תורת ה' תמימה וגו'". אשרי חלקו של מי שעוסק בתורה ולא נפרד ממנה, שכל מי שנפרד מן התורה אפילו שעה אחת, כמי שנפרד מחיי העולם, שכתוב "כי הוא חייד ואורך ימך", וכתוב "אורך ימים ושנות חיים ושלום יוסיפו לך".

¹¹⁰⁶ וידבר יי' אל משה לאמר דבר אל אהרן ואמרת אליו בהעלותך את הנרות וגו' רבי יהודה פתח והוא כחתן יוצא מחופתו וגו' זכאה חולקיהון דישראל דקב"ה אתרעי בהון ויהב להון אורייתא דקשוט אילנא דחיי דביה אחיד בר נש (ס"א ירית) חיין להאי עלמא וחיין לעלמא דאתי דכל מאן דאשתדל באורייתא

נפש החיים

הגה"ה

וי"ל ע"ד דרש הכתוב (שמות לב טז) והלוחות מעשה אלהים המה והמכתב מכתב אלהים הוא חרות וכו', ולרשו (עירובין נד ע"א) א"ת וכו'¹¹⁰⁷, והענין כעין שכתב החסיד הלואטו זוק"ל צ"ס מסילת ישרים (פרק ה') במאמרס ז"ל הנ"ל בראתי יכה"ר בראתי לו תורה תכלין, שזכרו בענין רפואת הגוף שהרופא נותן להחולה תכלין ממוזג מכמה מיני סמנים ועשבים והכל במדה ומשקל בדקדוק עלום כפי הנלך לענין החולי הידועה להרפואה. האם יעלה ע"ד החולה שהוא יעשה לו לרפואת חוליו תכלין אחר ממוזג מסמנים ועשבים אחרים כפי שתעלה בידו. מי פתי ולא יצין הלך הרופא הוא היודע ענין חוליו ויודע טבעי הסמנים והעשבים הוא היודע איזה סמנים ועשבים הנכרכים לטבע חוליו ושיעור מדתם ומשקלם. כן אומר הוא ית"ש אל תדמו בנפשכם להמלט מפחויי היצר ועניניו בתחבולות וענינים אשר תבחרו לעצמכם כפי דמיוניכם, הלך אנכי שבראתי היכה"ר ויודע ענינו ואנכי בראתי נגד זה תורה תכלין וסמא דחיי לרפואת חלאת ענינו. ותדעו שלכד העסק בתלמוד תורה אין שום תחבולה אחרת לזה. ז"ש והלוחות מעשה אלקים המה, הם לחות הלז החומד, (וכענין כתבם על לוח לבך (משלי ז ג, ג ג)). הוא ית"ש עשארס והוא היודע ענין ילך הנטוע בלבך. והמכתב מכתב אלקים הוא, שנגד זה הוא הנותן לך ענין עסק התורה לכתבם ולחקקם על לחות לבך להמלט על ידה מעניני היצר, ולזאת תדע שאין לך בן חורין מעניני היצר אלא מי שעסק בתלמוד תורה, ולא שום תחבולה אחרת זולתה.

שער ד פרק לג

ולזאת נצטוינו באזהרה נוראה מפיו יתברך (יהושע א ח) לא ימוש ספר התורה הזה מפיד והגית בו יומם ולילה, וכמ"ש בהקדמת הזוהר (דף יא ע"א) ת"ח כמה הוא חילא תקיפא דאורייתא וכמה הוא עלאה על כולא כו' ובג"כ בעי ליה לב"נ לאשתדלא באורייתא יממא וליליא ולא יתעדי מנה הה"ד והגית בו יומם ולילה ואי אתעדי או אתפרש מנה כאלו אתפרש מאילנא דחיי¹¹⁰⁸, ובתד"א (סא"ז פי"ג) אמר וישתדל אדם בעצמו בדברי תורה, שדברי תורה הן משולים בלחם ובמים כו' ללמדך שכשם שא"א לו לאדם לעמוד בלא לחם ובלא מים כך א"א לו לאדם לעמוד בלא תורה, שנאמר (יהושע א ז) לא ימוש ספר התורה הזה מפיד וגו'. וכן אמרו בתנחומא (פ' תבא פרק ג') בפסוק והיה אם שמוע, ובפ' האזינו (פרק ג'), ובמדרש תהלים (מזמור א) ואמר הכתוב עין

ואחיד בה אית ליה חיי (ס"א אחיד בחיין) וכל מאן דשביק מלי דאורייתא ואתפרש מאורייתא כאלו מתפרש מחיין בגין דהיא חייין וכל מלוי חייין הה"ד כי חיים הם וגו' וכתב רפאות תהי לשרך וגו'.

תרגום: אשרי חלקם של ישראל, שהקב"ה רצה בהם ונתן להם תורת אמת, אילן החיים שבו יאחז אדם וירש חיים לזה העולם וחיים לעולם הבא, שכל מי שעוסק בתורה ואוחז בה יש לו חיים ואוחז בחיים, וכל מי שעוזב דברי תורה ופורש מהתורה, כאילו פרש מהחיים בגלל שהיא חיים, וכל דבריה חיים, וזה שכתוב "כי חיים הם וגו'", וכתב "רפאות תהי לשרך וגו'".

¹¹⁰⁷ ז"ל: אמר רבי אלעזר מאי דכתיב חרות על הלוחות וכו' רב אחא בר יעקב אמר אין כל אומה ולשון שולטת בהן שנאמר חרות אל תיקרי חרות אלא חירות.

¹¹⁰⁸ ז"ל בשלימות: פתח רבי שמעון ואמר מאי דכתיב (ישעיה לח ב) ויסב חזקיהו פניו אל הקיר ויתפלל אל יהו"ה תא חזי כמה הוא חילא תקיפא דאורייתא וכמה הוא עלאה על כלא דכל מאן דאשתדל באורייתא לא דחיל מעלאי ומתתאי ולא דחיל ממרעין בישין דעלמא בגין דאיהו אחיד באילנא דחיי ויליף מיניה בכל יומא דהא אורייתא תוליף לבר נש למיזל בארח קשוט תוליף ליה עיטא היך יתוב קמי מאריה לבטלא ההיא גזרה דאפילו אתגזר עליה דלא יתבטל האי גזרה מיד אתבטל ואסתלק מניה ולא שריא עליה דבר נש בהאי עלמא ובגין כך בעי ליה לבר נש לאשתדלא באורייתא יממא ולילי ולא יתעדי מינה הה"ד (יהושע א ח) והגית בו יומם ולילה ואי אתעדי מינה דאורייתא או אתפרש מינה כאלו אתפרש מאילנא דחיי.

תרגום: פתח רבי שמעון ואמר, מהו שכתוב ויסב חזקיהו פניו אל הקיר ויתפלל אל ה', בא וראה כמה הוא הכח החזק של התורה וכמה הוא עליון על הכל. שכל מי שעוסק בתורה לא פוחד מעליונים ותחתונים, ולא פוחד מחלאים רעים של העולם, משום שהוא אחוז בעץ החיים, ולומד ממנו בכל יום. שהרי התורה מלמדת אדם ללכת בדרך אמת, מלמדת אותו עצה איך ישוב לפני רבונו לבטל את אותה הגזרה. שאפילו אם נגזר עליו שלא תתבטל הגזרה הזו, מיד מתבטלת ומסתלקת ממנו, ולא שורה על האדם בעולם הזה. ולכן צריך האדם לעסוק בתורה ימים ולילות, ולא יסור ממנה. זהו שכתוב והגית בו יומם ולילה, ואם סר מן התורה או נפרד ממנה, כאלו נפרד מעץ החיים.

נפש החיים

חיים היא למחזיקים בה וגו', כי צריך האדם לקבוע בלבו וידמה בדעתו, כי אלו היה שובע בנחל שוטף ורואה לפניו בנהר אילן חזק ודאי יאמץ כח להתאחז ולהתדבק עצמו בו בכל כחו, ולא ירפה ידיו הימנו אפילו רגע אחד, אחר שרק בזה תלוי עתה כל חיותו, מי פתי ולא יבין, שאם יתעצל ח"ו אף רגע א' וירפה ידיו מהתאחז בו יטבע תיכף. כן התוה"ק נקראת ע"ז חיים אילנא דחיי, שרק אותו העת שהאדם אחוז באהבתה¹¹⁰⁹, ועוסק ומהנהג בה בקביעות, אז הוא חי החיים האמתים העליונים, קשור ודבוק כביכול בחי העולמים יתברך שמו, דקב"ה ואורייתא חד¹¹¹⁰.

ואם ח"ו יזניה תלמודו ופורש מקביעות העסק בה, לעסוק בהבלי העולם והנאותיו, הוא נפסק ונכרת מהחיים העליונים וטובע עצמו במים הזדונים ר"ל. ובזוהר ויצא (קנב ע"א) זכאין אינון ישראל דקב"ה ירב לון אורייתא דקשופ לאשתדלא בה יממא ולילי דהא כל מאן דאשתדל באורייתא אית ליה חירו מכלא חירו מן מותא דלא יכלא לשלמא עליה כו' בנין דכל מאן דאשתדל באורייתא ואתאחיד בה אתאחיד באילנא דחיי ואי ארפי גרמי' מאילנא דחיי הא אילנא דמותא שריא עלוי ואתאחיד ביה הה"ד התרפית כו' ע"ש¹¹¹¹, וכמה צריך האדם לתקוע ולקבוע זה הענין הנורא, במחשבות לבו בל תמוט, שכל האדם וחיוו הוא רק אותו העת שהוא דבוק בתוה"ק, וכשמסלק ופורש עצמו הימנה לעסוק בנויו של זה העולם החשוך, ה"ה מסור ביד יצרו ולמה לו חיים, כי כבר נטבע במים הזדונים ר"ל, ונשקע בעמקי מצולות הרע ונחשב כמת ממש, גם בעודו בזה העולם, הולך מדחי אל דחי, צלמות ולא סדרים, ולא ידע כי בנפשו הוא, ולזאת התורה עצמה¹¹¹² אמריה תאמר (משלי ח 12) וחוטאי הומס נפשו, וכמ"ש (דברים ט ט) השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים כו', וכמאמרם ז"ל ע"ז (מנחות צט ע"ב) משל לאדם שמסר צפור דרור לעבדו, א"ל כמדומה אתה שאם אתה מאבדה איסר אני נוטל ממך נשמתך אני נוטל ממך. וכידוע מאמרם ז"ל על זה בדברים רבה (רפ"ד ט"ו ד') שאמר הקב"ה לאדם נרי בידך, ונרך בידי, אם שמרת את נרי אני משמר את נרך ואם לא שמרת את נרי כו' ע"ש. וכ"ה בתנחומא (פ' תשא) ובמדרש תהלים (מזמור ז) ע"ש.

שער ד פרק לד

ומעת חורבן בית קדשנו וגלו הבנים מעל שלחן אביהם, שכינת כבודו יתברך אזלא ומתרכא¹¹¹³ כביכול, ולא תרגיע, ואין שיור רק התורה הזאת. כשישראל עם הקדש מצפצפים ומהגים בה כראוי, הן המה לה למקדש מעט, להכין אותה ולסעדה, ושורה עמהם ופורשת כנפיה עליהם כביכול. ובין כך אית נייחא מעט כו'¹¹¹⁴, כמאמרם ז"ל (בפ"ק דברכות ח ע"א) מיום שחרב בהמ"ק אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד"א של הלכה בלבד. ואמרו שם עוד מנין שאפי' א' שיושב ועוסק בתורה ששכינה שרויה עמו שנאמר בכל המקום אשר אזכיר וכו'. ובמשלי רבתא (ספ"ח) כי מוצאי מצא חיים, אמר הקב"ה, כל מי שהוא מצוי בדברי תורה אף אני מצוי לו בכל מקום, לכך נאמר כי מוצאי מצא חיים. ובזוהר בלק (רב ע"א) פתח ואמר כי תצור אל עיר כו' לא תשחית את עצה, דא ת"ח דאיהו אילנא דחיי כו' כי ממנו תאכל וכי ההוא מחבלא אכיל מניה לא אלא כי

מאיר הנפש

¹¹⁰⁹ לשמה, עי' לעיל הערה 1093.

¹¹¹⁰ עי' זהר יתרו צ ע"ב: אורייתא כלא שמא חד הוי שמא קדישא דקב"ה ממש מאן דזכי באורייתא זכא בשמא קדישא ר' יוסי אמר בקב"ה ממש זכי דהא הוא ושמה חד הוא.

¹¹¹¹ תרגום: אשריהם ישראל שהקדוש ברוך הוא נתן להם תורת אמת לעסוק בה ימים ולילות, שהי כל מי שעוסק בתורה יש לו חירות מהכל, חירות מן המות שלא יכול לשלוט עליו. והרי פרשוה משום שכל מי שעוסק בתורה ואוחז בה, אוחז בעץ החיים, ואם מרפה את עצמו מעץ החיים, הנה עץ המות שורה עליו, ונאחז בו. זהו שכתוב (משלי כד) התרפית ביום צרה.

¹¹¹² עי' לעיל הערה 898.

¹¹¹³ ומתגרשת.

¹¹¹⁴ עי' זוהר חלק ב דף צה ע"א, מאן הוא נחשא דפרח באורא, ואזיל בפירודא, ובין כך ובין כך אית נייחא לחד נמלה דשכיב בין שנוי, שרי בחבורא וסיים בפירודא.

נפש החיים

ממנו תאכל ההוא מינרא תקיפא ההיא דכל רוחין תקיפין קדישין נפקין מנה דלית הנאה ותיאובתא לרוח קודשא בהאי עלמא אלא אורייתא דההוא זכאה כביכול איהו מפרנס לה ויהיב לה מזונא בהאי עלמא יתיר מכל קרבנין דעלמא כו' ומיומא דאתחריב בית מקדשא ובטלו קרבנין לית ליה לקב"ה אלא אינון מלין דאורייתא ואורייתא דאתחדשת בפומי בג"כ כי ממנו תאכל ולית מזונא בהאי עלמא אלא ממנו ואינון דכוותי כו' כי האדם עץ השדה דא אקרי אדם דאשתמודע עילא ותתא עץ השדה אילנא רברבא ותקיף דההיא שדה אשר ברכו ה' דסמיך עלי' אילן דאשתמודע לההוא שדה תדיר¹¹¹⁵.

וזהו ג"כ המכוון הפנימי במאמרם ז"ל (בפ"ק דתענית ז ע"א) מ"ד כי האדם עץ השדה כו' כי ממנו תאכל כו' אם ת"ח הגון הוא ממנו תאכל כו' ואם לאו כו'¹¹¹⁶, ובזוהר וישלח (קעד ע"ב) והיך יתתקף ב"נ ב'י בקב"ה, יתקיף באורייתא דכל מאן דאתתקף באורייתא אתתקף באילנא דחיי וכביכול יהיב תוקפא לכנסת ישראל לאתתקפא ואי הוא יתרפי מה כתיב התרפית אי איהו אתרפי מן אורייתא ביום צרה צר כחכה ביומא דייתי ליה עקו כביכול דחיק לה לשכינתא דאיהי חילא דעלמא¹¹¹⁷. ובעסק התורה הוא עושה כביכול דירה לו יתברך בתחתונים לשכון כבוד בארץ

מאיר הנפש

¹¹¹⁵ להלן לשונו בשלמות: לא תשחית את עצה דא ת"ח דדא איהו במתא דאיהו אילנא דחיי אילנא דיהיב איבין ד"א את עצה ההוא דיהיב עיטא למתא לאשתזבא מן דינא ואוליף לון ארחא דיהכון בה וע"ד לא תשחית את עצה לנדוח עליו גרזן לנדחא עליה דינא ולא לאושטא עליה חרבא מלהטא חרבא משננא ההיא דקטלא לשאר אינשי דעלמא כי ממנו תאכל וכי ההוא מחבלא אכיל מניה לא אלא כי ממנו תאכל ההיא טנרא תקיפא ההיא דכל רוחין תקיפין וקדישין נפקין מנה דלית הנאה ותיאובתא לרוח קודשא בהאי עלמא אלא אורייתא דההוא זכאה כביכול איהו מפרנס לה ויהיב לה מזונא בהאי עלמא יתיר מכל קרבנין דעלמא בקרבן מה כתיב (שיה"ש ה א) אכלתי יערי עם דבשי אכלו רעים ומיומא דאתחריב בי מקדשא ובטלו קרבנין לית ליה לקב"ה אלא אינון מלין דאורייתא ואורייתא דאתחדשא בפומיה בג"כ כי ממנו תאכל ולית לה מזונא בהאי עלמא אלא ממנו ומאינון דכוותיה וכיון דממנו תאכל ואיהו זן לה אותו לא תכרות הוי (טמיר) זהיר ביה דלא תקרב ביה כי האדם עץ השדה דא אקרי אדם דאשתמודע עילא ותתא עץ השדה אילנא רברבא ותקיף דההוא שדה אשר ברכו יי' (דא) סמך עליה אילן דאשתמודע לההוא שדה תדיר. [תרגום: "לא תשחית את עצה" זה תלמיד חכם שהוא בעיר, שהוא עץ החיים, אילן שנותן פירות. דבר אחר את עצה, אותו שנותן עצה לעיר להנצל מן הדין, ומלמד אותם דרך שילכו בה, ועל זה לא תשחית את עצה לנדוח עליו גרזן, לנדוח עליו דין, ולא להושיט עליו חרב ליהטת, חרב שנונה, אותה שהורגת שאר אנשי העולם. כי ממנו תאכל, וכי אותו מחבל אוכל ממנו, לא, אלא כי ממנו תאכל, אותו סלע קשה, אותה שכל רוחות חזקות וקדושות יוצאות ממנה, שאין הנאה ותאוה לרוח הקודש בעולם הזה אלא תורה של אותו צדיק, כביכול הוא מפרנס אותה, ונותן לה מזון בעולם הזה יותר מכל קרבנות העולם. בקרבן מה כתוב אכלתי יערי עם דבשי, אכלו רעים, ומיום שנחרב בית המקדש ובטלו הקרבנות, אין לו לקדוש ברוך הוא אלא אותם דברי תורה, והתורה שמתחדשת בפיו, בשביל כך כי ממנו תאכל, ואין לה מזון בעולם הזה אלא ממנו, ומאותם שכמותו, וכיון ש"ממנו תאכל" והוא זן אותה, אותו לא תכרת תהיה (טמיר) זהיר בו שלא תתקרב אליו. כי האדם עץ השדה, זה נקרא אדם שנודע למעלה ולמטה. עץ השדה, עץ גדול ותקיף, שאותו שדה אשר ברכו ה' (זה) סמוך עליו, אילן שנודע לאותו שדה תמיד.] עי' עוד לעיל הערה 1065.

¹¹¹⁶ הכי אמר רבי יוחנן, מאי דכתיב כי האדם עץ השדה, וכי אדם עץ שדה הוא, אלא משום דכתיב כי ממנו תאכל ואתו לא תכרת וכתוב אתו תשחית וכתוב הא כיצד אם תלמיד חכם הגון הוא ממנו תאכל ואתו לא תכרת ואם לאו אתו תשחית וכתוב.

¹¹¹⁷ ז"ל: תא חזי מה כתיב (משלי כד י) התרפית ביום צרה צר כחכה מאי התרפית מאן דאתרפי ידוי מקב"ה דלא לאתתקפא ביה והיך יתתקף בר נש ביה בקב"ה יתקיף באורייתא דכל מאן דאתתקף באורייתא אתתקף באילנא דחיי כביכול יהיב תוקפא לכנסת ישראל לאתתקפא ואי הוא יתרפי מאורייתא מה כתיב התרפית אי איהו אתרפי מן אורייתא ביום צרה צר כחכה ביומא דייתי ליה עקו כביכול דחיק לה לשכינתא דאיהי חילא דעלמא.

תרגום: בא וראה מה כתוב התרפית ביום צרה צר כחכה, מה זה התרפית, מי שמרפה ידיו מהקדוש ברוך הוא שלא להתחזק בו, ואיך יתחזק האדם בקדוש ברוך הוא, יחזיק בתורה, שכל מי שמחזיק בתורה מחזיק בעץ החיים כביכול, נותן חוזק לכנסת ישראל להתחזק. ואם הוא יתרפה מהתורה, מה כתוב התרפית, אם הוא התרפה מן התורה, ביום צרה צר כחכה, ביום שתבא לו מצוקה כביכול דוחק את השכינה, שהיא כחו של העולם.

נפש החיים

ית"ש, כמאמרם ז"ל בשמות רבה (פל"ג סי' ז) עדן שלא ניתנה תורה לישראל ומשה עלה אל האלקים, משניתנה תורה אמר הקב"ה ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם.
ודי בדברינו אלה למשכיל, אשר מתוכם יראה ויבין דרכו בקדש, ויאחז צדק דרכו לעמוד על משמרת העסק בתוה"ק כל הימים אשר הוא חי, ולהיות מאוס ברע ובחור בטוב לו ולכל הבריות והעולמות כולם, לעשות נחת רוח ליוצרו ובוראו יתברך, ויה"ר מלפניו יתברך שמו, שיפתח לבנו בתורתו וישם בלבנו אהבתו ויראתו, ויושלם כוונתו בבריאת עולמו, שיתוקן עולם במלכות שדי וידע כל פעול כו' ויקבלו כולם עול מלכותו יתברך כפי הרצון העליון יתברך ויהיה ה' אחד ושמו אחד אכ"ר.

תם ונשלם

בנל"ך בא"י למדני חקיך גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך

נפש החיים